

באתי לאגני ה'תשכ"ב

באתי לאגני ה'תשכ"ב

©

כל הזכויות שמורות

5782 ~ 2021

Printed in the USA

להערות והזמנות:

umedayeik@gmail.com

פתח דבר

לקראת היום הבהיר יו"ד שבט הבא עלינו לטובה, ובהמשך למה שהו"ל בשנים האחרונות¹, הננו מוציאים לאור תדפיס מהספר "ומדייק במאמר" על ד"ה באתי לגני ה'תשכ"ב (הנמצא בשלבי העריכה), הכולל לשון קדשו של רבינו² באמירת המאמר (בלשון אידיש), עם הערות וצינונים בדרך אפשר מאת המו"ל (על חלקים מהמאמר) – הנקראים בשם "דקדוקי תורה" (ע"פ ל' אדה"ז בתניא קו"א קס, ב), אשר כשם כן כוונתם, לגלות עוד יותר איך שכל דברי רבינו הם מדויקים בתכלית – התיבות שנראים כמקור ללשונו הק' הודגשו באותיות כאלו – וכדי ש"מזה נתבונן גדולת עומק מחשבתו"³ הקדושה, הטמונה בכל שורה ואות מהמאמר. ובסופו באו גם "מילואים לדקדוקי תורה", לתוספת ביאור, מקורות נוספים, וכיו"ב. ותקוותינו שהספר יעזור ללומדי המאמר לעיין ולהתעמק בו בבחינת "תן לחכם ויחכם עוד", וגם יסייע להם בקיום הוראת רבינו הק' לכתוב הערות וביאורים בהקובצים הנדפסים מזמן לזמן.

* * *

לתועלת הלומדים, צויין * כוכב * כזה * לפני * תיבות * מהמאמר שרבינו שם עליהם דגש.

מצד ריבוי הצינונים שב"דקדוקי תורה" הנ"ל, נכתבו הצינונים בסגנון יותר קצר מהרגיל, למען ירוץ בו הקורא – וכמו בצינונים לספרי המאמרים תרכ"ו-תשנ"א הושמט הראשי תיבות "סה"מ", וצויין: "תרכ"ו ע' רב" וכיו"ב. ועד"ז ברוב סדרת "מאמרי אדה"ז", צויין רק: "תקס"ח ח"ב ע' תרפז" וכיו"ב. ובשאר כרכי הסדרה (שאינם ע"ס השנים), וכן בסדרת "מאמרי אדה"א", הושמטה תיבת "מאמרי", וצויין: "אדה"ז הקצרים ע' כד" ו"אדה"א שמות ח"א ע' קנח", וכיו"ב. וכל ספר שהופיע בב' מהדורות ונשתנו מספרי עמודיו, צויינו מספרי מהדורה הישנה בסתם, ומספרי מהדורה החדשה בסוגריים, כמו: "תרס"ו ע' תקמד [ס"ע תשטז]", וכיו"ב.

היות שישנם הרבה ציונים לד"ה באתי לגני ה'שי"ת והדרושים השייכים אליו, נציין בזה את מקום מוצאם של דרושים אלו, והקיצורים שהשתמשנו בהם בתוך הספר:

(1) תדפיסים מס' ומדייק במאמר: על ד"ה באתי לגני ה'תשט"ז (נ.י. תשע"ו). על ד"ה באתי לגני ה'תשי"ז (נ.י. תשע"ז). על ד"ה באתי לגני ה'תשי"ח (נ.י. תשע"ח). על ד"ה באתי לגני ה'תשי"ט (נ.י. תשע"ט). על ד"ה באתי לגני ה'תשכ"ב (נ.י. תש"פ). על ד"ה באתי לגני ה'תשכ"א (נ.י. תשפ"א).
 (2) ע"פ רשימת השומעים מההקלטה, בלתי מוגה.
 (3) ע"ד ל' אדה"ז בתניא שם, וע"פ מארז"ל (כ"ר פס"ז, ח. ועוד) שצדיקים דומים לבוראם.

שתי ידות אוה"ת – אוה"ת תרומה (ח"ה) ע' א' תקיג-א' תקטז.

שתי ידות תר"ל – סה"מ תר"ל ע' צא-צו. [אתם נצבים תרל"א – סה"מ תרל"א ח"ב ע' תקכד-תקלג. אתם נצבים תרנ"ג – סה"מ ליקוט ח"ב ע' היא. אתם נצבים אעת"ר (הנחת ר"א סימפסאן) – סה"מ אעת"ר ע' רנהרסא.]

שתי ידות תרל"ג – סה"מ תרל"ג ח"א ע' קניקנו.

תרל"ג מהדו"ק – באתי לגני תרל"ג מהדורא קמא – סה"מ תרל"ג ח"ב ע' תקסג-תקסח [ולהעיר ממו"ש שם ע' תקסג בהערה מגוכתי"ק בראש העמוד: "הנחה ישנה והלשון אינו טוב והמכוון אמת"].

תרל"ג – באתי לגני תרל"ג (מהדורא תנינא) – סה"מ תרל"ג ח"א ע' קא-קיא [תרמ"ד ע' רצזדש].

תרנ"ח – באתי לגני תרנ"ח – סה"מ תרנ"ח ע' רחזריד.

תרפ"ו [תרצ"ב] – באתי לגני תרפ"ו [תרצ"ב] – סה"מ קונטרסים ח"א רכו, ב – רלד, ב [תרפ"ו ע' רלא-רמג. תרצ"ב ע' רפח-דש].

והבריה תרצ"א – והבריה התיכון תרצ"א (חלקו) – סה"מ קונטרסים ח"א קנה, א – קנט, ב [תרצ"א ע' קפז-קצ].

תרצ"ט – באתי לגני תרצ"ט – סה"מ קונטרסים ח"ב תיד, ב – תיז, ב [תרצ"ט ע' 123-131].

תש"י – המשך באתי לגני ה'שי"ת – מאמר א (סעיפים א-ה): סה"מ תש"י ע' 111-118. מאמר ב (סעיפים ו-י): שם ע' 119-125. מאמר ג (סעיפים יא-טו): שם ע' 131-137. מאמר ד (סעיפים טז-כ): שם ע' 151-155.

כי תצא תרל"א (חלקו) – סה"מ תרל"א ח"ב ע' תקיג-תקטז. כי תצא תרל"א (הנחה) – הנחת ר"א זעליגסאהן ממאמר הנ"ל (חלקו) – סה"מ תרל"א ח"ב ע' תרסז-תרעב. [כי תצא תרמ"ו (חלקו) – סה"מ תרמ"ו ע' כח-לא. כי תצא תרס"ה (חלקו) – סה"מ תרס"ה ע' שיט-שכח (הנחה)].

פר"ת – בעצם היום הזה פר"ת – סה"מ פר"ת ע' רמא-רמט.

* * *

וזאת למודעי, אשר מנהג רבותינו נשיאינו לדורותיהם הוא, שכתיבת דרושי הדא"ח שלהם (הן בעצמם, והן ע"י מניחים) היא בלשון הקודש (בדרך כלל), ולכן אין מכוונת ספר זה לשמש כתחליף ללימוד מתוך הנחה מהמאמר שבלשון הקודש. ולאידך, הורה

רבינו⁴ ש"כדי צו פארשטיין די אמיתית הכוונה פון די "דברי תורה" פון רבותינו נשיאנו איז ניט מספיק לערנען זיי ווי זיי זיינען איבערגעזעצט געווארן אין לשון קודש דורך אנדערע⁵, און מען מוז אנקומען צו די ווערטער וואס זיי האבן געזאגט אין אידיש, כמובן מאגה"ק שם⁶.

גם כדאי לציין⁷, שבשיחת ש"פ נשא תשמ"ג (התועדויות ח"ג ע' 1594 ואילך – בלתי מוגה) איתא:

"דובר כמ"פ שבמקום להתפלפל בדיוקי הלשונות בענינים שנתבארו בהתועדות, אם כך ה' הלשון או כך ה' הלשון וכו' – מוטב לעיין במקורות שמהם הובאו הדברים שנתבארו בהתועדות, ובפרט שלאחרונה נהוג לציין את מקור הדברים כו'. ובפשטות: כאשר מתפלפלים בדיוקי לשונות כו' – הרי יתכן שלשון מסויים לא ה' בתכלית הדיוק כו', פליטת הפה, וכיו"ב. ולכן ביקשתי כו"כ פעמים שיעיניו במקורות המצויינים כו' ועי"ז יבינו את תוכן הענין לאשורו (ובדרך ממילא יחסכו את השקו"ט בדיוקי הלשונות כו').

כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר לי⁸ שאדמו"ר האמצעי לא רצה שיעמדו על דיוקי הלשונות בדבריו כו'. בנוגע לאדמו"ר הזקן, הרי ידוע עד כמה מדייקים בלשונו . . . בנוגע לאדמו"ר האמצעי, לא היתה דעתו נוחה מזה שידייקו בלשונו כו'. והוקשה לי בזה ב' דברים: (א) מכיון שאדמו"ר האמצעי ה' "ממלא מקומו" של אדמו"ר הזקן, וכידוע ש"ממלא מקום" ענינו שהוא ממלא את כל המקום של קודמו (בכל הפרטים כו') – כיצד יתכן חילוק כזה בין אדמו"ר הזקן לאדמו"ר האמצעי? (ב) לשם מה סיפר לי כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפור זה, מה נוגע ענין זה אלי?

והביאור בזה: לשונו של אדמו"ר הזקן הוא בקיצור נמרץ – לשון קצרה, ולכן מדייקים בלשונו בתכלית הדיוק כו'. ולעומת זאת – לשונו של אדמו"ר האמצעי הוא בתכלית ההרחבה – "רחובות הנהר" . . . ומפני גודל האריכות וההרחבה . . . אי אפשר לכווין⁹ בנוגע

(4) לקו"ש חכ"א ע' 448 (משיחת ש"פ יתרו תשמ"א).

(5) ובהע' 16 שם: "משא"כ הענינים שנכתבו בלה"ק ע"י רבותינו".

(6) סימן כה (קמא, א).

(7) בהבא לקמן ראה גם שערי לימוד החסידות ע' עב-עג, וש"נ.

(8) ראה גם רשימות חוברת קעט ע' 12 [313]. רשימת היומן ס"ע קן מ"חורף תרצ"ה. וויין: "האמצעי לא ה' רוצה אז מ'זאל היטען וערטער. וכן אצל הצ"צ ומהרש"ע. על של אדה"ז הקפידו. אדה"ז ה' מקפיד שידייקו בתיבות ג"כ".

(9) ולהעיר שבהמשך השיחה (התועדויות שם ס"ע 1595 ואילך) מזכיר מ"ש בלקולו"צ (אגרות ע' רסו) ש"כל מה שנאמר בתושב"כ ובתושבע"פ . . . כולם ממש אמר ה', ובאותו הלשון ממש שנאמרו כמו שהם ממש . . . ההלכה שעל' אמרו אח"כ שבדו"ת היא כולם ממש אמר ה' . . . וה' עצמו אמר ההלכה והוא אמר שבדו"ת היא".

לדיוקי הלשונות בתכלית הדיוק כו'.

והשייכות דסיפור זה אלי (שלכן סיפר לי זאת כ"ק מו"ח אדמו"ר) מובנת אף היא – שהרי גם אני צריך לבקש שלא יתפלפלו בדיוקי הלשונות כו', אלא להתרכז בעיון והבנת תוכן הענין, ע"פ מקורות המצויינים כו'".

אך לכאורה משמע (מהל' הבלתי מוגה): (א) שהפלפול ששולל הוא דוקא כזה שלא הי' שייך אם היו מעיינים תחילה בהמקורות שצויינו. (ב) שאפילו בגודל האריכות וההרחבה דאדמו"ר האמצעי הי' אפשר לכוין את הל' בדיוק, רק שלא הי' בתכלית הדיוק (כפי שהי' אצל אדה"ז). (ג) שמה שרבינו הוצרך לבקש שלא יתפלפלו הי' רק מרומז בהסיפור דאדמו"ר האמצעי, אבל אינו אותו הענין שהי' אצל אדה"א. כי אדה"א לא רצה בזה מצד גודל האריכות וההרחבה שלו – היינו מצד המשפיע, ואילו רבינו הוצרך¹⁰ לבקש ע"ז מפני התוצאות¹¹ של העדר העיון בהמקורות – היינו מצד גישת המקבלים¹².

* * *

תודתינו נתונה כזה לספריית אגודת חסידי חב"ד עבור עזרתם, וכן לספריי' הלאומית שבירושלים תובכ"א.

הספר נערך ע"י הרה"ת ר' זאב וואלף בער שי' אדלר.

* * *

(10) וע"ד הצחות י"ל, שבתשד"מ גם אדה"ז הי' צריך לבקש כן, מאותו הטעם – כמ"ש בשיחת ליל י"ב סיון תשד"מ (שיחה ג – 10:30 – ראה התוועדויות ח"ג ע' 1985 ואילך): "וואס אט דא האט זיך אנגעוויבען, כמדובר כמה פעמים, אז מ'כאפט זיך אן אן א ווארט, און מ'פארגעסט אויפן תוכן הענין, במילא ווערט שאלות ופירוקי ותירוצים און הסברות און טוחן הרים זה בזה – עוקר הרים וטוחנן זה בזה, מיטן גאנצן שטרעם. . . (14:10) כאמור, פון וואנעט קומט די גאנצע קשיא? ווארום מ'האט זיך אנגעכאפט אן די ווערטער פון דעם אלטן רבי'ן, אן די ווערטער פון "הלכות הלכות" – אן קיין שימת לב, בנוגע צו וואס זיינען געזאגט געווארן די ווערטער פון קונטרס אחרון, און בנוגע צו וואס פאר א ענין איז געזאגט געווארן דאס וואס דער רמב"ם שרייבט בהקדמתו לשלחן ערוך".

(11) ראה מה שמבהיר רבינו בהמשך לשיחה הנ"ל בפנים (ע' 1595), בנוגע "לכל השאלות המשונות ששאלו ופלפלו" במ"ש בהתוועדות קודמת.

(12) וראה גם שיחת ש"פ תולדות תשד"מ (התוועדויות ח"א ע' 517): "לפעמים מתפלפלים בענין מסויים, בדיוקי התיבות וכיו"ב, ומרוב הדיוק בתיבות שבהם מלובש נושא הענין, שוכחים אודות תוכן הענין עצמו. [ולדוגמא . . . כאשר מדייקים בפירוש רש"י . . .] וזוהי שורש הטעות בכל השקו"ט המיותרת, שהרי אם היו שמים לב לתוכן הענין, היו רואים שהקושיא מעיקרא ליתא". ש"פ חוקת תשד"מ (התוועדויות ח"ג ע' 2082): "וכמדובר כמ"פ ש"תופסים" כמה תיבות, מבלי לראות מהו התוכן דכללות הענין, ביחס לאיזה ענין נאמרו תיבות אלו, וכיו"ב, ובהתאם לכך ממהרים להסיק מסקנות ולשאל קושיות, וזאת – בה בשעה שהדברים פשוטים כל כך, עד שלא עלתה על דעתי שיש צורך להבהיר ולשלול זאת".

ובעמדינו ביום הבהיר ה' טבת, יום שנקבע¹³ ל"יום סגולה" ו"עת רצון" בכל הקשור לנצחונם של הספרים (ע"י הלימוד בהם כו'), "יום¹⁴ זה, וואס דאס איז דאך פארבונדן אויכעט מיט דער שחרור פון ספרים, און פדיון שבויים פון ספרים",

ומכיון ש"אז¹⁵ ס'קומט צו נאך א ספר, קומט צו אין די אלע ספרים וואס מ'האט פריער – נאך פאר דעם – כמובן בפשטות, אז דורך דערויף וואס ס'קומט צו די ידיעות שבספר החדש, קומט צו אויכעט א הוספה אין די ידיעות אין די ספרים וואס מ'האט געלערנט נאך פאר דעם, אדער מ'גייט לערנען – און די ספרים האט מען שוין – און מ'גייט לערנען, נאך אמאל איבערלערנען, וכיוצא בזה",

והיות "אז¹⁶ ס'דאך דא א קבוצה פון ספרים וואס ווארטן נאך אויף זייער פדיון שבויים, אז זיי זאלן אומגעקערט ווערן צו זייער אמת'ן בעל הבית, וואס דאס איז דאך נשיא דורנו, דער רבי דעם שווער, אין זיינע ד' אמות",

הנה יהי רצון שספר הנוכחי (והלימוד בו) "זאל¹⁷ נאך מערער צוהיילן אומקערן די אומקערונג פון די ספרים האמורים, נוסף אויף די ספרים וואס זיינען שוין אומגעקערט געווארן, צוזאמען מיט די כתבי יד המצורפים לספרים אלו. ועוד והוא העיקר, אז דאס זאל גייען צוזאמען – ואדרבה, והוא העיקר – צוזאמען מיט די גאולה, און די סיום הגאולה, די התחלת הגאולה צוזאמען מיט סיום הגאולה בפשטות, על ידי האמור ומוזכר לעיל, אז "בנערינו ובקנינו ובבנותינו", צוזאמען מיט אלע ספרים, צוזאמען מיט די ספרים וואס מ'האט שוין אומגעקערט – און כתבי יד – און וואס מ'וועט אומקערן תיכף ומיד ממש, ועוד והעיקר, אין א פרשיות פון "בנערינו ובקנינו ובבנותינו", האנשים והנשים והטף, איז "ארו עם ענני שמיא", צוזאמען מיט די החלטות טובות בנוגע צו צדקה און צו מעשים טובים בכלל ובפרט – וועט מען גלייך זיין (כמדובר) בארצנו הקדושה, דארטן ירושלים עיר הקודש, ובהר הקודש, ובבית המקדש השלישי, ותיכף ומיד ממש!"

מבון "יד מנחם"

ה' טבת, ה' תהא שנת פלאות בכל

שנת המאה ועשרים להולדת רבינו

שלשים וחמש שנה ל"דידן נצח" דספרי וכתבי רבותינו נשיאינו

(13) סה"ש תשמ"ח שם. תש"נ ח"א ע' 207, הע' 69 בשוה"ג.

(14) שיחת אור לה' טבת תשנ"ב (שיחה ב – 0:45).

(15) שם (0:10).

(16) שם (1:00).

(17) שם (1:40).

בס"ד. יו"ד שנמ, ה'תשכ"ב

באתי לגני אחותי כלה, איז² דאך מפרש דער בעל ההילולא על³ יסוד המדרש, לגני⁴ – לגנוני, למקום⁵ שהי' עיקרו פתחילה,

דקדוקי תורה כח

- (1) תש"י (רס"א), וכל הדרושים: "באתי לגני אחותי כלה".
- (2) תש"י: "ואיתא במדרש רבה (במקומו) [- שהש"ר עה"פ ה, א] וכיו"ב....", ועד"ז תרצ"ט, תרפ"ו [תרצ"ב], תרל"ג ("ופי'..."). ועד"ז בכל המוגהים. ועד"ז תשי"א (0:20), ועוד. תרנ"ח, תש"ז ר"ע 151 [תרפ"ג ר"ע קן], ועוד: "במדר"ר" (סתם), ועד"ז אוה"ת תצוה (ח"ה) ע' א'תרי: "כמאמר המדרש רבה". תרל"ג מהדו"ק: "במדרש" (סתם), ועד"ז סה"ש תש"ב ע' 128: "אין מדרש" (וכ"ה גם בתשי"ב (0:25), תשי"ד (0:05), תשט"ז (0:03), תשי"ח (0:05), תש"כ (0:03), תשכ"א (0:05), ועוד – ולהעיר מתשמ"ב (0:20): "...<אין מדרש, לגני...> אין מדרש שיר השירים, לגני – לגנוני...". וכבפנים עד"ז גם תשי"ט (0:03), תשכ"ז (0:03). ואולי "המדרש" סתם (שבפנים) מרמז לעוד מקומות במדרש (במדר"ר – אבל לא "במקומו", וגם במדרשים אחרים) שבהם מובא הדרשה ד"לגני. . לגנוני: במדב"ר פי"ג, ב, פסיקתא דר"כ פ"א, יל"ש נשא רמז תשיא, מדרש הגדול פקודי מ, לד – כמבואר במילואים.
- (3) לכאורה פירושו, שבתש"י מפרש בדומה להמדרש, אף של' המדרש הוא באו"א (כמבואר במילואים להערה הקודמת, ובשוה"ג 4). וראה עד"ז גם תשי"ט ס"א: "עפ"י המבואר במדרש". ולהעיר, שלכאורה הביטוי "על יסוד המדרש" (וכיו"ב) נמצא בספרי רבותינו נשיאינו רק באג"ק אדהרי"צ שבמילואים – בקשר ל"דרוש חסידות. . בענין שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה" (ע"ד מ"ש לקמן בפנים ליד הערה 177), וגם ביטויים בסגנון "על יסוד ה..." הנ"ל נמצאו לכאורה בעיקר בספרי אדהרי"צ (כמ"ש במילואים), ולא בספרי רבותנ' שלפניו. ולהעיר מהמבואר בכ"מ (שבמילואים) שאדהרי"צ – "בעל ההילולא" שבפנים – הוא כנגד ספירת היסוד, וכמ"ש רבינו במכתב ושיחת יו"ד שבט תש"כ שבמילואים. ולהעיר מל' "על יסוד ה..." שביחזק' ט' ויו"ד שלאחר המאמר שבמילואים. וראה הערה 62, על עוד קשר בין המאמר ובחי' היסוד.
- (4) תש"י, תרצ"ט (שהש"ר), תרל"ג: "לגן אין כתיב כאן אלא לגני לגנוני", וכן בתשי"א (0:25) [באידיש], ורס"א), ועד"ז תשי"ח (0:05), ועוד. תרפ"ו [תרצ"ב], ותרנ"ח: "לגני לגנוני" (סתם), ועד"ז בתש"י לקמן (שבהערה הבאה), וכן ברובם ככולם של המוקלטים והמוגהים, כולל: תשי"ב (0:30), ורס"א), תשי"ג (רס"א), תשי"ד (0:05), תשי"ז (0:05), תש"כ (0:04), תשכ"א (0:05), תשמ"ב (0:25). וראה גם מקדש מלך לזח"ג ג, ב: "במדרש חזית [- שהש"ר] שאמרו באתי לגני לגינוני". ראבי"ה סי' אלף קנ"ה (דרשה לברכת כהנים): "ביום כלת משה, כלת כתיב, זהו באתי לגני אחותי כלה, לגנוני". ספר הבתים מגדל דוד, ספר אמונה עמוד החמישי, פ"ב: "ואמרו במדרש חזית, לגני לגנוני, למקום שהיה עקרי מתחלה".
- (5) תש"י, תרפ"ו [תרצ"ב], תרנ"ח, תרל"ג: "למקום שהי' עיקרי בתחלה..." (וכן בכל המוגהים, תשי"א (0:35), ועוד), ועד"ז תרצ"ט (שהש"ר). תש"י ס"א לקמן (שבתשי"א רס"ד): "...וזהו באתי לגני לגנוני למקום שהי' עיקרו בתחלה, דעיקר שכינה בתחתונים היתה...", ועד"ז שם לקמן ס"י (ס"ע 124): "...וזהו באתי לגני לגנוני, למקום שהי' עיקרו בתחלה..." (וכ"ה בתש"מ סוס"א). ואולי מפרש ש"למקום שהי' עיקרי" שבמדרש, פירושו שהעיקר שלי הי' נמצא באותו מקום (ואילו בתשי"ט (0:10): "למקום שהי' גנוני", תש"כ (2:25): "למקום שהי' עיקר דירתו", ועוד – לכאורה אפ"ל שמפרש ש"עיקרי" קאי על המקום, היינו שהמקום הי' עיקר מקומי), ומשנה ל"עיקרו" כדי לרמז שעיקר שכינה אינו איזו דרגא שלמטה מעצמותו ית', אלא זהו העיקר "שלו" – ובפרט שבתש"י ס"א שם (שבמילואים) ממשיך מיד: "והענין הוא. . להיות לו ית' דירה בתחתונים..." (וראה בזה הערה 24 בקשר למ"ש לקמן בפנים). וראה תדפיס ומד"ב לתשכ"א ע' ו הערה 37, שבמ"ש שם בתשכ"א "א דירה לו יתברך בתחתונים פאר עיקר שכינה", לכאורה מבאר ש"עיקר שכינה" ו"לו ית'" שבתש"י הנ"ל הם ענין א', ע"ש.

שעיקר⁶ שכינה *בתחתונים⁷ היתה. און⁸ דערנאך, ע"י⁹ חטאים, האט¹⁰ מען דאס מסלק געווען מלמטה¹¹ למעלה. דערנאך¹² זיינען¹³

דקדוקי תורה

6 תש"י, תרנ"ח, תרל"ג: "דעיקר שכינה בתחתונים היתה", וכן בכל המוגהים. תרמ"ב ע' שסז (הנחה): "שעיקר שכינה הי' בתחתונים". אבקת רוכל (לרבינו מכיר) ספר ראשון, ח"ב (מנטובה שי"ז, ויניציאה שכ"ו, ועוד): "ובבראשית רבא מתהלך בנג עדן א"ר אבא בר כהנא מהלך אין כתיב אלא מתהלך מקפץ ועולה ש[ע]יקר שכינה בתחתונים היתה". בתשי"א (0:40), תשי"ב (0:35), תשט"ו (0:05), תשי"ז (0:05), ועוד: "ווארום עיקר...", ובתשי"ד (0:10), ועוד: "וואס עיקר... – ואולי הם ב' פירושים ב'דעיקר" (הנ"ל). וא"כ אולי "שעיקר" (שבפנים) הוא לרמז לב' הפירושים, או (גם) שאפשר לצרף ב' הפירושים יחד (משא"כ אילו נאמר כאן "דעיקר" הי' נראה כציטוט מתש"י בלבד), ויל"ע. וכבפנים כ"ה גם בתשט"ז (0:05), תשי"ח (0:10), פדה בשלום (הב') תשמ"א, ס"ו, ועוד.

7 כ"ה (הדגש על "בתחתונים") גם לקמן בפנים (ליד הערה 255), וכ"ה גם בתשי"א (0:45), 5:30, 12:10, 13:00), תשי"ב (0:35), תשי"ד (0:10), תשט"ז (0:05), תשי"ז (0:05), תשי"ט (0:15), תש"כ (2:50), ועוד – ולהעיר מתשל"א ס"ב: "...דבמאמר המדרש עיקר שכינה בתחתונים היתה, שני ענינים. המעלה דתחתונים לגבי עליונים שבהם דוקא היתה עיקר שכינה... ע"ש. ואילו בתשי"ח (0:10), תש"כ (0:15), תשכ"ד (0:15), תשמ"ב (0:30), ועוד – הדגש על "היתה".

8 תש"י, תרפ"ו [תרצ"ב], תרנ"ח, תרל"ג: "ועל ידי...". תרל"ג מהדו"ק: "אך אחר חטא עה"ד . . ואח"כ ע"י חטא דור המבול ודור הפלגה וכמה חטאים". אוה"ת דברים (ח"ו) ע' ב'קפג: "...ואח"כ ע"י חטא אדה"ר נסתלקה השכינה...". תרמ"ב ע' קפט: "...רק אח"כ ע"י חטא עה"ד נחסר". תרמ"א ע' תקכ (הנחת אדנ"ע): "...ואח"כ ע"י פגם מיעוט הירח וחטא עה"ד... ע"ש (וס"ע חצר, וראה גם שם ע' מז, ע' ש), ועד"ז תרנ"ב ע' נד: "...רק שאח"כ נעשה חסרון ע"י חסרון הלבנה וחטא עה"ד ונעשה תולדת חסר". תרנ"ט ר"ע קמח [ע' קנה. תרצ"ב ע' תלא. תש"ד ע' 75]: "ואח"כ ע"י חטא הדורות...". וכבפנים כ"ה גם לקמן ליד הערה 255, בתשי"ד (0:10), תשי"ח (0:15), תשי"ט (0:20), תש"כ (0:15), תשכ"א (0:15), תשמ"ב (0:30), ועוד. ואולי מרמז (גם) למ"ש בלקו"ש ליו"ד שבט שבמילואים.

9 תש"י: "ועל ידי חטא עץ הדעת . . וע"י חטא קין ואנוש . . ואח"כ בדור המבול...". ועד"ז תרנ"ח. תרפ"ו [תרצ"ב]: "וע"י חטא אדה"ר . . ובחטאם של קין ואנוש כו" – ושוב בסופו: "...אמנם ע"י החטאים סילקו את השכינה כנ"ל", ועד"ז תרל"ג: "וע"י חטא אדה"ר בעה"ד . . וע"י חטא קין . . חטאו דור אנוש . . וע"י חטא דור המבול והפלגה וסדומי' והמצרי' בימי אברהם" (ועד"ז תרצ"ט ושהש"ר) – ושוב באמצעו (ע' קד): "...שע"י החטאים סלקו השכינה", מי א"ל כמוך תרח"ן [ה'ש"ת] קונטרסים ח"ב תכה, ב. תרח"ן ע' רפג): "...וע"י החטאים נסתלקה השכינה". תרל"ג מהדו"ק שבהערה הקודמת: "...חטא דור המבול ודור הפלגה וכמה חטאים". וראה אוה"ת, ועוד שבהערה הנ"ל. וכבפנים עד"ז

תשי"ט (0:20), תשכ"ג (0:40), תשמ"ב (0:35), ועוד. ולהעיר מלקמן בפנים ליד הערה 255.
10 תש"י: "נסתלקה . . נסתלקה . . נסתלקה . . מהלך אין כתיב כאן אלא מתהלך, קפיץ ואזיל קפיץ ואזיל", ועד"ז תרצ"ט (ושהש"ר), ועד"ז אוה"ת שבהערה 8. תרנ"ח: "נסתלקה . . סלקו" (ועד"ז תרפ"ו [תרצ"ב]). ועד"ז תרל"ג: "ונסתלקה . . נסתלקה . . נסתלקה . . נסתלקה" – ושוב באמצעו (שבהערה הקודמת): "סלקו" [ולהעיר מל' במדב"ר (הנ"ל הערה 2) וע"י שבמילואים]. תרמ"א (ס"ע חצר) ותש"ד (ע' 83) שבהערה 8, קונטרסים ח"א יח, ב [תרפ"ט ע' 76]: "...חטא הדורות ס'ן[לקו]", ועד"ז מצה זו תר"מ ע' צ [ח"א ע' רנח], תרנ"ט ותש"ד (ע' 74) שבהערה 8, תרמ"ב שבהערה 6, תרפ"ז ע' פג (שבהערות 13, 15, 17, 22). וראה עקידה שבהערה 15. וכבפנים עד"ז גם לקמן בפנים (ליד הערה 255), תשי"א (5:35 – משמע שהתחיל לומר: "איזו נסתלק(ה)"), ושוב החליף ל"האט מען מסלק געווען", ובהמשך שם "מסלק" כמ"פ), תשי"ג (רס"א: "סילקו"), תשט"ו (0:20), תשי"ז (0:15), ועוד. ועד"ז

געקומען די¹⁴ שבעה צדיקים, און¹⁵ האבן דאס ממשיך געווען מלמעלה¹⁶ למטה, ביז¹⁷ משה רבינו¹⁸ – דער רועה¹⁹ נאמן של כל

✂ דקדוקי תורה ✂

תשט"ז (0: 10), תש"כ (0: 20): "האט מען זיך מסלק געווען", ועד"ז תשי"ט (0: 25).
 (11) תש"י: "מארץ לרקייע . . מרקייע א' לב' וג' . . מרקייע ג' לד'". תרל"ג: "לרקייע הראשון . . לרקייע השני . . לרקייע השלישי . . לרקייע השביעי", ועד"ז מהדו"ק ("...עד למעלה לרקייע השביעי"), תרפ"ו [תרצ"ב]. ובתרצ"ט (שהש"ר) מונה כל א' מהז' רקיעים בפ"ע. רמ"ע מפאנו שבמילואים: "...בא קין . . נסתלקה לרקייע ממש הוא השני ממטה למעלה...". וראה לקוטי הש"ס להאריז"ל לב"מ נב, א שבמילואים: "ובגמ' הקשו . . ותירצו תנא ברא חשיב מלמעלה למטה ותנא דידן חשיב מלמטה למעלה . . תנא דידן דיבר במשנה קודם בנין הבית ואמר מלמטה למעלה, כי בעונות נסתלקה השכינה למעלה... ע"ש. וכפנים כ"ה גם בתשט"ו (0: 20), תשט"ז (0: 15), ועוד, וכ"ה בתשי"ג (רס"א) ועוד מהמוגהים, בהוספת "עד רקיע הז' וכיו"ב. ועד"ז ("ממטה למעלה") תשכ"א (0: 20), ועוד.
 (12) תש"י, תרל"ג מהדו"ק: "ואח"כ...". וכ"ה ("און דערנאך") בתשי"ח (0: 35), תשכ"א (0: 30), ועוד. תרפ"ו [תרצ"ב], תרנ"ח, תרל"ג (ב"ר פי"ט, ז (שבלקו"ת צו י, סע"ד); במדב"ר שבעה' 2): "וכנגדן...". תרצ"ט (ושהש"ר), תש"ה ס"ע 169 ותרמ"ג ר"ע סח: "כנגדן..." (בלי וא"ו). וכפנים כ"ה גם בתשט"ו (0: 25), תשט"ז (0: 15), תשי"ז (0: 20), ועוד.
 (13) תש"י, תרצ"ט (שהש"ר): "עמדו שבעה צדיקים", ועד"ז תרפ"ו [תרצ"ב], תרנ"ח, תרל"ג. תרל"ג מהדו"ק: "ואח"כ באו האבות". תרפ"ז שבעה ערה 10: "עד שבאו ז' דורות". קונטרסים ח"א יט, א [תרפ"ט ע' 78]: "ועמדו דורות הצדיקים..." (וראה שם לפנ"ז שבמילואים). לקו"ד ח"ב רצה, סע"א: "דורך די זיבען צדיקים, זיבען דורות...". ולהעיר משערי אורה לר"י גיקטליא שער א (ו, ג-ד – הובא בשל"ה שכד, א): "...באו אברהם יצחק ויעקב ע"ה התחילו להמשיכה למטה . . האבות הם המרכבה..." ע"ש. שמו"ר, תער"ב, ועוד שבמילואים. וכפנים ("געקומען") כ"ה גם בתשי"א (7: 25), תשי"ב (0: 55), תשי"ד (0: 35), תש"כ (0: 30), תשמ"ב (0: 40), ועוד. לביאור המשמעות – ראה במילואים.
 (14) "די שבעה צדיקים . . ביז משה רבינו..." – אולי מרמז שכל השבעה צדיקים נחשבים לקבוצה א' שפעלו יחד פעולה אחת: המשכת השכינה מרקייע השביעי עד שתומשך לארץ (וכמ"ש בהערה 24, ע"ש). ועד"ז מ"ש בלקו"ש שבמילואים, ש"העליונים ירדו לתחתונים" התחיל ע"י אברהם, ורק בשעת מ"ת (ע"י משה, השביעי) הגיע לתכלית השלימות. ולהעיר מתשמ"ז שבמילואים.
 (15) תש"י (ובמדב"ר שבעה ערה 2): "והורידו את השכינה" (וכ"ה בתשי"א ס"ב, תשי"ב רס"א, ורוב המוגהים), ועד"ז תרפ"ו [תרצ"ב], תרל"ג. תרל"ג מהדו"ק, תרפ"ז שבעה ערה 10: "והמשיכו את השכינה" (ועד"ז תשי"ג רס"א), ועד"ז אוה"ת שמיני ר"ע כה, תרע"ח ע' רעא [תש"ד ע' 194, תשי"א ס"ע 257], ועוד. תרמ"א שבעה ערה 8: "נסתלקה שכינה . . בא אברהם המשיכו למטה מרקייע הא' כו' עד בא משה...". שערי אורה (לר"י גיקטליא) שער א (ח, א) [הובא בשל"ה ר"פ תרומה (שכד, א): "...ונסתלקה שכינה . . אברהם יצחק ויעקב ע"ה התחילו להמשיכה למטה . . והמשיכו קצת המשכה... ע"ש. עקידה שער מד (צו, א): "...בשתוף הזה נברא העול' . . נתאוה שיהא לו דירה בתחתונים . . והוחל השתוף והמשיכוהו שבעה האבות להיות מקבילים אל הדורות שסלקו אותו...". וכפנים עד"ז גם תשי"א (7: 25), תשי"ב (0: 55), תשט"ו (0: 35), תשי"ח (0: 40), תשי"ט (0: 35), ועוד.
 (16) תש"י: "למטה . . מרקייע ז' לו' . . מו' לה'...". ועד"ז תרל"ג (ומהדו"ק). במדב"ר שם: "מן העליונים לתחתונים". תנחומא תשא יח: "כנסת ישראל . . היא מקלסתו מלמעלן למטן שהורידה אותו מן העליונים לתחתונים...". תנחומא (באבער) שם ט (ועד"ז יל"ש שה"ש רמז תתקפח): "כנסת ישראל . . והיא מקלסתו מלמעלה למטה שהוא נתון למעלה משבעה רקיעים והורידה אותו אצלה". וכפנים כ"ה גם בתשי"ג, תשמ"מ, מוגהים האחרונים (תשכ"ח – תשל"ב, ותשמ"ח), ועוד. וכן בתשי"ד (0: 40),

ישראל²⁰, וואס²¹ כל השביעין חביבים – האט²² דאס ממשך געווען מרקייע²³ הא' לארץ, וואס דאס איז דאך דער²⁴ תכלית הענין,

דקדוקי תורה

תשט"ו (0:30), תש"כ (0:40), תשכ"א (0:35), תשמ"ב (0:45), ועוד. ולהעיר משל"ה שבמילואים: "...לא הגיע שום התעוררו' מלמטה לעורר' למעלה, להיות את שלמטה מרכבה למה שלמעלה..." ע"ש. (17) תש"י: "עד כי משה". תרנ"ח, תרל"ג: "עד משה". תרל"ג מהדו"ק, שער ההקדמות שבשוה"ג 22, אדה"ז ענינים ר"ע שז [ח"ב ר"ע תעא], תרפ"ז שבהערה 10: "עד משה רבינו ע"ה", ועד"ז ("עד מרע"ה") קונטרסים [תרפ"ט] שבהערה 10, ועוד. וכבפנים כ"ה בתשי"ח (0:45), תשי"ט (0:45), ועוד. (18) להעיר מתשל"ו שבמילואים להערה 20: "...משה קבל תורה מסיני. . . אין אן אופן פון רועה נאמן. וואס דערפאר זאגט מען דאך ומשה הי' רועה. . . אז תיכף כשנולד איז ער שוין געווען מוזמן אז ער זאל זיין א רועה לכל ישראל במשך כל הדורות. . . איז מען מדגיש אז משה'ס ענין איז געווען א רועה נאמן אין אן אופן פון "רבינו". . . וואס ער איז – אלס רועה נאמן – ממשך תורה ומסרה לכל בני ישראל..." (19) ראה פדר"א פמ"ב: "...ומשה רבינו רועה נאמן היה, והתחיל משה לשורר ולזמר לפני הקב"ה, והלכו כל ישראל אחריו..." ע"ש. מכילתא בשלח יד, לא: "ויאמינו בה' ובמשה עבדו. . . ללמדך שכל מי שמאמין ברועה נאמן כאלו מאמין במאמר מי שאמר והיה העולם. . . ללמדך שכל מי שמדבר ברועה נאמן כאלו מדבר במי שאמר והיה העולם..." ע"ש. ועד"ז עוד. זהר דלקמן. תניא רפמ"ב: "...כל נפש ונפש מבית ישראל יש בה מבחי' משרע"ה, כי הוא משבעה רועים הממשיכים חיות וא-להות לכללות נשמות ישראל, שלכן נקראים בשם רועים, ומשרע"ה הוא כללו' כולם, ונקרא רעיא מהימנא, דהיינו שממשך בחי' הדעת לכללות ישראל, לידע את ה' כל אחד כפי השגת נשמתו ושרשה למעלה ויניקתה משרש נשמת משרע"ה...". ולהעיר מתרל"ו שבמילואים: "...משרע"ה הי' רע"מ, שהאמין לו הקב"ה להנהיג את צאנו. . . שהוא הרועה הכללי שכולל כל הז' רועים..." ע"ש. וראה גם שיחות ב' ("...>דער רעיא מְהִימָן...< דער רועה נאמן – משה רבינו...") וג' שלפני המאמר שבמילואים. וכבפנים עד"ז גם אג"ק ח"א ע' ריד (ב' תמוז תשט"ו): "...לימוד פנימיות התורה. . . שהיא הנקראת (ע"י רעיא מהימנא רועים של כל ישראל ולא רק גואל ראשון, אלא גם גואל אחרון) אילנא דחיי..." לה"ע כתיבת ס"ת תש"ל (0:35) [ועד"ז בנדפס ס"א]: "...משה רבינו, שהוא ה[רעיא מהימנא של כל ישראל [ובהע' 8 שם]: "ראה תניא רפמ"ב"], און אתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא...", שם (3:00) [ועד"ז בנדפס ס"ב, ע"ש]: "...ירידת הנשמה בגוף. . . אז זאל זיין די עלי' נאך העכער ווי ס'געווען פון וואנעט זי האט יורד געווען. . . איז דאס ע"י ההקדמה ונתינת כח. . . דורך וועמען ווערט דאס אויפגעטאן? ע"י משה, וואס ער איז [ה]רעיא מהימנא, [ה]רועה נאמן של כל ישראל – בכל הדורות, כמבואר בכ"מ" [ועד"ז תש"ל, ועוד שבמילואים]. תשל"ו שבהערה הקודמת. כ"ה ניסן תשמ"ה (לאורחים – 18:45): "...וואס משה איז דאך געווען דער רעיא מהימנא, דער טייערער רועה פון כל אחד ואחת פון בני ישראל ובנות ישראל עד סוף כל הדורות...". ולהעיר מזח"ג כט, סע"ב (רע"מ): "...קמו כלהו תנאין ואמוראין לגביה ואמרו כלהו בקלא חדא, אנת הוא רעיא מהימנא. . . דאנת שקיל לכל ישראל, ובג"ד שלח לך קב"ה בינייהו". קעח, ב (רע"מ): "...אתו רבנן ובריכו ליה ואמרו, רעיא מהימנא, קב"ה יפדה לך וכל ישראל יפדון על ידך, ותתחדש עמהון ואינון עמך". שם רמג, רע"א (רע"מ): "...קמו תנאין ואמוראין ואמרו, רעיא מהימנא, אנת הוא שקיל לכל ישראל. . . אנת כתר על כל חד וחד מישראל..." ע"ש. שז, רע"א (תוספת): "...ואנת הוא רעיא מהימנא. . . ואנת רב לתא, רבן של כל ישראל..." ע"ש. זח"ב שבמילואים. (20) לכאורה משמע: (א) שזה שמשה רבינו הי' הרועה נאמן של כל ישראל הוא מצד חביבותו בתור שביעי [ועד"ז בתש"ל שבמילואים]. (ב) שזה שמשה רבינו המשיך עיקר שכינה מרקייע הא' לארץ הוא לפי שהי' הרועה נאמן של כל ישראל – וראה תשכ"א (ועוד) שבמילואים, שמשמע שחלק עיקרי מתפקידו כרועה נאמן של כל הדורות נפעל עי"ז שקבל תורה מסיני (שאז היתה המשכת השכינה לארץ,

כדלקמן בפנים). וראה ירושלמי שבמילואים: "ניתנו מרועה אחד [קהלת יב, יא], אמר הקב"ה אם שמעתה דבר מפי קטן ישראל והנייך, לא יהא בעיניך כשומעו מפי קטן. . אלא כשמעו מפי רועה, ואין רועה אלא משה, כמה דתימר ויזכור ימי עולם משה עמו, איה המעלם מן את רועה צאנו...". ולהעיר מתשל"ג שבמילואים, שקורא לו' הצדיקים שלפני משה בשם "רועים", ולפ"ז אולי שנעשה הרועה נאמן של כל ישראל מצד החביבות שלו בענין הרועים גופא, כיון שהי' (גם) הרועה השביעי.

(21) תש"י: "שהוא השביעי (וכל השביעין חביבין)", וכ"ה (בלי חצו"ג) בתרפ"ו [תרצ"ב] בסופו, תרפ"ב ר"ע לח [קד]. אוה"ת שלח (ח"ב) ס"ע תעא: "...ויש להעיר ג"כ לענין זיין ממה שכל השביעין חביבים כו' ברבות אמור ס"פ כ"ט ע"פ בחדש השביעי כו'...", ועד"ז ("ו)כל השביעים חביבים") הובא מויק"ר שם ביהל אור ס"ע רצ, אוה"ת שבת שובה (ח"ג) ע' א'תסו, ואתחנן (ח"ו) ע' ב'ריד, נ"ך ח"א ס"ע סו, וכ"ה בתשל"ח (0:55), תשמ"ב (0:55), ועוד.

(22) תש"י: "הורידו". תרצ"ט (שהש"ר, ב"ר פיי"ט, ז – שבלקו"ת צו י, סע"ד), תרפ"ו [תרצ"ב], תש"ה ר"ע 170: "והורידה". תרנ"ח, תרע"ח [תש"ד, תשי"א] שבהערה 15: "הורידה", ועד"ז תרל"ג. תרל"ג מהדו"ק: "המשיך את השכינה למטה במשכן", ועד"ז תרפ"ז שבהערה 10 ("בארץ"). קונטרסים ח"א קכו, רע"א [תרצ"א ע' יא]: "המשיך גילוי אלקות למטה בארץ". עקידה שבהערות 10, 15: "...עד שבא משה רבן של נביאים והמשיכו המשך כללי... ע"ש. תר"מ ח"א ע' תי: "...עד משה המשיכו למטה". תרע"ח (ר"ע רדע) [תש"ד ע' 197], תשי"א (ס"ע 260) הנ"ל: "...והמשכה זו הוא שהמשיך משה, שז"ע משה הורידה משמים לארץ", ועד"ז תרע"ח ע' קלח, ע' ערה [תש"ה ע' 173], ועוד. וכפנים כ"ה גם בתשי"ב (1:10), תשי"ח (0:30), ועד"ז תשי"א (7:40, 8:00), ועוד.

(23) תש"י: "למטה בארץ". תרצ"ט (שהש"ר), תרפ"ו [תרצ"ב]: "לארץ". תרל"ג: "מרקיע הראשון. . לארץ", וכ"ה באלשיך שמיני ט, כג. תש"ה ס"ע 158: "מרקיע לארץ". וראה שער ההקדמות שבהערה 17 (ועד"ז יפ"ת ותרמ"ג שבמילואים): "...העלה. . לרקיע הא". וראה גם ויק"ר פ"א, ג: "...יָרַד זֶה מִשָּׁה. . שְׁהוֹרִיד אֶת הַשְּׁכִינָה...". ובעץ יוסף: "מרקיע השביעי לארץ, וכדאי' בב"ר פ' י"ט". וכפנים כ"ה בתשי"ד (0:50), תש"ו (0:45), תשי"ח (0:50), תשי"ט (0:50), ועוד, ועד"ז תשי"א (7:45), ועוד. (24) ראה תש"ט"ז (0:30): "...האט דאס מוריד געווען מַרְקִיעַ הָא' לָאָרֶץ, וואס דאס איז דער תכלית הכוונה, אז זאל זיין א דירה לו יתברך בתחתונים" (ועד"ז תשי"א, תשי"ב, תשי"ד שבמילואים) – ולכאורה פירושו, שבהורדת השכינה לארץ נשלמה "תכלית הכוונה בבריאת והתהוות העולמות. . דירה בתחתונים" (כל' תש"י דלקמן – ועד"ז בכ"מ – וכמפורש בתשי"א הנ"ל). ומ"ש כאן בפנים "דער תכלית הענין...", אולי פירושו: (א) שהטעם והתכלית בזה שעיקר שכינה בתחתונים היתה הוא שיהי' דירה בתחתונים – וע"ד מ"ש (בתש"י ס"א ו) בתשי"א ס"ד (בביאור ל' תש"י הנ"ל): "...דעיקר שכינה בתחתונים היתה. והענין הוא (ביאור הענין להבין מפני מה היתה עיקר שכינה בתחתונים דוקא) דהנה תכלית הכוונה בבריאת והשתלשלות העולמות, דנתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים" (ועד"ז תשל"א שבמילואים). ואולי מוסיף להבהיר כאן, שאין הכוונה (בתש"י, ואולי גם בתשי"א) שבזה שעיקר שכינה היתה בתחתונים נתקיים כבר איזה ענין של דירה בתחתונים, כ"א שעיקר שכינה היתה בתחתונים רק בתור הכנה להתכלית – שאח"כ (ע"י עבודת האדם) יהי' דירה בתחתונים. (ב) שהמשכת השכינה מרקיע לרקיע שע"י כל א' מהו' צדיקים הראשונים לא היתה תכלית בפ"ע, אלא כולן היו חלקים מענין א': המשכת השכינה מרקיע השביעי עד שתומשך לארץ, כדי להגיע להתכלית שיהי' דירה בתחתונים – וראה (עד"ז לקו"ש שב)הערה 14. ולהעיר ממ"ש בתדפיס ומד"ב לתש"ט"ז הנ"ל, עיונים סימן ח, שאולי מ"ש שם "תכלית הכוונה" (סתם) מרמז שדירה בתחתונים הוא תכלית הכוונה של כמה ענינים (ע"ש) – ואולי י"ל עד"ז כאן. ולהעיר, שלכאורה מדגיש כאן גודל מעלת הגילוי שהי' במ"ת, שאף שלא הי' בקביעות (כדלקמן בפנים), מ"מ זה הי' כבר תכלית הענין (הנ"ל) גם בלי המשכן (כדמשמע מל' "דערנאך" דלקמן) – ולהעיר מתניא פל"ו (מו, א-ב) שבשעת מ"ת (דוקא) הי' מעין

251 זאל זיין דירה²⁶ לו יתברך בתחתונים. דערנאך²⁷ — זאל דאס זיין בקביעות²⁸ — איז²⁹ געקומען דער ציווי פון ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ווי ער איז מפרש בארוכה³⁰, אז ס'דאך <מש...³¹> מקדש³¹ איקרי משכן ומשכן³² איקרי מקדש³³, זאגט

— דקדוקי תורה —

תכלית בריאת עוה"ז (שיהי' בימוה"מ, ובפרט לאחר תחה"מ). ולהעיר מתשל"ז ס"ד, הערה יא: "שנקודת ההמשך (דבאתי לגני) הוא תכלית הכוונה היא שיהי' דירה לו ית' בתחתונים".

(25) "אז זאל זיין דירה..." — בתשט"ז שבהערה הקודמת: "אז זאל זיין א דירה..." (ועד"ז תשכ"א 1:10), ובכ"מ). ואולי השמטת תיבת "א" שבפנים היא להדגיש שכשעצמותו ית' דר בהתחתונים אין תפיסת מקום לשום ענין אחר חוץ מדירת העצמות (ועד"מ מ"ש בתשכ"ו, ועוד שבמילואים), והיינו שהתחתונים אינם מרגישים שהם "א דירה" ומשהו אחר אינו "א דירה", או שכעת הם "א דירה" ומלפנים לא היו "א דירה" — כי אין בעולמם אלא דירה בתחתונים בלבד. וכפנים עד"ז גם תשי"א, ועוד שבמילואים. וראה במילואים (אות ב) עוד ביאור בהחילוק בין "א דירה" ו"דירה".

(26) "דירה לו ית' בתחתונים" — כ"ה גם במי יתנך תרל"א [תרמ"ב], תרנ"ד [תרל"א ח"א ע' קיז [תרמ"ב ע' קדן], תרנ"ד ע' קו]. המלאך הגואל תרפ"ד (תרפ"ד ס"ע קעג) שכנראה מיוסד עליהם. תש"ב ס"ע 56.

(27) אולי מרמז שהקביעות דדירה בתחתונים ע"י עשיית המשכן (והבית המקדש) נתאפשרה רק לאחר ההקדמה דמתן תורה, וכמ"ש בלקו"ש שבמילואים.

(28) ראה לקו"ש שבמילואים: "...די השראת השכינה אין משכן איז געקומען דורך "ועשו לי מקדש" . . איז די קדושה נקבע געווארן אין דער חפצא (גשם) המשכן נייט ווי . . הר סיני איז צוריק געווארן ווי פריער, חול]. . דער "ושכנתי בתוכם" . . דורך "ועשו לי מקדש" איז אין אן אופן פון קביעות, נצחיות" ע"ש. וראה גם תש"מ (0:55): "...וירד הוי" על הר סיני, אז ס'געווען די ירידה מרקיע הא' לארץ . . ביז ווי דערנאך איז דאס ארויסגעקומען במעשה בפועל ובאופן גלוי דורך מעשה המשכן..." , ושם בהנדפס ס"א: "...אבל בקביעות [ובהע' 7 שם: "אף שבערך ביהמ"ק נקרא אוהל (ש"ב ז, ו. שהש"ר פ"א טז [ג]), ואדרבא — דוקא מעשה משה נצחיים (סוטה ט, א)] ובגילוי הי' זה בעשיית המשכן..." , (וראה עד"ז ר"ח ניסן תש"מ שבמילואים שדוקא המשכן (ולא ביהמ"ק הא' והב') יש בו מעין הנצחיות דביהמ"ק השלישי). תשמ"א (1:15): "...משה רבינו, וואס ער האט דאס אויפגעאטן און פועל געווען און ס'געווען בפועל וירד הוי" על הר סיני. כדי דאס זאל דערנאך אראפ אין אן אופן קבוע, איז דאך געווען דערנאך דער ציווי פון ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, דער ענין פון עשיית המשכן דאיקרי מקדש..." .

(29) ראה הערה 33, שלכאורה אפ"ל ע"פ המשך הענינים, שחלק מהקביעות שבא בהציווי ד"ועשו לי מקדש" הוא הקביעות של הבית המקדש. ואת"ל שמ"ש לקמן בפנים "דאס איז געווען גלייך נאך..." , היינו כהדיעות שציווי עשיית המשכן הי' לפני חטא העגל (ראה הערה 34) — אולי מה שנזכר ענין זה שם ולא כאן הוא, כדי לרמז שמדובר גם על הביהמ"ק שלא נבנה עד לאחר זמן.

(30) לכאורה קאי על ב' הענינים דלקמן בפנים: (א) "מקדש איקרי משכן..." — תשי"א רס"א: "...משה . . הורידו למטה בארץ. ועיקר גילוי אלקות הי' בבית המקדש, דכתיב ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם..." , רס"ב: "...העבודה במשכן ומקדש בעבודת הבירורים . . ולכן אחת העבודות שהי' במקדש..." , רס"ג: "...שעיקר העבודה במשכן ומקדש . . וע"י העבו' שבמקדש..." , ס"ה (ע' 118): "...וליהיות שהעבודה במשכן ומקדש הוא . . לכן הי' המשכן מעצי שטים..." , רד"ה היושבת בגנים: "...שנת"ל דהעבודה במשכן ומקדש הוא . . ולכן הי' המשכן מעצי שטים..." , רס"ט: "...במשכן ומקדש שהי' העבודה..." .

(ב) עשיית המשכן מעצי שטים המבואר בארוכה שם ס"ג-ה.

(31) עירובין ב, סע"א (שבמילואים): "...אשכחן משכן דאיקרי מקדש ומקדש דאיקרי משכן [ובדק"ס שם הערה מ הביא מדפוס שאלוניקי רפ"ב: "אשכחן מקדש דאיקרי משכן ומשכן דאיקרי מקדש" — וכתב ע"ז: "וסדר ישר הוא וכמו שהוא בסמוך", ע"ש ובהערה ס]. . אשכחן מקדש דאיקרי משכן

ער דאך אויפן משכן (וואס דאס³⁴ איז געווען גלייך נאך די המשכת מרקיע הא' לארץ), דער ועשו³⁵ משכן עצי שטים עומדים, אז דאס איז די עבודה אין דעם אופן

דקדוקי תורה

ומשכן דאיקרי מקדש... ע"ש. שבועות טז, ב: "...מכדי משכן איקרי מקדש ומקדש איקרי משכן..." ע"ש, ובתוס' ד"ה או: "...ואית דל"ג הכא ליכתב או אידי ואידי מקדש וכו', אלא גרסי מכדי מקדש איקרי משכן ומשכן איקרי מקדש..." ע"ש, ועד"ז בריטב"א שם: "כך הגירסא בעיקר הנוסחאות שלא הוגהו, מכדי מקדש איקרי משכן ומשכן איקרי מקדש..." ע"ש. ועוד.

32) לכאורה י"ל שמביא גם "ומשכן איקרי מקדש", כיון שרק בצירוף שניהם נלמד בגמ' שם שכל מה שכתוב במשכן שייך גם במקדש (כמ"ש ברשב"א שבמילואים להערה הקודמת). אבל לפי מ"ש בהערה הבאה, אולי אפ"ל שהובא כאן גם כדי לפרש הכתוב "ועשו לי מקדש" הנ"ל בפנים (ודלא כמ"ש במעשה רוקח) – כמבואר במילואים.

33) "מקדש איקרי... מקדש" – לכאורה אפ"ל שמבאר בזה ב' ענינים: (א) שמ"ש לעיל בפנים, שהציווי ד"ועשו לי מקדש" בא כדי שהדירה יהי' בקביעות – הנה חלק מזה הוא הקביעות של הבית המקדש (שיתירה מהקביעות של המשכן – כמ"ש בתש"מ שבהערה 28 (ובכ"מ), אף שגם המשכן נכלל בזה, כיון שהוא בקביעות יותר מבמתן תורה, כמ"ש בהערה הנ"ל), ועד"מ"ש בתשל"ב שבמילואים (בביאור הל' "בבית המקדש" שבתש"י שבהערה 30) – וראה הערה הקודמת. (ב) שהכתוב "ועשית את הקרשים למשכן עצי שטים עומדים" דלקמן בפנים (שהובא בתש"י רס"ו, בהמשך לרד"ה היושבת בגנים שבהערה 30), וכל אריכות הביאור בתוכנו שבתש"י ס"ג-י – כל זה שייך גם במצות בנין ביהמ"ק שבדורותינו אלו. ולהעיר, שע"פ מ"ש בעירובין (לפי רש"י ור"ח) שבמילואים להערה 31, הרי אבני וכתלי ביהמ"ק נקראים (ע"פ נגלה) בשם עצי שטים וקרשים (שבכתוב הנ"ל).

34) לכאורה אפ"ל בב' אופנים: (א) ש"דאס" קאי על אמירת הכתוב (דעצי שטים) שבפנים – ולפ"ז לכאורה משמע שציווי עשיית המשכן הי' לפני חטא העגל (כדעת הזהר, ועוד (ולא כדעת התנחומא, רש"י, ועוד) שבמילואים). אבל ראה תניא פל"ד (מג, א): "...שכינה מדברת מתוך גרונו של משה, ומעין זה זכו ישראל במעמד הר סיני, רק שלא יכלו לסכול... שעל כל דיבור פרחת נשמתן... לכן מיד אמר להם לעשות לו משכן, ובו קדשי הקדשים להשראת שכינתו..." (ולהעיר מתדב"א שבמילואים: "...וכיון שקבלו ישראל... ואמרו... נעשה ונשמע, מיד אמר הקב"ה למשה [שיאמר לישראל שיעשו לו משכן]... ועשו לי מקדש..."), ובמ"מ הגהות והעק"צ מרבינו שם (שבמילואים) כתב, שי"ל שהכוונה שעשיית המשכן היא המצוה הראשונה שלאחר מ"ת, אף אם הציווי לא הי' ממש "מיד" אחר מ"ת (אלא שהוסיף, שאת"ל שהי' ממש "מיד", א"כ זהו כמ"ש בזהר וראב"ע), ע"ש. אמנם בלקו"ש חכ"ג שבמילואים מפורש (באו"א), שע"פ ל' "מיד" שבתניא הנ"ל, פ' תרומה ותצוה נאמרו לישראל בו ביום ששמעו העשה"ד. (ב) ש"דאס" קאי על (זמנו של) המשכן, ומרמז (גם) בזה, שהקביעות (שע"י הציווי דועשו לי מקדש) הנ"ל בפנים קאי גם על הבית המקדש – ולכן יש צורך לציין ש"דאס" (המשכן) הי' מיד אחר מתן תורה, כיון שהביהמ"ק (שגם עליו מדובר כאן) לא הי' עד לאחר זמן. ולפ"ז לכאורה "גלייך נאך" שבפנים היינו (לא מיד ממש אחר מ"ת, אלא) רק ביחס לזמנו של הביהמ"ק (ועד"מ"ש בהגהות והעק"צ הנ"ל) – אם לא שנאמר שזמנו של המשכן התחיל כבר לפני הקמתו, מזמן שנצטוו עליו.

35) תרומה כו, טו (שבתש"י רס"ו): "ועשית את הקרשים למשכן עצי שטים עומדים", ואולי מרמז: (א) סדר הענינים בתש"י, שעשיית המשכן מעצי שטים מבואר בס"ג-ה, ורק אח"כ בס"ו-ט מבואר ענין הקרשים. (ב) שהעצי שטים היו עיקר המשכן (וכדמשמע לקמן בפנים שהאותיות דקדש הם רק פרטים באופן העבודה דעצי שטים), ולכן העיקר ד"ועשו לי מקדש" הוא עשיית "משכן עצי שטים עומדים" – ועפ"ז מובן מה שבתש"י מבואר רק ענין הקרשים (ולא היריעות), ובזה גופא מקדים לכאר הענין דעצי שטים לפני שמזכיר הקרשים כנ"ל (וראה תש"י רס"ג: "...שהמשכן הי' מעצי שטים דוקא, דלהיות

פון עצי שטים, וואס מ'האט פון זיי געמאכט קרשים. און ווי ער איז מפְרָש בארוכה אין די פריערדיקע סעיפים³⁶, ווי אזוי די אותיות פון קרש זיינען מורה אויפן אופן העבודה, און דער תכלית העבודה איז אז זאל זיין דער *שטים דקדושה, וואס דאס איז די עבודה למעלה מטעם וְדעת, וואס *דאס איז דער תיקון אויף שטים³⁷ דלעומת זה, דער איין³⁸ אדם חוטא אלא אם כן נכנס בו רוח שטות – וואס

⌘ דקדוקי תורה ⌘

שעיקר העבודה במשכן ומקדש הוא לאתהפכא חשוכא לנהורא... "ע"ש, תשכ"ג (1: 40): "...עיקר המשכן איז – ווי ער איז מבאר בארוכה אין דעם המשך – איז דאך געווען דער משכן עצי שטים עומדים, אז דער עיקר העבודה איז אז פון שטות דלעו"ז. . מאכן דערפון דער שטות דקדושה... ", וראה תשמ"ב דלקמן). ולהעיר משמו"ר לה, ד: "...לא היה צריך לומר אלא ועשית את הקרשים משכן, מהו למשכן... ". תשי"ג סוס"ח: "...להיות שצריך נתינת כח וסייעתא דשמיא. . מאותה הנשמה שהוא ניצוץ ממנה, הנה בזה הוא ההמשכה שע"י הנשיאים, משכן עצי שטים, שע"י מבררים את השטות דלעו"ז... ". וכבפנים עד"ז גם תשכ"א (1: 55): "...ועשו לי משכן עצי שטים עומדים... ", תשמ"ב (3: 15): "...דער עיקר אין משכן איז דאך געווען דער קרשים – ועשית המשכן <קך... > עצי שטים עומדים... ", ועוד.

(36 ראה תשי" ס"ו (ע' 120): "...דאות דלי"ת הוא בקדושה ואות ר' . . על סטרא בישא . . דאות ד' . . יו"ד מאחוריו . . מורה על הביטול . . בכדי שיהי' כלי לקבלה ה"ז דוקא כאשר הוא בתכלית הביטול והשפלות, דאז הוא כלי לקבל אמיתת השפעת הרב . . וכל מה שמצמצם א"ע יותר בהביטול שלו, הנה יותר ויותר תהי' הקבלה . . וזהו כל ענין הקדושה שיהי' בבחינת ביטול בתכלית, ובזה הוא כל ענין העבודה... ", ס"ח (ע' 122): "...שבאות ה' הרגלים הם בשוה, ובאות ק' הרגל השמאלי הוא יורד למטה . . וביאור הענין ע"ד החסידות . . הג' קוויין דאות ה' . . מחשבה דיבור ומעשה . . ואות ה"א בקדושה הוא כאשר ג' לבושי הנפש . . ממולאים מאור התורה החכמה והמדות . . חושב מחשבת התורה . . מדבר בדברי תורה . . ומעשה במעשה המצות, וכן בעשיותיו הגשמי' הרי כל מעשיך יהי' לשם שמים... ", ס"ט: "...שצריכים להכרית . . הקנה של הקו"ף אז נעשה ה"א . . ע"י עבודת הבירורים דעכשיו . . וישנם כמה מניעות ועיכובים ר"ל על לימוד התורה וקיום המצות . . אינו מתפעל מזה כלל ועוסק בעבודתו בלימוד התורה וקיום המצות . . בדרך מלחמה ועבודה רבה . . התוקף וזריזות בעבודה... "ע"ש.

(37 תשי" ס"ג: "וכתיב וישב ישראל בשטים, שהוא ענין השטות דלעו"ז וכמארז"ל אין אדם עובר עבירה אא"כ נכנס בו רוח שטות", ועד"ז תרצ"ט, תרנ"ח. שתי ידות אוה"ת [ועד"ז תרל"ג]: "...[מעצי שטים, [פ"י שטים] שנתהפך מבחי' שטים שהוא רוח שטות דסט"א, שהרי אין אדם עובר עבירה אא"כ נכנס בו רוח שטות". תשי" רס"י: "...וזהו עצי שטים, שהוא מה שנתברר מהשטות דלעו"ז, וזהו ג"כ שנקראים קרשים, שהוא מה שמתברר משק"ר וקש"ר, ומבירור זה נעשה קרשי המשכן...".

(38 סוטה ג, רע"א: "אמר ר"ל, אין אדם עובר עבירה אא"כ נכנס בו רוח שטות". תניא פ"ט (כה, רע"א): "...בפושעי ישראל . . נכנס בהם רוח שטות לחטוא, כמאמר רז"ל אין אדם חוטא כו" (וראה גם אגה"ת מהדו"ק (ע' תקלב): "מאמר רבותינו זכרונם לברכה . . שאין אדם חוטא אלא אם כן נכנס בו רוח שטות" ע"ש (וע' תצט) בהערות), ובמ"מ הגהות והעק"צ מרבינו לתניא שם: "בסוטה ג. א"א עובר עבירה. וכ"ה לקמן פכ"ד. לחפש ביפ"ע וד"ס" –] אולי "לחפש" (ולא "לעייין") שייך לזה שאין יפה עינים ודקדוקי סופרים לסוטה] – ואכן גי' הבינה לעתים, בעל המשנת חסידים, מהר"צ חיות, ור"ח פאלאג'י (ולכאורה גם המהר"ל) בגמ' שם היא "חוטא", כמ"ש במילואים אות א. וכ"ה ("חוטא") בע"ח שער כח (העיבורים) ספ"ה: "וזהו אין . . חוטא . . נכנס...". שער ההקדמות שער א, דרושי ז"א, דרוש ה (נח, סע"ג): "וזה סוד אין . . חוטא . . נכנסה...". ולהעיר ממבוא שערים, עץ הדעת הטוב, ולב דוד שבמילואים שם). מבי"ט, ר"מ אלמושינו, אלשיך, אגרת הטיול, מהר"ט צהלון, ועוד שבמילואים אות

דעמאלט פירט מען אויס אז זאל זיין דער ענין פון דירה לו יתברך בתחתונים. וואס ווער פירט דאס אויס? איז אט דאס פירן אויס די בני ישראל, וכמבואר בארוכה בכמה מקומות³⁹ ווי אזוי דוקא <ע"י איד...³⁹> ע"י בני ישראל איז די תורה ומצות פועלים פעולתם⁴⁰.

✻ דקדוקי תורה ✻

ב. ולהעיר מאלשיך קהלת ז, כה: "והוא מרגלא בפומיהו דרז"ל אין אדם חוטא . . נכנס...". עקידה, כתר שם טוב (לרש"ט מלמד) ומהר"ש ויטאל שבמילואים אות ג – שמשמע שהי' להם עוד מארז"ל עד"ז. וראה לקוטי הגהות לתניא פי"ט הנ"ל (ע' כג), שמפרש שב"חוטא" נכלל גם שוגג, משא"כ "עובר עבירה" הוא ל' מזיד (ע"פ במדב"ר פי"ג, י) ע"ש, ועד"ז משמע בפת"ע ראש דוד וחומת אנך (בשם הר"מ פאפירש) שבמילואים. וכפנים כ"ה גם בתשי"ז (2: 30), ועוד. ולהעיר מי"ב תמוז תשי"ז (שיחה ד – 0: 45): "זאגט דאך די גמרא ואיש כי תשטה אשתו, אז אין אדם חוטא, אא"כ נכנס בו רוח שטות". כ' אב תשי"ט (שיחה ד – 6: 45): "...קענען זיין אדם עובר עבירה, דערפאר, ווי ער זאגט אין סוטה, כי תשטה אשתו, אין אדם חוטא אא"כ נכנס בו רוח שטות".

(39) תו"א [ועד"ז אוה"ת] שמות שבמילואים: "...מעשה המצות שירדו ונתלבשו בדברים גשמיים, כמו תפלין . . נתהוו בחי' גלוי אלקותו . . דוקא כשאישי ישראל מניח אותם על ראשו, משא"כ כשמונחים על השולחן לא נתהווה מזה שום גלוי כלל . . וגם כשעכו"ם מניח אותם לא יצמח מזה ג"כ שום גלוי כלל . . אין מלך בלא עם . . בחי' יש ונפרד . . מלאכים הם אינם בבחי' נפרד כ"כ, ודוקא ישראל למטה . . וע"י ישראל דוקא במעשה המצות הגשמיים . . ובכל התורה כתיב דבר אל בני ישראל כו', כי על ידן יהי צמיחת האור והגלוי בקיום המצות]... ע"ש. שם יתרו ע"ע, ד – עא, ד) [ועד"ז תקס"ט] שבמילואים: "...שבשעת מתן תורה ניתן הכח וההכנה בישראל . . להמשיך גילוי אור א"ס ב"ה בעסק התורה והמצות . . יתגלה בה יחוד אור א"ס ב"ה ממש בעסק התורה ומצות . . אם יעשה אותם איש עכו"ם -] האדם אשר לא מבנ"י המה] לא ימשיך כלום ולא יהיה גילוי אור א"ס ב"ה על ידו כלל, רק לישראל ניתנה זו . . ולכן לא נתנה התורה להמלאכים . . אין יכולים להמשיך . . בעסק התורה ועבודת המצות . . בישראל . . לא נתנה להם התורה אלא בהתלבשותן בגוף ונפש החיונית . . האבות הן הם המרכבה . . להיות נמשך בהם ועל ידם . . והיינו ע"י מס"נ לה' . . וכן אנחנו . . ע"י ישראל שהם זרע אברהם יצחק ויעקב . . נעשה דייקא ע"י ישראל שזכו לזה במ"ת . . שאין עסק התורה ממשך כלום מאור א"ס ב"ה אלא בישראל... ע"ש, ועד"ז שם [ושם] לקמן שבמילואים ("...עכו"ם שעוסק בתורה או לובש טלית אינו ממשך כלום . המלאכים בקשו . . ואין להם יכולת להמשיך כלום, הגם שיש להם מס"נ ובטלים אליו ית', מ"מ אינו נוגע להיות נמשך מזה מהמשכת סוכ"ע כבישראל . . שהוא ע"י התלבשות הנשמה בגוף ונפש החיונית דייקא . . עכו"ם -] מי שאינו מבנ"י אינו יכול להמשיך אפי' רגע במס"נ כו'...) ע"ש. לקו"ת האזינו עה, ג (שבמילואים): "...המצות מצד עצמן הרי הם מעשיות גשמי", ואם יעשה אותם איש אשר לא מבנ"י הוא אינה מצוה כלל, אלא דוקא כשישראל הם המקיימים אותה, שאז היא מצוה וממשיכים ע"י התגלות א"ס ב"ה . . משא"כ אם ישארו כך, כמו התפלין והציצית אם לא יניחם ויתעטף בהם איש ישראל לא יומשך כלל על ידם . . עיקר כח הצומח הוא דוקא בבחינת נפש הבהמית שבישראל... ע"ש – ובמפתחות רבינו ללקו"ת (שי"ל בתשי"ט), ערך מצות: "דעדג (לנה"ב דוקא. זריעה. אברים. ע"י בני דוקא)", והציון לדף עד, ג פירושו שכבר שם הוא תחלת הענין (ע"ש). אדה"א שבמילואים: "...גוי שעושה מצוה אינו פועל כלום, רק ע"י ישראל העושה מצוה דוקא... ע"ש. ובכ"מ. ולהעיר מתש"י שבהערות 41, 42: "...צבאות הוי' הכוונה הוא על ישראל, וכמ"ש ויהי בעצם היום הזה הוציא הוי' את בני ישראל מארץ מצרים על צבאותם..." – וראה הערה הבאה.

(40) אולי מבאר מ"ש בתש"י ס"י, שהנשמות שבג"ע והמלאכים (שנק' חברים) מקשיבים לקול העוסקים

וואס⁴¹ דערפאר ווערן אנגערופן <ב...⁴²> אידן⁴¹ אויך⁴³ צבאות הוי', און ווי ער איז מפרש⁴⁴, אז אין דערויף איז דא די דריי פירושים: דער צבא פון לשון אנשי חיל, וואס זיי פירן דורך און זיינען ממלא דעם רצון מלך מלכי המלכים הקב"ה. און⁴⁵ דער אופן העבודה איז אין צבא פון לשון זמן מוגבל – הלא⁴⁶ צבא לאנוש עלי

דקדוקי תורה

בתומ"צ – דהיינו לפי שרק בני"י (נשמות בגופים) גורמים שהתומ"צ יפעלו פעולתם (ראה הע' הקודמת).
 (41) תש"י שם: "...ועש"ז נקראים ישראל צבאות הוי', וכמ"ש ויהי בעצם היום הזה יצאו כל צבאות הוי' מארץ מצרים. הנה צבאות הוי' הכוונה הוא על ישראל, וכמ"ש ויהי בעצם היום הזה הוציא הוי' את בני ישראל מארץ מצרים על צבאותם...". ולהעיר מציון הצ"צ (לתו"א בא (ס, ב) ד"ה בעצם. . יצאו כל צבאות ה' – ע"ש) שבתו"א יתרו שבהערה 39: "...ניתן הכח וההכנה בישראל. . ע"י תומ"צ מתגלה יחוד או"א"ס ב"ה בנפש האדם כנודע (י"ל ע"ד מ"ש פ' בא ד"ה בעצם היום הזה בפ"י שם צבאות, שהוא יחוד או"א"ס בבי"ע כמו באצ"י, ע"ש גבי כך מתיחד בכלים דבי"ע עד שהוא עצמו הוא הצבאות כו')...".

(42) ראה לעיל בפנים ("בני ישראל. . ע"י בני ישראל"), לקמן בפנים ("וואס דאס איז. . די עבודת בני ישראל"), אוה"ת תקס"ט ולקו"ת שבהערה 39, תש"י שבהערה הקודמת: "...וכמ"ש ויהי בעצם היום הזה הוציא הוי' את בני ישראל מארץ מצרים על צבאותם, דצ"ל מהו זה דישראל נק' צבאות הוי'...". וראה תש"א ע' 2-81 [תש"י ע' 171]: "...צבאות הוי' קאי על בני ישראל, כמ"ש והוצאתי את צבאותי את עמי בני ישראל מארץ מצרים, וטעם שנקראו בני ישראל צבאותי. . תוארי בני ישראל רבים הם. . והתואר צבא מתחיל מזמן יצ"מ, ואז נק' צבאות הוי'...". ע"ש, ועד"ז היום יום יב ניסן: "מזמן יציאת מצרים נקראו בני ישראל צבאות ה'...". ולהעיר מאוה"ת שמות ע' ה: "...בני"הם נו"ה, וזהו ואלה שמות בני"הם, השמות בנו"ה הם צבאות, וכן נא' בבני"י יצאו כל צבאות הוי'...". ע"ש. לקו"ש הל"ו ע' 58: "...שליום ההילולא שלו נתן ללמוד מאמרו הידוע ד"ה באתי לגני, ובו מבאר (בארוכה לפ"ע) זה שבני ישראל נקראים בשם צבאות ה', ועבודת בני"הם בזה...".

(43) להעיר מתש"א שבהערה הקודמת: "...תוארי בני ישראל רבים הם...". ע"ש.

(44) תש"י שם: "...דישראל נק' צבאות הוי'. . דצבא יש בו ג' פ', א' ל' חיל, ב' זמן מוגבל וכמ"ש והלא צבא לאנוש עלי ארץ וגו', והג' מל' צביון וכדדו"ל (ר"ה יא א) ע"פ ויכולו השמים כו' צבאם, לצביונם נבראו...". ובהקיצור: "...עש"ז נק' ישראל צבאות ל' חיל זמן צביון", שם סוסי"א (שבהע' 63): "...וזהו דישראל נק' צבאות הוי', לפי שהם אנשי החיל אשר הם עושים רצונו של מקום לנגד את המנגד...".

(45) תש"י שבהערה הקודמת: "...דצבא. . זמן מוגבל וכמ"ש והלא צבא לאנוש עלי ארץ וגו'. . וצבא שהוא הגבלה ומועד, הוא ע"ד ימים יוצרו ולוא אחד כו' [ובהערת רבינו שם: "יוצרו ולא אחד: ראה לקו"ת ס"פ שלח. ד"ה טוב לי וד"ה בידך אפקיד (בס' המאמרים – אידיש)], דצבא לאנוש עלי ארץ, לכל אדם הרי יש לו זמן קבוע דימים יוצרו, וכאשר משלים ימיו בעבודת הבריורים באתכפיא ואתהפכא אז הוא בכלל צבאות הוי'. . וצבא הוא זמן מוגבל...".

(46) לכאורה מצרף ב' פסוקים – איוב ז, א: "הלא צבא לאנוש עלי ארץ...". (שבתש"י שבהערה הקודמת), ותהלים מט, יב: "...קראו בשמותם עלי אדמות". ואולי מרמז למצו"ד תהלים שם: "קוראים שם על אדמתם לומר שהיא אדמת פלוני, כאלו יחיו לנצח ותהיה בידם", וקונטרסים ח"א קד, ב (מתר"ץ): "הלא צבא לאנוש עלי ארץ. . האדם צריך לשום לבו שניתן לו זמן קצוב כמה שנים יחי'...". ע"ש – והיינו, שמי שחושב ע"ד "אדמת פלוני" הנ"ל, צריך לזכור שיש לו זמן קצוב עלי אותן "אדמות". ולהעיר מתש"י סוסי"א: "...דמי הוא היודע עתו וזמנו. . ואיך יתן כל נפשו על דבר שאין בו ממש כלל...". ע"ש – וראה תשמ"ו שבמילואים, שמשמע שמקשר מ"ש בתש"י סוסי"א שם עם מ"ש בסוסי"א ע"ד צבא לאנוש עלי ארץ מל' זמן מוגבל.

אדמות, וואס דאס איז דער ענין פון א <הַגָּבֹ...>⁴⁵ הלבשה פון תורה ומצות בזמן ומקום⁴⁷ דא למטה. און⁴⁸ דער דריטער ענין אין צבא, וואס דאס איז פון לשון צביון ויופי, וואס דאס קומט ע"י ההתכללות של כמה ג'ונוין, וואס דאס איז דאך אויכעט וואס די עבודת בני ישראל קומט דאס ע"י התכללותם יחד, וואס⁴⁹ דורך דערויף ווערט אויסגעפירט דער ענין פון ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, און ווי ער איז מפרש דארט די <עבו...> פרטי⁵⁰ העבודה מצד די בני אדם למטה – מצד אידן דא למטה.

וואס דערמיט⁵⁰ שליסט ער אפ די ערשטע צוויי מאמרים, און ער גייט אריבער דערנאך אין דער ווייטערדיקן המשך, אויף מבאר זיין די כחות וואס מ'גייט מלמעלה אויף דורכפירן די עבודה – און גייט אויף דערויף א הקדמה כללית אין דעם סעיף י"א⁵¹, אז דער ענין פון צבא איז, וואס דאס פועלט למעלה דעם נאמען פון שם

— דקדוקי תורה —

(47) אולי מרמז, שהכתוב "הלא צבא לאנוש עלי ארץ" שבתש"י (שבהערה 44), כולל בו גם ענין המקום. וראה לקמן בפנים (ליד הע' 219) שזמן ומקום שייכים זל"ז, ובסוף המאמר (ליד הערה 257): "...אין אן אופן פון צבא . . אנגעטאן דוקא אין א מקום וזמן מוגבל...". וכפנים עד"ז גם תשכ"א (4: 45): "...דער תורה ומצותי זיינען דאך געגעבן געווארן אז זאל זיין דער בא בימים אין דעם זמן ומקום למטה...".

(48) תש"י שבהערה 44: "...דצבא יש בו . . והג' מל' צביון וכדרז"ל (ר"ה יא א) ע"פ ויכולו השמים כו' צבאם, לצביונם נבראו, והפי' דנש"י אם שהם חלוקים במדריגתם, בעלי השגה שהם מארי תורה ומארי רזין וסודות עילאין מארי חוכמתא, וישנם אנשים פשוטים, והם רק מארי עובדין טבין, שמקיימים את התו"מ צ בתמימות, גם עוסקים איש איש בעבודתו לפי ערכו בתמכין דאורייתא בגופם ובממונם וכו', הנה זהו צביונם שזהו תכלית היופי מה שכלול מריבוי גוונים, דגוון אחד הרי אין בו יופי, ודוקא ריבוי גוונים [בכת"י מעתיק (שבתו"מ באתי לגני ח"א ע' 22, הע' 124) נוסף: הרי יש בו יופי, לכן נק' ישראל צבאות ד' שהם חיל של ריבוי גוונים ו]הרי ממשיכים גילוי בחינת הוי' ע"י עבודתם...".

(49) ראה תש"י סוס"י (שבהערה 45): "...דצבאות הוי' הם ישראל, שע"י עבודת הביורורים באתכפיא ואתהפכא הנה הם מבררים ומזככים את העולם, דעושים מקשר קרש, והיינו דמהקשר דעולם, דמה שהעולם מראה את עצמו למציאות הרי זה שקר . . הנה כאשר לומדים תורה ומקיימים את המצות נתהפך לקרש, שהוא מעצי שטים עומדים ומחברים אור א"ס כו', ולכן נק' בשם צבאות הוי' שהם מגלים וממשיכים גילוי ה', וצבא הוא זמן מוגבל, דכל עבודתם אשר בהימים יוצרו שניתן לכל אחד ואחד, יהי לו אחד, שיאיר ויתגלה ע"י עבודתו בחי' ד' אחד".

(50) אולי קאי על פרטי העבודה שבתש"י שבהערה הקודמת (ולפ"ז "וואס דערמיט שליסט ער אפ די ערשטע צוויי מאמרים" דלקמן בפנים, קאי על השורות האחרונות (ממש) של המאמר הב'), או אולי קאי (גם) על האופני עבודה הפרטיים דנש"י שבתש"י שבהערה 48.

(51) תש"י רס"י א: "ולבאר בעומק יותר מה שישראל נק' בשם צבאות הוי', דשם צבאות הוא שם קדוש, דהוא מהז' שמות שאינם נמחקים, ושם זה נתגלה ע"י הנביאים [ובהערת רבינו שם: "ע"י הנביאים : ברכות לא, ב. ונתבאר בתו"א ותו"ח ר"פ בא"], דבתורה לא נזכר שם צבאות, ונזכר רק צבאות הוי' וקאי

צבאות. איז⁵² דאך ווי ער זאגט אין מדרש, אז שם צבאות איז כשאני נלחם עם הרשעים, וואס⁵³ דאס איז דער נהמא אפום חרבא ליכול, דיי⁵⁴ מלחמה וואס א איד האט כדי⁵⁴ דורכצוגיין⁵⁵ די וועלט⁵⁶ על פי התורה והמצוה, און מאכנ⁵⁵ פון דער וועלט א וועלט על פי התורה והמצוה. און די הקדמה כללית – *וואס מ'גייט מלמעלה: זאגט ער⁵⁷, אז דער ענין אין מלחמה – איז דאך דא צוויי אופנים, אויף

⌘ דקדוקי תורה ⌘

על ישראל, וצ"ל מהו זה המעלה, כלומר בשביל איזה מעלה ומדריגה נק' ישראל בשם צבאות הוי'. והתואר הזה ניתן לישראל ביציאתם ממצרים דוקא...".

(52) תש"י [ועד"ז פר"ת] שם: "...אך הענין הוא דהנה איתא במד"ר (שמות פ"ג, ו') שמי אתה מבקש לידע לפי מעשי אני נקרא, וכשאני נלחם עם הרשעים אני נקרא צבאות...".

(53) ראה הערה 55.

(54) להעיר מתש"י [ועד"ז פר"ת] שם: "...א"כ מובן דשם צבאות הוא שם דמלחמה, וכן אי' בשערי אורה לרי"ג [- לר"י גיקטליא], דשם צבאות הוא בנו"ה ומשם נמשכות כל המלחמו' שבעולם. וצ"ל מהו השייכות דמלחמה לנצח והוד, שיהי' משם נמשכים כל המלחמות שבעולם...". ואולי מפרש כאן רבינו, ש"המלחמות שבעולם" קאי (גם) על המלחמות שלוחמים עם העולם. וע"פ מ"ש בהערה הבאה, אולי גם מפרש ש"כל המלחמות" קאי על ב' סוגי המלחמה דאתכפיא ואתהפכא (ראה לקו"ת שבמילואים, ולהעיר מתש"י ס"ב שבהערה הנ"ל). אבל מ"מ"ש "מלחמה" ל' יחיד, ו"כדי" רק פעם א' (ולא "כדי דורכצוגיין" . . און כדי צו מאכנ"), לכאורה משמע שמדובר רק על מלחמה א' (וראה לקו"ת הנ"ל). ואולי מרמז, שתכלית הכוונה ("הכדי") שבמלחמת האתכפיא הוא להגיע להענין דאתהפכא שבבחי' שלום (ראה לקו"ש (מתשכ"ב) שבהערה הנ"ל).

(55) "דורכצוגיין" . . מאכנ" – אולי "דורכצוגיין" הוא העבודה דאתכפיא, ו"מאכנ" הוא העבודה דאתהפכא. וע"ד מ"ש בתשכ"א הא' (ע' 252 [ועד"ז ע' פג]): "...שא"צ למלחמה כלל, דזהו"ע צבאות הוי' ולא הוי' צבאות. והנה התחלת העבודה היא העבודה דאתכפיא, נהמא אפום חרבא ליכול, שע"ז הוא מברר בירורים, אבל תכלית העבודה הוא העבודה דאתהפכא ונצחון". וראה לקו"ש שבמילואים (מאייר תשכ"ב): "...דער אלטער רבי געזאגט . . נהמא אפום חרבא ליכול (זח"ג קפח, ב) – אויפטאן אין וועלט . . פריער איז די וועלט מנגד צו קדושה, נאר דאך דארף מען טאן מיט איר, בדרך אתכפיא, מברר זיין די ניצוצות וועלכע געפינען זיך אין וועלט . . בדרך מלחמה – אפום חרבא. און דורך דעם פועל'ט מען דערנאך דעם ענין פון "אתהפכא", וואס דאס איז ניט דרך מלחמה, עס ווערט שוין אויפגעגעסן דער חרב, ס'איז עבודה בדרך שלום... ע"ש – והיינו שיש ב' פירושים ב"נהמא אפום חרבא ליכול": א' שתוכנו אתכפיא, ועוד פי' שתוכנו אתהפכא. ולהעיר בכל הנ"ל מתש"י רס"ב: "...דבחינת אתכפיא המביא ומעלה לבחינת אתהפכא חשוכא לנהורא...". סוס"ב: "...בבחינת אתכפיא, והעיקר המביא לידי אתהפכא...". וראה הערה הקודמת.

(56) קונטרסים ח"א קסז, ב [תרצ"א ע' רבי]: "...כאשר האדם באמצע שנותיו, ורותח בכל עניני עולם בטרדת העסקים והנהגת ב"ב, הנה אז ישבר מדותיו ורתיחותיו, ותהי' הנהגתו ע"פ התורה והמצוה זהו עבודה...". תש"י ע' 209 (מתרצ"ט): "...דכללות הנהגתו בכל עניני עולם יהיו על פי התורה והמצוה". סה"ש תש"ח שבמילואים: "...דורך דעם עולם החומרי והגשמי, ווען מען פירט אלץ על פי התורה והמצוה, איז מען מעלה אלע עולמות...". וראה הערה 54.

(57) תש"י [ועד"ז פר"ת] שם: "...דהו ג"כ סיבת ענין המלחמה להוציא הנצחון. דהנה במלחמה הרי יש ב' ענינים, הא' לשלול שלל ולבוז בז, והב' ענין המלחמה הוא להוציא נצחוננו שיהי' כרצונו וחפצו שזו עיקר המלחמה, וענינה להוציא נצחוננו, דמלחמה לשלול שלל ולבוז בז הוא מלחמה של כח וגבורה

לשבות⁵⁸ שְׁבִי ולכוז בו, און דערנאך איז דא דער נצחון, אז זאל זיך אויספירן ווי דער רצון המלך. וואס לשבות⁵⁸ שְׁבִי ולכוז בו איז דאך א ענין וואס דאס גופא איז טעם וְדַעַת, במילא איז דאך דאס מאכט מען א חשבון – וויפל מ'דארף אריינלייגן אין דער מלחמה אז דאס זאל זיין בערך פון דער ביזה מיטן שְׁבִי וואס מ'וועט האבן דורך דעם. משא"כ⁵⁹ אין דעם עיקר ענין המלחמה, וואס דאס איז דער ענין פון נצחון אז זאל זיין ווי רצון המלך, וואס⁶⁰ דאס רעדט זיך דאך וועגן א רצון וואס איז פארבונדן מיטן עצם המלך, איז דאס איז העכער פון אלע חשבונות, העכער פון טעם וְדַעַת. וואס דערפאר, איז פונקט אזוי ווי ס'מאנט זיך מלמטה די עבודה פון שמים דקדושה – ווי גערעדט פריער – למעלה מטעם וְדַעַת, אזוי איז אויכעט מלמעלה⁶¹,

⌘ דקדוקי תורה ⌘

בלבד, ומלחמה בכללות כלומר ההשכלה שבמלחמה הוא להוציא הנצחון שיהי' כחפצו ורצונו...". (58 ראה תש"י [פר"ת] שבהערה הקודמת (והוא ל' הכתוב ישעי' י, ו. יחזקאל לח, יב): "...לשולל שלל ולבוז בז". וראה תר"ח בשלח שכב [רכב], סע"ב (שבהערות 61, 73): "...בענין המלחמה ב' דברים, הא' גופו של ענין הכיבוש, לכבוש מדינות ועיירות רבות להרבות שלל ורכוש ולהרחיב גבול ארצו...". תער"ב ח"א ע' שפ: "...ושבית שביו, רק שביו של אויב, שהוא הרחבת מקום הקדושה לבד... ע"ש. ואולי שייך גם למ"ש לקמן בפנים (ליד הערה 253): "...ניט אויף לשבות שבי ולכוז בז – ניט אז זאל זיין עבודה בשביל על מנת לקבל שכר, ביז אין דעם העכסטן אופן פון שכר...". וראה יחזקאל שבהערה 253: "...ונשא המונה...", ובמצו"ד שם: "...יקח המון עמם בשבי וכו', וזה יהיה לשכר על עבודת צור". (59 תש"י [ועד"ז פר"ת] שבהע' 57: "והב' ענין המלחמה הוא להוציא נצחון שיהי' כרצונו וחפצו שזהו עיקר המלחמה, וענינה להוציא נצחון -] להוציא רצונו שיהי' כחפצו. וזהו עיקר ענין המלחמה שיהי' כחפצו...". ומלחמה בכללות כלומר ההשכלה שבמלחמה הוא להוציא הנצחון שיהי' כחפצו ורצונו. אמנם ג"ז ענין הנצחון הוא דוקא כשיש מנגד...". שם רס"ט: "...דעיקר ענין המלחמה הוא הנצחון...". (60 תש"י [ועד"ז פר"ת] שם (ר"ע 132): "...דמדת הנצחון הוא למעלה מרצון ועונג... שגם חייו משליך המלך מנגדו... שהנצחון נטוע ומושרש בעצם הנפש למעלה יותר מכחות הגלויים שבנפש...". (61 תש"י שם: "...כל סגולות האוצרות דהון יקר הנאסף והנקבץ במשך כמה שנים מדור אחר דור, ואשר מעולם לא השתמש מזה לשום דבר, וכמוס וחתום מעין כל רואה... דבעת מלחמה פותחים את האוצרות... והדוגמא מזה יובן למעלה דישינו ג"כ בחינת אוצר, והוא מה דכמוס וחתום, וכמ"ש יפתח הוי' לך את אוצרו הטוב, וכהבקשה ואוצרך הטוב לנו תפתח, ומאוצר מתנת חנם חננו כו' שהם אוצרות החתומים, ובעת המלחמה פותחים את האוצרות... פותחים אוצר העליון בשביל ניצוח המלחמה...". שם סוסי"ז: "...המשכת והתגלות אוצר העליון הוא רק בשביל נצוח המלחמ'... וכנ"ל בהמשל דבשביל נצוח המלחמ' פותחים את האוצרות החתומים והכמוסים מדור דור", שם רס"ט: "...וזהו פתיחת האוצרות בעת המלחמה... ובשביל לנצח את המנגד אז פותחים גם האוצרות הכמוסים, וכל הון יקר שבהאוצרות ניתן... פותחים אוצרות שלמעלה בכדי לנצח את המנגד... (וראה הערה הבאה). תש"ט [ועד"ז תרס"ח] שבמילואים: "...ספון וטמון באוצרות המלך... ואינו משתמש בהם לשום דבר, כי יקרים המה מאד אצלו, והמה כל מחמדיו וסגולותיו... הנצחון שיוכל לכזבו בשביל זה כל אוצרותיו היקרים בעיניו מאד... למעלה יש ג"כ בחי' אוצרות... נפתחים ומתגלים אוצרות אלו מה שעין לא

איז פותחים⁶² די⁶¹ אוצרות יקרים, וואס זיי זיינען געווען טמונים מכמה דורות, און⁶³ מ'גיט זיי צו פקידי החיל, און דורך די פקידי החיל – איז די כוונה איז <אין⁶³ די...> צוליב⁶³ די אנשי החיל, אז דורך דעם עזר פון בזבז האוצרות זאלן זיי מנצח זיין די מלחמה, און זאל זיך אויספירן דער רצון המלך. וואס דאס איז די כללות ההקדמה צו דעם המשך מכאן ולהבא, אז דא *רעדט זיך וועגן די כחות וואס מ'גיט מלמעלה, און ער איז מבאר בכללות, אז⁶⁴ דאס איז אוצרות סתומים⁶⁵, און די כוונה⁶⁶ איז אז מ'זאל זיי דוקא פותח⁶⁷ זיין, און נאך דערויף זאל מען זיי נותן זיין (ווי

— דקדוקי תורה —

ראתה כו'... ע"ש. ה'ש"ת [סה"מ אידיש] שבמילואים: "...צוליב א נצחון במלחמה נוצט מען אויס די טייערסטע אוצרות וואס כמה דורות האבען געזאמעלט...". תקס"ה שבמילואים: "...הגם שהאוצרות היו יקרים מאד אצלו, שכמה יגיעות יגע בהן עד שקיבץ אותם והכניסם . . . ולבזבו כל אוצרותיו היקרים בעיניו . . . כך עד"מ למעלה . . . מעורר למעלה מדת הנצח, שיתגלו אוצרות עליונות הגנוזות בבחי' סתימא דכל סתימן בבחי' גילוי ממש... ע"ש. תו"ח בשלח שבמילואים (שבהערות 58, 73): "...וגם מלכים הראשונים אבותיו אצרו אוצרות רבים בכל משך חייהם דור אחר דור . . . בכלים וחפצים יקר היקרים . . . טמונים ומוצנעים אוצרות המלך . . . שאם הי' מוציא ומסתפק מהן לעת ההכרח לא . . . יקרא אוצר כלל, אלא כאשר הנאצר טמון ומוצנע לעולם...". "...שהרי בזבו אוצרות היקרים רק בשביל הניצוח כו'. וכך יוכן למעלה... ע"ש. ולהעיר מתו"א שבמילואים: "...כמו ביזת אוצרות יקרים . . . וכך הוא בהתגלות אוצרו הטוב שהוא בחי' סדכ"ס אשר עין לא ראתה אלקים זולתך... ע"ש.

62) להעיר מביארה"ז שבמילואים: "...פי' מפתחן היינו [כמו] מפתח הגשמי שפותחין בו האוצרות, שהאוצר סתום וגנוז בתחיל' וע"י המפתח נפתח ונגלה מצפונים שבו, כך בחי' היסוד נק' מפתח בכל מקום, לפי שבחי' היסוד הוא . . . המגל' מצפון השפע הגנוזה במשפיע... ע"ש. וראה הערה 3, על שייכותו של אדהר"צ לספירת היסוד ורמז לזה בהתחלת המאמר. וראה לקמן בפנים ליד הערות 67, 250 (ג' פעמים). וראה הערה 68.

63) תש"י סי"א שבהערות 44, 61: "...פותחים את האוצרות ונותנים אותם ע"י שרי הפקידים שהם פקידי החיל, והכוונה בזה הם אנשי החיל שהם דוקא עושים את הנצחון . . . פותחים את האוצרות שמוסרים אותם ע"י פקידים, שהם פקידי החיל. אמנם הכוונה הוא בשביל החיל, לפי שהן הנה המביאים את הנצחון. וזהו דישראל נק' צבאות הוי', לפי שהם אנשי החיל אשר הם עושים רצונו של מקום... שם סי"ט: "...וכל הון יקר שבהאוצרות ניתן לאנשי החיל שהם הם המנצחים. הגם שמסירת האוצר הוא ע"י שרים ופקידים דוקא, אבל הכוונה פנימי' הם האנשי חיל אשר בהם ועל ידם בא הנצוח בפועל".

64) תש"י שם שבהערה 61: "...כל סגולות האוצרות . . . וכמוס וחתום מעין כל רואה . . . פותחים את האוצרות ונותנים אותם . . . למעלה דישנו ג"כ בחינת אוצר, והוא מה דכמוס וחתום, וכמ"ש יפתח הוי' לך את אוצרו הטוב, וכהבקשה ואוצר הטוב לנו תפתח, ומאוצר מתנת חנם חננו כו' שהם אוצרות החתומים, ובעת המלחמה פותחים את האוצרות שמוסרים אותם . . . דישראל . . . שהם אנשי החיל . . . ולהם פותחים אוצר העליון... (וראה גם שם סוסי"ז: "...פותחים את האוצרות החתומים והכמוסים... שם רסי"ט: "...פותחים גם האוצרות הכמוסים, וכל הון יקר שבהאוצרות ניתן..."). וראה הערה הבאה.

65) ראה תש"י שבהערה הקודמת. וראה לקמן בפנים ליד הערה 76: "סתומים וחתומים" (ב' פעמים), ומ"ש שם. ולהעיר מביארה"ז שבהערה 62: "...שהאוצר סתום וגנוז... ע"ש.

66) אולי מפרש בזה, שמה שכל הראיות שבתש"י (שבהערה 64) ע"ז שיש בחי' אוצר למעלה (שהוא "מה דכמוס וחתום"), מדובר בהם ע"ד פתיחת ונתינת האוצר, הוא לפי שזהו הכוונה בהם (ולכאורה

ער זאגט אין סעיף⁶⁴), און זאל אראפקומען די נתינה אין אן אופן, ווי ער זאגט אונצרך הטוב – לגני⁶⁸ תפתח, אז זאל זיין אין אן אופן אז דער מקבל זאל זען אז דאס איז זיין טוב, ביחד עם זה אז דאס איז פון די אוצרות סתומים⁶⁵ שמלמעלה⁶⁹. וואס דאס איז דאך א הקדמה כללית, וואס איז דער ענין פון – דא⁷⁰ – כחות וואס מ'גיט מלמעלה.

און⁷¹ ער גייט אריבער אין סעיף⁷² י"ב, וואס דאס איז דאך די שנת⁶⁵ ההילולא הי"ב, אויף⁷³ מפרש זיין בפרטיות וואס איז דער ענין פון אוצר מלמעלה. וואס לכאורה איז ניט פארשטאנדיק⁷⁴, אז מ'זאגט אז דאס איז אן אוצר וואס דער *מלך

— דקדוקי תורה —

- הראי' בתש"י היא, שמזה שצריכים לבקש שיפתחו מובן שבדרך כלל הם סתומים).
 (67) להעיר ממ"ש בהערה 62 על שייכות אדהריי"צ לענין הפתיחה. וראה הערה הבאה.
 (68) רבינו הפסיק כאן (רק) בין "הטוב" ל"לנו", והדגיש תיבת לנו (בהתאם למ"ש לקמן בפנים). וראה תרפ"ז (שהובא בלקו"ש) שבמילואים: "...כמו שאנו מתפללים שערי שמים פתח ואוצרך הטוב לנו, תפתח... לקו"ד (תרצ"ד) שבמילואים: "...דער נוסח ואוצרך הטוב לנו תפתח, דארף מען מאכען דעם אתנחתא נאך דעם ווארט ואוצרך, הטוב לנו תפתח...". קונטרסים [תרצ"ו] שבמילואים: "...כמבואר בביאור ופירושו המאמר שערי שמים פתח, ואוצרך הטוב לנו תפתח, דהבקשה הוא הטוב האמיתי והפנימי יומשך ויתגלה אלינו בהטוב לנו, היינו באותן הענינים הטובים דבני חייה ומזונא שמוכן ומושג בשכלינו שהוא טוב...". תש"ב שבמילואים: "...וכמאמר ואוצרך הטוב במושג שלנו תפתח להשפיע בשפע רב". ואולי מפרש כאן רבינו (אולי ע"פ לקו"ד ותש"ב הנ"ל) ש"לנו" שייך לא רק ל"הטוב", אלא גם ל"תפתח" – היינו שהטוב במושג שלנו יומשך אלינו באופן שפתוח ונראה לנו. ואולי מפרש בזה גם ל' תש"י שבהערה 64: "...ולהם פותחים אוצר העליון...". ולא "ובשבילם פותחים", כ"בשביל החיל" שלפנ"ז שבהערה 63) – ש"להם" הוא (גם) אופן הפתיחה ולא (רק) כוונתה. ולהעיר מל' הכתוב שבתש"י שם "יפתח הוי' לך את אוצרו הטוב" (וראה מ"ש בזה באג"ק ולקו"ש ח"ט שבמילואים את ב). ולהעיר ממ"ש בהערה 62 על שייכות אדהריי"צ לענין הפתיחה. וע"פ הנ"ל, אולי יש לתווכך בין תרפ"ז ולקו"ד הנ"ל – גם בנוגע למנהגנו בפועל – כמבואר במילואים את ב-ה.
 (69) ראה תו"ח שבהערה 73: "...האוצרות העליונים שיוורדים מהעלם מלמעלה מעלה...".
 (70) לכאורה פירושו: "וואס איז דער ענין דא פון כחות וואס מ'גיט מלמעלה", וילע"ע.
 (71) [להעיר שבהקלטה א' חסר: "און . . סעיף י"ב"].
 (72) "סעיף . . שנת" – להעיר ממ"ש בלקו"ש שבמילואים, שמיד אחר יו"ד שבת תש"כ צריכים להתחיל לעשות העבודה דסעיף יא שבהמשך באתי לגני, כיון שנכנסו כבר לשנה הי"א. ולאידך, ראה מכתבי שבת תשכ"ב שבמילואים, שמקשר כל חודש שבת לתוכן פ"ב דההמשך, כיון שהשנה היא שנת הי"ב.
 (73) תש"י (רס"ב) שבהערה 77: "והנה להבין ענין האוצר למעלה הוא...". פר"ת (ע' רמב): "...ומה"ע האוצר למעלה. הענין הוא...". תו"ח בשלח שלז, א [רלא, ד] (שבהערות 61, 69): "...יובן בענין בזבז האוצרות העליונים שיוורדים מהעלם מלמעלה מעלה למטה מטה ביותר . . בשביל ניצוח מלחמה...". תש"י סעיף יב הובא כאן במילואים – כל הסעיף על הסדר [עם הלשוניות המקבילות בפר"ת].
 (74) לכאורה מבאר בזה, שפירושו הלשון "להבין..." שבתש"י שבהערה הקודמת הוא, שבא לכאר ענין שאינו מובן בהשקפה ראשונה.

וויל עם ניט עפענען – ווארום ער זשאלעוועט עם, און דאס איז יקר מכל צָרְכֵי המלך, אויף אזוי פיל⁷⁵, אז דארט איז אויכעט צוזאמענגעקליבן וואס ס'געווען מדורות שלפני זה⁷⁵ – איז דאך לכאורה ניט פארשטאנדיק, ווי איז שייכות דער ענין למעלה: אז ס'דא א ענין וואס דאס איז צָרְכֵי המלך, און פונדעסטוועגן רירט מען ניט אן די אוצרות, זיי בלייבן סתומים⁷⁶ וחתומים, סיידן – ווען ווערן זיי נפתח? – ווען דאס רעדט זיך וועגן א מלחמה, און ס'מוז דאך אויספירן דער נצחון כרצון המלך? וואס לכאורה, וואס קען זיין גרעסער פון צָרְכֵי המלך, אז מ'זאל זאגן אז דאס איז נאך העכער דערפון און מ'טשעפעט דאס ניט – ולאידך, איז דוקא די מלחמה מיט א מנגד, איז אט דאס עפנט אויף די אוצרות סתומים⁷⁶ וחתומים שמלמעלה⁶⁹?

איז ער מבאר, אז⁷⁷ פארשטיין דעם אוצר <שמלמע...⁷³> שלמעלה⁷⁷, איז דאס על פי מאמר התיקוני זהר⁷⁸, אז אור אין סוף איז למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין

⌘ דקדוקי תורה ⌘

(75) לכאורה פירושו, שמזה שעדיין נמצא בהאוצר מה שנתנו שם בדורות שלפניו, מוכן שבמשך כל ימי חיי המלכים הקודמים לא השתמשו בזה לשום צורך מצרכיהם, כיון שהאוצר הי' יקר מכולם.

(76) ראה הערה 65. ולהעיר מדניאל יב, ד: "ואתה דניאל סתום הדברים נחתום הספר עד עת קץ ישוטטו רבים ותרכה הדעת". שם, ט: "ויאמר לך דניאל כי סתומים נחתומים הדברים עד עת קץ".

(77) תש"י [ועד"ז פר"ת] שבהערה 73: "והנה להבין ענין האוצר למעלה הוא, דהנה אי' בת"ז אור א"ס למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית..." [ובהערת רבינו שם: "איתא בת"ז: הובא ונתבאר באריכות בהמשך תרס"ו ד"ה ויולך הוי' את היס ואילך"].

(78) בתקס"ב (ח"ב ע' שע) יש מאמר ד"ה "להבין ענין אור א"ס ב"ה שהוא למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית", ועפ"ז יש מאמר באוה"ת (ענינים ע' קי) בד"ה "להבין הענין שארז"ל שאור א"ס ב"ה הוא למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית", והצ"צ מציינן שם: "עיינן בזוהר חדש פ' יתרו דנ"ה ג', וכ"ה בכמה מקומות מהזהר והתיקונים)", וראה עד"ז תרכ"ו, תרכ"ז, תרנ"ח ותר"ץ שבמילואים. בתרס"ו (ע' קסה [ריט]) שבהערה הקודמת (ובציון רבינו שבהערה 206): "...ידוע מה דאיתא בזהר ובתיקונים...". בתש"י [ופר"ת] שבהערה הקודמת: "אי' בת"ז, ועד"ז בכ"מ בפר"ת (כולל ד"ה ראשית גוים) שבמילואים. ולהעיר שבהערת רבינו לתש"י הנ"ל לא ציין מ"מ לזהר או תקו"ז (כי אם לתרס"ו הנ"ל, ושם נזכר "בזהר ובתיקונים"), ועד"ז בהערת רבינו (שבשוה"ג 85) בראשית גוים הנ"ל (שי"ל בתש"ל) ציין רק לתרכ"ז "בסופו" (שכולל תרכ"ז הנ"ל) ולתש"י הנ"ל (ולהעיר שבמ"מ הגהות והעק"צ מרבינו לאגה"ק ס"א (קב, א) העתיק "למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית", והשאיר מקום פנוי בלי ציון) – ואילו בתש"ד ע' 224 (שי"ל בתשט"ז) ציין רבינו (עמש"ש "וכמאמר אוא"ס למעלה מעלה..."): "א ו א " ס ל מ ע ל ה : ראה זהר חדש יתרו (לד, ג). ת"ז תי"ט (מ, ב), בסה"מ מלוקט ח"א (שי"ל בתשל"ה) שבמילואים צויין: "באתי לגני ה'שית" פי"ב ואילך (אולי ע"פ ז"ח יתרו לד, סע"ג: לעילא עד א"ס ולתתא עד אין תכלית)", ובסה"מ מלוקט ח"ב (שי"ל בתשמ"ח), ועוד שבמילואים צויין: "ראה תקו"ז סוף תיקון נו (וראה שם תיקון יט – מ, ב) ז"ח יתרו לד סע"ג...". בזו"ח

תכלית. און איז מבאר אין דערויף⁷⁹, אז אור אין סוף – איז דאך דא אין דערויף צוויי פירושים: דער⁸⁰ אור וואס נעמט זיך פון אין סוף, און אויך דער צווייטער פירוש, אז⁸¹ דער אור אליין איז אין סוף. און ער איז מבאר, אז⁷⁹ דא אין דעם ענין וואס ס'רעדט זיך דא, מיינט מען דאס אז דער אור אליין איז אין סוף. ווארום לאמיתת הענין, איז אט דארט וואו ס'שטייט דער לשון אין סוף, איז דאס מער ניט ווי אן אור – אדער אפילו העכער, איז דאס א ענין פון שם (וואס שם און אור איז דאס דער זעלבער ענין, בכמה פרטים), ווארום אויף עצמות ומהות איז דאך – ווי

דקדוקי תורה

שם (הוא נה, ג שבציון הצ"צ הנ"ל – בדפוס ויניציאה תי"ח): "...לית אתר דלאו איהו תמן לעילא עד אין סוף ולתתא עד אין תכלית, ולכל סטרא לית אלה בר מניה..." ע"ש. בתקו"ז תי"ט שם: "...יהיה-הוא הוא בכתר, שהיה קודם שנברא העולם הוא ושמו לבד בכתר. כשברא העולם במדת ראשית ירד עליו ולא היה חסר מלמעלה וכן בכל ספירה, כמדליק נר מנר ואינו חסר מן הראשונה ולא מחברתה, עד אין סוף ואין תכלית...". ובתנ"ז שם: "...יקו"ק לא אתקרי ביחודא דארבע אתוון אלא בעלת העלות דמיחד לון. . ובגין דא שוי אמונה דישאל בארבע אתוון אלין. . לית שמא עד אין סוף ועד אין תכלית רברבא ושלטנא מן דא, לעילא עד אין סוף לתתא עד אין תכלית...". ולהעיר מע"ח שבמילואים: "...נודע כי האור העליון למעלה למעלה עד אין קץ הנק' א"ס...", אבל ראה ל' שער ההקדמות (ולהעיר מל' מהדורת אהבת שלום) שבמילואים: "...נודע ומפורסם כי האור העליון הלא הוא נקרא אין סוף... ע"ש. (79) תש"י [ועד"ז פר"ת] שם (שבהערה 86): "והנה מה שאומרי' למטה עד אין תכלית הכוונה שהגילוי וההתפשטו' הוא בבחי' א"ס ובל"ג כלל, דזהו קריאת שם דשם אור א"ס, דהאור עצמו הוא א"ס...". וכבפנים עד"ז גם תשמ"ב (11:10): "...דער נאמען פון אור אין סוף. . דאס איז ניט ווי אין אנדערע ערטער איז דער פשט דער אור וואס ער קומט פון אין סוף, נאר דא איז דער פירוש אור אין סוף, אז דער אור אליין איז אין סוף...".

(80) ראה תש"י [ועד"ז פר"ת] שבהערה 93: "...ול להיות שהעצמות הוא בבחי' פשיטות ובבחינת אין סוף, לכן הנה גם האור שהוא מעין המאור הוא בבחינת א"ס, וזהו אור אין סוף שהאור עצמו הוא בבחינת אין סוף [-] והעצמות הרי הוא בבחי' א"ס, כמו"כ האור הוא בבחי' א"ס כו'...". וראה אוה"ת [ועד"ז אדה"ז] שבמילואים: "אור א"ס ב"ה נקרא מה שמאיר מא"ס ב"ה ואינו א"ס ב"ה בעצמו. . א"ס ב"ה אין אנו מדברים רק באורו, וכמו שא"ס ב"ה הוא בלי גבול ותכלית כן האור היוצא ממנו. . א"ס ב"ה הוא בלי גבול, ממילא האור היוצא ממנו הוא ג"כ בלי גבול...". אוה"ת מג"א ר"ע רצו: "...הענין ידוע דפי' אור א"ס הוא רק בחי' הארה וזיו לבד המאיר ונמשך מא"ס ב"ה. . אך הזיו הוא ג"כ בחי' א"ס...". תר"ן שבמילואים: "...אוא"ס שהוא בחי' גילוי העצם מא"ס ב"ה. . שהאור הוא מעין המאור, וכמו שהעצם הוא א"ס כן הארתו הוא א"ס ממש...". תרנ"ז שבמילואים: "...הוא וישמו בלבד. . שמו של א"ס ב"ה. . גילוי מן העצם. . מה שנק' בל' המקובלים בשם אור. . מ"מ הוא לפי אופן העצם, ולכן נק' אוא"ס שאין סוף כלל להתפשטותו, דכמו שהעצם הוא א"ס כמו"כ האור המאיר ממנו הוא ג"כ א"ס. . שהאור הוא מא"ס עצמו ודבוק בא"ס עצומ"ה, לזאת כמו שהעצם הוא א"ס. . כמו"כ האור הוא ג"כ א"ס...". ועוד. וראה גם תקס"ט שבמילואים. תשמ"ב שבהערה הקודמת. ולהעיר מכש"ט דלקמן בפנים [ועד"ז או"ת ולקו"א] שבהערה 216: "...אבל הקב"ה הוא א"ס [ב"ה] ואינו נעתק ממקום למקום וגם אינו בגדר זמן... ע"ש – שלפי מ"ש בזה לקמן בפנים מדובר בעצמות ומהות. (81) תש"י שבהערה 79: "...דהאור עצמו הוא א"ס...".

ער זאגט אין פלח הרמון, און אויך אין די הקדמה פון יונת אלם, ווי ער בריינגט אין לקוטי תורה אין פקודי – האט ער דאך געדארפט אנרופן⁸² אין לו תחילה, וואס⁸³ אין לו תחילה איז דאך א העכערער ענין <ווי אין לו...⁸³> ווי אין סוף⁸³. ווארום ס'דאך שכלים הנבדלים (ווי ס'שטייט אין איין ארט, א צווייטן ארט ווי ס'שטייט⁸⁴ – כמה נבראים) זיינען דאך נצחיים ברצון הבורא, דאס הייסט, אז זיינען אין אן אופן פון אין סוף, אבער ס'דאך יש להם תחילה, זיי זיינען דאך נבראים. וויבאלד⁸⁵ אז דא שטייט דער תואר אין סוף, איז דאך דאס גופא א הוכחה אז דאס רעדט זיך – ניט וועגן עצמות ומהות. וויבאלד⁸⁶ אז מ'זאגט אז דאס איז למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית, וואס⁸⁷ דאס איז דאך אן הגבלות – מוז⁸⁶ מען זאגן, אז דער אור, וואס אויף עם שטייט אז ער איז למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית, איז ער אין אן אופן <פ...⁸⁸> – אליין⁸⁹ – פון אין סוף. וכמבואר במקום אחר, וואס לכאורה

⌘ דקדוקי תורה ⌘

(82) [בהקלטה א' משמע שנאמר: "אנרופן לו אין לו תחילה", ובהקלטה אחרת משמע כפנים, ויל"ע].
 (83) תרס"ה ר"ע קנ (ע' רכו"ז) [ועד"ז קונטרסים ח"ג ע' קעח (תרצ"ו ע' 27) ע"ש]: "...ואין [ג- דאין] לו תחלה הוא מעלה גדולה הרבה יותר מא"ס...". תרס"ו דלקמן בפנים ובציון רבינו שבהערה 206 (ס"ע קעב [רל]) [תער"ב ח"א ס"ע צד, ועד"ז עת"ר ע' קפד (רסב)]: "...אין לו תחלה שזה מעלה יתירה על א"ס...". תער"ב ח"ב ע' א'כז: "...דהרי אין לו תחלה הוא מע' יתירה מאין לו סוף...". ועד"ז תרנ"ז ע' קכט, הגהות לפת"א תרנ"ח (שבהערה 201) ר"ע נ [ע], תש"ה ע' 9. תש"ז ס"ע 125 [תרפ"ג ר"ע פב, ועד"ז תרפ"ב (מהדו"ח) ר"ע שפב]: "...דבחילוקי מע' ומדריגות (כלו' בסדר המע' והבחינו') יהי מעלת אין לו תחלה נעלית יותר מכמו אין לו סוף...".

(84) [קשה להבחין אם הכוונה כפנים או: "א צווייטן ארט – ווי שטייט? כמה נבראים". ויל"ע].

(85) [להעיר שבהקלטה א' נפגם כאן, ונשאר רק: "ווי... דער תואר אין סוף"].

(86) לכאורה מפרש בזה, הלשון והמשך הענינים שבתש"י [ועד"ז פר"ת] שבהע' 79: "והנה מה שאומרי' למטה עד אין תכלית הכוונה שהגילוי וההתפשטו' הוא בבחי' א"ס ובל"ג כלל, דזהו קריאת שם דשם אור א"ס, דהאור עצמו הוא א"ס [- וזהו אור א"ס שהאור הוא בבחי' א"ס]... – דהיינו שההכרח לפרש שאור א"ס הוא בעצמו א"ס, הוא מצד זה ש"למטה עד אין תכלית" פירושו "בבחי' א"ס ובל"ג כלל".

(87) ראה תש"י שבהערה הקודמת. עטרת ראש ה, א: "...אין קצבה לשנותיך ואין קץ לאורך ימיך כו', וע"כ . . ימלוך לעולם ועד, שהוא הנצחיות דזמן שאין לו הגבלה כלל...". תר"ס שבמילואים: "...כשהולך ועולה בעילוי אחר עילוי עד אין קץ ושיעור . . והיא בבחי' יציאה מגדר הגבלה . . אינו שייך בו ענין ההגבלה דמספר, ולזאת בהכרח כשמתחלק הוא במדרי' עד אין קץ...". ע"ש. תער"ב ח"א ס"ע כו (שבהערה 134 ואילך): "...שהן בבחי' ספירות עד אין קץ . . שז"ע בלי גבול, שאין הגבלה ומספר לספירות...". ע"ש. שם ח"ג ס"ע א'שיט: "...ועיקר בחי' העדר ההגבלה הוא לגבי ביי"ע, והיינו להוות נבראים עד אין קץ...". ועוד. וראה גם אור עמים (לר"ע ספורנו) הכלל העולה (ס"ע 116): "...כי מה שאין תכלית לו, לא תצדק עליו הגבלה מקפת בכלל...".

(88) ראה פר"ת [ותש"י ע"ש] שבהערה 86: "...שהאור [עצמו] הוא בבחי' א"ס...".

(89) לכאורה פירושו: "איז ער אליין אין אן אופן פון איין סוף". וראה תש"י שבהערה הקודמת.

איז דאך דאס א סתירה מיני' ובי': אור⁹⁰ איז דאך א ענין וואס כשמו⁹¹ כן הוא, אז⁹⁰ דאס איז מערניט ווי א הארה, היינט ווי קען מען זאגן אז ער איז *אין סוף לאמיתתו של ענין – וואס⁹² *אין סוף הייסט דאך דאס, ער האט אויף זיך ניט קיין הגבלות, און מ'זאגט אז⁹⁰ דאס איז מער ניט ווי א הארה בעלמא? און איז ער מבאר אויף דעם⁹³, אז דאס איז ניט מצד עצמו⁹⁴, נאר דערפאר וואס <אור⁹³ מעין...> – אז א

⌘ דקדוקי תורה ⌘

90) תש"י [ועד"ז פר"ת] שבהערה 93: "...דהאור עם שהוא הארה לבד ולא עצם...". השמטת תרס"ו (שבהערה 92) שבמילואים: "...האור הוא הארה בעלמא . . וזהו שנק' אור א"ס אור דוקא שהוא בחי' הארה לבד . . ודמשו"ז כינו המקובלים המשכה זו בשם אור להורות שהוא הארה לבד...". לקו"ת שה"ש ח, רע"א [ועד"ז הנחות הר"פ ר"ע קכז]: "...לכן נקרא בשם אור א"ס שהוא לשון זיו והארה בעלמא...". תרמ"ז ע' לט-מ [תרנ"א רז-ז]: "...מהו ענין אוא"ס, למה נק' בשם אור דוקא . . ולכן כינו המקובלים כל האורות בשם אור דוקא, להורות שהוא רק הארה בעלמא...". ע"ש [ועד"ז ס"ע נ]. תש"א ע' 144 [ועד"ז תרנ"ה ר"ע רט]: "...גם אוא"ס שלפני הצמצום הוא ג"כ הארה ולא עצם, ולכן נק' בשם אור שהוא רק הארה מן העצם...". תרנ"ז ע' טז (שבהע' 80): "...ושם אור מורה ע"ז שהוא בחי' הארה בלבד ולא בחי' עצם...". תרס"ה ע' רכה [ועד"ז מהדו"ח ס"ע שלח]: "...וכידוע בפ"י אוא"ס דמה שנק' בשם אור הוא להורות שאינו רק הארה בעלמא...". תש"י ס"ע 59 [ועד"ז תרצ"ב ע' סו, עת"ר ע' כז]: "...הנקרא אור א"ס . . שעש"ז נק' בשם אור להורות שהוא בחינת הארה לבד, לא בחינת העצמות...". תורת שלום ע' 181: "...א אור וויילע ער איז מער ניט ווי א הארה...". סה"מ אידיש ע' 16: "...דער אור אלקי וואס איז מער ניט ווי א הארה און ניט די עצם זאך...". ועוד. וראה גם תו"א, ועוד שבמילואים.

91) אולי מרמז שגם "אור" נכלל (במכ"ש) במ"ש בכ"מ (תניא ר"פ מח, ועוד) שאור א"ס כשמו כן הוא. 92) תרס"ו דלקמן בפנים ובציון רבינו שבהערה 206 (ס"ע קסז [ע' רכג]): "...ענין א"ס שהוא בלי גבול ממש, היינו שאין לומר בו איזה ענין פרטי ולתארו באיזה הגבלה שיהי'...". ע"ש. אתה אחד תקפ"ז (שנאמר בי' כסלו תשכ"ב – ראה שוה"ג 89) שבמילואים: "...ואם נאמר תוארים והגבלות ואופנים מיוחדים, אם כן אינו בבחי' אין סוף...". וראה גם ביאורה"ז שבמילואים: "...פ"י אור א"ס הוא אשר יתפשט אורו בבלתי הגבלה לדבר נפרד...". ע"ש. הגהות לפת"א תרנ"ח (שבהערה 201) שבמילואים: "...וא"כ . . ח"ו יש ענין הגבלה באלקות, וזה אי אפשר לומר שהרי הוא ית' אין לו תחלה ואין לו תכלה קדמון לכל הקדומים כו'...". אעת"ר שבמילואים: "...שהוא בבחי' א"ס ממש בלי שום הגבלה והתחלקות כלל כו' ועש"ז נק' אוא"ס . . שהאור הוא בבחי' א"ס...". ע"ש. ר"ע ספורנו שבהערה 87: "...מה שאין תכלית לו, לא תצדק עליו הגבלה מקפת בכל...". ועוד.

93) תש"י [ועד"ז פר"ת] שבהערות 86, 90: "...דהאור עצמו הוא א"ס, וטעם הדבר הוא לפי [-] שהאור הוא בבחי' א"ס מפנין שהאור הוא מעין המאור, דזהו"ע ומעלת האור, דהאור עם שהוא הארה לבד ולא עצם, ומ"מ הנה זהו מעלתו שהוא מעין המאור, ולהיות שהעצמות הוא בבחי' פשיטות ובבחינת אין סוף, לכן הנה גם האור שהוא מעין המאור הוא בבחינת א"ס, וזהו אור אין סוף שהאור עצמו הוא בבחינת אין סוף...". תרס"ו שבהערה הקודמת (ע' קסט-קעא [רכה-רכח]): "...ודעת רבינו ז"ל באגה"ק . . מה שחידש רבינו נ"ע דהאור נק' א"ס מפני שהוא מעין המאור . . דשמו הוא אור והוא א"ס לא מצ"ע כ"א מצד המאור, דהיינו שהוא מעין המאור . . בחי' האור והגילוי מן העצמות שהוא בחי' הארה לבד . . ומ"מ הוא בבחי' א"ס, אבל לא מצד עצמו, כ"א להיותו מעין המאור...".

94) אולי מפרש בזה, שמה שמאריך בתש"י שבהערה הקודמת: "דהאור עצמו הוא א"ס, וטעם הדבר הוא לפי...". (ולא ככפר"ת: "שהאור הוא בבחי' א"ס מפני..."), הוא בגלל ההדגשה ש"האור עצמו הוא א"ס", שאפשר להבין מזה שהאור הוא א"ס מצד עצמו (ובפרט "דהמקובלים הראשונים דעתם דשמו

אור נעמט זיך דאך פון מאור, און אור איז מעין המאור. וואס פונעם מאור קען דאך נעמען זיך צוויי אופנים פון השפעה: ההשפעה פון אופן וואס ווערט אנגערופן בשם אור, און דער צווייטער אופן השפעה וואס ווערט אנגערופן בשם שפע. איז דאך דער ענין פון שפע אז דא ווערט דאך נמשך א מציאות דבר, א מהות דבר, וואס דערפאר ווערט דאך דאס על דרך ווי ער זאגט דער שפעת⁹⁵ מים תכסך – אז ס'ווערט נמשך מים מן המעין, איז דאך דאס א מהות מים. משא"כ אין אור מן השמש, מאכט דאך דאס ניט קיין שינוי אין דעם שמש. פארוואס? דערפאר וואס דאס⁹⁶ איז מערניט ווי א הארה, און ניט קיין מציאות, ניט קיין מהות, במילא פעלט זיך גארניט אין שמש ע"י האור. דערפאר⁹⁶ אבער *האט אור אט א די מעלה, אז פון דעם אור קען מען האבן עפעס א שייכות צו דעם מאור, ווארום דער אור איז מעין המאור. וכמבואר אין די פריערדיקע מאמרים⁹⁷, ווי ער זאגט⁹⁸ אז *פון אור קען מען דערקענען צו דאס איז אור הנר, צי דאס איז אור הלבנה, צו דאס איז אור השמש.

— דקדוקי תורה —

שהוא הרצון הוא א"ס מצ"ע . . . ורבינו חידש דשמו הוא אור והוא א"ס לא מצ"ע... — תרס"ו שבהערה הקודמת). ולכן מדגיש לאידך, ש"טעם הדבר הוא... — כלומר שזהו הטעם הנכון (שהוא מצד המאור) ולא הבנה הנ"ל (שהוא מצד עצמו).

(95) ראה ישעי' ס, ו: "שפעת גמלים תכסך בכרי מדין ועיפה כלם משבא יבאו זהב ולבונה ישאו ותהלת ה' יבשרו". איוב כב, יא: "או חושך לא תראה ושפעת מים תכסך", ובמצו"צ (ועד"ז ראב"ע) שם: "ושפעת. הרבה כמו שפעת גמלים". שם לח, לד: "התרים לעב קולך ושפעת מים תכסך", ובמצו"צ (ועד"ז ראב"ע) שם: "ושפעת. ענין רבוי כמו שפעת גמלים". ולהעיר שתוכן הכתובים שבאיוב הוא שלילי, ואילו הכתוב בישעי' הוא מיעודי הגאולה.

(96) תש"י שבהערה 93: "...שהאור הוא מעין המאור, דזהו"ע ומעלת האור, דהאור עם שהוא הארה לבד ולא עצם, ומ"מ הנה זהו מעלתו שהוא מעין המאור, ולהיות שהעצמות הוא בבחי' פשיטות ובבחינת אין סוף, לכן הנה גם האור שהוא מעין המאור הוא בבחינת א"ס...".

(97) ראה ד"ה וישב תשכ"ב (ר"ע צח): "...שהיותו אלקות ממש אינו מספיק שתהי' על ידו התהוות יש מאין, כי אם לפי שהאור הוא מעין המאור להיותו דבוק בהמאור בדביקות ניכרת, וכמו אור וזיו השמש שהוא דבוק במאור השמש, שהרי כאשר השמש שוקע לא מאיר האור, וכשיש דבר המפסיק בין מאור השמש והאור אין האור מאיר, ולא כמו צמיחת הפרי מכח הצומח, דאף שבפרי מתפשט החיות מכח הצומח, הרי הוא דבר בפ"ע נבדל מכח הצומח, שלכן אפשר לתלוש את דבר הנצמח ומ"מ ישאר במציאותו, משא"כ באור שהוא דבוק בהמאור בדביקות ניכרת, ולכן הוא מעין המאור...". ואלה שמות תשכ"ב (ע' קט-י): "...האור הוא פשוט ואין בו התחלקות, שאינו מתחלק לריבוי פרטים וגם אין בו החילוק דפנימיות וחיצוניות, והיינו שהחילוקים שבאור הם מצד המאור, וכמו שאינו דומה אור השמש לאור הירח ואור הנר, לפי שהאור הוא לפי אופן המאור, אבל האור שנמשך ממאור זה הוא פשוט, ואין בו ענין של התחלקות, וזה שמצינו בהאור ענין של פנימיות וחיצוניות הרי זה רק מצד הכלים... ע"ש.

(98) תרכ"ט קכז-ח [קלז-ח]: "...כמו שנוכל להכיר אור הנר שהיא הארה מהנר ולא מן השמש, ולאור השמש מאחר שהאור הוא בא"א, נוכל להכיר לפי מעלת התפשטות האור שזהו אינו מן הנר כ"א

אויף *אזוי פיל איז דאס אור מעין המאור, ביז וואנעט אז – ווי דער אלטער רבי זאגט אין אגרת הקודש הידוע דיבור⁹⁹ המתחיל איהו וחיוהי חד איהו וגרמוהי חד¹⁰⁰ – אז¹⁰¹ כדי ס'זאל זיין די בריאה דא למטה, וואס¹⁰² דאס קען זיין מערניט פון אן ארט¹⁰³, פון א ענין וואס אין לו סיבה ועילה שקדמה לו ח"ו – דערפאר קען נברא ווערן א נברא, וואס *ער זאל זיין בהרגשתו – <זאל ער ניט וויסן...> זאל ער ניט פילן אז ס'דא א סיבה ועילה שקדמה לו. משא"כ אויב די בריאה וואלט געווען די ענינים וואס האבן יא א סיבה ועילה, וואלט דעמאלט געווען אויכעט אין דעם נברא על דרך *זה, אז ער וואלט אלעמאל געפילט אז ס'דא א סיבה ועילה לו. וויבאלד אז מ'זעט אין נבראים דא למטה, אפילו די וואס בהבנה והשגה ווייסן זיי און פארשטיין, ביז אין תכלית הידיעה, אז ס'דא א סיבה ועילה שקדמה לו וואס דערפון איז ער נברא געווארן – איז דאך דער אופן הבריאה בהרגש איז דאס אין

⌘ דקדוקי תורה ⌘

מהשמש...". תש"ח ע' 157 [תרצ"א ס"ע רסז]: "...מהאור וזיו המתפשט יכולים לידע מעלת המאור, אם הוא שמש או לבנה או נר...". תר"ל ר"ע סט, ר"ע צח, תרמ"ב ס"ע קכב [ועד"ז תרס"ח ע' פג]: "...בענין האור, כ"א ויכל [- הכל יכולים] להכיר הפרש והבדל בין אור היום והשמש לאור הנר [- שבין אור הנר להשמש], ואפי' בין נר דק לנר עב..." (ובהגהה שבמילואים: "...כשמבינים שזהו אור השמש עד"מ ולא אור הלבנה . . . ונמצא כי מהאור ג"כ מובן שורשו..."). תש"ב שבמילואים: "...דע"י האור אנו יכולים לדעת כמות גדלות המאור ואיכותו, וכמו אור היום, אור השמש, אור הלבנה ואור הכוכבים, אור האבוקה, ואור הנר . . . שאינו דומה אור הנר לאור האבוקה, ואור האבוקה לאור הכוכבים והלבנה, ואור הלבנה לאור היום בכלל ואור השמש בפרט . . . ומהאור יכולים לדעת איכות המאור וגדלו, להיות שאור הוא מעין המאור...". תש"ז [ועד"ז תער"ב] שבמילואים: "...אור השמש, אור הלבנה, ואור הנר . . . דאינו דומה נר ללבנה, ולבנה לשמש... ע"ש. ועוד.

(99) לכאורה נאמר: "דיבור" (ב' רפוי'). ואולי מרמז גם להלשון הרגיל בכמה ספרים "דברי המתחיל" (שיש בו ב' רפוי') – הנמצא גם בביאורו"ז ואג"ק (בציון לאגה"ק) שבמילואים.

(100) ברשימת ההנחה (שאינו תח"י) כנראה ציין רבינו: "כ (קל, א ואילך)".

(101) ראה אגה"ק שבהערה הקודמת (קכט, ב): "...ויש מאין נקרא בריאה בלה"ק, והגם שהיש הנברא הוא ג"כ כלא חשיב קמיה . . . היינו קמיה דוקא, שהיא ידיעתו ית' מלמעלה למטה, אבל בידיעה שממטה למעלה, היש הנברא הוא דבר נפרד לגמרי בידיעה והשגה זו שממטה...".

(102) אגה"ק שם (קל, סע"א ואילך): "...מהותו ועצמותו של המאציל ב"ה, שמציאותו הוא מעצמותו, ואינו עלול מאיזה עילה שקדמה לו ח"ו, ולכן הוא לבדו בכחו ויכלתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט ממש, בלי שום עילה וסיבה אחרת קודמת ליש הזה...".

(103) "פון אן ארט, פון אן ענין" – עד"ז גם תש"כ (3: 45): "...דא נעמט זיך <אין אן ארט, פון א ענין...> פון אן ארט וואס דארט איז גאר די גאנצער ענין פון קשיא ניט שייכות, דערפאר וואס דאס איז א ענין וואס דאס איז עצמות". תשל"א (5: 30): "...גיט קיין טעם שכלי בזה האט מען ניט, דערפאר וואס דאס איז אן ארט וואס דארט איז ניט שייכות דער ענין הקשיא...", ובנדפס שם רס"ג: "...שענין נתאווה הוא במקום (דרגא) שאין שייך שם קשיא...".

אן אופן מאין לַיִשׁ, וכידוע דער פירוש אין דעם, אז דער יִשׁ איז פאר עס די מציאות פון דעם ענין וואס האט עס כורא געווען איז דאס אין אן אופן פון אַיִן – אז ס'ניט קיין מציאות. איז ווי אזוי איז געווען דער בריאה בפועל? זאגט ער דאך דארט אין אגרת הקודש¹⁰⁴, אז דאס איז געווען דורך דעם אור אין סוף, וואס אין *עם איז דא דער כח אין סוף, און *ער האט זיך מתייחד געווען מיט די כלים, אבער דער *ענין הכלים דארף מען האבן כדי דער נברא זאל זיין א גבולי. אט דאס וואס ס'דא דער ענין הנברא, נעמט זיך דאס פון דעם ענין פון אור¹⁰⁵ אין סוף, און ווי ער איז נאכמער מדייק – פון כח¹⁰⁶ אין סוף, ווארום ווי גערעדט פריער, דאס שטייט דאך *ניט אין אן אופן פון אור וגילוי – דאס שטייט דאך אין א העלם, <אין אן א...> אין א מציאות פון אַיִן. זעט מען דאך, אז אין דעם אור, מצד דערויף וואס ער איז מעין המאור (ווי ער איז מפרש אין די אגרת הקודש¹⁰⁷), איז ניט נאר מ'האט <וועגן...⁹⁸> דורך דערויף עפעס א שייכות צו דעם מאור, נאר *אין דעם אור איז דא אט א דער ענין וואס אין לו סיבה ועילה שקדמה לו. וואס מצד עצמו איז דאך דאס פונקט דער היפך פון דעם אור, ווארום אור איז דאך, ווי גערעדט, מערניט ווי א הארה בעלמא מן המאור – אויף אזוי פיל, אז ווי נאר די שמש⁹⁷ איז שוקעת מתחת

⌘ דקדוקי תורה ⌘

104 אגה"ק שבהערה 102: "...הקו מאור א"ס, שהאור הוא כעין המאור, הוא מהותו ועצמותו של המאציל ב"ה. . הוא לבדו בכחו ויכלתו לברוא יש מאין. . וכדי שיהיה היש הזה הנברא בכח הא"ס בעל גבול ומדה, נתלבש אור א"ס בכלים די"ס דאצילות, ומתייחד בתוכן בתכלית היחוד, עד דאיהו וגרמוהי חד לברוא בהן ועל ידן ברואים בעלי גבול ותכלית, ובפרט ע"י התלבשותן בבי"ע..." ע"ש.

105 אגה"ק שבהערה 104: "...לברוא יש מאין. . מהכלים די"ס שבהן מלובש הקו מאור א"ס, שהאור הוא כעין המאור. . נתלבש אור א"ס בכלים די"ס דאצילות. . לברוא בהן ועל ידן..." ע"ש. וראה גם שם לפני"ז (קכט, ב): "...שהיש הנברא. . שבטל במציאות לגבי הכח והאור השופע בו מהכלים די"ס דאבי"ע שהקו אור א"ס ב"ה מאיר בהם..." ע"ש. שם לקמן (קל, סע"ב ואילך): "...בריאת הנשמות ממנה להיות יש ודבר נפרד בפ"ע בעולם הבריאה, ונקרא בשם לידה. . נמצא שזהו גילוי אור א"ס ממש ע"י העיבור והלידה" ע"ש.

106 אגה"ק שבהערה 104: "...היש הזה הנברא בכח הא"ס. . ריבוי הנבראים והתחלקותן שנבראו בכח הא"ס..." ע"ש. שם לקמן (קלא, א): "...היות המצות במל'. . שהוא כחותם המתהפך ונעוץ תחלתן בסופן הוא כח הא"ס ב"ה לברוא יש מאין..." ע"ש. ולהעיר משם לפני"ז (קל, ב): "...נקראת עלמא דאתגליא כי בה נגלה כח אור אין סוף לברוא יש מאין...". וראה גם שם לפני"ז (קכט, ב) שבהערה הקודמת: "...שהיש הנברא. . לגבי הכח והאור השופע בו מהכלים די"ס דאבי"ע שהקו אור א"ס ב"ה מאיר בהם. . היינו. . מלמעלה למטה. אבל בידיעה שממטה למעלה, היש הנברא. . הכח השופע בו. . מההפרש שבין מהות היש הנברא למהות הכח והאור השופע בו להוותו מאין ליש..." ע"ש.

107 ראה אגה"ק שבהערות 102, 104: "...הקו מאור א"ס, שהאור הוא כעין המאור. . שמציאותו הוא מעצמותו, ואינו עלול מאיזה עילה שקדמה לו ח"ו..." ע"ש.

לאופק, ווערט בטל די גאנצער ענין פון אור (וואס דאס איז דאך *ניט ווי אין שפע). און אט דא זאגט מען, אז *אין דעם ענין האור, איז דא אין עם דער כח האין סוף, אפילו אט א דער ענין וואס ער האט ניט קיין סיבה ועילה שקדמה לו ח"ו, וואס דערפאר קען זיין אז פון עם זאל זיין דער ענין הבריאה. וואס דאס איז דאך דער ענין ווי ער זאגט אין תיקוני זהר, אז דאס איז למטה מטה עד אין תכלית, ווי ער איז מפרש אין דעם סעיף¹⁰⁸, אז דאס איז די בריאת כל הסדר¹⁰⁹ ההשתלשלות ביו למטה עד אין תכלית.

מצד¹¹⁰ דערויף וואס מ'זאגט <אז אין ע'...¹¹¹> אז ער איז מעין המאור, איז דאך דערפון אויך פארשטאנדיק, אז די נבראים וואס קומען ארויס פון דעם אור למטה,

⌘ דקדוקי תורה ⌘

(108) "דעם סעיף" – לכאורה מפורש כן בתש"י רק בסי"ג-ד (ולא בסי"ב): "...למטה עד אין תכלית, קאי על הגילוי וההתפשטו'. . . עד למטה מטה, במדריגות היותר אחרונות והיותר תחתונות . . . שהתפשטו' האור הוא בבחינת א"ס ובל"ג כלל, עד מדריגה היותר מטה מטה . . . עולמות ביי"ע ה"ה בחינת מטה . . . ובריבוי ההשתלשלות דהשתל' האור ביי"ע ממדריגה למדרי'. . . מתעלם ומסתתר . . . עד . . . ההשפעה והגילוי בעולם התחתון ועולם הגשמי דעוה"ז . . . דזהו השפלה גדולה מה שהאלקות בא . . . בריבוי העלמות והסתרים דריבוי ההשתל' דבי"ע עד שבא בהשפעה חיצוני' וגשמי' . . . עד שיכול להיות דבר ההיפך מאלקות לגמרי' . . . שבא מריבוי ההשתלשלות דהאור, שמשתלשל ממדריגה למדריגה עד המדרי' היותר אחרונות . . . [סי"ד] בגדולת הוי' שנמשך בכל סדר ההשתלשלות ממדרי' למדרי' עד מדרי' ברואים היותר שפלים . . . לפי שהאור הוא א"ס בעצם, ע"כ אין סוף ג"כ להתפשטותו, בריבוי המדריגות וההשתל' עד למטה מטה ממש . . . וזהו למטה מטה עד אין תכלית, שהוא בהתפשטות ובגילוי עד גם במדרי' היותר שפלים בתכלית". ואולי מרמז כאן בפנים, שכל הנ"ל מסי"ג-ד נכלל כבר (בקיצור) במ"ש בסי"ב (שבהערות 79, 86, 142, ועוד): "...מה שאומרי' למטה עד אין תכלית הכוונה שהגילוי וההתפשטו' הוא בבחי' א"ס ובל"ג כלל . . . אחר הצמצום נתהוו מ"מ עולמות בל"ג ובלי שיעור . . . עד שגם במדריגה היותר תחתונה דמדריגת האצילות שהוא בחינת מלכות דאצילות הנה בא ממנה הריבוי והתהוות עד אין מספר, וכמ"ש מה רבו מעשיך ומה גדלו מעשיך שהם ריבוי הנבראים וגדולי הנבראים (כמבואר בד"ה ורא), דכ"ז הוא לפי שהאור הוא אין סוף ובל"ג, ולכן הנה גם כמו שבא ע"י הצמצום הנה ההתהוות הוא בלי מספר וגבול".

(109) "הסדר ההשתלשלות" – כ"ה גם בתש"ג ע' 91, ועוד. וראה תש"י שבהערה הקודמת.

(110) תש"י (ע' 3-132) [ועד"ז פר"ת] שבהערות 96, 128: "...האור שהוא מעין המאור הוא בבחינת א"ס . . . והנה מהאור הזה היו עולמות וספירות עד אין קץ ובל"ג כלל [- אין קץ ומספר], ובאופנים אחרים לגמרי, והיינו שהעולמות והספירות גופא הן בל"ג [- א"ס], לבד זה שהם בל"ג במספרם [- שלא הי' מספר לספיר], וכמאמר בפי' ענין ספי' אין קץ, שהספי' עצמן הן בל"ג [- אין קץ] לבד שהם במספר בל"ג [- בלי קץ ומספר]..."

(111) ראה לעיל בפנים (ליד הערה 107): "...אין דעם אור איז דא אט א דער ענין וואס אין לו סיבה ועילה שקדמה לו . . . אין דעם ענין האור, איז דא אין עם דער כח האין סוף, אפילו אט א דער ענין וואס ער האט ניט קיין סיבה ועילה שקדמה לו ח"ו..."

זיינען זיי – אפילו ווי זיי שטייען למטה – אויך אין אן אופן פון בלי גבול. און אין וואס פאר אן אופן פון בלי גבול? פון בלי גבול אמיתי. און ער איז מבאר אויף דערויף¹¹⁰, אז דאס איז דאך דער ענין פון בלי גבול און אין סוף האמיתי, איז דאס דא אין די ענינים וואס קומען ארויס פון אור אין סוף, בכל הדרגות. און ער הויבט אן פון למעלה מעלה¹¹², וואס אויף דערויף בריינגט ער אראפ וואס ער זאגט אין אדרא זוטא¹¹², אז כהאי בוצינא, וואס כד¹¹³ אנהיר – בשעת <ער ווערט...¹¹²> ער מאכט ליכטיק, איז ער זיך מתפשט לכל עיבר¹¹⁴ וסטר, ער איז זיך מתפשט לכל העברים והצדדים, וואס אין רוחניות הענינים איז דאך דאס אז די התפשטות איז אן קיין הגבלות כלל. און בשעת מ'קומט צוריק לאתרי¹¹⁵, זאגט ער אין אדרא זוטא¹¹⁵, איז דאס איהו חד. וואס¹¹⁶ דאס איז דאך שני הפכים: אז אט דאס וואס באתרי¹¹⁶ איז

⌘ דקדוקי תורה ⌘

112) תש"י [ועד"ז פר"ת] שבהערה 110: "...שהספ"י עצמן הן בל"ג לכד שהם במספר בל"ג, וכדאיתא באדר"ז [ובהערת רבינו שם: "וכדאיתא באדר"ז: זהר ח"ג רפת, א. עיי"ש"י] כהאי בוצינא דאתפשט לכל סטר ועיבר וכד תסתכל למינדע לון לא תשתכח אלא בוצינא בלחודוהי (כהנר הזה אשר אורו מתנוצץ לכל עבר ופינה, וכאשר תסתכל בו לידע אותו לא תמצא אלא הנר בלבד) . . דאתפשט לכל סטר ועיבר, אבל לאמיתתו הוא בוצינא בלחודוהי, שהוא בחינת חד [- דהכל הוא אחד ממש]...". אדה"ז פרשיות ח"א ע' קלג [תקס"ו ח"א ע' סט] שבהערה 116: "...במא' הזהר הידוע, דהמשיל ענין זה האור דכתר עליון, כהאי בוצינא דאתפשט מיני' נהורא לכל סטר כו', וכד תסתכל לא תשכח אלא בוצינא חדא כו', ובהגהת הצ"צ ע"ז (שם ע' תכד ע' סט בשוה"ג): "ז"ל באדר"ז . . כבוצינא דאתפשטן מיניה נהוריין לכל עבר, ואינן נהוריין דמתפשטין כד יקרבון למנדע לון לא שכיח אלא בוצינא בלחודו עכ"ל]...". תו"ח דלקמן בפנים ובציון רבינו שבהערה 121: "...וכמו הניצוצות שבאי' בהתחלקות מנר או שלהבת א', כמ"ש בזהר כהאי בוצינא דאדלק מיני' לכל סטר כו' ולא נגרע האור כלל בשלהבת הנר...". ע"ש. תרס"ו שבהערה 93 (ע' קפו [רמת]): "...וכמא' הזהר, כהאי בוצינא דאתפשט לכל סטר ועיבר וכד תסתכל לא תמצא רק חד בוצינא כו', וידוע הפי' בזה, דמשום שאיהו חד בבחי' פשיטות בתכלית, לכן מתפשט לכל סטר ועיבר בבחי' בלי גבול כו'...".

113) ראה התחלת מאמר האדר"ז שבהערה הקודמת (הובא חלקו באוה"ת חיי שרה קיא, א [ביאוה"ז צ"צ ח"א ס"ע עח]): "...דעתיקא קדישא סתימא דכל סתימין . . עתיקא דכל עתיקין סתימא דכל סתימין . . כד אתתקן אפיק ט' נהוריין דלהטין מניה מתקונוי, ואינן נהוריין מניה מתנהרין ומתלהטין, ואזלין ומתפשטין לכל עיבר, כבוצינא...". וראה זח"ג קסא, ב (הובא בתקס"ב ח"ב ע' תס-תסא, ביאוה"ז צ"צ שם ע' קנה, ובכ"מ): "...כד אנהיר עתיקא סתימא במוחא ומוחא אנהיר ללבא בדרך נועם ה' . . ההוא חילא דאתי מעתיקא קדישא סתימא דכל סתימין...". ע"ש. וראה תו"ח שבהערה הנ"ל.

114) ראה לקמן בפנים ליד הערות 117 ("עיבר וסטר"), 129 ("עיבר וסטר").

115) תש"י [ועד"ז פר"ת] שבהערה 112: "...בוצינא בלחודוהי, שהוא בחינת חד [- דהכל הוא אחד ממש]...". תרס"ו שבהע' הנ"ל: "...לא תמצא רק חד בוצינא כו', וידוע הפי' בזה, דמשום שאיהו חד...".

116) תש"י [ועד"ז פר"ת] שבהערה 112: "...דלהיותן בבחינת פשיטות בעצם [- פשוט בעצם], לזאת הוא בא בריבוי התחלקות מדריגות עד אין שיעור, דזהו אומרו דאתפשט לכל סטר ועיבר, אבל לאמיתתו הוא בוצינא בלחודוהי, שהוא בחינת חד [- דהכל הוא אחד ממש]...". אדה"ז פרשיות [תקס"ו]

עם חד – אין אן אופן פון אחדות בעצם בפשיטות, איז דאס איז זיך מתפשט לכל עיבר¹¹⁷ וסטר. איז ער אויף דערויף מבאר, אז¹¹⁸ אט דאס איז וואס ער זאגט אין פתח אליהו, אז אנת הוא חד ולא פחושבן¹¹⁹. וואס אט דאס גייט דאך אויכעט אויף תכלית וואס ס'דא דער ענין אין די ענינים שלמעלה, אין אור אין סוף. אויך¹²⁰ ווי דער מיטלער רבי איז מבאר בארוכה, אין תורת חיים אין סוף נח¹²¹, אז¹²² אין די

דקדוקי תורה

שבהערה הנ"ל (שבמילואים): "...לפי הנראה ב' פנים הללו הפכיי, מ"מ כאשר ישכיל המשכיל בזה יבין שאינם הפכיי כלל. . . ואעפ"י שלכאורה תרתי דסתרי המה, באמת אינם סותרים כלל. ודבר זה מפורש ומבואר היטב במא' הזהר הידוע. . . כהאי בוצינא. . . מזה מובן שאין ב' הפכים הנ"ל סותרים זא"ז כלל. . . והיינו פי' אנת חד ולא בחושבן י"ס...".

(117) ראה לעיל בפנים ליד הערה 114 ("עיבר וסטר"), ולקמן בפנים ליד הערה 129 ("עבר וסטר").

(118) תש"י [ועד"ז פר"ת] שבהערה 116: "...שהוא בחינת חד, וכמאמר [ובהערת רבינו שם: "וכמאמר: אליהו בת"ז בהקדמה"] אנת הוא חד ולא בחושבן, ולהיותו בבחינת חד בעצם הנה כאשר הוא בא בהתגלות הוא ולא בחושבן, והוא בבחינת ריבוי ביותר, אבל לאמיתתו הוא בבחינת חד ממש".

(119) "בחושבן" – להעיר שכ"ה בדפוס ראשון מסידור אדה"ז (שצילומיו הגיעו לידינו (מספריית אגו"ח שברוסי") רק בשנת תשע"ד).

(120) [קשה להבחין אם נאמר "און ווי דער... (כפנים), או רק "ווי דער..."].

(121) ברשימת ההנחה (הנ"ל הערה 100) כנראה ציין רבינו: "סו ואילך". ומ"ש בפנים "סוף נח" (אף שפ' נח שבתו"ח הוא מדף מו, א עד דף עט, ד – והמאמר מתחיל בדף סג, ג), אולי פירושו שהמובא לקמן בפנים מתו"ח שם מגיע עד קרוב לסוף המאמר (שהוא המאמר האחרון בתו"ח פ' נח), או אולי (גם) כל המאמר נחשב לסוף פ' נח שבתו"ח, או אולי קאי (גם) על מקומו של הפסוק ויהי כל הארץ (התחלת המאמר בתו"ח שם) בתורה – בסוף פ' נח (יא, א). וראה ע"ז אג"ק וצינוני רבינו שבמילואים.

(122) תו"ח שבהערה הקודמת (שבמילואים): "...המאמר דפתח אליהו. . . שבמאמר זה א' ג' מדרגות הנ"ל דענ"ב [- דעקודים נקודים ברודים]. . . אנת הוא חד דקאי בעצמות הא"ס ממש. . . אנת הוא עילאה על כל עילאין, דפי' עילאין וסתמיין היינו בחי' ע"ס הגנוזות. . . ונק' סדכ"ס כו' דלמת"ב כלל, אפי' מחשבה סתימאה שהוא החכ' הקדומה שבהעלם העצמות ממש. . . למעלה גם מבחי' העקודים. . . אנת הוא דאפיקת. . . עשר ספירן. . . התלבשות האורות בכלים דע"ס דאצילות, בג' מיני כלים רת"ס פנימי אמצעי חיצון. . . דמבחי' חיצוניות הכלים דז"א עיקר הנהגת העולמות דבי"ע. . . בחי' התיקון דבחי' ברודים. . . רבון עלמין אנת הוא עילת העילות סבת הסבות דאשקי לאילנא. . . בהאי נביעו. . . מדבר בבחי' הקו"ח שאחר הצמצום הראשון. . . ואיך אשתמודעו עילאי מתתאי. . . שהאצילו' בכלל נק' עילאי ובי"ע נק' תתאי. . . דאשקי לאילנא בההוא נביעו שהוא בחי' יסוד דא"ק בכלל. . . והאי נביעו איהו כנשמתא לגופא. . . בחי' מקיפין דנר"ג דז"א מבחי' כתר דא"א וע"י שמקבלים ממל' דא"ק בכלל. . . בדרך כלל נחלקו הג' מאמרים הללו שבמאמר דאליהו ע"ד ג' חלוקי המדרגות הנ"ל בעקודים נקודים וברודים. . . אנת הוא חכים. . . בחי' החכ' הקדומה שנעלמה בעצמות א"ס ממש. . . בסוף המאמר שא' ולא מכל אינון מדות כלל. . . הוא למעלה גם ממ"ש עילאה עכ"ע סדכ"ס כו', משום דגם סדכ"ס נק' בשם העלם להעלם ובא לגילוי בבחי' או"י. . . אבל בבחי' או"ח אל העצמות ממש א' ולא מכל אינון מדות כלל. . . בא לספר בשבחו ש"מ שהוא עצמו' אא"ס ב"ה מלמעל' למטה. . . עילאה על כל עילאין. . . העילאין שהן ע"ס הגנוזות ונעלמות בעצמות המאציל, שזהו מה ששיער בעצמו בכח מה שעתיד להיות בפועל. . . גליף גליפו בטה"ע... ע"ש.

פתח אליהו רעכנט ער דא כמה דרגות, און <מל...¹²²> אין אן אופן מלמעלה למטה, און¹²³ די התחלה איז פון אנת הוא חד ולא בחושבן¹¹⁹, וואס¹²³ דאס גייט אויף אחדות הפשוטה. און ווי ער טייטשט דארטן אין תורת חיים, אז ולא בחושבן¹¹⁹ — איז¹²³ דער פשט אז ער איז אינגאנצן ניט בגדר פון חשבון, ס'למעלה מכל ענין הספירות. מ'מוז דאך אבער זאגן, און אויכעט ווי ער איז מבאר דארט אין תורת חיים בארוכה, אז וויבאלד אז ער זאגט דא¹²⁴ (ווי ער זאגט אין אגרת הקודש) אז דוקא די בריאה מאין לייש נעמט זיך דאס מצד דערויף וואס דאס איז מעין המאור, וואס דארט איז אין לו סיבה ועילה שקדמה לו ח"ו — מוז מען דאך זאגן, אז פון וואנעט נעמט זיך דער ריבוי הנבראים? דוקא פון דעם ארט פון אחדות הפשוטה, וואס דארט איז ניטא קיין סיבה ועילה שקדמה לו ח"ו. וואס דאס איז מכריח דעם צווייטן פירוש אין אנת הוא חד ולא בחושבן¹¹⁹, ווי ער איז מפרש דא אין דעם סעיף¹²⁵, אז וואס הייסט ולא בחושבן? אז דאס איז שלא בערך צו דעם

— דקדוקי תורה —

(123) תו"ח שבהערה הקודמת (סו, סע"ד ואילך): "...וצריך לומר שהכוונה במ"ש ולא בחושבן י"ס היינו שאין היחוד בעצמות המאציל במספר יו"ד שנק' אחד המנוי שבא במספר כו', אלא אנת הוא חד בבחי' אחדות הפשוטה ממש (שנק' יחיד), וזהו ולא בחושבן י"ס כלל אפי' בהעלם כנ"ל. . . בא לספר. . . מלמעלה למטה. . . שא' תחלה אנת הוא חד. . . שאז נק' יחיד, והוא שא' חד באחדות פשוטה בתכלית ולא בחושבן י"ס כלל... ע"ש (ועד"ז תו"ח תולדות שבמילואים להערה 184). אדה"ז פרשיות ח"ב ע' תתצא: "...אנת הוא חד ולא בחושבן, כי אנת קאי על מציאות א"ס שלא בגדר חשבון כלל...". תרכ"ז [תרמ"ב] שבהערה 184 (שבמילואים): "...כיון שהוא בגדר חשבון הוא בבחי' ערך, משא"כ עצמות אוא"ס הוא אנת הוא חד ולא בחושבן, שאינו בבחי' ערך כלל, כי זה מה שהוא בגדר חשבון וערך זהו רק בבחי' השתל' לבד... ע"ש. תרל"ט שבמילואים: "...ופ' ולא בחושבן היינו שאינו בגדר חשבון כלל, כי חשבון הוא כמו למשל שא' לגבי אלף הוא כמו אלף לגבי אלף אלפי, שזהו הכל בגדר חשבון...". וראה אוה"ת, תרט"ו, ועוד שבמילואים.

(124) [קשה להבחין אם הכוונה ל"דא" (ככפנים), או "דאך". וילע"ע].

(125) תש"י [ועד"ז פר"ת] שבהערות 110, 112, 118: "...עולמות וספירות עד אין קץ ובל"ג כלל [אין קץ ומספר], ובאופנים אחרים לגמרי, והיינו שהעולמות והספירות גופא הן בל"ג, לבד זה שהם בל"ג במספרם [שלא הי' מספר לספיי], וכמאמר בפ"י ענין ספיי אין קץ, שהספיי עצמן הן בל"ג לבד שהם במספר בל"ג [בלי קץ ומספר]. . . וכמאמר אנת הוא חד ולא בחושבן, ולהיותו בבחינת חד בעצם הנה כאשר הוא בא בהתגלות הוא ולא בחושבן, והוא בבחינת ריבוי ביותר, אבל לאמיתתו הוא בבחינת חד ממש. והנה מה שנאצלו הספירות במספר עשר. . . זהו ע"י הצמצום שהי' באור א"ס ב"ה, דעל ידי הצמצום הרי בא האור והגילוי בבחינת מדה וגבול, ולכן הם במספר ע"ס...". — ואולי מבאר כאן בפנים: (א) טעם השינוי בתש"י הנ"ל, מ"עד אין קץ ומספר. . . שלא הי' מספר לספיי. . . בלי קץ ומספר" שבפר"ת הנ"ל, ל"בל"ג במספרם. . . שהם במספר בל"ג", (ב) איך שייך לומר (בתש"י הנ"ל) בחדא מחתא "עד אין קץ ובל"ג כלל. . . שהם בל"ג במספרם" — ומבאר בזה, שמל' פר"ת הנ"ל בשלילת המספר מובן, שיש קצת שייכות לענין המספר, שלכן צריך לשלול הקס"ד. וזהו הכוונה ב"בל"ג

חשבון פון י' ספירות. וואס דערמיט ווערט דאך אויך פארשטאנדיק וואס ער זאגט אויף דערויף דער לשון ולא פחושבן, וואס דאס איז דאך משמע אז דאס איז ניט אין א גדר פון חשבון, איז דאך אבער א *קא סלקא דעתך שייכות אויף דעם – אין אחדות הפשוטה איז דאך לגמרי ניט שייכות זאגן דעם ענין פון חשבון, אפילו קיין *קא סלקא דעתך אויך ניט, אז מ'זאל זאגן אויף דערויף, על דרך ווי ער זאגט אין שער היחוד והאמונה, אז מ'זאל זאגן אויף חכמה שאי אפשר למששה בידים. און אט דאס איז דאך, ווי ער איז מפרש אויכעט דארט אין תורת חיים, אז וואו זעט זיך אן דעם ענין פון אנת הוא חד ולא פחושבן¹¹⁹, די אחדות הפשוטה? איז דאס ניט אין עקודים, אפילו ניט אין נקודים, נאר דוקא אין ברודים, ווי ער איז דארט מבאר בארוכה. וואס אט אזוי איז אויכעט אין כחות נפש האדם: וואו זעט זיך אן דער ענין¹²⁶ ההתכללות, ביז די התכללות זאל ווערן אין אן אופן פון אחדות הפשוטה? איז דאס דוקא לאחרי הכחות הנפש – אז ניט ווי זיי שטייען אין כחות היולים שבנפש, אפילו ניט ווי זיי שטייען אין כחות שבנפש¹²⁷, אפילו ניט ווי זיי זיינען זיך מתפשט מן הנפש און זיי האבן זיך נאך ניט אנגעטאן אין פרטי חלקי הגוף, נאר דוקא ווי זיי ווערן נתחלק לכמה חלקים בגוף, איז מצד דערויף קען ווערן דערנאך א התכללות זה מזה, ביז אין א התכללות בתכלית, ביז אין אחדות הפשוטה. וואס אט דאס איז וואס ער זאגט אויכעט אט דא אין דעם המשך פון בעל ההילולא¹²⁸, אז דער ענין פון בלי גבול – <אז¹²⁸ די עולמות...> אז פון דעם אור אין סוף וואס ער איז למטה עד אין תכלית, איז די ספירות און עולמות זיינען *אין *קץ, וואס דערפאר

⌘ דקדוקי תורה ⌘

במספרם . . שהם במספר בל"ג שבתש"י, שאף שאינו בגדר חשבון ("בל"ג כלל") כדלקמן בפנים, יש להם איזו שייכות לענין החשבון, ושייכות זו היא "מספרם".
 (126) לכאורה נאמר (בפשטות): "דער אידן ההתכללות" – ולכאורה מרמז למ"ש בתו"ח שם בארוכה (עג, ג – עו, ג), שרק בישראל יש התכללות פנימית בנפשם וגופם.
 (127) [קשה להבחין אם נאמר "כחות שבנפש" (ככפנים), או "כחות שבנפש ניט". וילע"ע].
 (128) תש"י [ועד"ז פר"ת] שבהערות 79, 86, 110, 112: "...למטה עד אין תכלית . . דשם אור א"ס, דהאור עצמו הוא א"ס . . מהאור הזה היו עולמות וספירות עד אין קץ ובל"ג כלל, ובאופנים אחרים לגמרי, והיינו שהעולמות והספירות גופא הן בל"ג [-] היו הספירות גופא בבחי' א"ס . . וכמאמר בפ"י ענין ספ"י אין קץ, שהספ"י עצמן הן בל"ג [-] אין קץ] . . וכדאיאתא באדר"ז כהאי בוצינא דאתפשט לכל סטר ועיבר . . (כהנר הזה אשר אורו מתנוצץ לכל עבר ופינה . . הוא בא בריבוי התחלקות מדריגות עד אין שיעור, דזהו אומרו דאתפשט לכל סטר ועיבר...". וראה הערה 130.

זאגט ער אויף דערויף דעם לשון¹¹² לכל עבר¹²⁹ וקטר. וואס דאס איז דאך אלץ ווי ס'שטייט למעלה¹³⁰ מן הצמצום, וואס דארט איז דאך ספירות¹³¹ אין קץ. וכידוע דעם מאמר פון דעם אלטן רבי'ן (וואס <איז דער אל...¹³²> דער צמח צדק בריינגט¹³³ דאס אראפ פון¹³⁴ כתב יד הר"פ¹³⁵) <אויף¹³⁶> ביאור¹³⁴ אויף ששים המה

— דקדוקי תורה —

- (129) ראה לעיל בפנים ליד הערות 114 ("עִיבֵר וְקִטְר"), 117 ("עִיבֵר וְקִטְר").
- (130) מ"ש "למעלה מן..." ולא "לפני..." (כדלקמן בפנים ליד הערות 143, 165, ולהעיר ממ"ש לקמן ליד הערות 139, 142, 165 "לאחר..." ו"לאחרי...", ולא "למטה מן...") — אולי מרמז בזה למ"ש בתשכ"א, תשמ"ב-ה ותשמ"ח שבמילואים, שגם עכשיו ישנם ספירות אין קץ למעלה מן הצמצום (ולא שהיו רק בעבר, קודם שהי' הצמצום) — וראה הערה 141. וראה תרנ"ח, תער"ב, תש"ו, ועוד שבמילואים. ולהעיר מל' תקס"ו ("...למעלה מע"ס הנאצלי' בעצמו' אור אין סוף הפשוט ימצא עדיין ג'כ...") ותער"ב ח"ב ("...דלמעלה מאצי' שזהו עדיין כמו שכלול בעצמותו כו', הן בבחי' ספי' אין קץ...") שבמילואים, ע"ש. ולהעיר ממ"ש לעיל בפנים "זיינען אין קץ" (דלא כ"היו" שבתש"י שבהערה 128), ומהשינוי מ"היו" שבפר"ת ל"הן" שבתש"י שם.
- (131) להעיר מתש"י שבהערה 125: "...שהספי' עצמן הן בל"ג לכד שהם במספר בל"ג...". ולהעיר מסה"ש תשמ"ט ח"א ע' 389: "...מהותו ועצמותו ית' שלמעלה מכל גדר ותואר כו', למעלה מגדר ספירות [ובבע' 54 שם: "כל ג' הפירושים ב"ספירות" — לשון ספירות ובהירות, לשון סיפור והגדה, לשון מספר וגבול (ראה אוה"ת ר"פ חיי שרה. ובארוכה — המשך תער"ב ח"א ע' קנט ואילך)] (לא עשר ספירות, ואפילו לא ספירות אין קץ)..."
- (132) להעיר מדרמ"צ [והשינוי שביה"א ועוד] שבעה' 134: "...שכ' אות באות מפי רבינו [- משמו]..."
- (133) ראה תשד"מ שבמילואים להערה 130: "...הדיוק שענין זה נמצא בכת"י הר"פ ז"ל. . מכיון שעליו העיד אדמו"ר הזקן שהוא "חזור" על דבריו באופן מדוייק כו'. . ברור שכך אמר אדמו"ר הזקן..."
- (134) דרמ"צ ח"ב שיד, א [אוה"ת ענינים ע' רפד]: "בהביאור ע"פ ששים המה. מכ"י הר"פ ז"ל. . עכ"ל הר"פ מה ששמע מאדמו"ר נ"ע..." ועד"ז שם, ב [ס"ע רפה]: "...וצ"ע, בביאור ששים מלכות בכ"י הר"פ כ'...". דרמ"צ קנג, סע"א: "...וכן ראיתי בכ"י ר' פנחס שקלאווער ז"ל שכ' אות באות מפי רבינו ז"ל. . עכ"ל הר"פ...". יהל אור ע' קצ (תרל"ה ח"א ע' מט) [ועד"ז אוה"ת קרח (ח"ב) ר"ע תשכב]: "...לימדנו רבינו ז"ל [בה]ביאור [ע"פ] ששים המה מלכות. . ז"ל הר"פ שכ' אות באות משמו...". וראה גם תרנ"ז ס"ע קצא: "...אמנם רבינו ז"ל כתב (בהביאור דששים המה מלכות כ"י הר"פ ז"ל)...". הגהות לפת"א תרנ"ח ס"ע נה [עז] ואילך: "...וכמ"ש בהביאור דששים המה מלכות כ"י הר"פ ז"ל המתחיל לבאר ענין מדלג...". תרס"ו ר"ע קפד: "...וכ"כ רבינו ז"ל באיזה דרושים. . וכמ"ש בביאור ששים המה מלכות המתחיל לבאר ענין דילוג כת"י הר"פ ז"ל...". תער"ב ח"א ע' כו: "...ובהבי' דששים המה מלכות כת"י הר"פ ז"ל כ'...", ועד"ז תרע"ח ס"ע קפט (ועפ"ז בזכור תשמ"ג (ע' צט): "...כמבואר בביאור ששים המה מלכות כת"י הר"פ ז"ל (כמ"ש בד"ה זכור [תרע"ח] הנ"ל) שכבר נדפס בסה"מ הנחות הר"פ").
- החודש תשמ"ה (ר"ע קכב, ס"ע 1580): "...ידוע מאמר כ"ק אדמו"ר הזקן (כתב יד הר"פ ז"ל)..."
- (135) לכאורה נאמר: "הַרְפָּה" (או "הַרְרָף") — בפ' רפוי' (אף שהשם פנחס מתחיל בפ' דגושה). ולהעיר מהר"ת "הר"ף שבכ"מ בספרי הראשונים והאחרונים כשהכוונה לרבינו פרץ (לדוגמא: נזיר ג, ב תוד"ה מאי. שם נח, ב תוד"ה ולמאן דמפיק. שו"ת צ"צ או"ח ס"ה ס"ה. שם אה"ע ח"ב סו"ס רעט). וילע"ע.
- (136) קשה להבחין אם מ"ש אח"כ "ביאור אויף..." הוא בהמשך לזה ("אויף ביאור אויף ששים המה...") או אולי "אויפן ביאור אויף ששים המה..." או במקומו — ואולי מרמז לל' התחלת המאמר (שבהערה הבאה): "לבאר ענין..." וע"ד מ"ש לעיל בפנים (ליד הערה 73) "אויף מפרש זיין..." — שהוא לכאורה

מְלָכוֹת¹³⁷, אז וואו איז שייכות זאגן ספירות אין קץ? איז¹³⁸ אין עצמות ומהות איז בכלל ניט שייכות זאגן דעם ענין פון ספירות. לאחריי¹³⁹ הצמצום איז ניט שייכות זאגן אין קץ, דארט איז דאך עשר ולא תשע עשר ולא אחד עשר אויבעט – ניט

— דקדוקי תורה פא —

ע"פ מ"ש בתש"י רס"ב: "להבין ענין האוצר...".

137 הנחות הר"פ ע' קסח ואילך (ד"ה ולבאר ענין דילוג – כמ"ש בתרס"ו שבהערה 134). והקטע שהובא בפנים נעתק (עם הגהה) באוה"ת שה"ש ח"ג ס"ע תתקסה-ו (ושם מציין: "לביאור דששים המה כו' בד"ה לבאר ענין מדלג" – כמ"ש בתרנ"ח דלקמן, ועד"ז מתחיל הביאור בלקו"ת שה"ש מב, ב: "הנה ענין מדלג..."), וחלקו (עכ"פ) באוה"ת, דרמ"צ, יהל אור, תרל"ה, תרנ"ח ותער"ב שבהערה הנ"ל. 138 דרמ"צ ח"ב שיד, א (אוה"ת ענינים ע' רפד) [ועד"ז הנחות הר"פ, דרמ"צ, יהל אור אוה"ת קרח ותרל"ה, אוה"ת שה"ש, תרנ"ח] שבהערות 134, 137: "...וכל [שם] ספירה לא שייך לקרוא בעצמותו ומהותו. . . אבל בעומ"ה [- בעצמותו ומהותו] לא שייך שם ספירה כלל..." (ובתרנ"ח שם מסכם: "...הרי דבאו"ס שייך ענין ספ"י...", ולהעיר משם לקמן שבמילואים), ועד"ז שם ס"ע רפה [תער"ב] שבהערה 134. תרנ"ז ("...דבעצמות אינו שייך ספירות ח"י...") ותרס"ו ("...דבעצמות אין שייך ספ"י...") שבהערה הנ"ל (ולהעיר מתרס"ו שבמילואים: "...שאינו שייך ענין ספ"י כלל..."). אדה"ז מארז"ל שבמילואים: "...לא אתרמיז בשום ספ"י כלל, שבחי' עצמותו כבי' לא שייך לומר עליו לא בחי' חכ' וכו'...". אוה"ת שבמילואים: "...וקדוש ומובדל מגדר מהות הספירות, ואין שייך לומר בעצמותו מהות מדות או שכל...". וראה גם אעת"ר ס"ע קכו: "...דרך בעצמות או"ס אינו שייך לומר ספירות, אבל בהאור יש בו ע"ס...". תרפ"ט ע' 143: "...אבל קודם עלות הרצון, ומכש"כ בעצמות או"ס ב"ה, אינו שייך ענין ספ"י, לפי שהוא למעלה מגדר ספירות...". לקו"ת שבמילואים. תקס"ו שבמילואים להערה הבאה. וכפנים עד"ז גם תשל"א שבמילואים: "...דער צמצום הראשון. . . וואס לפנ"ז איז דאך ספירות אין קץ, אדער לגמרי העכער פון דער ענין פון ספירות...". אתה הראת תשל"ז (מלוקט ח"א ע' לז [רז]): "...בבחינת היכולת (שלמעלה מענין הספירות, שאין שייך בו גם ספירות אין קץ)... ע"ש. ולהעיר מתש"נ שבמילואים: "...פשיטות העצמות – העכער פאר עשר ספירות, און פאר ספירות אין קץ, און אפילו פאר ספירות ווי זיי זיינען נכלל בעצמותו ית' (ווארום זיי זיינען סו"ס א תואר כו')...".

139 ראה תש"י שבהערה 142. תרנ"ז שבהערה הקודמת (ע' קצג): "...דדוקא בבחי' האור כמו שהוא לאחר הצמצום ה"ה בבחי' הגבלה עשר ולא תשע ולא אחד עשר, אבל מצד האור א"ס שלפני הצמצום הי' אפשר להיות ספירות עד אין קץ ועד אין שיעור...". אעת"ר ר"ע קנג: "...ההגבלה היא שנעשה ע"י צמצום הראשון. . . ועי"ז נעשה ההגבלה להיות ע"ס עשר ולא תשע ולא אחד עשר. . . לאחר הצמצום. . . שאחר הצמצום הם רק ע"ס ולא ספ"י עד אין קץ... ע"ש. תקו"ז חדש קיט, ב: "...י' אינון ולא יתיר, כמה דאמרי בספר יצירה עשר ספירן בלימה, עשר ולא תשע, עשר ולא אחד עשר...". תקס"ג שבמילואים: "...ולזה היה הצמצום באור א"ס ב"ה בכדי שיהי' רק עשר ספ"י ולא יותר. . . בכדי שיהי' רק י"ס ולא יותר...". תקס"ה ("...ואף שעתה ג"כ אין מספר וקץ לברואים. . . אין נמצא עתה ברואי' ממזיגת הספ"י הי"א וי"ב. . . נמצא יש גבול לשינוי האופנים..."), תקס"ו, ועוד שבמילואים. ולהעיר ממ"ש במאמר אדה"ז הנ"ל בפנים (דרמ"צ ח"ב (אוה"ת ענינים), הנחות הר"פ, תרנ"ח [ועד"ז דרמ"צ, יהל אור, אוה"ת קרח ותרל"ה, אוה"ת שה"ש] שבהערה הקודמת): "...ואף בעקודים הי' הכל עקוד בכלי אחד, רק אח"ז יחשב לע"ס בעולם [ה]נקודים [באוה"ת שה"ש מוסיף: שהם בבחי' עשר] זת"ז...". תער"ב שם (שבמילואים): "...כמו"כ הוא במדרי' שאחר הצמצום בבחי' כתר דאצי', הנה בחי' כתר בעצם הי"ז למעלה מבחי' ע"ס, ומשם הי' יכול להיות ספ"י אין קץ...". וביאורה"ז ופלא הרמון שבשוה"ג 106. ולהעיר מדעת ר' הונא (שבמילואים) ש"אחרי" פירושו מופלג (וראה לקמן בפנים ליד הערות 142, 165: "לאחר הצמצום", "לאחרי הצמצום").

נאר עשר ולא תשע, נאר ניט מערער ווי עשר אויכעט. דער¹⁴⁰ ענין פון ספירות אין קץ איז ווי דאס איז למעלה¹³⁰ מן הצמצום, וואס¹⁴¹ דארט איז ספירות אין קץ.

דערנאך איז ער ממשיך ווייטער אין סעיף¹⁴², אז דערנאך ווערט דאך נמשך דער ענין פון עולם האצילות, וואס דארט איז עשר ספירות – טאקע בלי מה, אדער ווי נאך העכער, ווי דאס שטייט אין עשר ספירות הגנוזות, איז דאך אויכעט עשר ולא תשע עשר ולא אחד עשר, איז דאך ווי עס רעדט זיך אמאל, אז דאס קומט דוקא לאחר הצמצום, וכיחוד ווען דאס איז ווי די עשר ספירות אין עולם האחדות, אין עולם האצילות. וואס מצד עצמו איז דאך ספירות אין קץ – ווי אזוי קען ווערן אז זאל זיין דוקא עשר? איז אט דאס איז דער ענין פון צמצום ומקום פנוי, וואס דאס איז דער ענין פון צמצום הראשון, וואס דאס איז דער סילק אורו לגמרי, און דערנאך ווערט נמשך אין אן אופן פון א הגבלה פון עשר ספירות. און אויף דערויף זאגט ער, אז ניט נאר דער ענין פון בלי גבול איז דא ווי דאס איז דער ולפני¹⁴³

⌘ דקדוקי תורה ⌘

(140) דרמ"צ ח"ב (אוה"ת ענינים), ועד"ז תער"ב [ועד"ז הנחות הר"פ, דרמ"צ, יהל אור אוה"ת קרח ותרל"ה, אוה"ת שה"ש, תרנ"ח] שם: "...רק בבחי' א[ו]א"ס שם שייך לקרוא בשם ספירה, אבל לא בבחי' ע"ס, כי גם בבחי' אור א"ס [ב"ה] אין מספר. . . אבל באור א"ס ב"ה לא יש מספר לספירות, רק כי באור א"ס ב"ה שייך לקרוא בשם ספירה...". תקס"ז ואוה"ת שבשעה"ג 110: "...בבחי' אור א"ס קודם הצמצום שהי' ממלא כל החלל. . . הי' נאצל מאור זה ספירות ומדות עד אין קץ...". ועד"ז תש"י [ועד"ז עת"ר, תרפ"ה ותרצ"ב] [שבהערה 143] שבמילואים: "...בבחי' עליית הרצון. . . באוא"ס שלפני הצמצום. . . מאור זה הי' נאצל ספירות ומדות עד אין קץ. . . וכללות הגילוי לפני הצמצום הוא האוא"ס הבל"ג, א"כ הרי מאור זה הי' ההתהוות בל"ג, היינו ריבוי ספ' עד אין קץ... ע"ש. תרנ"ז שבהערה הקודמת: "...אבל מצד האור א"ס שלפני הצמצום הי' אפשר להיות ספירות עד אין קץ ועד אין שיעור...". וכפנים עד"ז גם תשל"א שבהערה 138.

(141) לכאורה משמע קצת ככפל ("דער ענין פון ספירות אין קץ איז. . . וואס דארט איז ספירות אין קץ") – ואולי מדגיש בזה: (א) ש"למעלה מן הצמצום" הוא מקום ("דארט") בהוה ("איז") – ולא זמן בעבר (כמשמעות הל' "לפני הצמצום" שבכ"מ), והיינו שגם עכשיו ישנם ספירות אין קץ למעלה מן הצמצום, כמ"ש בהערה 130, ע"ש. (ב) שמה ש"הי' אפשר להיות" ספירות אין קץ (שבתרנ"ז שבהערה הקודמת, ועד"ז בכ"מ) הוא ענין של כח שהוא "כמו פועל" (כל' תרס"ו שבמילואים) – "דארט איז".

(142) תש"י [ועד"ז פר"ת] שבהערות 108, 125: "...והנה מה שנאצלו הספירות במספר עשר, כדאיתא בס"י, עשר ספירות עשר ולא תשע עשר ולא אחד עשר, הנה זהו ע"י הצמצום שהי' באור א"ס ב"ה, דעל ידי הצמצום הרי בא האור והגילוי בבחינת מדה וגבול, ולכן הם במספר ע"ס, ובכ"ז הנה אחר הצמצום [- לאחר הצמצום] נתהוו. . . שגם במדריגה היותר תחתונה דמדריגת האצילות שהוא בחינת מלכות דאצילות...".

(143) ראה תש"י סט"ו (ר"ע 136): "...ולפ"ה"צ הי' גילוי האוא"ס הבל"ג, וכח הגבול שבא"ס הי' בהעלם. . . שהי' נרגש רק בבחי' הא"ס הבל"ג, וכח הגבול שבא"ס. . . לא הי' נרגש כלל...". ועד"ז פר"ת ע' רמג-

הצמצום, אפילו ווי ס'ווערט נמשך דערנאך אין דער הגבלה פון עשר ולא תשע עשר ולא אחד עשר, זיינען דארט אויכעט די ספירות אין אן אופן פון בלי גבול.

וואס דאס איז דאך ווי דער אלטער¹⁴⁴ רבי בריינגט אויך¹⁴⁵ די דעות¹⁴⁶ אין דעם דרוש פון ג' שיטות¹⁴⁴, און *נאך מערער בארוכה בכמה דרושים שלא נדפסו¹⁴⁴, אזוי¹⁴⁷ די ספירות האצילות, ווי זיי שטייען אין אצילות, זיינען זיי אין אן אופן פון בלי

— דקדוקי תורה —

ד. תש"י ס"ע 63 [ועד"ז תרצ"ב ע' עא-ב, תרפ"ה ע' פה-ו, עת"ר ע' לא (ס"ע מב)] (שבהערה 140): "...בחינת אותיות שנק' כח הגבול שבא"ס, ולפני הצמצום הי' האוא"ס הבל"ג מאיר בגילוי בהאותיות [תרפ"ה (ועד"ז עת"ר): והי' ההתגלות דבחי' אוא"ס הבל"ג], והכח הגבול הי' בהעלם...". ועד"ז תרפ"ז ע' קסו. תרס"ו ע' תסז [תרט"ו]: "...ולפני הצמצום הי' האוא"ס מאיר בגילוי ממש ע"י אותיות אלו, דאף שזה כח הגבול, מ"מ להיות שהוא בחי' כח הגבול שבא"ס, הי' מאיר בו וע"י כל האור הבלתי בע"ג בגילוי ממש, באופן שכח הבלתי בע"ג הי' מאיר בגילוי, והכח הגבול הי' בהעלם כו'..."

144) הדרוש ג' שיטות דלקמן בפנים הוא מהצ"צ – ונדפס כבר בדרמ"צ ח"ב (פאלטאווא תער"ב) דש, ב – שיד, א [ושוב באוה"ת ענינים ע' רנח-רפד]. ומ"ש בפנים, אולי פירושו: (א) שאדה"ז מביא בב' מדרושים, שנעתקו בדרוש ג' שיטות ס"י-יא (שבמילואים אות א), את תוכן שיטתם של הדעות דלקמן בפנים – שגם דעות אלו הובאו (בשם אומרם) ונתבארו בדרוש ג' שיטות ס"ו-ט (שבמילואים שם) – ובכמה מדרושי אדה"ז (שבמילואים אות ב) שעדיין לא נדפסו (בתשכ"ב) מביא אדה"ז את תוכן שיטה הנ"ל ביתר אריכות מבב' דרושיו הנ"ל (ואולי מבהיר בזה רבינו, שמ"ש בדרוש ג"ש ס"י הנ"ל: "...כפי' הפרדס הנ"ל מצאתי בדברי אאזמ"ו נ"ע בשני דרושים...") – אין כוונתו שהענין נמצא רק בב' דרושים אלו). (ב) אולי הכוונה גם לכמה דרושים אחרים (שבמילואים אות ג) שעדיין לא נדפסו (אז), המביאים ומבארים (תוכן) דברי אדה"ז ודעות הנ"ל ביתר אריכות מברוש ג"ש.

145) קשה להבחין, אבל לכאורה נאמר "אויך" כפנים. ואולי מרמז למ"ש בדרוש ג"ש שם (שיג, רע"א [ע' רפב]), שאדה"ז מפרש ברוב הדרושים שלו כדברי הר"מ מרקאנטי (ולא כהדעות שבהערה הבאה).

146) היינו דעות המערכת, העבודת הקודש והפרדס שבדרוש ג"ש ס"ו וס"ז-ט שבמילואים להערה 144 (אות א). ולהעיר מהתחלת המערכת שהובא שם: "קבלו בעלי העבודה" ע"ש, ועבוה"ק שבשוה"ג 126: "בעלי העבודה, הם חכמי האמת אשר קבלו האמת איש מפי איש עד מפי אדון הנביאים ע"ה" ע"ש.

147) תרל"ח ע' יב (שבמילואים להערה 144 אות ג): "...שגם מצד הכלים שמגבילי' . . . יכול להיות התפשטות החסד בלי גבול ממש כו', ולכן תבונה בן ז"א ובת מל' . . . כמו שהם באצ"י הם בלי מספר...". (ועד"ז תרכ"ז ע' פו [צון ותרכ"ח ס"ע קמה שבשוה"ג 215, תרס"ח ותרפ"ד שבמילואים]). תרס"ד שבמילואים: "...והע"ס דאצ"י שנעשו בבחי' אורות ומתלבשים בכלים . . . שהע"ס אינם גבול . . . אמנם הם . . . בין הגבול לבל"ג . . . י"ל שזהו כמ"ש במ"א דבחי' הגבול דאצ"י כמו שהוא באצ"י הוא בבחי' כח הגבול, שהוא בחי' בל"ג . . . דבמ"א מבו' כן על הכלים דאצ"י, ולפמש"כ וכ"מ בפרד"ס, קאי על כללו' הספ"י...". ע"ש. תרס"ו שבמילואים הנ"ל (ליד שוה"ג 221): "...באצילות גופא אינו בבחי' גבול בפועל כ"א גבול בכת, וגבול בכח אינו הגבלה . . . והגם . . . דלמעלה אין כח חסר פועל . . . מ"מ הרי הפועל הוא לפי אופן מדרי' הכח דוקא . . . הגם שבדאי מגבילים גם באצילות . . . אמנם בחי' גבול זה הוא בחי' בלי גבול ממש . . . מה שמגביל באצילות הגבלה זו גופא היא בבחי' בלי גבול . . . ובאופן כזה הוא באצילות גופא גם בהאורות המתלבשים בכלים...". ע"ש (ועד"ז אעת"ר שבמילואים). תער"ב ח"א ס"ע יב: "...באצ"י גופא אינם בבחי' גבול . . . שזהו גם בבחי' הכלים שאין להם גבול כמו שהן באצ"י...". שם ס"ע

גבול. ביו¹⁴⁸ וואנעט אז מ'דארף האבן דעם נעל דשכינתא – אדער¹⁴⁹ ווי ס'ווערט אנגערופן דער ענין המלאכים מט"ט וסנדר¹⁵⁰ – אז¹⁴⁸ דוקא דורך זיי קען דערנאך

✻ דקדוקי תורה ✻

יט: "...דהגבול דכלים הוא . . שבאצי' אינם מגבילים, והחסד עד"מ הוא בבחי' בל"ג...". קונטרסים ח"א [תרצ"ג] שבמילואים: "...ענין הספירות כמו שהם באצי' . . ע"ס בלי מה מדתן עשר שאין להם סוף . . אין להם סוף שהם בלי גבול . . מה שנק' חכ' וחסד זהו בחי' הכלי...". ע"ש. וראה גם אדה"ז ענינים שבמילואים: "...בבחי' אצי' עדיין הכלים . . איהו וחייהי וגרמוהי חד כו' בלי גבול [ממש] . . שהאור החסד כמו שהוא באצי' הוא בבחי' א"ס ממש...". ע"ש. תרס"ח שבמילואים הנ"ל (ליד שוה"ג 228): "ומה שהן בחי' כח הגבול היינו להיות הגבלה חוץ לאצי' . . אבל באצי' עצמו הוא בבחי' בל"ג". ועוד. (148) לקו"ת שבציון רבינו שבהערה 150 (ד"ה מה יפו פעמיך (ספ"ב) דלקמן ובהערות 149, 151) שבמילואים: "...היה העולם מתפשט בלי גבול וקץ, ושיהיה התהוות בבחי' גבול מהלך ת"ק שנה כו' הוא ע"י המלאך סנדר"ל שהוא נעל החופה את רוב הרגל, בחי' מלי' . . והוא ע"י בחי' המלאכים שהם בחינת יש והם בבחינת ביטול . . ע' ברע"מ בפ' תצא דרפ"א א' נעלו דא סנדר"ל כו' ונעל לגבי שכינתא...". (וראה שם לקמן שבמילואים: "...מט"ט הוא לבוש התחתון להשכינה . . בחינת מנעלים אלו כו', שזהו מה יפו פעמיך בנעלים . . ובז"ה . . כתב שהמנעלים הם מט"ט וסנדר"ל, והם מתלבשים בק"נ . . בששת ימי החול, ובשבת הם מתעלים...". תר"ל ותרל"ז שבהערה הבאה: "שע"י [- שעל ידם] נמשך") ע"ש. שם חוקת סד, סע"ב: "...מט"ט וסנדר"ל שהם ג"כ להיות לבוש והעלם ונק' נעל דשכינתא כמ"ש במ"א...". שם שבת שובה סח, רע"א: "...וכמ"ש בשל"ה כי המנעל והסנדל מורה על המלאכים מט"ט וסנדר"ל שנק' נעל דשכינתא . . ע"ש, והיינו כי מט"ט וסנדר"ל קושר כתרים [- כ"ה בדפו"י – ובדפו"ח: "קשרים" ויל"ע] לקונו מתפלותיהן של ישראל שהן מעלים התפלות כמ"ש במ"א ע"פ מה יפו פעמיך בנעלים...". (וראה הערת רבינו שבמילואים). תרל"ח שבהערה הקודמת (ע' ה-ו): "...בדרוש מה יפו פעמיך בנעלי' הנדפס בלק"ת, וז"ל שם בפ"ב . . ושיהי' התהוות בבחי' גבול . . הוא ע"י המלאך סנדר"ל . . למה צריכי' למלאך סנדר"ל . . בחי' הכלים . . התפשטותן יכול להיות בלי גבול ממש, ולכן צריכי' לנעל הוא המלאך סנדר"ל...". (ועד"ז תרס"ח ותרפ"ד שבהערה הקודמת) ע"ש. תרל"ז [ועד"ז הנחת אדנ"ע] שבמילואים: "...שכדי שיומשך ההשפעה מאצי' שהוא אלקות לבי"ע . . מתצמצם ההשפעה ע"י מלאך מט"ט, ע' בלק"ת בש"ש בד"ה מה יפו פעמיך בנעלים בענין מלאך סנדר"ל [- זהו דוקא ע"י מלאך מט"ט וסנדר"ל . . ההשפעה צריך לעבור דרך מט"ט]...". תרנ"ט (שבהערות 151, 167) שבמילואים: "...שכל ההשפעות שבעולם ממדת מלכותו ית' הוא ע"י התלבשות מלאך מט"ט. ולהבין זה מה שצ"ל התלבשות המלכות במלאך מט"ט...". "...ובכדי שיהי' ההתהוות בבחי' גבול . . הוא ע"י מלאך מט"ט שנקרא נעלא דשכינתא . . הוא חופה ומסתיר על בחי' מלכות דאצילות עד שיוכל להיות ההתהוות בבחי' יש וגבול . . כי בלא זה לא הי' העולם יכול לקבל את האור דמלכות...". (ועד"ז תרל"א שבהערה 151) ע"ש, "...ההמשכה . . דמלכות . . בחי' המשכה מלמעלה למטה שהוא בחי' גילוי החיות במלאכים ונבראים דבי"ע, הוא ע"י מט"ט שהוא בחי' נעלא דשכינתא . . ועמ"ש . . ובלקו"ת ד"ה מה יפו פעמיך בנעלים . . שהאור דמלכות עצמו . . א"א עדיין לעולמות לקבל, והיינו שהי' [- שהינו] עדיין בבחי' התפשטות בל"ג . . דהמשכת המלכות בעולמות הוא ע"י התלבשותה במט"ט, וכ"ש בכדי להתלבש בק"נ שזהו ע"י מט"ט דוקא...". ע"ש. וראה גם תר"א, לקו"ת, ועוד שבמילואים. (149) תרל"ז [ועד"ז תר"ל] שבמילואים: "...ווד"ע המלאכים מט"ט וסנדר"ל שנקראים מנעל דשכינתא . . דהמלאכים הם שלוחי ההשפעה שע"י נמשך ההשפעה מאתו ית' . . מפני שההשפעה עובר ע"י מט"ט וסנדר"ל שהם בחי' נעל דשכינתא כנ"ל, עי"ז נשמר שלא יומשך להם יותר מדאי...". ע"ש (וראה הערה 167). אוה"ת בראשית כג, סע"א: "...דפי' ענין ההתלבשות במט"ט מבואר ע"פ מה יפו פעמיך בנעלים, ענין מט"ט וסנדר"ל שהם הנקראים מנעל דשכינתא...". ע"ש. ויחי (ח"ו) תתשכד, ב: "...וע' עוד ע"פ מה

אראפקומען די נבראים אין ב"ע, זאל¹⁵¹ זיין נבראים מוגבלים. ביו¹⁵² אפילו אויף ספירת המלכות – וואס דאס איז דאך דער¹⁵³ סוף פון עולם האצילות, ביו¹⁵⁴

❧ דקדוקי תורה ❧

יפו פעמיך בנעלים, שם נת' ענין מט"ט וסנד"ל שהוא בחי' מנעל דשכינתא...". משפטים (ח"ד) ע' א'קמה: "...וע' בזהר פ' ויצא דקנ"ו א' בענין הודואים נתנו ריח, ובמק"מ שם שהאריך בענין מט"ט וסנד"ל...". ביאורו צ"צ ח"א ע' רכט-ל: "...וע' עוד מענין מט"ט וסנד"ל בזח"א ויצא דקנ"ו א' ע"פ הודואים נתנו ריח ובמק"מ שם שהאריך מאד בזה". ולהעיר ממק"מ לזח"ג קסב, א: "...ולדעת ענין מט"ט וסנד"ל באמיתות, עיין בפ' ויצא בס"ת [- בסתרי תורה] בענין הודואי, כי שם ביארנו כל הצורך".

(150) ברשימת ההנחה (הנ"ל הערה 100) כנראה ציין רבינו: "לקו"ת שה"ש (מג, ריש ע"ד)".

(151) תרל"א שבמילואים (הנחת ר"א זעליגסאהן): "...נתבאר בלק"ת שהוא נעל דשכינתא, דהיינו שכדי שיוכל להיות נבראים מוגבלים הוא ע"י מלאכים הנק' בשם נעל...". תרנ"ט שבהע' 148: "...ובכדי שיהי' ההתהוות בבחי' גבול. . הוא ע"י מלאך מט"ט. . שיוכל להיות ההתהוות בבחי' יש וגבול...". ולהעיר מהגהות לפת"א תרנ"ח שבמילואים: "...דבכדי שיהי' מאוא"ס עולמות ב"ע שהן נבראים מוגבלים ממש. . שזהו ע"י התלבשות האוא"ס בע"ס דאצי"...", "...דכלים דאצילות. . יכול [אוצ"ל: להיות] להתפשטותן עד בל"ג. . והגבלת ההתפשטות הוא ע"י הפרסא והנעל כו', ועמ"ש בלקו"ת שה"ש בד"ה מה יפו פעמיך בנעלים ספ"ב [שבהע' הנ"ל]...". ע"ש. וראה גם לקו"ת שלח שבמילואים: "...הכלים הם מגבילים את האורות. . בכדי להיות התהוות הנבראים שהם מוגבלים כידוע...". תקס"ד שבמילואים: "...שהאורות של הכלים דאצי' אינם מוגבלים עדיין. . רק בחי' הכלים שלהם להיותם מוגבלים גם בבחי' האצי'. . ע"כ מהם דוקא ימצא מציאות הנבראים המוגבלים ממש בבי"ע...". אדה"ז שבמילואים.

(152) אדה"ז פרשיות שבמילואים להערה 144 (ליד שוה"ג 201): "...אפי' צירופי אותיות שבבחי' סופא דכל דרגין. . בחי' מל' דאצי', וצירופי אותיות שבכלים דאצילות. . שאין הצירופי' מוטבעים שם בפ"מ ח"ו. . שזהו בחי' האצילות מושלל מהגבלה והטבעה בפועל...". ע"ש. תער"ב ח"א ע' רד: "...בחי' המל', דעם היות שהיא בחי' היותר אחרונה שבאצי', והיא שרש ומקור ב"ע שבאצי'. . ומ"מ. . באמת מבחי' המל' לא היו העולמו' מתהווים עדיין בבחי' יש וגבול, וכמ"ש בלקו"ת ד"ה מה יפו פעמיך בנעלים. . גבול. . הוא ע"י המלאך סנד"ל, שהוא בחי' נעל...". (ועד"ז לקמן שם שבהערה 157: "...ואפי' מהמדרי' התחתונות שבאצי' כו', וכמ"ש בלקו"ת ד"ה מה יפו...") ע"ש. וראה תש"י [ועד"ז פר"ת] שבהערות 142, 166: "...עד שגם במדריגה היותר תחתונה דמדריגת האצילות שהוא בחינת מלכות דאצילות, הנה בא ממנה הריבוי והתהוות עד אין מספר...". אוה"ת אמור (ח"ד) ס"ע א'פד: "...בכל הע"ס דאצילות, אפילו בבחי' מל' סוף האצי', איהו וגרמוהי חד בהון...". קונטרסים [תרצ"ג] שבהערה 154. ולהעיר מתש"ו [תרצ"א] שבמילואים: "...אפילו מהבחינה היותר תחתונה שהיא בחי' מל' דאצי'. . סופא דכל דרגין דאצי'. . לא הי' מתהווה העוה"ז כמו שהוא עתה, אם לא ע"י התלבשותה של האור האלקי בלבוש דנוגה...". ע"ש.

(153) לקו"ת צו יד, ג (ועד"ז תק"ע ע' עא): "...ים סוף, דהיינו שבחי' מל' דאצילות. . והיא סוף עולם האצי' ובה מתעלמים האורות של האצילות וע"כ נק' ים...". ע"ש. תרנ"ב (ועד"ז תקס"ה) שבמילואים: "...מל' הוא בחי' סוף עולם האצי' שבה מסתיים הארת הקו כו', וגם נעשה. . עתיק לבי"ע...". ע"ש. וראה הערה הקודמת. ולהעיר ממאמרי השתטחות לר"ה מפאריטש (שבהערה 155) שבמילואים: "...בחי' יסוד דמל' דאצי' שנק' סוף עולם האצי', כי בחי' המל' דמל' דאצי' הוא ראש ומקור עולמו' הנבראי'. . והוא נגלה אחר סיום עולם האצי', שהוא בחינת יסוד שבמל' כנ"ל...". ע"ש.

(154) קונטרסים [ועד"ז תרצ"ג] שבמילואים: "...והגם דבחינת מלכות היא סופא דכל דרגין דאצילות, וספירת המלכות כמו"ש באצילות ה"ה בבחי' נבדלת מעצמות האצילות. . באצילות גופא ה"ה שרש ומקור ב"ע שבאצי', ועם זה הרי מלכות דאצילות היא מקבלת האורות עצמיים דאצילות...". ע"ש. תו"א

וואנעט אז מ'זאגט אז * אין אצילות גופא איז דאך התחלת¹⁵⁵ <עו...¹⁵⁵ > העולמות, און¹⁵⁴ דאס איז דאך דער מקור ושרש אויף ב"ע – זאגט ער דאך אויף ספירת המלכות, וואס¹⁵⁶ כללות ענינה איז דאך דער ענין הדיבור והאותיות, איז¹⁵⁷ ווי זיי שטייען אין עולם האצילות איז דאס דער אותיות בלי גבול. ביז וואנעט אז מ'זאגט, ווי ער בריינגט אראפ אין די מאמר¹⁵⁸, אז דאס וואס ער זאגט אין דער אדרא¹⁵⁹, אז

⌘ דקדוקי תורה ⌘

תרומה (כ"ק אדה"ז) שבמילואים: "...הנוק' שהיא אימא תתאה שהוא מקור ב"ע שבאצ"י . . וכרוב א' מקצה מזה הוא מקור ב"ע ושרשם שבאצ"י..." (ועד"ז לקו"ת במדבר שבמילואים). אוה"ת בראשית (ח"ו) תתת, א: "...ומלכתא מ' דאצילות, כי מלכא זהו ההמשכה מאוא"ס בז"א שהוא מאיר באצ"י, אבל מה שהוא מקור ושרש לבי"ע נק' מלכתא..." , ואתחנן ע' רמג: "...כשנמשך ואוא"ס בבחי' עשי' שבאצ"י שהוא מל', ה"ז נמשך למקור ושרש דעולמות ב"ע , " מג"א ע' ב'שכח [קלד]: "...מדת מלכות . . שהוא מקור הנבראים . . בחי' שורש הנבראים דהיינו בחי' ח"ת, דהיינו בחי' מקור הנבראים ושורשן שבאצילות . . לכל בחי' נבראים עליונים ותחתונים שבב"ע, שמקור ושורש זה הוא בחי' דבר ה' ונק' ח"ת..." . ועוד. ולהעיר מלקו"ת במדבר שבהערה 158: "...מקורן ושרשן בעולם האצילות דאיהו וגרמוהי חד . . שהם מקור לבחי' העולמות..." " ע"ש. לקו"ת צו שבמילואים: "...בבחי' מל' . . דהיינו מקור ב"ע שבאצילות . . ועמ"ש בד"ה ששת ימים . . בענין שני הבחינות דים ויבשה שבבחי' מלכות דאצילות . . בחי' תחתונה שבאצילות ושרש ומקור דבי"ע..." ע"ש.

(155) אתהלך לאזניא ס"ע ריד [ועד"ז אוה"ת קדושים ע' קמ]: "...שעיקר מקור בנין הנוקבא [הוא הדיבור] היא . . השפעה מן עצם המדה תפארת דאצילות, בחי' א"ס ממש . . כלומר כי כל עיקר התחלת השתלשלות העולמות שיהי' מקור לנבראים, אינו אלא בגין דישתמודעין..." ע"ש. אדה"ז כתובים ח"ב ס"ע פג [קיב]: "...מל' דאצ"י התחלת השתלשלות העולמות לבי"ע..." . מאמרי השתטחות שבהערה 153: "...מאצ"י לבי"ע . . התחלת עולם הנברא, שהוא מקורו שהוא בחי' מל' דמל' [דאצ"י]..." ע"ש.

(156) תש"ז ע' 141 [תרפ"ג ע' צד]: "...ענין המל' הוא בחי' אותיות..." . פיה"מ שבמילואים: "...בשורש ענין האותיות שהוא בחינת המל' בכ"מ . . וידוע דכל בנין המל' הוא רק מבחי' האותיות בלבד..." , "...דכ"ב אותיות הדבור וה' מוצאות הפה, שזהו כללות ענין המל' שהוא בחי' דבור הע'..." . וראה אדה"ז שבהערה 152. לקו"ת שבמילואים להערה 158.

(157) מים רבים תרל"ו (דלקמן בפנים ובציון רבינו שבהערה 176) [ועד"ז אמ"ב] שבמילואים: "...מקור כל העולמות כולם שהיא בחי' מל' דאצ"י שבבי"ע . . בהיות עדיין הכל בכח ובהעלם במדה זו דמל' טרם שיוצא לפועל . . הן הנה הנק' בחי' הכלים והוא בחי' ריבוי האותיות וצרופי האלקי' שכלולי' במל' . . יש בהן ב' מדריגות כידוע, א' אותיות עצמינין] והוא נק' בחי' כלים פנימינין], כמו מל' שבחסד ומל' שבגבורה שבמדה זו דמל' דאצ"י, והב' אותיות שיוצאין לחוץ . . שמלוּבש בתוך כל בריאה ממש . . צ"ל [- יש להבין] דודאי לפי ערך כח הא"ס שמאיר במדה זו דמל' הנה גם הצרופים הם לאין שיעור, וכמ"ש בס"י מכאן ואילך צא וחשוב עד אין שיעור..." (ובהנחת אדנ"ע מהנ"ל שבמילואים: "...דאותיות כמו שהם למעלה הם בלי גבול, וכשיוורדי' למטה הם בגבול...") ע"ש. ואולי מפרש כן רבינו גם בהמשל שכתער"ב שבמילואים: "...בכח התנועה שביד . . יש בו כח המגביל . . אינו מגביל בעצם הכח, רק שהפעולה . . תהי' בהגבלה כו', ולכן גם ההגבלה בפועל אינה בבחי' גבול ממש, שהרי יכול לכתוב הרבה אותיות בלי גבול כו' . . וכמו"כ בכלים דאצ"י . . באצ"י הן בבחי' בל"ג . . לולא הפרסא א"א להיות ההתהוות גם מבחי' חיצו' הכלים, ואפי' מהמדרי' התחתונות שבאצ"י כו', וכמ"ש בלקו"ת ד"ה מה יפו פעמך בנעלים, דגם מבחי' המל' הי' העולם מתפשט בלי גבול..." ע"ש. וראה גם תו"ח שבמילואים.

(158) תש"י [ועד"ז פרי"ת] שבהע' 142: "...אחר הצמצום נתהוו מ"מ עולמות בל"ג וכלי שיעור, וכמ"ש

בגולגלתא איז דא <יו"ד¹⁶⁰> תריסר¹⁶¹ אלפי עלמין, איז¹⁵⁸ דאס ניט עולמות ממש, נאר ווי די צמח צדק איז מבאר אין לקוטי תורה אין במדבר¹⁶², אז דאס איז ענינים וואס לפי¹⁶³ מעמדם ומצבם וואו זיי געפינען זיך וועט¹⁶⁴ דערנאך אראפקומען

— דקדוקי תורה —

ועלמות אין מספר, וכמארו"ל א"ת עלמות [ובהערת רבינו שם: "א"ת עלמות: זח"ג עא, ב. הקדמת ת"ז קרוב לסופה. וראה ג"כ זח"ג נח, ב"] אלא עלמות שהן עלמות בלי שיעור ומספר כלל, וכדאיתא באד"ר [ובהערת רבינו שם: "וכדאיתא באד"ר: זח"ג קכת, ב. — להעיר מאגרת הקדש סי' ד' (קל, א), לקו"ת פ' במדבר רד"ה וארשתיך"] בגולגלתא יתבי תריסר [- תליסר] אלפי עלמין, והמספר הזה דיי"ב אלף הוא [- והמספר הזה הוא] רק לפי הענין שמדבר שם, שזהו מספר כזה [- הזה], אבל באמת הוא בל"ג...". לקו"ת (רד"ה וארשתיך הנ"ל) שבציון רבינו שבהערה 162 (שבמילואים): "...מ"ש באגה"ק ד"ה איהו וחיהי, וקרוב לומר שגם האלפים ורובות עלמין דיתבין בגולגלתא כו' אינן עלמין ממש כו', ור"ל שהם ג"כ בחי' אותיות שכשיומשכו למטה יתהוה מהם כ"כ עלמין בפועל ממש... ע"ש. אוה"ת הא' שבמילואים: "...ובזה יובן מ"ש באגה"ק ד"ה איהו וחיהי, וז"ל וקרוב לומר... אינו עלמין ממש... עכ"ל, ור"ל... האותיות עצמן הן בחי' אלקות, רק שנק' עלמין לגבי גולגלתא, ור"ל שהן בחי' אותיות שכבר נמשכו להיות מקור ושרש להתהוות עלמין... משא"כ בחי' גולגלתא... שדבריו באגה"ק הנ"ל עם מ"ש ועמדו רגליו... שני מקומות עולה בקנה אחד... ע"ש. אוה"ת הב' [ועד"ז אדה"ז נביאים] שבמילואים: "...וזהו מ"ש באד"ר קכ"ח ב' [- באדרא] בגולגלתא יתבין תליסר אלפי ריבוא עלמין... אין ר"ל עלמין ממש... וע"כ אמר תליסר אלף ריבוא... שאם הי' יורד ומתלבש למטה הי' מהן התהוות העולמות [- עולמות] במספר כזה תליסר אלף ריבוא כו', אבל הם עדיין לא ירדו שיומשך מהן עולמות ממש... ושם נק' עלמין סתימין... ולא נק' עולם בבחי' הגילוי רק... בחי' יש... כמו טעם קריאת שם עולם לעולם שלנו... ולפי"ז מ"ש באדרא... ע"ש. תר"ל (שבהע' 164) שבמילואים: "...שכל מה שנו' בזהר סכום ומספר העולמות... אין הכוונה במציאות העולמות ממש בהיותן בפומ"מ, כמו... העוה"ז או... אבי"ע... כ"א כוונתו שיש עוד עולמות אחרים שאינם עולים במספר וחשבון סדרי ההשתל' כמו אלו, כי לא נתפשטו במציאות בפ"ע כמו אלו... שאם היו מתפשטין בפ"ע במציאותן, הי' עולה מספר רבוא העולמות ככה... ע"ש. תר"ל שבמילואים: "...ומ"ש באדרות מספר העולמות... י"ל ג' דרכי... הב' י"ל שכוונתם אם הי' נמשך למטה הי' מזה עולמות כפי המספר שאמרו שם, אבל למעלה הם בלי מספר כלל (כן שמעתי מכ"ק אאמו"ר זצללה"ה זה ערך ח"י שנה)... וראה גם תקע"א שבהערה 161.

(159) להעיר ממ"ש לעיל בפנים (ליד הערות 112, 115): "אין אדרא זוטא... אין אדרא זוטא" (כמו בתש"י שבהערה 112: "וכדאיתא באדר"ז") — ואילו כאן משנה מתש"י שבהערה הקודמת: "וכדאיתא באדר"ר". וראה אוה"ת הב' [ואדה"ז] שבהערה הקודמת.

(160) תש"י שבהערה 158: "...והמספר הזה דיי"ב אלף...". וראה גם אוה"ת הא' שבהערה הנ"ל: "...יי"ג אלף עלמין... ע"ש. שער מאמרי רשב"י לזח"ב קעו, ב (יב, ג): "...באדרא רבא... ואמרינן נמי התם, דבגולגלתא יתבין בכל יומא י"ג אלפי ריבוא עלמין...".

(161) בזח"ג (אד"ר) שם לפנינו: "בגולגלתא יתבין (בכל יומא) תליסר (ס"א תריסר) אלפי רבוא עלמין...". וכבפנים עד"ז גם תקע"א ע' נח (מגוכתי"ק הצ"צ): "...וזהו ענין ריבוי העולמות הנז' באד"ר כמש"ש תריסר אלף עלמין כו'...". תרפ"א ע' רנ: "...וכמאמר בגולגלתא יתבין תריסר אלפין עלמין...".

(162) ברשימת ההנחה (הנ"ל הערה 100) כנראה ציין רבינו: "ת, ב".

(163) ראה אוה"ת הא' שבהערה 158: "...האותיות עצמן הן בחי' אלקות, רק שנק' עלמין לגבי גולגלתא, ור"ל שהן בחי' אותיות שכבר נמשכו להיות מקור ושרש להתהוות עלמין... משא"כ בחי' גולגלתא...".

(164) תר"ל שבהערה 158: "...בחי' אותיות שלא נתפשטו בצורה להתהוות עולמות בפ"מ... ומהו צורך שלהם, אם לא שמצטרכים לעת שיצטרך התגלות כו'... ואין להם שייכות להנהגה שעתה... והמה

למטה¹⁵⁸ מהם דער ענין פון הגבלה, פון אזא מין מספר עולמות און אזא מין ענין וואס ווערט אנגערופן בשם עולם – אבער¹⁵⁸ במקומם הם איז דאס אין אן אופן פון בלי גבול. וואס¹⁶⁵ דערפון קריגט ער ארויס, אז דער למטה עד אין תכלית איז דאס ניט נאר ווי דאס איז לפני* הצמצום – אפילו ווי לאחרי הצמצום.

דערנאך איז ער מבאר נאך מערער¹⁶⁶, אז אפילו ווי דאס קומט אראפ פון עולם האצילות אין¹⁶⁷ בי"ע, לאחרי ההתלבשות אין מה יפו פעמך בנעלים – > אין¹⁶⁸ די מל... < אין¹⁶⁷ ענין המלאכים בכלל, ובפרטיות אין מלאך מט"ט וסנד"ל, וואס¹⁶⁹

⌘ דקדוקי תורה ⌘

גנוזות לע"ל דכתיב ועמדו רגליו ביום ההוא... ע"ש. ואולי מפרש כאן רבינו עד"ז גם בל' הלקו"ת ("...שכשיומשכו למטה יתהוה...") ואוה"ת ("...עדיין לא ירדו...") שבהערה הנ"ל.
 (165) תש"י [ועד"ז פר"ת] שבהערה 158: "...אחר הצמצום [- לאחר הצמצום] נתהוו מ"מ עולמות בל"ג ובלי שיעור. . וכדאיתא באד"ר בגולגלתא יתבי תריסר אלפי. . רק לפי הענין שמדבר שם, שזהו מספר כזה, אבל באמת הוא בל"ג...".

(166) תש"י [ועד"ז פר"ת] שבהערה 142: "...עד שגם במדריגה היותר תחתונה דמדריגת האצילות שהוא בחינת מלכות דאצילות, הנה בא ממנה הריבוי והתהוות עד אין מספר...".

(167) אדה"א נ"ך ס"ע שלד: "...ועל כל בחי' נעלים שבבי"ע אמר מה יפו פעמך בנעלים בת נדיב, שהוא בחי' התלבשות המל' בבי"ע שנק' נעלים, כמו נעל דבריאה שהן מלאכי' דבריאה כו' כנ"ל...". שם ס"ע שלו: "...כל המלאכים דבי"ע בכלל נק' נעל...". לקו"ת חוקת שבהערה 148: "...מט"ט וסנד"ל שהם ג"כ להיות לבוש והעלם...". אוה"ת בראשית שבהערה 149: "...ההתלבשות במט"ט מבואר ע"פ מה יפו פעמך בנעלים, ענין מט"ט וסנד"ל...". תרנ"ט שבהערות 148, 151: "...דהתלבשות המלכות במלאך מט"ט. . שצ"ל התלבשות המלכות במלאך מט"ט...". "...ע"י ההתלבשות במלאך מט"ט. . ע"י התלבשות במלאך מט"ט...". תער"ב שבמילואים: "...כמו שהמל' באה בבחי' התלבשות. . מל' כשמלוכת במט"ט. . וע"י התלבשות בהמלאכים. . ועמ"ש בלקו"ת ד"ה מה יפו פעמך...". "...מבחי' מל' צ"ל התלבשות בבחי' נעל. . וכמ"ש בלקו"ת בד"ה מה יפו פעמך בנעלים...". "...ע"י התלבשות במט"ט...". "...מט"ט וסנד"ל. . כל הנהגת העולמות דבי"ע הכל הוא ע"י מט"ט. . עיקר השפעתו הוא לנש"י למטה, דכל ההשפעות בעולם התחתון הוא מהע' שרים. . דמט"ט. . אינו רק לבוש. . נעלא דשכינתא. . שההשפעה עובר על ידו. . דמט"ט הוא חנוך. . וע"י כח זה שאינו במלאכין קדישין הוא ממונה ומלך על כל המלאכים. . דמט"ט הוא רק אמצעי. . והוא למעלה מאמצעית שארי מלאכים והשרים...". ע"ש. תרל"ז (הנחת אדנ"ע) שבהערה 148: "...ע"י מלאך מט"ט וסנד"ל...". ועוד. ואולי (גם) מפרש כאן רבינו שמ"ש בתר"ל ותרל"ז שבהערה 149: "...וז"ע המלאכים מט"ט וסנד"ל שנקראים מנעל דשכינתא. . דהמלאכים הם שלוחי ההשפעה. . שההשפעה עובר ע"י מט"ט וסנד"ל...". – פירושו הוא: ענין המלאכים (בכלל, ובפרטיות) מט"ט וסנד"ל. וראה אדה"ז [ועד"ז עזר"ת] שבמילואים: "...ע"י [התלבשות ב]השרים העליוני'. . ובכללו' הוא שר הכולל שנק' מט"ט שרו של עולם, שמתחלקין תחתיו ריבוי שרים העליוני'. . מיכאל שר החסד. . ותחתיו יש ק"פ אלפים שרים. . וכמ"כ בגבריאל שר הגבורה...". [ועד"ז תו"ח שבמילואים] ע"ש.

(168) תער"ב שבהערה הקודמת: "...וע"י התלבשות בהמלאכים...". ע"ש.

(169) תש"י [ועד"ז פר"ת] שבהערה 166: "...מלכות דאצילות, הנה בא ממנה הריבוי והתהוות עד אין

ס'קומט דאך אראפ – איז דער ענין אין אן אופן פון מה רבו מעשיך ומה גדלו מעשיך, וואס¹⁷⁰ דאס איז דאך ריבוי נפרדים, סיי¹⁷¹ אין נבראים וואס זיי ווערן אנגערופן בשם גדלו מעשיך, וואס דאס איז בכללות הנבראים וואס ווערן אנגערופן בשם גדולה – צבא¹⁷² השמים בכללות¹⁷³, ביז אין צבא הארץ, וואס אויף זיי שטייט דער ענין פון מה רבו מעשיך, וואס¹⁷⁴ דאס איז א ריבוי עצום – איז¹⁷⁵ אין דערויף

⌘ דקדוקי תורה ⌘

מספר, וכמ"ש מה רבו מעשיך ומה גדלו מעשיך, שהם ריבוי הנבראים וגדולי הנבראים (כמבואר בד"ה וארא [ובהערת רבינו שם: "בד"ה וארא : ראה תו"א ד"ה וארא – השני]), דכ"ז הוא לפי שהאור הוא אין סוף ובל"ג, ולכן הנה גם כמו שבא ע"י הצמצום הנה ההתהוות הוא בלי מספר וגבול, וראה הע' הבאה. (170) ראה שיחה ג שלפני המאמר (שבמילואים): "...דעם ענין פון מה רבו מעשיך, אז דער אויבערשטער האט באשאפן אין וועלט א ריבוי נפרדים – א ריבוי נבראים וואס זיי זיינען נפרדים אחד מן השני, וואס אין דערויף באשטייט דאס דער ענין פון ריבוי...". וראה תקס"ה שבמילואים: "...בחי הריבוי והפירוד הוא המנגד אל אמיתי [האחד] . . . וכל מה שנתפרדו בפירוד אחר פירוד לחלקי קטני יותר כמו כן נתרבו בריבוי גדול יותר . . . שבחי הריבוי והפירוד הם דבר א' ממש . . . שנתהווה מהן עולמות בי"ע הנפרדי' שאין להם ערך אל הבורא כלל . . . שנתפרדו לחלקי קטני ורבי' מאד ונפלו למטה, ונתהוו מהם הנבראים הנפרדי' בבחי' פירוד והתחלקות זמ"ז בריבוי מאד . . . והם רחוקי יותר מאחדותו ית'..." (ועד"ז תו"א וישב כו, ג) ע"ש. ולכאורה מדגיש בזה רבינו החידוש בזה שיש בהם ענין דבלי גבול. ואולי גם מפרש בזה הטעם ש"מה גדלו מעשיך" הובא בתש"י [ופר"ת] (שבהערה הקודמת) רק כראי' הב' לריבוי ההתהוות (וראה גם תרפ"ז ותרצ"א שבמילואים, ולהעיר מסה"מ אידיש שבהערה 174) – כיון שגדולי הנבראים הם פחות נפרדים (וראה הערה 172).

(171) תשי"א ר"ע 139 (תרצ"ד): "...מה גדלו מעשיך הוי' . . . דבצבא השמים הרי יש ב' ענינים ריבוי וגדלות..." ע"ש. תרס"ז (הנחה) שבמילואים: "...מה רבו מעשיך . . . מה גדלו מעשיך . . . שיש ריבוי נבראים עד אין קץ ואין שיעור, הן בצבא מעלה והן בצבא מטה..." ע"ש. תרפ"א שבמילואים: "...מה רבו מעשיך . . . מה גדלו מעשיך . . . ועל כולם הריבוי ביותר, דהן צבא מעלה והן צבא מטה הם בריבוי ביותר..." ע"ש. ולהעיר ממים רבים (דלקמן בפנים ובציון רבינו שבהערה 176) שבמילואים להערה 192. וראה הערה 174.

(172) ראה הערה הבאה. ואולי מפרש (גם) בזה רבינו הטעם ש"מה גדלו" הובא בתש"י [ופר"ת] (שבהע' 169) רק כראי' הב' לריבוי ההתהוות – כיון שצבא השמים הם פחותים מצבא הארץ (משא"כ אם הכוונה בתש"י היתה גם לצבא מעלה הרוחניים, הרי לכאורה הם מרובים מצבא הארץ) – וראה הערה 170. (173) ראה שיחה שלפני המאמר (שבהערה 170): "...שמש וירח וכוכבים, תנינים הגדולים דא למטה . . . אויכעט אין מובן הרוחני, אט די וואס זיינען גרויס ברוחניות..." וראה תרס"ז ותרפ"א שבהערה 170. (174) "וואס . . . ריבוי עצום" – לכאורה אפ"ל דקאי על הסך הכל מכל הנבראים דמה גדלו ומה רבו ביחד, כיון שמה גדלו הובא בתש"י (שבהערה 169) כראי' על "הריבוי", וכמ"ש לעיל בפנים "...סיי אין . . . גדלו מעשיך" (וראה הערה 171). ולהעיר מסה"מ אידיש ס"ע 139: "...האט ער באשאפען אלע עולמות ונבראים, גרויסע און קליינע, אין א רבוי עצום ווי עס שטייט מה גדלו מעשיך ה' און עס שטייט מה רבו מעשיך ה'..." – אבל ראה שם לפנ"ז: "...מה רבו . . . איז ניט נאר דער מיין רבוי אין כמות . . . נאר אויך דער מיין רבו אין איכות, וואס מיינט עהרע און חשיבות..." וראה תרנ"ה ר"ע קנג [תש"ד ע' 177, תשי"א ר"ע 227]: "...מה רבו מעשיך, והם דומם צומח חי מדבר שיש בזה ריבוי עצום..." וילע"ע. (175) תש"י [ועד"ז פר"ת] שבהערה 169: "...דכ"ז הוא לפי שהאור הוא אין סוף ובל"ג, ולכן הנה גם כמו שבא ע"י הצמצום הנה ההתהוות הוא בלי מספר וגבול..."

אויכעט דא דער ענין פון בלי גבול. און *נאך מערער, דאס איז ניט נאר דער בלי גבול בכה, נאר דאס איז אויך דער בלי גבול בפועל. און ווי דער רבי מהר"ש איז מפרש בארוכה אין דעם המשך פון מים רבים¹⁷⁶, אויפן¹⁷⁷ פסוק שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה – דערנאך¹⁷⁸ זאגט ער המוציא¹⁷⁷ במספר צבאם <מרום¹⁷⁹ כח איז> מרום¹⁷⁷ אונים <איש¹⁸⁰ מהם...> אחד¹⁸¹ מהם לא נעדר. וואס¹⁸² דאס מאנט

⌘ דקדוקי תורה ⌘

(176) ברשימת ההנחה (הנ"ל הערה 100) כנראה ציין רבינו: "פרק לא ואילך". וראה הערה הבאה. (177) ישע"י מ, כו: "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה, המוציא במספר צבאם לכולם בשם יקרא, מרום אונים ואמין כח איש לא נעדר". מים רבים ר"פ ל: "...יש להקדים לזה ביאור הפסוק שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה כו'..." (התחלת ביאור ארוך הנמשך עד ס"פ טל – כולל "פרק לא ואילך" שבציון רבינו שבהערה הקודמת). וראה גם שם ר"פ לה: "וזהו שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה...". (178) מים רבים שם פ"ל (ס"ע לו): "...זהו שאמר המוציא במספר צבאם...", שם ס"פ לא: "...וע"ז אמר בסיפא דקרא מרום אונים ואמין כח איש לא נעדר...".

(179) קשה להבחין אם מ"ש אח"כ "מרום אונים..." הוא בהמשך לזה ("מרום כח איז מרום אונים...") או במקומו. וראה ישע"י שבהע" 177. מצר"צ שם: "אונים. ענין כח...". מים רבים שם פל"ה [אמ"ב פתה"ש יא, רע"א]: "...מרום אונים כו', פי' מרום אונים שהוא כחו של א"ס בעצמו שאין לו שיעור למעלה...". קונטרסים ח"א יט, סע"א: "...ואיש און מחשבותיו כו', און הוא מל' און בחולם שפירושו כח ועוד וכמו מרום אונים...". ולהעיר מתרפ"ו שבהערה הבאה. וראה גם רד"ק שם: "...מרום אונים, השמות שקורא להם מרום כחות שיש לכל אחד מהם על יצורי מטה, ולפי הכח שיש לכוכב נקרא שמו...".

(180) ראה ישע"י שבהערה 177. רד"ק שם (שבמילואים): "...כל כוכב וכוכב. . . הוא אמין כח כי לא יפסיד כחו ולא ישתנה, כמו שהוא בנבראי מטה שהם נפסדים באישיהם אף על פי שעומד מיניהם, אבל נבראי מעלה איש מהם לא נעדר לעולם בשום העדר, לא בכלול ולא במקצתו...". מים רבים שם רפל"ג [אמ"ב פתה"ש י, רע"ד]: "...וכמ"ש מרום אונים כו' איש לא נעדר..." (ועד"ז תקס"ה ואוה"ת שבמילואים). אוה"ת בלק (ח"ג) ס"ע א"יח: "...שיש יחוד רק לחדש הישנות, מרום אונים איש לא נעדר, זהו ע"ד המחדש בטובו בכ"י תמיד מע"ב...". אוה"ת תשא (ח"ו) ע' א'תתכה-ו [ועד"ז תרל"ח ע' עב-ג, תער"ב ח"א ע' קסז]: "...מונה מספר לכוכבים שהמספר הוא החשיבות. . . שע"ז איש מהם לא נעדר. . . המוציא במספר צבאם שהוא לגודל חשיבותם עד שאיש מהם לא נעדר..." ע"ש, ובקיצור שם ס"ע א'תתלב: "...מרום אונים כו' איש לא נעדר...". ס' החקירה שבמילואים: "...שאו מרום עיניכם כו' מרום אונים ואמין כח איש לא נעדר, ר"ל ממה שאנו רואים באישי השמים אשר איש מהם לא נעדר ואין הפסק להשפעה... ע"ש. תשי"א [תש"ד, ועד"ז תרנ"ה] שבמילואים: "...שהשמים וכל הגלגלים וצבא מעלה ה"ה. . . נבראים מוגבלים. . . ומ"מ איש מהם לא נעדר בלי שום שינוי והפסק כלל...". תרפ"ו שבמילואים: "...דמן הנבראים הגדולים דשמש וירח וכוכבים רואים כח הא"ס ב"ה שבנבראים המוציא במספר צבאם ואיש מהם לא נעדר. . . ומצד עוצם גודלם ורב כחם...".

(181) מהר"י קרא ישע"י שם: "איש לא נעדר. לא נפקד אחד מהם...", ועד"ז במצו"צ שם: "איש. ר"ל אחד מהם" (ועד"ז במצו"ד שם). פי' המלות זרות לר"ש אבן תבון (שבסוף מו"נ) ד"ה ואני: "...איש לא נעדר, אמר על הכוכבים שהאחד מהם לא נעדר...".

(182) תרכ"ז שבמילואים: "...שמע ישראל, פי' שמע הוא ר"ת שאו מרום עיניכם, שצ"ל בחי' שמ"ע וראו מי ברא אלה, שבחי' מי ואלה בק"ש הוא בחי' ה' אלקינו ה' אחד. . . וצ"ל בחי' שמ"ע וראו, שצ"ל ההתבוננות כאלו רואה שהו"י אלקינו היינו איך שנמשך מאתו ית' בבחי' סוכ"ע, ה' אחד איך שנמשך הסוכ"ע בבחי' ממכ"ע. . . צ"ל העבודה בהתבוננות כאלו רואה שמי ברא אלה היינו בחי' המשכת הסוכב

מען דאך בא א אידן די התפוננות דורך וועלכע ער זאל צוקומען צו דעם ענין פון שמע ישראל הוי' אלקינו הוי' אחד, וואס דערפאר איז <דאך שאו מ'...¹⁸³> דער שמע איז דאך א ראשי תיבות דער שאו מרום עיניכם. וואס¹⁸⁴ אין דערויף איז דאך די כוונה¹⁸⁵, <צו...¹⁸⁶> אז¹⁸⁴ מ'זאל צוקומען¹⁸⁷ צו

— דקדוקי תורה כח —

במלא, ועי"ז בא למס"נ באחד... "ע"ש. ולהעיר מרשימת היומן (תרצ"ב) שבמילואים: "...פון רבי'ס א וארט – אדה"ז, שאמר: שמע – שאו מרום עיניכם. די התבוננות... "ע"ש. וראה גם תשי"א (תרצ"ד) שבמילואים: "...דשאו מרום עיניכם ר"ת שמע, שהוא כמו שמע ישראל א איד דער הערט, דהוי' אלקינו דכחנו הוי'... ה' אחד, אחדות הכורא ב"ה... דכל הנבראים מורים על האחדות, הנה ההשגה מזה הוא בשאו מרום עיניכם... דכללות הבריאה, אפילו צבא הארץ שהם קיימים רק במין ולא באיש, הם ג"כ מכריחים אשר... ישנו אור וחיות אלקי בלי גבולי... "ע"ש. תרכ"ט שבמילואים.

(183) תקו"ז רתמ"ט: "...ש"או מ"רום ע"יניכם דא ק"ש, ראשי תיבין שמע...". תשי"א (תרצ"ד) שבהערה הקודמת: "...דשאו מרום עיניכם ר"ת שמע...", ועד"ז תרצ"ב ס"ע קיב. ועוד. וכ"ה הסדר באבודרהם סדר תפלות של חול (שער א), פענח רזא ר"פ תרומה, ועוד.

(184) תו"ח תולדות שבמילואים: "...בעיקר הכוונה בק"ש במס"נ בה' אחד... בבחינת אחדות הפשוטה בתכלית הפשיטות שהוא בחי' עצמות אא"ס ב"ה ממש... דמצד עצמות המאציל א' אנת הוא חד ממש בבחי' אחדות הפשוטה בתכלית... וזהו תכלית הכוונה בק"ש באמרו ה' אלקינו ה' אח"פ ממש... בבחי' היחוד והתכללות מלמטה למעלה... עולה ונכלל באח"פ ממש... "ע"ש. שער היחוד ז, ב: "...והיינו כוונה כללי' דפ' ראשון ביחוד"ע דק"ש ה' אחד, אח"פ ממש שלפני הצמצום הראשון... למעלה מ"ס כו', וכמאמר אנת הוא חד ולא בחושבן י"ס...". תר"ל [תרל"א, תרמ"ב] שבמילואים: "...בק"ש אם כיון לבו יצא, כי העיקר הוא הכוונה למס"נ באחד כו', ולהתבונן איך דאנת הוא חד ולא בחושבן...". וראה אדה"ז (ועד"ז אדה"א ועוד) שבמילואים: "...העלאה מלמטה למעלה להבטל ולכלל באחדותו הפשוט... והוא ענין המס"נ דאחד... והמס"נ בפסוק ראשון כמאמרז"ל ע"כ מצות כוונה... שהוא העלאה מלמטה למעלה, כי כוונה הוא מלשון כיון יד... לאיזה מקום מיוחד דווקא, כמ"כ הפי' של מצות כוונה למסור נפשו באחד להיבטל אליו ולא למידותיו...". תרל"ג [ועד"ז לקו"ת ותרנ"ד] שבמילואים: "...מצות צריכות כוונה והוא ענין ק"ש... והוא ע"י התבוננות... הוי' אחד, אל"ף אלופו ש"ע... אנת הוא חד ולא בחושבן, וע"ז מורה האל"ף... בחי' אלופו ש"ע אנת הוא חד ולא בחושבן...".

(185) לכאורה אפ"ל "כוונה" כאן בכמה אופנים: (א) המכוון והתכלית של ההתבוננות בשמע ישראל (וראה תו"ח שבהערה הקודמת). (ב) שמרמז (גם) לההלכה (שבמילואים) שצריך כוונת הענין בפסוק ראשון של ק"ש (אפילו בדיעבד). (ג) שמרמז (גם) להפי' הפנימי שבהלכה הנ"ל (שבאדה"ז ואדה"א שבהערה הנ"ל) ש"מצות כוונה" פירושו העלאה למעלה (ע"ד ההמשך שבפנים: "צוקומען... למעלה"). (ד) שמרמז (גם) למ"ש בזהר, כהאריז"ל, ועוד (שבמילואים) שבאמירת "אחד" צריך לכוין למסור נפשו (וראה תו"ח ותר"ל שבהערה הנ"ל). (ה) שמרמז (גם) להפי' הפנימי (שבלקו"ת, תרל"ג ותרנ"ד שבהערה הנ"ל) ש"מצות צריכות כוונה" קאי על ההתבוננות (ומס"נ) דה' אחד, שבוה תלוי הכוונה בכל המצות.

(186) להעיר מתר"ל [תרל"א, תרמ"ב] שבהערה 184: "...הכוונה למס"נ באחד...". (ועד"ז אמ"ב שבמילואים). תשי"א ר"ע 321 [תרפ"א ע' שכד]: "...דהכוונה בק"ש הוא לבוא למס"נ באחד...".

(187) אדה"א במדבר ח"א ע' קעח: "...וזהו ענין היח"ע שבק"ש בשמע ישראל כו', אע"פ שהוא רק בבחי' השג' והבנה איך שכל ההשתלשלו' נכללי' בעצמותו ית', אבל גיע מזה למס"נ באח"פ ממש שלמעלה מב' דיעות הנ"ל, וז"ש ה' אחד ממש...". אדה"צ הנחות [ועד"ז תרנ"ו] שבמילואים:

הוי¹⁸⁸ אחד ווי ער איז למעלה, ביז אין דעם אנט הוא חד. איז דאך לכאורה ניט פארשטאנדיק, ווי וועט ער דערצו צוקומען דורך דערויף וואס ס'וועט זיין דער שאו מרום עיניכם? און ער איז מבאר אויף דערויף, אז בשעת מ'איז זיך מתבונן אין שאו מרום עיניכם, וואס¹⁸⁹ דארט איז דער ענין פון מה גדלו מעשיך, וואס¹⁹⁰ דאס* בריינגט דאך עם דערנאך אויכעט צו די הוכחה, אז אע"פ וואס צבא הארץ זיינען קיימים מערניט ווי במין אבער ניט באיש, וואס¹⁹¹ דערפאר איז דאך באַ זיי דער ענין

— דקדוקי תורה —

"...למסור נפשו באחד . . ע"י . . אתכפי' ואתהפכא . . עי"ז יגיע לבחי' רעו"ד לעצמותו ומהותו ממש, בחי' אנת הוא חד...". תרכ"ז [תרל"ט, ועד"ז תר"ץ] שבמילואים: "...למס"נ בק"ש בה' [- באמרו הוי'] אחד . . אשר פועל ישועות בנפשו שיוכל לבוא לידי רצון פשוט ליכלל בה' אחד הסוכ"ע...". תרל"א שבמילואים: "...פי' ה' אחד שאין כיוצא בו כלל . . כי אנת הוא חד ולא בחושבן, שאינו בערך ע"ס כלל . . ובהתבונן בכ"ז עי"ז יבוא לבחי' רצוא ותשוקה ליכלל וליבטל בכלות הנפש בבחי' ה' אחד כו', ואי לזאת ואהבת את ה' הפי' הוא . . בבחי' שוב...". יונתי תר"מ שבמילואים: "...עבודת האדם בכ"י להיות בבחי' תשובה לשרשו ומקורו . . לבוא לבחי' זו בק"ש באמרו ה' אחד, למס"נ באחד ולשפוך נפשו לה' בתפלה . . למס"נ באחד בדביקות ותשוקה נפלאה . . ההתבוננות לבוא לבחי' תשוקה זו... ע"ש.

(188) ראה הערה 184. באתי לגני תרל"ג שבמילואים: "...להבין ענין למס"נ באחד צ"ל תחלה פי' וענין אחד. דהנה אחד הוא בחי' אנת הוא חד ולא בחושבן . . מהתבוננות באחד, איך שאנת הוא חד ולא בחושבן... ע"ש. תו"א תולדות יז, ב-ג: "...ובהתבוננות ענין אחד איך שאין ערוך אליו כלל . . אין ערוך כלל לגבי מהותו ית' אנת הוא חד . . יהיה חפצו ורצונו תמיד ליכלל בה' אחד, ולא שירד למטה במקום חשך...". ובאוה"ת ואתחנן (ח"ו) ע' ב'רסג כתב ע"ז: "ר"ל פי' אחד ע"ד אנת הוא חד ולא בחושבן, וכן פי' בלק"ת פ' ואתחנן בד"ה ענין ק"ש אחד ואהבת" (וראה אוה"ת ואתחנן, תבוא ותרל"ו שבמילואים) — ובלקו"ת שם (יב, ב): "...חד ולא בחושבן . . וכשישים האדם אל לבו בחי' אחד זה בק"ש . . שיתבונן איך שהוא ית' אחד, חד ולא בחושבן... ע"ש. לקו"ת ראה כב, ד: "...דפי' הוי' אלקינו היינו המשכת אור א"ס המלוכש בע"ס . . ואח"כ בחי' הוי' אחד בחינה שלמעלה מאצילות, אנת הוא חד ולא בחושבן כו' . . וזהו ענין למס"נ באחד... ע"ש (ועד"ז אוה"ת חנוכה שבמילואים). תרכ"ז (ועד"ז תרמ"ב) שבהערה 123: "...זהו"ע התבוננות שבק"ש שמע ישראל הוי' אלקינו הוי' אחד, אחד פי' בזהר אנת הוא חד ולא בחושבן...". ועד"ז תרל"ז ח"א ע' עז. ועוד.

(189) תר"ל [ועד"ז אדהצ"צ] שבמילואים: "...מה גדלו קאי על נבראים גדולים . . וכן שמים וארץ, וכמ"ש שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה, שע"י שרואה השמים והגלגלים עי"ז ניכר גדולת הבורא ית'... (ולהעיר מההמשך שם: "...וזהו"ע ים הגדול . . שבים ניכר יותר גדולת הבורא ית'... ע"ש).

(190) ראה תשי"א (תרצ"ד) שבמילואים להערה 182: "...אפילו צבא הארץ שהם קיימים רק במין ולא באיש, הם ג"כ מכריחים אשר . . ישנו אור וחיות אלקי בלי גבולי . . אמנם זה מובן ומושג יותר מצבא השמים . . ובאמת הנה גם מצבא הארץ ג"כ אפשר לידע כי ישנו אור אלקי בלי גבולי, אבל מצבא השמים מושג יותר... ע"ש. תרפ"ה שבמילואים: "...דצבא השמים וצבא הארץ ה"ה חלוקים זמ"ז . . דצבא מטה קיימין רק במין אבל לא באיש, וצבא מעלה קיימין במין ובאיש...". קונטרסים ח"ג [תרצ"ו] שבמילואים: "...דצבא הארץ הנה כל ענין קיומם הוא רק במין אבל לא באיש, משא"כ בצבא השמים שהם קיימים גם באיש...". ועוד. וראה הערה הבאה. ספר החקירה שבהערה 192.

(191) קונטרסים [תרצ"א] שבמילואים: "...ומה שמחלקם בב' ענינים מה רבו ומה גדלו, להיות חלוקים בהגילוי חיות שבהם, דצבא הארץ הנה קיומם הוא רק במין, אבל צבא השמים קיומם באיש...".

פון מה רבו, ניש דער ענין פון מה גדלו, אבער¹⁹² אין זיי זעט מען דאך אויכעט דעם ענין פון בלי גבול, ביז אין דעם ענין פון בלי גבול בפועל, ווי ער איז דארטן מבאר¹⁹². ווארום בלי גבול בכח איז א פשיטא אז מ'זעט¹⁹² אין דעם, ווארום¹⁹³ ווען ס'וואלט געווען דער רצון הבורא אז די עולמות זאלן שטיין עד בלי תכלית, וואלט דאך דעמאלט געווען אויכעט די המשכת הנבראים – אט דאס וואס אָרץ¹⁹⁴ ממנה תוציא, >וואס¹⁹⁵ ס'דא דער אָרץ, די...< הייסט דאס¹⁹⁶, די¹⁹⁷ אלע ענינים וואס

— דקדוקי תורה —

192) מים רבים שם פל"א-ג (שבמילואים): "...דאין שיעור בשפע זו דמדת המל' בכל עולם, עד למטה בעוה"ז אמר מה רבו מעשיך ה' . . . איש לא נעדר לא יחסיר לו ולא יוסיף לו הכל במדה ושיעור. ואמנם אין קץ והפסק לגוף אור השפע כלל . . . מה שאנו רואים בחוש שיש בחי' או"ס במדת מל' ע"כ אור השפע האלקי אינו נפסק כלל . . . בכל שיתא אלפי שני . . . וכמ"ש מרוב אונים כו' איש לא נעדר להפסיק לו שפע אור חדש, וכמו האדם וכל צומח וחי מתחדש אור חיותם בכ"י מחדש ממש . . . ואע"פ שכשבא השפע האלקי בתוך כאו"א הוא במדה ושיעור דוקא, אבל מ"מ גוף השפע לא נפסק לעולם (והגם כי שית אלפי שני זהו ג"כ זמן מוגבל, אמנם באמת ה' יכול להיות זמן עד אין קץ, רק שכך עלה ברצונו לפניו ית' שיהי' רק שית אלפי שני... ע"ש. ספר החקירה שבמילואים: "...שבין באישי השמים הקיימים באיש ובין באישי הארץ שקיימים במין נראה בשניהם ההארה מכת הבלתי מוגבל . . . שהם בעלי גבול היה ראוי שיפול . . . באישי . . . הארץ ההפסד במין . . . וממה שאין שום הפסד באישי הארץ בקיום המין . . . זהו הארה מבחי' הא"ס הבלתי מוגבל שאין הפסק להארתו...". וראה תשי"א (תרצ"ד) שבהערה 190.

193) ספר החקירה שבמילואים: "...וגם לפ"ד מארז"ל שהעולם יופסד כענין וחד חרוב, הרי יש פירושים רק שיהי' ההנהגה של העולם יפסד, אבל הגלגל י"ל שיתנועע, ואף אם הגלגל ג"כ יפסד, מ"מ היינו שיחריבו הש"י. אבל אילו לא רצה הש"י להחריבו יש בכחו להתנועע לבלי גבול...".

194) ראה איוב כח, ה: "ארץ ממנה יצא לחם...". תהלים קד, יד: "...להוציא לחם מן הארץ" (ועד"ז נוסח ברכת המוציא, כמ"ש התוס' (ועוד) ברכות לח, רע"ב) – אבל במים רבים דלקמן ציין רבינו: "כעין זה חגי א, יא", ובחגי שם: "ואקרא חורב על הארץ ועל ההרים ועל הדגן ועל התירוש ועל היצהר ועל אשר תוציא האדמה..." (וראה רד"ק שם: "ועל הדגן. כי אלה השלשה הם עיקר חיי האדם, ואח"כ כלל ואמר ועל אשר תוציא האדמה...", ועד"ז בתרגום שם: "...על ארעא . . . ועל כל די מפקא ארעא...". ולהעיר מישע"י סא, יא: "כי כארץ תוציא צמחה...", אבל ראה (ביאור המו"ל (שב) שוה"ג 300, 301). מים רבים לקמן ר"פ קמא (שבמילואים), עזר"ת ס"ע קסא: "...כמ"ש ארץ שממנה תוציא לחם...". (ועד"ז תרכ"ו ר"ע צא). תש"ז ע' 249: "...וכמ"ש ארץ ממנה תוציא לחם...". תרנ"ב ר"ע מט, תש"ה ר"ע 151 (ועד"ז תרל"ז ח"א ר"ע קפה, תרנ"ה ס"ע פה, תרס"ג (הנחת אדהריי"צ) שבמילואים): "...כמ"ש ארץ אשר ממנה תוציא לחם...", ועד"ז ("תוצא" – ולהעיר מבראשית א, כד: "תוצא הארץ נפש חי'...") אדהצ"צ הנחות ע' פז (וראה שם ע' רלב), תרמ"א ס"ע תטז, תרס"ח ע' צג, תרע"ח ע' רנד [תרצ"ח ס"ע קפה, תש"ו ע' 86], תרפ"ז ר"ע קסד. וראה גם תקס"ג ח"א ס"ע מ: "וכדכתי' ארץ ממנה תצא לחם...", ועד"ז תרל"ה ח"ב ע' תכט, תרל"ו ח"ב ע' תעו (הנחת אדנ"ע), תרל"ז ח"א ע' רח, תרמ"ב ע' רסא-ב, עטר"ת ע' קעד, תרפ"ג ע' רכג, ועוד.

195) [קשה להבחין אם מ"ש אח"כ "הייסט דאס... הוא בהמשך לזה ("ארץ ממנה תוציא, וואס ס'דא דער אָרץ – הייסט דאס [דאך], די אלע ענינים וואס ס'קומט ארויס מן האָרץ...") או במקומו. וילע"ע].

196) [קשה להבחין אם נאמר "הייסט דאס" (כבפנים), או "הייסט דאס דאך"].

197) איוב שבהערה 194: "ארץ ממנה יצא לחם...". תהלים שבהערה הנ"ל: "...להוציא לחם מן הארץ".

ס'קומט ארויס מן האָרץ – וואלט דאך דאס אויך געצויגן זיך אין אן אופן פון בלי גבול. פון וואנעט? *פון דער זעלבער אָרץ. איז דאך דאס גופא א הוכחה, אז אין דעם אָרץ, וואס הכל הי' מן העפר, איז אין דערויף נתלכש געווארן א כח וואס ער איז אין סוף ובלי גבול. נאר וואס דען, דאס איז בכח – יעדער¹⁹⁸ רגע ווען מ'ציילט איבער, ציילט מען איבער און מ'געפינט א דבר המדוד ומוגבל. איז ער מכאן אבער דארטן אז ס'דא נאך א ענין, וואס דאס איז דער בלי גבול בפועל¹⁹⁹. וואס דאס איז דאך א הכרח: וויבאלד אז מ'זאגט אז ס'דא דער בלי גבול בכח (וואס לכאורה איז דאך דאס אויכעט ניט פארשטאנדיק: ס'דאך ידוע אז ס'קען ניט זיין קיין הלכשה פון א ענין בלי גבולי אין א דבר מוגבל – אויב מ'זאל זאגן אז די גאנצע בריאה איז א גבולית מכל הצדדים, קען דאך אין דערויף ניט נתבלש ווערן א כח בלי גבולי בכח אפילו? און וויבאלד אז דארט איז נתלכש געווארן א כח בלי גבולי), מוז דאס אויכעט אראפקומען בפועל. זעט²⁰⁰ מען טאקע – ווי ער איז דארטן מכאן¹⁹⁹ – אז ס'קומט אראפ בפועל, ווארום אט א דער כח (וואס ס'דא דער כח הפועל בנפעל, וואס ס'דא בבריאה), ווען ער וואלט געווען א כח גבולי, און דער בלי גבול וואלט אינגאנצן געבליבן בכח, וואלט דעמאלט געווען א חילוק פון דעם יום שנברא ביז די ימים שלאחרי זה, און²⁰⁰ מ'האט דאך א כלל ווי ער זאגט אין ירושלמי, אז אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, אז חזקים כיום הבראם – פונקט מיטן זעלבן

⌘ דקדוקי תורה ⌘

תרגום (ועד"ז רד"ק) שבהערה הנ"ל: "...על ארעא . . ועל כל די מפקא ארעא...".
 (198) מים רבים שם פל"ג שבהערה 192: "...ואע"פ שכשבא השפע האלקי בתוך כאו"א הוא במדה ושיעור דוקא, אבל מ"מ גוף השפע לא נפסק לעולם...".
 (199) מים רבים שם פל"ג (שבהערות 200, 202): "...והמופת לזה שהרי לא נתיישנו הנבראים . . ובענין התהוות הנבראים אנו רואים שהכל בסדר אחד ובכח אחד, שלא נחלשו השמים והארץ והשמש והירח וכל צבא השמים מפעולתם, הרי רואים בהם כח הא"ס, שהרי הנברא מצד עצמו הולך ונחלש מיום הוולדו, כמ"ש הבחיי שהאדם וכל הנבראי' מיום הבראם ואילך הולכים ומתייבשים...".
 (200) מים רבים שם (שבמילואים): "...לא נתיישנו הנבראים, כמארז"ל בירושלמי ע"פ אלה תולדות השמים והארץ בהבראם כיום הבראם, כלומר שהם חזקים כיום הבראם...". אוה"ת שבמילואים: "...הם חיי' וקיימי' כיום הבראם ממש בלי שום שינוי וגרעון בחוזה...". תרל"ט ח"א ר"ע סז: "...הקיום זהו הוכחה על בחי' התוקף והחזק . . ועמ"ש במ"א מענין מ"ש בירושלמי בהבראם חזקים כיום הבראם... ע"ש. תרצ"ט [ועד"ז תרל"ג] שבמילואים: "...ולהתבונן במי ברא אלה, דפי' ברא ל' בריאות . . שהוא ל' חוזה, בל"א גיוזנטקייט, כמ"ש . . בהבראם, שהם חזקים [כעת] כיום הבראם . . אדה"ר נברא באופן כזה שיהי' חי [וקיים] לעולם . . ומסתמא הי' נברא בחוזה יותר מכמו לאחר חטא עה"ד, וכמו השמים . . הם חזקים כעת כיום הבראם]...".

תוקף וחזק ווי זיי זיינען געווען כיום הבראם, איז ניט געווארן קיין שינוי, וואס²⁰¹ דאס איז דאך דער ענין הנצחיות. וואס²⁰² אע"פ וואס לכאורה וואלט מען דאך געקענט מבאר זיין דאס, אז וויבאלד אז ס'דאך לעולם הוי' דברך נצב בשמים, אז דער ענין ההתהוות איז דא <בכל ק...> בכל²⁰³ יום ורגע, איז דאך דאס ניט קיין הוכחה אז ס'טוט זיך אן א כח בלי גבולי, נאר אט דאס וואס חזקים כיום הבראם – דערפאר וואס די התהוות איז דא בכל יום ורגע. איז ער פארענטפערט זיך אבער דארטן, אז²⁰⁴ מ'קען ניט אזוי זאגן – מ'מוז דאך זאגן אז ס'דא א חילוק צווישן דעם כח הפועל בנפעל ווי דאס איז געווען בששת ימי בראשית, און ווי דאס איז דערנאך מערניט ווי לחדש הישנות, ווי ער זאגט אין מדרש²⁰⁴, אז מ'האט געפרעגט אז בששת ימי בראשית מה עשה הקב"ה? איז געווען פארנומען מיט בריאת העולם, און נאך די ששת ימי בראשית איז יושב ומזווג זיווגים. איז דאך אויב²⁰⁴ מ'זאל זאגן

דקדוקי תורה

(201) הגהות לפת"א תרנ"ח (שבהערות 140-134) ע' נ-נא [עא]: "...השמים שהם חזקים כיום הבראם. . . שיש בהם ענין הנצחיות...", שם ע' סו [ס"ע צא] (שבהערה 92): "...שאנו רואים ענין הנצחיות בהנבראים כמו השמים והארץ שהם חזקים כיום הבראם...", ועד"ז תרנ"ט, תרס"ד ורשימת אדהריי"צ שבמילואים. תו"א ויקהל קטו, רע"ג: "...בבחי נצחיות שלא יש בו שינוי...". תקס"ג ח"ב ע' תרלז: "...נצח פירושו ענין נצחיות. . . ולא יהי' בה הפסק ושינוי כלל אלא בבחי נצחיות לעולם...". וראה מו"נ ח"א פי"א [שבאוה"ת נ"ך ח"א ע' ער]: "...הנצחי העומד אשר לא ישתנה. . . אני ה' לא שניתי, אין בו שינוי כל עיקר...". שערי אורה נב, ב: "...בלי הפסק וביטול ולא בשינוי אופני' כלל, ולזאת עבודתו נצחי. . . תמידי ונצחי בלי שינוי וגרעון כלל. . . נצחי ותמידי בלי שינוי כלל...". דרך חיים צא, ב: "...בלי שינוי כלל, כי אין זה התעוררו' שלפי שעה אלא נצחית ממש...". עת"ר ר"ע קט [ע' קנא]: "...באור וחיות נצחי בלי שינוי כלל...". ובכ"מ. ולהעיר מלקוטי לוי"צ לזח"א ע' קג: "...ונצח פירושו תוקף וחזק...", ועד"ז לזח"ג שבמילואים. רבינו בחיי (ועד"ז רמב"ן) שבמילואים: "...ויעמידם לעד לעולם. . . אין ענינו שיגזור בהם נצחיות אלא מצד תוקף בריאתם וחזק חמרם התקיף... ע"ש.

(202) מים רבים שם פל"ג (שבמילואים להערה 192): "...והגם כי י"ל לפי שפועל האלקי פועל תמיד להוות ולהחיות מאין ליש, א"כ הם נבראים חדשים בכל עת ובכל רגע, מ"מ מובן מזה עצמו ג"כ שהכח הוא בלי הפסק. . . שלא נחלשו השמים והארץ והשמש והירח וכל צבא השמים מפעולתם, הרי רואים בהם כח הא"ס. . . אלא שגם בזה י"ל שמאחר שבכל עת ובכל רגע נמשך כח חדש להוות מאין ליש, א"כ י"ל שבכל עת ובכל רגע נמשך הארה חדשה מא"ס להוות...".

(203) מים רבים שם (לפנ"ז) שבהערה הקודמת: "...ובטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית, שבכל יום מתחדש השפע מאין ליש. . . מתחדש אור חיותם בכ"י מחדש ממש. . . נבראים חדשים בכל עת ובכל רגע. . . שבכל עת ובכל רגע נמשך כח חדש להוות...". לקו"ת לג"פ בהקדמה דף v, ב [אוה"ת בראשית (ח"ו) תרכ, ב]: "...שמתחדשים בכי"ו תמיד, ובאמת ל"ד בכי"ו אלא שבכל עת ובכל רגע...". ועוד.

(204) מים רבים שבהערה 202: "...א"כ י"ל. . . אלא שבאמת אינו כן, שהרי ארז"ל [ובהערת רבינו שם: "ב"ר פס"ח, ד] ששאלו את ר"י לכמה ימים ברא הקב"ה את עולמו, א"ל לששה ימים. מאז ועד עתה מה הוא עושה, א"ל יושב ומזווג זיווגים. ואם נאמר שלפעולת חידוש הישנות צ"ל כמו בראשית ההתהוות, א"כ אינו בגדר שאלה מה הוא עושה עכשיו...".

אז לאחרי *זה, לאחרי ששת ימי בראשית, איז אויכעט דער אופן הבריאה ווי דאס איז געווען בששת ימי בראשית – איז דאך ניט שייכות די שאלה אז *לאחרי ששת ימי בראשית מה הוא עושה. מוז מען דאך זאגן, אז דעמאלט איז דער אופן הבריאה – וויבאלד אז דאס איז מערניט ווי לחדש הישנות – איז דאס ניט דער זעלבער אופן ההמשכה ווי דאס איז געווען בששת ימי בראשית, ביז וואנעט אז ס'קען זיין דער ענין פון <מ...²⁰⁴> אן אנדער התעסקות, ניט דער ענין פון די ענין הבריאה. און מ'זעט דאך אז די בריאה שטייט חזקים כיום הבראם, וואס דאס גייט דאך אויף די ששת ימי בראשית – איז דאך דאס גופא א הוכחה, אז דער כח וואס דארט איז דא בפועל, איז דאס אין אן אופן בלי גבולי בפועל. וואס דאס איז דאך אין די שמים וארץ, וואס זיי זיינען לאחרי הצמצום ולאחרי עולם האצילות, ביז אין די עולמות ב"ע, ביז אין למטה עד אין תכלית, אין עולם העשי'.

וואס דערפון איז מען דאך מכריח, אז אין דעם אור אין סוף, וואס מ'זאגט אויף עם – ווי גערעדט אין אנהויב סעיף – אז דאס איז אור מעין המאור, איז דא אין עם דער ענין – ווי גערעדט פריער²⁰⁵ – דער ענין פון אין לו סיבה ועילה שקדמה לו ח"ו, <ביז וואנעט אז אין עם איז דא דער ענין פו...²⁰⁵> וואס מצד דערויף איז בא עם איז אויכעט דא דער העדר המדידה והגבלה בתכלית. וואס איז ווי דער רבי נ"ע איז דאך מבאר בארוכה אין דעם המשך פון רס"²⁰⁶, אז ס'דאך דא אין דערויף די שני סתירות²⁰⁷, ווי גערעדט פריער אין דעם ענין פון אור אין סוף, אז מ'זאגט אז

⌘ דקדוקי תורה ⌘

(205) ראה לעיל בפנים ליד הערה 107: "...אין דעם אור איז דא אט א דער ענין וואס אין לו סיבה ועילה שקדמה לו. . אין דעם ענין האור, איז דא אין עם דער כח האין סוף, אפילו אט א דער ענין וואס ער האט ניט קיין סיבה ועילה שקדמה לו ח"ו, וואס דערפאר קען זיין אז פון עם זאל זיין דער ענין הבריאה".
(206) ברשימת ההנחה (הנ"ל הערה 100) כנראה ציין רבינו: "ד"ה ויולך ה' את הים ושלאחריו". וראה עד"ז הערת רבינו (בתש"י) שבהערה 77.

(207) תרס"ד ותרפ"ב [ועד"ז תרצ"א] שבמילואים: "...אם [- עם] היות שאין ערוך לגבי עצמות המאור מ"מ הוא מעין המאור, ושניהם [- והיינו דשניהם מה שהוא באין ערוך לגבי המאור ומעין המאור הם] אמת ואינן סותרין זל"ז, דמה שהוא אין ערוך היינו לפי שזה עצם וזה רק אור לבד ולא עצם, ומובן שהארה לגבי עצם אין ערוך כלל. . מ"מ ההארה היא מעין העצם, [ד]להיות שהוא התגלות העצם ה"ה לפי אופן העצם..." (ועד"ז בהנחה שבמילואים: "...שהאור הוא גילוי מן העצם לפי אופן העצם, ואין זה סתירה למה שנתבאר שאינו בערך אל העצם, ששניהם אמת, דמה שאינו בערך הוא לפי שהוא הארה, והארה אינו בערך העצם. . ומ"מ הוא מעין העצם..."), תרפ"ב שם לקמן שבמילואים: "...וכנ"ל דהגם מה שאור דבוק בהמאור ואינו בערך המאור הוא לכא' כמו שני דברים הסותרין, ובאמת הרי אינם

ער איז אן אור, וואס אור איז דאך מערניט ווי א הארה בעלמא – ווי איז שייכות זאגן אויף דערויף אז זאל זיין אן אין סוף באמיתיות²⁰⁸? ס'קען זיין אין סוף להתפשטותו – דארף ער אבער האבן א סוף אין תחילת ענינו, ווי גערעדט פריער אז ער האט א סיבה ועילה שקדמה לו – און דער אור האט דאך דעם מאור, און ווי דער רמ"ע מפאנו זאגט אויכעט דעם לשון²⁰⁹, אז דער בעל השם איז דאך קדם לשם. וביחד עם זה זאגט מען, אז אין מעין המאור האט ער אויכעט אין זיך אט א דעם ענין וואס איז שולל דעם ענין וואס יש לו תחילה, וואס דערפאר קען זיין פון עם די בריאה. און ער איז דארטן מכאן בארוכה, אז אמת טאקע מצד עצמו איז דאס מערניט ווי <אן אור והארה בע...> א אור והארה, ביז וואנעט אז דאס איז נאך *העכער, און דאס ווערט אנגערופן מערניט ווי בשם ישם, ביז וואנעט אז דאס איז נאך *העכער, אז ס'ווערט אנגערופן בשם יכולת. אבער אט א די יכולת, איז אין דערויף איז דא די כל הענינים וואס ס'דא אין עצמות, דערפאר וואס מ'קען ניט מחלק זיין צווישן יכולת און עצמות. וואס מצד דערויף וואס אין עצמות איז דא וואס אין לו סיבה ועילה שקדמה לו, ומצד דערויף וואס אין עצמות איז דא דער אמיתית הענין ולא פחושבן אן קיין מדידה והגבלה, ניט נאר אז אין לו סוף נאר אפילו אין לו תחילה – איז דערפאר קען דערפון ווערן דער בריאה, וואס זי איז אויכעט בהרגשתו²¹⁰ אז זי האט ניט קיין תחילה, ניט נאר אז זי האט ניט קיין²¹¹ סוף.

⌘ דקדוקי תורה ⌘

סותרים זה לזה כלל, דמה שאינו בערך אינו סותר לזה שהוא דבוק, ומפני הדביקות שבאור אל המאור לכן גם בו יש ממעלת העצם...". וככה תרל"ז שבמילואים: "...ומה שהאור הוא מעין המאור א"ז סותר לזה כלל, שאם היותו מעין המאור עכ"ז הוא רק הארה בעלמא שאינו נוגע כלל אם מאיר א"ל...". (208) [קשה להבחין אם הכוונה ל"באמיתיות" (כבפנים), או "באמיתית". וילע"ע].

(209) הקדמת יונת אלם [ועד"ז בס' ע"ב ידיעות (להרמ"ע, לעמברג תרכ"ז) ס"ג]: "...לבעל השם [ובעל הרצון] אין לו לא תחיל' ולא סוף ואין לנו [כח ורשות] לתארו בשום תואר [ש]בעולם, אבל לשמו, שנקר' שמו כן בעבור רצונו הטוב שישפיע לברואיו, אין לו סוף ברצונו הטוב, אבל תחילה יש [לן] לפי שבעל השם [והרצון] קודם אליו...". ועד"ז נעתק (מכת"י) בתעלומות חכמה לר' יש"ר מקנדיאה שבמילואים. ביאורה"ז צ"צ ח"ב ע' תתריא: "...והנה הרמ"ע ביונת אלם שם כ', אבל לשמו נק' א"ס ברצונו הטוב, אבל תחלה יש לו, לפי שבעל השם קדם אליו עכ"ל...". – וראה הערת רבינו שבמילואים. ולהעיר מיד יהודה לעש"מ שבמילואים: "...שמצד השם סוף אין לו אבל התחלה יש לו, וזהו פשיטות עצמותו ית' שהוא בעל השם וקדם לשמו, וכמו שנתבא' כ"ז במאמ' יונת אלם פ"ב ובהקדמה לשם...".

(210) ראה לעיל בפנים ליד הערה 102: "... דערפאר קען נברא ווערן א נברא, וואס ער זאל זיין בהרגשתו . . דער אופן הבריאה בהרגש איז דאס אין אן אופן מאין ליש . . אז דער יש איז פאר עם...".

(211) [קשה להבחין אם נאמר "ניט קיין סוף..." (כבפנים), או "ניט קיין – אין סוף..." וילע"ע].

וואס דאס איז דאך מוכרח אויך אזוי צו זאגן מצד עבודת האדם. וואס²¹² כללות עבודת האדם איז דאך, אז זאל זיין דער טרח בערב שבת כדי דערנאך זאל זיין דער יאכל בשבת. איז דאך ידוע אויף²¹³ ויכולו השמים והארץ וכל צבאם – ידוע >דער ענין ו...²¹⁴ < דער תורת הבעל שם טוב²¹⁵, וואס ער זאגט²¹⁶ אויף >מאמר הגמרא²¹⁷,

— דקדוקי תורה פס —

(212) תקס"ו שבמילואים: "...ע"י עבודת האדם בו' יומין דחול. . מי שטרח בע"ש יאכל בשבת, שבחור"ל הוא זמן הברורי. . בכדי שע"י יאכל אח"כ מהשפע עלינה המתגלה בשבת..." (ושם לפני"ז (שבמילואים): "...מי שטרח בע"ש יאכל בשבת, ופי' שכל ל"ט מלאכות. . הוא בחי' עבודת האדם בחול במלאכת הברורין..." ע"ש). אוה"ת בהר שבמילואים: "...ע"י שטרח בע"ש בתומ"צ ותפלה כל ו' ימי המעשה. . כי כל עבודת האדם מכל ו' ימי החול מתעלים בשבת דוקא..." שם שלח שבמילואים: "...העבודה בששת ימי השבוע. . ומי שטרח בע"ש. . בעבודת האדם בכל היום, בתורתו ועבודתו ומשאו ומתנו כשנותן צדקה לעני, וכולם מתעלים ע"י התפילה..." וראה תער"ב (ח"ב: "...מי שטרח בע"ש. . בכל הדברים שמקבל חיות מהם, וכמו באכו"ש. . שיהי' לש"ש דוקא, וממילא לא יהי' במותרות. . בכוונה לש"ש שילמוד ויתפלל. . בעסק מו"מ. . בדרך כלי לבד לברכת הוי'. . בתכלית ההכשר. . ולא יטריד א"ע בזה ביותר. . בכוונה לש"ש שיוכל ליתן צדקה ולהדר במצוה והזן ומפרנס בניו. . ללמדם תורה ולהדריכם בדרך ה'..." וח"א: "...וכמו"כ הוא בכללו' עבודת האדם לצמצם א"ע. . בכל פרטי עניניו ויהי' כוונתו לש"ש, וכמו באכו"ש יהי' כוונתו. . שיוכל ללמוד ולהתפלל, וממילא הוא נזהר מן המותרות..."), ועוד שבמילואים. וראה גם סידור (ועד"ז תו"א לך) שבמילואים: "...מי שטרח. . אם לא הי' תחלה ו' יומין דחול בעבודה ומלאכה, לא הי' יכול להיות אח"כ ענין יום השבת, כי פירוש שבת הוא ענין מנוחה, ואין המנוחה אלא אחר המלאכה והיגיעה דוקא..." ולהעיר מעבודת ישראל (קאזניץ) [ועד"ז בעש"ט עה"ת, וראה גם היום יום] שבמילואים: "...מי שטרח בע"ש יאכל בשבת, והוא מ"ש הריב"ש זצ"ל. . חר"ש הו' נוטריקון חמישי רביעי ששי. . אלו השלשה ימים שייכים לשבת הבא ולהכיץ עצמו. . שיוכל מה לעבוד את בוראו ביום השבת..." – ואולי (גם) מרמז כאן בפנים, שהמבואר בכ"מ בדא"ח (שבמילואים) שגם עבודת ימי א'-ג' היא הכנה לשבת הבא, אינו בסתירה לתורת הבעש"ט (הנ"ל), וכדמשמע גם בתקס"ו, תו"א וסידור שבמילואים.

(213) לכאורה פירושו, שתורת הבעש"ט דלקמן בפנים ידוע (גם) כפירוש עה"פ ויכולו השמים והארץ וכל צבאם וגו' – כפי שסידרו המסדר בס' בעש"ט עה"ת (לודז תרח"ץ, ברוקלין תש"ח, ירושלים תשכ"ב) בפ' בראשית סי' פב (ולהעיר מהסכמת בעל החלקת יואב על הספר: "...וסידורו יפה עד למאוד. . עולה על כולנה..."). וראה לקמן בפנים (ליד הערות 222, 224) שלכאורה מסכים רבינו לרעיון המחבר ומפרש קשר הפסוק לתוכן תורה זו. ולהעיר מל' תשי" ס"י (שבהערות 44, 48): "...וכדרז"ל (ר"ה יא א) ע"פ ויכולו השמים כו' צבאם, לצבינום נבראו..."

(214) אולי מרמז שבאוה"ת (שבהערות 215, 220) הובא ענין זה מאו"ת להה"מ – ואולי הכוונה בפנים הוא לו' המוסיף: "ידוע דער ענין ו-דער תורת הבעש"ט..."

(215) ברשימת ההנחה (הנ"ל הערה 100) כנראה ציין רבינו: "כש"ט ח"ב לג, ג" – ולכאורה הכוונה לדפוס לבוב(?) לפני תר"ל, או א' הדפוסים שכנראה מיוסדים עליו: ווארשא(?) תר"ל, גרמני(?) הוצאת "שארית הפליטה" תש"ו, תל אביב תש"כ (ואולי עוד חסרנים מקום ושנת הדפוס). כנראה בכל אלו נדפס על השער: "כמש"נ מקדם בסלאוויטא" (אף שלכאורה לא ידוע ממהדורה שנדפסה בסלאוויטא). בהוצ' קה"ת (תשל"ג ואילך) נמצא בס"י ת[ג]-ת[א], והובא כאן במילואים (עם הוספות מאו"ת (שבאוה"ת), לקו"א להה"מ, לקו"י ויוד"א). ולהעיר שלכאורה ציון זה הוא להתחלת (ורוב) התורה (וע"ד מ"ש רבינו במפתחות ללקו"ת שבשוה"ג 66), אבל סיומו (בענין התשווקה) הוא שם לג, רע"ד.

בא שבת בא מנוחה – מה הי'... < מאמר המדרש²¹⁸, מה הי' העולם חסר? מנוחה, בא שבת בא מנוחה (וואס דערפאר איז געווען – דער גמר הבריאה איז געווען ביום השבת, דעמאלט איז געווען אויכעט דער מנוחה) – איז דאך מפרש דער בעל שם טוב²¹⁶, אז מנוחה מיינט מען דאס מנוחה האמיתית, וואס דאס איז למעלה מזמן ומקום, ווארום וואו זמן – איז דאך דא שינויים, עבר הוה ועתיד, און מקום איז דאך פארבונדן צוזאמען מיט זמן און זמן איז דאך פארבונדן מיט מקום, איז דאך אויכעט דא דער ענין פון שינויים – איז דאס ניט דער ענין פון מנוחה. און ער איז מכאיר²¹⁹, אז די בריאה האט זיך דאך גענומען פון דעם מקום המנוחה, וואס²²⁰ דאס

⌘ דקדוקי תורה ⌘

(216) כש"ט שם [ועד"ז אר"ת (שבאוה"ת) ולקו"א לה"מ] שבמילואים להערה הקודמת: "...וארוז"ל] – דאיתא מה היה העולם חסר? מנוחה, בא שבת בא מנוחה [דהעולם נברא בו' ימי המעשה, ובדיבורו של הש"י דהיינו [ה]אותיות התורה, ונעשה הכל מאין, אבל עדיין לא היה כח הפועל בנפעל, כי זהו קיומו], פי' כי הקב"ה נק' מנוחה, שאין שייך בו [- שאין בו] תנועה, כי תנועה לא שייך כ"א בדבר שהוא בזמן ובמקום [- בדבר שיש בו זמן ומקום], אבל הקב"ה הוא א"ס [כ"ה] ואינו נעתק ממקום למקום וגם אינו בגדר זמן" (וראה הערה 226).

(217) ראה מגילה ט, א: "...מעשה בתלמי המלך . . . וכתבו לו . . . ויכל ביום הששי וישבות ביום השביעי..." , וברש"י שם: "ויכל ביום הששי. שלא יאמר אם כן עשה מלאכה בשבת, דהא כתיב ויכל ביום השביעי, והוא לא יקבל עליו מדרש חכמים שדרשו בו, מה היה העולם חסר מנוחה, באתה שבת באתה מנוחה, וזהו גמרו", ועד"ז בירושלמי (וקה"ע) שם פ"א, ה"ט – ובס' המנהיג הל' אירוסין סקי"ב: "...דאמר בירושלמי ובבראשית רבה, ויכל א־להים ביום השביעי, מה היה העולם חסר? מנוחה, באת שבת באת מנוחה...". וראה גם סנהדרין לח, א: "...משל למלך . . . שבנה פלטרין ושיכללן . . . שנא' . . . חצבה עמודיה שבעה, אלו שבעת ימי בראשית..." , ובתוס' שם: "חצבה עמודיה שבעה. דבשבעה ימים נברא העולם, שאע"פ שבששה ימים נברא העולם, מ"מ היה חסר מנוחה עד שבא שבת בא מנוחה, והיינו דכתיב ויכל א־להים ביום השביעי".

(218) ראה ב"ר י, ט (שבמילואים): "...כך מה היה העולם חסר? שבת..." – ובנורא תהלות (לר' יואל אבן שועיב) שבמילואים: "...כך מה היה העולם חסר? שבת, באתה שבת באתה מנוחה..." , ועד"ז בעוללות אפרים שבמילואים. ס' המנהיג הל' שבת ס"ב (הוספה מכת"י במהדורת ירושלים תשל"ח): "...מדאמרי' בברא' רבא, ויכל א־להים ביום השביעי, מה העולם חסר? מנוחה, באת שבת באת מנוחה, באת שבת אמ' הקב"ה בואו ואמרו שירה פנים חדשות באו לכאן", ועד"ז שם הל' אירוסין שבהערה הקודמת.

(219) כש"ט שם לקמן [ועד"ז לקו"א ויוד"א] שבמילואים להערה 215: "...פי' כי ענין רוחניות של הכל הוא מה שנאצל במחשבה הקדומה, וזהו חיות של הכל, ואח"כ כשנברא הכל בפועל ע"י [התעבות ו]השתלשלות, אעפ"כ אותו הרוחניו' נשאר למעלה נעלם בשרשו ו]אינו מתגלה כלל רק ענין [החיות שבברואים הי' [- הוא] חיות קטן מאד שנ[ת]צמצם [ונשתלשל] לשיוכל להתלבש בגופניות [ואותו האור הנעלם לא הי' יכול להתגלות ולהאיר על הברואים מפני שעדיין היה עסוק הש"י בבריאה וצמצום לשיתגשמו הדברים], ואחר שנגמר הכל ביום ו', אלו הי' העולם נשאר בזה הבריאה לא הי' יכול להתקיים [מחמת שמעט החיות הוא מה שבו, כי חיות שבגשמי הוא מצומצם]..." .

(220) אוה"ת שבמילואים: "בא שבת בא מנוחה. פי' באו"ת . . . וקב"ה נק' מנוחה שאין בו תנועה . . . אבל קוב"ה הוא א"ס ב"ה . . . עכ"ל. ברא אלקים כח הפועל בנפעל ע"כ ברא לנוכח, אבל בשם הוי' כתיב כי

איז דאך דער מאור פון וואנעט ס'נעמט זיך דער כל סדר השתלשלות, כל ענין הבריאה, <ס'דאך> אבער <געבליבן...²²¹> דערנאך ס'דאך געבליבן דארט א רושם²²², איז²²³ דערנאך איז דא, לאחרי העבודה בששת ימי החול, איז דא דער ויכולו השמים והארץ וכל צבאם – דורך וואס? דורך דערויף וואס בא שבת בא מנוחה, אז ס'דא דער בהירות און די הארה²²⁴ * פון דער מנוחה – * פון וואנעט ס'געווארן דער גאנצער בריאה, איז דאס איז מעורר דער תשוקה – ויכולו מלשון כליון ותשוקה – אין דעם שמים וארץ וכל צבאם, אז זיי זאלן עולה זיין אין דער מנוחה. איז דאך דערפון פארשטאנדיק²²⁵ – פון דער תורה – אז דאס מיינט מען

⌘ דקדוקי תורה ⌘

הוא צוה ונבראו . . . וזהו מי שאמר והי' העולם, רד"א, וכיון שכן בחי' זו נק' מנוחה . . . ויכל אלקים ביום השביעי, והיינו המנוחה נמשך ג"כ משם אלקים . . . שעצמות נק' הוי' והיותו ריבון עלמין נק' אלקים, היינו האור הנמשך מהמאור, והיינו שמש ומגן הוי' אלקים, כי הזיו הנמשך להיות ריבון עלמין הוא מה שנמשך ע"י המגן...".

(221) כש"ט [לקו"י ויוד"א] שבהערה 219: "...אעפ"כ אותו הרוחניו' נשאר למעלה נעלם בשרשו ו[אינו מתגלה כלל]...". וראה הערה הבאה.

(222) לכאורה קאי על על ה"חיות קטן מאד שנ[ת]צמצם [ונשתלשל] לשיוכל להתלבש בגופניות" (שבהערה 219), והיינו שלאחרי כל ההשתלשלות נשאר רק רושם של שרש הבריאה מלובש בהבריאה – ו"אלו הי' העולם נשאר בזה הבריאה לא הי' יכול להתקיים [מחמת שמעט החיות הוא מה שבו, כי חיות שבגשמי הוא מצומצם]...".

(223) כש"ט [ועד"ז לקו"י ויוד"א] שם (גם) לפנ"ז: "...ענין השבת הוא שמתגלה השורש והענפים חושקים אליו, פי' שיום השבת הוא יום קדוש, שמאיר ומתגלה בהירות מקדוש שהוא הש"י קדוש הקדושים, ומאיר על הברואים . . . ואחר שנגמר הכל ביום ו', אלו הי' העולם נשאר בזה הבריאה לא הי' יכול להתקיים [מחמת שמעט החיות הוא מה שבו, כי חיות שבגשמי הוא מצומצם], לזאת אחר גמר כל מעשה בראשית הבהיק הש"י בהירות מבריאה הנעלמת, דהיינו ממה שהיו [- שנתהוון] הברואים במחשבתו הוי' רוחניית מאד, [והיא ממש עצם אלהות] והבהיק זיו הדרו מסוף העולם ועד סופו בכל מעשה בראשית, והעיקר בהאדם שהוא מ[ן]בחר הברואים [- בברואים], הש"י הבהיק אליו בהירות משרשו הנעלם שבמחשבת הש"י ב"ה, וזהו ענין מה הי' העולם חסר? מנוחה, ר"ל הש"י נק' מנוחה כו' [שאיין שייך בו תנועה ממקום למקום כמו בברואים], בא שבת בא מנוחה, היינו [- לזה הבהיק] בהירות הוייתם של הברואים הנעלמת, שהוא מעצמותו י"ת [ע"י השתלשלות מעט] ואז נתמלאו חשק ורצון אליו, כמו התינוק שהולך אחר מעשה נערות ושוכח באביו, ואח"כ כשרואה את אביו, מחמת חשקו אליו משליך הכל ומתדבק בו ורץ אליו מחמת שהוא נתח מנתחיו, כן כביכול כשהש"י מבהיק זיו הדרו אל הברואי', אז מגמת פניהם אליו בתשוקה גדולה, וזה רצונו שמקוה מהם, וזה סיבת קיומם. וזה ענין השבת שהוא השבה אל השורש, ר"ל השורש מאיר על הענפים והענפים חושקים ומתענגים בו ונכספים אליו, והוא אחדות עם הש"י...".

(224) אולי מפרש בזה ל' "זיו הדרו . . . זיו הדרו" שבהערה הקודמת (וראה הערה הבאה). וראה אוה"ת שבהערה 220: "...בשם הוי' . . . בחי' זו נק' מנוחה . . . שמש ומגן הוי' אלקים, כי הזיו הנמשך להיות ריבון עלמין הוא מה שנמשך ע"י המגן... ע"ש.

(225) לכאורה מפורש בתורה זו (שבהערה 223) ש"מנוחה היינו בהירות הוייתם של הברואים הנעלמת,

עצמות ומהות, ווארום א חוץ דערויף איז דאך ניט שייכות²²⁶ זאגן דער ענין פון מנוחה. וואס דערמיט איז מען דאך אויך מבאר אין חסידות, פארוואס עפעס שבת²²⁷ איז למעלה מן הזמן, ביז וואנעט אז מ'זאגט אז דעם יום ראשון שלאחרי שבת הויבט זיך אן דער ענין הזמן מחדש, מוז מען דאך זאגן, אז דאס איז העכער פון ענין הזמן אין דעם העכסטן אופן וואס ס'דא אין זמן. וואס די התחלת ענין הזמן — איז דאך דא זמן, דערנאך איז דאך דא אויף דערויף דער ענין פון סדר זמנים פון וואנעט ס'נעמט זיך דער זמן דא למטה, ביז וואנעט <דער רצוא ושוב...> דער מטי ולא מטי און דער רצוא ושוב, וואס דער רצוא ושוב ומטי ולא מטי איז דאך דאס ביז אין אור אין סוף. און דא זאגט מען אז דאס איז מנוחה, וואס דערפאר הויבט שבת ארויף — העכער מכל ענין הזמן, אפילו אין אן אופן היותר נעלה, און דערנאך הויבט זיך אן דער ענין הבריאה מחדש* נאך א* מאל — אז ס'הויבט זיך אן א יום ראשון למעשה בראשית.

לאידך גיסא איז דאך אויכעט דא אויף דערויף א סתירה: דאך ידוע דער תורת המגיד²²⁸ אויף²²⁹ גדולים²³⁰ מעשה צדיקים ממעשה שמים וארץ, אז מעשה שמים

⌘ דקדוקי תורה ⌘

שהוא מעצמותו י"ת" (ועד"ז לפנ"ז בלקו"י ויוד"א "והיא ממש עצם א-להות"). ואולי מרמז בזה, שלשון התורה הנ"ל (שם) "בהירות מבריאה הנעלמת" — ואולי גם "זיו הדרו" (וראה הערה הקודמת, ולהעיר מל' אוה"ת שם "אך צ"ע" ע"ש), ואפילו "שנאצל במחשבה הקדומה" — אינו מתאים כ"כ אם מדובר בעצמותו ית' — ולהעיר מאגה"ק סכ"ה (קמא, סע"א — ע"ד ס' צוואת הריב"ש): "ומ"ש המלקט שרתה, לא ידע לכוין הלשון בדקדוק, כי הבעש"ט ז"ל היה אומר ד"ת בל"א ולא בלה"ק, ור"ל נתלבשה...". ולכן מבאר, שלאידך מלשון חז"ל ("בא מנוחה" — שבוודאי מדוייק) המובא בהתורה, מובן שהכוונה לעצמות ומהות. ולהעיר מאוה"ת הנ"ל: "...שעצמיות נק' הוי' . . . ויש להעיר ממ"ש בת"א . . . באלף השביעי שיהי' גילוי בחי' שא"א להיות עלי' יותר נק' מנוחה, ובשבת נמשך ג"כ מבחי' זו, וזהו בא שבת בא מנוחה... ע"ש.

226) להעיר מכש"ט [לקו"א, ועד"ז או"ת ואוה"ת] שבהערה 216: "...הקב"ה נק' מנוחה, שאין שייך בו תנועה, כי תנועה לא שייך כ"א בדבר שהוא בזמן ובמקום..."

227) לקו"ת שבמילואים: "...כמו יום א' של ששת ימי בראשית שנתחדש הזמן מלמעלה מהזמן, כך מתחדש כל יום ראשון שאחר השבת, שהשבת הוא העלי' באצי' שלמעלה מהזמן... ע"ש.

228) ברשימת ההנחה (הנ"ל הערה 100) כנראה ציין רבינו: "או"ת להה"מ בסופו ד"ה גדולים", הוא סי' תק בהוצ' קה"ת (תשל"ג ואילך). ועד"ז נמצא גם בלקו"א להה"מ (סי' יא בהוצ' קה"ת). ולהעיר שרוב תוכן תורה זו נמצא באור האמת שבשוה"ג 332 כחלק ממ"ש בכש"ט [או"ת ולקו"א] שבהערה 216.

229) כתובות ה, סע"א: "...דרש בר קפרא, גדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה שמים וארץ, דאילו במעשה שמים וארץ כתיב אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים, ואילו במעשה ידיהם של צדיקים כתיב מכוון לשבתך פעלת ה' מקדש א-דני כוננו ידיך...". וברש"י שם: "גדולים מעשה צדיקים ממעשה יצירת

וארץ איז דאך דאס דער ענין וואס ס'געווארן²³¹ מאין ליש – צדיקים מאכן מיש לאין. וואס²³² לכאורה איז דאך דאס ניט פארשטאנדיק, אט²³³ דאס וואס צדיקים מאכן מיש לאין, איז דאך דאס אלץ <אין...²³²> – ביז וואנעט דערגרייכן זיי? ביז צו דעם אין וואו ס'דערגרייכט עבודת האדם. ס'דאך אבער דא אט א דער ארט וואס אס²³⁴ צדקת מה תתן לו ורכו מעשיך²³⁵ מה תעשה לו, איז דאך דארט זאגט מען

⌘ דקדוקי תורה ⌘

שמים וארץ. ובראבין שם (פראג ש"ע): "דרש בר קפרא, גדולים מעשה צדיקי ממעשה שמים וארץ...". וכ"ה בעקידה ריש שער טו. תו"א שבהערה הבאה. ובכ"מ.

(230) או"ת [ועד"ז לקו"א] להה"מ שבהערה 228: "[איתא בגמרא] גדולים מעשה הצדיקים [צדיקים יותר] ממעשה בראשית [- שמים וארץ וכו'], ר"ל [- פיר'] כי מעשה בראשית [- שמים וארץ] היה י"ש מאין, וצדיקים עושים מיש אין, כי מכל הדברים שעושים, אפילו מגשמות דהיינו אכילה [- גשמות כמו אכילה], מעלים ניצוצות הקדושה [- ניצוצין הקדושות] מזה האכילה [- המאכל] למעלה, וכן מכל דבר, נמצא שעושים מ"ש איין, וד"ל. ואמרו רז"ל גדול נס האחרון וכו' וד"ל. הוספת או"ת [ועד"ז לקו"א להה"מ] על כש"ט שבהערה 216: "...דהעולם נברא בו ימי המעשה, ובדיבורו של הש"י דהיינו [ה]אותיות התורה, ונעשה הכל מאין... ע"ש, ועד"ז אוה"א (הנ"ל הערה 228): "...ונעשה הכל מאין ליש, וממעשה הצדיקים נעשה הכל להיפך שעושים הכל מיש לאין, דהיינו שאוכלין ושותין ובכח זה עובדין הש"ית ומחזירין כל הכח להש"ית, וגדולים מעשה הצדיקים יותר ממעשה שמים וארץ, כדאיתא גבי ר"ח ב"ד . . גדול נס האחרון יותר מהראשון . . כשהחזיר נעשה מיש אין . . וזו כל מעשה הצדיקים שמחזירין כל כח להקב"ה כמו שהם קודם בריאת העולם, אבל הקב"ה הוא מאין ליש... ע"ש. תו"א שבהערה 248: "...וזה היא מעלת כל העוסק בתורה ומצות רק להעלותן מיש לאין, ולכן ארז"ל גדולים מעשה צדיקים ממעשה שמים וארץ, שמעשה שמים וארץ הוא מאין ליש . . ומעשה צדיקים העוסקים בתומ"צ עושים מיש אין...". תקס"ח ח"א ס"ע רמו: "...ולזה רמזו רז"ל דגדולים מעשה צדיקים ממעשה שמים וארץ, לפי שמעשה שמים וארץ מאין ליש ומעשה צדיקים מהפכים מיש לאין ע"י מס"נ כו'..." (ועד"ז תרנ"ה, תער"ב ותרע"ח שבהערה 232). תו"ח שבהערה 248: "...גדולים מעשה צדיקים ממעשה שמים וארץ, דמע"ב נבראו מאין ליש...". ועוד.

(231) ראה או"ת, לקו"א, אוה"א ותו"ח שבהערה הקודמת. ולהעיר מאוה"ת שבהערה 220: "...ברא אלקים כח הפועל כנפעל ע"כ ברא לנוכח, אבל בשם הוי' כתיב כי הוא צוה ונבראו . . וזהו מי שאמר והי' העולם, רד"א, וכיון שכן בחי' זו נק' מנוחה... ע"ש.

(232) תער"ב (ועד"ז תרנ"ה) שבמילואים: "...דמעשה שמים וארץ הוא מאין ליש ומעשה צדיקים מיש לאין, דאין הכוונה שמגיע רק בהאין של היש, דא"כ מהו גדולים כו'..." ע"ש. תרע"ח שבהערה 248: "...ממעשה שו"א, שהן מאין ליש ומעשה צדיקים הן מיש לאין כו', ואם מגיעים רק לבחי' אין המקור ליש למה הן גדולים כו'...".

(233) [קשה להבחין אם נאמר "אט דאס וואס צדיקים" (כבפנים), או "ך-אט דאס איז וואס צדיקים"].
 (234) איוב לה, ו-ז: "אם חטאת מה תפעל בו, ורבו פשעיך מה תעשה לו. אם צדקת מה תתן לו, או מה מידך יקח". לקו"ת צו ז, ד: "...דקמיה כחשכה כאורה, ואם צדקת מה תתן לו ורבו פשעיך כו' . . ע"ד מ"ש ברבות בראשית ספ"ב . . אלו מעשיהן של צדיקים, אבל איני יודע באיזה מהן חפץ . . . הוי במעשיהן של צדיקים הוא חפץ, דלכאורה אין לזה פירוש, איך שיין לומר אבל איני יודע באיזה מהן חפץ, מהו הספק. אלא הענין ע"ד הנ"ל משום דקמיה כולא כלא חשיבי, וכחשכה כאורה... ע"ש. ועוד.
 (235) אולי השמטת "פשעיך" הוא מצד לשון נקי'. ואולי (גם) מרמז כאן למ"ש לעיל בפנים (ליד הערה 174) שמה רבו מעשיך הוא ריבוי עצום – ור"ל שאף אם הפשעים יהיו ריבוי עצום כזה, עדיין לא

דאך²³⁶ אז אינו יודע פֿמה חפץ, צי במעשיהם של צדיקים צי פארקערט. דער מעשה שמים וארץ, אט דאס וואס מ'זאגט אז דאס איז מאין ליש, איז דאך ווי גערעדט פריער, אז דאס נעמט זיך פון דעם מאור – פון דעם <כעין...²³⁷ מעין המאור וואס ס'דא אין דעם אור שאין לו סיבה ועילה שקדמה לו ח"ו. היינט ווי זאגט מען אז גדולים מעשה צדיקים ממעשה שמים וארץ? מוז מען דאך זאגן, אז²³⁸ אע"פ וואס ס'דאך דא דער העכער פון דעם ארט וואו²³⁹ ס'דערגרייכט עבודת האדם (איז דארט איז כחשיכה כאורה ורבו מעשיך²³⁵ מה תעשה לו), איז אבער דא נאך העכער און נאך טיפער, ביז אין²⁴⁰ פנימיות המקיף (ווי ס'ווערט אמאל אנגערופן²⁴⁰), ביז אין²⁴¹ עצמות ומהות, איז דארט איז דוקא חפץ במעשיהם של

— דקדוקי תורה —

יתפסו מקום לגבי דרגא זו.

(236) ב"ר ספ"ב: "...והארץ היתה תהו ובהו אלו מעשיהן של רשעים, ויאמר א־להים יהי אור אלו מעשיהן של צדיקים, אבל איני יודע באיזה מהם חפץ, אם במעשה אלו ואם במעשה אלו, כיון דכתיב וירא א־להים את האור כי טוב, הוי במעשיהן של צדיקים חפץ ואינו חפץ במעשיהן של רשעים". וכפנים ("אינו") כ"ה בתקס"ב ח"א ס"ע רנב. אוה"ת ראה (ח"ב) ע' תשנו. תרנ"א שבהערה 240. תרנ"ד ע' רצד. קונטרסים ח"ב שסז, ב [תרצ"ו ס"ע 57]. ועוד. ואולי מרומז בזה, שבדרגא זו גם הוא ית' אינו יודע" – וע"ד מ"ש בתו"א שבמילואים: "...איני יודע באיזו מהם חפץ. . דהיינו מפני ההתנשאות בעצמות אין החפץ בזה יותר מבזה, כי שניהם כלא חשוב... ע"ש. ועוד. ולהעיר מל' תרפ"ג שבמילואים: "...שהאין הנמצא בהיש. . מתעלם ומסתתר מן היש. . דהפי' בזה, דלא לבד שהיש אינו מרגיש שיש אין מה שמחי' אותו, כ"א גם האין אינו יודע במה שהוא מהווה יש ומחייהו...".

(237) אגה"ק ס"כ (קל, סע"א) שבהערות 105, 107: "...הקו מאור א"ס, שהאור הוא כעין המאור, הוא מהותו ועצמותו של המאציל ב"ה, שמציאותו הוא מעצמותו, ואינו עלול מאיזה עילה שקדמה לו ח"ו".

(238) לקו"ת שבהערה 234: "...דקמיה כחשכה כאורה, ואם צדקת מה תתן לו ורבו פשעין כו'. . ע"ד הנ"ל משום דקמיה כולא כלא חשיבי, וכחשכה כאורה...". תרס"ח ס"ע קלו: "...בחי' החסד מלמעלה מהשתל' ששם כחשיכה כאורה שוין, ואינו תופס מקום כלל. . אם חטאת מה תפעל בו ורבו פשעין מה תעשה לו אם צדקת מה תתן לו או מה מידך יקח, כי לפניו ית' כחשיכה כאורה שוין בשני כפי"ן. . מבחי' א"א ששם אינו תופס מקום כלל עבודת האדם... ע"ש. וראה הערה 235.

(239) [קשה להבחין אם הכוונה ל"וואו" (כפנים), או "ווי". וילע"ע].

(240) קונטרס ומעין שבמילואים: "...וכדאי' במד"ר. . כיון דכתיב וירא אלקים את האור כי טוב, הוי במעשיהן של צדיקים חפץ ואינו חפץ במעשיהן של רשעים, וידוע דחפץ הוא פנימי' הרצון, ובבחי' פנימי' הרצון שהוא בחי' פנימי' המקיף חפץ במעשיהם של צדיקים דוקא. . דנש"י שמקבלים ע"י תומ"צ מבחי' או"פ דסדר השתל', שרש ההמשכה הוא מבחי' פנימי' ועצמות... ע"ש. תרנ"א שבמילואים: "...יכולים גם הסט"א לקבל משם, אך זהו רק מבחי' חיצונית המקיף, אמנם מבחי' הפנימיות א"א להם לקבל, דשם עיקר הכוונה נש"י דוקא. וזהו שאמרו במד"ר. . ועדיין אינו יודע באיזה מהן חפץ. . הוי כשהוא חפץ אינו חפץ אלא במעשיהם של צדיקים כו', דמ"ש א"י באיזה מהן חפץ היינו מצד בחי' א"א הנ"ל, אמנם מצד הפנימיות שהוא בחי' עת"י בחי' התענוג העצמי שנק' בחי' חפץ. . דבפנימיות העצמות שם העיקר קיום התו"מ של צדיקי'...". וראה תרנ"ד שבהערה הבאה.

(241) תרנ"ד שבמילואים (שבהערה 243): "...בחי' פנימיות הכתר אינו נמשך אלא לנש"י דוקא, דשם

צדיקים, אז נמלך²⁴² בנשמתם של צדיקים, ואוהב²⁴³ את יעקב ואת עשו שנאתי – וואס דאס נעמט זיך פון דעם ארט פון ואבחר²⁴⁴, יבחר²⁴³ לו²⁴⁵ את נחלתנו את גאון יעקב אשר אהב סלה, וואס דאס איז דעם ארט וואו ס'דא די בחירה חפשית בתכלית, וואס דאס איז דעם ארט וואס ס'ניטא קיינע ענינים פון גילויים, ווארום וואו א גילוי איז שוין דא א נטי'.

⌘ דקדוקי תורה ⌘

ישראל הם העיקר, וכמ"ש במד"ר ע"פ וירא אלקים את האור . . . הוי אומר שהוא חפץ במעשיהם של צדיקים, והיינו דבבחי פנימיות ועצמות אוא"ס הוא חפץ בנש"י דוקא...", "...בחי פנימיות עצמותו..." , "...מבחי פנימיות עצמותו שלפנה"צ הראשון כו'..." ע"ש. וראה הערה הקודמת. (242) אוה"ת עקב (ח"ב) ע' תקה: "...אמר וירא אלקים את האור כי טוב, דמ"מ חפץ דווקא במעשיהן של צדיקים, כי במי נמלך וכו', וצדיק יסוד עולם...". אג"ק אדנ"ע ס"ע צב [תר"ן ס"ע תצב]: "...דבבחי פנימיות אחדותו ית' הלוא חפץ בקיום תומ"צ, וכמארז"ל במי נמלך (על בריאת העולמות דהיינו סדר השתל') בנשמותיהן של צדיקי המקיימי תומ"צ, שעושים האחדות בסדר השתל' ג"כ כנ"ל וכמשי"ת. ובמד"ר כשהוא חפץ אינו חפץ אלא במעשיהם של צדיקי דוקא... ע"ש. ולהעיר מתשל"א שבמילואים.

(243) מלאכי א, ב-ג: "אהבתי אתכם אמר ה', ואמרתם כמה אהבתנו, הלוא אח עשו ליעקב נאם ה' ואוהב את יעקב. ואת עשו שנאתי ואשים את הריו שממה...". תרנ"א שבהערה 240: "...דשרש התיקון הוא מאור הקדום שלמעלה מחושך הקדום, וכמ"ש הלא אח עשו ליעקב ואוהב את יעקב ואת עשו שנאתי, והיינו גם במקום שהם אחים בבחי התאחדות גמורה . . . שם גופא ואוהב את יעקב דוקא . . . שהאהבה העצמית והפנימית היא בנש"י דוקא...". תרנ"ד שבהערה 241: "...בחר בנש"י דוקא להיות לו לעם נחלה, וכמ"ש ואוהב את יעקב דוקא כו', ואותה אנו מבקשים יבחר לנו את נחלתנו את גאון יעקב כו', והיינו דע"י התשובה . . . מעוררים בחי' שרשן הקדום בעצמות אוא"ס, בחי' פנימיות עצמותו, שיבחר לנו את נחלתנו . . . דשרש נש"י הוא בבחי' . . . פנימיות עצמותו שלפנה"צ הראשון . . . ועז"נ ואוהב את יעקב, אהבתי אתכם, בבחי' אהבה עצמיות דפנימיות עצמותו ית'..." ע"ש.

(244) ראה דברי הימים ב ו, ו (ועד"ז מלכים א ח, טז ע"ש): "ואבחר בירושלם להיות שמי שם...". וראה תרגום עה"פ תהלים מז, ה ("יבחר לנו...") דלקמן בפנים: "ירעי לנא למירת ית אחסנתנא ית בית מקדשא דיעקב...". ומ"ש ע"ז בד"ה יבחר לנו תשל"ט (ר"ע ד): "...היינו דנחלתנו הוא בית המקדש, וכדאיתא בגמרא עה"פ אל המנוחה ואל הנחלה, נחלה זו ירושלים...". רד"ק [הארון] תהלים שם, ד-ה: "ידבר. ינהג, כלומר [י]נהגם מקצה הארץ אל ירושלים [לתת אותם תחתינו]. יבחר [לנו את נחלתנו]. מה שהיה [נחלתנו שהיתה] מקדם שלנו, עתה גם כן בחר אותה לנו והשיבנו אליה. והארץ הזאת היא גאון יעקב ותפארתם, כי [כבוד הא-ל שכן בחלק ממנה, והוא בית המקדש, והוא גאון יעקב ותפארתם, כי] בו יתפארו על כל הגוים . . . אשר אהב. המקום הזה אהבו הא-ל, והוא ירושלים [כמ"ש אוהב ה' שערי ציון מכל משכנות, ואמר העיר אשר בחרתי]".

(245) להעיר ממכתב אדהרי"צ (כ"ה מנ"א תרפ"א) אל מקושרי ותלמידי אביו שנדפס בבטאון חב"ד חט"ז (י' שבט תשי"ח) ע' יג [אג"ק שלו ח"א ס"ע קעה, ועד"ז שם ע' קעג-ד, חיי"ג ר"ע נ]: "...ועתה בהגיע אליכם דברי אלה, הנה כל אחד ואחד המתיחס על דגל מקושרי ותלמידי הוד כ"ק אמור"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, ואשר אור לו בציון נקודת נפשו, לקוות לחסדי הא-ל הטוב, בזכות מורו ורבו, יבחר לו את נחלתו כגאון יעקב באחת האגודות שישנם, ובמקומות שאינם יקבעו מחדש, בלימוד אגדה ודא"ח ברבים בסדר מסודר, ויתדברו יראי ה' לקרב הלבבות באהבת רעים אהובים...".

וואס אויף דערויף איז דער ביאור וואס דער רבי נ"ע איז מבאר, אז אין דעם אור וואס אט דארט דערגרייכט עבודת האדם, איז דארט איז דא דער מעין המאור, ביז <אין²⁴⁶> פון עצמות ומהות, וואס אט דארט איז <אבחר²⁴⁴> את נחלת...> יבחר לו²⁴⁵ את נחלתנו, אשר²⁴⁷ גאון יעקב, וואס²⁴⁸ דערפאר איז גדולים מעשה צדיקים ממעשה שמים וארץ, דערפאר וואס זיי דערגרייכן ביז אין דעם אין – ווי דער אין איז נכלל אין יש האמיתי, ביז²⁴⁹ אין אן אופן פון יכולת וואס מ'קען עם גארניט אפטיילן פון דעם יש האמיתי. וואס דערפאר ווערט דאס דערנאך נמשך ע"י עבודתם – בא שבת בא מנוחה, אז דאס איז העכער פון זמן, ביז אין דעם העכסטן אופן פון זמן, וואס דאס איז דער ענין פון הארה וגילוי – אפילו פון דעם ענין פון שם.

⌘ דקדוקי תורה ⌘

(246) [קשה להבחין אם מ"ש "פון עצמות..." הוא בהמשך לזה ("ביז אין פון עצמות...") או במקומן].
 (247) אולי מרמז לתש"ג ס"ע 26: "...אשר הקב"ה יבחר לנו את נחלתנו, ומה היא נחלתנו גאון יעקב...".
 (248) תו"א שבמילואים: "...שמעשה שמים וארץ הוא מאין ליש . . ומעשה צדיקים העוסקים בתומ"צ עושים מיש אין להיות הכל כמו שהוא קמיה . . בחי' צדיקים גדולה ממעשה שמים וארץ, שמהפכים ומבררים . . בחי' יש הגשמי להיות עולה לבחי' אין דלעילא שהוא יש האמיתי כו'..." ע"ש. תו"ח שבמילואים: "...בבחי' ד"ע מיש האמיתי לאיין, היינו שגם בחי' יש האמיתי בבחי' אין האמיתי כו', ולכך יכול להיות מ"ש אין גם למטה בצדיקים . . ולכך גדולים מעשה צדיקים ממעשה שמים וארץ, דמ"ב נבראו מאין ליש, וצדיקי' יכולים לעשות ביטול היש לאיין, שמזה מורה בשרשם למעלה מאיין וי"ש..." ע"ש. תרע"ח שבמילואים: "...גדולים מעשה צדיקים ממעשה שו"א, שהן מאין ליש ומעשה צדיקים הן מיש לאין . . הכוונה היא שמגיע בבחי' העצמות בחי' יש האמיתי כו'..." וראה אדה"א שבמילואים: "...יותר גבוה מבחי' איין דחכמה המברר כו', ונק' יש האמיתי . . וזהו שרמזו רז"ל גדולים מעשה צדיקים ממעשה שמים וארץ כו', משום דמעשה צדיקים . . שהוא היפך היש לאיין . . ומי"ש לאיין חזור אל היש האמיתי שקודם לאין דחכמה..." ע"ש. אוה"ת [ועד"ז ביאור"ז צ"צ] שבמילואים: "...מע"ב הוא יש מאין, והצדיקים ע"י ביטול היש לאין, הנה וצדיק יסוד עולם ממשך גילוי יש האמיתי..." ע"ש. קונטרסים [תרפ"ה] שבמילואים: "...וע"י ביטול היש לאין נמשך בחי' יש האמיתי . . וזהו גדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה שמים וארץ..." ע"ש. תער"ב שבהערה 232: "...שהביטול היש לאין הוא שמגיע בבחי' העצמות שלמעלה מבחי' האין גם בשרש ומקור הראשון כו'..."
 (249) פר"ת [תרפ"א] שבמילואים: "...ביטול היש הוא למעלה ופלא יותר מהביטול דאצי', ומגיע למעלה הרבה יותר היינו בבחי' עצמות, ועוד יותר מענין ההתהוות כו'. וכמארז"ל . . גדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה שמים וארץ . . יכולתו ית' הוא בשני הפכים . . דבעצמותו הוא בחי' יכולת א' . . שביכולתו להוות וביכולתו שלא להוות . . וענין ההתהוות הוא שנתגלה בחי' היכולת להוות כו', אמנם בביטול היש הוא שיש בזה ב' הענינים . . שהוא בבחי' יש ומציאות ואינו בבחי' מציאות כלל וכמשנת"ל, הרי שבזה הוא ב' הענינים דלהוות ושלא להוות כו', ולכן גדולים מע"צ . . והוא התחברות בחי' יש ואין כו'..." ע"ש.

וואס אט דאס איז דער כללות הענין ווי ער איז מבאר אין דעם סעיף, דער ענין פון למטה מטה עד אין תכלית. דער תכלית הסעיף איז ווי ער וועט מבאר זיין ווייטער – אויף מבאר זיין וואס איז דער ענין פון אוצר. כדי מ'זאל וויסן דעם יוקר האוצר וואס מ'איז פותח²⁵⁰ ונותן לפקדי החיל ועל ידם לאנשי החיל, איז ער פריער מבאר דעם גודל הענין פון למטה עד אין תכלית – און וואס, ווי ער זאגט פריער, אז דאס *קען ממשיך זיין ביז למטה דעם ענין פון אין תכלית. אין וואס פאר א מטה? ווי ער איז דארטן מבאר, אפילו אין עולמות ב"ע – וואס דארט איז ניט נאר מה גדלו מעשיך, נאר אויכעט מה רבו מעשיך – זאל דארטן נמשך ווערן דער ענין פון אין תכלית, וואס דאס איז דער אין סוף לאמיתתו. וואס דערפון איז פארשטאנדיק דער גודל העילוי וואס ס'דא אין די העכערע דרגא²⁵¹ פון למטה עד אין תכלית, וואס דאס איז דער ענין פון למעלה עד אין קץ. וואס אט דאס איז – ווי ער איז מבאר אין די ווייטערדיקע סעיפים – איז דאס איז דער ענין <וואס²⁵²> פון דעם אוצר וואס מ'איז פותח²⁵⁰ ונותן. וואס דערפון איז אויך פארשטאנדיק <דער תכלית...> דער נקודת ההמשך ווי ער קומט איצטער: אז מלמעלה⁶⁹ איז מען פותח²⁵⁰ ונותן די אוצרות סתומים⁶⁵, וואס זיי זיינען העכער אפילו פון למטה עד אין תכלית. צוליב וואס גיט מען דאס? ע"י פקדי החיל צו אנשי החיל, אז זיי זאלן אויספירן די מלחמה – און אין וואס פאר א ענין אין מלחמה? ניט אויף לשבות⁵⁸ שְׁבִי ולבוז בזו – ניט אז זאל זיין עבודה בשביל על מנת לקבל שכר²⁵³, ביז אין דעם העכסטן אופן פון שכר, נאר דוקא די עבודה פון נצחון, אז זאל זיך אויספירן דער רצון המלך, דער רצון <פון עצמות ומהות אין סוף פ...> פון עצמות ומהות, ווי ער טוט זיך אן אין דעם רצון, ווי רצון איז כלול אין עצמות ומהות, און דערנאך ווערט דאס נמשך דוקא אין דעם אין תכלית, ביז אין למטה, ביז אין²⁵⁴ עולם העשי' הגשמי.

⌘ דקדוקי תורה ⌘

(250) להעיר ממ"ש בהערה 62 על שייכות אדהריי"צ לענין הפתיחה.

(251) [קשה להבחין אם נאמר "דרגא" (כבפנים), או "דרגין". וילע"ע].

(252) [קשה להבחין אם מ"ש אח"כ "פון דעם אוצר..." הוא בהמשך לזה ("דער ענין וואס [אז אולי: וואס ס'פון דעם אוצר...") או במקומו. וילע"ע].

(253) להעיר מיתחזקאל כט, יח-ט (הפטורת וארא): "...ושָׁכַר לֹא הִיָּה לוֹ וּלְחִילוֹ. . . הִנְנִי נוֹתֵן לְנִבְכַדְרָאצַּר מֶלֶךְ כְּבַל אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם, וְנִשְׂא הַמוֹנָה וְשַׁלְל שְׁלָלָה וּבְזוּ בִיזָה וְהִיתָה שָׁכַר לְחִילוֹ". וראה הערה 58.

(254) [קשה להבחין אם נאמר "אין עולם..." (כבפנים), או "אין די עולם..." וילע"ע].

וואס²⁵⁵ אט דאס איז אויכעט דער כללות הענין וואס – ווי מ'האט גערעדט פריער בהתחלת ההמשך – אז עיקר שכינה *בתחתונים⁷ היתה, און דערנאך איז <על יד...⁹> וואס האט¹⁰ מען דאס מסלק געווען, און עבודת בני ישראל אז מ'זאל דאס נאכאמאל ממשיך זיין, אין אן אופן אז ווי ס'געווען פריער בעיקר שכינה אזוי זאל איצטער אויכעט זיין דער עיקר שכינה, אז <ע"י²⁵⁶ עבודה²⁵⁷ בתורה און> ע"י לימוד התורה און קיום המצוות, און אין אן אופן פון צבא, אז מ'טוט דאס *ווי די הנהגה פון *אנשי צבא איז, וואס דאס איז בקבלת עול, און מ'טוט דאס אין אן אופן אז דאס איז אנגעטאן דוקא אין א מקום וזמן מוגבל, און מ'טוט דאס מתוך התכללות, פון ראשיכם שבטיכם ביז חוטב עציך ושואב מימך, על דרך זה אויכעט אין התכללות כל כחות הנפש, וואס ווי גערעדט אין דעם סעיף, איז דוקא דארטן נעמט מען פון אנת הוא חד, פון פשיטות הנפש פון עצם הנפש – אט א דעמאלט פירט מען אויס דער רצון העליון, אז זאל זיין דער דירה לו יתברך, וואס אין א דירה געפינט זיך דער עצמות ומהות המלך, וואס דאס וועט נתגלה ווערן בקרוב ממש, בביאת מלכא משיחא, למטה מעשרה מנפים.

✻ דקדוקי תורה ✻

(255) [מכאן ואילך נאמר בניגון של סיום מאמר].

(256) [קשה להבחין אם מ"ש אח"כ "ע"י לימוד..."] הוא בהמשך לזה או במקומו. וראה הערה הבאה].

(257) אולי הכוונה להעבודה דאהבה, יראה, ביטול (תען לשוני אמרתך) וכיו"ב בשעת לימוד התורה, או (גם) לעבודת התפלה ותיקון המדות ע"פ מה שלומד בתורת החסידות. וראה סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 142: "...כ"ק אדמו"ר הזקן האט מדריך געווען חסידים . . . אין עניני עבודה בתורה ותפלה ותיקון המדות . . . אויך אין הנהגת הבית...". תש"א ע' 93: "...יעדע תנועה פון מורנו הבעש"ט איז בא זיי געווען א הוראה אין דעם אופן עבודה בתורה, תפלה און הנהגה בפועל". קונטרסים ח"א רסד, ב [תרצ"ב ס"ע רמט]: "...הנה"ב . . . כאשר משתמש בכחו בעניני עבודה בתורה ותפלה וקיום המצוות, פועל חלישות מהותו...". ח"ב תסג, רע"א [תרפ"ה ע' קנב]: "...דאס נולד במדוה רעות הנה ע"י עבודה בתורה ותפלה וקיום המצוות משתנה כו', דזהו תכלית הכוונה...". אג"ק אדהרי"צ ח"ג ע' מח (ה' תשרי תרצ"ד): "בקשתו בהתעוררות רחמים בעניני עבודה בתורה ובתפלה ובהרגש ענין פנימי במוח ולב...".

מילואים לדקדוקי תורה

הערה 2

א. מ"ש כאן "על יסוד המדרש" (ולא "מדרש רבה (במקומו)" וכיו"ב¹ כבתש"י), אולי מרמז בזה שיש להביא סמוכין² למ"ש בתש"י "דעיקר שכינה בתחתונים היתה", מבמדבר רבה, בראשית רבה³, פסיקתא דר"כ, וילקוט שמעוני (ואולי גם מדרש הגדול) דלקמן.

דהנה בתש"י בתחילתו כתב: "ואיתא במדרש רבה (במקומו)⁴ לגן אין כתיב כאן אלא לגני לגנוני, למקום שהי' עיקרי בתחלה, דעיקר שכינה בתחתונים היתה, ועל ידי חטא עץ הדעת נסתלקה השכינה מארץ לרקייע, וע"י חטא קין ואנוש נסתלקה השכינה מרקיע א' לב' וג', ואח"כ בדור המבול נסתלקה מרקיע ג' לד', וכדאיתא במד"ר ע"פ וישמע את קול הוי' אלקים מתהלך בגן א"ר אבא מהלך אין כתיב כאן אלא מתהלך, קפיץ ואזיל קפיץ ואזיל".

אבל בשיר השירים רבה עה"פ (ה, א) הל' הוא⁵: "באתי לגן אין כתיב כאן אלא לגני לגנוני,

שוליי הגליון

(1) ראה באתי לגני תשי"א (0: 20): "אין מדרש רבה אויפן ארט". תשכ"ח (0: 10): "במדרש רבה במקומו". תשל"ו (0: 10): "דער שיר השירים רבה במקומו". ועוד.

(2) ולהעיר מתרל"ג בתחלתו: "באתי לגני אחותי כלה אריתי מורי . . . ופי' במד"ר במקומו דך"ח (. . . ובפ' נשא קרוב לר"פ י"ג, וע' בפ' בראשית פיי"ט), לגן אין כתיב כאן אלא לגני לגנוני למקום שהי' עיקרי בתחלה דעיקר שכינה בתחתוני' היתה", ע"ש [ולהעיר מלקו"ת צו י, סע"ד. שה"ש לא, ד]. ואולי מה שהסתפק בתרנ"ח ב"ואי' במד"ר" בלבד, הוא לרמז לב' (או ג') מקומות אלו שבמדרש רבה, ע"פ ציון זה שבתרל"ג. אך אם (רק) זה הי' הכוונה גם במאמר דידן, לכאורה הול"ל כאן "מדרש רבה", ולא "מדרש" סתם.

(3) אף ש"באתי לגני" לא נזכר בב"ר דלקמן בפנים – ראה תרל"ג שבשוה"ג הקודם.

(4) מ"ש כאן הוא תוכן ופירוש דברי המדרש, ולא העתק לשונו [ואילו בתרצ"ט בתחלתו הובא השהש"ר כלשונו (בדפוס ווילנא, חוץ משינויים אחדים: "חטא אדם הראשון נסתלקה" ולא "ונסתלקה", "הרשעים מה יעשו" ולא "עשו" – כנוסח דפוסים אחרים) ובארוכה].

(5) כ"ה לפנינו, ולהעיר מדרשות ר"י אבן שועיב דלקמן בפנים (סוף אות ב).

למקום שהי' עיקרי מתחלה, ועיקר שכינה לא בתחתונים היתה, הה"ד וישמעו את קול ה' אלקים מתהלך בגן, א"ר אבא מהלך אין כתיב כאן אלא מתהלך, מקפץ וסליק מקפץ וסליק, חטא אדה"ר (ו)נסתלקה⁶ השכינה לרקייע הראשון, חטא קין נסתלקה לרקייע השני, חטא אנוש נסתלקה לרקייע השלישי, חטא דור המבול נסתלקה לרקייע הרביעי...".

וברוב מפרשי המדרש [יפה קול (השלם)⁷, וכ"כ ביפה מראה לירושלמי ברכות פ"ב ה"ח (ד"ה לרעות בגנים)]. עץ יוסף⁸. משמעות ציוני המתנות כהונה. משמעות ציוני פי' מהרז"ו כאן, ובפסיקתא רבתי פ"ה, ז. כנפי יונה (ווארשא תרל"ו). חידושי רי"ח (ווילנא תרנ"ח)] אכן למדו, שכוונת השהש"ר הוא שעיקר שכינה היתה בתחתונים בתחילת הבריאה, אך לא ביארו⁹ איך

שוליי הגליון

(6) ראה שוה"ג 4 שבתרצ"ט איתא: "נסתלקה". (7) ד"ה ועיקר (הב'), והוא העתקת לשון עצמו מיפה תואר (השלם) לב"ר פיי"ט, ז [יג], ד"ה עקר (הב') – בהתאם למ"ש בהקדמתו ליפה ענף [הנדפס בריש ס' יפה קול (השלם) – איזמיר תצ"ט (כיון שיפה קול הוא באמת חלק מיפה ענף על מדרשי כל החמש מגילות, ונק' יפה קול רק ע"י המו"ל דדפוס הנ"ל)]: "ואף שלא אצטרך לחדש עליהן פי', כי המעיין ימצאם במדרש הנד' [- מד"ר עה"ת] . . . הוזקקתי להביא פירושם גם בזה, מפני שצריך לחדש בהן כמה דברים כפי קשורן עם הכתובי' אשר במגלות אלו, ומפני כמה שנויין שבאו בלשונם פה מלשונם שם, וגם להקל על המעיין שלא יצטרך לחפש אחריהן שם". וראה לקמן בפנים אות ב.

(8) ד"ה ועיקר. ולהעיר, שחסר שם הציון "יפ"ת", כי חציו הראשון ("דקדק לומר לשון זה . . . שאין מקום פנוי מהשכינה") הוא ל' היפ"ת (השלם) ויפה קול (השלם) שבשוה"ג הקודם, ורק חציו השני שייך להציון לנוז הקדש (- השלם לב"ר שם, ד"ה מהלך). ואף שהעץ יוסף נקט דיבור המתחיל "ועיקר שכינה לא בתחתונים היתה", מ"ש אח"כ "דקדק לומר לשון זה", קאי לכאורה רק על דיוק הל' "עיקר שכינה", כי הוא ל' מקורותיו הנ"ל – יפ"ת (השלם): "עקר שכינה בתחתונים היתה, דקדק לומר לשון זה...". יפה קול (השלם): "ועיקר שכינה, דקדק לומר לשון זה...". ונוז הקדש (השלם): "ודקדק לומר עיקר שכינה בתחתונים".

(9) חוץ מבפסיקתא דר"כ (באבער) פ"א, הערה יא ("בלשון שאלה"). כנפי יונה ("בלשון שאלה, האם עיקר

(בתמי")

ב. והנה הלשון "עיקר שכינה בתחתונים היתה" אכן נמצא בבראשית רבה פי"ט, ז: "וישמעו את קול ה' אלקים מתהלך בגן לרוח היום. . א"ר אבא בר כהנא מהלך אין כתיב כאן אלא מתהלך, מקפץ ועולה, עיקר שכינה בתחתונים היתה, כיון שחטא אדה"ר נסתלקה שכינה... — אך לא נזכר שם הפסוק ד"באתי לגני"¹³.

אבל בפסיקתא דר"כ פ"א איתא: "באתי לגן אין כתיב כאן, אלא באתי לגני לגנוני, במקום שהיא עיקרה מתחלה, עיקר שכינה בתחתונים הי' . . אמר ר' יצחק, כתיב צדיקים ירשו ארץ . . עיקר שכינה מתחלה בתחתונים היתה", ע"ש. ועד"ז בילקוט שמעוני נשא רמז תשי"א¹⁴: "באתי לגן אין כתיב כאן, אלא באתי לגני לגנוני, במקום שהוא עיקרה מתחלה, עיקר שכינה בתחתונים היה". מדרש הגדול פקודי מ, לד: "באתי לגן אין כת' כן, אלא באתי לגני, לגנוני, למקום שהיה עיקרי מתחלה, עיקר השכינה בתחתונים היתה".

ונמצא, שע"פ מקומות אחרים שב"מדרש" (במד"ר לא "במקומו", וגם במדרשים אחרים) הנ"ל, מובן שכוונת השה"ר כאן הוא "דעיקר שכינה בתחתונים היתה".

ואפשר להביא עוד סמוכין, ממה שהיפה קול העתיק כאן את לשונו מיפ"ת לב"ר¹⁵ מבלי לחדש ולהעיר כלל בקשר לשינוי הל' שבין השה"ר והב"ר — למרות שכתב בהקדמתו "שצריך לחדש בהן כמה דברים . . (ו) מפני כמה שנויין שבאו בלשונם פה מלשונם שם" — וא"כ משמע שהיפ"ת ס"ל שאין כאן שינוי משמעותי (כ"כ). וביותר משמע כן ממה שהעתיק כאן לשונו מד"ה עקר (הג') שביפ"ת לב"ר הנ"ל, והשאייר הדיבור המתחיל "ועיקר שכינה בתחתונים היתה" (אם

לפרש את הל' "ועיקר שכינה לא בתחתונים היתה". ולאידך, במלבי"ם עה"פ הביא את המדרש בקיצור: "ובמדרש באתי לגני לגנוני עקר שכינה מתחלה לא בתחתונים היתה", ולכאורה משמע שלדעתו הוא בניחותא¹⁰, ושס"ל בדעת השה"ר¹¹ שבתחילת הבריאה לא היתה עיקר שכינה בתחתונים¹².

אולם במדבר רבה פי"ג, ב: "באתי לגן אין כתיב כאן, אלא באתי לגני, לגנוני, למקום שהוא עיקרי מתחלה, וכי עיקר שכינה אינה בתחתונים היתה, הה"ד וישמעו את קול ה' אלקים מתהלך בגן לרוח היום, א"ר חמא בר כהנא מהלך אין כתיב כאן אלא מתהלך בגן, מקפץ ועולה . . כיון שחטא אדם נסתלקה השכינה...". ומההוספה "וכי עיקר שכינה... מוכח (לכאורה) ששם אינו בניחותא — וכן פירש בסה"ש תשנ"ב ח"ב ע' 400: "וכי עיקר שכינה אינה בתחתונים היתה

שולכי הגליון

שכינה לא בתחתונים היתה מאז"). תוספות מאיר עין לפסיקתא רבתי פ"ה, אות כד ("בתמיה"). וחידושי ר"ח ("בלשון תימה . . בחר המדרש לשון ערומים וכמתמה וכי עיקר שכינה לא בתחתונים היתה").

10 ואולי ס"ל לדייק כן משינוי הל' שבין הבמד"ר דלקמן בפנים ("וכי . . אינה") והשה"ר ("לא").

11 ולהעיר ממלבי"ם תהלים כד, א: "...וכמ"ש שמיום שברא הקב"ה את עולמו נתאוה שיהיה לו דירה בתחתונים, אולם חטא הדורות הקודמים גרמו להפסיק הדבוק הזה, עד שבאו האבות שהם התחילו לעלות בהר ה' ולהמשיך ההשגחה והשכינה אל הארץ . . שהגם שהיה מכוונת האלהי שיהיה חבור לעליונים עם התחתונים, לא התקיים זה ע"י חטאי הדורות . . עד שבאו השלמים האבות עד משה איש האלהים שהתחילו לעלות בהר ה' וירד ה' על הר סיני... ע"ש.

12 ומ"ש במדרש מיד לפנ"ז "למקום שהי' עיקרי מתחלה", לכאורה אפשר לבאר (להמלבי"ם), שלפועל היתה השכינה בתחתונים לזמן קצר ושוב נסתלקה, אבל זמן זה בטלה במיעוטה לדעת השה"ר — וע"ד מ"ש העקידה (פ' יתרו שער מ"ד חלק הראשון, ד"ה ועתה ואילך) בענין דומה, והביא כאן תוכן מ"ש ביפה קול (השלם — ד"ה ועיקר (הג')) בזה"ל: "דאע"ג דעיקר שכינה בתחתונים היתה, כיון דתכף ומיד נסתלקה . . כשראה קלקול אדם, ולא כשראה העולם מיד אלא סמוך לבריאתו, וקרי ל' תחלת הבריאה דה"ל כאלו לא היתה עיקר שכינה בתחתונים כלל, כיון דמיד עלתה", ע"ש (וביפ"ת לב"ר פ"ג, ט [יב]).

שולכי הגליון

13 וראה לעיל שוה"ג 3.
14 אולי י"ל ע"ד הרמז, שביל"ש זה מרומז הענין ד"נשא את ראש" שהתחיל ב"תשיא" בבאתי לגני, וד"ל.
15 כנ"ל שוה"ג 7.

☞ הערה 3 ☞

ולהעיר מאג"ק אדהריי"צ ח"ה ע' שנה (ט) אייר תש"א – לרי"ד הלוי סלובייצ'יק): "...הוד כ"ק אאמור"ר הרה"ק אמר אז דרוש חסידות, רעיון מחקרי עמוק בענין שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה, הכרת אלקות מהבריאה, על יסוד מאמר המדרש ע"פ ברכי נפשי, מה הנשמה ממלא את הגוף אף הקב"ה ממלא את העולם. . . הדר"ג כבוד זקנו הודה להוד כ"ק אאמור"ר הרה"ק על אשר כיבדו בד"ת, ואמר שהדברים התיישבו בלבבו, ועד אז – מבלי הבט על אשר זקנו או אבי זקנו מצד כבוד אמו הי' מגזע החסידים – לא שמע ולא ידע מרעיונות החסידות.

ע"פ בקשת הוד כ"ק אאמור"ר הרה"ק, אמר הדר"ג כבוד זקנו¹⁶ דברי תורה, ודרש ע"פ תורת ה' תמימה משיבת נפש, על יסוד המדרש, ר' ירמי' ורבנן, חד מנהון אמר למה היא תמימה שהיא משיבת נפש, וחרנא אמר למה היא משיבת נפש שהיא תמימה...".

ועד"ז תרח"ץ ע' צב-ג: "...דכאשר לומד בפנימי' התורה ענין דואתה מחי' את כולם, דהוא ית' מהווה ומחי' את כל העולמות והנבראים בחיות פרטי כ"א לפי מהותו ולפי עניניו, ויודע ומבין ומשיג הענין בטוב בכמה ביאורים והסברים על יסוד המאמר מה הנשמה ממלא את הגוף אף הקב"ה מחי' את העולם...".

תש"י ע' 89 [סה"ש תש"א ע' 36]: "...אין יעדער דור האט מען אלץ מבאר און מסביר געווען דעם ענין פון שמחת בית השואבה על יסוד המאמר דיונה בן אמיתי קיבל נבואתו בשמחת בית השואבה...".

אג"ק אדהריי"צ ח"א ס"ע קסז (ח' מנ"א אפר'ת) [חכמי ישראל בעש"ט ע' 78]: "...וכמבואר בארוכה בעניני ההתבוננות

אין זה טה"ד), למרות שמיד לפני"ז נקט (ב' פעמים) דיבור המתחיל "ועיקר שכינה לא בתחתונים היתה". וראה גם מ"ש ביפה מראה הנ"ל: "כדאמר בחזית [- שהש"ר] באתי לגני לגנוני דהיינו לשון חופה משום דעיקר שכינה בתחתונים היתה".

ולהעיר בכל הנ"ל מדרשות ר"י אבן שועיב פ' ויקהל פקודי (קראקא של"ג – לד, ב): "ואמרינן במדרש חזית בפסוק באתי לגני, אמר רבי לוי עיקר שכינה בתחתונים היתה, דכתיב וישמעו את קול ה' אלדים מתהלך בגן, בא אדם הראשון וקצץ בנטיעות ונסתלק לרקיע ראשון, בא קין הרג הבל נסתלק לרקיע שני, בא אנוש ועבד עבוד' זרה ונסתלק לשלישי, באו דור המבול השחיתו דרכם נסתלק לרקיע רביעי, באו בוני המגדל נסתלק לחמישי, בא נמרוד נסתלק לששי, באו סדומיים נסתלק לשביעי, בא אברהם הוריד השכינה מן השביעי לששי, בא יצחק והורידה לחמישי, בא יעקב והורידה לרביעי, בא לוי והורידה לשלישי, בא קהת הורידה לשני, בא עמרם הורידה לראשון, בא משה הורידה לארץ למשכן, ועל זה באה הצואה למשה להקים המשכן שהוא ראוי להשרות שכינה בתחתונים".

ולהעיר, שבלקו"ש ח"י"ח ע' 176 מביא הל' "עיקר שכינה בתחתונים היתה" (במרכאות), ומציין בהע' 35: "שהש"ר עה"פ (שה"ש ה, א), וש"נ", ע"ש. ולהעיר עוד, שמבין כל מאמרי באתי לגני המוגהים, רק בב' מהם מצויין למקומות אחרים במדרש – בתש"מ (שי"ל בשעתו): "דאיתא במדרש רבה", ובהע' 2: "שהש"ר שם. וש"נ", ובתשל"ח (ט"ו בשבט, שי"ל בתש"מ"ט): "דאיתא במדרש", ובהע' 4: "שהש"ר במקומו. וש"נ" (ולהעיר, שהפנים דהמאמר שם אינו בהסגנון דמאמרי באתי לגני דיו"ד שבט, ע"ש). ואפילו בתש"ט שכתוב שם: "ומבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר בעל ההילולא בהמאמר עפ"י המבואר במדרש", מצויין ע"ז (בהע' 4) רק "שהש"ר עה"פ". וראה גם לקו"ש ח"ו ע' 81, והע' 5. סה"ש תשמ"ז ח"א ע' 292, והע' 10. תשמ"ח ח"א ע' 232, והע' 41.

16 (1) (הדרת גאווה כבוד זקנו הר"ח) (מבריסק) – ל' אג"ק שבפנים (ע' שנד-ה).

אראפקומען אין ספירת המלכות¹⁷, און אין די ספירות למטה ממנה¹⁸, ביז עוה"ז הגשמי. ביי פערשידענע התעוות'ן האט מען גערעדט אז דער בעש"ט און דער מגיד זיינען אין דער בחי' פון כתר. אין כתר איז פאראן עתיק און אריך; דער בעש"ט איז בחי' עתיק און דער מגיד בחי' אריך. הוד כ"ק רבינו הזקן – חכ', הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק האמצעי – בינה, הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק צמח צדק – דעת. דאס האב איך געהערט ברבים, ביחידות האב איך געהערט ביז נצח והוד און ווייטער. – זאגט א ניגון".

אג"ק חיי"ג ר"ע ערב (כ' תמוז תשט"ז):
 "...ויה"ר שירחיב הצנור והכלים לקבלת ברכות צי"ע"¹⁹ (מדתו של יוסף הצדיק, וראה ג"כ לקו"ת להאריז"ל פ' וירא ובע"ח שער פרצופי זו"נ פרק ג' שיצחק הם אותיות קץ חי, כי ה' גבורות הנק' יצחק הם ביסוד הנקרא חי, עיי"ש), כוונתי על ידי הוספה בלימוד תורתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר, חיזוק בשמירת תקנותיו, ומהם שלשת השיעורים הידועים בחומש תהלים ותניא, ובהשפעה בכל הסביבה לעשות כזה...".

שיחת יו"ד שבט תש"כ (שיחה ח – 0:35 –
 בביאור הטעם שתאריך המכתב כללי בקשר ליום ההילולא²⁰ הי' "ששי בשבט ה'תש"כ"):
 "...מ'האט געפרעגט דער שאלה, פארוואס ס'שטייט הששי – ניט ס'שטייט הוא"ו? דער אונטערשייד איז, אז ס'שטייט הוא"ו האט דאס צוויי פירושים, ווארום א וא"ו גייט דאס אדער אויף ספירת התפארת אדער אויף ספירת היסוד. דער אונטערשייד איז אז דאס איז א וא"ו רבתי אדער א וא"ו זעירא, אבער אז ס'שטייט א וא"ו

דממכ"ע, ועל יסוד מארז"ל מה הנשמה ממלאה את הגוף, והאדם עולם קטן, כל מה שנברא בעולם נברא באדם, ובענין בריאה יש מאין...".

שם ח"ז ע' ל (כ' כסלו תש"ג – לרבינו):
 "...על יסוד אגרת הקדש של הוד כ"ק אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"ם זי"ע אדות חג החגים י"ט כסלו שהוא ראש השנה לתורת החסידות חב"ד, הנני לבקשו אשר יואיל לסדר לוח השנה מתחיל מ"ט כסלו זה עד י"ט כסלו הבע"ל...".

שם ח"י ע' שמו (כ"ז טבת תש"י): "...ונכון אשר ידידי יסדר מאמר מסודר בשפה שיבין השואל, על יסוד המאמר למה קדמה שמע לוהי' אם שמוע אלא בכדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחלה ואחר כך יקבל עול מצות...".

שם חיי"ג ר"ע תצו (כ"ד אדר תש"ט): "...מי שיש לו חוש פנימי יוכל לצייר לעצמו, על יסוד המבואר בדברי רז"ל מענין עילוי נשמות ההורים בעולם האמת מהיכל להיכל על ידי קירוב בניהם ובני בניהם בהתעוררות של קיום המצות...". ובכ"מ.

ולהעיר משיחה ט שלאחר המאמר (4:50):
 "...איז דאך ידוע אין כללי הפוסקים, אז בשעת ס'ניטא קיין בירור הלכה בש"ס: אדער ס'געבליבן א ספק בש"ס, אדער דער דין ווערט ניט געבראכט בש"ס – איז אט דעמאלט פסק'נט מען על יסוד הנמצא במדרשים וזהר...".

שיחה יו"ד שלאחר המאמר (0:05): "...אבער על יסוד מאמר חז"ל אין מזרזין אלא למזרזין...".

שולח הגליון

(17) להעיר מסה"ש תנש"א דלקמן בפנים.
 (18) לכאורה קאי על הספירות של עולמות ביי"ע.
 (19) פירוש: צדיק יסוד עולם.
 (20) תש"א בתחלתו (צילום המכתב) – בקשר ליו"ד שבט תשכ"ד (כמ"ש בפתח דבר: "באשר ההוצאה לאור תוגמר בעז"ה בסמוך ליו"ד שבט, יום ההילולא של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע, מדפיסים אנו בזה, במקום הקדמה, מכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א ליום ההילולא העשירי יו"ד שבט התש"כ. . . אור לכד' טבת, ה'תשכ"ד..."). לקו"ש ח"ו ע' 290-1. אג"ק חיי"ט ע' קעג-ד.

וראה תש"ט ע' עו [סה"ש תש"ה ע' 60 – שמח"ת בסעודת היום]: "דער סדר השפעת הספי' איז דורך די ספירת היסוד. סיי אין ספירות פון סדר השתלשלות, און סיי אין דער המשכה פון למעלה מסדר השתלשלות, איז אלץ דורך ספירת היסוד, און דאס איז בכדי עס זאל

מהותה (וע"ש ההוראה מזה בעבודת ה').

ולהעיר, שע"פ מ"ש בלקו"ש חכ"ה ע' 429 [סה"ש תשמ"ז ח"א ע' 200] הע' 52 לכאורה יוצא, שמצד הכוונה העליונה לא היתה מקום לחטאים וירידה בפועל, במשך כל ששת ימי בראשית, עד שנברא אדם הראשון "בסוף מע"ב – ריבוי זמן לאחרי שנתאוה כו' ונברא העולם". ובנוגע להזמן דקודם שנברא אדה"ר "הכוונה דנתאוה כו' היתה" רק "שיתהווה עולם (לכתחילה באופן כזה) שיש בו האפשריות ועולוליות לרע", ע"י שההעלם ו"הסתר אורו ית" שהי' בעוה"ז מתחילת ששת ימי בראשית, שתוכנו הוא "שאין נרגש בעולם שהתהוותו הוא מאלקות – נותן את האפשריות שיהי' "מלא קליפות וס"א שהן נגד ה' ממש", ע"ש.

ערה 10

ולהעיר מל' במדב"ר פי"ג, ב: "א"ר יצחק, כתיב צדיקים יירשו ארץ וישכנו לעד עליה, הרשעים במה ישכנו? באויר? אלא הרשעים סלקו השכינה מן הארץ, אבל הצדיקים השכינו השכינה בארץ" (ואילו בשהש"ר כאן הל' הוא: "א"ר יצחק . . הרשעים . . לא השכינו שכינה לארץ" ע"ש, ועד"ז בב"ר פי"ט, ז ע"ש).

עץ חיים שער לו (שער מיעוט הירח) פ"ב: "שאמרו²² רז"ל שאדם הראשון סילק את השכינה לרקיע ראשון ודור אנוש כו' עד שהעלה . . וא"כ נמצא ששבעה רקיעים התחתונים שבה כבר עלתה בימי אדם הראשון . . המלכות שבה שהוא רקיע א', נסתלקה משם ועלתה ביסוד, וכן עשו כל השבעה דורות עד שהעלוה...".

שוליי הגליון

(22) ועד"ז בשער ההקדמות דרושי פרצוף רחל, דרוש ד (סט, ג [נסד, סע"ב ואילך]): "...מה שארו"ל כי אדה"ר העלה את השכינה לרקיע הא', ודור אנוש לרקיע ב' וכו', עד שבא אאע"ה שהיה למעלה מז' רקיעים, כמשארז"ל על פסוק הבט נא השמימה, והורידה לרקיע הא' וכו' עד משה רבינו ע"ה שהורידה בארץ . . והרי זו עליית רקיע הו' שבז' תחתונות שבה בימי אדם, ונמצא כי בימי החול . . המלכות עלתה ביסוד . . ועד"ז נתעלו ז' תחתונות שבה אחת לאחת בכל ז' הדורות ההם...".

בינונית, איז וא"ו דא אויס אמת גייט דאס גאר בעיקר אויף ספירת התפארת, וואס דאס איז כולל די ששה מדות. בשעת ס'שטייט ששי, איז א חוץ דערויף וואס דאס איז כולל ששה מדות, וואס יסוד איז דאך כולל כל המדות כולם, איז דאס בעיקר מורה במודגש אויף ספירת היסוד, ניט אויף ספירת התפארת . . (4:25) און יוסף איז דאך מדתו יסוד . . וואו פירט זיך דאס אויס? פירט זיך דאס אויס אין יוסף'ן. וואס אט אזוי איז אויך געווען בהנוגע לפעולות – ביז ווי מ'האט דאס געזען במוחש – איז דער עיקר ענינו והדגשה פון די פעולות פון דער בעל ההילולא איז דאס געווען אויף אראפבריינגען דאס אין ענינים של פועל, וואס דאס איז דער ענין פון יום ששי, משא"כ אז ס'שטייט וא"ו... ע"ש.

סה"ש תנשא ח"ב ע' 642, הע' 73: "וידוע שכ"ק מו"ח אדמו"ר הוא כנגד ספירת היסוד (רשמו (הראשון) יוסף, שהוא מדת היסוד), לאחרי החמש מדות כנגד החמשה נשיאים שלפניו – ראה ס' השיחות תש"ה ע' 60. ועוד. וי"ל שכל דורנו האנשים נשים וטף הוא ספירת המלכות²¹. ועוד.

ערה 5

וראה תש"י ס"א (ע' 111): "...וזוהו באתי לגני לגנוני למקום שהי' עיקרו בתחלה, דעיקר שכינה בתחתונים היתה. והענין הוא דהנה תכלית הכוונה בבריאת והתהוות העולמות, דנתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים, שיהי' גילוי אלקות למטה ע"י עבודת האדם...".

ערה 8

אולי הוספת "דערנאך" מרמזת (גם) להמבואר בלקו"ש ח"ו ע' 82 (שיחה ליו"ד שבט) – ע"פ תוכן הענין ד"עיקר שכינה בתחתונים היתה" שבתש"י – שזה שעוה"ז היא "עולם הקליפות וסט"א", הוא ענין שניתוסף לאחרי הבריאה, ע"י חטא עה"ד, ואינה מוכרחת להיות כן מצד עצם

שוליי הגליון

(21) להעיר ממ"ש שם בסה"ש תש"ה – שהובא לעיל בפנים – ליד שוה"ג 17.

הערה 11

וראה מאמר הרקיעים (טשערנאוויץ תר"כ) לרמ"ע מפאנו בתחלתו (ד"ה ודע כי ביום): "ביום ברוא אלקים אדם היתה שכינה בתחתונים, ובחטאו נסתלקה לוילון. . בא קין ואמר לית דין ולית דיין והרג את הבל. . נסתלקה לרקיע ממש הוא השני ממטה למעלה..."

לקוטי הש"ס להאריז"ל לב"מ (נב, א) ד"ה האונאה: "ובגמ' הקשו. . ותרצו תנא ברא חשיב מלמעלה למטה ותנא דידן חשיב מלמעלה למעלה. . והענין כי לפעמים השכינה מסתלקת למעלה בעונות הדור ולפעמים יורדת בגלות, והנה תנא דידן דיבר במשנה קודם בנין הבית ואמר מלמעלה למעלה, כי בעונות נסתלקה השכינה למעלה. . ותנא ברא הוא מדבר אחר החורבן, כי אז ירדה בגלות עם ישראל והיא מלמעלה למטה" – ולפינו בכ"מ שם איתא: "...תנא דידן קא חשיב ממטה למעלה..."

הערה 13

ולהעיר משה"מ קונטרסים ח"א יח, ב [תרפ"ט ע' 76]: "עד שבא אברהם", ובהקיצור שם (יט, א [ע' 78]): "ועמדו דורות הצדיקים..." [ולכאורה אפשר לבאר עפ"ז גם מ"ש בתשי"א (7:20): "דערנאך זאגט ער, ביז וואנעט זיינען געקומען ז' צדיקים", אף שבתשי"א איתא: "ואח"כ עמדו"].

וראה עד"ז שמו"ר פט"ו, ז: "מוצאים אנו מתחלה הי' המקום מבקש לכונן את העולם ולא הי' מוצא עד שעמדו האבות. . כיון שבאו האבות וזכו אמר הקב"ה על אלו אני מכונן את העולם", ולכאורה משמע ש"עמדו האבות" ו"באו האבות" היינו הך, או ד"באו" הוא ביאור על "עמדו", וכיו"ב. וכן משמע מתער"ב ח"א ע' רצ, שמביא כל לשון השמו"ר הנ"ל, ושוב מדייק מהו"ע "אומרו עד שבאו האבות" – צירוף (לכאורה) מל' "עד שעמדו" ו"כיון שבאו". ובסיום המאמר (שם ע' ש) מביא מדרש דידן, דעיקר שכינה בתחתונים היתה והרשעים גרמו סילוק השכינה, ומפרש שזהו גם כוונת השמו"ר, ושמו"ש "עד שבאו האבות וזכו" קאי על ההמשכה שע"י עבודת האבות, ע"ש.

ולהעיר שע"פ הידוע²³ שאתערותא דלתתא צ"ל מעין ההמשכה הנמשכת על ידה, לכאורה מתאים שהעבודה הממשיכה את ההמשכה ד"באתי לגני" תהי"ג כ"כ באופן של "בא" (וראה לקו"ש חיי"ט ע' 245 ואילך בביאור העבודה באופן ד"תבוא"). ולהעיר מהידוע²⁴ שכללות עבודתו של אברהם אבינו היתה באופן של "בא בימים", כפירוש הזהר²⁵, שכל ימיו היו יומין עילאין, שלימים ומלאים בעבודת ה', ולא חסרא יומא חדא. וממנו נלמד שכן צריך להיות אצל כאו"א מישראל, ומזה מובן שכן הי' אצל כל א' מהז' צדיקים.

ולהעיר גם מעקידה שער לך, שפתח השער עם ל' התנחומא נשא טז "עמד קין. . עמד דורו של אנוש. . עמד עמרם. . עמד משה..." , ובהמשך השער מבאר כל א' מהדורות בפרטיות, ומביאם בל' "בא קין. . בא אנוש. . בא עמרם. . בא משה".

גבורות ה' פס"ו (פז, סוע"א ואילך): "ובמדרש רבות בפרש"ן] בראשית. . ואחר כך עמדו ז' צדיקים. . אברהם יצחק יעקב לוי קהת עמרם משה... ", ושוב (פז, ד ואילך) כשמבאר דברי המדרש: "בא אברהם. . עמד יצחק. . בא יעקב. . לוי. . קהת. . בא עמרם. . בא משה".

מבקש ה' (לר"ש חאגיז, ויניציאה שנו"ו) פ' בראשית (יד, א): "בא אברהם. . וכשבא יצחק. . וכשבא יעקב. . עמד לוי. . וכשעמד קהת. . עמד עמרם. . וכיון שעמד משה".

הערה 14

וראה לקו"ש ח"ח²⁶ ע' 24: "...און כשם ווי

שול"י הגליון

(23) באתי לגני תשכ"ט ס"ט (סה"מ מלוקט ח"ג ע' מז [ח"ג ע' שכה]), וש"נ.

(24) ראה ד"ה ואברהם זקן תשל"ח, תשמ"ו (סה"מ מלוקט ח"א ע' רפט, תנא [ח"א ע' שז, שטז]), וש"נ. וראה לקו"ש חל"ה ע' 68 ואילך.

(25) נסמן במקומות שבשוה"ג 72. וראה גם ע"ד הפשט לקו"ש חל"ה ע' 91 ואילך.

(26) שבמילואים להערה 27.

☞ **הערה 16** ☜

ולהעיר משל"ה קעה, א-ב: "...ושם ידו"ה שהוא הנהגה השגחי' לא נודע, כי לא הגיע שום התעוררו' מלמטה לעורר' למעלה, להיות את שלמטה מרכבה למה שלמעלה, כידוע להיודע בסוד ההתקשרות, עד שזרה אור אברהם אבינו וכל אבותינו הקדושים וזרעיהם, ואז התחילו להוריד השכינה, ולחזור את העולם לתיקונו להתאחד ב' שמות ידו"ה אלקים. בהבראם ביום עשות ה' אלקים, במדרש בהבראם באברהם, כי הוא התחיל לעשות ולתקן ידו"ה אלהים, והבן. וכדאית' במדרש. . . ברא את האדם וצווה מכל העץ. . . ועבר על ציווי. . . סילק הקב"ה שכינתו לרקיע הראשון, עמד קין. . . סילק שכינת' לרקיע שני. . . עמד אמרפל וחבריו והכעיסו, סילק שכינת' לרקיע שביעי. . . והעמיד את אברהם וסגל מעשיו, ירד משביעי לששי. . . ובהורדת השכינה למטה אז היה מתגלה למטה שם ידו"ה, סוד האחדות, וזה היה מצד האבות כי הן הן המרכבה, ובפרט ראש בית אב אומה הישראלית אברהם אבינו ע"ה הוא סוד המרכבה... ע"ש.

☞ **הערה 19** ☜

ראה גם שיחה ב שלפני המאמר (10:30): "...ועל דרך המבואר, אז דאס איז אויך דער טעם וואס <דער רעיא מְהִימָה...> דער רועה נאמן – משה רבינו – האט געזאגט אויף זיך, אז עניו מכל האדם אשר על פני האדמה, דערפאר וואס ער האט געזען אז דער ענין פון מסירת נפש איז לייכטער אויספירן אין עקבתא דמשיחא, דוקא באַ א דור פשוט בתכלית וואס ווערט אנגערוּפן בשם עֶקב אין השתלשלות הדורות...".

שיחה ג שלפני המאמר (0:25): "...דעם רועה ראשון, וואס דאס איז דאך געווען ומשה הי' רועה, וואס ער איז געווען – און פון עם איז אתפשטותא דמשה בכל דרא – צו די נשיאים ותלמידי חכמים שבדור, ובעיקר צו די וואס ענינם איז דער נְשִׂיא הדור. . . וויבאלד אז ער איז געווען א רועה. . . ווי אזוי איז געווען הי' רועה – וואס אויף דערויף זאגט ער דאך אין מדרש, אז מ'האט געוואסט אז דאס איז זיין ענין אויף צו זיין א רועה... ע"ש.

דער ענין פון "העליונים ירדו לתחתונים", אע"פ אז ער האט זיך אנגעהויבן דורך אברהם אבינו, האט עס אבער גענומען א משך זמן פון כמה דורות, ביז ער איז געקומען בתכלית השלימות בשעת מתן תורה (דורך משה רבינו וואס ער איז דער "שביעי" און "כל השביעין חביבין");

עד"ז איז אויך בנוגע צו "התחתונים יעלו לעליונים" וואס האט זיך אנגעפאנגען גלייך לאחרי מתן תורה, אז די העלאה האט גענומען א משך פון א סך דורות, און זי איז נשלם געווארן דורך דוד המלך (וואס אויך ער ווערט אנגערופן שביעי), און נאך מער בגילוי – דורך שלמה המלך, וואס דאן איז געווען "קיימא סיהרא באשלימותא", דער תכלית השלימות פון לבנה (ספירת המלכות), וואס איר ענין איז – העלאה מלמטה למעלה... ע"ש.

ולהעיר משיחת ליל הושענא רבה תשמ"ז (17:55): "...ווי ער זאגט אין מדרש, כל השביעין חביבין, אז דאס האט א באזונדער חביבות, אע"פ וואס די ששה לפני זה, זיינען דאך אויכעט חביבין, ווי דער מדרש רעכנט אויס צדיקים הכי גדולים, און דערנאך איז דא חביבין אפילו בערך פון די ששה צדיקים גערעכנט פאר דעם שביעי. . . (47:40) כל השביעין חביבין, איז דאך דער פירוש בזה, ניט נאר אז ער איז א חביב בפני עצמו, נאר פונקט אזוי ווי ידוע אין דעם המשך פון יארצייט – פון דעם הילולא פון נשיא דורנו, וואס ער הויבט דערמיט אן אויכעט דעם מאמר ראשון, און דעם ראש פון דעם מאמר ראשון, און בריינגט אויף דערויף אויכעט אראפ דעם כל השביעין חביבין, און טייטשט דאס גלייך אפ, אז דאס מיינט מען דער שביעי וואס דאס איז משה רבינו. און וואס זעט מען אן זיין חביבות? וואס ער האט אראפגעבראכט די תורה מרקיע הא' למטה בארץ, ביז אין אן אופן פון ושכנתי בתוכם – איז דאך פארשטאנדיק בפשטות, אז בשעת ער האט דאס אויפגעטאן, איז דאס דעמאלט געווארן א חביבות, און אן עלי' ביז שלא בערך, אין די אלע ששה צדיקים וואס זיינען געווען לפניו, און אויכעט אין משה רבינו עצמו קודם ווי ער האט אויפגעטאן דעם ושכנתי בתוכם, ע"י בנין המשכן... ע"ש.

עבודה שלימה, והוא הממשיך דעת בכלליות נשׁ, שיומשך בכאו״א לידע את ה' כפי שרש נשמתו והשגתה למעלה בשרש נשמתו, ויניקתה היא מנשמת משרע״ה שהוא הרועה הכללי שכולל כל הז' רועים ופועל בנשׁי לבוא ללב שלם, כמ״ש דע את אלקי אביך ועבדהו בלב שלם, שע״י בחי' הדעת הנמשך בנשׁי מנשמת משרע״ה, שז״ע אומרו דע, עי״ז בא להיות עבדהו בלב שלם כו״...״.

וראה גם זח״ב מז, א: ״...אמר רבי שמעון, זכאה חולקיהון דישׁראל דהא רעיא כמשה אזיל בגווייהו, כתיב (ישעי' סג) ויזכור ימי עולם משה עמו, ויזכור ימי עולם דא קודשא בריך הוא, משה עמו (מכאן אוליפנא) שקיל הוה משה ככל ישׁראל, ואוליפנא מהא כי רעיא דעמא הוא ממש עמא כלהו, אי איהו זכי עמא כלהו זכאן...״.

☞ הערה 20 ☞

ראה שיחת שׁפ במדבר תשׁל (שיחו״ק ח״ב ע' 202): ״...דאס איז אויך ניט למטה ממשה רבינו, וואס דאס איז ניט דער ענין פון בנ״י, און אפילו ניט די אנדערע שבעה רועינ׳, וואס דער

☞ שוליי הגליון ☞

29) ראה מיכה ה, ד: ״וְהָיָה זֶה שְׁלוֹם, אֲשׁוּר פִּי יָבוֹא בְּאָרְצוֹ וְכִי יִדְרֹךְ בְּאָרְצוֹתֵינוּ, וַיִּקְרָמוּנוּ עָלָיו שְׂבָעָה רְעִים וְשִׁמְנָה נְסִיכֵי אֲדָם״. סוכה נב, ב: ״...מאן נינהו שבעה רועים? דוד באמצע, אדם שת ומתושלח מימינו, אברהם יעקב ומשה בשמאלו״. ולפ״ז מ״ש בפנים שמשה הוא השביעי החביב, לכאורה צ״ב, כי בסדר הדורות דוד הוא השביעי. ואולי אפ״ל (ע״ד הרמז עכ״פ) שזה שמשה הוא הרועה השביעי (והאחרון) בסדר הזכרתם בגמרא הנ״ל, הוא מצד היותו השביעי החביב שבהרועים (ולהעיר מהכלל אחרון אחרון חביב) – אבל יל״ע בזה, כיון שבדרך כלל הגדול הוא באמצע, והקרובים לו בחשיבות הם בימינו או (עכ״פ) בסמיכות אליו (אפילו בצד שמאל), כמבואר בעירובין נד, רע״ב, רשׁי עה״פ תשא לד, לב, ועוד – וכמ״ש בנדר״ד ביפה קול לשהשׁר עה״פ ח, י: ״דוד באמצע. לפי שהוא מלך והמלך הולך באמצע, כדמרין בב״ר פמ״ח ג' שהולכין בדרך באמצע...״ ע״ש. אך ראה לקו״ש חל״ח ס״ע 193 (מכתב ז' מ״ח תשׁז״ז), שמ״ש בחדא״ג מהרשׁא לסוכה שם שדוד הוא באמצע הז' רועים כיון ״שהוא יהיה העיקר בין מנהיגים הללו״ – זהו רק ״לאיזה ענינים, אבל לא בהנ״ל [– השבעה רועים הממשיכים חיות ואלקות לכללות נשׁי] דמשה הוא

ד״ה והי' כ״²⁷ ירים משה תשׁל (פורים – 28:50): ״...וואס משה איז דאך געווען דער רועה נאמן, די רעיא מהימנא של כל ישׁראל, וואס דערפאר האט ער געקענט פועלן באַ אידן, דורך דערויף וואס זיי זיינען געווארן אנשי משה . . אז זיי זאלן קענען אויפטאן דער ויחלוש את עמלק ואת עמו לפי חרב...״.

שיחת ליל ד' דחג הסוכות תשמ״ו (44:45): ״...משה רבינו, וואס ער איז דאך געווען דער רעיא מהימנא פון כל ישׁראל כולם – פון אלע שבטים, ביז וואנעט אז מ״אזגט אז דערנאך ווערט ער אט דער וואס ער איז בכל אחד מישראל, ביז וואנעט אז ער איז פועל, און בריינגט עם צו מעשה בפועל, און דער מעשה ווערט באַ עם א מילתא זוטרתא היא, וויבאלד אז ס״דא דער משה, איז דאס לגבי משה ווי ער שטייט באַ יעדער אידן, ווערט דער מעשה פון אט א דער אידן א מילתא זוטרתא, ביז וואנעט אז ער טוט כללות ענין התורה ומצותי, ווי תורה רעכנט זיי אויס אין די פסוקים לאחרי ההתחלה ועתה ישׁראל מה ה' אלקיך שואל מעמך...״.

ולהעיר ממים רבים תרל״ו ר״פ קצג²⁸: ״...ונודע כי משרע״ה הי' מז' רועים, שפי' וענין רועה מבואר במ״א באריכות, שהוא רועה ומפרנס כמו הרועה שמנהיג את צאנו במקום מרעה טובה כו״, כן משרע״ה הי' רע״מ, שהאמין לו הקב״ה להנהיג את צאנו המה צאן אדם, וימשיך בהם דעת שיוכלו לעבוד את הקב״ה

☞ שוליי הגליון ☞

27) ראה בשלח יז, יא: ״והי' כאשר ירים משה...״ וכפנים כ״ה גם בציוני עה״פ עקב ח, י (ד״ה תליתאה): ״...ועל דא כתיב ויהי כי ירים משה את ידו וגבר ישׁראל...״. פנים יפות עה״פ ויחי מט, יז (בסופו): ״...וכיון שאחז״ל בפ' והיה כי ירים משה את ידיו...״. ועוד. וראה תשׁט ע' 66 [תרפ״ה ס״ע רט]: ״...וזהו והי' כאשר ירים משה ידו וגבר ישׁראל . . אמנם ע״י כי ירים משה את ידו הנה וגבר ישׁראל...״. וראה רשׁי ראש השנה ג, רע״א ד״ה כדריש: ״...שלושון כי . . פעמים במקום אם . . וכל המשמשין במקום כאשר . . כולן לשון אם הם...״ ע״ש. ועוד.

28) הובא בציונים לתניא (לר״א שימחאוויטש), וליקוט פירושים (חיתריק) רפמ״ב.

דבר . . דער ענין פון ביטול במציאות, וואס דאס האט יעדער איד פון משה רבינו וואס ער איז משפיע דער ענין האמונה לבני... ע"ש.

שיחת פורים תשכ"א (שיחה ג – 3:05):
 "...דער משה רבינו וואס ס'דא באַ יעדער אידן בפנימיות נפשו. וואס אט א די נקודה וואס ס'דא בנפש כל אחד ואחת מישראל, האט ער דאך דורך דעם וואס משה רועה נאמן איז ממשיך ומשפיע בכל נשמה ונשמה – ווי ער זאגט אין תניא – פון זיין כח. וואס מצד דערויף זאגט מען דאך אז משה איז שקול כנגד כל ישראל, דערפאר וואס די נשמת ישראל זיינען באַ עם געווען נכלל, און ער האט אין זיי ממשיך געווען כל הענינים, דורך דערויף וואס משה קבל תורה מסיני, און דערנאך ומסרה ביז לסוף כל הדורות, לכל אחד ואחד מישראל..." ע"ש.

ז' אד"ש תשל"ו (שיחה ב – 6:55): "...ס'רגיל – א מנהג ישראל – אז מ'דערמאנט משה זאגט מען משה רבינו . . דער כינוי וואס מ'זאגט, על דרך הרגיל בפי אנשים נשים וקטנים, אז מ'דערמאנט משה'ן זאגט מען משה רבינו – דאס איז דער ענין משה, וואס ער איז רבינו.

און אין וואס פאר אן אופן איז געווען משה קבל תורה מסיני? האט ער באקומען דאס אין אן אופן פון רועה נאמן. וואס דערפאר זאגט מען דאך ומשה הי' רועה, און ווי ער טייטשט אפ אין מדרש³⁰, אז תיכף כשנולד איז ער שוין געווען

שוליי הגליון

(30) שמו"ר פ"ב, ג-ד: "ד"א ומשה היה רועה . . וכן במשה הוא אומר וינהג את הצאן . . ולקחו הקב"ה לרעות ישראל . . ד"א ומשה היה, כל מי שכתוב בו היה, מתוקן לכך . . ומשה לגאולה, מתחלת ברייתם נתקנו לכך". וכפנים ("מוזמן") כ"ה גם בשיחור"ק תשל"ה ח"א ע' 100: "...שמשה הוא משבעה רועים, רעיא מהימנא, ועל משה נאמר עוד קודם לכן שמשה הי' רועה, שמתחלתו הוא מוזמן לכך, וממשיך לכל ישראל...". ועד"ז ח"י אלול תשל"ד (שיחה א – 2:35): "...זאגט ער דאך אבער אין מדרש אויף ומשה הי' רועה, אז וואס איז דער ענין פון ומשה הי'? אז גלייך ווי נולד איז ער שוין געווען משה'ן – שוין געווען אנגעגרייט אז ער זאל זיין א רועה. וואס דערפון איז אויך פארשטאנדיק באַ יעדער

חילוק צווישן משה רבינו מיט די אלע אנדערע ז' רועין, וואס משה רבינו איז דער רעיא מיהמנא, דער כל השביעין חביבין²⁹, וואס ער איז משפיע צו אידן דער ענין פון אמונה, דער פתי יאמין לכל

שוליי הגליון

כללות כולם, ועדמש"כ בירושלמי סנה' פ"י סוף ה"א [-דלקמן בפנים] אין רועה אלא משה". ואולי ה"איזה ענינים" שלהם דוד הוא העיקר שייכים למ"ש באג"ק ח"י ח ע' תקנן (ימי הסליחות תשי"ט), שהצ"צ [ראה אוה"ת נ"ך ח"א ע' תעז] מדייק שיש ב' פירושים בכוונת הכתוב הנ"ל: (א) שהשבעה רועים הם על אשור, (ב) שהשבעה רועים הם על בני ישראל – ושעפ"ז י"ל שמ"ש בגמ' סוכה הנ"ל הוא לפי פי' הא', ומ"ש בכ"מ בדא"ח באופנים אחרים ממ"ש בגמ' הנ"ל, י"ל שהמקור הוא (גם) בתקו"ז חדש קד, ב: "...קם רעיא מהימנא על רגלוי ואמר, רעיין קדישין אברהם יצחק ויעקב ואדם קדמא וואהרן ודוד ושלמה..." – ושזהו ע"פ פי' הב' הנ"ל (ושי"ל שאהרן ומשה אינם נמנים אלא כא' ולהעיר מתרל"ט ח"ב ס"ע תכב: "...ואולי י"ל לפי שמשה וואהרן הם ב' הבחי' שבהממוצע . . ולכן מאחר שחושב משה גם אהרן בכלל. ודוחק. ע"ש], ושאו"ל צ"ל יוסף במקום אדה"ר בתקו"ז חדש הנ"ל), ע"ש באג"ק מה ששקו"ט עוד בזה ונשאר ב"ועצ"ע. ואכ"מ" [ולהעיר מתורת המנחה (לר"י סק"ן]לי, תלמיד הרשב"א) שמיני עצרת, דרשה פה (ס"ע 767): "...ודרשת וחקרת ושאלת היטב מפני מה דוד הוא באמצע השבעה רועים, ואדם ושת ומתושלח מימינו, אברהם ויעקב ומשה משמאלו, כי דברים אלו יש בהן תמיהות רבות והפלא ופלא. וכן יש לתמוה בנסיכים מה ראו למנות אלו ולא מנו אחרים, ולמה לא היה יצחק או באלו או באלו. ודוק ותשכח". ואולי אפ"ל עוד, שכיון שמשה הוא "כללות כולם" של השבעה רועים (כני"ל עפמ"ש בתניא רפמ"ב), לכן יש לו גם כללות מעלת השביעי (ואולי באופן נעלה יותר מהשביעי שבסדר הדורות). ולהעיר משבילי אמונה (לר' מאיר אלדבי, נכד הרא"ש – ריווא דטרינטו שי"ט) נתיב י, פ"א (כג, ב): "...ובניסין יבא משיח בן דוד . . ויבאו עמו שבעה רועים ושמונ' נסיכי אדם, שבע' רועים הם אברהם יצחק ויעקב ומשה ודוד ומשיח [- אולי קאי על משיח בן יוסף, הנזכר שם לפני] ואליהו הנביא, ושמונ' נסיכי אדם הם אד' שת מתושלח ישי שמואל צפניה עמוס ומיכה, ואלה החמש' עש' הטהורי' והקדושים יחיו קודם המתים, ויבאו אל המדבר . . ומשה רבינו ע"ה בראשם שנ' ויתא ראשי עם... ע"ש [ולהעיר שספר שבילי אמונה הי' בבית אדה"ז בתקס"א (ראה ספר התולדות אדה"ז ח"ג ס"ע 977), ונזכר בשו"ע אדה"ז יו"ד סימן לא, סקט"ו. שם מהדו"ב לסימן קפג, ריש הגהה ב. מאמרי אדה"ז הנחות הר"פ ר"ע ז]. וראה גם תשל"ג דלקמן בפנים, שקורא לו' הצדיקים שלפני משה (שהמשיכו השכינה מרקיע לרקיע) בשם "רועים".

אנגערופן "פצאן יעקב"³¹ – איז אין דערויף איז מען מדגיש אז משה'ס ענין איז געווען א רועה נאמן אין אן אופן פון "רבינו". דערפון איז דערנאך ארויסגעקומען ענני כבוד, און בארה של מרים, און דער מן, וכו' . וואס מ'זאגט ומשה הי' רועה, טייטשט ער אפ אין מדרש³⁰, אז דאס איז געווען גלייך כשנולד איז ער שוין געווען מוזמן אויף צו זיין א רועה . משה רבינו, וואס ער איז – אלס רועה נאמן – ממשיך תורה ומסרה לכל בני ישראל... "ע"ש.

מוצאי ש"פ וישב, אור לערב חנוכה תשל"ט (שיחה ג – 45:3): "...בא דעם ערשטן וואס האט באקומען די תורה, וואס דאס איז משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע, און פון יהושע'ן ביז עד סוף כל הדורות. וואס ווי אזוי איז ער אויסגעקליבן געווארן? אז משה הי' רועה, וואס דערפון קומט ארויס ווי דער אלטער רבי איז מסביר אין תניא, אז וויבאלד אז ער איז א רעיא מהימנא, איז בכל אחד ואחד מישראל געפינט זיך א ענין, א ניצוץ פון משה רבינו, ווארום אין

שולח הגליון

31) ראה תהלים פ, ב: "רועה ישראל האזינה, נוהג כצאן יוסף..." . תרפ"ה ע' שלב: "...וזהו תולדות יעקב הוא יוסף דוקא . . תולדות יעקב הוא ע"ד דאי' במד"ר ר"פ נח מה הן פירותיו של צדיק מצות ומעש"ט, וכמו גרעין הפרי שעושה עוד פירות, וזהו יוסף שהוא אורות דתהו בכלים דתיקון . . והי' רועה עם אחיו בבי"ע בצאן יעקב שהם נשמות דבי"ע דוקא, שגם בהם הי' הגילוי כמו באצ"י..." . תו"ח בראשית מה, ד: "...וע"כ הי' יעקב רועה צאן, כמו למעלה שהנשמות נק' צאן והן נש"י דכתיב צאן מרעיתי כו', שעלו במח' ויצאו למטה ע"י יעקב שעשה בתחבולות בצאן לבן העליון . . וזהו שהיה יעקב יושב אהלים דתשב"כ ושבע"פ רועה צאן, כרועה צאן בגשמיות . . כך למעלה הן נש"י שנק' צאני כו', שמקבלים מאור התו"מ ע"י הרועה בכל דור ודור, כמ"ש במ"א ע"פ צאי לך בעקבי הצאן ורעי את גדיותיך על משכנות הרועים, שהן זו רועים שנק' יושבי אהלים דתו"מ כו', וע"כ יעקב דוקא הי' רועה צאן למטה, כמו למעלה ממש ברוחניות . . אבל איש אחר שהיה רועה צאן לא הי' ממשיך כלום... "ע"ש. שיחוי"ק תשי"ט ע' קצט: "...דאס איז אויך וואס מען האט גערעט פריער בענין רועה ישראל האזינה נוהג כצאן יוסף, וואס אלע אידן ווערן אנגערופן על שם יוסף, דהנה עיקרו של יעקב יוסף, איז דער דיוק יעקב דוקא (ולא ישראל), דענין יוסף הוא יוסף הוי' לי בן אחר, מאכן פון אחר א בן, והו"ע בירור הנה"ב, דזהו עיקרו של יעקב..." .

מוזמן אז ער זאל זיין א רועה לכל ישראל במשך כל הדורות.

דער מרעה קען דאך זיין בכל צרכי הצאן, עד"ז בכל צרכי בני ישראל, וואס זיי ווערן דאך

שולח הגליון

אפשרותא דמשה בכל דרא . . איז גלייך ווען נולד איז אט א דעמאלט איז שוין "הי" ומוזמן...". וראה גם שיחה ג שלפני מאמר דידן שבמילואים להערה 19. אג"ק חי"ח ע' רמז (ערש"ק פקודי תשי"ט): "...כי משה הי' רועה, עד שלא בא לעולם נתייחד להיות רועה וגואל ישראל, להיות גואלם ממצרים ולהביאם אל הר האלקים חורבה לקבל התורה . . שביום הלידה בקע והתחיל לזרוח שמש משה בעולם [ובהערת רבינו שם: "שביום הלידה: ראה סוטה יב, א. ובס' כד הקמח את נ"ח בשם מדרש: כשנולד כו' מתחלת תולדותיו הי' ראוי להאיר את כל העולם ע"י התורה"]...". יו"ד שבט תשכ"ה (שיחה ז – 39:00): "...ומשה הי' רועה, זאגט ער אין מדרש, הי' – אז גלייך משנברא איז ער נברא געווארן אויף צו זיין א רועה . . נאך איידער די נשמה איז אראפ למטה... "ע"ש. כ' סיון תשכ"ה (2:05) [ועד"ז לקו"ש ח"ח ר"ע 290]: "...זינט ער איז געבארן געווארן, איז זאגן די חכמים אז פון לשון הכתוב ומשה הי' רועה, אז פון זיין געבורט אן – איז ער געבארן געווארן מיט די אלע אייגנשאפטן, און מיט די אלע תכונות הנפש, וואס ס'דארף האבן א רועה ישראל, א מנהיג פון אידן. וואס צום אלעם ערשטן איז דאך דאס, אז ער זאל קענען דערקענען די תכונות הנפש, דעם געדאנקען גאנג פון די אלע וואס געפינען זיך בצאן מרעיתו, מיט די וועמען ער דארף אנפירן . . ער איז שוין געווען – פון געבורט, געהאט די אלע אייגנשאפטן . . וואס די גאנצע יארן זיינע האט ער דאך געהארעוועט אויף דערגרייכן אלץ א גרעסערע שלימות, און בפרט וויסנדיק]- אין די יארן פון זינט אים איז געווארן באוואסטן אז ער איז באשטימט פון דעם אויבערשטן אז ער זאל אנפירן מיטן אידישן פאלק... "ע"ש. מוצש"ק יו"ד שבט תשל"ל (שיחה ב – 0:50): "...ומשה הי' רועה, זאגט ער דאך אין מדרש, אז גלייך ווי ער איז געבארן געווארן, ומשה הי' – גלייך ווען ער איז געווארן, איז ער גלייך געווען ממונה וראוי]- להעיר מכד הקמח שבאג"ק הנ"ל און צוגעגרייט אז ער זאל זיין דער רועה, אע"פ וואס בפועל איז דאס ארויסגעקומען אין שמונים שנה לאחרי זה...". ט"ו שבט תשל"ה (שיחה ב – 3:15): "...משה רבינו איז געווען רוען של ישראל, און ווי ער זאגט אין מדרש, ומשה הי' רועה – אז גלייך ווי ער איז געבארן געווארן איז ער שוין געווען באשטימט אין אלע זיינע ענינים, פון דעם טאג – פון דעם רגע ווען ער איז געבארן געווארן, אז ער זאל זיין רועה ישראל . . משה רבינו, ווא הי' רועה מרגע הולדו...". ועוד.

דערויף באשטייט א ענין פון א רועה נאמן...".

ד"ה בכ"ה בכסלו תשי"ח (סה"מ תשי"ח ע' 332 [ועד"ז תו"מ ע' 278]): "...וזהו ג"כ מה שמצינו בענין שבעה רועים ושמונה נסיכי אדם, דבשבעה רועים הוא משה רבינו ע"ה שהוא כללות כולם, ובשמונה נסיכי אדם הוא משיח. דמשה הו"ע שביעי, דכל השביעין חביבין, דבימים יום השביעי חביב והוא יום השבת. . וכמו"כ בנש"י הנה משה הוא שביעי וכל השביעין חביבין, ולכן ניתנה תורה על ידו. אמנם בשמונה נסיכי אדם הוא משיח שהוא נעלה יותר מענין שבעת ימי ההיקף. . ולכן ילמוד משיח עם האבות ועם משה רבינו, לפי שהמשיח הוא למעלה ממשה...".

ירושלמי סנהדרין פ"י, סה"א: "ניתנו מרועה אחד [קהלת יב, יא], אמר הקב"ה אם שמעתה דבר מפי קטן ישראל והנייך, לא יהא בעיניך כשומעו מפי קטן אלא כשומעו מפי גדול, ולא כשומעו מפי גדול אלא כשומעו מפי חכם, ולא כשומעו מפי חכם אלא כשומעו מפי נביא, ולא כשומעו מפי נביא אלא כשומעו מפי רועה, ואין רועה אלא משה, כמה דתימר [ישעי' סג, יא] וזכור ימי עולם משה עמו, איה המעלם מים את רועה צאנו, איה השם בקרבו את רוח קדשו, לא כשומעו מפי רועה אלא כשומעו מפי הגבורה, ניתנו מרועה אחד, ואין אחד אלא הקב"ה, כמה דתימר שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד".

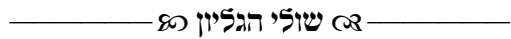
[ולעהיר גם מתרל"ז ח"א ע' קיד [עם הערת אדנ"ע – כנראה הנחתו מביאור אדמהר"ש]: "...וזהו ג"כ ההפרש שבין משה למשיח, שמשה הוא מדריגת שביעי כי משה הי' דור שביעי לאברהם, ולכך הי' משה חביב וניתנה התורה על ידו [התורה על ידו: שהתורה ג"כ חביב כדאי' במשנה חביבין ישראל שניתנה להם כלי חמדה, ואם ישראל חביבין כ"ש תורה, ובאמת נק' כלי חמדה, והוא דוקא ע"י משה שהוא ג"כ חביב. אך כו'], אך משיח יהי' מדריגת שמיני, שז"ע שהכינור של ימוהמ"ש יהי' של שמונה נימין, ולכן על ידו יהי' התגלות פנימי' התורה כו'..."].

וראה גם שיחת כ"ד טבת תשי"א (שיחור"ק ר"ע קה): "...והנה מדברי המדרש שהמשיל את משה לרועה מובן שמשה הי' רועה ישראל, ולא רק רועה שנשמתם³² כ"א גם בגופם, ולכן נתן לא רק את התורה כ"א גם את המן, ועוד יותר, שגם בארה של מרים שהי' בזכותה של מרים וענני הכבוד שהיו בזכותו של אהרן חזרו בזכותו של משה דוקא.

וראה שיחת ש"פ בשלח תשל"ג (שיחור"ק ח"א ע' 4-313): "...דאס איז ע"ד ווי מען איז מבאר די מעלות פון אברהם און משה רבינו. וואס בנוגע צו אברהם זאגט מען אפילו אויף משה רבינו "במקום גדולים אל תעמוד", זעט מען אז אברהם איז געשטאנען העכער אפילו פון משה רבינו. דערנאך זעט מען בנוגע צו משה רבינו אז ער איז געווען העכער פון אברהם, ווארום ער איז געווען דער שביעי וואס האט ממשיך געווען דער שכניה פון רגיע הראשון למטה בארץ, וואס דאס איז א גרעסערער אויפטו ווי פון די אנדערע ו' רועים וואס האבן ממשיך געווען דער שכניה פון איין רגיע צום צווייטן, ווארום דא האט ער אויסגעפירט דער תכלית הכוונה, אז עס זאל זיין למטה דוקא.

והיוצא מזה הוא שמשה הוא רועה ישראל בנשמתם וגם בגופם, והיינו דמשה הוא רועה ישראל – נשמתם וגופם יחד, היינו נשמות כמו שהם בגופים, דלכן הי' מ"ת ע"י משה, דמ"ת הוא לנשמות בגופים, דלכן כשבקשו מלאכי השרת את התורה אמרו להם כלום יצה"ר יש ביניכם...".

אג"ק ח"ד ס"ע רצט (כ"ב טבת תשי"ז): "...כי בתורה, תורה לשון הוראה, ניתנו ההוראות הנחוצות לכל עניני האדם מרגע הולדו ועד רגעו האחרון עלי אדמות, וההוראות נצחיות הן ובתקפן בכל דור ובכל מקום, כי התורה קבלה משה רבנו, רועה נאמן, מסיני ומסרה לדורות הבאים אחריו...".

☞ הערה 25 ☞

א. ראה ד"ה פדה בשלום תשכ"ו סי"א³³:
 "...ולע"ל . . שגם הגשמי עצמו (לא רק הניצוץ
 שבו) יהי' בתכלית ההתאחדות באלקות . . שגם
 הנפעל עצמו יהי' בתכלית ההתאחדות . . כי אז
 תהי' המשכת פנימיות עתיק (א"ס שברדל"א) . .
 ויש לומר, דהטעם על זה שע"י המשכת פנימיות
 עתיק (א"ס שברדל"א) יהי' גילוי אלקות בכל
 מקום, הוא, כי פנימיות עתיק הוא (בכללות)
 עצמות אוא"ס, דלגבי עצמות אוא"ס אין שום
 מציאות שחוץ ממנו, ואדרבא, אמיתת המצאו ית'
 הוא המציאות של כל הנמצאים, ולכן ע"י גילוי
 פנימיות עתיק, יהי' נרגש בכל דבר שמציאותו
 הוא אלקות..."

ד"ה תפלה למשה תשכ"ט ס"ט³⁴: "...ובכדי
 שיתמלא החסרון לגמרי, היינו שלא יהי' שום
 מקום שאין מאיר בו גילוי אלקות, הוא ע"י
 העבודה דדעת עליון שמקבל מפנימיות הכתר,
 עתיק, דבכללות הוא עצמות אוא"ס. דלגבי
 עצמות אוא"ס אין שום מציאות שחוץ ממנו,
 ואדרבה, אמיתת המצאו ית' היא היא אמיתת
 המציאות של כל הנמצאים. ולכן ע"י הגילוי
 דדעת עליון, הכרת האדם באלקות היא באופן
 שזה (הכרת אלקות) היא כל מציאותו..."

ד"ה באתי לגני תשל" ס"ט³⁵: "...וזה
 שהנשמה היתה ברצון אחד להוי' לבדו ואין זר
 אתו, יש לומר הכוונה בזה, שאין גם נתינת מקום
 על רצון זר (גם לא למציאות שבטילה בתכלית),
 דענין זה שבנשמה הוא מצד זה שהיא מושרשת
 בעצמות אוא"ס שלמעלה מהרצון על עולמות,
 שאין שם שום נתינת מקום למציאות שחוץ
 ממנו]..."

לקו"ש חי"ט ע' 247: "...אלע מדריגות פון
 השתלשלות, ביז "חיצוניות עתיק", גיבן אן ארט
 פאר א מציאות וואס איז "חוץ" פון עצמותו ית'.

וואס ער איז געווען דער ערשטער, ער האט
 דורכגעבראכען די וועג פאר די אלע הבאים
 אחריו, און מצד דעם מעלה שטייט ער העכער
 אפילו פון משה רבינו. דערנאך אבער איז דא די
 מעלה פון משה רבינו וואס ער האט אויסגעפירט
 די כוונה בפועל..."

וראה יפה תואר (השלם) לויק"ר פכ"ג, ג סד"ה
 כך: "...וכמ"ש לעיל ס"א [- ב"ר] פי"ט שבימי
 אדם נסתלקה שכינה לרקיע הא'..." תרמ"ג ר"ע
 סח: "נסתלקה לרקיע הא'..."

☞ הערה 24 ☞

ועד"ז ד"ה באתי לגני תשי"א (27:25): "אט
 דאס איז תכלית הכוונה פון דער גאנצער עבודה,
 וואס די גאנצע בריאת והשתלשלות עולמות איז
 דאך געווען צוליב וואס? כדי ס'זאל זיין דירה לו
 יתברך בתחתונים..."

ד"ה באתי לגני תשי"ב (1:35): "...משה
 רבינו, ער האט ממשיך געווען מרקיע לארץ . .
 וואס דאס איז דאך וואס מ'זאגט אז צדיקים . .
 זיינען ממשיך און זיינען משכין די שכינה אין
 ארץ התחתונה. וואס דאס איז דאך געווען די
 תכלית הכוונה, ווארום עיקר שכינה בתחתונים
 היתה..."

ד"ה באתי לגני תשי"ד (0:55): "...וכל
 השביעין חביבין, האט ער אויך אפגעטאן דעם
 דבר עיקרי אז ער האט ממשיך געווען די שכינה
 מרקיע הא' לארץ, וואס דאס איז דאך די תכלית
 הכוונה..."

וראה ד"ה באתי לגני תשל"א ס"ב: "...ומבאר
 בפרק הראשון, דהטעם על זה שעיקר שכינה
 בתחתונים היתה הוא כי תכלית הכוונה בבריאת
 והתהוות העולמות הוא שנתאוה הקב"ה להיות
 לו ית' דירה בתחתונים..." [ובהע' 15 שם: "כ"ה
 גם בד"ה באתי לגני תשי"א ס"ד (סה"מ מלוקט
 ח"א ע' 1) ש"והענין הוא כו' דירה בתחתונים"
 הוא ביאור על זה שעיקר שכינה בתחתונים
 היתה]...

☞ שוליי הגליון ☞

(33) סה"מ מלוקט ח"ו ע' נג-ד [ח"ב ע' קנד].

(34) סה"מ מלוקט ח"ה ע' רכח [ח"ד ע' מה].

(35) סה"מ מלוקט ח"ד ע' קמד [ח"ב ע' שמב].

מילואים לדקדוקי תורה

סט

איצטער? . . (20:25) איז אט א דאס איז גורם אזא מין נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני, אז דאס איז ממשיך דירה לו יתברך בתחתונים. איז פונקט אזוי ווי אין א דירה . . איז אט אזוי דוקא אט א דא בתחתונים, איז אט א דאס ווערט א דירה לו יתברך . . (27:30) וואס די גאנצע בריאת והשתלשלות עולמות איז דאך געווען צוליב וואס? כדי ס'זאל זיין דירה לו יתברך בתחתונים . . מוז מען דאך זאגן, אז דעמאלט וועט זיין דער דירה בתחתונים אין א העכערן אופן נאך ווי ס'געווען עיקר שכינה בתחתונים היתה...".

לקו"ש ח"ב ע' 501 (משיחת י' שבט תשי"א):
"און עס וועט זיך אויספירן דער תכלית הבריאה, עס וועט זיין דירה לו יתברך בתחתונים" (ועד"ז י' שבט תשי"א) שיחה ג – (2:10): "ווי מ'האט פריער גערעדט לויט ווי ס'שטייט באם רבי'ן אין מאמר, אז איצטער איז דאך די ארבעט וואס מ'דארף מאכן דירה לו יתברך בתחתונים, אט א דא א פועל ממש – דארף מען מער ניט ווי מסיים זיין...".

שם ח"ד ע' 1227 (משיחת ש"פ בחוקותי תשי"ט): "דער תכלית בריאת העולם איז עס זאל זיין דירה לו יתברך בתחתונים, און דער תכלית אין וועלט ווערט אויסגעפירט דורכן בית המקדש... ע"ש.

אג"ק חכ"ב ע' קמח (ד' אדר"ר תשכ"ב):
"השם יתברך דארף געבן און גיט אידען זהב וכסף וכו' אום זיי זאלען אויספירען זיין רצון הפנימי, אז דוקא בתחתונים זאל זיין דירה לו ית'...". ועוד.

ב. ויש לעיין אם אפ"ל באופן אחר – שיש ב' ביאורים (ע"ד הדרש והרמו עכ"פ) בל' חז"ל "דירה בתחתונים":

(א) שתיבת דירה היא שם העצם, וקאי על המקום שעצמותו ית' דר בו.

(ב) שתיבת דירה היא שם הפעולה, וקאי על פעולת הדירה, מה שעצמותו ית' דר בהתחתונים. [ולהעיר מלקח טוב (לר"י ענגל) כלל יא (נה),

און דעריבער, אפילו ווען זיי ווערן נתגלה אין וועלט, איז עס אלץ אין אן אופן, אז עס איז נישט שולל בתכלית די מציאות פון וועלט;

"פנימיות עתיק" מיינט דער עצם פון אלקות, וואס מצד אים איז ניטא קיין ארט פאר עפעס וואס איז "חוץ" אים. און דערפאר, ווען פנימיות עתיק ווערט נתגלה אין עולמות, איז עס אין אן אופן, אז וועלט (במציאותה) מיט אלקות ווערן, כביכול, איין זאך – "אין עוד מלבדו".

שם חכ"ג ע' 219: "און אע"פ אז בחירה קומט (אינגאנצן) מצד הבוחר, ניט מצד דעם דבר הנבחר (דעם גוף), וויבאלד אבער אז די בחירה איז בחירת העצמות, ווערט דאס, כביכול, מציאות הגוף, ווארום וואו עס ווערט נמשך³⁶ עצמותו ית' איז ניט שייך עס זאל בלייבן (תפיסת) מקום צו אן ענין חוץ ממנו ח"ו".

סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 474: "און די דירה בתחתונים זאל ווערן סו"ס ניט ווי א צוגעגעבענע זאך אויף דער מציאות פון וועלט (ווי אותיות הכתיבה), נאר דאס דארף זיין א "דירה לו יתברך", לו לעצמותו – איז כשם ווי בא דעם אויבערשטן איז אין חוץ ממנו ח"ו, אזוי כביכול דארף אויך זיין אין דער דירה לו ית' בתחתונים, וועלכע (תחתונים) זיינען – כל הבריאה כולה . . . נתהווה געווארן פון עצמותו ית' . . . אז די דירה לו ית' זאל זיין בגלוי חקוק אין וועלט, מיני' ובי' ומעבר לעבר – אזוי אז בכל פרט ופרט שבעולם איז ניכר דעם כח הפועל בנפעל . . . ביז אז אויך אין א חסרון שבעולם זעט מען דעם כח הפועל . . . אז אין די ענינים הפכים ווערט נתגלה לעיני בשר ממש ווי זיי זיינען חסדים און נעלים ביותר".

וראה גם ד"ה באתי לגני תשי"א (18:40):
"דורך וואס פועלט מען אז ס'זאל זיין דער דירה לו יתברך דא בתחתונים? . . היינט ווי קען מען זאגן אז ס'איז דירה לו יתברך בתחתונים

שול"י הגליון 8

(36) ובהע' 62 שם: "נמשך" בשם המושאל, כי בעצמות אינו שייך ענין המשכה כו'. וראה ד"ה תקעו תרצ"ד (נדפס בסה"מ תיש"א) פ"ב".

ומדייק במאמר

מאכן זי פאר א כלי צו אלקות (און בשעת מ"ת איז נמשך געווארן דער כח אויף דער עבודה)...
ע"ש³⁷.

שם חט"ז ע' 246: "...עס זאל ווערן
"התחתונים יעלו לעליונים והעליונים ירדו
לתחתונים", דער חיבור צווישן "עליון" און
"תחתון". און דער דיוק אין דעם איז: ניט אז דער
"תחתון" זאל נתבטל ווערן ממציאותו (ווערן אן
"עליון"), נאר ווי ער איז אין זיין מציאות, אלס
תחתון, זאל ער עולה זיין, נתחבר ווערן מיט די
"עליונים"...

...וויבאלד דער ענין פון "העליונים ירדו
לתחתונים" ווערט אויפגעטאן (ניט דורך די
"תחתונים", נאר) דורך די "עליונים" (און ווי
ס'איז מודגש בפירוש אין ל' המדרש אז דער
אויבערשטער זאגט "ואני המתחיל"), דעריבער
פועל'ט עס אין "תחתונים" ניט דעם חיבור מיט
אלקות, נאר דעם ביטול המציאות, פון אידן
בפרט – "ויחד כל העם גו'", "וירא העם וינעו
ויעמדו מרחוק", און פון וועלט בכלל – "ויחד
כל ההר גו'", ביז אז (אין דער גאנצער וועלט)
"צפור לא צווח כו' אלא העולם שותק כו'".

כדי עס זאל זיך אויספירן די כוונה פון מ"ת
כנ"ל, אז וועלט אלס מציאות פון א "תחתון" זאל
זיין מחובר ומיוחד מיט "עליונים" – אט דער
חיבור קען אויפגעטאן ווערן נאר דורך דער
עבודת התחתון עצמו – "התחתונים יעלו
לעליונים".

לאידך גיסא האט געמוזט זיין די הקדמה פון
"העליונים ירדו לתחתונים" (וכנ"ל אין ל'
המדרש – "ואני המתחיל שנאמר וירד ה' גו'"),
ווייל דער ביטול וואס ווערט דורכדעם
אויפגעטאן אין די "תחתונים" איז א נתינת כח,
אז זיי זאלן דערנאך קענען בכח עצמם עולה זיין
לעליונים"... ע"ש.

סע"ג): "...בעירובי חצרות . . העירוב מתיר
הטלטול ועושה פעולת היתר . . הועיל העירוב
לעשות פעולת הדירה..." ע"ש.

ואם תמצי לומר כן, אולי אפ"ל ש"א דירה"
הוא לפי ביאור הא', שהתחתונים הם חפצא
שעצמותו ית' דר בו. ואילו "זאל זיין דירה לו
יתברך בתחתונים" (וכיו"ב) הוא לפי ביאור הב',
ופירושו – שיהי' פעולת הדירה שעצמותו ית'
ידור בהתחתונים.

ובנוגע למאמר דידן, לכאורה י"ל שבשעת
מ"ת הי' רק הפעולה דדירה בתחתונים מצד
הגילוי מלמעלה, אף שהתחתונים מצדם לא
נזדככו עדיין עד שיהיו חפצא של "א דירה" –
וכפי שממשיך בפנים המאמר, שרק ע"י המשכן
נעשה בקביעות (וראה עד"ז לקו"ש חכ"א
שבמילואים להערה 27).

ויש לעיין עוד.

הערה 27

ראה לקו"ש ח"ח ע' 4-23: "...דער ענין פון
"התחתונים יעלו לעליונים" (וואס האט זיך
אנגעפאנגען בפועל ערשט נאך מתן תורה) . .
בכדי די "תחתונים" זאלן קענען עולה זיין, האט
געדארפט זיין פריער דער "וירד הוי' על הר סיני"
– "ואני המתחיל" . . בשעת מ"ת האט זיך
אויפגעטאן (בפועל ובעיקר) דער ענין פון
"העליונים ירדו לתחתונים", און דער ענין איז
געווען בשעת מ"ת בתכלית השלימות . . דער
"וירד הוי' על הר סיני" וואס איז געווען בשעת
מ"ת, האט דורכגענומען אויך די גשמיות פון
וועלט . . און פון דאמאלס אן – איז תורה לא
בשמים היא, נאר דוקא למטה בעוה"ז הגשמי.

אבער לאחרי כל זה, איז בשעת מ"ת געווען
בפועל בלויז די המשכה וירידה מלמעלה למטה,
אבער דער "התחתונים יעלו לעליונים", דער
זיכך און עלי' פון וועלט גופא, דאס האט זיך
אנגעהויבן נאך מ"ת דורך דער עבודה פון אידן,
וואס זיי זיינען מזכך די גשמיות פון וועלט און

"ושכנתי בתוכם" וואס ווערט דורך "ועשו לי מקדש" איז אין אן אופן פון קביעות, נצחיות".

ועד"ז שם ע' 266 (באו"א קצת): "...און דער אויפטו פון אידן מצד עצמם, וואס דורך דעם ווערן זיי כלים ראויים צו קבלת אור הקדושה בקביעות, האט זיך אויסגעדריקט אין דער נתנית התרומה ב"שמחה ולב שלם" – דורך אוועקגעבן זייער זהב כסף ונחשת פאר דעם משכן, ניט מצד א ציווי מלמעלה נאר מצד נדיבות הלב, איז די השראת השכינה ביי זיי געווארן אן ענין קבוע, דאס האט אויך דורכגענומען די גשמיות הגוף והעולם, אז די קדושה איז נקבע געווארן אין דעם חפצא (גשם) פון משכן וחלקיו לעולם ועד", ע"ש.

ולהעיר מר"ח ניסן תש"מ (שיחה א – 1:15):
 "...ע"פ הידוע, אז כאטש אפילו משכן ווערט דאך אנגערופן "ואתהלכה³⁸ באוהל" – ניט קיין בנין קבוע של אבנים ווי ס'געווען דער מקדש, האט דאך אין זיך דוקא דער משכן מעין פון דעם בית המקדש השלישי, וואס ער איז דאך א בנין נצחי, מקדש אדניי כוננו ידיך, משא"כ דער בית

וראה שם חכ"א ע' 2-151: "...בסגנון תורת החסידות ובלשון המדרש הנ"ל: די השראת השכינה בשעת מ"ת איז געווען מצד למעלה – "ואני המתחיל שנאמר וירד ה' על ה"ס"; און וויבאלד אז דער מכוון פון "עליונים ירדו לתחתונים" איז, אז "תחתונים יעלו לעליונים" (וועלט זאל ווערן א דירה לו ית'), און למעלה איז דאך "אין כח חסר פועל" – זיינען די "תחתונים" געווארן א דירה לו ית' (וואס דערפאר געפינט מען אז דער קול פון די עשה"ד איז געקומען פון אלע ד' רוחות העולם און שמים וארץ, דהיינו, אז וועלט האט "ארויסגעשריען" דעם ענין פון "אנכי ה' אלקיך").

די שלימות הכוונה איז אבער, אז די "תחתונים" זאלן ווערן א דירה צום אויבערשטן ניט נאר דורך דעם "פועל" וואס ווערט מצד כחו ית' (וואס איז ניט חסר פועל), און עס איז נאך אבער ניטא דער "קב שלו" עשיית התחתון, נאר עס זאל זיין א "פועל" וואס ווערט געטאן דורך דעם תחתון, אז דער אדם בעבודתו זאל פון עוה"ז מאכן דירה לו ית'.

און דאס איז דער אויפטו פון משכן לגבי מ"ת – אז דער "ושכנתי בתוכם" האבן אידן ממשיך געווען דורך זייער עבודה – דורך "ועשו לי מקדש".

הערה 28

ראה לקו"ש חכ"ו ע' 159 [ועד"ז שם חכ"א ע' 2-151, סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 468]: "...די השראת השכינה אין משכן איז געקומען דורך "ועשו לי מקדש", ע"י עשיית בני ישראל. און וויבאלד אז די השראת השכינה איז געקומען דורך עשיית האדם, איז די קדושה נקבע געווארן אין דער חפצא (גשם) המשכן [ניט ווי ביי מ"ת וואס "במשוך היובל – סימן סילוק שכינה – המה יעלו בהר", ווייל הר סיני איז צוריק געווארן ווי פריער, חול].

און דער ענין (פון עשיית המשכן) איז א המשך צום "תחתונים יעלו לעליונים" פון מתן תורה, וואס זיין שלימות איז אז עס טוט אויף אויך אין דער התגלות אלקות מלמעלה למטה, אז דער

— שולח הגליון —

38) בשמואל ב ז,ו: "כי לא ישבתי בבית... וְאֵהִי מִתְהַלֵּךְ בְּאוֹהֶל וּבִמְשַׁכָּן". וראה תקס"ו ע' עב [ח"א ע' קלב]:
 "...וכדכתי' ואתהלך באהל ובמשכן...". גבול בנימין (לרבי' תלמיד הרמ"ז, אמשטרדם תפ"ז) ח"ב דרוש לג (קצ, ג): "...למה קודר אתהלך... ולכן אמר אתהלך, כמו ואתהלך באהל ובמשכן...". וראה דה"י א יז, ה: "כי לא ישבתי בבית... וְאֵהִי מִתְהַלֵּךְ בְּאוֹהֶל וּבִמְשַׁכָּן (ופרש"י: כלומר ואהיה מתהלך מאהל אל אהל וממשכן אל משכן)". ס' אהבת השם (לר' ידידי' גאטליב מלבוב – קראקא ת"א) שער כג (נה, רע"ד): "...ואמר מאהל מועד לאמר, לפי שהשכינה נקראת אהל מועד, מקוננת ואומר' ואהיה מתהלך מאהל לאהל, אם כנגד מקד' של מטה, ר"ל אהיה מתהלך מחורבן בית ראשון לחורבן בית שני, ואם כנגד מקדש של מעלה היתה מקוננת ואומרת ואהיה מתהלך מאהל לאהל, מתפארת למלכות, ע"ד שכתבו חז"ל בזמן הגלות אין לו להקב"ה אלא ד' אמות בלבד שהם נהי"מ, ז"ש ואתהלך מאהל לאהל... ע"ש (ואולי "ואתהלכה" (בתוספת ה') שבתש"מ שבפנים הוא לרמז שהכוונה היא להשכינה). שו"ת חות יאיר רסד, סע"ב (השמטות לסי' קעב): "...מפשטן של כתובים, כמ"ש ואתהלך מאהל אל אהל וגו'...".

אלא מהכא, ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם³⁹...".

וראה רבינו חננאל שם: "...רבנן סברי פתח אהל מועד, ההיכל הוא דאקרי אהל מועד, וההיא פתח פתח ההיכל הוא, ור' יהודה סבר קדושת אולם והיכל חדא מלתא הוא, וכולהו אהל מועד אקרי, ואע"ג דההיא קרא ושחטו פתח אהל מועד במשכן כתיב, וליכא התם אולם...".

שו"ת הרשב"א ח"ה סי' כ⁴⁰: "שאלת הא דאמרי' בריש פ' קמא דעירובין, אשכחן משכן דאיקרי מקדש וכו', אמאי איצטריך לאתויי הא דמשכן איקרי מקדש, דלא איצטריך [ליה⁴¹] לאתויי אלא [הא] דמקדש איקרי משכן? ודוחק הוא לומר דאידי דנקט הא נקט הא. תשובה אי לא אמר אלא מקדש איקרי משכן, [הייתי אומר] אע"פ שהמקדש איקרי משכן, מ"מ אי משכן לא איקרי מקדש, אכתי מנ"ל דפתח אהל מועד דהכא במקדש קא מיירי [דילמא במשכן ממש מיירי] דקאי גביה, ומשום נמיכותו קרי' פתח [הא פתח מקדש שהיה גבוה יותר לא איקרי פתח. אבל השתא דאמרי' דמשכן איקרי מקדש ומקדש] איקרי משכן, אלמא תרווייהו חדא מילתא היא, והאמור בזה אמור בזה".

☞ הערה 32 ☞

ראה רמב"ם הל' בית הבחירה פ"א, ה"א: "מצות עשה לעשות בית ליי". . שנאמר ועשו לי מקדש... ע"ש, ובמעשה רוקח שם: "...ואין להקשות ממ"ש פ"ק דשבועות⁴² דמשכן איקרי מקדש מהאי קרא, וכן הקשה הרב בני יעקב לדברי מרן ז"ל ע"ש, ובס' צרור החיים ז"ל תירץ, מדקראו הכתוב משכן בקרא דככל⁴³ אשר אני

☞ שוליי הגליון ☞

(39) ובמסורת הש"ס שם העיר (בסוגריים), שצריך להוסיף גם: "וכתיב ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן" כמ"ש בשבועות טז, ב.

(40) ע"פ דפוס ווילנא תרמ"ד [עם הוספות בסוגריים ע"פ תשובות הרשב"א ח"ג (ירושלים תשע"ה) סי' פח].

(41) כ"ה גם בדפוס (ליוורנו תקפ"ה).

(42) טז, ב.

(43) שהובא שם בפרק קמא דשבועות (ובמסורת הש"ס עירובין שם – שבשעה"ג 39).

מקדש ראשון, עאכו"כ בית מקדש שני, איז דאך דערנאך געווען מיט זיי דער ענין פון פקודי המשכן משכן העדות, שני פעמים ע"ש המשכנות. משא"כ דער משכן, מעשה ידי משה, כאטש אפילו דאס איז דאך לכאורה אויכעט בגדר פון מעשה ידי אדם, זאגט מען אבער, אז וויבאלד אז וואס פאר אן אדם איז דאס? דאס איז משה רבינו, איז מעשיו זיינען נצחיים, און אויך דער משכן איז נגנוז, און יתגלה לעתיד לבוא בשלימותו, מיט אלע פרטים, ווי דאס איז געמאכט געווארן ע"י משה רבינו...".

☞ הערה 31 ☞

ראה עירובין ב, א: "מבוי שהוא גבוה למעלה מעשרים אמה ימעט. ר' יהודה אומר אינו צריך. . אמר רב יהודה אמר רב, חכמים לא למדוה אלא מפתחו של היכל, ורבי יהודה לא למדה אלא מפתחו של אולם. דתנן, פתחו של היכל גבהו עשרים אמה. . ושל אולם גבהו ארבעים אמה. . ושניהן מקרא אחד דרשו, ושחטו פתח אהל מועד, דרבנן סברי קדושת היכל לחוד וקדושת אולם לחוד, וכי כתיב פתח אהל מועד אהיכל כתיב (רבנן סברי. קדושת אולם לאו כקדושת היכל. . הלכך לא מיקרי אהל מועד, ולא אשכחן קרא דליקרי לפתח דיליה פתח. רש"י), ורבי יהודה סבר היכל ואולם קדושה אחת היא, וכי כתיב פתח אהל מועד אתרווייהו הוא דכתיב. . והא כי כתיב האי במשכן כתיב? אשכחן משכן דאיקרי מקדש ומקדש דאיקרי משכן, דאי לא תימא הכי, הא דאמר רב יהודה אמר שמואל, שלמים ששחטן קודם פתיחת דלתות ההיכל פסולין, שנאמר ושחטו פתח אהל מועד, בזמן שפתוחין ולא בזמן שהן נעולים, והא כי כתיב ההיא במשכן כתיב, אלא אשכחן מקדש דאיקרי משכן ומשכן דאיקרי מקדש. בשלמא מקדש דאיקרי משכן, דכתיב ונתתי (את) משכני בתוכם. אלא משכן דאיקרי מקדש מנלן? אילימא מדכתיב ונסעו הקהתים נושאי המקדש והקימו את המשכן עד בואם, ההוא בארון כתיב.

שאומר בבית המקדש, הוא, כי המשכן הי' דירת עראי (שמואל-ב ז, ו. שהש"ר פ"א, טז ג) ועיקר השראת השכינה היתה בבית המקדש. וראה לקמן ס"ב, דע"י המשכן שעשה משה ניתן הכח על המשכת השכינה בבית המקדש".

☞ הערה 34 ☞

ראה לקו"ש ח"ו ע' 153: "...עס זיינען פאראן דריי דעות ווען מ'איז נצטווה געווארן אויף עשיית המשכן און ווען עס איז געווען די נדבת המשכן:

איין דיעה איז – אין זהר⁴⁹ – אז ניט בלויז דער ציווי, נאר אויך די פעולה פון נדבת המשכן, זיינען געווען (גלייך נאך מתן תורה) פאר דעם חטא העגל. און דערמיט איז דער זהר דארט מבאר וואס עס שטייט אין פסוק (ביים חטא העגל) "ויתפרקו כל העם את נזמי הזהב אשר באזניהם"

[דלכאורה: די אידן האבן דאך מיטגענומען פון מצרים א סך זהב, פארוואס-זשע האבן זיי געדארפט אפגעבן צוליבן עגל די תכשיטי זהב וואס זיי האבן געטראגן אויף זיך אליין – נזמי הזהב אשר באזניהם?]

– ווייל זיי האבן שוין פריער, בעת נדבת המשכן, אפגעגעבן דאס גאנצע גאלד פארן משכן, ובמילא איז ביי זיי שפעטער, ביים חטא העגל, געבליבן נאר דער זהב פון די תכשיטים וואס זיי האבן געטראגן אויף זיך.

☞ שול"י הגליון ☞

(49) בלקו"ש שם, הע' 11: "ח"ב רכד, א". וז"ל הזהר שם: "...כגווגא דא, כל הזהב העשוי למלאכה. מאי העשוי? הכא אסתכל קב"ה כד יהבו ישראל דהבא לעגלא, וקב"ה אקדים לון דהבא דא לאסוותא. דהאי דהבא דמשכנא אקדים לון לההוא דהבא דיהבו לעגלא, דכל דהבא דהוה עמהון ואשתכח עמהון יהבו לארמת משכנא. ס"ד דכד עברו ית עגלא אשתכח עמהון דהבא ואינון פריקו אודנייהו לנטלא ההוא דהבא, דכתיב ויתפרקו כל העם את נזמי הזהב אשר באזניהם? ועל דא אקדים דהבא דארמותא, לכפרא על עובדא דא".

מראה אותך וכו' ע"כ. ועוד י"ל דשתי הדרשות יתכנו, דאל"כ למה קראו מקדש תחילה ולא משכן, הו"ל להקדים משכן שהוא העיקר ובתוך הענין הו"ל להזכיר מקדש וק"ל".

ולפי מ"ש בדקדוקי תורה הערה 33, שאפ"ל שמ"ש כאן בהמאמר "...מקדש איקרי משכן ומשכן איקרי מקדש..." הוא גם כדי לבאר מ"ש לפנ"ז ע"ד הציווי ד"ועשו לי מקדש" – אולי י"ל, שגם מטעם זה הובא בהמאמר הסיום "ומשכן איקרי מקדש", ור"ל שכיון שהמקדש נקרא בשם משכן ("מקדש איקרי משכן") וגם המשכן נקרא בשם מקדש ("ומשכן איקרי מקדש", כפי שמוכיח בגמ' הנ"ל מ"ש "ועשו לי מקדש..." – לכן גם בכתוב זה עצמו ד"ועשו לי מקדש", מקדש (שמו של המשכן שבכתוב זה) קאי גם על הביהמ"ק (ודלא כמ"ש במעשה רוקח הנ"ל⁴⁴), כמו⁴⁵ שבכל מקום שנאמר משכן (או "אוהל מועד"⁴⁶) בכתוב קאי גם על הביהמ"ק ("מקדש איקרי משכן").

☞ הערה 33 ☞

ראה ד"ה באתי לגני תשל"ב ס"א⁴⁷: "...וענין זה (המשכת וירידת השכינה למטה בארץ, שהיתה ע"י משה) הי' בעיקר בבית המקדש...", ובהערה 6 שם: "כ"ה הלשון (בבית המקדש) בהמאמר⁴⁸ – אף שלכאורה הו"ל במשכן, או במקדש (כלשון הפסוק). ולכאורה יש לומר, דזה

☞ שול"י הגליון ☞

(44) ולהעיר מלקו"ש חכ"ו ע' 185: "...אדנדערע מפרשים זאגן [ובהערה 19 שם: "מעשה רקח על הרמב"ם..."] . . אבער אויך דער תירוץ איז צע"ג...". וממשיך שם בהערה הנ"ל: "...ומ"ש במעשה רקח שם עוד תי' . . לכאורה דוחק גדול ביותר". שם חכ"ו ע' 49, הערה 10: "...ודלא כפי' המעשה רוקח – שבלאה"כ צע"ג איך אפשר ליישב בלשון הרמב"ם".

(45) ואולי במכל שכן, כיון ש"מקדש" הוא שמו העיקרי של הבית המקדש.

(46) כמ"ש ברש"י ור"ח (לעירובין) שבמילואים להערה 31.

(47) סה"מ מלוקט ח"ו ע' פט [ח"ב ע' שסז].

(48) תש"י רס"א: "...משה . . הורידו למטה בארץ. ועיקר גילוי אלקות הי' בבית המקדש, דכתיב ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם...".

שולח הגליון

לא, יח. לג, יא) "ע"ש. שם חכ"א ע' 173, הע' 6: "...שלא כדעת דעות (רש"י תשא לא, יח. לג, יא. תנחומא תרומה ח. ז"ח שם [- ס, ג]) פ' תצוה עכ"פ נאמרה לאחר כי תשא...". שם חכ"ו ע' 158: "...לשיטת רש"י בפירושו על התורה [ובהע' 56 שם: "תשא לא, יח. לג, יא"] איז דער ציווי ה' אויף מלאכת המשכן – די סדרות פון תרומה און תצוה (און התחלת פ' תשא) געזאגט געווארן לאחרי מעשה העגל, נאר אין תורה איז עס כתוב פריער, ווי דער כלל "אין מוקדם ומאוחר בתורה..." (ע"ש שמבאר טעם הקדמת הכתיבה). שם ע' 258: "...דער ציווי אויף מלאכת המשכן איז געקומען – לויט פרש"י [ובהע' 27 שם: "תשא לג, יא (ועד"ז בפרש"י תשא לא, יח). וראה גם פרש"י שם לפני"ז (ל, טז בסופו [שבלקו"ש ח"ו דלקמן]), אלא ששם אפ"ל שקאי רק בציווי משה לבני"ו ולא גם בציווי הקב"ה למשה" – נאך דער סליחה אויפן חטא העגל...".

אבל ראה שם חכ"ו ע' 264: "...דער דיעה אז אויך דער ציווי ה' למשה "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" איז געווען (נאכ'ן חטא העגל) ביום הכיפורים...". ובהע' 22 שם: "תנחומא תרומה ח. פרש"י תשא לא, יח. לג, יא [ובשוה"ג שם: אלא שיש גורסין ברש"י שם "לצוותן" (ולא לצוותו) – דאה "ליקוטים" בסוף רש"י עה"ת מהדורת בערלינער (ע' 426). וש"נ]. וראה גם פרש"י שם ל, טז בסופו". ועד"ז הובא (בפשטות) בסה"ש תשמ"ט ח"א ע' 6-295: "...הדגשת רש"י ש"ויקהל משה" (לצוות על מלאכת המשכן) ה' "למחרת יום הכפורים כשירד מן ההר", ובהע' 35 שם: "אף שכבר פירש בפ' תשא (לג, יא) ש"בעשרה בתשרי... מסר לו לוחות אחרונות וירד והתחיל לצוותם על מלאכת המשכן" (וראה לקו"ש ח"ו ע' 210 ואילך)". ולהעיר גם מלקו"ש ח"ב שבשוה"ג 56: "...ר"א שנאמרה [פ' תצוה] אחרי מעשה העגל (תנחומא תרומה ח. רש"י שמות לא, יח)..." – שאינו מציין לרש"י שם לג, יא (וראה גם מ"מ הגהות והעקצ' דלקמן בפנים, שמציין רק לעיין בנו"כ רש"י שם לא, יח).

ולאידך, ראה ד"ה באתי לגני תשל"ס"ב, הע' 14 (קונטרס יו"ד שבט תש"נ – סה"מ מלוקט ח"ד ע' קלו [ח"ב ע' שלד]): "דגם להדיעות השציווי לעשיית המשכן ה' לפני חטא העגל (זהר ח"ב קצה, א [ובשוה"ג שם: "ולדעת זהר (שם רכז, א) גם נדבת המשכן היתה לפני חטא העגל"], הרי עשיית המשכן היתה לאחרי חטא העגל. ולכמה דיעות (רש"י עה"פ תשא לא, יח. שם לג, יא. תנחומא תרומה ח) גם הציווי על עשיית המשכן ה' לאחרי חטא העגל". סה"ש תשנ"ב ח"ב ע' 424: "...לויט פרש"י [ובהע' 18 שם: "פרשתנו] – כי תשא לא, יח. וראה גם פרש"י שם ל, טז (בסופו). לג, יא – כדעת התנחומא תרומה ח", אז "אין מוקדם ומאוחר בתורה, מעשה העגל קודם לציווי מלאכת המשכן ימים רבים ה', שהרי בי"ז תמוז נשתברו הלוחות וביום הכפורים נתרצה הקב"ה לישראל ולמחרת התחילו וכפר על זהב ומקדשם. אמר הקב"ה יבא זהב שבמשכן וכפר על זהב שנעשה בו העגל..." ע"ש. וראה גם תנחומא תשא לא: "אמר רבי יהודה בר שלום, מאה ועשרים יום עשה משה אצל הקב"ה... וירד בעשור... ובו ביום נאמר לו למשה סלחתי כדברך... ומיד צוה לו למשה ועשו לי מקדש". וראה גם שוה"ג הבא.

א צווייטע דיעה איז פאראן – פארקערט: ניט בלויז נדבת המשכן בפועל ממש, נאר אויך דעם אויבערשטנס ציווי "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", איז געווען ביום הכפורים (ד.ה. נאך חטא העגל), "כדי שידעו כל האומות שנתכפר להם מעשה העגל" [ובהע' 14 שם: "תנחומא פרשתנו ח"ו. וראה גם רש"י תשא לא, יח. לג, יא"⁵¹].

שולח הגליון

(50) וז"ל התנחומא [תרומה] שם: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. אימתי נאמר למשה הפרשה הזו של משכן? ביום הכפורים עצמו, אע"פ שפרשת המשכן קודמת למעשה העגל. א"ר יהודה בר' שלום אין מוקדם ומאוחר בתורה, שנאמר [משלי ה, ו] נעו מעגלותיה לא תדע, מטולטלות הן שביליה של תורה ופרשותיה. הוי, ביום הכפורים נאמר למשה ועשו לי מקדש. מנין? שכן עלה משה בששה [וי"ג: בשבעה] בסיון, ועשה ארבעים יום וארבעים לילה, ועוד עשה ארבעים, ועוד עשה ארבעים, הרי מאה ועשרים. ואתה מוצא שביום הכפורים נתכפר להם, ובו ביום אמר לו הקב"ה ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, כדי שידעו כל האומות שנתכפר להם מעשה העגל. ולכך נקרא משכן העדות, שהוא עדות לכל באי העולם שהקב"ה שוכן במקדשם. אמר הקב"ה יבא זהב שבמשכן וכפר על זהב שנעשה בו העגל..." ע"ש. וראה גם תנחומא תשא לא: "אמר רבי יהודה בר שלום, מאה ועשרים יום עשה משה אצל הקב"ה... וירד בעשור... ובו ביום נאמר לו למשה סלחתי כדברך... ומיד צוה לו למשה ועשו לי מקדש". וראה גם שוה"ג הבא.

(51) וז"ל רש"י תשא לא, יח: "אין מוקדם ומאוחר בתורה. מעשה העגל קודם לציווי מלאכת המשכן ימים רבים היה, שהרי בי"ז תמוז נשתברו הלוחות, וביום הכפורים נתרצה הקב"ה לישראל, ולמחרת התחילו בנדבת המשכן, והוקם באחד בניסן". שם לג, יא: "...בי"ו תשרי נתרצה הקב"ה לישראל בשמחה ובלב שלם, ואמר לו למשה סלחתי כדברך, ומסר לו לוחות אחרונות, וירד והתחיל לצוותו [וי"ג: לצוותן – כמ"ש לקמן] על מלאכת המשכן...". וראה לקו"ש ח"ו ע' 210, הע' 3: "...הציווי למשה דפ' תרומה ותצוה – דלא קבע רש"י זמנו בפרשיות הנ"ל (כ"א בתשא לג, יא [הנ"ל]...) – ומזה מוכח שגורס ברש"י הנ"ל: "לצוותו". ועד"ז שם חט"ז ע' 461, הע' 26: "...שלדעת רש"י (תשא לא, יח. לג, יא) התחיל לצוותו על מלאכת המשכן אחר יוה"כ "שנתרצה הקב"ה לישראל" בשמחה ובלב שלם. וראה תנחומא תרומה ח". וראה גם לקו"ש ח"ו ע' 223, הע' 13: "בדרך הפשט י"ל: הציווי "ועשו לי מקדש" ה' לאחרי שנתרצה הקב"ה לישראל ואמר סלחתי כדברך (רש"י תשא לג, יא)". שם ח"א ע' 129 הע' 17: "...ממ"ש [תצוה כז, כ] "ויקחו אליך... וציווי מלאכת המשכן ה' אחרי חטא העגל (פרש"י תשא

וראה תניא פל"ד (מג, א): "...שכינה מדברת מתוך גרונו של משה, ומעין זה זכו ישראל במעמד הר סיני, רק שלא יכלו לסבול, כמאמר רז"ל שעל כל דיבור פרוחה נשמתן כו', שהוא ענין ביטול במציאות הנ"ל, לכן מיד אמר להם לעשות לו משכן, ובו קדשי הקדשים להשראת שכינתו... ע"ש, ובמ"מ הגהות והערות קצרות מרבינו לתניא שם: "לכן מיד. את"ל דמיד הוא בדוקא – ואינו מוכרח, די"ל דהכונה⁵⁴ רק שזהו מצוה ראשונה אחר מ"ת – שסמוך ללוחה"ר⁵⁵

און ס'איז דא א דריטע דיעה וואס האלט, אז פון דעם אויבערשטן, איז דער ציווי "ועשו לי מקדש" געזאגט געווארן פארן חטא העגל, אבער די אידן האבן [געעהערט דעם ציווי פון משה רבינו און] געבראכט די נדבות המשכן ערשט נאך יום הכפורים...", ובהע' 15 שם: "זח"ב קצה, א⁵². רמב"ן ר"פ ויקהל⁵³."

שול"י הגליון

ואולי ב' הגירסאות הנ"ל שייכות גם להשינוי בין מ"ש בלקו"ש חט"ז הנ"ל: "...שלדעת רש"י . . . התחיל לצוותו על מלאכת המשכן אחר יוה"כ . . . וראה תנחומא תרומה ח [שבשונה"ג הקודם: "...ביום הכפורים עצמו . . . שביום הכפורים נתכפר להם, ובו ביום אמר לו הקב"ה ועשו לי מקדש... ע"ש]" – ומ"ש שם חכ"ב ס"ע 250: "...אידן . . . האבן זיי צוזאמען [- שלכאורה פירושו ביוה"כ עצמו] מיט די לוחות (שניות) באקומען דעם אנזאג ועשו לי מקדש...". ובהערה שם: "תנחומא תרומה ח. פרש"י תשא לא, יח. לג, יא. וי"א שנצטווה בהמשך למ"ת (לוחות הראשונות) – זח"ב רכד, א."

שול"י הגליון

דהווי אינון ערב רב בגווייהו אתמר מאת כל איש אשר ידבנו לבו, לאכללא לון בינייהו דישראל דאינון מוחא, וכלהו אתפקדו. לבתר סטא זינא לזיניה, ואתו אינון ערב רב ועבדו ית עגלא, וסטו אבתרייהו אינון דמיתו, וגרמו לון לישראל מותא וקטולא, אמר קב"ה מכאן ולהלאה עובדא דמשכנא לא יהא אלא מסטרא דישראל בלחודייהו, מיד ויקהל משה את כל עדת בני ישראל וגו', וכתיב בתריה קחו מאתכם תרומה ליי', מאתכם ודאי, ולא כקדמיתא דכתיב מאת כל איש אשר ידבנו לבו. ויקהל משה וגו', מאן אתר כניש לון? אלא בגין דהווי אינון ערב רב בינייהו, אצטריך משה לאכנשא לון וליחדא לון מבינייהו."

וראה גם לקו"ש ח"ו ע' 214: "...דער ציווי פון עשיית המשכן "ושכנתי בתוכם" האט אין זיך געטראגן דעם אנזאג פון דעם אויבערשטנס סליחה וכפרה אויפן חטא העגל פון די אידן...". ובהע' 29 שם: "תנחומא תרומה ח. וראה רש"י תשא ל, טז: שנתרצה המקום לישראל לסלוח להם ונצטוו על המשכן (וראה גם רש"י שם לא, יח. לג, יא)...". שם חכ"ו ע' 258 (הנ"ל): "...ווייל דער משכן איז (ווי רש"י [ובהע' 28 שם: "ר"פ פקודי. ועד"ז בפרש"י שמיני ט, כג. וראה רש"י לעיל (תשא ל, שם): שנתרצה המקום לישראל לסלוח להם ונצטוו על המשכן" [אזי מפרש] "עדות לישראל שויתר להם הקב"ה על מעשה העגל שהרי השרה שכינתו ביניהם...". שם חל"א ע' 216: "...ע"פ פרש"י [ובהע' 40 שם: "ר"פ פקודי. ועד"ז שמיני ט, כג. וכן מובן לכאורה מפרש"י לעיל תשא ל, טז. וראה רש"י תשא לא, יח. לג, יא] שהמשכן הוא "עדות לישראל שויתר להם הקב"ה על מעשה העגל"...". שם חל"ד ע' 55, הע' 40: "ולדעת התנחומא (תרומה ח. וראה גם רש"י תשא לא, יח. לג, יא) גם הציווי על מלאכת המשכן הי' אחרי חטא העגל". ולהעיר שמ"ש בלקו"ש שם ע' 11: "...פרשת מינוי הדיינים היתה . . . למחרת יום הכפורים (או עכ"פ בסמיכות אליו) ובו בזמן הי' הציווי על מלאכת המשכן (כפרש"י בפ' תשא [ובהע' 17 שם: "ל, טז. לא, יח. לג, יא. וכן ר"פ ויקהל"]) – לכאורה קאי על ציווי משה לבני, כמובן מהציון לר"פ ויקהל, ששם כתב רש"י (רק): "ויקהל משה. למחרת יוהכ"פ, כשירד מן ההר..."

(53) וז"ל הרמב"ן שם: "...ונהנה משה, אחר שצוה לאהרן והנשיאים וכל בני ישדאל האנשים כל אשר דבר ה' אתו בהר סיני אחרי שבור הלוחות, ונתן על פניו המסוה, חזר וצוה והקהילו אליו כל העדה אנשים ונשים, ויתכן שהיה זה ביום מחרת רדתו, ואמר לכולם ענין המשכן אשר נצטוה בו מתחלה קודם שבור הלוחות, כי [- כ"ה בכמה דפוסים, אבל בלקו"ש חל"ו ע' 192 ובעוד כמה דפוסים ליתא] כיון שנתרצה להם הקב"ה ונתן לו הלוחות שניות, וכרת ברית חדשה שילך השם בקרבם, הנה חזרו לקדמותם ולאהבת כלולותם, ובידוע שתהיה שכינתו בתוכם, כענין שצוהו תחלה, כמו שאמר ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ולכן צוה אותם משה עתה ככל [- כ"ה בלקו"ש שם ובכמה דפוסים, ובעוד כמה דפוסים: בכל] מה שנצטוה מתחלה."

(54) ראה גם לקו"ש ח"א ע' 130, הע' 18: "...ש"מיד" יוכל להיות גם לאחרי זמן (ראה השקו"ט (ע"ד ההלכה) בשד"ח כללים מערכת מ כלל קסח)..."

(55) לכאורה מפרש בזה, שאף את"ל ש"מיד" הוא בדוקא, אין זה מכריח שהי' סמוך לאמירת העשרת הדברות (ופריחת נשמתן), ויתכן שהי' אפילו קרוב לסוף הארבעים יום הראשונים (לפני חטא העגל), שאז ניתנו לו הלוחות הראשונות [כמ"ש (תשא לא, יח – דלקמן בפנים): "ויתן אל משה ככלותו לדבר אתו בהר סיני שני לוחות העדות...". ועד"ז בפ' עקב (ט, יא): "ויהי מקץ ארבעים

(52) וז"ל הזהר שם: "...ות"ח מה כתיב בקדמיתא? מאת כל איש אשר ידבנו לבו, לאכללא כלא, בגין דבעא קב"ה למעבד עובדא דמשכנא מכל סטריין במוחא וקליפא, ובגין

אל בני ישראל ויקחו לי תרומה⁵⁹ [מאת כל אשר⁶⁰ ידבנו לכו תקחו את תרומתי], ואומר וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחשת [ו]תכלת⁵⁹ וארגמן ותולעת שני [ושש ועזים] ועורות אלים [מאדמים . . .] ואבני⁵⁹ שהם [ואבני מלואים . . .] ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם...".

ולאידך, ראה לקו"ש חכ"ג ע' 13: "משה האט ניט נאר גערעדט די אנדערע ח' דברות צו אידן, נאר ער האט מיט זיי געלערנט די אלע עשרת הדברות (מיט זייערע הלכות ופרטי דינים)...", ובהערה 42 שם: "ועד"ז נמסר לבני" ביום זה הפרשה (שהיא המשך תיכף למ"ת) "אתם ראיתם גו' לא תעשון גו'" (יתרו כ, יט ואילך).

[עפ"מ"ש בתניא פל"ד "מיד" [ובשוה"ג שם: "ואתי לכאורה כדעת הזהר ("ח"ב רכד, א) דגם נדבת המשכן היתה לפני חטא העגל. ואכ"מ.]" – גם תרומה ותצוה נאמר לישראל אז, אבל אין כן דעת רש"י (תשא לא, יח. לג, יא)].

הערה 38

א. בחדא"ג מהר"ל לסוטה שם (בכל המהדורות⁶¹): "לכך אמרו אין אדם חוטא אלא א"כ נכנס בו רוח שטות", ולכאורה משמע שגריס כן בגמ' (וצ"ב מי קבע ל' הד"ה בב' מג' המהדורות⁶²: "אין אדם עובר עבירה..."), ויל"ע.

וכן גורסים להדיא בכינה לעתים דרוש יא [יג – בדפו"ר (ויניציאה ת"ח) – מב, ד]: "הט אונך ושמע דברי חכמים ז"ל בפ"ק דסוטה: תניא היה

שו"י הגליון

(59) בדפוס ווינא הנ"ל: "ויקחו לי תרומה וגו' וזאת התרומה וגו' ותכלת וארגמן וגו' ועורות אלים וגו' ושמן למאור וגו' אבני שהם וגו' ועשו לי מקדש וגו'".

(60) בדפוס פראג (הנ"ל בפנים) לכאורה נדפס: "אישר", ואולי צ"ל כלי הכתוב: "איש אשר".

(61) ירושלים תשי"ח (ע"פ כת"י שהוא כנראה מהדו"ק מהספר). לונדון תשי"כ (ע"פ כת"י שהוא כנראה מהדו"ב מהספר). ירושלים תשע"ה (ע"פ הנ"ל בלונדון).

(62) ירושלים תשי"ח ותשע"ה. משא"כ בלונדון תשי"כ (נתחכם המו"ל? ו) הד"ה הוא רק: "אלא אם כן נכנס בו רוח שטות".

הי' ציווי המשכן, הוא כפשת סדר הפסוקים תרומה קודם לתשא, וכ"ה בהדיא⁵⁶ זח"ב קצה⁵², ראב"ע שמות כה' א'⁵⁷. לעיין נ"כ פירש"י שמות לא' יח'⁵¹.

[ולהעיר מתנא דבי אליהו רבה ח"א פי"ז [עם הוספות מהנוסחא החדשה שבדפוס פראג תל"ו]: "...וכיון שקבלו ישראל עול⁵⁸ מלכות שמים בשמחה ואמרו כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע, מיד אמר הקב"ה למשה [שיאמר לישראל שיעשו לו משכן, שנאמר וידבר ה' אל משה לאמר] דבר

שו"י הגליון

יום וארבעים לילה נתן ה' אלי את שני לחת האבנים...]. ואולי מהטעמים לזה הוא, כי כלי הלוחות (בתוך הארון) א"א להיות "קדשי הקדשים להשראת שכינתו" שכתניא הנ"ל בפנים.

(56) להעיר, שלכאורה אין זה סותר למ"ש (לגבי ראב"ע דלקמן בפנים) בלקו"ש ח"ב ס"ע 675 [אג"ק ח"א ע' צח – ר"ח אדר שני תש"ג]: "...א"א שפרשת תצוה נאמרה לפני מעשה העגל (זח"ב קצה, א. וברמב"ן וראב"ע ר"פ תרומה ג"כ משמע כן)...", ועד"ז בסה"ש תשנ"ב ח"ב ע' 394: "...להדעות שפרשת תצוה נאמרה לפני חטא העגל, ובהע" 16 שם: "זח"ב קצה, א. רכד, א. רמב"ן ר"פ ויקהל.

וכן משמע מרמב"ן וראב"ע ר"פ תרומה" – כי בראב"ע שם (שבשוה"ג הבא) לא נזכר בהדיא אלא כללות ענין עשיית המשכן והשראת השכינה בתוכו, ושה' ידבר עם משה בהמשכן, וענינים אלו אינם בפרשת תצוה, אלא בפרשת תרומה (כפנים) – שם כה, ח: "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", ושם, כב: "ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת מבין שני הכרוכים אשר על ארון העדות את כל אשר אצוה אותך אל בני ישראל".

(57) וז"ל ראב"ע שם (ר"פ תרומה): "וידבר. בעלותו אל ראש ההר דבר לו על דבר המשכן. והטעם שיעשו מקדש לשם הנכבד וישכון בתוכו. ושם ידבר עם משה ולא יעלה אל ההר". וראה שם כד, טו-יח (ס"פ משפטים): "(טו) ויעל, ויכס. וכבר כסה הענן בששה לחודש. (טז) וישכון.

וכבר שכן הכבוד, כי כן כתוב וירד ה' על הר סיני, ועוד ומשה נגש אל הערפל אשר שם האלהים. ויכסהו הענן. את משה, ואדם לא ראהו. ויקרא אל משה ביום השביעי. ואין צורך לשאלת הגאון למה לא עלה לראש ההר בתחלת עלותו, כי לא יוכל לעלות כי אם ברשות. (יז) ומראה. הנה ההר כולו מכוסה ענן, ובראשו הכבוד ששם השם הנכבד היה נראה כאש אוכלת. (יח) ויבא, ויעל אל ההר. הטעם אל ראש ההר ששם הכבוד".

(58) בדפוס ווינא תרס"ב (ע"פ כת"י משנת ד'תתל"ג) ליתא תיבת "עול".

(להרח"ו) ח"ב משלי יד, טז: "כנודע אין . . . חוטא . . . נכנס...". לב דוד (להחיד"א) פ"א (א, ב – מכתבי הרח"ו⁶⁴): "כנודע שאין אדם, אפי' אדם הראשון, חוטא . . . נכנסה...".

ולהעיר מעקידה שער עג (יד, ב), שמשמע שהי' לו עוד מארז"ל עד"ז: "...שהסכימו חז"ל . . . במה שאמרו אין אדם חוטא אלא א"כ נכנסה בו רוח שטות, שנאמר אשר נואלנו ואשר חטאנו, כאלו הודו...". וראה גם שם (טז, סע"ב): "מה שאז"ל אין אדם חוטא אלא א"כ נכנס' בו רוח שטות", ועד"ז שער עו (מד, רע"ב – "נכנס"). ולהעיר מבינה לעתים דרוש כו המובא לעיל.

ב. המאמר "אין אדם חוטא אלא אם כן נכנס[ה] בו רוח שטות" (בלי ציון מקורו) נמצא גם בבית אלקים (להמבי"ט) שער התשובה פ"א (ד"ה ומלת מריחוק): "וכאמרם ז"ל . . . נכנסה...". קרית ספר (להנ"ל) הל' טומאת צרעת ספט"ז: "כי אין . . . נכנסה...".

ידי משה (לר"מ אלמושיניו) קהלת פכ"ב (עה"פ ז, כה): "כמז"ל...". מאמץ כח (להנ"ל) דרש יט (קנט [קס], א): "כי . . . נכנסה...". שם דרש כו (רח, ב): "כמאמר רז"ל . . . נכנסה...".

אלשיך עה"פ: בראשית ד, ט. ויקרא א, ב. שם, ג. בהעלותך יב, יא. [עד"ז עקב יא, ב.] תצא כא, טו. ירמי' ט, כג. הושע ו, ג ("נכנסה"). תהלים קיא, י. משלי א, ז ("נכנסה"). שם ה, ב (דרך הב'). שם ט, יג ("נכנסה"). שם י, א ("נכנסה"). [עד"ז שם טו, בן]. שם כד, ה. שם כו, א. שם כז, יא. שם כט, ז. שה"ש א, ד ("כמאמרם ז"ל..."). קהלת ז, כה (הנ"ל בפנים ההערה: "מרגלא בפומיהו דרז"ל..."). דניאל ט, ו. [ועד"ז עוד].

פי' אב"א (לר' אברהם בן אשר) שבאור השכל (ויניציאה שכ"ז ח) לב"ר פי"ז, ה (שהובא לקמן אות ג). אגרת הטיול (לאחי המהר"ל) חלק הדרוש אות ד: "כבר אמרו רז"ל...". מגן אבות

רבי מאיר אומר . . . אמר ר"ל אין אדם חוטא אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות, שנאמר איש איש כי תשטה אשתו, תשטה כתיב" (ולהעיר מדרוש כו [כח – בדפו"ר – עז [עה], ג]: "כדרך החוטאים שנכנס בהם רוח ש[ו]טות, שהוא ממש אשר נואלנו ואשר חטאנו" – שזהו ע"ד מ"ש העקידה דלקמן).

חושב מחשבות (לבעהמ"ס משנת חסידים) מאמר תורה סצ"ו: "איש איש כי תשטה, אין אדם חוטא אלא א"כ נכנס בו רוח שטות, כן אמר ריש לקיש בש"ס" (וכ"מ שם מאמר נוי סנ"ט).

עטרת צבי (למהר"צ חיות) תפארת למשה פ"ו (יז, ד): "המאמר של ר"ל בריש סוטה אין אדם חוטא . . . נכנסה...".

ס' ראה חיים (לר"ח פאלאג'י) ח"ב סז, רע"ד: "וזהו כוונת רז"ל בפ"ק דסו' ד"ג, אין אדם חוטא . . . נכנס...". וכן מציין לשם בספרו עיני כל חי (קפו, סע"ב): "מסכת סוטה ד"ג אין אדם חוטא אלא א"כ נכנס בו רוח שטות – ראה חיים ח"ב דס"ז ע"א⁶³".

ולהעיר מפתח עינים (להחיד"א) לסוטה שם: "הרב המקובל עיר וקדיש כמהר"ר מאיר פאפיראש כ"ץ זלה"ה בס' טל אורות כ"י [נד' ווארשא תרע"א – פ' קרח (סח, רע"ג) "זה רמזו רז"ל במתק דבריהם..."] דקדק . . . בס' הקטן ראש דוד ריש פ' משפטים [ד"ה זאת] . . . דקדקתי לשון רז"ל שהביא הרב הנז', אין אדם חוטא אלא א"כ נכנס . . . ע"ש, אמנם נסחתנו הכא היא אין אדם עובר עבירה", וראה גם פת"ע לחולין ה, ב. חומת אנך עה"פ הושע ה, ד.

ולהעיר ממבוא שערים שער ה ח"ב, פ"ו (קארעץ תקמ"ג, קראקא תרמ"ג): "משארז"ל אין . . . עובר עבירה . . . נכנס...". – אך בשאלוניקי תקס"ו [ירושלים תרס"ד]: "משרז"ל אין . . . חוטא . . . נכנסה [- נכנס]...". וראה גם עץ הדעת הטוב

הערה 39

ראה תו"א שמות נג, ד⁶⁵ [ועד"ד אוה"ת שמות (ח"ח) ע' ב'תתנו-ז]: "...ע"י מה יהיה ההמשכה מההעלם אל הגלוי, הנה הוא ע"י מעשה המצות, וכמשל הזריעה . . . וכמו"כ הוא מעשה המצות שירדו ונתלבשו בדברים גשמיים, כמו תפלין על קלף גשמי וציצית מצמר גשמי וכדומה בשאר המצות, וכשאישי ישראל מניח אותם על ראשו נתהווה בחי' גלוי אלקותו, קדש בחכמה והיה כי יביאך בבניה כו', וכמאמר הזוהר טלית פריסו דמלכא כו'. וזהו דוקא כשאישי ישראל מניח אותם על ראשו, משא"כ כשמונחים על השולחן לא נתהווה מזה שום גלוי כלל, הגם שמצח האדם הוא ג"כ דבר גשם כמו השולחן, וגם כשעכו"ם מניח אותם לא יצמח מזה ג"כ שום גלוי כלל. והיינו כמשל כח הצומח שבארץ שלא בכל מקום נצמח הפרי, ובמדבר אינו נגדל צמחים כלל, כמו"כ דוקא לישראל נאמר כי תהיו אתם לי ארץ חפץ, והיינו כידוע שבחי' א"ס נק' קדוש ומובדל, אני הוי' לא שניתי ואתה הוא קודם שנברא העולם ואתה הוא לאחר שנברא העולם כו' והכל ירוממוך סלה, ושיוכל להתהוות עולמות הוא רק ע"י מלכותך מכ"ע, אין מלך בלא עם כו' ישתבח שמך לעד כו', וכמשל ענין המלך שמהפך מיש לאין להיות הכל בטלים נגדו, וכמו"כ למעלה אין מלך בלא עם מלשון עוממות, שהוא בחי' יש ונפרד להתהוות בבחי' בטול ואין, וכמו במלאכים כתיב וצבא השמים לך משתחויים, אך מלאכים הם אינם בבחי' נפרד כ"כ, ודוקא ישראל למטה שהם בתכלית בחי' עוממות ונפרד, ושם הוא עיקר בחי' גלוי המלוכה ע"י בחי' הביטול מיש לאין כו' (משא"כ ברא כרעא דאבוה ולא בבחי' מלך), ולכן דוקא תהיו אתם ארץ חפץ, ששם עיקר גלוי הרצון והחפץ כו', וע"י ישראל דוקא במעשה המצות הגשמיים יוכל להתהוות בחי' צמיחה הנ"ל . . . ובכל התורה כתיב דבר אל בני ישראל כו', כי על ידן יהי' צמיחת האור והגלוי בקיום המצות]... ע"ש.

שם יתרו ע, ד – עא, ד [ועד"ז תקס"ט ע' קמד-

(למהרי"ט צהלון) פכ"ה, מ"א (ע' רסג): "שידוע מה שאמרו ז"ל...". יפ"ת (השלם) לב"ר ח, א ד"ה הא' ("נכנסה"). כלי יקר (לר"ש לאנייאדו) עה"פ שמואל א יג, יג. כלי פז (להנ"ל) עה"פ ישע"י נא, יז. של"ה שער האותיות אות י (סז, סע"א): "וכמו שארז"ל כי תשטה, אין...". שם מס' יומא (רלח, סע"ב): "וכמו שארז"ל אין...". ובכ"מ.

ג. ולהעיר מכתר שם טוב (לרש"ט מלמד, ויניציאה שנו"ו) עה"פ נשא ה, יב (צז, ב): "עוד אמרו ז"ל [במדבר פ"ט, ו] איש איש כי תשטה אשתו בשי"ן, לומר שאינה מזנה עד שיכנס בה רוח שטות וכו'. ויש להקשו' שגם כן בכל העבירו' אמרו ז"ל אין אדם חוטא אלא אם כן נכנס בו רוח שטות, ואפשר שזה הוא בנין אב לכל עבירות, ועוד נראה... ע"ש (ובפ' תזריע פג, סע"ד. ולהעיר מחדא"ג מהרש"א לסוטה שם) – דמשמע (קצת) שמארז"ל זה לא נאמרה בקשר לסוטה (דא"כ הול"ל העיקר שב' הדרשות הם מאותו הכתוב). ואולי קאי על הדרשה שבעקידה הנ"ל בפנים.

מקור חיים (למהר"ש ויטאל) לז, רע"א: "שאמרו חז"ל במדרש אין אדם חוטא אלא אם כן נכנס בו רוח שטות שנאמר כי נסך ה' עליכם רוח תרדמה ויעצם את עיניכם וכו'". וראה ב"ר פי"ז, ה: "רב אמר שלש תרדמות הן . . . רבנן אמרי אף תרדמה של שטות, דכתיב (ישע"י כט, י) כי נסך עליכם ה' [וי"ג: "ה' עליכם"] רוח תרדמה". ולהעיר מפ"י אב"א שבאור השכל (הנ"ל – ויניציאה שכ"ז-ח) לב"ר שם (מו, א סוד"ה שלש תרדמות): "ומה שלא מנה רב תרדמה של שטות . . . ועוד שלא אמר . . . אלא רוח תרדמה, ואפשר שאינה תרדמה בפני עצמה אלא רוח שטות המרדים עיני השכל, והיינו שנתן כח ביצר הרע שלהם שישלוט עליהם והיו נמסרים בידו, והיינו רוח שטות, כי אין אדם חוטא אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות".

קיום המצות והתורה, כי יש מצות שהן בבחי' ההעלאה כמו תרומה ומעשר וצדקה כמ"ש צדקה תרומם גוי כו', ויש מצות שהם בבחי' המשכות כמו ציצית ותפלין כו', ובהם ועל ידם תתעלה הנפש לא"ס ב"ה ממש ויומשך גילוי אור א"ס ממש בנפש. אך בהיות שהתורה והמצות מלובשים בג' גוונים תורה ועבודה וג"ח, חסד דרועא ימינא מלמעלה למטה, ועבודה היא עבודת הקרבנות מטה למעלה, אשה ריח ניחוח כו', ועסק התורה הוא קו הממוצע, כי התורה כלולה משתייהן, ולכן נקראת בשם בריח התיכון שמבריח מן הקצה אל הקצה, וכדי להעלות התורה ולקשרה באור א"ס ב"ה ממש שלמעלה מבחי' אדם, כי לא אדם הוא, הוא ע"י ישראל שהם זרע אברהם יצחק ויעקב, וירושה לנו מאבותינו התשוקה והצמאון להבטל ולהכלל באור א"ס ב"ה ממש, וניתן להם כח זה במ"ת שהם יעלו וינשאו בחי' אדם ג' קווין למעלה מבחי' אדם למעלה כנ"ל, ובהם ועל ידם יומשך גילוי אלקות ואור א"ס ב"ה שלמעלה מבחינת אדם בעסק תורתם ועבודתם בקיום המצות שבבחי' אדם. . . וכ"ז הוא ע"י מ"ת, שאז ניתן הכח הזה לישראל להיות העלאה והמשכה זו על ידם, להיות מס"נ עולה ונכלל בא"ס ב"ה ממש, ולהיות המשכת התורה והמצות מבחי' אוא"ס ב"ה, שזה נעשה דייקא ע"י ישראל שזכו לזה במ"ת, משא"כ אם לא ניתן כח זה, לא היה מסירת נפשם עולה ונכלל כ"כ בעצמות אוא"ס ב"ה ממש, וגם לא היה המשכת תורתו ועבודתו ממשך כ"כ מבחי' אוא"ס ב"ה ממש, אשר הוא למעלה מגדר עלמין למעלה מעלה מבחי' אדם, בחי' כי לא אדם כו', שעליו הכתוב אומר אם צדקת מה תתן לו כו', אלא שבישראל נמשך כח זה במתן תורה להיות בהם תלוי המשכת המצות, ונמשך בהם בחי' אנכי ממש להיות אלקיך ממש. וזהו אשר הוצאתיך מארץ מצרים, כי כל סדר ההשתלשלות נק' בשם מצרים בחי' מצר וגבול, שהוא בבחי' אדם ג' קווין ומעלה ומטה כו', שהן התחלקות המדרגות, משא"כ לישראל ניתן כח היחוד באוא"ס שלמעלה מהשתלשלות, בחי' כי לא אדם כו' שאין שם התחלקות המדרגות כלל. . . וזהו עיקר נתינת התורה לישראל, להיות בהם תלוי המשכת אוא"ס ב"ה שלמעלה מההשתלשלות. וזהו מאמר רב יוסף, אי לאו האי

קמזו (קסג-קסה) ע"ש]: "...[עיקר ענין קבלת התורה הוא בחי' המשכות כח אלקי בישראל להיות יכולים להמשיך גילוי אוא"ס בעסק עבודתם בתומ"צ לדורות בני" העתידים ג"כ. . .] שבשעת מתן תורה ניתן הכח וההכנה בישראל להיות מקבלים את התורה, דהיינו להמשיך גילוי אור א"ס ב"ה בעסק התורה והמצות, ולכן היו גם הנשמות כולן טרם התלבשותן בגופות במעמד הר סיני לקבל את התורה, כי גם הנשמות בעוד שלא נתלבשו בגופות היו צריכים לכח זה והכנה זו. והענין הוא, כי ע"י תומ"צ מתגלה יחוד אוא"ס ב"ה בנפש האדם כנודע (י"ל ע"ד מ"ש פ' בא ד"ה בעצם היום הזה כפי' שם צבאות, שהוא יחוד אוא"ס בב"ע כמו באצ"י, ע"ש גבי כך מתיחד בכלים דבי"ע עד שהוא עצמו הוא הצבאות כו'). והנה הנפש היא בחי' נברא ומחודש מאין ליש ואין ערוך לנברא לגבי הבורא ומאציל העליון ב"ה. . . ואין יתגלה בה יחוד אור א"ס ב"ה ממש בעסק התורה ומצות, הרי אם יעשה אותם איש עכו"ם לא ימשיך כלום ולא יהיה גילוי אור א"ס ב"ה על ידו כלל -] אם יעשה אותם האדם אשר לא מבני" המה לא ימשיך גילוי אלקות כלל כידוע], רק לישראל ניתנה זו במעמד הר סיני להיות להם כח והכנה להמשיך גילוי אור א"ס ב"ה ממש בעסק תורתם ועבודתם. . . המלאכים בקשו את התורה ואמרו תנה הודך על השמים, ולא נתנה להם. . . ולכן לא נתנה התורה להמלאכים, שמפני היותם מבחי' הדבור שהוא בחי' לבוש האמצעי, שאינו מתאחד כ"כ עם הנפש כמו המחשבה שהוא בחי' לבוש הפנימי, לכך אין יכולים להמשיך גילוי יחוד אור א"ס ב"ה ממש בעסק התורה ועבודת המצות, שיתגלה יחוד אור א"ס ב"ה למטה כמו למעלה, אלא ישראל שעלו במחשבה. . . עם היות העילוי בישראל רב מבמלאכים מצד נשמותיהם כנ"ל, אעפ"כ לא נתנה להם התורה אלא בהתלבשותן בגוף ונפש החיונית. . . האבות הן הם המרכבה בבחינת מרכבתא עלאה, להעלות מדותיו ית' אליו בבחינת בטול לך ה' הגדולה והגבורה כו', להיות נמשך בהם ועל ידם גלוי אלקות ואור א"ס ב"ה ממש, והיינו ע"י מס"נ לה' בתשוקה וצמאון ליכלל ולהבטל באור א"ס ב"ה ממש, אברהם במדת האהבה כמ"ש אברהם אוהבי, ויצחק במדת הגבורה כמ"ש ופחד יצחק כו', וכן אנחנו זרע אברהם אוהבך בני יצחק יחידו כו', והוא ע"י

ומדייק במאמר

תקס"ט שם ס"ע קעו [ע' קצד]: "...ובלתו ישראל לא יוכל להיות גילוי אור הכתר בכללות, כי הרי הן קומה שלימה שנק' אדם כידוע, וגם מטעם המצות, שא"א שיומשך אור הכתר על ידן רק ע"י ישראל דוקא, כי להם ניתן הכח הזה בקיום המצות ולא לזולתם כנ"ל בענין קבלת התורה, שמי שאינו מבנ"י, או אשה וקטן שפטורי, אינם ממשיכי' כלום כשעושי' מצות כידוע..."

לקו"ת האזינו עה, ג: "...אך המצות מצד עצמן הרי הם מעשיות גשמיי', ואם יעשה אותם איש אשר לא מבנ"י הוא אינה מצוה כלל, אלא דוקא כשישראל הם המקיימים אותה, שאז היא מצוה וממשיכים ע"י התגלות א"ס ב"ה להיות רמ"ח אבריו כו', והיינו ע"י בחי' רעו"ד שהוא בחי' הרעש גדול צעק לבס אל ה' שיש בהם, שעייז אח"כ גורמים להיות ההמשכה מלמעלה למטה ע"י קיום המצות מעשיות כנ"ל. . ולכן נק' המצות זריעה זורע צדקות כנ"ל, שהם כמו גרעין הנזרע שעדיין אין בו טעם וריח, רק כשנזרע בארץ שיש בה כח הצומח נעשה ממנו פרי, וכך הם המצות שכשישראל דוקא מקיימים אותם נמשך עייז א"ס ב"ה, משא"כ אם ישארו כך, כמו התפילין והציצית אם לא יניחם ויתעטף בהם איש ישראל לא יומשך כלל על ידם, והוא ממש כמשל הזרע עם הקרקע כנ"ל. אך עיקר כח הצומח הוא דוקא בבחינת נפש הבהמית שבישראל..." ע"ש – וראה מפתחות רבינו ללקו"ת (שי"ל בתשי"ט), ערך מצות: "דעדג (לנה"ב דוקא. זריעה. אברים. ע"י בנ"י דוקא) – וממה שמציין לדף עד, ג (אף שקטע הנ"ל הוא בדף עה, ג) לכאורה מובן, שכל מ"ש מדף עד, ג עד עה, ג הוא חלק מביאור א' ארוך בענין זה⁶⁶.

מאמרי אדה"א שמות ח"א ע' ו: "...ע"י ישראל דוקא נשלם ונגמר בחי' עונג וחפץ המאציל הזה לבא לידי גילוי ממש, והוא ע"י המצות שעושי' בארץ לאהפכא חשוכא לנהורא

יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא, דאי לא היה הכח בגלוי או"ס ב"ה ממש נמשך במ"ת, רק שיהיה עסק התורה בבחי' השתלשלות שמבחי' חכמה ולמטה, כמה יוסף איכא בשוקא, שאין עסק התורה ממשיך כלום מאור א"ס ב"ה אלא בישראל שזכו לזה במ"ת וניתן להם הכח הנ"ל..."

שם עב, סע"א – רע"ד [ועד"ז תקס"ט ע' קמו-קסא (קסה-קעט)]: "...כל התורה ומצות הן בחי' יחוד אור א"ס ב"ה בעולמות, וכמאמר לשם יחוד קוב"ה, דהיינו בחי' יחו"ע ביחו"ת להיות השפעה מבחי' סוכ"ע לבחי' ממכ"ע. . להיות הארה חדשה מבחי' סוכ"ע ותוספת ברכה המחדש בכל יום מע"ב, נעשה ע"י התומ"צ לעבדה ולשמרה, לעשות ג"ע ותענוג הנשמות שנעשה ע"י בחי' צמצום והתפשטות. . אך זה הכח להיות המשכה זו בקיום התורה והמצות ניתנה לנו במ"ת, שהרי עכו"ם שעוסק בתורה או לובש טלית אינו ממשיך כלום [שהרי גוי שעושה מצוה אין המצוה כלום, שהרי לא נמשך ע"י מצות לבישת טלית שהגוי לובשו או ע"י עסקו בתורה שום בחי' המשכה למעלה], רק ישראל זכו לזה בהר סיני. והנה גם המלאכים בקשו התורה, תנה הודך על השמים, ולא ניתנה להם מפני שהם מבחי' עולם הדבור עלמא דאתגלייא, שהם מבחי' חיצוניות הכלים, ואין להם יכולת להמשיך כלום, הגם שיש להם מס"נ ובטלים אליו ית', מ"מ אינו נוגע להיות נמשך מזה מהמשכת סוכ"ע כבישראל, מפני שישראל עלו במחשבה, בחי' פנימיות הכלים שמתאחדים עם האורות. . איך זכו לקבלת הארה והמשכת יחוד אור א"ס ב"ה ממש, בחי' סוכ"ע בחי' אנכי ממש, אלא שהוא ע"י התלבשות הנשמה בגוף ונפש החיונית דייקא. . והכח הזה ניתן לישראל בקבלת התורה, הן בבחי' חיצוניות ע"י מעשה המצות להעלות ולהמשיך כו', והן ברוחניות ע"י מס"נ בק"ש באחד כו', להיות גילוי אלקות ואוא"ס ב"ה ממש, הנה כל זה נמשך בקבלת התורה, שהרי עכו"ם אינו יכול להמשיך אפי' רגע במס"נ כו' [שהרי מי שאינו מבנ"י אינו ממשיך כלום, לא בחיצוניות מעשה המצות ולא בפנימי אפי' במס"נ כו']..."

שולח הגליון

66) וכמ"ש בהמפתחות שם (לפני ערך אב): "נסמן מקום תחלת הענין ורק פעם אחת בדרוש וביאוריו – מלבד באיזה מקומות".

האדם בבחינת מלחמה באתכפא ואתהפכא זו...". שם סה, א: "...לעמוד בקשרי המלחמה בבחי' אתכפא ואתהפכא...". ועוד.

הערה 55

וראה לקו"ש ח"ג ע' 988, הערה *8 (משיחת שבת מבה"ח אייר תשכ"ב): "סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר⁶⁷: ווען דער אלטער רבי איז געקומען צוריק פון זיין נסיעה וואס ער האט באגלייט ר' מענדעלע האראדאקער קיין ארץ-ישראל, האט ער באמערקט אז די תלמידי החדרים פירן זיך אין א ווילדן דרך; זיי זיינען בהתבודדות פון עולם. האט זיי דער אלטער רבי געזאגט: איר תלמידי החדרים דארפט וויסן אז די עבודה איז – אין וועלט. נהמא אפום חרבא ליכול (זח"ג קפת, ב) – אויפטאן אין וועלט. און די עטלעכע ווערטער האט אויף זיי גע'פועל'ט אז זיי האבן משנה געווען זייער דרך. אין א משך זמן ארום האט זיי דער אלטער רבי געזאגט: נהמא אפום חרבא ליכול, און האט געטייטשט אז דער "ליכול" גייט אויפ'ן "חרבא", אויפעסן דעם חרב. עכ"ל הרב.

דער ביאור אין דעם: פריער איז די וועלט מגוד צו קדושה, נאר דאך דארף מען טאן מיט איר, בדרך אתכפא, מברר זיין די ניצוצות וועלכע געפינען זיך אין וועלט – (וואס כללות עבודת הבריורים ווערט אנגערופן מיטן נאמען אכילה) – בדרך מלחמה – אפום חרבא. און דורך דעם פועל'ט מען דערנאך דעם ענין פון "אתהפכא", וואס דאס איז ניט דרך מלחמה, עס ווערט שוין אויפגעגעסן דער חרב, ס'איז עבודה בדרך שלום...".

הערה 56

וראה סה"ש תש"ח ע' 210: "...דער עולם הגשמי, הגם ער איז דאך דער נידעריקסטער פון אלע עולמות, וואס לא די וואס ער איז א גשמי איז ער אויך א חומרי ממש, איז אבער באמת די כוונת הבורא אין דער בריאה דוקא אין דעם

כו', בסור מרע בשס"ה ל"ת ועשה טוב ברמ"ח מ"ע, שכללותן הוא בחי' בירורי נוג"ה כידוע... להיות ששורש ישראל נמשך מבחי' עצמות המאציל ממש, כמ"ש כי חלק הוי"ה עמו כו' יעקב חב"ל נחלת"ו כו', ע"כ ע"י דוקא יוכל לבא לידי גילוי בחי' חפץ ועונג הנעלם בעצמות, שהרי גוי שעושה מצוה אינו פועל כלום, רק ע"י ישראל העושה מצוה דוקא...".

הערה 40

ראה תש"י ס"י (ע' 5-124): "...היושבת בגנים, דגנים הם ב' בחי' ג"ע כנ"ל, ג"ע התחתון וג"ע העליון, כל אחד לפי מדרגת עבודתו הם חברים (דלפעמים נשמה מנשמה נאצלת כו'), המקשיבים לקול העוסקים בתורה ומצות, וזהו השמיעני, שהם הגורמים עליו במעלת עליית הנשמות כו', וזהו היושבת בגנים, אמר הקב"ה לכנס"י את הפזורה בגולה ורועה בגנים של אחרים, והוא ע"ד דכתיב כי כארבע רוחות השמים פרשתי אתכם כו', ובכ"ז יושבת בבתי כנסיות ובתי מדרשות לעסוק בתורה, ובפרט קביעות עתים לתורה ברבים, הנה החברים שהם מלאכי השרת שנק' חברים, לפי שאין ביניהם לא קנאה ולא שנאה ולא תחרות, מקשיבים לקולך כו'..."

הערה 46

וראה יו"ד שבט תשמ"ו (שיחה ב – 0:50): "...ער שליסט אפ די מאמר, אז אויף יעדער זאך איז דא א ענין פון א זמן מוגבל, און יעדער מענטשן האט מען געגעבן אויף יעדער ענין א באשטימטע צייט ווען ער זאל די זאך דורכפירן, און דערפאר דארף ער דאס ניט אפלייגן אויף א שפעטערדיקע צייט, אפילו ווען עס ווייזט זיך אויס אז ער האט עפעס אויף דערויף אן ערקלערונג אדער א סיבה וכיוצא בזה – דערפאר וואס דאס איז א צבא פון לשון זמן מוגבל, צבא לְאדם עלי אדמות, און ער האט א זמן מוגבל, וואס דאס איז די צוגעפאסטע צייט ער זאל דורכפירן אט א די שליחות...".

הערה 54

ראה לקו"ת שבת שובה סד, ג: "...כשעדיין

מלכים בהפלגת ויקר הערך מאד שלא יערכם זהב וכסף כלל, הכל מאציר באוצר המלך, וע"כ נק' אוצרות [ש]מתקבצים ונאצרים בהן הון רב בלי שיעור, מפני שלא יגע בהן יד לעולם ולא יפתחו משך זמן רב כמה מאות שנים, וכ"ש שלא יגיעו להשתמש בכלים וחפצים יקר היקרים ונחמדים מזהב ומפז [רב] אפי' כלי א', רק הם טמונים ומוצנעים אוצרות המלך, ואף כשצריך המלך להוצאות הכרחים מאד לא יסתפק מן האוצרות לעולם, שאם הי' מוציא ומסתפק מהן לעת ההכרח לא היו נאצרים הון רב כ"כ ולא יקרא אוצר כלל, אלא כאשר הנאצר טמון ומוצנע לעולם הוא שנק' מטמונים, כמש"א ג' מטמונים הטמין יוסף כשליקט כל הכסף כו', וכתוב אם כמטמונים תחפשינה, דמשמע שהמטמון והאוצר טעון חיפוש גדול (שע"פ רוב השמירה לאוצר של ממון בעומק הקרקע, וכלי יקר מאבנים טובות ומרגליות בחדרים מוצנעים מעין כל רואה כו'), לפי שהמטמונים והאוצרות סגורים וצנועים בתכלית ההסתר מעין כל כידוע... "ע"ש.

תש"ט ע' 7-126 [תרפ"ד ע' רצט-ש, ועד"ז תרס"ח ע' קנח-ט]: "...דבשביל הנצחון לנצח אויביו... ומבזבזו כל אוצרות המלוכה וסגולת מלכים אשר נאסף ונקבץ במשך שנים רבות, כל הון יקר ונעים אשר ספון וטמון באוצרות המלך, ואין כל עין שולטת בהם, ואינו משתמש בהם לשום דבר, כי יקרים המה מאד אצלו, והמה כל מחמדיו וסגולותיו... ונמצא אנ"ר כמה גדול כח הנצחון שיוכל לבזבזו בשביל זה כל אוצרותיו היקרים בעיניו מאד... והדוגמא מזה יובן בהכחות דנה"א, דמדת הנצח יש בה כח נעלה יותר, דהנה למעלה יש ג"כ בחי' אוצרות... דגילויי בחי' ומדרי' זו הוא ע"י מדת הנצח בשביל לאכפיא לסט"א כו', דבשביל נצוח המלחמה נפתחים ומתגלים אוצרות אלו מה שעין לא ראתה כו'... וכשם שבגשמי' הנה בשביל נצוח המלחמה פותחים כל האוצרות כנ"ל, הנה כמור"כ הוא למעלה דע"י התעוררות כח הנצחון דבנה"א הנה אז יופתחו ויתגלו האוצרות העליונים, בחי' סדכ"ס... "ע"ש.

חומרי. און נאך מער, ניט נאר די כוונת הבריאה, נאר דער חומרי איז טאקע די מעלת הבריאה, וואס דורך דעם עולם החומרי והגשמי, ווען מען פירט אלץ על פי התורה והמצוה, איז מען מעלה אלע עולמות... "ע"ש.

הערה 61

וראה תקס"ה ח"א ע' תתקצב-ד (נוסח ב): "...יקח כל אוצרתו מאוצר המלך ויבזבז אותם בשביל ניצוח המלחמה, שינצח המלחמה לגרש השונא מארצו ולכבוש מדינתו תחת ממשלתו, הגם שהאוצרות היו יקרים מאד אצלו, שכמה יגיעות יגע בהן עד שקיבץ אותם והכניסם לבית האוצר להחבא... כשעומד השונא לנגד דוקא, אזי יתמרמר עליו ולבזבזו כל אוצרותיו היקרים בעיניו, אשר לא הי' עושה זאת בלא"ה... כך עד"מ למעלה דכתיב לך הוי' הנצח... כשישראל שלמטה עושי' תשובה ממעמקי הלב לאהפכא מחשוכא לנהורא ולאכפיי' לסט"א... ע"י מעורר למעלה מדת הנצח, שיתגלו אוצרות עליונות הגנוזות בבחי' סתימא דכל סתימן בבחי' גילוי ממש, מצד מדת הנצח שנתעורר למעלה על המנגדיים המסתירי' עליהם ומונעים מעבודת ה', והם נתגברו עליהם בחוזק והתגברות לנצח המלחמה ולאכפיי' לסט"א, ע"יז באתערותא⁶⁸ אתערותא דלעילא מדת הנצח, שיתגלה דוקא האוצרו' עליונו' הגנוזו' בהעלם בבחי' סתימא דכל סתימן בבחי' גילוי ממש... "ע"ש.

תו"ח בשלח שכב, א [רכב, א]: "...וגם מלכים הראשונים אבותיו אצרו אוצרות רבים בכל משך חייהם דור אחר דור, וכל אוצרות המלך ואוצרות אבותיו כל הון יקר וגדול הזה נאצר באוצר המלך סגור יהי' ומוצנע חתום בחותם המלך תחת יד הממונה על האוצרות, ולא יקחו ויוציאו משם להצטרכות גם להנצרך ביותר לפי שעה, וגם מה שיביאו לו כסף וזהב מסים ומנחות ממלכי ארץ ורוזנים הכל⁶⁹, וגם מה ש[ינ]ש מאבותיו כל כלי יקר וחמדה מאבנים טובות ומרגליות וסגולת

שוליי הגליון

ה'ש"ת ע' פא [ועד"ז סה"מ אידיש ע' 56]:
"ווי מיר זעען [- זעהען] במוחש בגשמיות אז

(68) אוצ"ל: "באתערותא דלתתא".

(69) בכת"י אחרים: "כו".

הטוב לנו בטוב הנראה והנגלה גם למטה ממש... (וראה לקר"ש חכ"ט ע' 526, הערה ד"ה בטוב: "בטוב הנראה והנגלה... (אויך) לעיני בשר: ולכן⁷⁰ מדייקים בהפיוט "שערי שמים פתח ואוצרך הטוב לנו תפתח" שאומרים בסוף נעילה ובהושע"ר – לחבר "לנו" ל"הטוב" – ראה ד"ה אנכי אנכי, תרפ"ז (סה"מ תרפ"ז ע' כא ואילך): ואוצרך הטוב לנו⁷⁰, תפתח... שיבואו בחסד פרטי, שהוא הטוב לנו בטוב הנראה והנגלה גם למטה ממש").

לקר"ד ח"א נט, א (שמע"צ ושמח"ת תרצ"ד): "...איז דער ענין הברכה, אז די מזונות גשמי ורוחני וועלכע זענען הוקצב געווארען דעם ר"ה לכל ישראל בכל מרחבי תבל וקצוי ארץ, זאלען אראפקומען אין א טוב גלוי אין בני חיי ומזוני ריחי, לימוד התורה וקיום המצות ביראת שמים, ווי מיר נבראים פארשטייען טוב. וואס דער נוסח ואוצרך הטוב לנו תפתח, דארף מען מאכען דעם אתנחתא נאך דעם ווארט ואוצרך, הטוב לנו תפתח... מיר בעטען טוב הגלוי. טוב הגלוי איז טוב הנראה והנגלה אין בני חיי ומזוני ריחי און לימוד התורה בעבודה של חסידות. און די מזונות גשמי ורוחני זאלען אראפקומען לכל ישראל אהן קיינע מניעות ועכובים און זאלען נמשך ווערען למקום הראוי, דאס הייסט ברכה..." ע"ש.

קונטרסים ח"ג ר"ע קפט [תרצ"ו ע' 40]: "...דכל הגילויים וההמשכות העליונים המתגלים והנמשכים ע"י התעוררות העבודה בקבלת עול מלכות שמים דר"ה ועמקי התשובה דעשי"ת ויוהכ"פ, דעי"ז נמשך חיות חדש בטוב האמיתי והפנימי, ואשר יומשך בהטוב הנראה והנגלה בבני חייא ומזונא כמבואר בביאור ופירוש המאמר שערי שמים פתח, ואוצרך הטוב לנו תפתח, דהבקשה הוא הטוב האמיתי והפנימי יומשך ויתגלה אלינו בהטוב לנו, היינו באותן הענינים הטובים דבני חייא ומזונא שמוכן ומושג בשכלינו שהוא טוב..."

צוליב א נצחון במלחמה נוצט מען אויס די טייערסטע אוצרות וואס כמה דורות האבען געזאמעלט..."

ולהעיר מתו"א תולדות יח, ג: "...בחי' גילוי זה הוא מרוה צמאון האה"ר הנ"ל, וזהו בוז יבוז לו ל' ביזה ושלל, וכמו אדם הבוז וחוטף דבר יקר הערך, כמו ביזת אוצרות יקרים, שבוזו וחוטף משום שמא אין ראוי שיתנו לו דרך נתינה, ע"כ בוזו וחוטף לגדול תשוקתו לזה, וכך הוא בהתגלות אוצרו הטוב שהוא בחי' סדכ"ס אשר עין לא ראתה אלקים זולתך, ונק' הון ביתו, ע"כ כאשר יומשך ויתן גילוי אוצרות אלו, אזי בוז יבוזו עד"מ. ובחי' זו עכשיו היא שמחת הנפש בעסק התורה ומצות אחר הצמאון ואה"ר בק"ש, אשר יעורר האדם בנפשו להיות מי לי בשמים כו' ומים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה, זאת ישים אל לבו, כי הדברים האלה הן ד"ת ומצות הם הם בחי' גילוי הון יקר הנ"ל, וכמ"ש יראת ה' היא אוצרו, ולזאת ישמח לבו בשמחה ובטוב לבב מרוב כל..." ע"ש.

הערה 62

להעיר מביאורי הזהר וישב כג, ד [ועד"ז במהדו"ח נו, ב]: "...ודא הוא עבדי רזא דמפתחן דמארי' בידי', כד"א ויאמר אברהם אל עבדו... פ"י מפתחן היינו [כמו] מפתח הגשמי שפותחין בו האוצרות, שהאוצר סתום וגנוז בתחיל' וע"י המפתח נפתח ונגלה מצפונים שבו, כך בחי' היסוד נק' מפתח בכל מקום, לפי שבחי' היסוד הוא בחי' [כלי] המשפיע לזולתו, והיא [- והוא] המגל' מצפון השפע הגנוזה במשפיע. והנה גם דרך פרט יש בכל ספי' וספי' בחי' יסוד..." ע"ש.

הערה 68

א. ראה תרפ"ז ע' כא-ב: "...וזהו"ע החותם דיוהכ"פ, דהיינו שבא החסד בבחי' מציאו' ובדבר פרטי כפי המצטרך אל הנבראים, כמו שאנו מתפללים שערי שמים פתח ואוצרך הטוב לנו, תפתח, דשמים הוא בחי' חכ', דחכ' היא ראשית ההשתל', ושערי שמים הם הספי' שהם שערים דע"י נמשכים ומאירים הגילויי אורות שלמעלה, אבל להיותם בבחי' בל"ג עדיין, הנה זהו החותם דנעילה שיבאו בחסד פרטי, שהוא

שמואל גוראריה שהיה באודיסה, וביקש קצין אחד אשר נסע לאיטליה למען עסקיו שיביא לו אתרוג, והוא העבירו לרבי . . באותו חג הסוכות היה אומר אדמו"ר נ"ע הלל לפני התיבה במשך כל ימי החג, ובהושענה רבה גם כל ההושענות, משום שרק לו לבדו היה אתרוג. את הפסוק: "ואוצרך הטוב לנו תפתח" אמר כך: "ואוצרך הטוב לנו" – הפסיק מעט, ואחר כך המשיך – "תפתח" (ועד"ז כתב הנ"ל בספרו ליובאוויטש וחייליה ע' 31, הע' 2).

וזה מתאים למ"ש בתרפ"ז הנ"ל: "...ואוצרך הטוב לנו, תפתח...".

ולהעיר, שלכאורה לא הכריע בזה רבינו בלקו"ש (חכ"ד וחכ"ט) הנ"ל, כי אף שבלקו"ש שם נעתק ל' תרפ"ז עם הפסיק שבין "הטוב לנו" ו"תפתח" (ואילו בלקו"ד הורה לעשות ההפסק (ונדפס פסיק) בין "ואוצרך" ו"הטוב לנו") – לא הורה שם רבינו בלקו"ש אלא שמדייקים לחבר "לנו" ל"הטוב" (שהנהגה זו מתאים גם למ"ש בלקו"ד). ולכאורה הטעם (העיקרי) להבאת ל' תרפ"ז שם, הוא כדי לבאר תוכן הענין.

ג. עוד יש להעיר, שלכאורה מצינו דבר פלא בתש"ב הנ"ל, שעל מ"ש שם "וכמאמר ואוצרך הטוב במושג שלנו תפתח", צויין בהערה (שהיא לכאורה מרבינו⁷³): "ו א ו צ ר ך ה ט ו ב : בנוסח הושענות" – אף שזהו סיומו של המאמר דיום כיפור תש"ב, ומדובר שם בהמאמר על מה שפועלים ומעוררים "בתפלת נעילה שהיא התפלה ביחידה שבנפש", ולכאורה הו"ל לציין "בנוסח סוף נעילה" וכיו"ב (ועד"ד מ"ש בלקו"ש הנ"ל).

ואולי מרמז בזה רבינו, שהמבואר שם בתש"ב מודגש יותר בנוסח הושענות, בגלל השינוי שבהמשך ל' הפיוט שבין נוסח נעילה על (...ואוצרך הטוב לנו תפתח, תושיע וריב על

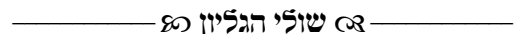
תש"ב ס"ע 22: "...ובתפלת נעילה שהיא התפלה ביחידה שבנפש, הנה ע"י תשובה זו מעוררים הרצון והעונג במלוכה שלמעלה, להיות נמשך שפע ברכה בהטוב הנראה והנגלה וכמאמר ואוצרך⁷¹ הטוב במושג שלנו תפתח להשפיע בשפע רב".

ולהעיר מאג"ק חכ"ב ע' קכ (י"א שבט תשכ"ב)⁷²: "...ויהי כל זה בטוב הנראה והנגלה, וכמ"ש יפתח ה' לך את אוצרו הטוב, וכהבקשה ואוצרך הטוב לנו תפתח..." (וראה לקו"ש חי"ט דלקמן).

ב. והנה מ"ש בלקו"ש חכ"ט הנ"ל: "ולכן מדייקים בהפיוט "שערי שמים פתח ואוצרך הטוב לנו תפתח" שאומרים בסוף נעילה ובהושע"ר – לחבר "לנו" ל"הטוב" – לכאורה זהו הוראה שכן יש לנהוג. ובפרט שהוא שינוי מנוסח הערה זו כפי שנדפסה בלקו"ש חכ"ד ע' 583, ששם מתחיל "כהמדייקים בהפיוט..." (ושוב ממשיך כבלקו"ש חכ"ט הנ"ל), ומנוסח הערה זו כפי שנדפסה בלקו"ש חי"ט ע' 564: "הטוב לנו: כהמדייקים בפיוט סוף נעילה ודהושענות לחבר "לנו" ל"הטוב", משא"כ בקרא (תבוא כח, יב) דמפרט שהטוב נגלה".

ועד"ז מ"ש בלקו"ד הנ"ל: "וואס דער נוסח ואוצרך הטוב לנו תפתח, דארף מען מאכען דעם אתנחתא נאך דעם ווארט ואוצרך, הטוב לנו תפתח" – לכאורה הוא ג"כ הוראה שכן יש לנהוג.

וראה שמועות וסיפורים ח"א ע' קז [159] (לר"נ כהן): "בסוכות תרע"ט לא היו באפשרי ברוסי' להשיג אתרוגים, כי היה אז מלחמת העולם הראשונה ולא היתה אפשרות להביא אתרוגים מחו"ל. רק להרבי שגר אז ברוסטוב היה אתרוג אחד, הודות להשתדלותו של החסיד ר'

73) כמ"ש בהפתח דבר לתש"ב: "...כמו בשאר ההוצאות הואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א להוסיף איזה הערות ומראי מקומות הבאים בשולי הגליון...".

(71) ובהערה שם (לכאורה מרבינו – כמ"ש בשוה"ג 73) צויין: "ו א ו צ ר ך ה ט ו ב : בנוסח הושענות" – וראה לקמן בפנים אות ג ואילך.
(72) שבמילואים להערה 72.

מילואים לדקדוקי תורה

פה

שמע"צ ושמח"ת הורה אדהריי"צ לעשות האתנחתא אחר "ואוצרך" – שלכאורה י"ל שזו כדי לחבר "לנו" לא רק ל"הטוב" אלא גם ל"תפתח", כדי לבקש שגם ה"תפתח" יהי במושג שלנו.

ולהעיר, שבכל ג' המקומות בלקו"ש (הנ"ל אות ב) שבהם נזכר ההנהגה לחבר "לנו" ל"הטוב" (ובכ"ו מהם הובא בהמשך לזה ל' תרפ"ז הנ"ל) – מדובר אודות הכתיבת וחתימה טובה שבעשרת ימי תשובה:

בחי"ט שם (מכתב "בין יום הכפורים לחג הסוכות" תשמ"א) איתא: "...קומענגדיג פון יום הקדוש, אחת בשנה, ווען אלע אידן האבן באקומען די חתימה און גמר חתימה טובה לשנה טובה ומתוקה, הטוב לנו – בטוב הנראה והנגלה", ועל תיבות "הטוב לנו" בא ההערה הנ"ל (אות ב).

ועד"ז בכח"ד שם (מכתב "בשם השם" 74 תשמ"ב): "בכואנו מיום הקדוש, אחת בשנה, בו נחתם כאו"א מבנ"י שליט"א לשנה טובה ומתוקה בטוב הנראה והנגלה", ועל תיבות "בטוב הנראה והנגלה" בא ההערה הנ"ל ("כהמדייקים...").

ובחכ"ט שם (מכתב ערב שבת סליחות תשמ"ה) איתא: "...און דאס אלעס זאל נאכמער מוסיף זיין אין דער כתיבה וחתימה טובה בגשמיות וברוחניות, בטוב הנראה והנגלה, געמיינט נראה ונגלה (אויך) לעיני בשר...". ועל תיבות "בטוב הנראה והנגלה" . (אויך) לעיני בשר" בא ההערה הנ"ל ("ולכן מדייקים...").

ואף שהנהגת אדנ"ע בתרע"ט (הנ"ל אות ב) הי' שהפסיק בהושענא רבה בין "לנו" ו"תפתח", הרי בפשטות ידע אדהריי"צ מהנהגת אביו בענין זה, ואעפ"כ הורה בלקו"ד לעשות האתנחתא באופן אחר.

תמתח...") לנוסח הושענות ("...ואוצרך הטוב לנו תפתח, תושיענו וריב על תמתח...") – שי"ל ש"תושיענו" שבנוסח הושענות פירושו (ע"ד המבואר שם בתש"ב) שיהי' ישועה במושג שלנו [ואולי הלשון "וכמאמר" שבתש"ב מרמז שהכוונה למאמר שבמקום אחר (נוסח הושענות), ולא בתפילת נעילה שמדובר בו].

ולכאורה יש לקשר זה עם המבואר בכ"מ בחסידות בענין בכסא ליום חגיגו – ולדוגמא מ"ש בתרס"ו ע לב [מה]: "...דהגם דביוהכ"פ נמשך האור, אבל ההמשכה הוא למעלה עדיין ואינו נמשך למטה, והגילוי למטה הוא בסוכות... ע"ש.

ועפ"ז י"ל שענין "הטוב לנו" שבהושענא רבה הוא גלוי לנו יותר מענין "הטוב לנו" שבנעילה, ולכן בנעילה אומרים רק "תושיע", ואילו בהושענות מוסיפים ואומרים "תושיענו".

ד. וע"פ מ"ש לעיל בפנים ההערה (בקשר למה שהפסיק כאן רבינו בהמאמר (רק) בין "ואוצרך הטוב" ל"לנו תפתח"), שי"ל שרבינו מפרש כאן ש"לנו" שייך גם ל"תפתח" – שהטוב במושג שלנו יומשך אלינו באופן שפתוח ונראה לנו – אולי אפשר לתווכך בין תרפ"ז ולקו"ד הנ"ל:

כי ד"ה אנכי אנכי תרפ"ז (כפי שנקרא בלקו"ש הנ"ל) הוא המאמר דשבת תשובה תרפ"ז, ואילו לקו"ד הנ"ל הוא שיחת שמע"צ ושמח"ת תרצ"ד.

ולפי הנ"ל לכאורה י"ל, שבעשרת ימי תשובה (הזמן דבכסא), יש לבקש שהטוב שיומשך לנו בעתיד (בחג הסוכות) יהי' טוב הנראה ונגלה לנו אז, אבל אין לבקש שיתגלה לנו מיד בעשי"ת, כיון שזמן הגילוי הוא בחג הסוכות. ובהתאם לזה, הפסיק בתרפ"ז הנ"ל הוא בין "לנו" ל"תפתח" – כי עדיין לא הגיע הזמן לבקש שגם ה"תפתח" יהי' במושג שלנו.

ואילו בהושענא רבה, כיון שהוא כבר (סוף) חג הסוכות, כבר הגיע הזמן לבקש שהטוב יומשך ויתגלה לנו מיד כטוב הנראה והנגלה. ובהתאם לזה, בלקו"ד הנ"ל שהוא שיחה של

פריער – הטוב לנו תפתח, און מ'זאגט הטוב הנראה והנגלה, און מ'חזר'ט דאס איבער בכל פעם ופעם... ע"ש.

כמובן, לא באנו בכל הנ"ל אלא להעיר, כיון שהוראת הלכה ומנהג למעשה שייך לרבנים מורי הוראה בפועל.

☞ **הערה 72** ☜

ראה אג"ק חכ"ב ע' קיט (י"א שבט תשכ"ב)⁷⁵:
 "...ובעמדנו למחרת יום ההילולא השנים עשר של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא ישראל, יהי רצון – שכהתחלת וראש פרק השנים עשר של ההמשך באתי לגני – שנתן כ"ק מו"ח אדמו"ר ללמדו ביום ההסתלקות שלו – יתגלה אור א"ס למטה עד אין תכלית, ובזה יתגלה ג"כ האוצר דלמעלה..." ע"ש.

שם ע' קלג-ד (טו"ב שבט תשכ"ב): "...מבשר מאסיפה השנתית . . ומסיבת ההתועדות במוצאי שבת אם כסף תלוה ומוצאי חדש שבט, הוא חדש ההילולא (שהשנה היא – שנת י"ב) של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא ישראל. ויהי רצון אשר ע"פ תוכן המדובר בפרק י"ב מהמשך מאמר ההילולא בענין האוצר מלמעלה..." ע"ש.

ולהעיר משיחת ש"פ בשלח, ט"ו⁷⁶ שבט תש"כ (לקו"ש ח"ד ע' 8-1267): "בסעי' יו"ד (במאמר ד"ה באתי לגני, קונט' עד) מבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע ע"ד שבני ישראל נקראין בשם צבאות, ומביא שג' פירושים (בצבא, א) ל' חיל, ב) זמן מוגבל . . ג) ל' צביון . . פי' ב' וג' מבאר בארוכה באות יו"ד, אמנם הביאור לפי' הא' דצבא מל' חיל מתחיל בסעי' י"א . . מזה שבסעי' יו"ד רק מזכיר את פי' הא' והביאור בזה מתחיל בסעי' י"א, הרי בזה הוראה:

☞ **שולח הגליון** ☜

(75) שבמילואים להערה 68 סוף אות א.

(76) כ"כ בתורת מנחם תש"כ ח"א ס"ע 366, אף שבלקו"ש דלקמן בפנים צויין: "משיחת יו"ד שבט תש"כ" – כיון שהוא טעות דמוכה ממ"ש בלקו"ש שם (שבפנים): "נתבאר כבר (בהתועדות דיו"ד שבט ש.ז.)..."

ה. וע"פ כל הנ"ל לכאורה מובן, שמה שהוסיפו פסיק (וכיו"ב) בין התיבות "לנו" ו"תפתח" בנוסח ההושענות להושענא רבה שבסידורי תהלת ה' החדשים (באיזה מהדורות) – לכאורה אינו מתאים להוראת אדהריי"צ המפורשת שבלקו"ד הנ"ל. ויש לברר אם הי' איזה הוראה מרבינו בענין זה לעורכי הסידור.

ואם אין הוראה מרבינו לעורכי הסידור, לכאורה גם בנוסח נעילה, במקום לעשות פסיק (וכיו"ב), עדיף לציין הוראת רבינו שבלקו"ש הנ"ל כלשונו, שמדייקים לחבר "לנו" ל"הטוב". כי בלקו"ד הנ"ל אינו מפורש שהכוונה רק להושענא רבה, ויתכן שלפעמים יש מקום לעשות האתנחתא בין "ואוצרך" ל"הטוב" גם בנעילה – ושמטעם זה לא הוחלט הדבר בלקו"ש הנ"ל. וגם בזה יש להעיר מהבאת נוסח ההושענות (כפי שציין רבינו) בהמאמר דיום כיפור תש"ב (בקשר לתפלת נעילה) – כנ"ל אות ג.

ולהעיר, שיש שהורו למעשה לתווך בין הנהגת אדנ"ע וההוראה שבלקו"ד הנ"ל – ע"י עשיית ב' הפסקים: הפסק א' בין "ואוצרך" ל"הטוב", והפסק ב' בין "לנו" ל"תפתח". אבל לכאורה אין זה מתאים ל' הלקו"ד: "דארף מען מאכען דעם אתנחתא נאך דעם ווארט וואוצרך, הטוב לנו תפתח" – דמשמע שיש אתנחתא א'.

ולהעיר בכל הנ"ל משיחת כ' חשון תשמ"א (שיחה א – 14:15): "...דערנאך, דארף דאך האבן דער עזר זאל זיין ניט נאר אין רקיע השביעי, ניט נאר אין מזל שבנשמה, ניט נאר אין יחידה שבנשמה – ער וויל דאך האבן אז בא עם זאל דאס זיין בטוב הנראה והנגלה – אוצרך, הטוב לנו תפתח..." ע"ש – והיינו, שרבינו הפסיק רק בין "ואוצרך" ל"הטוב", וזה מתאים למ"ש בלקו"ד. ולהעיר ששיחה זו נאמרה כחודש לאחר המכתב הראשון (שבלקו"ש ח"ט הנ"ל) שבו הזכיר רבינו את המדייקים לחבר "לנו" ל"הטוב".

וראה גם לקמן בשיחה הנ"ל (45:40): "...כמדובר, אז יעדער איד איז ואתהלכה ברחבה, אפילו אין ענינים גשמיים, און ווי דערמאנט

הכוונה שהגילוי וההתפשטות הוא בבחי' א"ס ובל"ג כלל [- והנה למטה עד אין תכלית הוא בחי' התפשטות וגילוי האור, שהוא בבחי' א"ס ובבחי' בלי גבול], דהו קריאת שם דשם אור א"ס, דהאור עצמו הוא א"ס, וטעם הדבר הוא לפי [- וזהו אור א"ס שהאור הוא בבחי' א"ס מפני שהאור הוא מעין המאור, דהו"ע ומעלת האור, דהאור עם שהוא [- שז"ע אור, שעם היותו רקן הארה לבד ולא עצם, ומ"מ הנה זהו מעלתו שהוא מעין המאור [- ה"ה מ"מ מעין העצם], ולהיות שהעצמות הוא בבחי' פשיטות ובבחינת אין סוף, לכן הנה גם האור שהוא מעין המאור הוא בבחינת א"ס, וזהו אור אין סוף שהאור עצמו הוא בבחינת אין סוף [- והעצמות הרי הוא בבחי' א"ס, כמו"כ האור הוא בבחי' א"ס כו']. והנה מהאור [- ומן האור] הזה היו עולמות וספירות עד אין קץ ובל"ג כלל [- אין קץ ומספר], ובאופנים אחרים לגמרי [כו'], והיינו שהעולמות והספירות גופא הן בל"ג, לבד זה שהם בל"ג במספרם [- והיינו דלבד שלא הי' מספר לספי', היו הספירות גופא בבחי' א"ס], וכמאמר בפי' ענין [- וכידוע בפי' ספי' אין קץ, שהספי' עצמן הן בל"ג [- הן אין קץ] לבד שהם במספר בל"ג [- לבד מה שהן בלי קץ ומספר כו', וכדאי'...], וכדאיתא באדר"ז⁷⁹ כהאי בוצינא דאתפשט לכל סטר ועיבר וכד תסתכל למינדע לון לא תשתכח [- וכד תסתכל לא תשכח] אלא בוצינא בלחודוהי (כהנר⁸⁰ הזה אשר אורו מתנוצץ לכל עבר ופינה, וכאשר תסתכל בו לידע אותו לא תמצא אלא הנר בלבד), דלהיותן בבחינת פשיטות בעצם, לזאת הוא בא בריבוי התחלקות מדריגות עד אין שיעור, דזהו אומרו דאתפשט לכל סטר ועיבר, אבל לאמיתתו הוא בוצינא בלחודוהי, שהוא בחינת חד [- דזה שמתפשט לכל סטר ועיבר הוא מצד הפשיטות, דלהיותו פשוט בעצם ע"כ הוא בא בריבוי ההתפשטות לכל סטר כו'. וכד תסתכל בהון לא תמצא אלא בוצינא בלחודוהי, דהכל הוא אחד ממש כו', וכמא'...], וכמאמר⁸¹ אנת

נתבאר כבר (בההתועדות דיו"ד שבט ש. ז.) שעם תום שנה העשירית – העשירי יהי' קודש – מעת הסתלקות מו"ח כ"ק אדמו"ר, ובהכנסנו לשנה הי"א מתחלת העבודה דסעי' י"א, וכמבואר שם שצ"ל העבודה דצבא מל' חיל . . . שלמען הצלת מצבם הרוחני של עם ישראל מוותרים מלמעלה על כל יקר, ומבזבזים כל סגולות האוצרות אשר מעולם לא השתמשו בזה לשום דבר.

הרי מובן מזה שבכל משך היו"ד שנים בזבזו מלמעלה כל סגולות האוצרות בהשפעה מרובה ובהתרחבות הענינים, אלא שלא ניצלו אותם כדבעי, כ"א בענינים קטנים . . . שקליטת ההשפעות היו במדה מצומצמת ביותר, ובמקום שהי' צריך להיות העבודה בהתרחבות, ניצלו כ"ז על לחם צר ומים לחץ (ברוחניות וגם בגשמיות) . ובמילא מובן גודל הצער כאשר ההתרחבות שמשפיעים מלמעלה מנצלים ומשקיעים (שפארט אריין) בענינים הכי מצומצמים . . . הנה אין צועקים על העבר ומה שהי' הי' והעשירי יהי' קודש מ"מ עכ"פ. אבל בזה בא הסעי' הי"א להורות שעם התחלת השנה הי"א מתחלת העבודה דצבא מל' חיל ועל כאו"א להתגייס לעבודת הצבא, בהתעסקות רחבה בהרבצת התורה ומצוותי' והפצת המעיינות עד שיגיעו גם חוצה, עד לידי אופן של ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה עד לנחלה בלי מצרים... ע"ש.

❧ הערה 73 ❧

לתועלת הלומדים, מובא בזה תשי" סעיף יב⁷⁷ – כל הסעיף על הסדר [עם הלשונות המקבילות שבד"ה בעצם היום הזה פר"ת (ע' רמב)]:

"יב) והנה להבין ענין [- ומה"ע] האוצר למעלה [הענין] הוא, דהנה אי' [- דאי'] בת"ז⁷⁸ אור א"ס למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית, והנה מה שאומרי' למטה עד אין תכלית

❧ שוליי הגליון ❧

(79) וכדאיתא באדר"ז : זהר ח"ג רפח, א. עיי"ש.
 (80) בפר"ת שם אין תרגום למאמר האדר"ז (חוץ מ"לא תמצא" דלקמן בפנים).
 (81) וכמאמר : אליהו בת"ז בהקדמה.

❧ שוליי הגליון ❧

(77) עם הערות רבינו עליו – בשוה"ג הבאים.
 (78) איתא בת"ז : הובא ונתבאר באריכות בהמשך תרס"ו ד"ה ויולך הוי' את הים ואילך.

הערה 78

וראה עד"ז תרכ"ו ע' רעט [תרכ"ז ס"ע תלו
 ר"ע תע], ועד"ז תרנ"ח ע' סח]: "...מה שמבואר
 בז"ח פ' יתרו ובכמה מקומות בספרים...", ועד"ז
 בד"ה מים רבים תר"ץ ע' ט: "...אי' בזהר חדש
 פ' יתרו ובכמה מקומות בספרים... למעלה מעלה
 .. ולמטה מטה...".

פר"ת ר"ע צג (ד"הנה אי' בת"ד..."). שם ס"ע
 צג ("וזה מ"ש בתיקונים..."). שם ס"ע קיז ("דאי'
 בת"ז... למעלה מעלה... ולמטה מטה..."). שם
 ר"ע רמב ("דאי' בת"ז..."). ועד"ז שם ר"ע ש
 (ד"ה ראשית גוים עמלק): "...בסטרא דקדושה,
 הגם שיש בזה ג"כ מדידות, הרי זהו מה שהוא
 רצונו ית' והרצון הוא בבחי' הגילוי, ע"כ אין בזה
 קץ וסוף, וכמ"ש בת"ז⁸⁵ למע' מעלה עד אין קץ
 ולמטה מטה עד אין תכלית כו'...".

ולהעיר מסה"מ מלוקט ח"א ס"ע קמג [ח"ד ע'
 צח]: "...על ידי עליית עוה"ז התחתון דוקא
 נעשה עלי' בכל העולמות, ועלי' באופן דאין
 ערוך, וע"ד המבואר בהמשך דיום ההילולא
 [ובהע' 47 שם: "באתי לגני השי"ת פי"ב ואילך
 (אולי ע"פ ז"ח יתרו לד, סע"ג: לעילא עד א"ס
 ולתתא עד אין תכלית)"] (של בעל הגאולה),
 שהענין דלמטה עד אין תכלית שייך להענין
 דלמעלה עד אין קץ".

שם ח"ב ע' רצא [ח"ג ע' קעא]: "...ויובן זה
 בהקדים מה שארז"ל אור א"ס למעלה מעלה עד
 אין קץ ולמטה מטה עד אין תכלית...", ובהע' 5
 שם: "ראה תקו"ז סוף תיקון נז (וראה שם תיקון
 יט – מ, ב). ז"ח יתרו לד, סע"ג. וראה ספר
 הערכים-חב"ד כרך ד (השלמה לכרך ג) ערך
 אוא"ס (ד) ס"ז סק"ו. שם ס"ח. וש"נ".

ולהעיר מע"ח שער א, ענף א: "...כי הנה נודע
 כי האור העליון למעלה למעלה עד אין קץ הנק'

הוא חד ולא בחושבן, ולהיותו בבחינת חד בעצם
 הנה כאשר הוא בא בהתגלות הוא ולא בחושבן,
 והוא בבחינת ריבוי ביותר, אבל לאמיתתו הוא
 בבחינת [-] דמפני שהוא חד ע"כ בהתפשטות ה"ז
 לא בחושבן, והכל הוא] חד ממש [כו']. והנה מה
 שנאצלו הספירות במספר עשר, כדאיתא בס"י,
 עשר ספירות עשר ולא תשע עשר ולא אחד עשר,
 הנה [-] ומה שנאצלו ע"ס עשר ולא תשע ולא
 אחד עשר... זהו ע"י הצמצום שהי' באור א"ס
 ב"ה, דעל ידי הצמצום הרי בא האור והגילוי [-]
 באוא"ס, שבא האור...] בבחינת מדה וגבול, ולכן
 הם במספר ע"ס [-] וגבול להיות ע"ס דוקא [כו'],
 ובכ"ז הנה אחר הצמצום נתהוו מ"מ עולמות
 בל"ג ובלי שיעור [-] ומ"מ גם לאחר הצמצום
 נתהוו עולמות עד אין שיעור, וכמ"ש ועלמות
 אין מספר, וכמארז"ל א"ת עלמות⁸² אלא עולמות
 שהן עולמות בלי שיעור ומספר כלל [-] וכמארז"ל
 ע"פ ועלמות אין מספר, א"ת ועלמות אלא
 ועולמות, שהן עד אין מספר כו', וכמ"ש
 באד"ר...], וכדאיתא באד"ר⁸³ בגולגלתא יתבי[ן]
 תריסר [-] תליסר [אלפי[ן] עלמין [כו']], והמספר
 הזה די"ב אלף הוא רק [-] והמספר הזה הוא לפי
 הענין שמדבר שם [-] בו], שזהו מספר כזה [-]
 שהוא במספר הזה], אבל באמת הוא בל"ג [-]
 ובאמת הוא בלי מספר], עד שגם במדריגה היותר
 תחתונה דמדריגת האצילות שהוא בחינת מלכות
 דאצילות, הנה בא ממנה הריבוי והתהוות עד אין
 מספר [-] עד שגם במדרי' תחתונה דאצי', בחי'
 מל', נתהוו נבראים עד [אוצ"ל: אין] שיעור,
 וכמ"ש...], וכמ"ש מה רבו מעשיך [ה'] ומה גדלו
 מעשיך, שהם ריבוי הנבראים וגדולי הנבראים
 (כמבואר בד"ה וארא⁸⁴), דכ"ז הוא לפי שהאור
 הוא אין סוף ובל"ג, ולכן הנה גם כמו שבא ע"י
 הצמצום הנה ההתהוות הוא בלי מספר וגבול [-]
 גדלו מעשיך כו', והיינו מפני שבעצם האור הוא
 בבחי' א"ס, רק שבא בבחי' מדה ע"י הצמצום,
 וע"כ גם לאחר הצמצום הוא בבחי' א"ס כו'".

שוליי הגליון

(82) א"ת עלמות : זח"ג עא, ב. הקדמת ת"ז קרוב לסופה.
 וראה ג"כ זח"ג נח, ב.

(83) וכדאיתא באד"ר : זח"ג קכת, ב. — להעיר מאגרת
 הקדש סי' ד' (קל, א), לקו"ת פ' במדבר רד"ה וארשתך.

(84) בד"ה וארא : ראה תו"א ד"ה וארא — השני.

שוליי הגליון

(85) ובהערת רבינו שם : "וכמ"ש בת"ז : ראה ס' המאמרים
 תרכ"ז בסופו. מאמר יום ההילולא (יו"ד שבט השי"ת)
 באתי לגני פי"ב ואילך".

וכמו שא"ס ב"ה הוא בלי גבול ותכלית כן האור היוצא ממנו כביכול היה יכול לברוא בו עולמות עד אין קץ ועד אין תכלית. וכשעלה ברצונו הפשוט לברוא העולמות הוצרך להיות בדרך צמצומים, כ"א [- כי אם] היה בלי צמצומים לא היה יכול לסובלו, כי א"ס ב"ה הוא בלי גבול ממילא האור היוצא ממנו הוא ג"כ בלי גבול...".

תרנ"ן ע' שכא: "...והנמשל מכ"ז יובן למעלה בבחי' אוא"ס, שהוא בחי' גילוי העצם מא"ס ב"ה שאין בו מבחי' העצם כ"א הארתו לבד, שהאור הוא מעין המאור וכמו שהעצם הוא א"ס כן הארתו הוא א"ס ממש. . וגם האור דבוק בהמאור תמיד וכמשי"ל אי"ה בסמוך, ולכן נק' ההשפעה העליונה בשם אור דוקא ולא בשם שפע... ע"ש.

תרנ"ז ע' טז-יז: "...מאמרז"ל בפדר"א עד שלא נבה"ע הי' הוא ושמו בלבד, פי' שמו הוא בחי' התגלות אור וזיו לבד מעצמותו כבי' . . שמו של א"ס⁸⁷ ב"ה הוא בחי' אור וזיו לבד, והיינו בחי' גילוי מן העצם ולא בחי' עצם כלל, וזהו ג"כ מה שנק' בל' המקובלים בשם אור, וכידוע דאור ושם הוא ענין אחד, ומ"ש בפדר"א עד שלא נבה"ע הי' הוא ושמו בלבד הוא עצמו מ"ש בע"ה בתחלתו דתחלת הכל הי' אור עליון פשוט ממלא כל המציאות כו', ושם אור מורה ע"ז שהוא בחי' הארה בלבד ולא בחי' עצם. . ומ"מ האור הוא מעין המאור. . דהגם שהוא בחי' גילוי לבד מן העצם, מ"מ הוא לפי אופן העצם, ולכן נק' אוא"ס שאין סוף כלל להתפשטותו, דכמו

א"ס, ושמו מוכיח עליו שאין בו שום תפיסה לא במחשבה [ו]לא בהרהור כלל ועיקר, והוא מופשט ומובדל מכל מחשבות, והוא קודם אל כל הנאצלים והנבראים והיצורים והנעשים, ולא היה בו זמן התחלה וראשית, כי תמיד הוא נמצא וקיים לעד, ואין בו ראש וסוף כלל...".

אבל ראה ל' שער ההקדמות הקדמה ג: "...כי נודע ומפורסם כי האור העליון הלא הוא נקרא אין סוף, ושמו מוכיח עליו שאין בו תפיסה לא במחשבה ולא בהרהור כלל, והוא מופשט ובלתי מושג מכל המחשבות העליונות, והוא קדם אל כל הנאצלים והנבראים והנוצרים והנעשים, והוא אשר המציאם והאצילם, ולא היה בו התחלה וראשית, כי תמיד היה נמצא וקיים לעד ולנצח נצחים..." (ולהעיר מל' שער ההקדמות מהדורת אהבת שלום (המיוחס כל' הרח"ו המקורי) ו, סע"א: "...כי נודע ומפורסם שהאור העליון למעלה למעלה המאציל העליון הלא הוא נקרא אין סוף, ושמו מוכיח עליו...").

וראה זח"א כד, סע"א (ע"ד העלאת המלכות לכתר והמשכתה למטה בכל העולמות, כמ"ש במק"מ שם): "...במיתך לסלקא צלותא לההוא אתר ידיע. . צריך לסלקא מחשבתיה בצלותיה בההיא תגא אבן מוכללת ומעוטרת דאתמר בה כל הזוקף זוקף בשם. . וצריך לסלקא (נ"א לה) עד אין סוף, וכד נחית לה אתמר ביה כל הכורע כורע בברוך, דצריך לנחתא (נ"א לה) עד אין תכלית...".

☞ הערה 80 ☞

ראה אוה"ת ענינים ע' קג [ועד"ז בונה ירושלים ס"ע קמה (מאמרי אדה"ז הקצרים ע' תמ)⁸⁶]: "אור א"ס ב"ה נקרא מה שמאיר מא"ס ב"ה ואינו א"ס ב"ה בעצמו, ומאור נקרא עצם האור בעצמו. ע"ד משל כמו אור השמש, כי האור שמאיר ממנו בכל העולם אינו השמש בעצמו, רק הזיו היוצא ממנו בכל העולם, כן כביכול א"ס ב"ה אין אנו מדברים רק באורו,

שול"י הגליון 80

87) ראה עד"ז אוה"ת פנחס (ח"ד) ר"ע א'קלו: "...ענין הידוע בפי' מארז"ל דקודם שנברא העולם הי' ההא ושמו בלבד, פי' שמו הוא בחי' התגלות אורו וזיוו לבד מעצמותו כבי', עד"מ שמו של אדם שאינו מבחי' עצמותו רק שנתפש לקרות אותו ע"י השם, כך בחי' שמו של א"ס ב"ה אינו אלא בחי' אותיות התגלו' עצמותו, כדמיון זיו השמש ואורו שאינו נחשב מעצמות מאור השמש, רק שנגלה העצם באותו הזיו ונק' התגלות שלו בלבד שע"ז נתפש למראה בעין כל, וכך השם אינו אלא להתפש לזולתו לקוראו בלבד כנ"ל, וממילא מובן שאין בחי' ההתגלות עושה שום שינוי בהעצמו, וכך למעלה לא יעשה בחי' זיו ואור דא"ס ב"ה שום שינוי בעצמותו כבי'...".

שול"י הגליון 80

86) ועד"ז מאמרי אדה"ז ענינים ע' מה [ח"א ר"ע מט].

אחדות הפשוטה כו', או ולא בחושבן, דהיינו כשמתחלק הוא בבחי' התחלקו' עד אין קץ ושיעור כו', והא בהא תלי' דמאחר שהוא בעצם בבחי' אחדות פשוטה בתכלית, א"כ אינו שייך בו ענין ההגבלה דמספר, ולזאת בהכרח כשמתחלק הוא במדרי' עד אין קץ, וכל מדרי' היא ג"כ בבחי' בל"ג ובבחי' פשיטות בתכלית, דמאחר שהפשיטות היא סבת ההתחלקות הזאת, דלכן ה"ה בהתחלקות עד אין קץ ושיעור, א"כ הרי כל מדרי' היא ג"כ בבחי' פשיטות ובבחי' בל"ג כו'..."

☞ הערה 90 ☞

וראה הקטע שהשמיט אדנ"ע מתרס"ו⁸⁸ ע' קעא [נדפס במהדור"ח ע' רכח, הע' 108]:
 "...דהאור נק' א"ס . . . שהאור הוא מעין המאור ממש ופשוט בתכלית הפשיטו' . . . רק שעכ"ז הרי האור הוא הארה בעלמא וכלא חשיב לגבי המאור. וזהו שנק' אור א"ס אור דוקא שהוא בחי' הארה לבד, וכידוע ההפרש בין אור ושפע, ודמשו"ז כינו המקובלים המשכה זו בשם אור להורות שהוא הארה לבד..."

וראה גם תו"א ויקהל פז, סע"א: "....וזהו פי' וענין אוא"ס הנזכר בספרים, כי אור הוא בחי' גילוי והמשכה מעצמותו ומהותו, וכנודע דהשמש עצמו נק' מאור, אבל אור היינו הזיו הנמשך ממאור השמש ומאיר לארץ ולדרים עליה, וכך בחי' אוא"ס הוא עד"מ זיו הנמשך ממהו"ע ית', אבל על מהו"ע ית' ממש לא שייך כלל לשון אור . . . האור הוא ג"כ בחי' א"ס ממש . . . ובזה יובן ג"כ טוב טעם למה שכינו המקובלים לבחי' המשכת החיות מהבורא ית' בשם אור, כנ"ל בענין לשון אור א"ס (וכן בתניא (פמ"ח) אמר על ענין הסובב לשון הארה כו' ע"ש), והגם שיש הרבה טעמים על זה, אך אחד מן הטעמים הוא זה, והיינו כי כמו בגשמיות ענין הארה שהוא המשכת זיו השמש על איזה דבר, הנה הרי הזיו הוא רק בחי' מקיף על אותו הדבר ואינו נכנס בפנימיותו, נמצא שההארה היא המשכה וגילוי מההעלם..." ע"ש.

שהעצם הוא א"ס כמו"כ האור המאיר ממנו הוא ג"כ א"ס כו' . . . גם בבחי' האור והזיו אין שום שינוי כלל, לפי שהאור הוא מא"ס עצמו ודבוק בא"ס עצומה, לזאת כמו שהעצם הוא א"ס ובלי שינוי כלל כמו"כ האור הוא ג"כ א"ס ובלי שינוי כו'..."

וראה גם תקס"ט ר"ע מב [נן]: "...ענין א' הידוע בפי' מארו"ל דעד שלא נבה"ע הי' הוא ושמו בלבד, פי' שמו הוא בחי' התגלות אור בלבד מן העצמות, דהנה בחי' השפעה והמשכה שנמשך מא"ס ב"ה להוות העולמות אבי"ע כו' אינה בחי' המשכה עצמי' מעצמותו ומהותו כלל וכלל, אלא רק בבחי' זיו ואור בלבד . . . ועיקר הענין הוא משום דאין התגלות אור זיו פועל ועושה שום שינוי כלל וכלל בהעצמות . . . וכך למעלה כתיב בעצמות א"ס ב"ה אני ה' לא שניתי, פי' אני בעצמותי אינו פועל בבחי' גילוי אורו שום שינוי כלל וכלל (וגם לא באורו וזיוו, כידוע בע"ח דגם בחי' אוא"ס הנק' מל' דא"ס למעלה מכל ההשתלשלו' דאבי"ע ונוגע לכולם בשוה)..."

☞ הערה 87 ☞

ראה תר"ס ע' קח-ט: "...העלי' האמיתית דבחי' מהלכים הוא כשהולך ועולה בעילוי אחר עילוי עד אין קץ ושיעור, והיינו בבחי' האהבה הבלתי מוגבלת דבכל מאדך, שהוא למעלה מטו"ד ואינה באה ע"י השגה והתבוננות, והיא בבחי' יציאה מגדר הגבלה, שהרי באה"ר זו ה"ה יוצא מגדר הכלים והגבלת הכחות שבנפש כידוע, ובכל מדרי' שהוא הוא בבחי' בלתי מוגבל כו', כי גם באה"ר דבכל מאדך יש כמה מדרי' וכמ"ש בסש"ב רפמ"ד דאה"ר ואה"ע כ"א מתחלקת לכמה בחי' ומדרי' עד אין קץ כו', אבל כל מדרי' שבה היא בבחי' בלתי מוגבל כו', ויש בזה מדרי' עד אין קץ ושיעור, מפני שהוא בבחי' בל"ג בעצם אפ"ל מדרי' עד אין שיעור . . . ומגיע עי"ז למע' בבחי' עצמות אוא"ס שלמע' מגדר הכלים כו', דהגם ששם יש ג"כ מדרי' מ"מ הוא בבחי' מדרי' עד אין קץ ושיעור, וכל מדרי' היא בבחי' א"ס ממש כו', וכידוע מענין אנת הוא חד ולא בחושבן דבא"ס הוא באחת משתי פנים, אם שהוא בבחי' חד שהוא יחיד ומיוחד בתכלית

החסד והטוב וכו', אם לא נמצא בו זאת הרי אדרבה אינו בחי' א"ס, ועיקר שם בחי' א"ס הוא שהוא כל יכול, ויכול המצא בו גם בחי' החסד והטוב להטיב . . וכמו כן יכול להיות באופן אחר לגמרי עד אין קץ ושיעור . . מה שנמצא בחי' הטוב בבחי' א"ס לא שיתואר בו . . ויכול להיות בכמה אופנים שונים לגמרי להיותו כל יכול, ומה שנמצא בו בחי' טבע הטוב הוא גם כן מחמת בחי' כל יכול כו', ואם כן שמאחר שכל עיקר שם בחי' החסד שבא"ס הוא מצד היותו בחי' א"ס . . בודאי חסד זה הוא בחי' אין סוף, והיינו שיכול לימשך למטה מטה עד אין קץ ושיעור לטובים ולרעים בשוה ממש ובהשוואה ממש . . היותו בחי' אין סוף, ואם נאמר תוארים והגבלות ואופנים מיוחדים אם כן אינו בבחי' אין סוף, והרי כל עיקר סיבת מציאותו הוא מצד בחי' אין סוף, אם כן בודאי חסד זה הוא בחי' א"ס ואין קץ ושיעור לחסדו וטובו ובהשוואה לכל א' ואין לומר בו שום התחלקות כו'. והנה כמו כן בודאי נמצא בבחי' א"ס גם בחי' הגבורה הוא בחי' רוממות עצמותו . . וכמאמר למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית, ואף שבאמת גם זה אי אפשר לומר על בחי' אין סוף שהוא מרומם ומנושא דוקא, הרי אין זה בחי' אמיתית א"ס, כמו שהכרחנו על בחי' החסד הנמצא בבחי' א"ס שהוא מצד בחי' כל יכול גם להטיב... ע"ש.

וראה גם ביאורי הזהר חיי שרה יב, ד [ל, א]:
 "...כי פי' אור א"ס הוא אשר יתפשט אורו בבלתי הגבלה לדבר נפרד כו', אלא יכול הכל מפני שהוא פשוט בתכלית הפשיטות ונק' שלימותא דכולא כידוע..."

הגהות לפת"א תרנ"ח ע' סו [ר"ע צב]⁹⁰:
 "...וא"כ אם נאמר ענין הכלים דאצילות ג"כ עד"ז, ח"ו יש ענין הגבלה באלקות, וזה אי אפשר לומר שהרי הוא ית' אין לו תחלה ואין לו תכלה קדמון לכל הקדומים כו' (כי מאחר שהע"ס הם כלים שבהם מלוּבש א"ס ב"ה, א"כ א"א שיהיו הע"ס בחי' בעלי גבול, דא"כ איך יהי מלוּבש בהם כח בלתי מוגבל כו') ע"ש.

תו"ח ויקהל תקעו, ב [שפח, ב]: "...גם בחי' עצמות אוא"ס הנ"ל אינו נק' רק בשם אור דא"ס, דהיינו רק בחי' גילוי הארה וזיו בעלמא בלבד מבחי' עצמותו ומהותו ממש, כי בחי' האור הוא רק בחי' גילוי והתפשטות העצם בלבד, ואינו נחשב מבחי' העצמות כלל וכלל, ונכלל ובטל בעצמות כביטול אור וזיו השמש במאור השמש עצמו כידוע, ואור הזה הוא הנק' בשם אין סוף, כלומר אין סוף להתפשטותו..."

אוה"ת ענינים ר"ע קכו: "...דהנה עיקר הטעם שהמשילו חכמי הקבלה להמשכה עליונה בשם אור הוא, לפי שהאור אינו פועל שינוי במאור, לפי שהמשכה היא רק הארה בעלמא ולא העצם..."

שם ע' קמז: "...ונק' הכח הזה אא"ס, פי' שלכך נק' בשם אור, שאינו בחי' השפעה כ"א בבחי' הארה, ולכן אינו נק' שפע כ"א בשם אור, והיינו ענין אא"ס..." (וראה תקס"ג ח"א ע' שלה – נוסח א).

הערה 92

וראה ד"ה אתה אחד תקפ"ז (ני. תשכ"ה⁸⁹) ע' 5-6 [אדה"א קונטרסים ע' ו-ז]: "...לשון ובחי' טבע הטוב גם בבחי' אין סוף עצמו, גם זה אמת שבודאי יש גם בבחי' א"ס טבע הטוב, אך לא כדוגמת הנפש ממש, ששם נמצא הוא כל עצמותה מוגבלת בבחי' טבע הטוב הנמצא בה, והיינו שאינו כי אם באופן א', ובכואה לגוף אדם דוקא ולא בגוף אחר כנ"ל, ואם היינו אומרים כדוגמא זו בבחי' א"ס הרי אין זה בחי' א"ס. אך מה שנמצא בחי' טוב וחסד בבחי' א"ס הוא דוקא מצד בחי' א"ס ודוקא היא הנותנת, כי מאחר שהוא בבחי' א"ס הרי בודאי נמצא בו גם בחי'

שול"י הגליון

(89) ובהקדמת המו"ל שם: "כ"ק אדמו"ר שליט"א הואיל לאמר מאמר זה בש"ק פ' ויצא, יו"ד כסלו – יום הגאולה של כ"ק אדמו"ר האמצעי – בשנת תשכ"ב [– היינו ד"ה והי' זרעך גו' תשכ"ב, המאמר הא' (מג' המאמרים) דשבת הנ"ל]. מפני סיבה נחשבה ההדפסה ע"ע, ונדפס כעת לרגל יום ההסתלקות שלו, ט' כסלו (שחל השתא ביום הש"ק פ' ויצא הבע"ל) ויום הגאולה שלו."

שהוא כמו העצם], וכמו [ב]אור וזיו השמש ה"ה מעין השמש שהוא בהירי [- דעצם השמש הוא ספירי ובהירי], ולכן האור מאיר [- לכן האור והזיו ממנו הוא התפשטות אור להאיר], ולכן [הרי] יש חילוקים באור, כמו אור השמש ואור הלבנה ואור הנר [- באורות, אור השמש, אור הלבנה, ואור הנר], דלפי שהעצמיים מחולקים ע"כ גם ההארות אינם דומים זל"ז, לפי שהן כמו העצם כו' [- החילוקים הם בהעצמי, דאינו דומה נר ללבנה, ולבנה לשמש, ולהיות שהאור כמו המאור, לכן יש חילוקים גם בהאורות]...".

☞ הערה 99 ☞

ראה ביאורה"ז להצ"צ ח"ב ע' תרלד: "...וע' בפי' יתרו בדברי המתחיל זכור את יום כו' (הראשון) מענין המדות דאצילות..."

אג"ק חט"ו ע' שג (ר"ח מנ"א תשי"ז – לראא"ה יאלעס): "...ולהעיר מאגה"ק לרבנו הזקן סי' כ"ב, דברי המתחיל וכמו⁹²)..."

[ולהעיר שבחכמת שלמה להמהרש"ל (דפו"ר – קראקא שמ"א-ב) נדפס כמה מאות פעמים הלשון "בדבור המתחיל", אבל (כמדומה רק) במקום א' נדפס הלשון "בדברי המתחיל" – ביצה ט, סע"ב: "בדברי המתחיל לא יטול מן הגוזלות ביום טוב הוא סוף דבור" (וכל זה אינו לשון המהרש"ל עצמו, כפי שבניו כותבים בהקדמתם להספר (שנדפס לאחר פטירת המהרש"ל בשנת של"ד): "...ובפרט מה שחיבר סביב הששה סדרים שלא כיון להעלותו בספר...", וכל הלשונות המתארים מקום ההגהות הם לשון המסדרים לדפוס שהעתיקו ההגהות מגליון הגמרות של המהרש"ל, כמבואר בהקדמת (הספר)].

☞ הערה 116 ☞

ראה מאמרי אדה"ז פרשיות ח"א ע' קלב-ג [תקס"ו ח"א ע' סח-ט]: "...אעפ"י שבהכרח

אעת"ר ר"ע טו: "...וזהו הוא ושמך בלבד, דבחי' שמו הכלול בעצמותו הוא מיוחד עם העצמות והוא בבחי' אחדות פשוטה, דהיינו שהוא בבחי' א"ס ממש בלי שום הגבלה והתחלקות כלל כו' ועש"ז נק' אוא"ס, וידוע דתואר א"ס קאי על האור, שהאור הוא בבחי' א"ס כו', והיינו לפי שהאור כמו שכלול בעצמותו לפני הצמצום הוא בבחי' גילוי העצמות המיוחד עם העצמות, לכן הוא בבחי' א"ס ובבחי' פשיטות כו'".

☞ הערה 98 ☞

וראה תר"ל ס"ע סח [תרמ"ב ס"ע קכב] (הנ"ל בפנים (ההערה) בהגהה: "...שבענין האור ג"כ י"ל שהאור הנמשך מהמאור שהוא לפי ערך המאור דוקא, וא"כ כשמבינים שזהו אור השמש עד"מ ולא אור הלבנה כו', א"כ מובן ג"כ ששורש ההארה שמארת⁹¹ בהשמש גדלה מעלתה על בחי' ההארה שמאיר בהלבנה, ונמצא כי מהאור ג"כ מובן שורשו..." ע"ש.

תש"ב ס"ע 72: "...דע"י האור אנו יכולים לדעת כמות גדלות המאור ואיכותו, וכמו אור היום, אור השמש, אור הלבנה ואור הכוכבים, אור האבוקה, ואור הנר, דכל מיני אורות אלו הם גילויים והארות חלוקות אלו מאלו, וכל אחד מהם מורה על גדלות המאור ואיכותו, שאינו דומה אור הנר לאור האבוקה, ואור האבוקה לאור הכוכבים והלבנה, ואור הלבנה לאור היום בכלל ואור השמש בפרט, ואור הנר לגבי אור היום אינו בערך כלל, וכמאמר שרגא בטיהרא מאי אהני, דאור הנר אינו תופס מקום כלל, ומהאור יכולים לדעת איכות המאור וגדלו, להיות שאור הוא מעין המאור..."

תער"ב ח"א ע' צט [ועד"ז תש"ז ר"ע 136]: "...אמנם יש מעלה יתירה [- יתרון מעלה] באור לגבי [- על] שפע, שהאור הוא מעין המאור [-

☞ שוליי הגליון ☞

☞ שוליי הגליון ☞

(92) ולהעיר שבאגה"ק שם זהו התחלת קטע שבאמצע האגרת.

(91) כ"ה בהכת"י בתר"ל ותרמ"ב שם (ועד"ז שם לפנ"ז – כפי שהעיר המו"ל בתרמ"ב שם ע' קכ, הע' 15), וכנראה פירושו: שמאירה.

כלולים עדיין בהנפש בלי שום התחלקות" – ומשל הנ"ל נמצא בתו"א שם י, סע"ג (ברד"ה ויאמר ה' הן עם אחד, המאמר האחרון שבתו"א פ' נח), ובתו"ח שם סז, ב ואילך.

ציוני רבינו לשרש מצות התפלה (רד, א [רט, סע"א]): "פ"ב ואילך. ענין השמות: תו"א ותו"ח ס"פ נח... – וענין השמות נמצא בתו"א שם י, סע"ב ואילך (ברד"ה ויאמר ה' הנ"ל), ובתו"ח שם (בעיקר בדרך) סד, ג ואילך.

תש"י ע' 101: "...שם התפארת הוא שם הוי'..." , ובהערת רבינו שם: "שם הת"ת : ראה תו"א ס"פ נח. תו"ח שם" – וענין זה נמצא בתו"א שם י, סע"ב ואילך (ברד"ה הנ"ל), ובתו"ח שם סד, ג ואילך.

הערה 122

ראה תו"ח נח סה, סע"ד – סז, סע"א: "...יש להקדים תחלה ביאור ענין המאמר דפתח אליהו אנת הוא חד ולא בחושבן כו' (שבמאמר זה א' ג' מדרגות הנ"ל דענ"ב כו') . . דהנה בתחלה א' אנת הוא חד דקאי בעצמות הא"ס ממש, שאו' לנוכח אנת כו', שהוא חד ולא בחושבן י"ס, דמשמע אפי' בהעלם די"ס שנק' ע"ס הגנוזות בהעלם עצמות המאציל, כמו שלהבת הקשורה בהעלם בתוך הגחלת כמ"ש בס"י, והיינו שא' אנת הוא עילאה על כל עילאין, דפי' עילאין וסתימין היינו בחי' ע"ס הגנוזות הנ"ל, שהוא מושלל גם מהם, ונק' סדכ"ס כו' דלמת"ב כלל, אפי' מחשבה סתימאה שהוא החכ' הקדומה שבהעלם העצמות ממש (וזהו למעלה גם מבחי' העקודים . .) וז"ש ולא בחושבן י"ס כלל, והיינו שמסיים בסוף המאמר ולא מכל אינון מדות כלל, אפי' בהעלם כו'. ואח"כ אמר אנת הוא דאפיקת י' תקונין וקרינן לון עשר ספירן לאנהגא בהון עלמין כו', וידוע בפי' תקונין שהוא בחי' התלבשות האורות בכלים דע"ס דאצילות, בג' מיני כלים רת"ס פנימי אמצעי חיצון כו' דוקא, וז"ש ובהון אתכסיאת מב"נ, וכידוע דמבחי' חיצוניות הכלים דז"א עיקר הנהגת העולמות דבי"ע, וכמו שמסיים במא' זה לבושין תקינת לון כו' וכמה גופין תקינת לון כו', ואתקריאו בתיקונא דא חסד דרועא ימינא גבורה דרועא שמאלא ת"ת גופא

לומר שהאור המאיר מן המאציל עצמו הוא בא' מב' פנים הנ"ל, או שהוא מתחלק לאין שיעור, או שאינו אלא אור א' פשוט כו', והרי לפי הנראה ב' פנים הללו הפכיי', מ"מ כאשר ישכיל המשכיל בזה יבין שאינם הפכיי' כלל, ואדרבא היא הנותנת, דלפי שהוא מתחלק לאין שיעור, מזה מוכרח לומר שגם הוא אינו אלא אור א' פשוט, והכל ענין א' והא בהא תלי', דלפי שהוא אור א' פשוט ע"כ מתחלק לאין שיעור כו', ואעפ"י שלכאורה תרתי דסתרי המה, באמת אינם סותרים כלל. ודבר זה מפורש ומבואר היטב במא' הזהר הידוע, דהמשיל ענין זה האור דכתר עליון כהאי בוצינא דאתפשטת מיני' נהורא לכל סטר כו', וכד תסתכל לא תשכח אלא בוצינא חדא כו'. ביאור ענין המאמר, שהמשיל לאור הנר המבהיק ויוצאים ונמשכים ממנו לכל צד כמה וכמה ניצוצות אור, שאעפ"י שיתחלקו לכמה ניצוצו', כולן כלולין ומיוחדין בנר היחידי ונחשבי' רק על שמו, וזהו באמרו וכד תסתכל לא תשכח אלא בוצינא חדא כו'. והטעם הוא לפי שטבע האור להתחלק לכמה חלקים ניצוצות עד אין שיעור לריבוי אורות המדליקים ממנו, ומ"מ אור הנר עצמו עדיין נשאר בפשיטתו כמו שהוא, ואין התחלקות הזאת גרם לו התחלקות, והוא מפני שהוא פשוט בטבעו, וע"כ גם מזה הטעם יתחלק לאין שיעור כו'. והמשל הזה אעפ"י שהוא גשמי, ג"כ [- נר"א: נוכל] להבין בדוגמא דדוגמא מזה למשכיל למעלה בעצמות אור המאציל, אעפ"י שהוא באמת אור א' פשוט כו', אבל מטעם זה הנה זאת היא הסיבה דוקא לריבוי ההתחלקות עד אין שיעור כו', וא"כ ממילא מובן שגם מה"ט אעפ"י שכ"כ נתחלקו לרבבו' מדריגות, מ"מ עדיין אור א' פשוט וכולן בטלין ומבוטלין בפשיטו' האור כאלו לא נתחלקו עדיין כו'. והרי א"כ מזה מובן שאין ב' הפכים הנ"ל סותרים זא"ז כלל, אלא אדרבא שניהם ענין א' ממש, והא בהא תלי' כנ"ל וד"ל. והיינו פי' אנת חד ולא בחושבן י"ס מטעם הנ"ל וד"ל...".

הערה 121

וראה עד"ז אג"ק ח"א ר"ע רכו (ט"ז טבת תד"ש): "...והרי מבואר בכמה מקומות בביאור ענין עקודים (תו"א ס"פ נח ובביאור יותר בתו"ח שם. ועוד) שהוא עד"מ בכחות הנפש כמו שהם

בחי' יסוד דא"ק בכלל, כידוע שמבחי' מל' דא"ס ראשית הקו"ח נעשה כתר לא"ק, וממל' דא"ק נעשה כתר לע"י וא"א כו' כמ"ש בע"ח, והאי נביעו איהו כנשמתא לגופא כו', שהן בחי' מקיפין דנר"נ דו"א מבחי' כתר דא"א וע"י שמקבלים ממל' דא"ק בכלל . . . אבל כך לית דמיון ודיוקנא, מקיף ופנימי או"כ, מכל מה דלגיו ולבר . . . ואח"כ אמר עוד אנת הוא חכים ולא בחכמא ידיעא מבין ולא בבינה ידיעא כו', עד כולא לאחזאה איך מתנהג עלמא אבל לאו דאית לך צדק ידיעא דאיהו דין כו', עד ולא מכל אינון מדות כלל . . . הנה בדרך כלל נחלקו הג' מאמרים הללו שבמאמר דאליהו ע"ד ג' חלוקי המדרגות הנ"ל בעקודים נקודים וברודים . . . ובמאמר הא' דיבר בבחי' התיקון דברודים בהתלבשות האורות בכלים דוקא, שהוא ציור אדם כמו שהוא ברמ"ח איברי' חיצוניים, כמ"ש חסד דרועא כו' עד חכ' מוחא אור בכלי דוקא כו' . . . ובמאמר הב' מ"ש אנת הוא עה"ע כו' מדבר בבחי' הקו"ח שנק' קו המדה כנ"ל דאשקי לאילנא בתוס' אורות ומוחין כו' . . . ובכאן במאמר הג' אנת חכים כו' מדבר בבחי' העקודים בכללו', זהו בחי' הרשימו דנקודה שנשאר אחר הצמצום הראשון שלפני הקו"ח הנק' קו כו', וכמו בחי' הנקודה שאין בה גם בחי' המשכה כללית וכ"ש פרטות כלל, רק כלול בה בבחי' ההעלם כל הע"ס שהן בהעלם בעצמות א"ס הנק' ע"ס הגנוזות בעצמות . . . שאינו עדיין בבחי' מקור המשכות האורות דע"ס מן ההעלם לגילוי כלל, וזהו שא' אנת הוא חכים, פי' אנת ממש שהוא עצמות המאציל ולא הזכיר כאן בשם עה"ע סה"ס דאשקי כו' . . . ולא בחכ' ידיעא פי' שלא באה לגילוי מהעלמו בשם ידיע' עדיין . . . והיינו בחי' החכ' הקדומה שנעלמה בעצמות א"ס ממש שע"ז א' לתבונתו אין מספר כלל . . . וזהו פי' יחיד חי העולמים, חי העולמים בחי' קו"ח, ומבחי' יחיד נמשך להיות חי העולמים ע"י בחי' הנקודה שנשאר אחר הצמצום, ויחיד עצמו הוא למעלה גם מבחי' הנקודה וכמו שמסיים אבל לאו דאית לך צדק כו' ולא מכל אינון מדות כלל אפי' בהעלם, שאין שם מספר יו"ד ספי' כלל, וכמ"ש לפני אחד מה אתה סופר, וכמו ברישא שא' אנת הוא חד ולא בחושבן י"ס כלל . . . וז"ש אלא לאשתמודע תוקפך וחילך לב"נ ולאחזאה לון איך מתנהג

נו"ה תרין שוקין כו', הרי מזכיר ציור אדם ברמ"ח אברים חיצונים כדרועא ימינא ושמאלא כו' (והוא בחי' התיקון דבחי' ברודים . . .) וחוזר ואומר חכ' מוחא איהו מח' מלגיו, בינה לבא כו', כ"ע איהו כתר מל' קרקפתא דתפלין, מלגיו איהו שם מ"ה דאיהו ארח אצילו', ואיהו שקיו דאילנא כו' . . . שמדבר בבחי' התיקון דציור אדם ששרשו בעצמות המאציל ממש . . . וכמ"ש ואנת הוא דקשיר לון ומייחד לון, ובגין דאנת ממש מלגיו דאדם זה כל מאן דאפריש בע"ס דו"א כאילו אפריש כך ממש . . . מה שדילג מגבוה לנמוך כ"כ, שברישא א' אנת הוא חד דקאי בעצמו' א"ס ממש (שלמעל' גם מעקודי'), ואח"כ א' אנת הוא דאפיקת י' תקונין כו' שהוא בחי' ברודים בחיצוניות הכלים דאדם, משום דאדם אדמה לעליון ממש (וכמשי"ת), והוא מה שמסיים ולא מכל אינון מדות כלל כנ"ל וד"ל. ואח"כ כפל עוד הפעם ואמר, רבון עלמין אנת הוא עילת העילות סבת הסבות דאשקי לאילנא (שהוא בחי' אדם דע"ס בכלים הנ"ל) בהאי נביעו, והאי נביעו כנשמתא דאיהו חיים לגופא וכך לית דמיון ודיוקנא כו' דלגיו ולבר כו', הנה בזה המאמר מדבר בבחי' הקו"ח שאחר הצמצום הראשון הנק' מק"פ וחלל כו' . . . שהוא מקור היותר ראשון לכל האורות דע"ס שבאצילות בפנימי' ומקיפין, וגם שרש התהוות הכלים שלהם . . . והוא הנק' קו המדה, שמורד כל האו"כ וכל היח"ע שבהם מעילה לעלול מעליון לתחתון כו' . . . וכמו שמסיים במא' זה לאשתמודע בהון עילאין ואיך יתנהגון עילאין ותתאין ואיך אשתמודעו עילאי מתתאי כו', שכל זה הוא אופני היח"ע דאבי"ע, מאצי' לבי"ע בהמשכת מ"ד ומבי"ע לאצי' בהעלא' מ"ן, שהאצילו' בכלל נק' עילאי ובי"ע נק' תתאי כו', אבל ולית ידיע בכך כלל ובר מינך לית יחודא בעילאי ותתאי כו', לפי שהכל הוא ע"י קו"ח שעובר בתוך כל האצילו' ומקיף לכל כו', וז"ש דאנת לית לך שם ידיעא דאנת הוא ממלא כל שמהן ושליו דכולהו וכד אנת תסתלק מנייהו אשתארו כולהו שמהן כגופא בלא נשמתא, וכמו שא' תחלה בבחי' הקו"ח הזה שנק' עלת כל העלות מקור כל האורות כו', עכ"פ הוא בבחי' מקור הראשון להיות נאצל הע"ס מהעלם לגילוי, ומקור שממנו נמשך גילוי מן ההעלם נק' נביעו, וז"ש דאשקי לאילנא בההוא נביעו שהוא

אחד בתכלית הפשיטות, ואיך א' אנת הוא חד . . . אך הנה . . . בא לספר בשבחו ש"מ שהוא עצמו/אא"ס ב"ה מלמעל' למטה, ואיך שגם אחר שנאצלו הע"ס באו"כ מן ההעלם לגלוי הוא רק כדי לאחזאה כו', אבל לאו דאית לך כו' ולא מכל אינון מדות כלל, מפני שכולם המה מיוחדי' בעצמות אור הא"ס כמו שהי' טרם שהאציל ע"י צמצום הראשון כו', והיינו שא' תחלה אנת הוא חד, בחי' עצמות אור הא"ס ממש, שהוא אנת ממש שלפני צמצום הראשון שהי' אור הא"ס ממלא את כל החלל כו' כמ"ש בע"ח, שאז נק' יחיד, והוא שא' חד באחדות פשוטה בתכלית ולא בחושבן י"ס כלל (ומה שא' לשון יחוד עכ"פ, היינו ביחוד העצמי שהוא ושמו בלבד שנק' התגלות אור העצמות שמיוחד באח"פ בעצמותו ממש כמשי"ת), ונק' עילאה על כל עילאין כו', שהוא מושלל ונבדל בערך גם מן העילאין שהן ע"ס הגנוזות ונעלמות בעצמות המאציל, שזהו מה ששיער בעצמו בכח מה שעתיד להיות בפועל בגלוי מן ההעל' כו' ברצון וחכמ' ומדות, וזהו שא' גליף גליפו בטה"ע כו' כפי' האר"י ז"ל, שזהו ששיער בעצמו כל פרטי הע"ס שנמשכו מן הקו"ח כו', ומפני שאין ערך זה ששיער כו' לגבי עצמות אור הא"ס ממש, ע"כ הוצרך לצמצם א"ע בצמצו' הראשון הנק' מק"פ וחלל ריקן כו', ונשאר רק רושם א' שלפני הקו"ח כו' שכלול בו כל הע"ס בכח והעלם גדול ובהתכללות גדולה (והוא כמו בחי' העקודים שי"ס עקודים ונעלמים בכלי א' כנ"ל וד"ל), וע"כ הקדים תחלה מא' דאנת הוא חד כו' כדי שיובן מזה הטעם ליחוד הע"ס במאצילם גם אחר שנאצלו באו"כ, והוא שמספר אח"כ בירידת אור הא"ס אחר צמצום הראשון וא' אנת הוא דאפיק' כו' ע"י הקו"ח שנמשך מן הרשימו שאחר הצמצום כו', ואיך שנק' עה"ע כו' דאשקי' להאי אילנא כו' ואי אנת תסתלק כו', עד שגם בע"ס הגנוזות שנק' חכים ולא כו' שהן מיוחדי' בתכלית בעצמות, לאו דאית לך מכל אינון מדות כלל, שזהו שחזור לתחלת דבריו דאנת הוא חד ולא בחושבן י"ס כלל אפי' בהעלם, כמו שהי' קודם הצמצום הראשון ממש וד"ל...".

עלמא בדינא ורחמיה כו', פי' בזה בא ליתן טעם בשרש ומקור להתהוות מציאות דע"ס דאצילות באו"כ בבחי' התיקון הנ"ל ע"י הקו"ח היפוך דנקודה, היינו רק לאחזאה כו' כדי שיהיה הנהגת העולמות באו"כ דמדות דאצילות בצדק ומשפט שהוא בחי' התכללות דמדות דחכ' דתורה הקדומה שמלוּבש בז"א, וע"כ צמצם א"ע להיות רק בבחי' נקודה א' לבד בבחי' עקודים בכלל, ואח"כ יומשך בבחי' קו שהוא הקו"ח להיות המשכות דע"ס מן ההעלם לגילוי באו"כ . . . למעלה שאור אין סוף עצמו נק' שלימותא דכולא א' לאחזאה כו' אבל לאו דאית לך צדק כו' ולא מכל אינון מדות כלל . . . אין זה רק בבחי' דמיון לבד . . . ונמצא סוף המאמר הזה מכוון עם תחלת המאמר דאנת הוא חד ולא בחושבן י"ס כלל אפי' בהעלם כו', וכן מ"ש עילאה על כל עילאין שהן ע"ס הגנוזו' בכלל, שמושלל מהם לגמרי כו' ולמדת"ב כלל, מח' שכוללת כל הע"ס שבהעלם (כמשי"ת), ומ"ש ולא בחכ' ידיעא היא חכ' הקדומה שכולל ציור קומה דיוצר בראשית, ומשום דנעוץ תחלתן בסופן א' מיד אנת הוא דאפיק' כו' כנ"ל. ואמנם בסוף המאמר שא' ולא מכל אינון מדות כלל דקאי גם על מדות דתורה שמתנהג עלמא בדינא ורחמי כו', הוא למעלה גם ממ"ש עילאה עכ"ע סדכ"ס כו', משום דגם סדכ"ס נק' בשם העלם להעלם ובא לגילוי בבחי' או"י דתו"מ באדם העליון, אבל בבחי' או"ח אל העצמות ממש א' ולא מכל אינון מדות כלל, והוא מ"ש למת"ב כלל, אפי' מח' דתורה שבעצמות ממש כו' . . . אנת הוא חד ולא בחושבן י"ס כלל כנ"ל אפי' בהעלם כו' . . . ואם הכוונה על בחי' י"ס הגנוזות בעצמות המאציל . . . הרי גם בזה יש מספר עשר ולא תשע כו' . . . ואע"פ שאינו עדיין בבחי' גילוי או"כ אלא המה מיוחדים וכוללים בעצמות המאציל, עכ"ז הרי יש עכ"פ מספר י', ובעצמות א"ס ממש אין שם מספר יו"ד כלל כנ"ל, וצריך לומר שהכוונה במ"ש ולא בחושבן י"ס היינו שאין היחוד בעצמות המאציל במספר יו"ד שנק' אחד המנוי שבא במספר כו', אלא אנת הוא חד בבחי' אחדות הפשוטה ממש (שנק' יחיד) וזהו ולא בחושבן י"ס כלל אפי' בהעלם כנ"ל. אך יקשה בזה . . . איך יתכן לשון יחוד כלל בבחי' העצמות ממש אפי' בבחי' יחוד עצמי, מאחר שנק' יחיד ממש שהוא אור פשוט

מספר וחשבון לגמרי (-) וכמבואר במ"א המשל לזה מערך המספר לגבי למעלה מהמספר, כמו מהות דבר הנספר שאינו מערך המספר כלל, עד ששוין לגבי אחד ואלף אלפי אלפים (-)...".

פלח הרמון תשרי ע' צו: "...אך כ"ז הוא בבחי' ההשתל', אך בחי' פנימי' ועצמות א"ס הוא למעלה מגדר חשבון ומספר, כמאמר אנת הוא חד ולא בחושבן, כי הוא למעלה מגדר השתל' לגמרי...". וראה גם שם ע' קיח.

לקוטי ביאורים (להר"ה מפאריטש) להקדמת דרך חיים מה, ג-ד [ועד"ז דרך חיים (מהדר"ח) קלט, ב]: "...וזהו בחי' חד ולא בחושבן שאינו בגדר חשבון ומספר כלל, כי המספר לא יתכן רק כאשר המקור מוגבל לגילוי' במספר, אבל כאשר אינו מוגבל לא יתכן בו המספר, ולא יתכן לומר שיש בו מספר לאין שיעור, כי כל דבר שנחלק במספר מוכרח להיות גבול למספרו, אלא עכ"ל שאינו בגדר מהות מספר כלל כי הוא בחי' א"ס, ולכן יכול למשוך ממנו גם בחי' המספר לאין שיעור, אבל עצם הממשיך את המספר לאין שיעור מוכרח להיות למעלה מן המספר לגמרי, והיינו שאינו בסוג מספר כלל, ולכן אין ערוך לגבי' בחי' מספר היותר קטן ומצומצם שהוא בחי' הדומם דעשיה שהוא בחינת היחידות, עד מספר היותר גדול שבפנימי' הכתר שהוא בחי' רבבות כו', וריחוק הערך זה הוא בהשוואה, עד שלא שייך לומר שבחי' הדומם אין ערוך לגבי' יותר מבחי' הכתר, כי שניהם ערכם רחוק ממנו בתכלית ההשוואה, והיינו להיות שריחוק ערכם לגבי' הוא בחי' בלי שיעור וגבול כלל, וא"כ אע"פ שהדומם רחוק מן הכתר בכמה מדריג', אך להיות ריחוק הזה הוא מוגבל במספר כמה מדריג' שהוא רחוק ממנו, לזאת אינו תופס מקום כלל בבחי' הריחוק שלהם לגבי הא"ס, שהריחוק הוא גם כן אינו בגדר מספר, כמו שהעצם א"ס אינו בגדר מספר כלל כו' וד"ל".

❧ הערה 130 ❧

ראה היכל מנחם ח"א ע' לז-ז (ממכתב ו' טבת

קפד-ה): "...זהו"ע התבוננות שבק"ש שמע ישראל הוי' אלקינו הוי' אחד, אחד פי' בזהר אנת הוא חד ולא בחושבן, ופי' ולא בחושבן היינו שאין ערוך אליו כלל, כי חשבון הוא בחי' ערך, כמו למשל א' לגבי אלף הוא ערך אחד כמו אלף לגבי אלף פעמים אלף, [וא"כ] אפי' א' לגבי אלף אלפי אלפים הוא ג"כ ערך, ואפי' טפה בים אוקיינוס נק' ג"כ ערך, לפי שיכולים לשער כמה טיפות יש בים, וע"כ כיון שהוא בגדר חשבון הוא בבחי' ערך, משא"כ עצמות אוא"ס הוא אנת הוא חד ולא בחושבן, שאינו בבחי' ערך כלל, כי זה מה שהוא בגדר חשבון וערך זהו רק בבחי' השתל' לבד... ע"ש.

תרל"ט ח"א ע' כז: "...איתא בת"ז אנת הוא חד ולא בחושבן, ופי' ולא בחושבן היינו שאינו בגדר חשבון כלל, כי חשבון הוא כמו למשל שא' לגבי אלף הוא כמו אלף לגבי אלף אלפי', שזהו הכל בגדר חשבון, אבל אנת הוא חד ולא בחושבן שאין ערוך אליו כלל...".

וראה אוה"ת נ"ך ח"ב ע' תתפט [ועד"ז שם ח"א ע' שפג]: "...בכתר נז' מאה שנה, שעם היות הרבוי יותר גדול הוא שנה ל' יחיד, והיינו לפי ששם מקור היחוד, כי פנימי' הכתר אינו בגדר חשבון כלל, חד ולא בחושבן, ומצד חיצוניות הכתר שייך חשבון י"ס, ולכן שם הרבוי גדול יותר וגם הם אחדות ממש... (ועד"ז תרס"ט ר"ע פח, אעת"ר ע' קז-ח).

מאמרי אדהצ"צ הנחות תרט"ו ע' קה: "...למעלה מבחי' מאה אמה, כי מאה הוא בחי' ע"ס שהם בגדר חשבון, אבל אנת הוא חד ולא בחושבן שאינו בגדר חשבון ע"ס כלל, וזהו מאד בלי גבול כלל...". ועד"ז שם ר"ע קיד (הנחה אחרת): "...ענין מאה אמה זהו ג"כ מדריגות גבוהות, התכללות ע"ס יו"ד מיו"ד רזא דמאה, רק שהוא בגדר חשבון, אבל מאד הוא כמו חד ולא בחושבן שלמעלה מגדר חשבון ומספר...".

פלח הרמון חיי שרה סו, א (מאמר הצ"צ עם הגהת הר"ה): "...וזהו ענין ולא בחושבן, וזהו לפני אחד מה אתה סופר, שהוא למעלה מגדר

”ספירות עד אין קץ”, כמובא בכמה דרושים מכת”י הר”פ ז”ל בשם אדמו”ר הזקן,

[טעם הדיוק שענין זה נמצא בכת”י הר”פ ז”ל הוא – מכיון שעליו העיד אדמו”ר הזקן שהוא ”חוזר” על דבריו באופן מדוייק כו’, ולכן, כאשר מוצאים ענין זה בהנחות של הר”פ ז”ל – ברור שכך אמר אדמו”ר הזקן].

ויתירה מזה: מכיון שלמעלה אין כח חסר פועל, נמצא, שלא זו בלבד שהי’ יכול להיות ספירות עד אין קץ, אלא יש דרגא שבה ישנם אמנם ספירות אין קץ.

וכל זה – כאשר ישנו כבר גדר הגילוי, שאז דוקא שייך הגדר דספי’ (אלא שהם באופן דאין קץ), ועד ששייך גם גדר הגבול (”קץ”), שדוקא אז שייך לומר (שהספירות הם) ”אין קץ”, שהרי כאשר לא שייך הגדר ד”קץ” וגבול – לא שייך לשלול ולומר ”אין קץ”, ולכן, למעלה מזה – לא שייך גם הענין דספירות אין קץ כו’.

שם תשמ”ה ח”ג ר”ע 1916: ”...מצד אוא”ס שלפני הצמצום – ישנם ספירות אין קץ, ומה שנאצלו עשר ספירות – הרי זה רק בבחינות שלאחרי הצמצום. והרי מובן, שגם לאחרי שנתהוו עשר ספירות – בודאי נשארה הבחי’ דספירות אין קץ שלפני הצמצום (שהרי קדושה לא זזה ממקומה), וכמשל המשכת השכל אל המדות, שגם לאחרי שנמשך למדות נשאר בחי’ השכל כפי שהוא למעלה ממדות, ועד”ז למעלה יותר – בנוגע להמשכת השכל מכח המשכיל, וכן הלאה, עד להמשכה מכתרת הכלולים שבנפש – שגם לאחרי ההמשכה נשארת גם בחי’ זו כפי שהיא בשרשה ומקורה. ועד”ז בנוגע לענין הספירות כנ”ל...”.

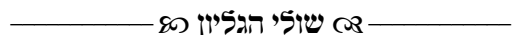
שם תשמ”ח ח”ג ע’ 521: ”...בנוגע ל”אמיתת המצאו” – עם היותו אחדות פשוטה, נמשך ממנו תכלית הריבוי עד אין סוף, כפי שמתבטא בכך שלפני הצמצום ישנם ספירות אין קץ [ומובן, שגם לאחרי שהי’ הצמצום, נשארו כל הענינים שהיו לפני הצמצום, היינו, שגם עכשיו ישנם ספירות אין קץ, אלא שניתוסף גם ענין הצמצום,

תשכ”א⁹³): ”...בשתי נקודות מדובר בדא”ח בכ”מ, (א) שאף שעשר ספירות הן, ובדיוק החלטי⁹³ עשר ולא תשע, עשר ולא אחד עשר, הנה ביכולת השי”ת שתהי’ הבריאה באופן דספירות אין קץ, וכן הוא גם עתה בלפני הצמצום, אלא שרצה השי”ת שתהי’ הבריאה באופן האמור...” ע”ש.

תו”מ תשמ”ב ח”ד ר”ע 1815: ”...מה שהקב”ה האציל עשר ספירות דוקא, אין זה מצד הטעם, אלא מפני שכך עלה ברצונו ית’. דהנה מצד הא”ס יכול להיות ספירות אין קץ, וגם עכשיו (לאחרי שהאציל עשר ספירות) ישנו הענין דספירות אין קץ, אלא שעלה ברצונו (ללא כל טעם והסברה) שיהי’ (גם) הענין דעשר ספירות דוקא...”.

שם תשמ”ג ח”ב ס”ע 822: ”...לפני הצמצום ישנם ספירות אין קץ [ופשיטא שאין הכוונה שכך הי’ רק לפני הצמצום, אבל לאחרי הצמצום שוב לא קיים המושג דספירות אין קץ – כי גם לאחרי שהי’ הצמצום ישנם כל הדרגות שלפני הצמצום כו’. ובפשטות: כאשר מדברים אודות כללות השתלשלות העולמות מדרגא לדרגא, עד עולם העשי’ הרוחני, וממנו לעולם העשי’ הגשמי – אין הכוונה שלאחרי שעולם העשי’ נשתלשל מעולם היצירה אזי נתבטלה המציאות דעולם היצירה, אלא גם לאחרי שנתהווה עולם העשי’ קיימים כל הדרגות דסדר ההשתלשלות, עד לדרגות שלפני הצמצום, ששם ישנם ספירות אין קץ]...”.

שם תשד”מ ח”ב ע’ 1333-4: ”...המספר דעשר ספירות, ”עשר ולא תשע עשר ולא אחד עשר” – אינו מצד הכרח וטעם כו’, כי אם מצד שכך עלה ברצונו ית’ (ללא כל טעם והסברה), אמנם, לאחרי שכך עלה ברצונו ית’, ישנו גם ענין של טעם והסברה לפי ערך ובהתאם לגדרי העולם, אבל למעלה מדרגא זו – יכול להיות

93) לר”ש קופצ’יק – נדפס בשלימותו (עם צילום המכתב המקורי, ובו הגהות רבינו בכת”ק – כולל הוספת התיבות ”ובדיוק החלטי” שבפנים) בתשורת נישואין קופצ’יק (חשוון תשס”ט) ע’ 35-38.

וכל פרטי הדרגות שלאחרי הצמצום]...".

וראה תקס"ו ע' נ [ח"א ס"ע צא-ב]: "...והנהגה נז' בס"י עשר ולא תשע עשר ולא אחד עשר כו', שכך עלה ברצונו הפשוט להיות נאצלי' רק עשר ספי' לא פחות ולא יותר, שזהו צמצום גדול ועצום מאד, כי באמת המאציל ית' הוא כל יכול וכשמו כן הוא אין לו סוף ותכלה כלל, לזאת הי' באפשרי להאציל רבוא רבבות ספי' שונות אין קץ כלל, אך כך עלה ברצונו הפשוט שייאצלו רק עשר ספי' ולא י"א כו' כנ"ל. והנה באמת למעלה מע"ס הנאצלי' בעצמו' אור אין סוף הפשוט ימצא עדיין ג"כ בחי' הכח לפעול רבבות ספי' אין קץ כלל, רק הוא בכח הנעלם ולא בפועל ממש, כי הוא פשוט בתכלית הפשיטות מושלל מגדר וסוג הספי' דאצי' שהם מהו' דבר מה מחולקי' זמ"ז, מהות החכמה שהוא מהו' בפ"ע ומהו' בינה שהוא מהו' בפ"ע, ואחר שהם בגדר מספר שהם עשר במנין ומספר, משא"כ לפני אחד מה אתה סופר, שהוא פשוט בתכלית הפשיטות כנ"ל, זולתי בכח הארתו להאציל רבוא רבבות ספירו' אין קץ, ואינן מחולקים זמ"ז בפ"מ כ"א רק בכח הנעלם בהארה בעלמא הפשוט שלו, שכלא חשיבי קמי' עצמותו המאור ית' כביטול זיו השמש, ואין שם עדיין מהו' דבר מה, שאינו בגדר מספר כלל, רק כחו עצום להיותו כל יכול לפעול רבבות ספי', והכח הזה הוא הארה בעלמא בטילה בו ית' כנ"ל...".

תרנ"א ע' רט [ועד"ז תרמ"ז ס"ע מב]: "...כמו שעצם המאור הוא א"ס⁹⁴ ובבע"ג, כמו"כ הזיו המתפשט מאתו הוא בבע"ג ואין סוף להתפשטותו. והגם שי"ל שבהכרח לומר שיש בו בהעלם מציאות ספי' בהתחלקות נעלמות, שמאחר [- דמאחר] שהוא בגדר התפשטות הרי אינו עצמי, ומאחר שאינו עצמי, אף [- אם] שהוא גילוי העצם ולכן אינו שייך לומר שם כוחות פרטי', והוא מושלל ממציאות ספירות פרטיות, אבל מ"מ בהעלם יש בו מציאות ספי', אך הספי' כמו שהם שמה הם ג"כ א"ס, ומצד האור כמו

שהוא מן המאור הי' יכול להיות עולמות וספי' עד אין קץ ועד אין תכלית באופן אחר לגמרי מכמו שהוא עכשיו לאחר הצמצום כו', שה"ה גילוי העצם כו', ולכן הי' צ"ל צמצום ומקו"פ...".

הגהות לד"ה פתח אליהו תרנ"ח ע' נו [עח-ט]: "...ועד"ז נת' במ"א (בביאור מאה"ז ע"פ ויהיו חיי שרה קוב"ה דאתכליל כו') דלפי שהאוא"ס פשוט בתכלית הפשיטות, לכך יכול להאציל ספירות אין קץ כו', ע"ד מ"ש באד"ז דרפ"ח ע"א כבוצינא דא דאתפשטין מני' נהורין לכל עיבר, ואינן נהורין דמתפשטין כד יקרבו לנגדע לון לא שכיח אלא בוצינא בלחודו כו'. וא"כ לפ"ז הפי' לא יש מספר לספי', כי לפי שהאור פשוט כלול בכחו להאציל ריבוא רבבות ספירות אין קץ כו' (וממ"ש כבוצינא דאתפשטין מני' נהורין לכל עיבר כו', משמע דלא זו בלבד מה שכלול בכחו להאציל ספירות אין קץ כו', אלא דבבחי' גילוי האור ה"ה מאיר ומתגלה בבחי' ספירות עד אין קץ כו'. וי"ל דבכל גילוי אור צ"ל שיש שם ענין הספי', וברוך כלל היינו באיזה אופן שנתגלה האור כו', ולפי שהאוא"ס פשוט בתכלית הפשיטות לכן בבחי' ההתפשטות ה"ה בבחי' ספי' עד אין קץ כו'... ע"ש.

תער"ב ח"א ע' לד: "...הע"ס הגנוזות שהן בבחי' יחוד ודביקות באוא"ס הרי צ"ל בבחי' פשיטות, רק מפני שהן בבחי' גילוי (היינו שכללות האור הוא בבחי' גילוי בעצמותו ית'), וכל גילוי בהכרח שיהי' בו ספירות כו', ויש ב' אופנים בהגילוי (והכל בעצמותו), אם שהגילוי הוא בבחי' בל"ג שגם בגילוי זה יש ספירות רק שהן בבחי' ספירות אין קץ כו', או שהגילוי הוא להאיר בגבול שבגילוי זה הספירות הן בבחי' ע"ס כו'...".

שם ח"ב ר"ע א'קסג: "...לכאור' צ"ל למה נאצלו ע"ס דוקא, עשר ולא תשע ולא אחד עשר, שהרי מצד אוא"ס הי' יכול להאציל ספי' עד אין קץ וכמו שאו' קודם אנת הוא חד ולא בחושבן, וידוע הפי' ולא בחושבן שהן ספי' עד אין קץ כו', דלהיותו חד בבחי' יחיד ע"כ בחי' התפשטותו הוא בבחי' ספי' אין קץ כו', הרי ענין אור א"ס מחייב להיות ספי' בלי מספר, ומה זה שנאצלו

(94) בתרמ"ז שם: "כמו שעצם המאור הוא אור א"ס ובבע"ג – ויל"ע שם בגוכתי"ק.

ספירות כו'. וביאור הענין במדריגות שלאחר הצמצום . . וכמו"כ יובן במדריגות שלפני הצמצום, עם היות שאינו צודק שם שום ציור ח"ו, אפי' ציור היותר דק והיותר נעלה שאחר הצמצו', מ"מ מאחר שהוא בבחי' אור יש בו ספירות מן הכתר עד המל', והן רצונו וחכמתו העצמות [- העצמית] וחסדו העצמות [- העצמית] כו' עד בחי' מל' דא"ס כו'. אך הנה אי' בע"ח וכאילו נא' מל' דמל' דא"ס, אף שאין צודק ח"ו שום תואר וספירה בא"ס, הרי אומר וכאילו נא' מל' דמל' דא"ס אף שאין צודק כו', היינו שבחי' ספי' כמו שהן לאחר הצמצום באמת אינו שייך לפני הצמצום וה"ה באופן אחר לגמרי כו'... "ע"ש.

הערה 138

וראה מאמרי אדה"ז מארז"ל ע' קנב-ג: "...דהנה נודע דקודם אצי' לא אתרמיז בשום ספי' כלל, שבחי' עצמותו כבי' לא שייך לומר עליו לא בחי' חכ' וכו', וא"א לומר שבחי' הספי' הי' במקור בכח הא"ס ב"ה רק שלא נתגלו מכח אל הפועל, וע"י האצי' יצא מהעלם אל הגילוי להיות בגילוי בחי' חכ' וכו', שזה מבואר למשכיל שאינו כן, שאין שייך לומר שנתגלו מהעלם אל הגילוי, שענין הגילוי אינו נופל כ"א על דבר שיש שייכות להגילוי עם המקור, כמו למשל אדם בעל שכל גדול, הנה בקטנותו לא הי' אצלו בחי' השכל הגדול . . שבהיותו קטן לא נתגלה לו מבחי' מקור השכל כ"א שכל קטון לבד, היינו⁹⁶ (לפ"ע הכלי שלו וכו'), ולאחר שנתגדל ניתוסף להתגלות שכל יותר גדול . . נראה בחוש יחוס שייכות להגילוי עם המקור כיון שהוא מקור לגילוי . . אבל זה בודאי א"א להתגלות דבר שאין שייכות להמקור, כמו שיתגלה עשי' גשמי ממקור השכל וכו', כיון שאין שייכות לו כלל, רק בחי' שכל יכול להתגלות ממקור השכל כיון ששייכות א' להם, זה שכל בבחי' גילוי וזה מקור השכל וכו'. נמצא שאין נק' גילוי כ"א כאשר יש שייכות להגילוי עם המקור . . נמצא שא"א להיות בחי' גילוי נמשך ממקור אם לא שהגילוי הוא בכח

באצי' עשר ספי' דוקא כו'? וע"ז או' אנת הוא דאפיקת עשר תיקונין, בבחי' יציאה והתגלות חוץ לעצמותו כבי', דלמעלה מאצי' שזהו עדיין כמו שכלול בעצמותו כו', הן בבחי' ספי' אין קץ כו' (וכמשנת"ל ד"ה ולא יכול יוסף להתאפק בענין העיגולים כו'), ובאצי' להיות שזהו בבחי' יציאה והתגלות הן בבחי' ע"ס כו'...".

שם ח"ג ע' א'רפה [ועד"ז תש"ו ר"ע 20 (תרפ"ט ע' 5-24)]: "...לפני הצמצום בבחי' עצם האור דהיינו בחי' אוא"ס שקודם עלות הרצון, מאחר שהוא בחי' גילוי לעצמו כבי' יש לו שייכות אל בחי' התפשטות האור שבעצמותו כו', ולכן גם בעצם האור יש בחי' ספי' רק שהן ספי' עד אין קץ כו' . . אבל בחי' העלם האור שלמעלה מגדר גילוי לגמרי, הרי מצד מדרי' זו יכול להיות שלא יהי' בחי' גילוי כלל לא לעצמו ולא לזולתו כו'... "ע"ש.

תרע"ח ע' שפ-שפא: "...ע"ד המבו' במ"א דכל אור בהכרח שיהי' בו ספירות להיות שהוא בחי' אור וגילוי, שבהכרח שיש בו איזה ציור בהגילוי שלו וממילא יש בו ציור גם בהפרטים שבו והו"ע הספירות כו'. ומבו' במ"א שכמו"כ הוא גם באוא"ס שלפני הצמצום, להיות⁹⁵ בחי' גילוי בעצמותו יש בו ציור בהמשכתו, והוא מה שהוא בבחי' א"ס (דבעצמות אינו שייך תואר הא"ס ג"כ וכמ"ש במ"א), וע"כ יש בו ספירות והן בחי' ספירות אין קץ כו', וכמ"ש במ"א שלפי אופן האור כן הוא הספירות שבו כו'...".

וראה גם תרס"ה ע' קנ [ועד"ז במהדרו"ח ע' רכז-ח]: "...בחי' הגילוי מן העצם הוא בבחי' א"ס שאין סוף להתפשטותו, שגם ההתפשטות שלו היא בבחי' א"ס ובכל מקום שמתפשט הוא בבחי' א"ס ממש כו'. והנה עם היות שהאור הוא בבחי' א"ס, מ"מ יש בו ספירות, דמאחר שהוא בחי' גילוי אור בהכרח שיהי' [- שיהיו] בו

שו"י הגליון

(95) לכאורה הכוונה: "להיותו בחי'" (וע"ד מ"ש שם לקמן: "בש' הוי' להיותו בחי' אור וגילוי") או "להיות שהוא בחי'" (וע"ד מ"ש שם לפני"ז (שבפנים): "להיות שהוא בחי' אור וגילוי").

(96) אוצ"ל: "היינו לפ"ע...".

א"כ גם עתה יש בו ית' הכח להאציל רבוא רבבות ספי', וכח זה הוא ג"כ רק הארה בעלמא ובטל בו ית', והוא בחי' אא"ס והוא כח ויכולת להאיר הארה וזיו בבחי' א"ס. . היינו בחי' האור כמו שכלול בעצמותו, ובכח ואור זה להאציל ספי' אין קץ. וזהו מה אתה סופר, שאין שייך לומר בכח זה בחי' מספר לספי' כי הוא א"ס כו' . והנה בחי' כח ואור א"ס הוא ג"כ פשוט בתכלית הפשיטות, כי האור מעין המאור, ולפיכך יש בכח זה להיות ספי' אין קץ, אלא שמ"מ נמשך ונאצל רק ע"ס עשר ולא ט' עשר ולא י"א, שהוא לפי שכך עלה ברצונו להאיר ע"י צמצום וקו עד שיומשך ע"ס דוקא".

ולהעיר מהגהות לד"ה פתח אליהו תרנ"ח ע' נז (ר"ע פ): "...דבחי' אתה הוא חד הוא בחי' יחיד שהוא בחי' עצמות האור הכלול בעצמותו שאינו בבחי' גילוי כלל, ומאחר שאינו בבחי' גילוי כלל אינו שייך שם בחי' ספירות בבחי' האחדות והתכללות ג"כ (ואנו אומרים גם שם ענין הספי', וכמו חפץ חסד ההיולי כו', היינו רק מצד שבהגילוי יש בחי' ספי', בהכרח לומר שגם בכח העצמי ההיולי יש שם ענין הספירות כו', אבל אינם ניכרים כלל גם לעצמו כו' . . מאחר שאינו בבחי' גילוי גם לעצמו עדיין כ"א בחי' כח עצמות האור הכלול בעצמותו, ממילא גם בחי' הספירות דשם אינם ניכרים כלל גם לעצמן כו'), והוא בחי' יחיד שאינו בגדר התכללות פריטים כ"א מיוחד בעצם כו', ובחי' ולא בחושבן הוא בבחי' ספירות עד אין קץ כו'..."

תרס"ו ר"ע קפו [רמח]⁹⁷: "...דבחי' שמו הוא בחי' אור המאיר מהמאור, דאפי' לאחר הגילוי הוא למעלה עדיין ממהות ספירה וספירות פריטיות, וכמו שנת"ל דגם בעלות הרצון שיש מקור לספי' היינו רק כמו שמות שע"י נעשה ההעלם, אבל קודם שיקראוהו אינם במציאות גם בהעלם כו', ומכ"ש קודם עלות הרצון שאינו שייך ענין ספי' כלל (וגם לפמשנת"ל די"ל שם

בהמקור, וגם שיהי' שייכות להגילוי עם המקור, א"כ יובן למשכיל למעלה בענין מציאות אצי' ע"ס העליונות דאצי' בחי' חכ' ובחי' בינה וכן בחי' מדות עליונות גדולה וגבו' וכו', שהוא דבר שאינו מבחי' וערך מהותו כלל, כנודע שאפי' חכ' דאצי' הוא ממש בחי' עשי' לפניו ית' כמ"ש כולם בחכ' עשית, שאין לומר שגם ענין ע"ס דאצי' אף שהוא בחי' השפלה לפניו מ"מ הי' בכוחו אף קודם האצי' רק שלא נתגלו כ"א בשעה שהאצילים. . שהרי אין שום שייכות לבחי' חכמה דאציל' המתגלה להמקור א"ס ב"ה, וא"א לומר כלל שהי' בכח ויצא וכו' כיון שאין ערך ויחוס ביניהם כלל (כמ"ש כ"ז באריכות בל"א ח"ב ע"ש)... ע"ש".

אוה"ת חיי שרה קט, ב ואילך [ועד"ז ביאורה"ז להצ"צ ח"א ע' עז]: "...אנת הוא חד ולא בחושבן, כי הנה עשר ספירות הם ג"כ רק בחי' כלים אלא שהם בבחי' בהירות ואינן מסתירים על האור, אבל מ"מ אינן בערך האור, שאור א"ס ב"ה פשוט בתכלית הפשיטות, ולכן נק' הקב"ה שהוא קדוש ומובדל מגדר בחי' מהות מושג מה שיכולי' לומר עליו כי הוא זה, שאין [- ואין] שייך לומר עליו ית' מהות חכמה כמו שאין שייך לומר עליו עשיה גשמי' [- גשמיות]. . ואי לזאת הנה ענין אצי' ע"ס עשר ולא תשע עשר ולא י"א, היינו רק מפני שכך עלה ברצונו הפשוט שיהי' נאצל רק ע"ס לא פחות ולא יותר, ואצי' זו הוא באמת ע"י צמצום גדול ועצום מאד (כנודע מענין הצמצום עד שנשאר מקום פנוי ורשימו לבד כו' וקו נמשך ע"י לבד נתהוו ע"ס כו'), כי המאציל א"ס ב"ה הוא כל יכול וכשמו כן הוא אין לו סוף ותכלה כלל, לכן היה יכול להאציל רבוא רבבות ספירות שונות אין קץ כלל, וכמ"ש ג"כ בת"א בביאור שני שע"פ יביאו לבוש מל' ע"ש, והיינו דכיון שהוא פשוט בתכלית הפשיטות וקדוש ומובדל מגדר מהות הספירות, ואין שייך לומר בעצמותו מהות מדות או שכל כי גבהו דרכיו למעלה מעלה ממעלת השכל, אלא שצמצם א"ע והאציל מהות ספירות אלו ג"כ, כך ביכולתו להאציל ריבוא רבבות ספירות כו' . . כי לאו מכל אינון מדות איהו כלל, ולא שייך לומר בו ע"ס. וזהו לפני אחד מה אתה סופר, ופי' כי הנה אע"פ שלא נאצלו רק ע"ס, מ"מ הרי הוא ית' כל יכול,

97) שבדקדוקי תורה הערה 134. ולהעיר, שזהו ד"ה כי עמך, שהוא מאמר הב' לאחר ד"ה ויולך — שבציון רבינו (ד"ה ויולך . . ושלאחריו) שבדקדוקי תורה הערה 206.

הערה 139

ראה תקס"ג ח"א ע' שלח (נוסח א): "...והנה מאור א"ס ב"ה הי' יכול להתפשט החיות להתהוות עולמו' עד אין קץ ותכלית בבחי' א"ס ממש, פי' שהי' יכול ליאצל ריבוא רבבו' ספירו' עד אין קץ ותכלית שהי' למעלה אף משכל ורצון כו', ולזה היה הצמצום באור א"ס ב"ה בכדי שיהי' רק עשר ספי' ולא יותר. ותכלית הכוונה של הצמצום הוא בכדי שיוכלו להתהוות עולמות אלו אבי"ע, שאלו לא הי' הצמצום הי' מתפשט האור בבחי' א"ס ממש ולא הי' יכול להתהוות עולמו' אלו אבי"ע, לכך הי' הצמצום בכדי שיהי' רק י"ס ולא יותר, בכדי שיוכל להתהוות עולמות אלו אבי"ע..."

מאמרי אדה"ז ענינים ע' יג-ד [ועד"ז ח"א ע' יד-טו]: "...שכללו' הי"ס דנאצלי' לגבי המאציל ית' הם נק' כחו' מוגבלי', ואפי' בחי' ע"י שהוא בחי' התענוג הרי הוא ג"כ מהות כח והמשכה מהעצמו' כו', והיינו שהם בחי' התפשטו' המאציל ית' שמתפשט ומתגלה להאיר בבחי' התענוג העליון הנק' ע"י ובבחי' השכל העליון הנק' חכמה כו', והם עצמם הם בחי' כלים לקבל בתוכם אור וחיות הנמשך ממנה כו', וע"כ שרש שרשם בהמאציל העליון ית' הוא רק מבחי' תחתונה דוקא, והוא בחי' המל' דא"ס⁹⁹ שנעשה עתיק לאצ' . . וכמ"כ יובן ג"כ בבחי' ע"י דאצ' שנמשך רק מבחי' האר' המל' דא"ק¹⁰⁰ כו', להיות בחי' ע"י הוא מקור ושורש להתהוות תענוג מוגבל בכריאה ע"י שמתלבש בבחי' חכמ' דאצ', שהחכמ' היא בחי' כלי לאור התענוג . . ומבחי' חכמ' דאצ' נמשך ומתלבש התענוג בבחי' בינה דאצ' . . ומבינה דאצ' נמשך ע"י השתלשלו' בבינה דבריאה, שהוא בחי' גלוי התענוג בהשגה לצדיקי' אף שהשגתם מוגבלת כו', היינו מפני שכבר נתמצם התענוג בהגבלה ממש, וא"כ הרי בחי' עתי' דאצ', אף שהוא בעצמו בלתי מוגבל, מאחר שהוא שרש להתהוות תענוג מוגבל בכריאה, הוא רחוק מאוד בערך

ספי' אין קץ, היינו מה שיכול להיות משם ספי' אין קץ, וזהו דוקא מצד הפשיטות שלו . . כי הוא פשוט בתכלית הפשיטות, שהאור מעין המאור . . אמנם ביותר יובן זה בהיות האור כלול במאור, לפמשנת"ל שבחי' התכללות זו נק' יכולת של המאור להאיר ממנו אור... ע"ש.

סה"ש תש"נ ח"ב ע' 270: "...דעם העכסטן גילוי – נגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה, בכבודו ובעצמו, וגאלם, וואס בכבודו ובעצמו איז פשיטות העצמות – העכער פאר עשר ספירות, און פאר ספירות אין קץ, און אפילו פאר ספירות ווי זיי זיינען נכלל בעצמותו ית' (ווארום זיי זיינען סו"ס א תואר כו')..."

וראה גם לקו"ת שה"ש יח, רע"ד: "...ובעצמות אור אין סוף לא שייך כל זה, שאין שייך ח"ו לומר בו שהוא מקור וכלל שכולל חיות העולמות, שהוא מרומם ונשגב מגדר העלמין לגמרי, והיה יכול להיות רבוא רבבות השתלשלות באופנים אחרים כו' ורבוא רבבות ספירות שלא ממהות הספירות הנאצלים . . וגם אין שייך לומר באור א"ס שהוא מקיף וסוכ"ע כו' כנודע..."

ד"ה פדה בשלום תשל"א (18:25): "...דער צמצום הראשון . . וואס דאס טוט אויף אז זאל קענען זיין דער ענין הגבול, אע"פ וואס לפנ"ז איז דאך ספירות אין קץ, אדער⁹⁸ לגמרי העכער פון דער ענין פון ספירות..."

שול"י הגליון

98) להעיר ממאמרי אדה"ז פרשיות [תקס"ו] שבמילואים להערה 139: "...או שלא תתחלק הארה זו לחלקים כלל . . מעין המאור שהוא ית' מובדל ומרומם לגמרי מערך ומהות ספירו' . . או שאם הייתה מאירה בבחי' התחלקות ומדריגו' שונות אז הי' ההתחלקות לריבוא רבבות מדריגות עד אין קץ ושיעור ממש..." ע"ש. תרע"ח ע' ח: "...דקודם הצמצום אינו ניכר כלל בחי' חיצוני' האור שלצורך העולמות מבחי' פנימי' ועצמו' אוא"ס, שגם בחי' החיצוני' הוא בבחי' אין ממש לא בבחי' אור כלל, והי' ג"כ בבחי' א"ס ממש כו', והגם דבחי' פנימי' האור אינו גם בבחי' מקור לע"ס, ולא יש שם בחי' ספי' כלל, או בחי' ספי' אין קץ כו', ובחי' חיצוני' הוא בחי' שרש ומקור האורות עכ"פ, להיות ע"ס אחר הצמצום כו', וע"כ גם בשרש האור יש בחי' ע"ס הגנוזות כו'..." ע"ש.

שול"י הגליון

99) לקמן בפנים: "המל' דא"ק". ויל"ע.
100) לעיל בפנים: "המל' דא"ס". ויל"ע.

הרצון להאציל העולמות המוגבלי' כו'...".

תקס"ה ח"א ע' רכז: "...והנה כתי' בס"י עשר ולא תשע עשר ולא אחד עשר כו', פי' זהו הצמצום של אוא"ס ב"ה הנז' בע"ח שנעשה חלל ומקו"פ ונמשך בצמצום קו"ח א' ביושר כו', וממנו נמשכו כל ההשתלשלות העולר' אבי"ע כו', פי' שהצמצום הי' שיאצלו רק ע"ס ולא י"א כו', שאזי כשנאצלו רק בצמצום גבולי ע"ס בלבד יוכלו להתמשך עולמו' אבי"ע כאופן מהותן שנמשכו, אבל אם לא הי' הצמצום דאוא"ס ב"ה אזי הי' נאצלו ריבוא רבבות ספירות אין קץ, ואזי הי' כל העולמות במהותם ואופנים אחרים שונים בהתפשטו' והרחב' אין קץ בבחי' א"ס ממש. ואף שעתה ג"כ אין מספר וקץ לברואים כנ"ל, הנה כשהי' נאצלו ספי' יותר מעשר הי' בחי' א"ס בשינוי האופנים, דהיינו שהמלאכי' ונשמות דעתה הי' אז באופנים אחרים שונים, והי' יכול להתפשט בשינוי אופנים רבים מאד אין קץ וד"ל, אבל עתה לאחר הצמצום דאוא"ס ב"ה, יש גבול לשינוי האופנים כאופן מזיגת הע"ס דאצי' כנ"ל (אבל אין נמצא עתה ברואי' ממזיגת הספי' הי"א וי"ב כדומה, נמצא יש גבול לשינוי האופנים) שהם עשר בלבד ולא אחד עשר, ואף שאין גבול ושיעור למספר הברואי' אשר אין להם קץ ותכלית כלל כנ"ל וד"ל... ע"ש.

מאמרי אדה"ז פרשיות ח"א ע' קלב [ועד"ז תקס"ו ח"א ע' סח]¹⁰²: "...בחי' עצמות אור המאציל דאפיק יוד תיקונין הנ"ל, שהוא מובדל ומרומם בערך גם מ"י הספירות, וזהו מאמר אנת חד ולא בחושבן, פי' ולא בחושבן י"ס כו' כידוע וד"ל. וביאור ענין ולא בחושבן י"ס יוכן בהקדמי' תחלה דהספירות הן עשר ולא תשע ולא י"א כו' כמ"ש בס"י. והנה זה המספר עשר הוא דוקא כשאור המאציל כבר ירד למטה ואפיק יוד תיקונין, אז שייך לומר דאפיק יוד ולא ט' כו', אבל בבחי' עצמו' הארת המאציל לא שייך לומר כלל ענין מנין ומספר לספירות, אלא הא' מב'

מעצמו' המאציל שאינו מקור ושרש לכח מוגבל כו', וא"א לו להתהות מעצמו' המאצי' אם לא ע"י צמצום והעלם כו', והוא ענין הצמצום ומקום פנוי שהי' באוא"ס שנשאר רשימו שממנה שרש התהות הכלי' כו'. והענין הוא כי הכלי' הם המגבילי' את האורו' להיות הארתו והשפעתו בהגבלה ושיעור כו', כי הנה האורו' הם בחי' גילוי והמשכה מעצמו' הא"ס ית', שכשמו כן הוא שאין לו תחלה כו'¹⁰¹, וא"כ גם הארתו אינה מוגבלת וא"א לה להיות ממנה התהות העולמו' שהם מוגבלי', וגם בחי' האצי' נק' מוגבלים, שהרי כח החכ' מוגבל להיות מציאת חכמ' ולא מציאות אחר, וכן כח החסד נגבל להיות מציאת חסד ולא אחר, ואעפ"י שבחי' החכמ' הוא מבחי' א"ס דהיינו שיכול להשפיע חכמו' בלי גבול, וכן בחי' החסד הוא בבחי' א"ס דהיינו שחסדו גדול מאוד להטיב עם זולתו בבחי' א"ס ממש כו', עכ"ז הרי הוא כח מוגבל במציאו' זה ולא במציאו' אחר, והיינו כמאמ' עשר ולא י"א כו', שהספי' יש להם מנין ומספר שהם עשר ולא יותר, ואעפ"י שהם בחי' א"ס, אבל הם נחלקים לענין המציאו' שיש עשרה מציאו' חכ' וחסד כו', ומזה נמשך בבי"ע שיתהוו בע"ג ממש שכחם כלה ונפסק כו', וכדי שיומשך זה מעצמו' א"ס הנק' בלי מה הוא ע"י בחי' הצמצום שנשאר מזה רשימו כו', כי ע"י הצמצו' שנתעלם עצמו' האור ונתגלה רק רשימו והארה מועטת עד שיכול להיות ממנה התהוות בחי' ע"י וא"א שהוא בחי'

שוליי הגליון

(101) כ"ה גם בלקו"ת ד"ה החלצו (מטות פו, א): "...משום שא"ס ב"ה כשמו כן הוא שאין לו תחלה כו'... — וכנראה הכוונה הוא כמ"ש בלקו"ת מסעי צה, א (ועד"ז שם אמור לד, א, תקס"ה ח"א ר"ע תנה, תקס"ו ע' עה [ח"א ע' קלה], תקס"ח ח"ב ע' תרכז, תקע"ב ר"ע רא, תו"ח ואוה"ת דלקמן, סה"מ ליקוט ח"ב ע' רלו [תרד"ע ס"ע צה]¹⁰², ועוד): "אור א"ס ב"ה כשמו כן הוא שאין לו תחלה ותכלה...". ולהעיר מתקע"ב ר"ע נד: "...אבל א"ס ב"ה שכשמו כן הוא ואין לו תחלה כו'... (שלכאורה אפשר לפרש שם ש"כשמו כן הוא" היינו שאין לו סוף, ושוב מוסיף "ואין לו תחלה כו'"). שערי אורה סה, רע"א: "...בבחי' עצמות א"ס ממש, שכשמו כן הוא אין לו סוף כו' ואין לו תחלה, קדמון לכל הקדומים כו'...". אוה"ת שה"ש ח"א ס"ע קנח: "...א"ס ב"ה שכשמו כן הוא שאין לו קץ ותחלה ותכלה...".

אם הי' נמשך מהאור שלפני הצמצום הי' תחילה המשכתם בלי מספר כלל בבחי' א"ס, ועוד דאם הי' ההמשכה מהאור שלפני הצמצום הי' עצם הספי' בבחי' א"ס, דכל ספי' וספי' היתה אז בבחי' א"ס, דלא כמו שהם עתה שהספי' בעצמם הם בבחי' גבול בבחי' חסד והגבלה דגבורה, דהגם שבזה יש ריבוי מזיגות שונות חסד שבגבורה וגבורה שבחסד וה"ז כעין בל"ג, מ"מ הרי התכללות ומזיגות אלו הכל הוא בחו"ג וה"ז הגבלה, וכמ"ש בס"י מרתן עשר שאין להם סוף, דהגם שאין להם סוף מצד ההתכללות [התכללות] הספי' במזיגות שונות, מ"מ מרתן עשר, שנמדדו במדה וגבול חסד וגבורה, וגם הא"ס שלהם הוא רק באצי' ולא בבי"ע, ואינו דומה לבחי' א"ס בעצם שהוא בחי' א"ס בכל מקום...".

וראה גם מאמרי אדה"ז ענינים ע' שכז-ח [ח"ב ע' תצג-ד]: "...לכן הוא הצמצום בא"ס ב"ה שנעשה חלל ומק"פ כו' ונמשך בצמצום הקו"ח בלבד, דאל"כ הי' האא"ס ב"ה מתפשט בלי גבול ותכלית ולא הי' נאצלים י"ס במדה וגבול, כ"א הי' נאצלים אלפי רבבות ספי' אין קץ, ולא הי' באפשר להתהוות עולמות הנפרדי' כלל, שעתה נמצא ד' מחנות שכינה הנושאות את הכסא, ואם הי' כמה מחנות אלפי' אין קץ¹⁰⁴, ואי לזאת הוצרך להיות הצמצום באא"ס ב"ה שהי' נעשה חלל ומק"פ כנ"ל, ובאם יתמשך הקו"ח שהוא הארת אא"ס ב"ה בצמצום דרך הקו בלבד, בכדי שיתהווה עולמות אבי"ע במדה וגבול ושיהי' ד' מחנות שכינה ולא יותר ודו"ק".

ולהעיר מתער"ב ח"א ר"ע כז¹⁰⁵: "...וכשם דבאוא"ס שלפני הצמצום יש ב' מדרי' בדי"כ, הא' בחי' האור שהוא בבחי' א"ס בחי' בל"ג, והב' שרש ומקור הקו שבאוא"ס שהן ע"ס הגנוזות כו'. כמו"כ הוא במדרי' שאחר הצמצום בבחי'

אופנים, דהיינו¹⁰³ או שלא תתחלק הארה זו לחלקים כלל, אלא הוא אור א' פשוט בתכלית הפשיטות, כי הרי האור מעין המאור שהוא ית' מובדל ומרומם לגמרי מערך ומאות ספירה כנ"ל, וא"כ גם הארתו ית' שהיא ג"כ מעין המאור היא ג"כ פשוט בתכלי' כו' ולמעלה מגדר ההתחלקות כו', או שאם הייתה מאירה בבחי' התחלקות ומדריגו' שונות אז הי' ההתחלקות לריבוא רבבות מדריגות עד אין קץ ושיעור ממש, ולא כמו שהוא עכשיו רק י"ס לבד שהם עשר מדריגות לבד, וריבוי התחלקות שבנבראי' הוא רק ממזיגת הכחות כידוע, וסיבת התהוות י"ס במספר קצוב הוא ע"י צמצום הידוע, אבל אלו הי' הארות א"ס ב"ה מאיר כמו שהיא שלא ע"י צמצום רב ועצום כ"כ, לא הי' כלל מספר י"ס¹⁰³, אלא בא' מב' אופני' הנ"ל. ולא יתכן בו אותן ענינין [- ענינים] שהמה הדברי' המנגדי' לזה, והוא שיהא בגדר ספי' ושיהא במספר קצוב יו"ד דוקא וכו', אלא בודאי מושלל הוא מב' דברים הללו והוא שאינו בגדר ספי', ואם גם הוא מתחלק יתחלק לריבוא רבבו' מדריגות עד אין שיעור כו'...".

עת"ר ר"ע שגג [ועד"ז במהדו"ח ר"ע תיג] (הנחה): "...והנה אמר בס"י ע"ס בלי מה, עשר ולא תשע, עשר ולא אחד עשר, והנה ההגבלה [הגבלה] זו שיהי' במספר עשר זהו מפני שהי' הצמצום בהאור שלפני הצמצום, שהאור הראשון נסתלק ונתעלם ונמשך קו קצר ומצומצם ומזה נמשך ההגבלה בהספי' שיהי' במספר עשר דווקא, דאם לא הי' הצמצום הנה מהאור שלפני הצמצום הי' נמשך ריבוא רבבות ספי' עד אין קץ ובבחי' א"ס ולא הי' בהם הגבלה כלל, ואז הי' הספירות באופן אחר לגמרי מכמו שהם [עתה], אך ע"י הצמצום נתהוו הספירות באופן שהם עתה במספר עשר. והגם דגם עתה הרי יש ריבוי בהספי' עד אין קץ ומספר מחמת שינוי ההתכללות והמזיגות שבהם כנ"ל, אך בכללות הרי הם במספר עשר, רק שבזה גופא יש הריבוי בלי מספר מצד השינוי של המזיגות שונות, אבל

שול"י הגליון

104) הלשון כאן צריך תיקון (המאמר נמצא לפנינו רק בכת"י מעתיק אחד) [הערת המו"ל באדה"ז ענינים (מהדו"ח) שם].

105) שבדקדוקי תורה הערות 134, 138.

שול"י הגליון

103) "דהיינו או... מספר י"ס" – בתקס"ו הנ"ל בפנים, צוין שתיבות אלו הם הגה"ה בגוכתי"ק הצ"צ.

כתר דאצי, הנה בחי' כתר בעצם¹⁰⁶ ה"ז למעלה

שוליי הגליון

106) להעיר מאוה"ת בהעלותך (ח"ב) ע' שצה: "...דהעשיר היינו מצד פנימי ועצמו' הכתר שהוא אור הסובב העצמו' כמו שהוא מצד עצמו' אא"ס ממש, שביכולתו להיות ספי' עד אין קץ (כמ"ש בח"א), אך זה עלה ברצונו כו' שיהי' כל המשכות אלקו' גם היותר נעלה רק בבחי' ע"ס לבד (וכמ"ש בס"י עשר ולא אחד עשר כו')... ע"ש. שם חיי שרה קי, סע"ב ואילך [ביאוה"ז להצ"צ ח"א ע' עח]: "...אבל מצד הבחי' התחתונה שבמאציל שהוא פנימי' הכתר אינו בגדר ספי' וחשובן כלל, כי הוא הארת אור א"ס ב"ה הפשוט בתכלית הפשיטות, וג"כ יש בכח הארה זו שיומשך ממנה ספי' אין קץ ולא חשובן ע"ס לבד, כיון שהוא בעצם לא ממהות הספירות א"כ כמו שנמשך ממנו ע"ס כך הוא כל יכול להאציל ספי' אין קץ וכנ"ל, ולכן נק' בחי' זו עתיק שנעתק ונבדל ממהות הע"ס דאצילות... אך מ"מ מצד ששני בחי' אלו שבכתר היו לאחדים ממש, שזהו ענין היותו ממוצע שכלול מב' בחי' יחד, לכך מבחי' עתיק נמשך ומתלבש בבחי' אריך שהוא שרש ומקור ע"ס דוקא עשר ולא ט' עשר ולא י"א כנ"ל, והיינו שנמשך האור א"ס להתלבש בשרש הע"ס כו'... ע"ש (ועד"ז תרס"ט ע' פח, אעת"ר ס"ע קז ואילך). ביאוה"ז שם ר"ע רעט: "...עפמ"ש במ"א [- לכאורה אוה"ת חיי שרה וביאוה"ז הנ"ל] ע"פ מאמר הזהר פ' חיי שרה... שמצד הבחי' תחתונה שבמאציל אשר בכתר, כיון שהוא בחי' חד ולא בחושבן, א"כ כמו שאינו מחשובן ע"ס כך הי' יכול להיות ממנו אצילות ספירות אין קץ ולא ע"ס לבד... וזהו העשיר לא ירבה מעשר, דלא תימא שממשך מפנימי' הכתר ממש אשר א"כ יכול להרבות מעשר רבוא רבבות ספי', קמ"ל דלא ירבה מעשר, כי אינו ממשך רק בחי' חיצוני' הכתר אשר הוא שרש הנאצלים והיינו עשר ספי' דוקא כו', ועוד זאת כי גם מפנימי' הכתר נמשך ע"י חיצוניות, אשר א"כ הוא רק עשר... ולכן לא ירבה מעשר... ע"ש. פלח הרמון וירא מז, סע"ב (דרוש ר"ה): "...ענין כתר הממוצע בין המאציל לנאצלים, והוא כלול מב' בחי', פנימית הכתר הוא בחי' מל' דא"ס שהוא בחי' אא"ס מלגאו, אשר א"ס להתפשטותו וכל יכול להאציל עד אין קץ, והוא האור שלפני הצמצום, וחיצונית הכתר הוא שרש וראש לנאצלים, שזהו גילוי הפרטי שלאחר הצמצום, שהוא כלל למציאות עשר ולא תשע כו'... ע"ש. שם שה"ש קטז, א (ביאור ר"ה): "...גם למעלה מי"ס דאצי' יש בחי' כלים, רק אין עדיין בחי' ריבוי כליו' רק בחי' כלי אחד, כמו כלי הכתר דאצי' שהוא ענין הרצון להאציל, שהוא בחי' כלל הכולל לכל י"ס דאצי' ונק' שרש ומקור לנאצלי'. והנה מצד האור שבו הוא בחי' א"ס וכל יכול להאציל עד אין קץ, ומצד הכלי מגביל את האור להיות מקור לי"ס דאצי' בלבד עשר ולא תשע כו'...". וראה גם סידור רפז, א [ועד"ז במהדו"ח ח"ב תכ, ב. ועד"ז אוה"ת ראה (ח"ב) ע'

מבחי' ע"ס, ומשם הי' יכול להיות ספי' אין קץ¹⁰⁷ כו', ומה שיש בחי' חכ' שבכתר ומדות שבכתר הן שרשי ע"ס דאורות כמו שהן כלולים בכתר, אבל הכתר עצמו ה"ה למעלה מעלה מבחי' ע"ס כו'...".

ולהעיר מדעת ר' הונא בב"ר פמ"ד¹⁰⁸, ה: "רבי יודן ורבי הונא תרויהון בשם רבי יוסי בן זימרא. רבי יודן אמר בכל מקום שנאמר אחרי סמוך, אחר מופלג. ור' הונא אמר בכל מקום שנאמר אחר סמוך, אחרי מופלג".

הערה 140

ראה עת"ר ע' כח-ט [ועד"ז תש"י ע' 2-61, תרפ"ה ע' פב-ג, תרצ"ב ע' ט]: "...ובחי' טה"ע הוא בחי' עליית הרצון שעלה ברצונו הפשוט באוא"ס שלפני הצמצום ושיער¹⁰⁹ בעצמו [- תש"י: עצמו] בכח כו', דעם היות שזהו בחי' התעוררות הרצון כבי', [תרפ"ה: וכל התעוררות

שוליי הגליון

תשמט]: "...כדי להמתיק הגבו' קשות דנוגה שנאחזים במ"ל צריכה... מוחין דאבא כדי להמתיקה בהכרח כו', וערך החון"ב הוא לפי ערך המ[ן]תוק וזהו חובה, ועד"ז גם למעלה בז"א ואבא ג"כ יש מדידה וקצבה לפרנסתם במוחין חדשים כדי להאיר תוספת הארה באצילות כו', וה"ז ג"כ חובה ולא רשות, כי הרי צריכים לקבל כפי אופן סדר ההשתלשלות באורות וכלים כו', משא"כ למעלה מן הנאצלים דהיינו בחינה תחתונה שבעצמות המאציל שבבחי' ע"י נק' עולם החירות, שהרי בידו להאציל עד אין קץ ולשנות סדר הראשון מן הקצה אל הקצה כו' כידוע...".

107) ראה גם תרל"ג ח"ב ע' שצב: "...כמ"ש בת"ז שמצד הכתר יכול להיות ספי' אין קץ...".

108) ולהעיר מתניא פל"א (מ, רע"א): "...שזאת ישיב אל לבו לנחמו בכפליים אחר הדברי' והאמת האלה הנ"ל...". ובמ"מ הגהות והעק"צ מרבינו שם: "דה"ב לב' א' "אחרי" – הובא סנה' צד: חלוק דאחר אחרי ב"ר פמ"ד" ע"ש [ולהעיר, שלכאורה מכוונת הציון לסנהדרין הוא, שגם בגמ' שם הל' הוא (כפי שתוקן בגליון הגמ' ע"פ ע"י ורש"י): "אחרי הדברים והאמת... אחרי הדברים והאמת, מאי אחר? ... לאחר שקפץ... ע"ש. ומ"ש המו"ל במ"מ הגהות והעק"צ שם (בהע' 11), שבהציון לב"ר מרמז רבינו ש"אחר" שבתניא שם פירושו "סמוך" – לכאורה קשה, כיון שהציון לב"ר בסתם כולל גם הדעה ש"אחר" פירושו "מופלג"]].

109) בעת"ר שם במהדו"ח: "ושיעור".

ההתהוות בבחי' בל"ג, הרי אז] [תרצ"ב: הרי אם הי' באופן כזה שאינו במציאות ומהות עולם האצי', הרי אז] הי' זה לא [- תרפ"ה: שלא] כפי מה שעלה ברצונו ית'¹¹⁴, [תרפ"ה, תרצ"ב: אך] הענין הוא, דלהיות שהרצון הנ"ל אינו בבחי' שייך [- תרפ"ה: השייך] לפועל, ובבחי'¹¹⁵ [- תרפ"ה: ורצון ככלל הוא בבחי'] הבדלה לגמרי כמשנת"ל, לזאת [תרצ"ב: הנה] אין הרצון מכריח שיהי' כפי הרצון דוקא, [תרפ"ה: והאור א"ס שלפה"צ בזה מצד -] ומצד בחי' הא"ס שלו¹¹⁶, שאינו ניכר בו¹¹⁶ בחי'¹¹⁶ התחלקות אורות כלל כנ"ל, [תרצ"ב: הנה] משו"ז הי' ההתהוות בבחי' בל"ג (דהרי'¹¹⁷ ההתגלות כללית [- תרפ"ה: כללות] שלו [תרפ"ה: היינו של האוא"ס שלפה"צ] הוא הבחי' בלי גבול שלו, ורק ע"י הצמצום הוא שנתגלה בחי' הכח [- תרפ"ה: כח] הגבול שזהו בחי' ההשערה בכח כו' . . אבל לפני הצמצום הי' ההתגלות [- תרפ"ה: התגלות] דאוא"ס הבל"ג כו') [- תרפ"ה: וא"כ הי' ההתהוות בבחי' בל"ג], והיינו¹¹⁷ ריבוי ספי' עד אין קץ ושיעור ובאופנים אחרים לגמרי כו'..."

הרי בהכרח כי הכל עלה בהעלם בהתעוררות זו כנ"ל, אבל הוא בהעלם בעצמותו כבי' ואינו שייך כלל לפועל העולמות כו', להיות כי כללות האור הזה אינו בגדר ובערך [- תרפ"ה: וערך] העולמות כלל, דבכללות [- תרצ"ב: דבכללות] הוא אור [- תש"י: האור] הכלול בעצמותו כו', וכל מה שבאור הזה [- תרצ"ב, תש"י: זה] הכל מתאחד בעצמותו ית', ואינו בבחי' שייכות כלל אל פועל העולמות כו' . . וממילא מובן¹¹⁰ דבהאוא"ס שלפני הצמצום הגם שעלה ברצונו הפשוט כו', מ"מ אין שם כלל¹¹¹ בחי' התחלקות אורות פרטיים [- תרפ"ה: פרטים] ומיוחדים כו', וא"כ [- תרפ"ה: ולהיות שאין שם אורות פרטיים כלל א"כ] הרי הי' נאצל מאור זה [- תרצ"ב, תש"י: מאור זה הי' נאצל] ספירות ומדות עד אין קץ ושיעור¹¹⁰, וגם הי' נמצא מאתו מציאות אורות וכחות שאינם במציאות ומהות [תרצ"ב: סדר] האצי' דוקא, אלא מציאות ומהות אחר ברבוא רבבות אופנים שונים, ולא במדה וגבול כמציאות¹¹² [- תרצ"ב, תש"י: במציאות¹¹²] האצי' בע"ס דוקא¹¹³ כו'. והגם דלכאור' [תרפ"ה: אם הי'

☞ הערה 141 ☜

וראה תרס"ו ע' קפד-ה [ועד"ז רמו-ז]: "... (ואין הכוונה פועל ממש ח"ו, שהרי גם הספי' שבעלות הרצון הו"ע שיעור בעצמו בכח כו', אלא זהו מה שכח הוא כמו פועל כו', ועמ"ש לעיל בהתחלת הדרוש) . . וא"כ הרי בבחי' האור כמו שבא בהתגלות יש ב' מדרי', הא' קודם שעלה ברצונו להאציל ולברוא כו' שאינו שייך שם בחי' ספי' כלל, והב' כשעלה ברצונו להאציל כו' שאזי

☞ שו"י הגליון ☜

110) הבא לקמן הוא (כנראה) ע"פ תקס"ז ס"ע כד [ועד"ז אוה"ת ענינים ע' קסה] (כמ"ש המו"ל בעת"ר מהדו"ח שם) עם הוספות ושינויים, וז"ל: "... והנמשל מכל אלה [- ומוזה] יובן למשכיל למעלה, בבחי' אור א"ס קודם הצמצום שהי' ממלא כל החלל כו', שהוא בחי' התפשטות כללית עדיין מעצמות המאציל, ולא ניכר בו עדיין בחי' התחלקות אורות מיוחד' [- מיוחדים], וא"כ הרי הי' נאצל מאור זה ספירות ומדות עד אין קץ ושיעור, ולא ע"ס במספר [באוה"ת שם יש כאן הג"ה], וגם הי' נמצא מאתו מציאו' [- מציאת] אורות וכחות שאינם במציאת [- במציאות] ומהות האצי' דוקא, אלא מציאת ומהות אחר בריבוא [- בריבוי] רבבות אופנים שונים, ולא במדה וגבול במציאת [- כמציאת] האצי' בע"ס דון[קא וכיוצא...".

☞ שו"י הגליון ☜

114) בתרפ"ה שם מוסיף כאן: "דעליית הרצון הי' באופן דדין אהני' לי', ומה דאהני' לי' הוא שיהי' עשר ספירות כנ"ל [- הובא בשוה"ג הקודם]".
115) בעת"ר שם במהדורה הישנה: "ובחי" – וכנראה הוא טעות הדפוס שתיקנו במהדורה החדשה.
116) בתרצ"ב שם: "... שבו שאינו ניכר שם התחלקות אורות כלל...", ועד"ז תרפ"ה שם: "... (שלו שאינו ניכר בו) התחלקות אורות כלל".
117) "דהרי' . . והיינו..." – בתש"י [ועד"ז תרצ"ב] שם: "... וכללות [- דהרי כללות] הגילוי לפני [- שלפני] הצמצום הוא האוא"ס הבל"ג, א"כ הרי מאור זה הי' ההתהוות בל"ג, היינו ריבוי ספירות עד אין קץ..."

111) להעיר מל' תקס"ז [ועד"ז אוה"ת] שבשוה"ג הקודם: "ולא ניכר בו עדיין בחי' התחלקות אורות מיוחד' [- מיוחדים]".

112) להעיר שבתקס"ז (שבשוה"ג 110) הלי' הוא "במציאת" (ע"ד מ"ש בתרצ"ב ותש"י), ואילו באוה"ת (שבשוה"ג הנ"ל) הלי' הוא "כמציאת" (ע"ד מ"ש בעת"ר ותרפ"ה).

113) בתרפ"ה שם מוסיף כאן: "דאצי' הוא בחי' תקון, ודין אהני' לי', שיהי' ע"ס, דהגם שהם בלי מה מ"מ הרי מדתן עשר דוקא וכמא' עשר ולא תשע עשר ולא י"א".

והרמב"ם, אבל אי"ז דרך חכמי הקבלה . לפי חכמי הקבלה והמפורסם בס"י ובוהר שיש מציאות ע"ס . . הרי ספי' הדין נמצא אף בשעה שאינו פועל דין כלל, וכן מבואר בספר התמונה ובכל ספרי הקבלה, וזה לא כמשמעות המג"ד . ולא כדברי הרמב"ם וספר הכוזרי, ואפשר הכוזרי והרמב"ם ג"כ לא פליגי עלייהו שיש מציאות מדות אלו ונקראו ע"ס . . אך א"כ זה לכאורה כשטת הרמ"ר שהיא שטה א' דלעיל. אך באמת נמצא כן לכאורה בגדולי ספרי חכמי הקבלה הראשונים שהספי' הם א-להות ממש, כאשר גם הפרדס הסכים ע"ז . . אלא שכתב שבהספי' יש שני בחי' עצמות וכלים, שהעצמות הוא א-להות, ומשמע מדבריו שהכלים אינן אלקות. ולא משמע כן מחכמי הקבלה הראשונים, אלא הם אמרו בכלל שהע"ס הם אלקות. וכ"ד הע"ח ג"כ, אלא שהסכים להפרדס שהע"ס יש בהן עצמות וכלים, אך שגם הכלים הוא אלקות. ובחכמי הקבלה הראשונים משמע הספי' הם אלקות, אלא שאורו ית' המאיר בהם זהו ענין העצמות. וז"ל המערכת . . קבלו בעלי¹²⁶ העבודה בביאורם, כי האלקות הם אצ"י ע"ס . . ענין¹²⁷ האצ"י . . אינן ענין

ע"י הרצון נתהווה שרש ומקור לספירות כו', והיינו שיהי' ביכולת להיות מקור לספי', וכמשנת"ל דבאוא"ס שלפני הצמצום לא יש מציאות ספי' כלל, כ"א ע"ד קריאת שמות, והיינו שע"י הקריאה נעשה המקור וההעלם, וזהו בבחי' עלות הרצון שם הוא בחי' היכולת להיות מקורי הספי' ע"י הקריאה כו', אבל קודם עלות הרצון הוא למעלה גם מבחי' יכולת זו כו'. אמנם מ"ש רבינו נ"ע שבהאור [- דבהאור] שייך ספי' אלא שלא יש מספר לספירות, י"ל שזה גם בהאור שקודם עלות הרצון כו', כי הגה עליית הרצון הוא שיהי' עשר ספי' עשר ולא תשע כו', ולזאת בבחי' עלות הרצון הוא בחי' היכולת לע"ס כו', אבל בעצם האור קודם שעלה ברצונו כו' הוא מה שביכולתו להוות ספי' עד אין קץ כו'...".

☞ הערה 144 ☞

א. ראה דרוש ג' שיטות (להצ"צ) ס"א¹¹⁸: "הנה שטת הר"מ מרקאנטי¹¹⁹ . . כי עיקר אצילות¹²⁰ אינו הספי' עצמן אלא האור מהמאציל הנמשך ומלוכב בתוכן, כמ"ש הספירות הם כמו כלי האומן... ע"ש".

שם ס"ו¹²¹: "שטה שנייה היא . . בספר מגן דוד . . דס"ל שהספי' עצם א-להות, שאין כאן אלא עצם אחד בתכלי' האחדות והפשיטות (הוא המאציל), אשר לפי חילוף הבחי' בו בהצטרף אל פעולותיו המתחלפות יקרא בשמות רבים ויאמר בו שהוא ע"ס . . והפרדס . . השיג עליו הרבה . . ובאמת דבריו אלו¹²³ הם כדעת המחוקרים¹²⁴ מעמב"י¹²⁵, אף שהם צדיקים גדולים כמו הכוזרי

☞ שו"י הגליון ☞

(126) להעיר ממ"ש בעבודת הקודש ח"א רפ"א: "...כפי מה שקבלו בעלי העבודה, הם חכמי האמת אשר קבלו האמת איש מפי איש עד מפי אדון הנביאים ע"ה, הם אשר נמסרו אליהם מסורות החכמה האמיתית...". וראה שוה"ג הבא.

(127) מכאן עד סיום ל' המערכת ("ומעלה להבה") המובא בפנים, נעתק בעבודת הקודש רפ"ב עם המשך ל' המערכת שם (בלי להזכיר שמו של המערכת) – וזהו מ"ש לקמן בפנים "וכן מבואר בעה"ק ח"א פ"ב...". וראה ס' דרך אמונה (שחיבר הר"מ י' גבאי לאחר שחיבר ספרו עבוה"ק) פ"ז (בהוצאת קה"ת – ר"ע נ) שהביא ל' המערכת הנ"ל בשמו. ולהעיר מאוה"ת סידור ע' רכ: "...יש דעות למקובלים הראשונים שהע"ס היו כלולים תחלה במאצילן ואח"כ נמשכו מההעלם אל הגילוי, כמו שביאר העה"ק חלק היחוד פרק שני וז"ל, ואין ענין האצ"י דבר שנשתנה או שנתחדש במאציל או בנאצל דבר אשר לא הי' טרם האצ"י חלילה כו', אבל ענין האצ"י הוא הכח הכמוס והחתום לצאת מן הכח אל הפועל, וע"ש פרק ג"ד...". ועד"ז באוה"ת ענינים ע' קסז-ח: "...למ"ש המקובלים בענין אצילות . . וכמ"ש בעה"ק ח"א פ"ב כי האצילות הוא הא-להות כו' הוא הכח הכמוס והחתום לצאת מן הכח אל הפועל כו' ע"ש, ורפ"ד...".

☞ שו"י הגליון ☞

- (118) דרך מצותיך ח"ב דש, ב [ועד"ז אוה"ת ענינים ע' רנח-ט].
- (119) כ"ה בדרמ"צ ח"ב שם. ואילו באוה"ת שם: "מקראנטי" – וכנראה הוא טעות הדפוס.
- (120) כ"ה באוה"ת שם. אבל בדרמ"צ ח"ב שם: "האצ"י".
- (121) דרמ"צ ח"ב שז, א – שח, א [ועד"ז אוה"ת שם ע' רסו-ח].
- (122) היינו הספירות.
- (123) של הספר מגן דוד.
- (124) כ"ה בדרמ"צ ח"ב שם. ואילו באוה"ת שם: "כדעת מעמב"י" – ויש לברר בגוכתי"ק אם הוא טעות הדפוס.
- (125) פירוש: מעמנו בני ישראל.

בחינתם אל המאציל... ע"ש.

שם ס"י¹³²: "והנה כפי הפרדס הנ"ל מצאתי בדברי אאזמ"ו נ"ע בשני דרושים, הא' בביאור¹³³ מאמר הזהר ר"פ ויצא דקמ"ח ע"ב חייך אפי' במאנין דילי לא אשתמש, אלא במאנין דילך [כו']. הנה [פי'] מאנין הם בחי' הכלים לאורות, ופי' מאנין דילי הם [- היינון] בחי' הכלים דאצי' שנק' מאנין דילי, [ו]משום דאיהו וחייהי וגרמוהי חד בבחי' אצי' כידוע. והענין, כי הנה ענין בחי' כלי [-] וביאור הדברים, הנה ענין ובחי' הכלי ידוע [ש]הוא בחי' גבול וצמצום להגביל ולצמצם את האור. [עד"מ בחי' הכלי באדם כמו כלי המוח לאור כח השכל, שהמוח מגביל ומצמצם כח האור השכלי עד שאינו מתפשט רק בהגבלה בכלל חד וחד לפושעו"ד כו']. [ואמנם למעלה באצי' לא יתכן [-] א"א] לומר עד"ז [-] ע"ד משל זה ממש] שהכלי יגביל ממש את האור, שהרי הכל שם בבחי' אלהות [חייהי וגרמוהי] שהן האורות והכלים, וכמאמר הנ"ל דאיהו וחייהי וגרמוהי חד [כו'], אלא הענין שם כך הוא, דאותו כח המגביל האור אינו בבחי' גבול ממש, שאלו הוא בבחי' גבול ממש הרי אינו בבחי' אלהות שהוא בלתי בע"ג [כידוע], אלא אותו הכח הוא ג"כ [בבחי'¹³⁴] כח אלקי ממש [והוא שמגביל האור. ואמנם לכאורה יפלא איך ימצא מציאת כח זה להגביל מאוא"ס שהוא בלתי בע"ג בעצם כו', אבל הענין הוא] משום דבאמת מאחר שהוא כל יכול¹³⁵ להגביל ג"כ בבחי' גבול [-] מאחר שנק' אוא"ס הרי הוא כל יכול, שביכולתו כל מה שיכול להיות, וגם מציאות כח הגבול ממנו

שוליי הגליון

(132) דרמ"צ ח"ב שי, א-ב [ועד"ז אוה"ת שם ע' רעג-ד].
 (133) נדפס בהוספות לביאורי הזהר (לבוב תרכ"א – הקטע שהובא בפנים נמצא בהוצאת קה"ת תשט"ז בדף קלד, ד – קלה, א [ועד"ז תקס"ו ח"א ע' קכט-קל]). והמובא בדרוש ג"ש דלקמן בפנים הוא רק תוכן הדברים (ולא תמיד לשונם – כפי שיצויין בחצאי ריבוע לקמן בפנים), וכמ"ש לקמן בפנים: "עכת"ד שכ' מו"ח ז"ל".
 (134) בתקס"ו שם: "בחי".
 (135) להעיר שבתרס"ח ר"ע רטו (שכנראה מיוסד על לי' דרוש ג"ש כאן – והובא לקמן בפנים אות ג, ליד שוה"ג (226) איתא: "...מאחר שהוא כל יכול יכול להגביל ממש גם בחי' גבול...".

שנשנתנה או שנתחדש במאציל או בנאצל דבר אשר לא היה טרם האצי' חלילה, כי כבר זכרנו כי אצי' הספי' הוא האלקות ית', ואמרנו כי האלקות לא ישנתנה מדבר לדבר, אבל ענין האצי' הוא שנתגלה הכח הכמוס והחתום מהכח אל הפועל, והמשל מזה מהדלקת הנר מהגחלת ומעלה להבה כו' עכ"ל, הרי דבריו מבוארים שהע"ס הם המשכה מעצם האלהות ולא בחי' כלים לבד, וכמשל השלהבת היוצא מהגחלת, שהיא המשכה מעצם הכח שבגחלת, וכן מבואר בעה"ק ח"א פ"ב¹²⁸ עד סוף פ"ה, וע"ש פ"ח . . קיצור. שטה שניה . . המג"ד שע"ס הם עצם האלהות . . והשיג ע"ז הפרדס . . ומ"מ במ"ש שהספירות הם אלהות, כ"ד המערכת... ע"ש.

שם ס"ט¹²⁹: "...לשטת המקובלים הראשונים¹³⁰ שע"ס הן גילוי הכח הכמוס במאציל . . לפי שטה זו עכצ"ל שהע"ס הן בבחי' א"ס ממש ולא בבחי' גבול. והקושיא שהקשה הרמ"ר . . י"ל דלק"מ . . וכ"מ בס"י דאומר ע"ס בלי מה מדתן עשר שאין להם סוף . . הובא בפרדס שער שלישי רפ"ד, ופירשה וז"ל, הכוונה¹³¹ שע"ס הם בלי מהות לפי שאין מהותם מושג אלינו . . ואמר מדתן עשר, ומפני שמוזה ימשך היות להן גבול ח"ו, אמר שאל"ס, ואם היות שהוא דבר והיפוכו, שאנו נותנין בו גבול ואח"כ נאמר שאין להם גבול, כבר פירשתי בפרקים הקודמים כי בערך שיש להם בחינתם אל המאציל אין להם גבול, אבל בערך בחינתם ופעולתם הנמשכות אלינו יש להם אל פעולתם כפי קבלתינו שאנו בעלי גבול, וזה כח גדולתו של יוצרינו, כי מבלי גבול יגבילהו ויצמצמהו לתועלת התחתונים בעלי תכלית . . עכ"ל . . הרי מזה מבואר שע"ס הם בחי' א"ס ממש בערך

שוליי הגליון

(128) ראה שוה"ג הקודם.
 (129) דרמ"צ ח"ב שט, ב – שי, רע"א [ועד"ז אוה"ת שם ע' ערב-רעג].
 (130) היינו המערכת והעבוה"ק הנ"ל (בפנים) שם ס"ו – וכמ"ש בשוה"ג 127.
 (131) "הכוונה" – כ"ה באוה"ת שם. ויש לברר בגוכתי"ק אם הוא טעות הדפוס, כי בדרמ"צ ח"ב שם: "הכוונה", וכ"ה בתרס"ח ס"ע ריד (בהבאת לי' הפרדס שם), וכ"ה בפרדס שלפנינו ("הכוונה").

דהנה ידוע שיש [בחי'] כלים דאצי' המגבילים האור והשפע של א"ס ב"ה שלא יתפשט יותר מדאי בבחי' א"ס ממש, כדי שיוכלו [- שיכלו] להתהוות הנבראים בע"ג [- בערך] ותכלית, והיינו שאף שהם ר"ל הכלים [- שאף הם] בעצמם בחי' א"ס ממש, פי' שבכחן הוא להשפיע נבראים [- להפעיל נפעלין] אין קץ (הג"ה וכמארז"ל בזמן שביהמ"ק קיים נא' ולגודו אין מספר, פ"ב דחגיגה¹³⁸ עכ"ה) ולהתפשט בלי גבול ותכלית כלל, רק שהם בחי' גבול"ל בפועל, שלא יהי' הפעולה בלי גבול ובבחי' א"ס אלא [- שלא יעפילו¹³⁹ בחי' א"ס זולתי] בגבול ותכלית, לעצור הכח המאיר בבחי' א"ס שהוא האור [- הכח הגדול דא"ס] שלא יתפשט [- תתפשט] בפעולתו בבחי' א"ס אלא רק בגבול [- זולתי בבחי' גבול] ותכלית, וכנודע שאף הכלים דאצי' הם בחי' אלהות ממש, דאיהו וחיוהי [פי' האורו' דאצי'] וגרמוהי [פי' הכלי' דאצי'] חד [ממש], דכמו שאין משיגים בחי' האורות דאצי' הנמשכים מאא"ס ב"ה, שכשמו¹⁴⁰ כן הוא [ש]אין לו תכלה [כלל] כו', כך אין משיגים בחי' הכלים דאצי' שמצמצמין ומגבילין את השפע דא"ס [ב"ה] שלא תתפשט בבחי' הפעולה רק בבחי' גבול, שאף הם מיוחדין במאצילן והם בחי' א"ס ממש בבחי' הכח שלהן, אלא שהם [- זולתי הם] בחי' גבול שבא"ס (הג"ה ר"ל כח הגבול שיש בא"ס עכ"ה), דהיינו לצמצם השפע דא"ס בבחי' הפעולה שהעולמות הן בגבול ותכלית [- בבחי' הפעולה בלבד (שהוא שיעור קומה של מ"ב שנמדד בבחי' גבול דאצי') וכמ"ש בלק"א ע"ש], והיינו שהמאציל [ית'] הוא כ[ן] ל[י] כו', לכך מצטרף להיות [נמצא] אף בחי' הגבול בא"ס (הג"ה ר"ל כח הגבול להגביל השפע עכ"ה), דהיינו כח הפעולה בבחי' גבול בלבד שנמצא בכלים דאצי' המיוחדין במאצילן ב"ה, דאל"כ לא יהי' תכלית השלימות ח"ו ולא יהי' כל יכול ח"ו [כו'], וזהו עיקר השלימות [שלמעלה] שהוא

ימצא], ואם לא הי' באפשרו ח"ו להמציא כח הגבול [- באפשרי להימצא] אינו כל יכול ח"ו, ואמנם מאחר שביכולתו [הוא] להמציא היפ[ו]כו אי"ז המציאות ענין נפרד ח"ו מעצמותו, דהרי מ"מ א[ן] א"ס הוא, אלא שהוא כל יכול להמציא גם בחי' הגבול והכל ממנו, וע"כ נק' [בחי' ה]כח [ה]זה שבבחי' אצי' להגביל השפע [- האור] ג"כ [ב]בחי' אלקות ממש¹³⁶. ומאנין דילך הם כלים דבי"ע שהם בחי' גבול ממש, עכ"ד שכ' מו"ח ז"ל. והמכוון דהע"ס דאצי' מצד עצמותן הם אלהות שהוא בלי גבול, אלא שהם הכח להגביל שיומשך מהם השפע בגבול. . . וזה"ע ע"ס דאצי' שהם פעולתם שיומשך השפע בגבול, אבל הם עצמם הם בלי גבול. . . ועמ"ש בד"ה ועשו להם ציצית בענין התורה שיש בה ג"כ פנימי' וחיצוני' . . . שמצד הפנימי' היא א"ס ומצד החיצוני' היא בבחי' גבול. וע' בעה"ק ח"א רפ"ח כעין מ"ש לעיל, אך באופן אחר קצת והבן. ונוסחא אחרת בדברי רבינו ז"ל הנ"ל¹³⁷ בענין אפי' במאנין דילי לא אשתמש אלא במאנין דילך [כו'], והענין

שוליי הגליון

136) בבאיהו"ז שם ממש: "עד שאמר דאיהו וחיוהי וגרמוהי חד כו' מטעם זה וד"ל. . . והנה כ"ז הוא בבחי' האצי' דווקא, אבל בעולם הבריאה דכתיב ומשם יפרד כו', הרי שם נמצאו ושם נתהוו הנבראי' יש מאין בבחי' הפירוד, דהיינו בבחי' הגבול ממש, כמו מלאכי' דבריאה ודיצירה שיש להם קצב' ומדידה בבחי' חומר שלהם עד שהוא רק מהלך ת"ק שנה וכדומה, וגם בבחי' הצורה שלהם אף שהוא רוחני. . . גם לצורה שלו יש גבול ממש כידוע. . . אך הנה דרך כלל ידוע בספרי הקבלה דגם בי"ס דעולם הבריאה יש מבחי' אלקי' [- אלקות] עדיין ולא מבחי' נברא, והוא להיות כי יש ה' מדריגות בי"ס דבריאה שהן נרנח"י שבכל עולם כו', ובחי' נשמה חי' יחידה עדיין נחשב מבחי' אלקי' [- אלקות]. . . ודרך כלל נק' בחי' הכלים די"ס דבי"ע בבחי' נברא להיותם נפש ורוח בלבד, אבל בחי' האורות שבהם הוא מבחי' נשמה חי' יחידה ונחשבי' עדיין מבחי' אלקות כמו בבחי' האצי' כו'. וכמו שמבואר למעלה גם בעולם האצי' יש עד"ז בחי' אורות ובחי' הכלי', אלא שבחי' הכלים דאצי' הם מיוחדים בתכלית בבחי' היחוד כנ"ל מטעם דאיהו וגרמוהי חד כו' ונק' מאנין דילי, וגם הארה האלקי' שבבריאה שהוא נח"י בכלל כנ"ל ג"כ עדיין מאנין דילי, אבל בחי' נפש ורוח שבבריאה רק מאנין דילך, כלומר להיותם בחי' הכלים די"ס דבריאי' בלבד שמהן מציאת הגבול ממש כנ"ל...".

137) נדפס (בשניוויים) - כפי שיצויין בחצאי ריבוע לקמן (בפנים) בתקס"ו ר"ע עט (ח"א ע' קלט-מ).

שוליי הגליון

138) ראה חגיגה יג, סע"ב.

139) כ"ה בתקס"ו שם. ואולי צ"ל: "יעפילו".

140) בתקס"ו שם: "שכשמובן הוא", ולכאורה צ"ל כפנים.

תקס"ב ואוה"ת בהר: כ"ה¹⁴⁶ ידוע] שענין הכלי [- דרמ"צ: והענין, כי ענין הכלי] הוא המגביל [- דרמ"צ: שמגביל] את האור והשפע¹⁴⁷, והנה¹⁴⁸ [- תקס"ב ואוה"ת בהר: כח¹⁴⁹] החיות אלקי שמלוּבש בנבראים [- תקס"ב ואוה"ת בהר: שבנבראים] אנו רואים שהוא בע"ג וקצבה, [- תקס"ב ואוה"ת בהר: שהרי כלה כחו ושפּעו במהות הנבראים] כמו שמים וארץ גשמי' ורוחני' שנגבל [- תקס"ב ואוה"ת בהר: רוחנים¹⁵⁰ וגשמים שנקצב ונגבל] מהותם מהלך ת"ק שנה [- תקס"ב ואוה"ת בהר: כו¹⁵¹], הרי גם כח הפועל שבנפעל המלוּבש בהם [- תקס"ב ואוה"ת בהר: כח הפועלס מאין ליש] הוא נמשך בהם בהגבלה וקצבה [- אוה"ת בהר: בהגבלה וצמצום] כדי חיותם לבד [תקס"ב: כידוע¹⁵²], וא"כ אם¹⁵³ נאמר ענין כלים [- דרמ"צ: שכלים] דאצי' [דרמ"צ: הם] כן¹⁵⁴ [- תקס"ב, אוה"ת בהר, דרמ"צ: ג"כ] עד"ז [- דרמ"צ: ג"כ בגבול ותכלית ממש, והרי הם מגבילים להאור, א"כ], ח"ו יש ענין הגבלה באלקות, וזה א"א לומר, שהרי הוא ית' אין לו תחלה ואין לו תכלה [-

כל יכול שאף בחי' הגבול נמצא בא"ס עכ"ל¹⁴¹ (הג"ה ר"ל כח הגבול) אבל עכ"ז מבואר שהכלים בעצמם הם א"ס אלא שהם כח המגביל כו' וכנ"ל".

שם סי"א¹⁴²: "וכן מצאתי עוד דרוש כן בדברי רבינו ז"ל בביאור ע"פ ושבתה הארץ בשנת¹⁴³ תקס"ב¹⁴⁴, וז"ל [- תקס"ב, אוה"ת בהר, דרמ"צ: יש] להבין ענין כלים דאצי' מה הם¹⁴⁵, בהיות [-

שולֵי הגליוֹן

(141) בתקס"ו שם ממשיך: "...כנ"ל וד"ל. אך הנה הכלים דבריאה הם בחי' גבול ממש דהיינו שאף בכחן הם בחי' גבול ממש, שלא ימצא בהם הכח והיכולת בבחי' אין סוף...".

(142) דרמ"צ ח"ב שי, ב [אוה"ת ענינים שם ע' עדר-ערה].
(143) להעיר מתרס"ב ס"ע עדר: "...ומאחר שהעולמות הן בבחי' גבול, ממילא גם החיות המתלבש בתוכם הוא בבחי' גבול, כמ"ש במ"א שא"א שבעל גבול יהי' החיות המתלבש בתוכו בחי' בלתי בע"ג (עמ"ש מזה בהביאור דושבתה דתקס"ט)...". תרס"ח ע' רטו (הובא לקמן בפנים אות ג, ליד שוה"ג 229): "...למע' באצי' לא יתכן לומר עד"ז שהכלי יגביל ממש את האור, שהרי הכל שם בבחי' אלקות, אלא הענין שם כך הוא, דאותו כח המגביל האור אינו בבחי' גבול ממש כו' . . . ומה שהן בחי' כח הגבול היינו להיות הגבלה חוץ לאצי', והוא שהשפע שמתגלה חוץ לאצי' יהי' בבחי' גבול, אבל באצי' עצמו הוא בבחי' בלי"ג כו', וכמ"ש בהבי' דושבתה תקס"ט...". אעת"ר ס"ע נח: "...ולפמ"ש הפרדס, הכלים דאצי' הן בבחי' בלי גבול עדיין, שז"ע מרתן עשר שאין להם סוף כמ"ש במ"א, רק שמהן נעשה הגבול בכי"ע כו', וכמ"ש בהביאור דושבתה דתקס"ט...". וראה תקס"ט (מהדר"ח) ע' שסט, שהעיר המו"ל מתרס"ב הנ"ל – אבל מ"ש שאולי "תקס"ט הוא טה"ד וצ"ל "תקס"ב", לכאורה אינו מסתבר, כיון שנמצא כן בג' מקומות (הנ"ל). ואולי י"ל כמ"ש שם בנוגע להציון (באוה"ת מג"א ס"ע קה): "ע' ביאור לרוקע הארץ וקיי"ס בוך ס"ט" – שאולי פירושו שבשנת תקס"ט כתב הצ"צ את קונטרס המאמרים שבסו"ס דרמ"צ (הכולל ד"ה לרוקע תקס"ב וביאוריו וד"ה ושבתה תקס"ב וביאורו). וילע"ע.

שולֵי הגליוֹן

(146) ראה עד"ז ליד שוה"ג 152, 157 – ולהעיר ממ"ש ליד שוה"ג 161).
(147) "והשפע" – כ"ה גם בתקס"ב ואוה"ת בהר שם, אבל בדרמ"צ שם ליתא.
(148) מ"ש מכאן עד "כידוע" (ליד שוה"ג 152) נמצא בדרמ"צ שם בסגנון אחר: "ופי' הגבלה זו, אין ר"ל כמו שהשמים והארץ ושאר כל הנבראים הם מגבילים להחיות אלקי שבתוכן, שבאמת החיות אלקי שמלוּבש בתוכן הוא בבחי' גבול ותכלית, כדי שיהיו השמים ג"כ בגבול ותכלית מהלך ת"ק שנה, וכ"ש בנברא' פרטיים שהם בגבול יותר קטן מזה, שהחיות המתלבש בהם הוא מעט מזעיר בגבול ותכלית".
(149) להעיר ממ"ש בשוה"ג 165).
(150) באוה"ת בהר שם: "רוחני' וגשמי'".
(151) ראה עד"ז ליד שוה"ג 157, 169).
(152) ראה עד"ז ליד שוה"ג 146, 157 – ולהעיר ממ"ש ליד שוה"ג 161).
(153) "אם נאמר" – כ"ה גם בתקס"ב ודרמ"צ שם (וכ"ה גם בתרס"ו ע' קצא [רנד] שלכאורה מיוסד (גם) על אוה"ת בהר דלקמן), אבל באוה"ת בהר שם ליתא – ויש לברר בכת"י אם הוא טעות הדפוס (ולהעיר מההמשך שם (שבשוה"ג 156): "הלשון אינו מכוון").
(154) "כן" – בתקס"ב, אוה"ת בהר ודרמ"צ שם: "ג"כ", ויש לברר בגוכתי"ק אם השמטת תיבת "גם" (בדרוש ג"ש שבפנים) היא טעות הדפוס.

(144) נדפס (בשניוויים – כפי שיצויין בחצאי ריבוע לקמן בפנים) בתקס"ב ח"א ע' קפח-ט, ועד"ז באוה"ת בהר (ח"ג) ע' תתפה-ז, ועד"ז בדרמ"צ קסט, א – קע, א.
(145) בדרמ"צ שם מוסיף כאן: "(דהנה ידוע המאמר דאיהו וגרמוהי חד, וגרמוהי הם הכלי', וצ"ל האיך הא"ס חד עם הכלים הרי הכלים הם בבחי' גבול, כמ"ש בפרקי היכלות ובע"ח רל"ו אלפים רבבות פרסאות שיעור קומה כו', והיינו בבחי' הכלים)" – וראה מ"ש בשוה"ג 171.

האור, הענין הוא בבחי' עצמות א-להות¹⁶², דהיינו בכח הפועל של עצמות¹⁶³ [תקס"ב: העצמות, דרמ"צ: אלא שענינם הוא שהם מגבילים את האור, ר"ל שהוא בחי' כח ההגבלה והצמצום שיש בעצמות] האצי', במה שלא יומשך הכח והשפע [- תקס"ב: השפע] אלקי [דרמ"צ: מהאא"ס] יותר מדאי ויהי' בו צמצום¹⁶⁴ ועכבה לעכוב [- אוה"ת בהר: לעכב] ולעצור את כח¹⁶⁵ השפע [דרמ"צ: עד שתהי' ההשפעה בבחי' גבול], הנה יש¹⁶⁶ לזה [- דרמ"צ: והכח של הצמצום והעכבה הזה] בעצמות [דרמ"צ: הוא] כח מיוחד לצמצם ולהגביל¹⁶⁷ [דרמ"צ: שפע] הכח של [- אוה"ת בהר: את כח] העצמות [דרמ"צ: הנק' אור] וזה נקרא¹⁶⁸ [- תקס"ב: יקרא] בשם כלי [תקס"ב: כו'¹⁶⁹ וד"ל] [- דרמ"צ: וכח הצמצום זה נק' כלי, ונמצא שהכלי עצמו אינו בבחי' גבול כלל, אלא רק שמגביל לשתהיה ההשפעה הנשפעת מהאור בבחי' גבול ממש, כי מצד האור הי' השפעת החיות בבחי' א"ס ממש, שהאור הוא מעין המאור, ואז לא היו הנבראי' בגבול ותכלית כלל, וכדי שיהיו בגבול ומדה נתלבש האור בכלי, דהיינו שיהי' השפעת האור ע"י כח אלקי המגביל ומצמצם לענין שתהי' ההשפעה בגבול ומדה, ואע"פ שכח זה עצמו אינו מוגבל כלל, רק שמגביל ההשפעה כו']. ויוכן דוגמת זה באדם

תקס"ב, אוה"ת בהר, דרמ"צ: אין לו תכלה ואין לו תחלה] קדמון לכל הקדומים¹⁵⁵ [- דרמ"צ: אין לו תחלה ותכלה] [אוה"ת בהר ודרמ"צ: כו'¹⁵⁶, תקס"ב: כו' כידוע¹⁵⁷]. אך הענין הוא דבאמת אע"פ שהכלי מגביל את [- תקס"ב ואוה"ת בהר: שכלי הוא המגביל] האור [- דרמ"צ: דאע"פ שהכלי הם בבחי' גבול], אין¹⁵⁸ ערוך כלל החיות אלקי שבנבראים דבי"ע לגבי כלים [- תקס"ב ואוה"ת בהר: כלל לגבי החיות אלקי שבנבראים לענין גבול שבכלים] דאצי' (הג"ה שבי"ע הם נבראים, וכלים דאצי' הם מדות הבורא ית' שבהן נבראו הנבראים עכ"ה) [תקס"ב ואוה"ת בהר: הגם שיקראו שניהם בשם אחד בלשון גבול כו'], בהיות כי הגבול של החיות שבנבראים [- תקס"ב ואוה"ת בהר: הגבול חיות שבנבראים] הוא גבול ממש שיש לו סוף ותכלה במהלך ת"ק שנה [- תקס"ב ואוה"ת בהר: וכדומה], אבל בחי' [- תקס"ב ואוה"ת בהר: לבחי'] כלים¹⁵⁹ דאצי' אין לו סוף ואין לו קץ כלל, מאחר שאין לו תחלה שהרי הוא בחי' א-להות¹⁶⁰ ממש כידוע¹⁶¹. אך מה שהוא מגביל את

שוליי הגליון

(155) "הקדומים" – כ"ה גם באוה"ת בהר שם. אבל בתקס"ב שם: "הקדומין" (ובדרמ"צ שם ליתא, כדלקמן בפנים).

(156) באוה"ת בהר שם מוסיף כאן: "הג"ה הלשון אינו מכוון [- להעיר ממ"ש בשוה"ג 153], והמכוון כי מאחר שע"ס הם כלים שבהם מלוּבש אא"ס ב"ה, א"כ א"א שיהיו הע"ס בחי' בעלי גבול, דא"כ איך יהי' מלוּבש בהם כח בלתי מוגבל. . וכך נאמר על ע"ס דאצי', שאם היו בחי' גבול. . א"כ איך מלוּבש בהן האור שהוא בלי גבול עכ"ה" ע"ש.

(157) ראה עד"ז ליד שוה"ג 146, 151, 152, 169 – ולהעיר ממ"ש ליד שוה"ג 161.

(158) מ"ש מכאן עד "כידוע" (ליד שוה"ג 161) נמצא בדרמ"צ שם בסגנון אחר: "מ"מ אינו כלל ע"ד ענין הגבול של החיות אלקי שמתלבש בתוך הנבראי', שהוא בבחי' גבול ממש מהלך ת"ק שנה, משא"כ בחי' כלים דאצי' שהן אלקות ממש בבחי' א"ס".

(159) "כלים" – כ"ה גם בתקס"ב שם (ועד"ז בדרמ"צ שם שבשוה"ג 158), אבל באוה"ת בהר שם: "כלי" – ויש לברר בכת"י אם הוא טעות הדפוס.

(160) בתקס"ב ואוה"ת בהר שם (ועד"ז בדרמ"צ שם שבשוה"ג 158): "אלקות" (וראה עד"ז שוה"ג 162).

(161) כ"ה גם בתקס"ב ואוה"ת בהר שם – ולהעיר ממ"ש ליד שוה"ג 146, 152, 157.

שוליי הגליון

(162) בתקס"ב ואוה"ת בהר שם: "אלקות" (וראה עד"ז שוה"ג 160).

(163) "עצמות" – באוה"ת בהר שם ליתא. וראה לקמן בפנים מ"ש בתקס"ב ודרמ"צ.

(164) בתקס"ב שם: "צמצום".

(165) "כח" – כ"ה גם בתקס"ב ואוה"ת בהר שם, אבל בדרמ"צ שם ליתא (ולהעיר ממ"ש לעיל בפנים ליד שוה"ג 149).

(166) "יש" – כ"ה בדרוש ג"ש שבאוה"ת ענינים שם (כנראה ע"פ ההשוואה לגוכתי"ק, וכ"ה גם בתקס"ב ואוה"ת בהר שם) – אף שבדרמ"צ ח"ב שם ליתא.

(167) "ולהגביל" – בתקס"ב, אוה"ת בהר ודרמ"צ שם ליתא.

(168) באוה"ת בהר שם: "וזה נקראים כלי" – ויש לברר בכת"י אם יש בזה טעות הדפוס (ואולי צ"ל: "נקרא", כבדרוש ג"ש ודרמ"צ שבפנים).

(169) ראה עד"ז ליד שוה"ג 151, 157 – ולהעיר שבתרס"ו שבשוה"ג 153 [ר"ע רנה, שלכאורה מיוסד (גם) על אוה"ת בהר שם] איתא "כו" (בלי "וד"ל").

הכח לצמצם שיומשך החיות בנבראים בבחי' רל"ו אלפי' כו', שזהו בחי' גבול והכלים דאצי', אף שהן בעצם בחי' א"ס, אלא שהם הכח המגביל שיומשך ההשפעה בבחי' גבול כו'... ע"ש.

ב. וראה ביאור (הב') לד"ה לרוקע תקס"ב (תקס"ב ח"ב ס"ע תמג): "...וזהו ג"כ פי' ענין כלי¹⁷⁴ קטני' וכלי' גדולי' הנ"ל, פי' כלי' קטני' נק' כלי' דבי"ע שנפלו בשביר' מש' ס"ג לבי"ע כו' ששם הכלי¹⁷⁵ הם בקטנו' מאד כו' (כנז' לעיל הפרש בין כלי' דבי"ע שהם בעלי גבול¹⁷⁶, לכלי' דאצילות שהם בחי' אלקו' רק הם בחי' גבול בפועל כו' ע"ש), וכלי' גדולי' נק' כלי¹⁷⁷ דאצילות שהם כלי' גדולים כו' (כנ"ל שהם גבול רק בפועל כו' אבל הם עצמן הם בחי' אלקו' א"ס ממש ולכן הם גדולי' וד"ל)...".

[לקו"ת¹⁷⁸ במדבר ח, ב – מתקנ"ח (שהובא לקמן בפנים בהמאמר¹⁷⁹ ובמילואים להערה 158), ע"ש.]

שול"י הגליון

והנה ורב כח כמנין רל"ו, היינו שאע"פ שהכלים הם בבחי' ורב כח בלי גבול, מ"מ הם כח שיומשך ההשפעה בגבול, דרמ"צ: כח הפועל של עצמות האצי' שיהי' השפעתו במדה וקצבה, ואותו כח המצמצם אינו בגבול ומדה כלל, ולכן אמרו בזהר דאיהו וגרמוהי חד ממש, שכח המצמצם הזה הוא מתייחד ממש בתכלי' היחוד עם כח השופע מאא"ס הנק' אורות, רק שגורם להיות השפע בגבול ומדה]...".

(174) כ"ה בתקס"ב שם, ואולי צ"ל: "כלי" (כדלקמן בפנים).

(175) כ"ה בתקס"ב שם, ואולי צ"ל: "כלי".

(176) וראה עד"ז בההנחה שברוך מצותיך קסו, רע"א: "...יש כלים קטנים וכלים גדולים, פי' שכלי' דבי"ע הם הקטנים שהם בבחי' גבול ומדה ממש והתהוותן ממה שנפל בשבה"כ מ"סג' דתהו כנז"ל פ"ב, וכלי' גדולים הם הכלי' דאצילות שהם רחבים לקבל האורות...".

(177) כ"ה בתקס"ב שם, ואולי צ"ל: "כלי" (כדלעיל בפנים).

(178) הדרושים מתו"א, לקו"ת, סידור, ביאורו והנחות הר"פ הובאו כאן בסוגריים, כיון שנדפסו כבר בתשכ"ב, וא"כ לכאורה אינם נכללים בה"כמה דרושים שלא נדפסו שנזכרו כאן בפנים במאמר דידן.

(179) ליד דקדוקי תורה הערה 162.

התחתון כשפועל בכח¹⁷⁰ שבידו לכתוב וכדומה. ועד"ז יובן ענין כלים -] תקס"ב ואוה"ת בהר: ובוה יובן עד"מ בכלים, דרמ"צ: והנמשל מזה יובן למעלה בענין כלים] דאצי' [דרמ"צ: שעם היות] שנאמר עליהם בפרקי היכלות רל"ו אלפים רבבות -] תקס"ב: עליהם בס"י¹⁷¹ לשון רל"ו ריבא, דרמ"צ: עליהן בס"י ל' רל"ו אלפים רבבות, אוה"ת בהר: שאמרו ע"ז בפרקי היכלות לשון גבול, כמ"ש שיעור קומה של יוצר בראשית רל"ו אלפים רבבות] פרסאות¹⁷², דר"ל¹⁷³ מה שיש

שול"י הגליון

(170) "בכח" – בתקס"ב שם: "בהם", ויש לברר בגוכתי"ק אם הוא טעות הדפוס.

(171) כ"ה גם בדרמ"צ שם (משא"כ באוה"ת בהר שם) כדלקמן בפנים – ולהעיר ממ"ש בדרמ"צ שם לפנ"ז (שבשוה"ג 145): "בפרקי היכלות ובע"ח".

(172) באוה"ת בהר שם ממשיך: "הובא בפרדס שער ד' רפ"א, ושם ס"פ הנ"ל שהפרסאות אין הכוונה פרסאות ממש בענין כמותי ח"ו, אלא הלשון נגזר מלשון פריסת מלכותך, והכוונה ניצוצות מתפשטת ממנו לכל צד כו' – ואולי הוא הוספת הצ"צ (אף שלא צויין בסוגריים ותיבת "הג"ה"), וילע"ע.

(173) מכאן ואילך ליתא בתקס"ב, אוה"ת בהר ודרמ"צ שם (אלא בשינויים גדולים כדלקמן) – ולהעיר, שלכאורה חסר בדרוש ג"ש שבפנים את הציון "עכ"ל" וכיו"ב בסוף הבאת ה' מתקס"ב (אף שפתח שם ב"וז"ל" – ולהעיר שהציון "עכ"ל" שבדרוש ג"ש סוס"ט "...בערך בחינתם אל המאציל עכ"ל...") הוא לכאורה שלא במקומו – אבל אולי נכפל שם מהשורה שלפניו – ע"ש), ולכן קשה לקבוע את מקום סיומו של (תוכן) ה' מתקס"ב, וילע"ע.

בתקס"ב [ועד"ז באוה"ת בהר ודרמ"צ] הנ"ל ממשך: "וכל פרסא מכך וכך מספר אותיות כו', והנה לשון -] אוה"ת בהר (ראה שוה"ג הקודם): לכל צד כו'. והנה עכ"פ מספרן רל"ו [אוה"ת בהר: רבבות] פרסאות -] דרמ"צ: אר"פ] הוא כמו -] אוה"ת בהר: כענין] לשון מהלך ת"ק שנה בנברא בענין הגבול -] דרמ"צ: שנה בענין הגבול של הנבראים], ובאמת -] אוה"ת בהר ודרמ"צ: אבל באמת]

שני הפכים -] אוה"ת בהר: הפכיים] הם כנ"ל -] דרמ"צ: אינן דומים זה לזה], שבנבראים -] אוה"ת בהר ודרמ"צ: כי בנבראים] החיות מוגבל ממש [דרמ"צ: במדה וקצבה], וענין הגבול ברל"ו פרסאות כו' היינו בכחות דאצי' עצמו -] דרמ"צ: משא"כ בענין הכלים דאצי', היינו בחי' הכחות] לצמצם ולעצור -] אוה"ת בהר: אבל ענין רל"ו שבכלים אינן שהם מוגבלים בכך, כ"א הכוונה מה שיש בכחם לעצור ולהגביל המשכת] כח הפועל של עצמו דאצי' שהם הכלים וד"ל -] אוה"ת בהר: כח הפועל הנמשך בתוך הנפעל, שלא יומשך כ"א בגבול זה כו'.

גם בחי' המדה דאצי' היא בבחי' א"ס, ואעפ"י שמוגבלת בכלי, אין זה בחי' גבול ממש דהיינו שכלה הכח ח"ו, אלא ענין הגבלתה אינה מצד עצמה, כי המדה להיותה באה מכח הא"ס הרי כח התפשטות בלי גבול, אך ורק מצד שיש לכל מדה מדה המנגדת אליה, מצד זה יהי' סיבת הגבלת כח התפשטותה. כמו לבחי' כח אור מדת החסד דאצי', הי' אור התפשטותו נמשך עד אין שיעור, אך מצד מדת כח הדין שהוא ג"כ אור אלקי, שהוא בחי' מנגד אל החסד, הוא אשר יעמיד אור החסד ויעכבנו מלהתפשט עוד כו'. . נמצא שאעפ"י שאור א"ס שורה בכל ספי' וספי', מ"מ מצד שהן מנגדיי' יהי' בחי' הגבלה ממש להתפשטו'. ואמנם אין הכרה האמיתית להגבלת המדות דאצי' רק כשכבר באו וירדו בעולם הבריאה, להיות ששם עולם הפירוד, ע"כ שם נעשי' בבחי' גבול ממש, אבל בבחי' האצי' עדיין הן בבחי' א"ס מטעם הנ"ל, וזהו שאמר דבאצי' איהו וחיוהי וגם גרמוהי חד כו'. . אך הענין הוא דהגם שמצד המהות והעצמות של האורות דאצי' אין להם בחי' התחלקות כלל מטעם הנ"ל, אבל כשבאו לבחי' התגלות ליש כו' בבחי' אותיות וכלים, שהן בחי' השמות שלהן, שהוא ע"ד בחי' האותיות שיש למטה מאצי' לבריאה כנ"ל, שם ימצאו בבחי' רבוי התחלקות ובחי' המספר, והוא להיות כי בבחי' ההתגלות שלהן אין מאיר מעצמותן רק בבחי' הארה דהארה כו', והוא בחי' מל' דמל' שמהן בחי' השמות והכלים דאצי', ומהן עיקר בנין המל' דאצי'. . דז"א בעצמו בעל ט"ס בלבד ומבחי' המלכיות שבו נבנה בנין המל' בפרצוף בפ"ע. . וע"כ נק' המל' בשם בחי' מספר בכלל, כי מקבלת רק בחי' מספר אותיות שלכל ספי' וספי' ולא בחי' העצמיות דאצי'¹⁸¹ כו', וא"כ מה שהחסד בגימ' ע"ב והגבורה רי"ו הוא כשבאו בבחי' המל' דאצי', והוא הנק' מספר וחשבון בכלל. . אבל בחי' העצמות של המדות עדיין אינם בכלל בחי' התחלקות המספר מטעם הנ"ל, שהן בבחי' הא"ס עדיין כו' וד"ל. וא"כ מובן מכ"ז שבעולם הבריאה הוא בהיפך ממש מבעולם האצי', שבבריאה האותיות המופרדות

תקס"ג ח"א ע' רסח-ט: "...וכמו שאנו רואים ריבוי רבבות מיני עשבים גשמיי', כן יש ריבוי רבבות כחות רוחניי' המשפיעים ומגדלים אותם, וכ"א כח מובדל בפ"ע, ועד"ז המזלות לגבי העליונים מהם, והעליונים לגבי העליונים מהם, עד רום המעלות בבחי' אצי', דהיינו במל' דאצי' שיש בה כל ריבוי הכחות דבי"ע המשפיעי' בהעלם כו', וידוע דאור א"ס איהו וגרמוהי חד כו', וא"כ מדת מלכותו היא בחי' א"ס ממש, והיינו מה שאנו רואים דכח ההשפעה ממדה זו לכל העולמים ממנה מאין ליש הוא בלי שיעור וגבול כלל...".

תקס"ד ס"ע קנ: "...עוד יפלא איך יתהוה בע"ג מבלתי בע"ג, גם מבחי' הכלים של מדות עליונות דאצי', מאחר דאיהו וגרמוהי חד בבחי' א"ס כו'. אך הענין הוא. . שבחי' כלי החסד דאצי' היינו שהוא המקור והכח להשפיע בחי' חסד דבריאה כידוע, לכך נק' בשם מדת חסד, כמו גוון הלבן דכסף שמורה על החסד, שאין ערוך כלל בין החסד עצמו למראה הרומזת עליה כו'. . עדיין לא הי' מציאות בע"ג נמצאת מבלתי בע"ג, אך שע"י שיש בחי' פרסא המפסקת בין אצי' לבריאה, כידוע, שבו בוקעים האורות הנשפעים מנו"ה דאצי' לבריאה בבחי' אור של תולדה, הארה דהארה בלבד... ע"ש. וראה שם ס"ע קסד (שהובא באוה"ת וארא דלקמן אות ג'¹⁸⁰, ע"ש).

תקס"ה ח"ב ע' תתקכו-ז: "...הטעם שהמל' נק' בשם מספר הוא מצד ששרש מקור חוצבה באצי' שמקבלת רק מבחי' מספר, והוא מבחי' המספר שיש בכל ספי' וספי' דז"א דאצי' כו'. דהנה באמת הנה בחי' האצי' בזה הוא מובדל במעלה ומדרגה מבחי' הבריאה, במה שאין שם בחי' התחלקות גבול כלל, שהרי נאמר מעולם הבריאה ואילך ומשם יפרד כו', אבל באצי' הגם שיש שם בחי' כלים לאורות, אבל איהו וחיוהי וגרמוהי חד כו', פי' בהיות שאור א"ס הוא שהאציל המדה ועדיין היא מיוחדת במאצילה כשלהבת הקשורה בגחלת כמ"ש בס"י, א"כ הרי

בבחי' בל"ג כו'... "ע"ש.]

תקס"ו ר"ע קי [ח"א ע' שג-ד] (ביאור לד"ה יונת'): "...ידוע שעיקר הכונה הי' בשביל שיהא לו דירה בתחתונים דוקא, והיינו בחי' גילוי אלקו' בעולמות הנפרדי' ב"ע דוקא, ולא בשביל הגילוי אור שבאצ"י, גם בבחי' הכלים דשם, כי מאחר דבאצ"לו הרי איהו וחיוהי וגרמוהי חד כו', הכל בבחי' א"ס, כי גם הכלים שנק' גרמוה"י אין הענין שלהם כמו בחי' בריאה מוגבלת ממש יש מאין, אלא הם בבחי' א"ס בבלתי גבול, רק שהם כחו' אלקי' המצמצמי' האור, וכל שהוא בבחי' אצ"י הרי עדיין הוא בחי' אלקו' ממש כידוע, וא"כ הגילוי שם אין זה בבחי' נפרד מעצמותו עדיין, ועיקר הכונה הי' שיתגלה כבודו בנפרדי' יש מאין דוקא..."

שם ע' קכח-ט [ח"א ר"ע שנב] (ביאור שני לד"ה יונת'): "...הנשמר' שהם באים מבחי' יחוד זו"נ היינו כשאור אלקי יורד ונמשך מאין ליש שהוא מאצ"י לברי' ממש, אבל בחי' נשמה דאצ"י עצמו היינו בחי' מדרי' אלקו' ממש, והוא בחי' אור אצ"י כמו שהוא קודם שירד בבריאה כו', אלא שהוא רק מבחי' הכלים החיצונים דאצ"י וד"ל. ופי' בחי' כלים שבאצ"י, ידוע כי הוא בחי' הגבול שיש גם בבחי' האצ"י, והגם דבאצ"י איהו וחיוהי וגרמוהי חד כו', שגם הכלים הנק' גרמוהי הוא בבחי' א"ס, זהו רק הכלים די"ס דז"א¹⁸⁴ דוקא, משום דאור א"ס ממש שורה בכל ספי'

שולֵי הגִלְיוֹן

184) לכאורה מוכח מהלשון "י"ס דז"א", שגם ספירת המלכות (כפי שהיא באצילות) נכללת כאן בהספירות דז"א (וכהל' הרגיל בכ"מ "נוקבא דז"א" – ראה לדוגמא תניא קו"א קנו, סע"א, תקס"ו ח"א ס"ע עד) – כי בלי מלכות אינם אלא ט' ספירות (וכהל' הרגיל בכ"מ "ט' ספירות דז"א" – ראה לדוגמא סידור יג, א-ב, תקס"ו ס"ע כג [ח"א ס"ע ל]). ולכאורה גם מהמשך הענין כאן משמע, שרק הנשמות הם בחי' גבול. ולהעיר, שלכאורה משמע בתקס"ה הנ"ל בפנים, שרק הכלים של הט' ספירות דז"א הם בדרגת אצילות שהוא עדיין בבחי' א"ס. אבל לכאורה י"ל שהביאור שם הוא באו"א מהמבואר כאן – ואולי מ"ש שם הוא ע"פ מ"ש בתו"א תרומה פא, רע"ב (ועד"ז בכ"מ) שז"א הוא תכלית ירידת או"א ס"מ למעלה למטה, ומלכות הוא המקור לבי"ע שבאצ"י.

הן מוגבלות ממש, וכאו"א יש לו שעור מיוחד ממש . . וע"כ נק' גם המל' בבחי' מספר וחשבון הכלי, אבל באצ"י עצמו הוא למעלה מגדר בחי' מספר, וכמ"ש ולתבונתו אין מספר כו', שכולן בתכלית היחוד אפילו הכלים כנ"ל... "ע"ש.

[תו"א¹⁷⁸ וירא יד, סע"ב (ד"ה פתח אליהו) – מתקס"ו [עם תיקון אדנ"ע שבהיום יום יא חשון]: "...קרא להצמצום מה שנכלל האור במאור בשם מקום פנוי, שהוא התעלמות האור, והתעלמות זו היא העדר האור עד שאינו עולה בשם כלל להיות נק' בשם חכמה, ואפי' חכים ולא בחכמה ידיעא כו' (שאינו ניכר מורגש אפי' בכח) עד אחר כמה ירידות והשתלשלות המדרגות עקודים נקודים כו', שבחי' עינים היא מקור בחי' [- צ"ל: שהם בחי' עינים ומקור בחי' כלים, להיות עולה בשם התהוות בחי' חכים ולא בחכמה ידיעא כו', דהיינו שאז נעשה בחי' כח התהוות איזו בחי' להיות מקור דמקור לבחי' חכמה כו'..."], וביאר בזה אדנ"ע בהגהות לד"ה פתח אליהו (הנ"ל) תרנ"ח (ע' סה-ז [צא-ג]): "...ומ"ש שאז נעשה בחי' כח התהוות איזו בחי' כו', י"ל דהכוונה הוא כמ"ש בהביאור דושבתה הארץ דתקס"ב¹⁸², שהכלים דאצילות הם רק בחי' גבול בכח¹⁸³ ולא בפועל, ובחי' גבול בכח¹⁸³ הוא בחי' א"ס ובל"ג בעצם כו', וז"ל שם להבין ענין כלים דאצילות . . והם הכלים עכ"ל. היוצא מזה, דהכלים דאצילות הם בבחי' א"ס ובחי' בל"ג ממש, רק שהם בחי' כח המגביל הכלול בעצם האצילות, וכל הכלול בהעצם הוא כמו העצם כו'. וז"ש כאן שנעשה בחי' כח התהוות איזו בחי' כו', דהיינו שבחי' כלי החכ' דאצילות הוא רק בחי' כח המגביל דחכ', דבעצם הוא בחי' בל"ג, וזהו שהוא בחי' חכים ולא בחכ' ידיעא, שאינו בחי' חכ' בבחי' גבול כ"א בבחי' בל"ג, רק שהוא מקור למקור להיות בבריאה בחי' חכ' בבחי' גבול, והיינו דמהע"ס (ר"ל הכלים) נמשך למטה בבי"ע ההשפעה בבחי' גבול, אבל הם בעצמן הם

שולֵי הגִלְיוֹן

182) שהובא לעיל בפנים.
183) להעיר ממאמרי אדה"ז כתובים שבשוה"ג 208 ומאמרי אדה"ז פרשיות ומארז"ל דלקמן בפנים (ליד שוה"ג 202, 208).

— מתקס"ז¹⁸⁵: "...ואצי' איהו וחיוהי חד, שאפי' הכלים דאצי' הם א' עם האור שלהם, כמו חסד דרועא ימינא, שהדרועא שהיא הכלי של האור, שהוא מגביל את האור החסד שלא יהי' התפשטות עד בלי די, הוא א' עם האור. . רק שהכלי' שבאצי' הם כח הגבלה שמגבילים את האור הם נק' הגבלה בכח¹⁸⁶, כמו למשל בכתיבה שאדם כותב, שבשעת מעשה הי' יכול לכתוב יותר, הוא הנק' הגבלה בכח¹⁸⁶, שמגביל בעצמותו את הכח הנ"ל, שההגבלה הנ"ל אינו הגבלה אמיתית באמת, כי יכול לעשות יותר מכדי שעשה, וזה המשל להבין ג"כ באצי' איך שייך שם כלים, שכלי' הוא פי' הגבלה, ואיך שייך שם בחי' הגבלה כיוון שהוא מהותו, רק שבאמת אינו הגבלה אמיתית, כי יכול לעשות יותר רק שהוא אינו רוצה, כמו במשל הנ"ל, והגבלה בפועל הוא נק' אח"כ כשנמשך מחג"ת דאצי' לבי"ע. . ההגבלה בפועל שא"א להיות עוד באופן אחר, רק כמו שנמשך מתחילה..."

שם ע' שמו-ט [ועד"ז במהדר"ח ח"ב ע' תקיד-טן]¹⁸⁷ — מתקס"ח: "...בבחי' הקו והחוט הנ"ל מאיר בבחי' א"ס ממש, כי יש בו מבחי' הארת אור א"ס שלפני בחי' הצמצום הראשון הנק' מקום פנוי כו', כי זה היה תכלית הכונה של המאציל שיהי' בחי' עצמות אורו דוקא מתגלה למטה בתחתונים כנ"ל, ומפני זה הטעם נקראו גם בחי' הע"ס דאצי' שמקבלים מבחי' הקו והחוט הזה ג"כ ע"ס בלי מה כמ"ש בס"י, כלומר בלי מהות, להיות כי מצד הארת הקו בהן המה ג"כ בבחי' א"ס שלמעלה מע"ס, בהיותו אור פשוט בתכלית מושלל ומובדל עדיין מהיות גם מקור

שוליי הגליון

(185) וראה עד"ז תקס"ז ע' רמא-ב (הנחה אחרת מהמובא בפנים).

(186) ראה עד"ז מאמרי אדה"ז פרשיות ומארו"ל דלקמן בפנים (ליד שוה"ג 202, 208) והגהות לד"ה פתח אליהו תרנ"ח שבשוה"ג 208. ולהעיר ממאמרי אדה"ז כתובים שבשוה"ג 208.

(187) מגוכתי"ק אדה"א. וראה עד"ז שם ע' שסג [תקל] מהנחה אחרת (שבדקדוקי תורה הערה 147, ובמילואים לשם), ע"ש.

וספי' דז"א, כמו שנא' לך הגדולה כו', שהוא אור החסד דז"א שנק' גדולה, הרי אור א"ס ממש שורה במדת החסד הזה, והוא מ"ש לגדולתו אין חקר כו', והיינו לך ה' הגדולה כידוע, ועד"ז גם באור הבינה, אע"פ שהיא ג"כ בבחי' אור וכלי נא' לתבונתו אין מספר, והוא בחי' אור א"ס שבבינה, ועד"ז בכל פרטי פרטי י"ס דז"א¹⁸⁴, וכמאמר את חכים ולא בחכמ' ידיע', מבין ולא בבניה ידיע' כו' וד"ל. משא"כ בחי' הנשמות שיש באצי', אע"פ שהם כחות אבל הם רק חלק מצומצם בבחי' גבול ע"ד האצי', והוא מפני שאין אור א"ס שורה ממש בהן, אלא הם כחות נבדלים יותר מעצמות אור המאציל, כענין שכליים נבדלי' למטה כו', ומ"מ הם כחות אלקיים, רק שהמה כחות מצומצמים, ולכך נק' אחים וריעי' לז"א מפני ששרש אחד להן מאור המאציל, אלא שנאצלו בבחי' גבול כו'..."

[סידור¹⁷⁸ ס, א-ב [ועד"ז במהדר"ח ח"א צו, א-ב] — מתקס"ז: "...גדול אדונינו ורב כח לתבונתו אין מספר, פי' ורב כח אמר בס"ה [- בס"י] שעולה רל"ו, דהיינו רל"ו אלפים רבבות פרסאות כו', שהוא שיעור קומה של יוצר בראשית הנק' מט"ט, שהוא הכולל כל הבריאה יש מאין כידוע, ונק' אדם דיצי' כו'. ולהיות כי יש שיעור ומדה בכל נברא בפרט בכל המלאכים דבי"ע, כמו שיש שיעור ומדה במלאכים דעשי' כמו מהלך ת"ק שנה כו', ועד"ז גם במלאכים דבריא' ככה ישוער לפי ערך, וכמ"ש עיניך בריכות בחשבון, שיש חשבון ומדה וקצבה לכל נברא ונברא במהותו, וגם במספר הנבראים יש חשבון ומדידה, כמו אלף אלפין ישמשוני' כו', הרי עכ"פ ניתן חשבון ושיעור אלף אלפים וכיוצא בזה, הרי בהכרח שיעלה מספר הכולל מכל הבריאה איזה מספר קצוב יהיה איך שיהיה, אחר שבחי' המ"ל הוא המחי' במדה וגבול. . וזהו שא' גדול אדונינו, שהוא שם א-דני שהוא בחי' מ"ל כח הפועל האלקי בנפעל[י] כידוע, הוא גדול בעצמו בבלתי גבול ומדה להיות בבחי' א"ס, אך מתפשט אורו בעולמות גבול ומדה, ונק' [ו]רב כח בגי' רל"ו כו' וכמ"ש בס"ה [- בס"י], אבל מצד עצמותו הרי נאמר ולגדולת אין חקר כו' וד"ל..." ע"ש.]

מאמרי אדה"ז ענינים ע' שטו-ז [ח"ב ע' תפא]

האור הזה, יכול להיות התהוו' מחנה מיכאל ב"ג כו', וענין בחי' הממוצע הזה היינו מה שבחי' הכלי הוא המגביל האור שיאיר בהמשכה פרטית כנ"ל. אמנם עדיין גם זה לא נק' ממוצע אחר שהאור חסד דאצי' מאיר בכלי בבחי' הגילוי, א"כ גם הוא בבחי' א"ס כנ"ל, והיינו בחי' פנימי הכלי כנ"ל, אבל בחי' חיצוניו הכלי הוא הנק' בחי' ממוצע, כי בו מוסתר לגמרי אור א"ס שבאור חסד דאצי', כי בחי' חיצוניו הכלי הוא כמו לבוש מסתיר ומעלים את האור לגמרי. . שבחי' פנימי הכלי טפל ובטל לגבי האור ומתאחד עמו ביחוד גמור, וכמאמר הנ"ל דחיוהי וגרמוהי חד ממש גם שבא בהן האור במדה כו', אך בחי' חיצוניו הכלי היינו שהאור אינו בא שם בגילוי כלל, רק שעל ידו יוקח עד"מ לבא למטה, דהיינו שמשפיעים לבי"ע להוו' מחנה מיכאל מאין ליש. . דשרש הנשמו' מבחי' פנימי הכלים דאצי' ושרש המלאכי' מבחי' החיצוניו של הכלים כו', וע"כ הנשמה דוקא נק' מהלך בהיות שרשה מבחי' פנימי הכלים דזו"נ, שאור א"ס מאיר בפנימי הכלי כנ"ל, וע"כ נק' מהלך בבחי' בלתי מוגבלת כו', והמלאך שרשו רק מחיצוניו הכלי שעל ידו יוסתר אור א"ס ויתהוו' בבחי' גבול ממש, אך נק' עומד בבחי' גבול נצחי להשגתו כו'... ע"ש – וראה קיצור והגהת הצ"צ ע"ז (שם ס"ע שנו [ר"ע תקכד]): "...הכלים אינן גבול כמו בי"ע, כ"א שרש שיהי' גבול (ע' ביאור בהר ושבתה הארץ דתקס"ב), והיינו ע"י חיצונית הכלי, כי פנימי הכלי מתאחדת עם האור...".

להמשכת מציאות¹⁸⁸ בפרט כנ"ל. אך בחי' הכלים של ע"ס דאצי' הן הנה המגבילים בחי' הארה זאת ועושין בה בחי' גבול ומדה. . מגבילי הכלים בחי' אורו דאצי' שיבאו במדה ולא יתגלו כ"א בפרט באיזה המשכה פרטית. והנה גם בחי' הכלים דאצי' הן בבחי' אלקות ממש כמו בחי' האורות, דהיינו גם בחי' הגבלתם לאורו אינם בבחי' גבול ממש כמו בחי' הגבול שבבריאה יש מאין כו', שהרי אמרו דבאצילו' איהו וחיוהי וגרמוהי חד, פי' חיוהי וגרמוהי הן בחי' אורו וכלים, וכולא חד בבחי' א"ס עדיין, אך בחי' האר[ו]ת והמשכ[ו]ת של בחי' הכלים דאצי' בבי"ע, אז הן באין למטה בהמשכה שהיא בבחי' גבול ממש, אבל באצי' עצמו עדיין הן בבחי' א"ס כו'. וא"כ מובן מזה שבחי' הכלים דאצי' הן בחי' ממוצע בין אורו דע"ס ובין עולמו הנבראים יש מאין בגבול ממש, כי בחי' אורו דאצי', מצד הארת בחי' הקו הנ"ל, המה בבחי' א"ס ממש, וגם בחי' הכלים המגבילי' אותן, קודם שירדו להאיר למטה הן בבחי' א"ס כנ"ל, אך בירידתן להאיר ולהמשיך למטה נעשין בחי' מקור למציאו' ב"ג למטה, כמו להתהוות נשמו' ומלאכי' בבי"ע כו'. וביאור ענין זה, היינו כי מצד שהכלי מקבלת מבחי' האור דא"ס שבע"ס, היא בבחי' א"ס, והיינו דוקא בבחי' פנימי הכלי, שהוא כמו עד"מ חלל בית קיבול הכלי גשמי למטה, שהאור נכנס בה ממש, אבל בחי' חיצוניו הכלי שאינו בחי' בית קיבול לקבל האור, הוא אשר יורד להאיר למטה בבחי' גבול, כי מפני שהאור מוסתר ונעלם על ידה לגמרי, ע"כ יכול להיות התהוו' על ידה דוקא מציאו' ב"ג ממש, משא"כ בחי' פנימי הכלי שהאור מאיר בה בגילוי כו'. וכמו ע"ד דוגמא בפרט, הנה ידוע דבחי' חסד דאצי' הוא בחי' מקור למקור להתהוות כל מחנה מיכאל בעולם הבריאה יש מאין בבחי' הגבול ממש, והיינו דוקא מבחי' כלי החסד דאצי' ולא מבחי' האור חסד דאצי', כי בבחי' אור חסד דאצי' מאיר הארת הקו הנ"ל שהוא בבחי' א"ס, ואיך ימצא ב"ג מבלתי ב"ג כו', אך ע"י בחי' ממוצע שהוא בחי' הכלי של

[תו"א¹⁷⁸ משפטים עח, ב: "והנה ההפרש בין אצילות לבריאה, כי באצי' איהו וחיוהי וגרמוהי כלא חד האורות והכלים בלתי בע"ג, משא"כ בבריאה מלאכים ונשמות נבראים ובע"ג..."] ע"ש, ועד"ז [תקס"ח ח"א ע' עג (הנחת אדה"א מהנ"ל): "והנה ידוע עיקר ההפרש בין בחי' אצי' לבריאה, שבאצי' שם הארת אור א"ס מאיר גם בבחי' הכלים, כמ"ש באצילות איהו וחיוהי וגרמוהי חד כו' באורות וכלים, להיות בחי' אצי' בחי' אלקות הוא ממש גם בבחי' הכלים המגבילים האור, משא"כ בבריאה בבחי' הכלי דע"ס שם מוגבל האור ממש. . שמצד בחי' האורות דע"ס דאצי' לא נק' ז"א עדיין בבחי' אדם, כי עיקר בחי' אדם היינו כשמתחלק האורו

שוליי הגליון

188) כ"ה במאמרי אדה"ז ענינים שם במהדו"ח ובמהדו"י: "מציאת".

באצי' איהו וחיוהי וגרמוהי חד, היינו עצמותו ואורו וכלים הכל חד א"ס¹⁹², וא"כ איך יכול להשתלשל עולמות ביי"ע שהם בעלי גבול, מ"מ בכלים דאצי' שייך לשון¹⁹³ בעל גבול אחרי¹⁹³ אשר ל' כלים דאצי' משתלשלין¹⁹³ ומחי' ביי"ע, והם מגבילים את האור . . ל' כלים דמל' דאצי' הם מגבילים את האור שלא להאיר בעולמות ביי"ע להיות הכל אין סוף...", ועד"ן] תק"ע ע' כא-ב (הנחת אדה"א מהנ"ל): "...באצי' אמרו דאיהו וחיוהי וגרמוהי ג"כ חד, דהיינו בין באורות בין בכלים שנק' חיוהי וגרמוהי כולא חד באחדות הפשוטה דא"ס, לפי שבחי' הקו והחוט מאיר בו אור א"ס, ומהארת הקו נמשך בכל האצי', אבל בין אצי' לבריאה יש מסך מבדיל הנק' פרסא או פרגוד כידוע, ושם נפסק הארת הקו כו'. וביאור הדברים היינו שבחי' הכלים דאצי' הן ג"כ בחי' אלקות ממש, כי לא שהן שורש התהוות בע"ג ככלים [נו"א: בכלים] דבריאה, אלא איהו וגרמוהי חד ממש . . אבל בבי"ע, שמבחי' הכלים נתהווה בחי' בע"ג ולא נק' איהו וגרמוהי חד כמו באצי'...".

[ביאור¹⁷⁸ קיד, ד – קטו, א ועד"ז במהדו"ח רכו, ג-ד]¹⁹⁴ – מתק"ע¹⁹⁵: "...שרש הראשון של

— שו"י הגליון —

ברגל מרגשת הנשמה אף שהגוף גשמי והנשמה רוחנית, כך ע"ס דבי"ע הם גופים וכלים לכלים דאצי' שנעשים נשמה להן)...".

(192) ראה עד"ז בהנחת אדה"א דלקמן בפנים: "כולא חד באחדות הפשוטה דא"ס". משא"כ בלקו"ת שבשוה"ג הקודם ליתא (וראה שוה"ג הבא).

(193) להעיר משינוי הלשון (ולכאורה גם המשמעות) שבלקו"ת שבשוה"ג¹⁹¹: "...בכלים דאצי' גם כן שייך בחינת גבול, ולכן שלשים כלים דו"נ דאצי' מתלבשים בבי"ע ממש ונעשים נשמה להן..." (וראה עד"ז שוה"ג הקודם). ובהנחת אדה"א דלקמן בפנים, לכאורה משמע יותר ככהנחת הר"פ שבפנים, ע"ש.

(194) ביאור "מאמר הזח"ג פנחס דרמ"ט ע"פ ובחודש הראשון" שבביאור¹⁹¹ להצ"צ שבשוה"ג 196 – ע"ש.

(195) להעיר שבדרוש ג"ש ר"ס א' מציין למאמר זה ("הג"ה ועמ"ש מזה באג"ה ד"ה איהו וחיוהי ובכה"ז פ' פנחס בדרמ"ט בענין אילת השחר מענין רל"ו אלפים כו' עכ"ה") – ואעפ"כ אינו מציין אליו לקמן שם בס"י-יא כשמביא דרושי אדה"ז (הנ"ל בפנים). ואולי הוא מפני

בכלים דווקא . . מצד בחי' האורו' עצמן הנה הם מיוחדים בעצמיו' המאציל, דשם אמרו דלאו דאית ל'י מכל אינון מידות כלל כו', והנה בחי' התחלקות הזאת אורות בכלים גם באצי' עדיין לא נק' אדם בבחי' כלים המגבילין¹⁸⁹ האור ממש, כי הרי באצי' אמרו דאיהו וחיוהי וגרמוהי חד כו', אלא דוקא כשמאיר האור מאצי' לבריאה, דהיינו בכלים דבריאה ששם מוגבל האור האלוקי בכלי' המגבילי' ממש, אזי נק' שם כמראה אדם...".

תקס"ט (מהדו"ח) ע' לז: "...וכמו"כ עד"ז למעלה בעולם האצי' ג"כ בענין סדר ההשתלשלות י"ס חב"ד זת"ז, והמדות עליונים שנק' ו"ק חו"ג נמשכו מבחי' ג"ר הנ"ל, היינו ע"י בחי' הדעת דוקא שמקשר ומחבר את הארת חו"ב לתוך המדות שלא יגבילו כלל על אור א"ס שמאיר בבחי' ח"ע דאצי', ולכן באצי' אף שיש שם בחי' אורות וכלים שנק' חיוהי וגרמוהי, עכ"ז עדיין בבחי' א"ס, שאין הכלים מגבילים כלל, ולכן אין שם יניקה לחיצוני', היינו מפני דעת שמתפשט בתוך המדות, משא"כ בהתלבשות המדות דאצי' בבי"ע, שהוא ע"י מסך ופרגוד המפסיק, שהוא בחי' שם אלקים שמבחי' מל' דאצי', אז אין הדעת העליון מתפשט בבי"ע, ולכן הם בבחי' בע"ג לפי שהכלים מגבילים...". שם ס"ע מה: "...ויובן זה קצת ע"ד דוגמא מעט מבחי' האצי' עתה, דהגם שיש שם ג"כ אורות וכלים והיכלות כו', עכ"ז אין הכלים מסתירים ומגבילים כלל על בחי' אור א"ס כנ"ל, וכמ"ש איהו וחיוהי וגרמוהי חד בבחי' א"ס ממש...".

[הנחות¹⁷⁸ הר"פ ע' קסט¹⁹⁰: "...והאף¹⁹¹ כי

— שו"י הגליון —

(189) אוצ"ל: "המגבילין".

(190) ביאור על ששים המה מלכות – הנ"ל בפנים המאמר ובדקדוקי תורה הערה 137.

(191) וראה עד"ז (אבל בשינוי המשמעות לכאורה – כמ"ש בשוה"ג 192, 193) בהנחה שבלקו"ת שה"ש מב, ב-ג: "...והגם שבאצי' איהו וחיוהי וגרמוהי חד, היינו עצמותו והאור והכלים הכל אחד, וא"כ איך יכול להיות מזה השתלשלות עולמות ביי"ע שהם בעלי גבול, מ"מ בכלים דאצי' גם כן שייך בחינת גבול, ולכן שלשים כלים דו"נ דאצי' מתלבשים בבי"ע ממש ונעשים נשמה להן (וכמשל הנשמה שמתאחדת עם הגוף, וכשיש מכאוב

"...דלכאורה צ"ל [- י"ל] בענין איהו וגרמוהי

שוליי הגליון

עכ"ד הפרד"ס . . רל"ו אלפים רבבות פרסאות . . ואפשר שבח"י הפרסאות אלו הוא בח"י השעור והמדה שנמדד מהכלים דע"ס להיות כן, וכן התפשטות האור והחיות בכי"ע, שהכלים מגבילים המשכת האור למטה, כן צ"ל לדברי הפרד"ס, וכמ"ש מזה ע"פ מאמר הזח"ג פנחס דרמ"ט ע"פ ובחודש הראשון [- ביאורה"ז דלעיל בפנים (ליד שוה"ג 194)], ועמ"ש בביאור ע"פ לבכתיני בפי שמונה ועשרים באמה, משמע ג"כ כדברי הפרד"ס...".

197 ועד"ז אדה"ז כתובים ח"ב ע' קלב-ג [קצה-ו] (הנחה אחרת מהמובא בפנים): "...וכמו דאיהו שהוא בח"י עצמותו הוא חד בתכלית אחדות הפשוט, כן חיוהי איהו ג"כ חד בבח"י אחדות הפשוטה. והנה כמו דאיהו וחיוהי חד, כן איהו וגרמוהי חד פשוט בתכלית אחדות הפשוט בבח"י א"ס. ולכאורה אינו מובן, הדלא ידוע שהכלי הוא המגביל את האור בבח"י גבול וקצבה בכדי שיוכל להיות נמשך ההשפעה למטה כמו שהוא, שכל בח"י השפעה הוא מכלים, כי חיצונית כלי דחכ"י דאצי"י הוא מתלבש בבריאה להיות חכ"י דבריאה, עד חכמת שלמה למטה שהיא בבח"י הגבול . . אבל מבח"י אורות בעצם לא הי' יכול להיות נשפע למטה, מאחר שהוא בתכלית אח"פ. והנה לפי זה יפלא מאד, מאחר שגם בח"י כלים הם ג"כ בתכלית אחדות פשוטה, האיך יכול להיות נשפע למטה בבח"י גבול, ואיך יכול להיות בח"י גבול מבח"י בלתי בע"ג, וכן מ"ש רל"ו אלף פרסאות שיעור קומה של יוצר בראשית כו', שהוא בח"י שיעור ומדה ברוחניות, הוא הכל בכלים אבל לא באורות, מאחר דאיהו וחיוהי חד כו', וא"כ איך שייך לומר ג"כ בכלים שיעור ומדה, מאחר דאיהו וגרמוהי ג"כ חד. והענין הוא דבח"י כלים הם בעצמם אינו גבול, דאיהו וגרמוהי חד, אבל הם גבול בפועל, שפועלי הגבול להיות נמשך למטה בבחינת גבול. והנה עדיין יקשה, מאחר שהם אינם גבול בעצם איך יכולי להיות פועלים הגבול. והענין [- אוצ"ל: והענין יובן] ממ"ש ביריעות אורך היריעה הא' כ"ח באמה כו' דהל"ל כ"ח אמות . . וכמו"כ יובן בבח"י כלים דאצילות שהוא ענין היריעות וקרשים שהוא בח"י הכלי של פנימי ומקיפים, שבח"י יריעות הם הכלים של מקיפים של בח"י ו"ק דאצי"י שהם בח"י אוהל, ובח"י קרשי הם בח"י כלים הפנימי דו"ק דאצילות, שהכלים בעצמן הם בבח"י [בלין] גבול, אך לצורך ההשפעה נמדד ע"פ מאמר קו המדה שנק' אמה, כמ"ש בגבריאל וקנה המדה הי' בידו, שלא יתגלה רק במדת [- במדה] וקצבה כדי להגביל האור שיומשך למטה בבח"י שיעור ומדה, וכן מ"ש רל"ו אלפי שיעור קומה של יוצר בראשית, הוא ג"כ בכלים שהם לצורך ההשפעה שהוא בבח"י מדה וגבול שנמדד ע"פ מאמר קו המדה הנ"ל, אבל בבח"י עצם הכלי אינו שייך לומר בח"י שיעור ומדה, דאיהו וגרמוהי חד. וזהו ענין יחוו"ת, שגם בח"י כלים הם בתכלית אח"פ בבח"י א"ס...".

הנשמות דאצילות הוא מבחינת פנימי[ות] הכלים דע"ס דאצי"י, על כן נקרא[ים] אחי[ם] ורעי[ם] בחי' האר' והמשכה שנמשך מע"ס ונקרא ג"כ בחי' אלקות דאצי"י, אבל אינם כמו ערך עצמיות הע"ס, גם לא כמו בחינת הכלים דע"ס, שהרי אמרו דבאצי"י איהו וחיוהי חד וגרמוהי חד, הכל אלקות גמור, פי' חיוהי הן בח"י האורות וגרמוהי הן בחינת הכלים כו'. וביאור הענין, ידוע בפי המאמר בשיעור קומה של יצ"ב שהוא רל"ו אלפים רבבות פרסאות וכו', שבחינת הפרסאות הללו היינו בח"י השיעור והמדה שנמדד מכת האלקית והתהוות המשכות [- האלקי התהוות והמשכות] אור לבי"ע, וזהו מבחינת הכלים דע"ס שהם מגבילים האור, ונקרא שיעור קומה כו'. ואמנם עכ"ז בחינת הכלים מתאחדים עם בחינת האורות והיו לאחדים ממש, וזה שכתב איהו וגרמוהי חד, והיינו ע"ד משל אברי האדם . . וכך יובן למעלה בבח"י הכלים דע"ס, כמו חסד דרועא ימינא וכה"ג שאר [ה]אברים והכלים שמתאחדים עם בח"י האורות שנמשכים מעצמות המאציל, וכמו דאיהו וחיוהי חד כך ממש איהו וגרמוהי חד, ואף על פי כן נמשך [ב]בח"י שיעור ומדה, כמו שיעור רל"ו אלפים רבבות פרסאות וכהאי גוונא, לפי שהכלים מגבילים ההמשכה למטה כו' וד"ל...".

תקע"א ר"ע צ: "...בבח"י אצי"י דעליה הוא דאתמר איהו וגרמוהי חד, גרמוהי הם בח"י כלים שהוא מיוחד בהן דהיינו שהם ג"כ בח"י אלקות, לפי שהגם שהכלים הם המגבילים והם מקורות דבי"ע, היינו שמגבילים להיות מזה התהוות הנכרא בעל גבול בכי"ע, אבל הם עצמן הם בבח"י אין סוף ממש, ולכן איהו וגרמוהי חד...".

מאמרי אדה"ז מארז"ל ע' שכח-ל [ועד"ז תקע"א ע' קצה-ז] (ביאור¹⁹⁶ לד"ה לבכתני)¹⁹⁷:

שוליי הגליון

שב' דרושי אדה"ז שהביא שם הם מפורשים יותר (וגם משנים קודמים – תקס"ב ותקס"ו).
196 וראה ביאורה"ז להצ"צ ח"א ר"ע עא: "...ספירות . . פי' שם בפרדס בשם י"א, שהוא ג"כ לשון מספר . . והמספר הוא מבעלי הגבול, ואף שאינם בעלי הגבול, בערך שרשם הפשוט בעלי גבול הם ובערך פעולתם אלינו

אורך היריעה האחת [כו'] ר"ח באמה¹⁹⁶ . . . לא אמר ר"ח אמות, דמשמע שאין כאן יותר, ובאמת אינו כן, שהן [- שהם] בלתי מוגבלים כלל¹⁹⁸ גם בבחי' הכלים, ומה שנק' מגבילים הוא רק בפועל בלבד [- לבד] ע"י [- ע"ד] מאמר קו המדה שנק' אמה, כמו אמה המודדות [- המודדות] כל שיעור ומדה, גם בדבר שאין בו מדה בעצם. וזהו פי' באמה, שהיא בחי' קו [- שהיא קנה] המדה שמודד הספירות באו"כ במקיפי' ופנימי' כידוע, אמנם עיקר מדידת [- מדידה] זאת היא [- הוא] רק לענין בחי' [ה]השפעה [בלבד] שנשפע ונמשך ע"י בחי' הכלים דמקיפי' [במקיפים] ופנימי' כו', דהיינו עד כמה יהי' בחי' התפשטות השפעתם . . . אבל לא לענין עצם מציאות הכלים, שאין בהם מדה ושיעור כלל, משום דאיהו וגרמוהי חד ממש כנ"ל. וא"כ מתורן גם קושי' דלעיל, איך יתכן ב' הפכי'ים]ם דגבול עם בבע"ג כו', מאחר דהגבול אינו בא מעצם הכלי' שהוא בבע"ג, רק שעיקר המדה מודדין בכלי' [- רק שע"י קו המדה מודדים בכלים] בחי' הגבול לענין ההשפעה וההתפשטות למטה [בלבד], וזה מ"ש [- וז"ש] רל"ו אלפי' רבבות פרסאות וכה"ג וד"ל... ע"ש.

[לקו"ת¹⁷⁸ שה"ש מג, ג-ד – מתקע"ב (שהובא לקמן בפנים בהמאמר¹⁹⁹ ובמילואים להערה 148²⁰⁰), ע"ש].

מאמרי אדה"ז פרשיות ח"א ע' קעז-ת²⁰¹:
 "...אמנם צרופי אותיות שלמעלה שבעולם האצי', אפי' צירופי אותיות שבבחי' סופא דכל דרגין טבעת וחותרם המלך בחי' מל' דאצי', וצירופי אותיות שבכלים דאצילות, הוא בבחי' יש מאין, דהיינו שאין הצירופי' מוטבעים שם בפ"מ ח"ו, רק בכח שיכול להיות צירופי' כאלו או כאלו, שזהו בחי' האצילות מושלל מהגבלה והטבעה בפועל, ואף שמל' דאצילות נק' חותרם וטבעת המלך, הוא כמשל צורת צירופי אותיות הראשוני' שבלב המשכיל החוקק לחקקם בגולם

שהן בחי' הכלים המגבילים האור כידוע, איך יתכן בהם בחי' היחוד האמיתי בא[ן]א"ס כמ"ש דאיהו וגרמוהי חד ממש, דהאורות הנק' [- דבאורות שנק'] חיוהי יתכן בחי' היחוד מאחר שאינם בבחי' הגבלה הרי מתאחדים באח"פ [כו'], אבל בחי' הגבול דכלים איך מתאחדים [- מתייחדים] באא"ס שהוא בבע"ג [- שבבע"ג], דאין ערוך כלל זע"ז כידוע. וא"א לומר [- ואא"ל] שהכלים ג"כ בבע"ג מאחר שאנו רואים בבחי' [- מבחי'] השפעתם למטה שהוא [ב]בחי' הגבול, כמו [ה]מלאכים דבריאה ויצי' כו' שאמר[ו] בהן [לשון] מהלך ת"ק שנה כו', [ו]גם על עצם בחי' הכלים דאורות [הרי אמרו לשון] שיעור קומה של יצ"ב [- יוצר בראשית] רל"ו אלפי' רבבות פרסאות וכה"ג, שזהו בחי' שיעור ומדה כו'. אך [הנה] הענין הוא, דגם שוודאי שזה אמת שבחי' [ה]השפעה הנשפע ונמשך מבחי' [- מן] הכלים בא בבחי' הגבול [-גבול] כנ"ל, אבל עצמיות [- עצמות] הכלים הם בבע"ג [- המה בל"ג], כן [- כי רק] לענין ההשפעה לבד הוא שנמשך מבחי' [- בחי'] גבול דוקא. ומ"ש לשון שיעור ומדה כמו רל"ו אלפי' רבבות פרסאות וכה"ג, היינו כך [- פרסאות, הוא רק] לענין ההשפעה בלבד [- השפעה לבד] שההשפעה מוגבלת, אבל מצד עצמם [- עצמן הן] בלתי מוגבלים כלל כו'. ולהבין זה איך יתכן ב' הפכי'ים]ם כאלה, שמבחי' בבע"ג בא [- יבוא] אור ההמשכה בבחי' הגבול [- גבול] שאין ערוך ביניהם, והדר[א] קושי' לדוכתיה [- לדוכתה], שכמו שמבחי' האורות לא יתכן התהוות בע"ג משום דאיהו וחיוהי חד כו', כך לא יתכן התהוות בע"ג מבחי' הכלים מאחר דאיהו וגרמוהי חד כו'. אמנם הנה באמת גם [ש]עצמות הכלים מיוחדים במאציל בבחי' א"ס ממש, מ"מ הרי נק' מגבילים אור כידוע, וא"כ איך שייך לקרותם בשם מגבילים [כו']. אך הענין הוא, דהגבלה זה [- זו] שנק' מגבילים אינו שם העצם כלל, רק שמגבילים [- שמגביל] בפועל בלבד, והם [- והן] עצמן בלתי מוגבלים. ודוגמא לדבר זה הוא מה שאנו מוצאים [- שמצינו] ביריעות המשכן דכתי'

(198) "כלל" – בתקע"א שם ליתא.

(199) ראה ציון רבינו שבדקדוקי תורה הערה 150.

(200) ובתרל"ח דלקמן בפנים אות ג (ליד שוה"ג 219).

(201) שבדקדוקי תורה הערה 152.

מדבר ה' וכו', שאין להם ערך וגדר הגבול ח"ו לשיתפשט ממנו בע"ג ב"ע עד עשי' גופני'). רק הענין הוא ג"כ כנ"ל, שיש ב' בחי' אתון וברבן ואתון זעירין, דהנה מלכותך מלכות כל עולמים, מל' דאצי' הוא ג"כ בבחי' צירופי אותיות שלזה נק' דבר ה', רק שהוא בחי' אתון וברבין, דהיינו בחי' צורות האותיות בכח וכו', שכל חיות התהוות פרטי הברואים שבבי"ע הכל הוא ע"י צירופי אותיות כמבואר בחינוך²⁰³ פ' י"ב²⁰⁴, ומקור²⁰⁵ ושורש הצירופי אותיות הם בבחי' דבר הוי' ומל' דאצי' צורות האותיות איהו וגרמוהי חד כו', דהיינו שאינו כ"א בחי' שאפשר להיות צירופי האלו לכשיתפשט אח"כ בבי"ע, אמנם בהיותה באצי' טרם ירדה בבי"ע, אין האותיות מוטבעי' בפועל ח"ו כ"א בכח ומקור ושרש שיוכל להיות כך או כך כו', וכמשל צורות האותיות שבנפש כנ"ל, שאין הטבעה בהם בפועל ויכולים להשתנות, כמו"כ כשהוא עדיין בבחי' סדכ"ד בבחי' אצי', יכול להיות שינוי ההטבעה להתגלות אברים²⁰⁶ אחרים, ונק' אתוין וברבין להיותם מבחי' אצי', וג"כ נקראו הבלים עילאין, כדאייתא בזוהר ז' הבלים וכו' הבלים עילאין, שאף שהבלי' הוא בחי' הכלים לצורות האותיות כנ"ל, מ"מ אף כלים דאצי' אינם מוגבלים ח"ו בפועל כמ"ש במ"א (וכידוע שלמ"ד כלים דמל' דאצי' נעשי' נר"נ לבי"ע כמ"ש במ"א). אך אח"כ בירידתה להיות ראש לשועלים בבי"ע בבחי' כח הפועל בנפעל, שבחי' מל' דאצי' בבחי' עצמותה אינה כ"א בחי' כה"פ

הטבעת, שאף שרצונו שיחקוק אלו האותיות, אפשר לו לשנות ולחקוק אותיו' אחרות, שהגולם של החותם מקבל כל הצורות וכנ"ל, וכמ"כ מל' דאצי' מקבלת כל הצירופי', עששית דמקבלת כל נהורין וכנ"ל . . . וכן ענין כלים דאצילות אינם בחי' כלים והגבלה ממש בפועל ממש ח"ו כנ"ל, שאין שם הגבלה והתחלקות ח"ו כידוע (שלמ"ד כלים דמל' דאצי' נעשי' נר"ן לבי"ע), רק בחי' כלים דאצי' הוא בחי' הגבלה בכח²⁰², כמשל אדם ההולך ג' אמות ועמד, הרי הוא בחי' הגבלה ע"כ ותו לא, מ"מ באמת אין זה הגבלה, שהרי הוא יכול לילך כמה אמות עוד, רק שהוא הגבלה בכח וברצון הנפש דהיינו שאינו רוצה לילך יותר, והגבלה שבכח וברצון אין נק' שום הגבלה, מאחר שאין מוטבע וכו', כמ"כ יבין המשכיל בבחי' אצילות הממוצע בין בחי' מאציל לנבראים, הכלים והצירופי' הם בבחי' כלים והגבלו' רצון הנפש, פי' שיכול להיות כך או כך וכו', ויכול לשנות הצירופי' כרצונו, שאין שם הטבעה בפועל ממש, כמ"כ צירופי אותיות שבמל' דאצילות מל' כלים שלה אין מוטבעי' כלל בפועל ממש, כ"א בכח כנ"ל בבחי' יש מאין (פי' שהיש וההגבלות הכלים מהותן מהאין, שעצמות מהות היש הוא האין, והאין תמיד ניכר בהיש, משא"כ בבי"ע שהוא יש מיש ממש, שמהות היש הוא יש ממש, וזהו עצמות פי' וענין יש מאין יש מיש והמ"י)...".

מאמרי אדה"ז ענינים ע' עח-פא [ועד"ז במהדו"ח ח"א ע' פו-ט]: "...כמו"כ יובן למעלה למשכיל בהשתלשלות העולמות בי"ע, אשר בדבר ה' שמים נעשו, בחי' מל' דאצי', כמאמר רז"ל ביו"ד מאמרות כו' וכמ"ש ויאמר אלקים כו', ומל' הוא א' ממדותיו ית' שאין לו ולמדותיו גדר הגבול ח"ו, ואיך יוכל להתהוות בע"ג שכל פרטי בחי' שבבי"ע הוא הכל בבחי' גבול כמ"ש במ"א (. . . משא"כ בעולמות בי"ע המתפשטים

שוליי הגליון

(203) היינו שער היחוד והאמונה "הנקרא בשם חינוך קטן" (כמ"ש בהתחלתו – עה, רע"ב).

(204) נו"א: י"ג. נו"א: י"ח [הערת המו"ל במאמרי אדה"ז ענינים שם]. ולהעיר מספר התניא ביבליוגרפי' (לר"י מונרדיין) ע' 15, שיש כתי' שבהם שער היחוד והאמונה נחלק ל"ג פרקים.

(205) להעיר מלקו"ת שבמילואים להערה 158 (ליד שוה"ג 249).

(206) כ"ה במאמרי אדה"ז שם. ואולי צ"ל: "ברואים" (ע"ד הלי' "פרטי הברואים שבבי"ע", "לפרטי בחי' הצירופי' ברואי' שבבי"ע", "להברואי' פרטי צירופי אותיות שבבי"ע", "פרטי הברואים שבהם" דלעיל ולקמן בפנים) או "נבראים" (ע"ד הלי' "אחר התלבשם בהנברא ממש" דלקמן בפנים), ויש לברר בכת"י.

שוליי הגליון

(202) ראה עד"ז מאמרי אדה"ז ענינים (מתקס"ז) דלעיל בפנים (ליד שוה"ג 186), מאמרי אדה"ז מארז"ל דלקמן בפנים (ליד שוה"ג 208) והגהות לד"ה פתח אליהו תרנ"ח שבשוה"ג 208. ולהעיר ממאמרי אדה"ז כתובים שבשוה"ג 208.

לפי שנפש מלאה אותיות, נפש הוא בחי' מל' דאצי' מלאה אותיות אתוין ורברבין, מלאה ממש ששם אין מוטבע בפועל כנ"ל, ובכל פעם מתחדשים צירופי' שונים חיות חדש, וא"כ גם בבי"ע יכול להיות שינוי ההטבעה עי"ז. . בחי' מלאה אותיות יכול להתגלות גם צירופי' אחרים וכו', וזהו בשכ"מ [- ברוך שם כבוד מלכותו] דייקא, יחודא תתאה, בחי' צירופי' אותיות המתלבשי' בבי"ע כנ"ל. . שאף בבי"ע בחי' אתוין זעירין חומר האותיות, מ"מ מאחר שבכל רגע נמשכי' צירופי' אחרים ונפש מלאה אותיות הנ"ל, א"כ הכל הוא בבחי' א"ס... "ע"ש.

וראה גם תו"א בראשית ג, א²⁰⁷: "...הנקרא בשמי הוא עולם האצילות שהוא נקרא בשמי ממש, ששם שורה אור א"ס ב"ה ממש ומתייחדים עמו בתכלית היחוד, דאיהו וחייהו חד ואיהו וגרמוהי חד, שהכל בטל ונכלל באור א"ס ב"ה ממש, ועל כולם נקרא שמו, שכולם הם בבחי' א"ס, הגם שאין ערוך אליו ית' (וכנודע שאדם דאצילות נקר' אדם דעשיה, בחי' עשי' גשמי') ואפילו עולם האצילות אינו אלא זיו והארה כו', רק שהארה היוורת נמשכת שם היא מתאחדת בלי שום פירוד והתחלקות, עד שכולם מלאים מן ההארה ההיא, ואין שם תפיסת שום דבר זולת ההארה ההיא. . עולם האצילות הוא שהאציל אור א"ס ב"ה והפריש זיו ואור

שולח הגליון

207) ועד"ז תקס"ז ע' לב-ג (הנחת אדה"א מהמובא בפנים): "...פי' בשמ"י היינו כללות עולם האצי' באורו וכלים שנק' שמ"י, כמ"ש בזהר תמיד דע"ס דאצי' נק' רזא דשמא קדישא כו', ומדוע [- אוצ"ל: וכידוע] המאמר דבאצי' איהו וחייהו וגרמוהי חד, פי' חייהו הן בחי' האורו' וגרמוהי הן בחי' הכלים, הכל מאירי' מהארת אור א"ס ממש. . ענין ע"ס האצי' כולן הוא ענין ובחי' הפרשת אור מאור א"ס, אבל מתאחדי' המה באור א"ס להיותם בחי' חלק נבדל ממנו, וע"כ אמר דאיהו, כלומר עצמו [- אוצ"ל: עצמו] אור א"ס, וחייהו שהן ע"ס שנק' אורות, וגם הכלים שלהם, הכל אחדו' א' כו', וגם הנה שבחי' התחלקות י' אורות היינו דוקא כשבאין בהתלבשות בי' כלים, אבל בעצם האורו' הרי אין בהן בחי' התחלקות עדיין, וכמאמר כו' ע"ס בלי מה כלומר בלי מהות, ומה שנקראי' בשם מהות, כמו מהות אור החכמה או מהות אור הבינה, היינו מצד התלבשותם בכלי"ם, אבל באורו' אין התחלקו' עדיין כידוע ומבואר במ"א...".

כו', משא"כ בבי"ע הוא בחי' בנפעל דייקא, אז נתהוו ונתגשמו האותיות בבחי' אתוין זעירין והבלין תתאין, בחי' חומר האותיות, כמשל אותיות המורגשים בפה הגשמי ע"י ההבל והקו"פ [- והקול פשוט] כו', שצורות האותיות עצמן מתלבשי' בהכלים וכו' להעשות נפרדים להיות מוטבעים בפו"מ, כמו"כ פרטי צירופי' אותיות מדבר ה' המשתלשלי' בבי"ע אחר התלבשם בהנברא ממש, שהם מוטבעים בפועל בכלים דבי"ע דלאו איהו וגרמוהי חד כו'. . ענין ב' בחי' שבמל' דאצי'. . בחי' מל' שבמל' דאצי' היוורת להיות ראש לשועלים בבי"ע בתוך תוכם ממש כו'. . בחי' חומר האותיות וצירופי' בפו"מ, משא"כ. . בחי' עצמי' שלה כשהוא בבחי' אצי', אף שהיא ג"כ בחי' צירופי' אותיות כנ"ל, מ"מ לא ראינו כל תמונה, שאין האותיות מוטבעים, כמשל צורות האותיות שבעצם הנפש בבחי' מקור וגילוי וכו'. . שאף שמצד המקבלים שבבי"ע יש תכלית וגבול ומספר לפרטי בחי' הצירופי' ברואי' שבבי"ע, וכמ"ש אלף אלפי', מובן שאף שרבים הם מ"מ הם נופלים תחת גדר המספר וכו', מ"מ מצד אמיתי' מדת מלכותו ית' אין תכלית ומספר וגבול כלל, ואין ואפס ממש, ואין שום דבר נפרד ולא נוסף כו', רק מדת מלכותו המיוחדת עם מהו"ע וכו' כנ"ל. . מדת הקב"ה אינו כן שאין לפניו צמצום וכו', רק להברואי' פרטי צירופי' אותיות שבבי"ע נדמה ונראה צירופי' אותיות רוח פיו ית' בבחי' צירופי' המתלבשי' בהבל בכלי המבטא להיות דברי' נפרדי', אבל לפי אמת אינם כ"א צירופי' שבמקור גילוי הנפש צורות האותיות אינם כ"א צירופי' שבמקור גילוי הנפש, צורות האותיות בחי' מל' דאצי' כנ"ל המיוחדת וכו'. ולהסביר יותר ענין יחו"ת שבבי"ע. . יובן למעלה למשכיל בחי' צירופי' אותיות שבבי"ע, שאעפ"י שהן בבחי' גבול ומספר דהיינו בחי' פרטי הברואים שבהם כנ"ל, מ"מ מאחר שהם נמשכי' ומתחדשי' בכל רגע ורגע ממקור צורות צירופי' אותיות דבר הוי' ממכ"ע בחי' מל' דאצי', שזהו חיותם והתהוותם האמיתי', א"כ גם הם בבחי' א"ס ממש, וכפי האמת הן הם אתוין ורברבין והבלין עילאין אותיות שבמקור הנפש מדת מל' דאצי', שהוא א' ממדותיו וכו'. וזה למטה עד אין תכלית, שגם בבי"ע הוא ג"כ בבחי' אין תכלית וסוף, והיינו

מאמרי אדה"ז ענינים ע' קפח [ח"א ע' רנ]:
 "הנה ידוע ענין כלים דאצי, דאיהו וגרמוהי חד
 בבחי' א"ס ממש, אך שרש ומקור הספי' דעשי'
 הם. ויובן ע"פ משל השגות הרב בעצמותו . .
 כאשר ברצון הרב להשפיל השגתו העצמות
 להמקבל, אעפ"י שעדיין לא השפילה בדבור,
 מ"מ הרי הושפלה אז השגתו העצמות ונקראת אז
 מקור ושרש השגות כלי המקבל, אעפ"י שאינה
 מוגבלת כ"כ בהשגות [- נו"א: כהשגות] המקבל,
 אבל מאחר שהיא שרש ומקור להשגות המקבל
 נק' בשם בחי' גבול לגבי השגות הרב העצמות
 כו', אעפ"י שהיא השגות הרב עדיין וד"ל, וזו
 היא מדרגות המקבל שישנה ג"כ בהמשפיע וד"ל.
 ועפ"י זי יובן למשכיל שכלים דאצי' הוא בחי'
 מקור כל הבע"ג, אעפ"י שהוא בחי' אצי' עדיין,
 מ"מ מאחר שהוא כח ההמשכה וההשפלה מן
 אלקות להיות בע"ג נק' בשם בחי' גבול שבא"ס,
 כי בכלל מאתים מנה, והרי יש בחי' הגבול ג"כ
 בא"ס, אבל אינו ממש גבול אלא בערך הא"ס נק'
 בחי' גבול שבא"ס וד"ל. והנה למ"ד כלים דאצי'
 הם כחות המשכות אורות אצי' הם בחי' א"ס
 ממש...".

שם ס"ע רכט [ח"א ר"ע שיא]: "...והענין
 שמדותיו של הקב"ה הן בחי' א"ס ממש,
 והמשכות החיות מהן מאין ליש הוא ההיפך
 מבחי' עצמותן ומהותן, שהם בחי' א"ס ואינן
 כלל אפי' מערך כח התהוות מאין ליש כו', אלא
 מבחי' הכלים שלהם יוכל להתפשט בחי' מקור
 חיים להיות מהוה מאין ליש, וענין הכלים ידוע
 שהוא בחי' ההגבלה של האור שהוא בחי'
 אותיות כמבואר במ"א, ואף דאיהו וגרמוהי חד
 בבחי' א"ס ממש, אך מפני שהם בחי' הגבלה
 וצמצום יוכלו להיות כח ומקור ההתהוות מאין
 ליש למטה בכי"ע כמ"ש במ"א...".

מאמרי אדה"ז מארז"ל ע' קסב-ג:
 "...שהאותיות יהי אור יהי רקיע הן הן המשכת
 החיות שנמשך ממל', דאצילות להוות מאין ליש,
 כח הפועל בנפעל . . והאותיות עצמן יהי אור הן
 מיוחדים ממש באלקות, כמו אותיות הנפש
 שמיוחדים ממש בנפש, אלא שנתפשטו להחיות
 עולמות נפרדים להוות מאין ליש, והוא הנק'
 גבול בפועל, שנראה הגבול בפר"מ ת"ק שנה כו',

בעולם ההוא, שיהי יכולת בהם לקבל זיו ואור
 או א"ס ב"ה הזה בבחינת יחוד, שיתיחד הכל
 בבחינת אור א"ס, דהיינו בבחי' אור וזיו הנמשך
 ממנו, וענין היחוד הוא בב' בחינות איהו וחיוהי
 איהו וגרמוהי, חיוהי הם האורות, דהיינו
 המקורות שמהן נתהוו חכמה וחסד כו',
 והמקורות הם אורו וחיות, שבאורו לא שייך
 עדיין בחי' התחלקות פרטים להיות נק' בשם
 חכמה או חסד כו' . . וגרמוהי הם הכלים
 המגבילים את האורות, שע"י הכלים הם עולים
 בשם חכמה או חסד כו', ואעפ"כ שורה בהם אור
 א"ס בבחינת יחוד, ונקרא חכמה דא"ס וחסד
 דא"ס כו'...".

בונה ירושלים ר"ע עט [מאמרי אדה"ז הקצרים
 ע' רנ, כתובים ח"א ר"ע קפג (ע' רלא)]:
 "...וברודים הם הצמצומים, חק נתן ולא יעבור,
 מיעוט אחר מיעוט דרך נקבים [- נו"א: שערות]
 וחלונות וצמצומים רבים, כדי שיוכל להיות כלים
 באצילות, כי מנקודים הי' שבירה ואף שהי' דרך
 צמצום גדול . . אך אם לא היו צמצומים רבים כו'
 לא הי' באפשרי עדין[ין] להיות בחי' כלים גבול
 ומדה, מאחר שנמשך מאור א"ס ב"ה כנ"ל, ולכן
 לא היו הכלים יכולים לסבול האור עד שהי' בהם
 שבירה עד עולם הברודים כנ"ל. וכל הנ"ל הוא
 בבחי' אצילות, דאיהו וגרמוהי חד והכל הוא אור
 א"ס ב"ה ממש, רק שבכלים הוא דרך מיעוט,
 אבל שיתהוה אח"ז יש גמור, דהיינו בריאה יצירה
 עשי', נז' בע"ח שהם כלא ממש בחי' נקודה חדא
 בלבד לגבי מלכות דמלכות דאצילות, דהיינו
 מדרגה התחתונה שבבחי' עצמות אור א"ס
 דבכלים דאצילות, לפי שהיש גמור אינו ממהות
 וערך אלקות כנ"ל [- נו"א: כלל וכלל]...".

אתהלך לאזניא ע' פז-ח: "...ענין רוח פי' ית'
 המהוה כל צבא השמים בעלי גבול, דהיינו ד'
 מחנות, מחנה מיכאל הוא דעת מצומצם באלקות,
 שאופן דעת זה יוליד האהבה והתשוקה שלו
 המוגבלת, וא"כ גם הדעת שלו מוגבלת ואין לו
 ערוך לגבי מקור ההשגה אלקות זו, שהרי הוא
 בלתי בע"ג במדת מלכותו ית' שהוא אחת
 ממדותיו, דאיהו וגרמוהי חד בבחי' א"ס
 ממש...".

[- אלקי²¹⁰] בבחי' זיו והוד בלבד, יש מספר זמן ומקום בבחי' ²¹² עולם שנה נפש [כידוע²¹⁰], אבל מצד הארת עצמות האצילות לתבונתו אין מספר כתיב, וגם העולמות²¹³ והצמצומים שנמשכו [- שנמשך²¹⁴] מאתו אין להם מספר כלל, כמו שהוא בעצמו בבחי' [- בבחי'²¹⁴] א"ס כו' עכ"ל בד"ה עלי באר דתקס"ד, וא"כ לפ"ז תוכן התירוץ, שבאצילות העולמות הם א"ס ושם הוא בחי' היש מספר לגודויו, אבל בכי"ע הוא בבחי' המוציא במספר צבאם בבחי' גבול, והיינו לפי שהתהוות בי"ע רק מבחי' מל' דאצי' בחי' שם והארה, וגם בחי' מל' מאיר בבחי' רוממות והתנשאות ובבחי' ריחוק... "ע"ש.

תרל"ח ע' ב-טו²¹⁵ (שכנראה מיוסד על אוה"ת וארא הנ"ל): "...מ"ש ועלמות אין מספר א"ת ועלמות אלא ועולמות אין מספר, שצ"ל מאחר שהם עולמות ה"ה בע"ג והאיך יתכן שיהי' בלי מספר כלל, ומקרא מלא כתי' המוציא במספר צבאם שהם בבחי' מספר וגבול. . הענין הוא, דהנה בבחי' זיו והארה המאיר מאתו ית' להוות ולהחיות בחי' עולמות, והנבראי' בע"ג ותכלית, הנה בבחי' הארה זו וזיו זה שייך בחי' מספר, משא"כ בבחי' אוא"ס שלמעלה מבחי' הזיו וההארה המצמצמת וכן המתפשטת להוות ולהחיות העולמות בי"ע הוא בלי מספר, כ"ה דברי רבינו ז"ל²¹⁶. וצ"ל שמפרש שבחי' בי"ע ובחי' שרש ומקור המצמצם להוות בי"ע הוא בבחי' מספר, משא"כ בחי' האצי' מה שלמעלה משרש התהוות בי"ע הוא בבחי' בלי מספר כו' . . הענין יובן ע"פ מה שכ' העב"ה ק, שאוא"ס הוא שלימותא דכולא. . והגבול הנמצא ממנו תחילה

שוליי הגליון

- (211) כ"ה גם באוה"ת ויצא (ח"ה) תתנה, סע"א (שכנראה מיוסד על תקס"ד שם).
- (212) "בחי'" - כ"ה גם בתקס"ד שם. אבל באוה"ת חקת שם: "בבחי'". ובאוה"ת ויצא שם ליתא.
- (213) כ"ה גם באוה"ת ויצא וחקת שם. אבל בתקס"ד שם: "העלמות" (ואולי הוא טעות הדפוס).
- (214) כ"ה בתקס"ד ואוה"ת ויצא וחקת שם.
- (215) חלק מהבא לקמן נמצא (בשניוים) גם בתרכ"ז ע' פה-ז [צה-ז], תרכ"ח ע' קמד-ו.
- (216) לכאורה הכוונה לדברי אדה"ז בד"ה עלי באר תקס"ד שהובא לעיל בפנים באוה"ת וארא, ע"ש.

והוא נק' יחודא תתאה אתוון זעירין בחי' בשכמל"ו בחי' בי"ע כח הפועל בנפעל. וכשם שיש גבול בפועל שהם אתוון זעירין, כך יש גבול בכח²⁰⁸ שנק' אתוון רברבין יחודא עלאה, שהם כלים דאצילות, שיש אורות וכלים באצילות שלמ"ד כלים דאצילות הן מקור לבי"ע, יו"ד כלים פנימיים הן מקור לבריאה, יו"ד כלים אמצעיים ליצירה, יו"ד כלים חיצוניים לעשי', וכלים דאצילות הם מיוחדים ממש, וענין כלים דאצילות הוא בחי' אותיות, למשל כח היד שיש בידו לכתוב ד' שורות, וכשכותב ב' שורות ופוסק זה נק' גבול בפועל, ומחמת מה פוסק? מחמת שנקמץ בעצמות הנפש שלא להיות נמשך כח ביד לכתוב עוד, וזה נק' גבול בכח²⁰⁸, שמגביל כח היד מלהיות נמשך, והגבלה זו אינה נק' הגבלה אמיתית, שאם ירצה לא יקמוץ בעצמיות הנפש ויומשך עוד כח היד לכתוב. . וכמו"כ הוא בחי' כלים דאצילות שהם בחי' גבול, ואורות וכלים שבאצילות הם מיוחדים ממש, מחמת ששניהם נמשכו מהעצמיות שאינם הגבלה אמיתית...".

ג. וראה אוה"ת וארא ר"ע ריז: "...כתיב היש מספר לגודויו, והרי כתיב המוציא במספר צבאם. . במ"א מצאתי כתוב בשם רבינו ז"ל בזה"ל²⁰⁹, הענין הוא [כנ"ל²¹⁰], דמה שבא האור האלקי²¹¹

שוליי הגליון

- (208) להעיר ממאמרי אדה"ז כתובים שבשוה"ג 197: "...דבחי' כלים הם בעצמם אינו גבול, דאיהו וגרמוהי חד, אבל הם גבול בפועל, שפועלי' הגבול להיות נמשך למטה בבחינת גבול...". מאמרי אדה"ז פרשיות דלעיל בפנים (ליד שוה"ג 202): "...בחי' האצילות מושלל מהגבלה והטבעה בפועל. . וכן ענין כלים דאצילות אינם בחי' כלים והגבלה ממש בפועל ממש ח"ו כנ"ל. . רק בחי' כלים דאצי' הוא בחי' הגבלה בכח, כמשל אדם ההולך ג' אמות ועמד. . שהוא הגבלה בכח וברצון הנפש. . והגבלה שבכח וברצון אין נק' שום הגבלה...". הגהות לד"ה פתח אליהו תרנ"ח דלעיל בפנים (ליד שוה"ג 183): "...כמ"ש בהביאור דושבתה הארץ דתקס"ב [דלעיל בפנים], שהכלים דאצילות הם רק בחי' גבול בכח ולא בפועל, ובחי' גבול בכח הוא בחי' א"ס ובל"ג בעצם כו'".
- (209) נדפס (בשניוים) - כפי שיצויין בחצאי ריבוע לקמן בפנים] בתקס"ד ס"ע קסד, ועד"ז אוה"ת חקת (ח"ה) ס"ע א'תרמא [ח"ג ע' 53].
- (210) כ"ה בתקס"ד ואוה"ת חקת שם.

החופה כו'. אך הענין הוא דאם היות שהגבול הנמצא ממנו תחילה הם בחי' הכלי', מ"מ ה"ה אצי', שבכללה אצי' הוא בחי' אלקות . . ואינו בערך הנבראי' כלל, כי זהו בחי' כח הגבול שבא"ס שאינו בערך כלל בחי' גבול הנברא, רק מפני שמ"מ ה"ז בערך הא"ס לגבול יחשב, לכן מועיל כיסוי בחי' נעל שהוא המלאך סנד"ל . . דהנה מ"ש העה"ק שגבול הנמצא ממנו תחילה זהו בחי' הכלים הוא לפי שהם מגבילי' שזה חכ' וזה חסד, אמנם עצם בחי' החסד יכול להתפשט בלי גבול ממש, כי בחי' גבול הזה הוא בחי' הגבול שבא"ס, שבהכרח שיש בבחי' גבול זה גם כח הא"ס ג"כ, והיינו שא"ס להתפשטותו, ולא הונח עליו שם גבול אלא מה שהוא מגביל שזה חסד ולא גבורה וזה גבורה ולא חסד, אמנם התפשטות בחי' החסד הי' יכול להתפשט בלי גבול. וכן משמע מל' רבינו ז"ל בד"ה מה יפו פעמיך הנ"ל וז"ל, אך עכ"ז הי' יכול העולם להתפשט בלי גבול וקץ, והיינו שגם מבחי' המל' הי' יכול להתפשט בלי גבול וקץ, לפי שבחי' המל' היא ממדותיו ית' שאין קץ להתפשטותו, ולא הונח עליהם ש' הגבלה כ"א במה שמגבילי' להיות זה חסד וזה גבורה . . בענין הגבלת בחי' הכלים זהו הגבלתן לבד, אמנם התפשטותן יכול להיות בלי גבול ממש, ולכן צריכי' לנעל הוא המלאך סנד"ל כו' . . דהנה כתי' גדול אדונינו ורב כח ולתבונתו אין מספר, פ"י ורב כח יובן ע"פ מ"ש בפרקי היכלות ששיעור קומה של יוצר בראשית רל"ו אלפים ריבוי רבבות פרסאות, כחשבון גימ' ורב כח . . ופ"י יוצר בראשית הוא בחי' ההארה המהוה כל התהוות הנבראי' שנבראו בששת ימי בראשית . . וא"כ הרי גם שרש המהוה ומחי' בי"ע הוא בבחי' מספר, והיינו כנ"ל שבחי' הארת המל' שמתצמצם להיות שרש ומקור לבי"ע הוא ג"כ בבחי' מספר, ואפ"ל אפי' הארת ז"א שמאיר במל' לצורך התהוות העולמות הוא ג"כ בבחי' מספר . . אבל לתבונתו אין מספר, פ"י תבונה הוא בן ובת, והיינו בחי' ז"א ומל', כמו שהם באצי' ואינם בחי' מקור כלל לבי"ע, אינם בגדר מספר כלל . . וביאור ד"ז אפשר לבאר בשני אופנים, הא' ע"פ מ"ש בזהר"ק . . שיש ב' בחי' במל', הא' היא בחי' חיצוני' המל', והב' היא בחי' פנימיות המל', שבחי' חיצוני' המל' דהיינו מה שיורדת לבי"ע

זהו בחי' הכלי' דע"ס . . שבאמת בהאור לא יש שום הבדל והפרש בין אור החכ' לאור החסד עד"מ, שהאור שוה בכלום . . וההבדלה שבניהם²¹⁷ זהו מצד הכלים . . וא"כ יתכן לומר גם על בחי' הזיו המהוה בי"ע שהוא כח מוגבל, מאחר ששרשו מהכלי' דמל' דאצי' . . ונמצא מה שפי' שהכח המהוה בי"ע זהו ג"כ מוגבל הכוונה על בחי' הכלי', ובחי' האצי' שלמעלה מהתהוות בי"ע הכוונה על בחי' אורות דאצי' שהם בלי מה כו'. ועו"ל שגם בהארה המאיר מבחי' היחוד דאיהו וגרמוהי ג"כ שייך בה בחי' מספר, מאחר שהארה זו נמשכת מבחי' היחוד עם גרמוהי כו', אבל בחי' איהו בעצם שהוא עיקר המהוה והוא כל יכול שממנו נמשך להוות היש הגשמי זהו בלי מספר, וכ"מ לשון רבינו ז"ל שהארה הנמשכת מאתו ית' להוות בי"ע הוא ג"כ בבחי' מספר, פי' שהגם שהארה זו נמשכת מאתו ית' היינו בחי' איהו, מ"מ מאחר שנמשך ע"י בחי' היחוד עם גרמוהי שייך בה בחי' מספר. וי"ל שהארה זו היא בחי' כח הפועל בנפעל שזהו בחי' מספר, אבל הפועל עצמו הוא בלי מספר כו' . . והנה קוטב דרוש זה הוא לפי מה שאמר רבינו ז"ל בדרוש זה²¹⁸ ע"פ דיעה זו, והוא כפי מה שאמר בדרוש מה יפו פעמיך בנעלי' הנדפס בלק"ת, וז"ל שם בפ"ב²¹⁹, והנה ענין בחי' כו', צ"ל תחלה ענין ההשתלשלות כו' הוא ע"י מדותיו ית' כו', עכ"ז מהשתלשלות חסד עליון לא הי' יכול להתהוות בחי' יש ובע"ג בבחי' נפרד, רק אדרבה ביטול לגמרי כמשל זיו השמש בשמש, אך עיקר ההתהוות הוא ע"פ מדת המל' כי אין מלך בלי עם כו', אך עכ"ז הי' העולם מתפשט בלי גבול וקץ, ושיהי' התהוות בבחי' גבול מהלך ת"ק שנה הוא ע"י המלאך סנד"ל החופה כו' את בחי' מל', להיות בבחי' גבול מוגבל כמו מהלך ת"ק שנה כו', יעו"ש . . ויובן ד"ז גם לפי מ"ש לעיל בשם העה"ק שהגבול הנמצא ממנו תחילה זהו בחי' הכלי' דע"ס, וא"כ למה צריכי' למלאך סנד"ל

(217) "שבניהם" – כ"ה בתרל"ח שם.

(218) לכאורה הכוונה לד"ה ויצוים תקס"ח שכנראה עליו מיוסד המאמר באוה"ת וארא ותרל"ח שבפנים.

(219) לקו"ת שה"ש מג, ג-ד – שבציון רבינו שבדקדוקי תורה הערה 150.

בחי' הגבול שבהם לבד, אבל מ"מ גם חסד זה יכול להתפשט בלי גבול, שהרי אצי' הוא אלקות, רק שבזה הגבלתם שהחסד אינו גבורה. . אך הנה דרוש זה נאמר לפי שטה הא', שבי"ע הם בחי' גבול, וגם כח המהוה ביי"ע כו' כנ"ל, ובאצי' הוא בלי גבול כו'... ע"ש בארוכה.

תרנ"ח ע' קצא-ב: "...הכלים הם מגבילים את האורות והם בחי' כח הגבול שבאצי', ועם היות שבאצי' עצמו אינם מגבילים לגמרי, דהאורות דאצי' גם בהתלבשותם בבחי' הכלים א"ס להתפשטותן, והכלים מגבילים רק להיות בחי' חסד וגבורה כו', אבל החסד הוא בבחי' התפשטות בבחי' בלי גבול כו', הנה באמת אינו דומה בחי' הבל"ג דהאורות לאחר שמתלבשי' בהכלים לכמו שהם קודם התלבשותם בכלים, דהרי מ"מ כשנאצלה ספי' החסד הרי כוללת בתוכה גם מדת הגבור' ונותנת מקום לאצי' ספי' הגבור' כו', והיינו מפני שמ"מ הכלי מגביל את האור היינו באיזה אופן נמשך אור החסד כו', ומאחר שיש בו ההגבלה שנמשך באופן כזה, (דאם היות שבזה האופן יכול להיות התפשטות החסד בבחי' בלי גבול כו', מ"מ) הרי שייך בו אופן אחר ששם אין החסד מאיר ומתפשט ונותן מקום למדת הגבור' כו', וכן בשארי ספי' כו', ועוד דזה שהכלים דאצי' אינם מגבילים כ"כ בחי' האורות, דגם לאחר התלבשותם מ"מ א"ס להתפשטותן, זהו באצי' עצמו שאינם מגבילים להאורות דאצי', אבל מ"מ ה"ה שרש ההגבלה דבי"ע, שההגבלה דבי"ע הוא בחי' גבול ממש ושרשו מבחי' הכלים דאצי' כו', והגם דלכאור' אינו מובן מאחר שבאצי' הם בבחי' בל"ג עד שאינם מגבילים את האורות, וא"כ איך יומשך מהם ענין ההגבלה בבי"ע, אך באמת יותר אינו מובן איך אין הכלים מגבילי' את האורות דאצי' באצי' עצמו, דהרי בהכרח לומר שהם בחי' כח הגבול, וכמ"ש בעה"ק ח"א פ"ח דא"ס הוא שלימותא דכולא, וכשם שיש לו כח הבלתי גבולי כך יש לו כח הגבול, וא"א לומר שהגבול הנמצא ממנו תחלה הוא העוה"ז שהוא חסר מהשלמתו, ר"ל שחסר בו גילוי בחי' הכח הבלתי גבול שנק' כח השלם שהו"ע בחי' גילוי אלקות כו' כמ"ש אח"כ, אלא בהכרח לומר שהגבול הנמצא ממנו תחלה הם הספי', ר"ל הכלים שיש בהם כח

להחיותן. . ובחי' פנימיות המל' שאינה יורדת כלל. . ויובן זה ע"פ מ"ש במ"ח דפי' כנס"י. . שהוא בחי' פרצוף המל' שבתוך פנימיות דז"א, ושם הם שוים כי היא גדולה כמוהו ממש כו', וז"ע כלת משה. . שמה שנמשך מבחי' המל' להוות ביי"ע זהו רק מבחי' פרצוף המל' שהוא בחי' חיצוני' המל', אבל בחי' פנימיות המל' הוא למעלה ממקור המהוה ביי"ע, בחי' כלת משה שזהו בלי מספר כו'. . ונמצא כי מה שמתגלה בע"מ זהו רק בחי' חיצוני' המל' כו', אבל בחי' פנימיות המל' כלת משה א"א להתגלות בדבור, וה"ז בלי מספר כו'. . הב"י²²⁰ יכולי' להבין ד"ז ממ"ש במ"א שיש ב' בחי' במל' ונק' ים ויבשה, יבשה זהו מה שנעשה מקור לבי"ע, אבל בחי' ים זהו למעלה ממקור המהוה ביי"ע, ונק' ים סוף סופא דכ"ד דאצי', גם פי' ים ע"ש שמעלים אורות דאצי' בתוכו, ע"ד כמו הים שמכסה על הנברא' שבו, ובחי' זו דמל' אינו שייך בחי' מספר כלל. ומ"מ י"ל ששני הדרכים ענין אחד הם. . אמנם בבחי' פנימיותם אינו שייך כלל בחי' מספר, וכמשנת"ל שגם מצד הכלים שמגבילי' שזה חסד וזה גבורה, עכ"ז יכול להיות התפשטות החסד בלי גבול ממש כו', ולכן תבונה בן ז"א ובת מל' כלת משה כמו שהם באצי' הם בלי מספר. . יש עוד פי' בענין ולתבונתו אין מספר על בחי' בינה, דהנה מה שנת"ל זהו לפי רבינו ז"ל באה"ק סי' ק' ד"ה איהו וחייהי חד, שחייהי הם האורות וגרמוהי הם הכלים די"ס דאצי', שהם בבחי' גבול עכ"פ שזה חכ' וזה חסד כו', ומ"מ א"ס להתפשטותם כנ"ל. אמנם בכתבי האריז"ל נת' חייהי הוא בחי' חב"ד האורות והכלים וגרמוהי הם בחי' זו"נ האורות והכלים. . ונמצא כי פי' ולתבונתו אין מספר לפי שיטה זו יתפרש על בחי' בינה, משא"כ ז"א הם שרש ומקור הגבול. . וכ"ש כלים דז"א הם בבחי' גבול. . לפי שיטה הא' האורות אינם בכלל גרמוהי כלל אפי' אורות דז"א, וגם הכלים אם היותם כ"א בחי' בפ"ע זה חסד וזה גבורה עכ"ז א"ס להתפשטותם, ע"כ גם הם בלתי גבול, רק שנמצא בהם גם כח הגבול שזה חסד וזה גבורה, וזהו

אוא"ס המאציל . . . דהאורות הן בבחי' אין וביטול גמור, כי בהאורות נרגש בחי' האין האמיתי דאור המאציל, ולזאת הביטול שלהם הוא בבחי' ביטול גמור כו', ולזאת בחי' היחוד שלהם הוא בבחי' תכלית היחוד וההתכללות באוא"ס המאציל עד שאינן בבחי' חכמה וחסד ממש כו', דאם נאמר שהן בבחי' חכמה וחסד ממש, ה"ה בבחי' מהות ומציאות דבר שיאמר עליו כי הוא זה, א"כ איך הם בבחי' יחוד עצמי עם המאציל להיות בבחי' חד ממש כו', אלא בהכרח לומר דלהיות שנרגש בהם בחי' האין האמיתי ה"ה בבחי' ביטול גמור בבחי' העדר המציאות לגמרי, ולזאת הן בבחי' יחוד עצמי כו', אבל בהכלים אינו נרגש כ"כ בחי' האין האמיתי דאור המאציל, והביטול שלהם הוא בבחי' ביטול היש לבד, ולזאת הן בבחי' מציאות חכמה וחסד כו' ואינן בבחי' יחוד עצמי כמו האורות כו'. ומאחר שהאורות אינן מוגבלים ממש בבחי' ע"ס ממש, מכ"ש שאינן מוגבלים בהמשכתן והתפשטותן שהוא בבחי' א"ס כו'. אמנם באמת גם אם נאמר שהאורות הן בבחי' ע"ס חכמה וחסד כו', מ"מ אין סוף להתפשטותן, וכמ"ש במ"א דכל גילוי אור בהכרח שיהי' בו פרטיים [- פרטים], ומ"מ כל אור פרטי הוא בבחי' א"ס כו', וכמו"כ בהאורות דאצילות הגם שהן אורות פרטים מ"מ התפשטותן הוא בבחי' א"ס כו' (כי מה שנוגע כאן לעניינינו הוא שהתפשטותן הוא בבחי' א"ס והכלים מגבילים להיות המשכתן בבחי' גבול כו'), (ומ"מ צ"ל ג"כ שזהו מצד היחוד במאצילן, דהלא הן המשכה שבבחי' גבול ומדה, וא"כ מה שהן בבחי' א"ס להתפשטותן זהו מצד היחוד והדביקות במקורן, אמנם לפי השטה דהאורות פשוטים מוכן הענין בפשיטות, שהאורות הן בלי גבול והכלים הן המגבילים את האורות, הן בעצם מהותן והן בהתפשטותן כו'), ונמצא דעיקר הגבלת האור הוא ע"י הכלי. והנה למטה בבחי' כח החיות האלקי שבנבראים אנו רואין שהוא בבחי' גבול וקצבה ממש, שהרי כלה כחו ושפעו במהות הנבראים, כמו שמים וארץ שנקצב ונגבל מהותם במדה ושיעור, ומן הארץ לרקיע מהלך ת"ק שנה, עובי כל רקיע כו', וממילא גם הכח המתלבש בתוכם להחיותם נמשך בהם בבחי' הגבלה וצמצום כדי חיותם לבד, וזה מוסכם מכל החוקרים שא"א שיהי' כח בלתי מוגבל מלובש

השלם וכח החסר כו' יעו"ש, ומאחר שהם בחי' הגבול למה אינם מגבילים באצ"י עצמו. אך הענין הוא שהכלים דאצ"י הם בחי' כח הגבול הכלול בעצם האור דאצ"י, דהיינו בכח הפועל עצמו, דבכדי שלא יומשך האור יותר מדאי ויהי' בו צמצום ועכבה לעכב ולעצור את כח השפע, יש לזה בעצמות כח מיוחד לצמצם כח העצמות, וזהו"ע הכלי כו'. ויובן זה עד"מ באדם התחתון כשפועל בכח שבידו לכתוב וכדומה . . . והנמשל יובן מזה בכלים דאצ"י, דאם היות שהן כח הגבול, מ"מ הוא רק כח המגביל שבעצם האצ"י שפועל בהאור קודם שנמשך לבי"ע שיומשך לבי"ע בבחי' מדה וגבול כו', וכל הכלול בהעצם הוא כמו העצם שאינו בחי' גבול באמת, כ"א פועל שההשפעה שנמשך ממנו יהי' בבחי' גבול, והיינו בבי"ע שהוא חוץ לעצם האצ"י, אבל באצ"י עצמו אינו בבחי' גבול אמיתי כלל כו' (ולפי"ז י"ל שגם אם נא' שהכלים מגבילים את האורות באצ"י גם בענין התפשטותן כו', שכן הוא לדיעה א' כמ"ש במ"א, מ"מ אינו בחי' גבול אמיתי, שזהו בחי' הגבול שעושה בעצם כח הפועל, וכל מה שבעצם הפועל ולא נתגלה עדיין חוץ לעצם ה"ה כמו העצם עדיין כו', ואינו בחי' גבול אמיתי כו'). ונמצא מוכן דכלים דאצ"י הגם שאינם מגבילים באצ"י עצמו, מ"מ ה"ה פועלים ההגבלה בבי"ע דשם יש בחי' הגבלה ממש, שהכלים דבי"ע מגבילים ומעלימים ממש על האורות שאינם נראה ונגלה כלל כו' . . . ושרש הענין באצ"י בבחי' כלים דאצ"י שהם בחי' כח הגבול כו'...".

תרס"ו ע' קצ-קצג [ועד"ז במהדר"ח ע' רנג-ז]:
 "...ויובן עפמשנ"ת במ"א בענין הכלים דאצ"י, דידוע דענין הכלים הוא המגביל את האור והשפע (שם מבואר ע"פ השיטה שהאור הוא בבחי' פשיטות בבחי' בלי גבול והכלים הם בחי' גבול כו', וי"ל שיבואר גם לפי מש"כ שגם בהאורות יש ע"ס וכמשי"ת). דהנה הגם שנת"ל דהקו הוא המשכה בבחי' מדה וגבול והאורות דאצילות הן בבחי' ע"ס כו', מ"מ ה"ה בבחי' אורות שמעין המאור ואינן בבחי' גבול ממש, שיכול להיות התפשטותן בבחי' א"ס, וגם אינן בבחי' חכמה וחסד ממש כו', והיינו לפי שהאורות מתייחדים עם אוא"ס המאציל . . . היחוד שלהם הוא הביטול מה שהן בטלים אל

מוגבל ממש במדה וקצבה), אבל מאחר שמצד כח הפועל אינו הגבלה הכרחית כ"א רצונית, הרי הכח המגביל אינו גבול אמיתי כו', והב' דמה שמגביל בפועל זהו כאשר האור נמשך חוץ לאצילות היינו שההשפעה שבבי"ע תהי' בבחי' גבול, אבל באצילות²²¹ גופא אינו בבחי' גבול בפועל כ"א גבול בכח, וגבול בכח אינו הגבלה כו', ולכן גם כמו שמתלבשין בהכלים ה"ה בבחי' א"ס להתפשטותן כו', וגם עם היות שמגבילים את האור להיות בבחי' חכמה וחסד אין זה בבחי' הגבלה ממש, וכידוע שגם כמו שהאורות מלובשים בכלים הנה בעצם הן בבחי' פשיטות ממש, רק נראים כגוון הכלים כו', וכמ"ש בפרדס המשל ממים שבכלים כו' וכמ"ש במ"א. וזהו שאמרו בפרקי היכלות, שיעור קומה של יוצר בראשית רל"ו אלפים פרסאות, וכ' הפרדס שע"ד ספ"א דאין הכוונה פרסאות ממש בענין כמות ח"ו, אלא הלי' נגזר מל' פריסת מלכותך, והכוונה ניצוצות מתפשטים ממנו לכל צד כו', עכ"פ מספר רל"ו אלפי' פרסאות הוא לכאורה כענין ל' מהלך ת"ק שנה בנבראים בענין הגבול, אך באמת אינו דומה כלל כי בנבראים החיות מוגבל ממש בבחי' הגבלה בפועל, אבל ענין רל"ו שבכלים אינו שהם מוגבלים בכך בפועל, כ"א הכוונה מה שיש בכחם לעצור ולהגביל המשכת כח הפועל הנמשך בתוך הנפעל שלא יומשך רק בגבול זה, אבל לא שיש ח"ו גבול זה באצילות, כי באצילות הוא רק בחי' כח הגבול, היינו גבול בכח לא בפועל, וההגבלה בפועל היא בהמשכת האור בבי"ע לא כמו שהוא באצילות כו'. והגם שנת"ל (בהתחלת הדרוש ובד"ה וילך איש) דלמעלה אין כח חסר פועל כו', וא"כ הרי הגבלה בכח היא הגבלה בפועל, באמת כן הוא, מ"מ הרי הפועל הוא לפי אופן מדרי' הכח דוקא . . . וכמ"ש בסש"ב פמ"ח דהידיעה שהקב"ה יודע את כל הנבראים מקפת כל נברא ונברא מראשו ועד תחתיתו ותוכו ותוך תוכו הכל בפועל ממש כו', וידיעה זו היא חיות כל נברא והתהוותו מאין ליש כו', ומבואר שם דזהו בחי' סוכ"ע שאינו בא

בגוף וכלי שהוא בע"ג . . . וא"כ בכלים דאצילות אם נאמר שהן בחי' גבול ממש, איך מתלבש בהן האור שבבחי' א"ס וכלי גבול, מאחר שא"א שכח בלי גבול יתלבש בגבול, וא"כ גם הכלים דאצילות אם נאמר שהן כמו גבול דבי"ע ח"ו איך מתלבש האור א"ס בהם בבחי' התלבשות ממש כו'. אך הענין הוא, דבאמת אע"פ שהכלי היא המגביל את האור, אין ערוך כלל לגבול החיות אלקי שבנבראים לענין גבול שבכלים דאצילות, הגם שיקראו שניהם בשם א' וכלי' גבול כו', בהיות כי הגבול דחיות הנבראים הוא גבול ממש שיש לו סוף ותכלה במהלך ת"ק שנה וכדומה, אבל כלים דאצילות אין להם סוף ואין להם קץ כלל, להיות שהן בחי' אלקות ממש ה"ה ג"כ בבחי' א"ס כו'. אך מה שהוא מגביל את האור, הענין הוא שההגבלה היא בבחי' עצמות אלקות לא חוץ ממנו, דהיינו בכח הפועל של האצילות במה שלא יומשך הכח והשפע אלקי יותר מדאי ויהי' בו צמצום ועכבה לעכב ולעצור את כח השפע, הנה יש לזה בעצמות כח מיוחד לצמצם את כח העצמות וזה יקרא בשם כלי כו', ולכן ה"ה פועל את הצמצום והעכבה רק חוץ לעצמותו, דהיינו בהתגלות האור לפועל חוץ לעצמו, אבל בכח העצמות אינו מצמצם ומעכב כלל כו'. ויובן דוגמת זה עד"מ באדם התחתון כשפועל בכח שבידו לכתוב וכדומה . . . והדוגמא מזה יובן בכלים דאצילות, שזהו מה שבכח הפועל דאצילות, היינו בכח הגילוי, כלול בו כח הגבול להגביל את האור דכאשר יומשך חוץ לאצילות לא יתפשט יותר מדאי כ"א בגבול וקצבה כו', אבל אין זה גבול שחוץ לעצמו כ"א מה שכלול בכח הפועל עצמו ונשאר כלול בו לעולם כו', ומה שהוא פועל ההגבלה בפועל הוא רק בהאור כמו שנמשך חוץ לאצילות דוקא כו', ולא יקרא זאת גבול כלל, הא' מאחר שאינו חוץ לכח הפועל כ"א מה שכלול בכח הפועל גופא ה"ז הגבלה רצונית לא הכרחית וא"ז גבול אמיתי, וממילא הרי הכח הגבול אינו גבול באמת, ועם היות דההמשכה והפעולה היא מוגבלת ממש (וכמו שמבואר במ"א דכל הגבלה רצונית עם היות שמצד המשפיע ההגבלה היא רצונית לבד ואינו מוגבל בזה, מ"מ הרי המקבלים ההגבלה הם מוכרחים בהגבלה זאת כו', וכמו"כ החיות הנמשך בפועל בנבראים ה"ה

אשר הם מדות והנהגת²²³ בעולם השפל כו' עכ"ל. ומה שכ' כי האלקות הם אצ' הע"ס, י"ל עפמ"ש במ"א בענין אלוקה ואלקות, דאלוקה הוא בחי' עצם הדבר והיינו בחי' עצמות א"ס שאינו בבחי' המשכה והתפשטות כו', ואלקות הוא בחי' התפשטות האור, וזהו שנק' אלקות בל"א געטליך שהוא בהי' התפשטות לבד כו', וז"ש כי האלקות הם אצ' כו', דאצ' הוא בחי' התפשטות, וכמ"ש במ"א שעז"נ א"ס להתפשטותן כו' . . . ענין²²⁴ אצ' הוא בחי' גילוי

בבחי' התלבשות כו', וכמ"ש בס"פ²²² הרי ידיעה זו מאחר שהיא בבחי' א"ס אינו נק' בשם מתלבשת כו', אף שידיעה זו כוללת כל עביו ותוכו בפועל ממש כו', הרי אף שידיעה זאת היא ידיעה בפועל ומחי' את הנבראים ומהווה אותם ככח ידיעה זו, מ"מ היא בבחי' א"ס ממש ואינו מוגבל כפי אופן הנבראים להיות בהם בבחי' התלבשות כו', הרי שהפועל הוא לפי מדרי' א"ס הסובב דוקא בבחי' בלי גבול כו' . . . וכמו"כ יובן בכלים דאצילות, הגם שבודאי מגבילים גם באצילות, מאחר שהן כח הגבול ה"ה מגבילים בפועל ג"כ, אמנם בחי' גבול זה הוא בחי' בלי גבול ממש, ולהיות מזה הגבלה ממש בבי"ע זהו דוקא בהאור הנמשך חוץ לאצילות ומתלבש בהנבראים, שם הוא הגבול בפועל היינו בבחי' גבול ממש, אבל מה שמגביל באצילות הגבלה זו גופא היא בבחי' בלי גבול, וכמו בבחי' ידיעה הנ"ל שגם בהתגלות היא בבחי' בל"ג, ובאופן כזה הוא באצילות גופא גם בהאורות המתלבשים בהכלים כו'. ועפ"ז י"ל מ"ש בעה"ק אור א"ס כשם שיש לו כה בבבע"ג כך כו', והגבול הנמצא ממנו תהלה הן כלים דאצילות כו', וא"כ הרי הכלים הן בחי' גבול וסותר לכאורה למשנת שאינן בבחי' גבול כו', וע"פ הנ"ל ניחא דבחי' הגבול שבכח האצילות הוא בחי' בל"ג ממש לגבי גבול בפועל דבי"ע, ומה שנמשך מהם גבול ממש זהו בבי"ע דוקא, אבל באצילות גם הפועל הוא לפי אופן הכח, והיינו שהפועל הוא ג"כ בבחי' בלי גבול ממש כו' . . .

שול"י הגליון

(223) אוצ"ל: "והנהגות" – וכ"ה בדרוש ג' שיטות ס"ו (דרמ"צ ח"ב שז, ב [אוה"ת ענינים ע' רסז]), וכ"ה במערכת דפוס מנטובה שי"ח ח, א, ודפוס זאלקווא תקל"ט ב, ד (ועד"ז בדפוס פירארא שי"ח ח, ב: "...אשר המה מדותיו והנהגותיו..."). וראה לקמן בתרס"ח שם (ע' רבי'): "...שהם מדות והנהגת העולם השפל...".

(224) וראה עד"ז תרס"ט ע' קסב-ג: "...ידוע דאצ' הוא בבחי' גילוי ההעלם מאוא"ס המאציל, וכל גילוי ההעלם הרי הגילוי הוא מעין ההעלם, וא"כ מאחר דאוא"ס המאציל בעצם הוא בבחי' א"ס ממש שאין שם בחי' התחלקות והגבלה כלל וכלל, הנה גם האור הנמשך ומתגלה ממנו בהשפעה ג"כ לא יתחלק ולא יוגבל, מאחר שהוא בעצם בלתי מוגבל, לזאת גם הגילויים ממנו הן בבחי' בלי גבול כו'. וז"ע מה שע"ס דאצ' הן בבחי' א"ס להתפשטותן, היינו שהן בבחי' בל"ג עדיין כו' (דגם הכלים דאצ' שהן בחי' כח הגבול שבאצ', היינו רק לפעול ההגבלה חוץ לאצ', אבל הן בעצמן ה"ה בבחי' בל"ג כו'), וענין הבל"ג שלהם הוא בהתפשטותן בבחי' בל"ג, דחכ' דאצ' א"ס להתפשטותה, ולא כמו חכ' למטה שיש לה קץ וגבול דעד פה תבוא, וגם חכם גדול יש גבול כמה שיכול להגיע בכח חכמתו כו', אבל חכ' דאצ' התפשטותה בבחי' בל"ג, וכה"ג בכל הספי' וגם בעצם מהותם, שאינו בבחי' מהות חכ' וחסד ממש, וכמא' חכים ולא בחכ' ידיעה כו', והוא המדע והוא היודע כו', דהוא וחכמתו ובינתו דעתו ומדת חסדו כו' הכל א' כו' כמ"ש בסש"ב ח"ב, וא"כ בהכרח לומר שאינם בבחי' מהות דבר ולכן הם בבחי' א' כו', ורק מצד פעולתן בבי"ע בבחי' חכ' וחסד כו' אנו אומרים בחי' חכ' וחסד באצ' ג"כ, אבל לא שהן שם בבחי' מהות חכ' וחסד כו', וכמ"ש הפרד"ס בשער עצמות וכלים פ"ה ושער אם הא"ס הוא הכתר פ"ד. וע"ה שבודאי אינו כמו באוא"ס ממש, שאינו שייך שם כלל בחי' חכ' וחסד דלאו מכאמ"כ, ובאצ' הרי מ"מ יש ע"ס (וכמו שהשיג הפרד"ס בחוזק יד על הר"ד ז"ל שלסברתו אין מציאות לספי' כו'), אבל אינם בבחי' מהות מוגבל עדיין כו'. ועד"מ כמו מתיקות השכל שנק' בש' מתיקות, ה"ז שבא בהשאלה לאחר שאנו יודעים ענין

תרס"ח ע' רבי-רטז: "...והנה נודע דבכללות ענין ע"ס דאצ' יש בזה כמה שיטות, הא' שיטת המערכת שהע"ס הן בחי' אצ' ממש, וכמ"ש רפ"ג וז"ל, שנו שם ע"ס בלי מה כו', קבלו בעלי העבודה בביאורם, כי האלקות הן אצ' הע"ס

שול"י הגליון

(222) פירושו: בסוף פרק (או אולי: בסוף הפרק) – וקאי על תניא פמ"ח הנ"ל בפנים. ולהעיר, שעד"ז נמצא בתו"א ח"ש טז, סע"ג (ב"לשון אדמו"ר נ"ע בעצמו"): "וע' שער החשמל פ"א . . . ור"ל כמ"ש בס"פ כל החשמלים הוא... ע"ש"

שבהמאציל הן בבחי' התכללות שאינן בבחי' מציאות ניכרת, ובנאצלים הן בבחי' מציאות ניכרת כו', ובכללות זהו בחי' כח הגבול שבא"ס, והיינו מה שא"ס כחו גם בבחי' הגבול . . . וז"ע הע"ס. ולזאת הגם שהן בבחי' חכ' וחסד ומ"מ הן בבחי' א"ס להתפשטותן כו', והפרד"ס ש"ג פ"ד פי' משנה הנ"ל וז"ל, והכוונה שהע"ס הן בלי מהות לפי שאין מהותם מושג אלינו, ואף אם נא' זו דין וזו רחמים וכיוצא בזה, הכל מושג אלינו מתוך פעולתם, אבל מתוך עצמותם הם בלי מה כו', ואמר מדתן עשר, ומפני שמזה יומשך היות להם גבול ח"ו, אמר שאין להם סוף כו' עכ"ל. ולפי"ז גם מה שהן בבחי' חכ' וחסד כו' הוא ג"כ בבחי' א"ס, ולא רק מה שא"ס להתפשטותן, כ"א מדתן עצמן מה שהן בבחי' חכ' ובבחי' חסד ורחמים וכה"ג הוא רק מצד פעולתן שפועלים בחי' הגבול דחכ' וחסד כו', אבל בעצמן הן בבחי' א"ס כו'. והענין הוא כמ"ש בביאור מאה"ז ויצא דקמ"ח ע"ב (נדפס בהוס' בה"ז) בענין חייך²²⁵ אפי' במאנין דילי לא אשתמש אלא במאנין דילך, הנה מאנין הן בחי' הכלים לאורות, ופי' מאנין דילי הם בחי' הכלים דאצי' שנק' מאנין משום דאיהו וחייהו וגרמוהי חד בבחי' אצי' כידוע (וכמ"ש במ"א בענין כל הנק' בשמי, דקאי על אצי' שנק' שמי המיוחד בי כו'. והפרד"ס שער בן ד' ספ"א כ' דאצי' הוא שמו של א"ס פי' מורה עצמותו כו', והיינו כמשנת"ל דאצי' הוא בחי' גילוי, אמנם להיותו בבחי' היחוד ממש באוא"ס המאציל לזאת הוא שמו של א"ס שמורה עצמותו, היינו לידע מהו בחי' אוא"ס כו'. ושם כ' שזהו בבחי' האורות, ולפי שיטת המערכת כ"ה גם בבחי' הכלים כו'). . . ענין בחי' כלי . . . למע' באצי' . . . דאותו כח המגביל האור אינו בבחי' גבול ממש כו', אלא אותו הכח הוא ג"כ כח אלקי ממש, משום דבאמת מאחר שהוא כל יכול יכול להגביל ממש גם בחי'²²⁶ גבול . . . נק' כח זה שבבחי' אצי' להגביל השפע

ההעלם לבד, א"כ הגילוי הוא כמו ההעלם שהוא בחי' אלקות ממש כו', והגם דהע"ס הם בבחי' כחות חכ' וחסד כו' מ"מ ה"ה אלקות ממש . . . והנה לפי שיטה זו שהע"ס הם אלקות ממש ע"כ צ"ל שהן בבחי' א"ס ממש לא בבחי' גבול, דמאחר שהן כמו אוא"ס המאציל והרי המאציל הוא בבחי' א"ס, וא"כ גם הע"ס הנאצלות מאתו ית' הן ג"כ בבחי' א"ס, והיינו שכל ספי' היא בבחי' א"ס להתפשטותה, וכמו²²⁴ ספי' החכ' היא בבחי' בל"ג, ולא כמו כח החכ' למטה שיש גבול לכח התפשטותה כמה שיוכל להתפשט ועד פה תבא ותו לא כו', שגם חכם גדול יש הגבלה לכח התפשטות חכמתו כו', וכן בד"כ בבחי' חכ' דבי"ע שהיא בבחי' גבול, וכידוע דכל נברא שהוא בע"ג הרי כחותיו הן מוגבלים כו', משא"כ בחי' חכ' דאצי', מאחר שהיא בבחי' אצי' מאתו ית' לא בבחי' בריאה כו', לזאת אין גבול להתפשטותה כו', וכמו"כ בחי' החסד הוא בבחי' בל"ג, וכן בכל הספי' דאצי' כו', וז"ש בס"י פ"א מ"ה ע"ס בלי מה מדתן עשר שאין להם סוף, ופי' הרמב"ן ז"ל, במשנה זו הזכיר שהכל מא"ס, ואע"פ שהדברים יש להם שיעור ומדה והם עשר, אותה מדה שיש להם אין לה סוף כו', והיינו דכל ספי' היא בבחי' א"ס להתפשטותה, להיות שהן נאצלות מאוא"ס המאציל שהוא בבחי' א"ס, לזאת גם הספי' הם בבחי' א"ס כו'. ומה שהן ע"ס בחי' חכ' וחסד כו', כמו"כ הוא באוא"ס המאציל שיש שם ג"כ ע"ס, וכנ"ל דבענין אצי' האצי' לא נתחדש דבר לא בהמאציל ולא בהנאצל, אלא

שוליי הגליון

המתיקות דחייך אוכל יטעם כו', ובעצם א"ז במהות מתיקות זו כלל כו', כמו"כ ויותר מכן אין קץ בחי' חכ' דאצי' אינו ממהות החכ' כלל כו' . . . וכמו"כ הוא בשארי ספי' דאצי' שאינם בבחי' מהות דבר עדיין, וכמ"ש באגה"ק סי' ט"ו . . . דסד"א דחסד ואהבה דאצי' היא במהות בחי' אהבה דאע"ה רק שהיא גדולה ונפלאה עד אין קץ כו' (היינו רק בבחי' א"ס להתפשטותה כו') עז"נ ואנכי עפר ואפר כו' שאינו במהות זה כלל וכלל כו' . . . שיש ע"ס באצי' שהן בחי' חכ' וחסד ורחמים כו' . . . שאינן בחי' מהות וענין בחי' החכ' והרחמים דבי"ע כו' . . . להיות שהן בחי' גילויים מעצמו"אוא"ס ב"ה ומיוחדים ודבוקים בו, הרי אינם בבחי' מהות דבר מה ח"ו . . . וזהו שהן בבחי' בל"ג, להיות שאינן בבחי' מהות דבר מה כו' . . . שאינן בבחי' מהות ומציאות דבר עדיין כו'... ע"ש.

שוליי הגליון

(225) מכאן עד לקמן בפנים ליד שוה"ג 227 הוא (ע"פ) לי' דרוש ג' שיטות ס"י (המובא לעיל בפנים אות א – עד ליד שוה"ג 136) בהבאת תוכן הדברים שבהנחת אדה"א (כמ"ש בשוה"ג 133) – בתוספת איזה הגהות בסוגריים. (226) להעיר שבדרוש ג"ש שם איתא: "בבחי' ע"ש.

מוגבלת במהותה כו', ומ"מ היא בבחי' חכ' כו', והו"ע חכים ולא בחכ' ידיעא, דחכ' דבי"ע נק' חכ' ידיעא וחכ' דאצי' אינה בבחי' חכ' ידיעא, שהיא בחי' א"ס ואין אנו יכולים לומר בה בחי' הגבלת²³⁰ שבחכ' ידיעא, ומ"מ היא בבחי' חכ' כו'... ועוד.

☞ הערה 147 ☞

וראה תרס"ד ע' קעג-ד [מז-ח]: "...ואם היות דהע"ס דאצי' מיוחדים בתכלית באוא"ס, דאיהו וחיוהי חד כו', מ"מ הוא בבחי' כח נבדל מן העצמו' כו', דבעצמו' אוא"ס אינו שייך מציאו' אורות וכ"ש התלבשות בכלים כו', והע"ס דאצי' שנעשו בבחי' אורות ומתלבשים בכלים כו' ה"ז בחי' כח נבדל כו' . . ומ"מ הם מיוחדים כו' . . ועמ"ש הפרדס שער אבי"ע פ"א . . דעולם האצי' הוא רושם על העולמות שלמטה, וכמו הרושם שהוא בתכלית הדקות שאין בו תפיסת דבר מה אלא רושם בעלמא, שאין בו כ"א הבדל בין אינו לישנו, ר"ל כהבדל שבין אין הגמור ליש, דוקא תחלת הישות והישות בתכלית הדקות והקורבה אל האין כו', והבחי' הזאת היא בחי' אצי', שהע"ס אינם גבול ולא רשות עצמי, אמנם הם בין היש והאין, בין הגבול לבל"ג כו' . . ומ"ש שהוא בין הגבול לבל"ג, י"ל שזהו כמ"ש במ"א דבחי' הגבול דאצי' כמו שהוא באצי' הוא בבחי' כח הגבול, שהוא בחי' בל"ג אלא שפועל ההגבלה בהתגלות שחוץ לאצי' כו', וכן משמע בפלח הרמון (אלא דבמ"א מבו' כן על הכלים דאצי', ולפמש"כ וכ"מ בפרד"ס, קאי על כללו' הספי' כו')... ע"ש.

תרס"ח ע' סדו [ועד"ז (עם הוספות) תרפ"ד ע' רסו-ח, ע"ש]²³¹: "...הרי הכלים דאצי' הן אלקות ממש, ועם היותן בחי' גבול אין זה מערך הגבול דבי"ע כלל וכלל, ולכן הגבלתן הוא רק מה שע"ז נעשה האור בבחי' אור החכ' ואור החסד כו', אבל התפשטותן הוא בבחי' א"ס ובלי גבול, וכידוע דא"ס להתפשטותן היינו באצי' כו'

ג"כ בחי' אלקות ממש²²⁷ כו' (דמאחר שכח הגבול הוא מכח הא"ס עצמו, ודוקא מבחי' היכולת שבעצמות, שזה אמיתית ענין א"ס מה שביכולתו בכל האופנים ההפכים כו', וכמ"ש במ"א בדרושי יו"ט של ר"ה רס"ו, וא"כ הרי הכח הגבול הוא ג"כ א"ס ממש כו') . . ומה²²⁸ שהן בחי' כח הגבול היינו להיות הגבלה חוץ לאצי', והוא שהשפע שמתגלה חוץ לאצי' יהי' בבחי' גבול, אבל באצי' עצמו הוא בבחי' בל"ג כו', וכמ"ש בהבי' דושבתה תקס"ט²²⁹. וזהו דהע"ס דאצי' הן בבחי' א"ס, ולא רק במה שא"ס להתפשטותן, כ"א גם בעצם מציאותן ומהותן²²⁴ מה שהן בבחי' חכ' וחסד הוא בבחי' א"ס, להיות שזהו גופא מצד כח הא"ס שהוא כל יכול, דהיינו מצד שלימות העצמות צריך שיהי' בחי' חו"ב וחו"ג כו', וא"כ זה גופא הוא כח הא"ס ממש כו', ומ"מ הוא בבחי' חו"ב וחו"ג כו', דעם היותו א"ס מ"מ הוא בבחי' חכ' והסד כו'. וי"ל עדמ"ש במ"א, דבענין א"ס להתפשטותן יש בזה הפרש בין אור האצי' ובין בחי' אוא"ס הבל"ג ממש. דהנה באור האצי' שא"ס להתפשטותו הרי הכל עכ"פ בבחי' אצי' לא חוץ לאצי', והיינו דבכ"מ שיומשך ויתפשט האור יהי' הכל בחי' אצי' כו', וא"ז כמו באוא"ס שלמע' מאצי' היינו בחי' אוא"ס הבל"ג דא"ס להתפשטותו ממש שהוא נמצא בכ"מ בבי"ע כמו באצי', והגם שהוא בבי"ע מ"מ העולמות הן במהותן ומדריגתן כמו שהן מצ"ע . . אבל האורות דאצי' שא"ס להתפשטותן הוא זאת שאינם בבחי' הגבלה להיות להתפשטותן קץ וסוף דעד פה תבוא כו' כנ"ל, אבל מ"מ הוא הכל בבחי' אצי' לבד, ואם יתפשט יותר יהי' הכל בחי' אצי', ובכדי שיהי' בי"ע צ"ל הפסק אור האצי' כו', והיינו לפי שהאור בא בבחי' מדה וגבול לפי אופן האצי', לזאת הגם שבאצי' גופא הוא בבחי' א"ס, מ"מ הכל הוא בבחי' אצי' דוקא כו'. וכמו"כ הוא בענין בחי' חכ' וחסד שבהם, שהחכ' היא בבחי' א"ס במהותה, ולא כמו שאנו יודעים בחי' החכ' שהיא בחי' מוגבלת במהותה, וחכ' דאצי' אינה

(227) ע"כ מל' דרוש ג"ש – כנ"ל שוה"ג 225.

(228) ראה דקדוקי תורה הערה 147.

(229) ראה שוה"ג 143.

(230) אוצ"ל: "הגבלה" או "הגבלות".

(231) שבדקדוקי תורה הערה 148.

דוקא, א"כ איך הוא בלי מה, הרי הוא כבר ח"ו הצטייר במהות חכ' וחסד, ואם נאמר בהם, היינו בהאורות, שהם מציאות דבר מה, אז הנה הרי לא לבד שמספרן עשר אלא גם דמדתן הוא עשר, והרי הא"ס ב"ה המאצילן הוא חד ולא בחושבן, וידוע דהאור הוא מעין המאור, וכשהמאור ית' חד איך יהיו הם עשר. אלא הענין הוא דזה מה שנק' חכ' וחסד זהו בחי' הכלי שהיא בחי' מהות חכ' וחסד ממש, משא"כ האור הוא אור פשוט שאינו נופל בו השם חכ' וחסד או איזה שם שיהי', כ"א הוא גילוי מהמאציל העליון ב"ה להוות ולהחיות הספירות דבחי' חכ' וחסד וכו', ולפי"ז יובן גם בענין הכלי, דאין הפירוש דכבר ישנה במציאות והכלי הוא רק הגבלת מציאותה בלבד, והיינו דכאשר נאמר שהאור הוא אמיתיות מהות החכ' וחסד, א"כ הרי הכלי הוא רק הגבלת מציאותה ואופן השפעתה למטה, אבל כאשר אמיתיות הענין דאור הוא גילוי המאציל להוות ולהחיות בחי' חכ' וחסד, אז יובן דגופה של מציאות החכ' היא כלי, והיא עצמה בחי' הגבלת האור שלה הנשפע מהמאציל ב"ה....".

וראה גם מאמרי אדה"ז ענינים ע' שסג [ח"ב ע' תקל]²³²: "...בבחי' אצי' עדיין הכלים הם ג"כ בבחי' אלקות ממש, כי באצי' איהו וחיהו וגרמוהי חד כו' בלי גבול כו' - נו"א: בלי גבול ממש בבחי' א"ס וגרמוהי, רק שהן מקור למקור וכשימשך מאצי' לבי"ע לא יומשך כ"א בהמשכה מיוחדת ומוגבלת, כמו חסד דאצי', שהאור החסד כמו שהוא באצי' הוא בבחי' א"ס ממש, רק שכלי החסד הוא בחי' מקור להגביל את החיות מאור א"ס שיומשך [- נו"א: הנמשך] מאצי' לבי"ע, שלא יומשך כ"א בהמשכה פרטיות להיות מחנה מיכאל כו' בבחי' גבול להשגתן, וכך בחי' גבורה דאצי' מגבילי את אור הגבור, שכשימשך לבי"ע יהי' בהשפעה מיוחדת מחנה גבריאל ג"כ בבחי' גבול להשגתן, אבל באצי' עדיין המדות הנ"ל בבחי' בלי גבול ממש, והכלים המה ג"כ בבחי' א"ס ממש, רק שהן מקורין להיות ע"י שיומשך המשכה פרטיות

וכמ"ש במ"א, דכמו"כ הוא בבחי' מל' שהכלים דמל' אינן מגבילים לגמרי כו', דלזאת צ"ל בחי' נעל החופה את הרגל בחי' מל', משום דמבחי' מל' מצ"ע הי' ההתפשטות בבחי' א"ס, וכמ"ש בלקו"ת ד"ה מה יפו פעמיך בנעלים . . . ולתבונתו אין מספר, תבונה הוא בן ובת והיינו בחי' ז"א ומל', וכמו שהן באצי' ה"ה בבחי' בלי מספר כו' . . . וזהו [ולתבונתו אין מספר] דבחי' תבונה דהיינו בחי' ז"א ומל' כמו שהן באצי' אינם בבחי' מקור לבי"ע, והן בבחי' בלי מספר וגבול כו'....".

אעת"ר ע' קלה: "...והנה ענין הגבלה בכח יש גם במדרי' דתיקון, וכמ"ש במ"א עמ"ש העה"ק והגבול הנמצא ממנו תחלה הן הכלים דאצי' כו', שזהו הגבלה בכח לבד, והיינו שבאצי' גופא אינם מגבילים עדיין רק פועלים ההגבלה חוץ לאצי' דההמשכה לבי"ע יהי' בבחי' הגבלה כו', הרי דההגבלה בכח אין זה הגבלה עדיין ומאיר האור כמו שהוא בבחי' בל"ג כו'....".

קונטרסים ח"א רמז, ב - רמת, א [תרצ"ג ע' תסז-ח]: "...ענין הספירות כמו שהם באצי' . . . שהם ע"ס . . . דהנה ידוע דספירות דאצי' הנה לא כמו שנראה לכאורה בספרי הקבלה דהב' מדרי' ובחינות אור וכלי, הנה האור הוא אור החכ' ואור החסד והכלי הוא כלי החכ' וכלי החסד, וההפרש בין אור לכלי הוא רק בזה מה שהאור הוא אמיתיות מהות החכ' והחסד וכן כולם, והכלי הוא הגבלת האור להשפיע למטה, וא"כ גם האור עצמו הוא חכמה וחסד, אין הענין כן, דהנה אי' בס"י, ע"ס בלי מה מדתן עשר שאין להם סוף, הרי מבאר בע"ס ד' ענינים, הא' שהן ספירות במספר מדוייק כמאמר עשר ולא תשע עשר ולא אחד עשר, הב' שהם בלתי מציאות, שזהו בלי מה היינו בלי מהות ומציאות, הג' מדתן עשר, היינו דלבד זאת שהם מוגבלים במספר עשר הנה עוד זאת כי מדתן עשר, הד' עם היות שהע"ס הם מדוייקים במספר ומדה, עם זה הרי אין להם סוף שהם בלי גבול, דכללות ד' ענינים אלו מספר ובלי מה מדה ובלי גבול הם דבר והיפוכו, ולפי הנראה בהשקפה ראשונה בספרי הקבלה דההפרש בין אור וכלי הוא רק בזה מה שהאור הוא אמיתיות מהות הספירה והכלי הוא הגבלתה, א"כ גם האור עצמו הוא מהות חכ' דוקא או חסד

כו' (ע' ברע"מ בפ' תצא דרפ"א א' נעלו דא סנד"ל כו' ונעל לגבי שכינתא, ובוזהר חוקת דק"פ ע"א ובהרמ"ז שם, ובפרדס שער ט"ז פ"ד, ובעממה"מ שער י"ד פ"ג דפ"א ע"ג, ושער ט"ז פי"א דקכ"ט ע"ג). ולזה כחו רב ועצום להיות קושר כתרם לקונו... שם מד, א-ב: "...והנה למעלה מדרגה היותר תחתונה שאינה כלל מעצמות מדרגה העליונה, כל עולם לפי ערכו כו', הוא בחינת עור, והוא בחי' עבד מט"ט הוא לבוש התחתון להשכינה, וחנוך היה תופר מנעלים, בחינת מנעלים אלו כו', שזהו מה יפו פעמך מנעלים. . . ובז"ה ר"פ משפטים (על דף צ"ד) כתב שהמנעלים הם מט"ט וסנד"ל, והם מתלבשים בק"נ כדי להנהיג העולם השפל הזה בששת ימי החול, ובשבת הם מתעלים כו', וגם ק"נ מתברר ומתעלה כו' ע"ש באריכות) ע"ש.

תש"ח ר"ע 202: "...כמאמר מט"ט קושר כתרם לקונו מתפילותיהם של ישראל...". ובהערת רבינו שם²³⁴: "כן הוא גם בתורה אור ד"ה נ"ח כו' מזוזה מימין, בסידור שער החנוכה, ועוד (ראה זוהר ח"א לז, ב). אבל ברוב הדרושים מובא מרז"ל (זח"א קסז, ב. זח"ב נח, א. זח"ג רנב, ב. ועייג"כ תוד"ה וקושר חגיגה יג, ב) סנד"ל קושר כתרם כו' (לקו"ת שה"ש ד"ה מה יפו פעמך²³⁵ ועוד). ובזח"ב (קמו, ב) איתא אכתריא"ל מעטר עטרין למארי'. – והנה בס' עשרה מאמרות (מאמר אם כל חי ח"א פכ"ט-ל) מבאר דהמתפלל במדת הנפש אז קושר סנד"ל, המתפלל במדת הרוח – קושר מט"ט, במדת הנשמה – קושר אכתר'. אבל בתו"א וסידור שם משמע דסתם קשירת הכתרים הוא ע"י מט"ט, עיי"ש. – וי"ל עפמ"ש בתו"א פ' יתרו סד"ה האבות ה"ה המרכבה דצ"ל יחוד סנד"ל ומט"ט, גם ידוע דמט"ט הוא ביצירה אבל מיט"ט, ביו"ד,

להתהוות מלאכים ונשמות דבריאה כנ"ל [נו"א: אבל באצילות הוא עדיין בלי גבול ממש, שהגילוי הוא ג"כ בבחי' א"ס אלקות כנ"ל, רק שהן מקורין להיות ע"י נמשך המשכה פרטית להיות מלאכים ונשמות דבריאה]...".

☞ הערה 148 ☞

ראה לקו"ת שה"ש מג, ג-ד²³³ (ד"ה מה יפו פעמך פ"ב): "והנה ארז"ל סנד"ל קושר כתרם לקונו מתפלותיהן של ישראל, הנה בלשון הגמרא נק' סנד"ל (כי של נעליך תרגום ירושלמי סנדלך, והדריך בנעלים תרגם יונתן בסנדלין) ובלשון המקרא נק' נע"ל הוא החופה את רוב הרגל, והוא הקושר כתרם מתפלות של ישראל. . . אך מחשבותינו ודבורנו שבתפלה הוא גשמי, ואיך יכול לעורר למעלה לבחי' רצון כתר עליון כו', הוא ע"י המלאך סנד"ל המקבל תפלות של ישראל ומפשיטם מגשמיות לרוחניות וקושר כתרם כו'. . . והנה ענין בחי' סנדל ונעל הנ"ל, צריך להבין תחלה ענין השתלשלות העולמות והתהוות מאין ליש, דהנה באמת הגם שבחי' השתלשלות הוא ע"י בחי' מדותיו ית', כמו יום ראשון נמשך בחי' יהי אור שהוא בחי' חסד עליון וביום ב' יהי רקיע כו', עכ"ז מהשתלשלות חסד עליון לא היה יכול להתהוות בחי' יש ובע"ג בבחי' נפרד, רק אדרבה ביטול לגמרי כמשל זיו השמש בשמש, אך עיקר התהוות מאין ליש הוא ע"פ מדת מלכות, כי אין מלך בלא עם, הוא בחי' שם אלקים שהוא בחי' נרתק המכסה ומסתיר לשם הוי', וכמו דכתיב כי שמש ומגן הוי"ה אלקים, והוא ע"י כי הוא צוה ונבראו כו', דבר מלך שלטון שהוא בחי' צווי המלך כו'. . . אך עכ"ז היה העולם מתפשט בלי גבול וקץ, ושיהיה התהוות בבחי' גבול מהלך ת"ק שנה כו' הוא ע"י המלאך סנד"ל שהוא בחי' נעל החופה את רוב הרגל, בחי' מל' הנ"ל, וכמ"ש והארץ הרום רגלי, והוא החופה את בחי' מל' הנ"ל להיות בבחי' גבול מהלך ת"ק שנה, והוא ע"י בחי' המלאכים שהם בחינת יש והם בבחינת ביטול ואינם בבחי' נפרד כלל, וכמ"ש וצבא השמים לך משתחווים

☞ שוליי הגליון ☞

(234) שצויין על תיבת "כמאמר", ורבינו הדפיס הערה זו גם בתש"ד ע' 213, ושם צויין בהתחלת ההערה: "מ ט ט קו ש ר".

(235) ולהעיר מלקו"ת שבת שובה הנ"ל בפנים בדקדוקי תורה: "...מט"ט וסנדל קושר כתרם [כ"ה בדפוס תרכ"ו ותרל"ח – ובדפו"ח: "קשרים" ויל"ע]. . . כמ"ש במ"א ע"פ מה יפו פעמך בנעלים...".

☞ שוליי הגליון ☞

(233) שצויין רבינו הנ"ל בפנים בדקדוקי תורה.

שבחי' מלכות הוא מקור הגבול, ולכן אפשר דמט"ט ילביש בחי' זו להעלים ולהסתיר עד שיהי' בחי' התהוות היש בפועל מבחי' המלכות כו'. ולכן נקרא שרו ש"ע, שכל ההשפעות שנמשכים בעולם ממדת המלכות הכל הוא ע"י מלאך מט"ט, כי בלא זה לא הי' העולם יכול לקבל את האור דמלכות, כ"א ע"י התלבשות במלאך מט"ט כו'... ע"ש. שם ע' קכ-קכא [ועד"ז במהדר"ח ע' קיט-קכ]: "...וב' בחי' הנ"ל, בחי' ההמשכה וההעלאה דמלכות, הוא ע"י התלבשות במט"ט, הן בחי' המשכה מלמעלה למטה שהוא בחי' גילוי החיות במלאכים ונבראים דבי"ע, הוא ע"י מט"ט שהוא בחי' נעלא דשכינתא (ועמ"ש בתו"א בד"ה והבדילה הפרוכת ובלקו"ת ד"ה מה יפו פעמיך בנעלים. וי"ל הגילוי בגעה"ע הוא שלא ע"י הפרסא, וכ"נ לכאו' בד"ה והבדילה. וצ"ע שהרי געה"ע בבריאה כו', ומ"מ עיקר בחי' הנעל דמט"ט הוא ביצירה ועשיה בחי' נעל וסנדל כו'), והן בחי' עבודת הבירורים דמלכות בחי' בירור הנשמות והניצוצות משיביה"כ דתהו כנ"ל, הכל הוא ע"י מט"ט. והיינו כנ"ל שהאור דמלכות עצמו (היינו גם בחי' התפשטות האור כו') א"א עדיין לעולמות לקבל, והיינו שהי' [- שהיו] עדיין בבחי' התפשטות בל"ג וקץ כו' כנ"ל. ונמצא דהמשכת המלכות בעולמות הוא ע"י התלבשותה במט"ט, וכ"ש בכדי להתלבש בק"נ שזהו ע"י מט"ט דוקא...".

וראה גם תו"א לך יב, סע"ד: "...וכידוע שמט"ט נק' נעל דשכינתא...". לקו"ת שה"ש כה, א: "...אנוש הוא בחינת מט"ט. . בחינת מלאך הנ"ל שהוא המלביש לבחינת אור ההמשכה הנמשך בששת ימי החול, יום ראשון בחי' חסד כו', שבחי' החסד מתלבש במלאך הנ"ל ונקרא לכך מנעל דשכינתא כו', ונקרא נער כלומר כמו שהנער שכלו ומדותיו קטנים ביותר לגבי אדם הגדול, כן ויותר מכן אין ערוך בחי' מדות דיצי' שהוא בחי' מט"ט, שהחסד מתלבש בהשפעה גשמיות, לגבי מדות דאצילות ששם גילוי אור א"ס, ובכל שבת שהוא בחי' עליות העולמות מתעלה ג"כ בחי' מלאך הנ"ל לאצילות, כנודע בענין מה יפו פעמיך בנעלים כו'...". שם כו, א: "...שהמל' כשמתלבשת בבי"ע בנער מט"ט נעלא

הוא בריאה ולפעמים עוד למעלה מזה (פרדס ש' אבי"ע פ"ד. ביאור"ז פ' וישב. אור התורה – להצ"צ – ד"ה חנוך לנער, המשך בששה"ק תער"ב חלק שלא נאמר קרוב לסופו), ובס' עבודת הקודש (ח"א פט"ז) כתב בפירושו דאכתר' נקרא בפי חכמי האמת מט"ט הגדול. – ואף דמי נתן מלאך נוצר באצי', מתרץ בהמשך הנ"ל דשאני מט"ט שהוא חנוך, וצע"ק בפרדס שם".

וראה תרל"ז ח"א ע' יז: "...יובן זה ממה שנת' במ"א, שכדי שיומשך ההשפעה מאצי' שהוא אלקות לבי"ע, שכת' בהם ומשם יפרד ויש בהם עה"ד טו"ר (שעה"ד מתחיל מיצי' כמ"ש במ"א), וכ"ש עוה"ז השפל והגשמי, מתמצצם ההשפעה ע"י מלאך מט"ט, ע' בלק"ת בשה"ש בד"ה מה יפו פעמיך בנעלים בענין מלאך סנדל [ועד"ז בהנחת אדנ"ע מהנ"ל (שם ר"ע רפה): "...אך הענין, דהנה כדי שיומשך מאצי' שהוא אלקות לבי"ע, דבריאה משם יפרד וביצי' עה"ד טו"ר, זהו דוקא ע"י מלאך מט"ט וסנדל, הגם שהם רק שלוחי השפע כגרון ביד החוצב, מ"מ ההשפעה צריך לעבור דרך מט"ט..."].

תרנ"ט ר"ע קטז [ועד"ז במהדר"ח ע' קיג]: "...דהתלבשות המלכות במלאך מט"ט. . שכל ההשפעות שבעולם ממדת מלכותו ית' הוא ע"י התלבשות מלאך מט"ט. ולהבין זה מה שצ"ל התלבשות המלכות במלאך מט"ט...". שם ע' קיז-ח [ועד"ז במהדר"ח ע' קטז]: "...ובכדי שיהי' ההתהוות בבחי' גבול, מהלך ת"ק שנה, הוא ע"י מלאך מט"ט שנקרא נעלא דשכינתא, וכמו הנעל שחופה על הרגל, כמו"כ בחי' מלאך מט"ט הוא חופה ומסתיר על בחי' מלכות דאצילות עד שיוכל להיות ההתהוות בבחי' יש וגבול כו' . . כי ההגבלה של העולמות שיהי' [- שיהיו] בבחי' גבול זהו . . ע"י מט"ט. . שע"י נתהוו העולמות בבחי' יש וגבול ממש כו'. אמנם אין הכוונה דכל ענין התהוות היש ממלאך מט"ט, דעיקר התהוות היש הוא מבחי' מלכות. וז"ש באגה"ק איהו וגרמוהי חד לברוא בהם וע"י מאין ליש, הרי דהתהוות היש הוא ע"י גרמוהי, שבד"כ הוא בחי' כלים דמדות דאצילות, וכד"פ הוא בחי' הכלים דמל', שזהו מקור הגבול. אלא שבא ההתהוות בפועל ע"י ההתלבשות במלאך מט"ט, ומפני

❧ הערה 149 ❧

דשכינתא נקרא ג"כ אנוש על שמו...".

ראה תר"ל ע' מט-נ [ועד"ז המשך וככה תרל"ז ע' קעח-ט (ח"ב ע' תרעא-ב)]: "...ועד"ז יובן למעלה במדת המל' שז"ע מ"ש רגלי' יורדות, שבחי' רגל הוא בחי' היותר אחרונה שבמל' . . . ויכול להיות שיהי' יניקת החיצונים מבחי' הרגל יותר מהצורך, ולזה צריך הרגל לבחי' המנעל, שכמו בגשמי' המנעל הוא שמירה שלא יתלכלך הרגל, כן עד"ז²³⁷ יובן למעלה שבחי' המנעול [- המנעל] הוא שמירה להרגל לבלי יוכלו הקליפות לקבל יניקה מהקדושה יותר מהראוי להם כו'. וז"ע המלאכים²³⁸ מט"ט וסנד"ל שנק' מנעל דשכינתא, שהוא בחי' שרו של עולם, ולכאו' צ"ל מהו שיידך לומר שרו של עולם, הלא הכל נמשך מאתו ית'. אך הענין הוא, דהמלאכים²³⁸ הם שלוחי ההשפעה שע"י נמשך ההשפעה מאתו ית', ע"ד שארז"ל אין לך עשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה המכה בו ואומר גדל, שלכל דבר פרטי יש כח המיוחד לו מלמעלה שע"י נמשך ההשפעה להחיות ולהוות דבר זה כו'. ולכן מפני שההשפעה עובר ע"י מט"ט וסנד"ל] שהם בחי' נעל דשכינתא [- דשכינתא] כנ"ל, עי"ז נשמר שלא יומשך להם יותר מדאי, כי המנעל הוא לבוש עב יותר משארי לבושי' כנ"ל, שע"י המנעל אינו עובר ההשפעה במהירות כ"כ כ"א בצמצום, עד שמצמצם לבלי יגיע לבחי' הקליפה יניקה רבה מהקדושה, כ"א מעט מזעיר כפי אשר הוגבל להם כו'...".

❧ הערה 151 ❧

ראה תרל"א ח"א ס"ע שסג: "...ע"ד שעכשיו יש בחי' מלאכים שנק' בשם נעל דשכינתא, ע' בלק"ת בד"ה מה יפו פעמיך...". שם ע' שפח (הנחת ר"א זעליגסאהן מהנ"ל): "...ענין נעל נתבאר בלק"ת שהוא נעל דשכינתא, דהיינו שכדי שיוכל להיות נבראים מוגבלים הוא ע"י מלאכים הנק' בשם נעל, דהיינו שכמו שהנעל חופה על

אוה"ת שה"ש ח"ג ע' תתקפו-ז: "...צ"ל הגנה על הרגל שלא יוזק והוא בחי' המנעל, כמ"ש בזהר שמת"ט הוא נעל דשכינתא, ובגמ' נק' סנדל, ומט"ט וסנדל הם נעל דשכינתא, ורז"ל אמרו שחנוך הי' תופר מנעלים כו'. והענין כמ"ש נער הייתי וגם זקנתי, וארז"ל פסוק זה שר העולם אמרו. וי"ל למה צריך העולם לשר, הלא הוא ית' מחי' את כולם. אך . . . בחי' ע"ס דאצי' שנק' אדם הגדול, כי איהו וחייהו וגרמוהי חד כו', אך כדי שיומשך השפעת וחיות אלקות לעולמות בע"ג מן הארץ לרקיע ת"ק שנה כו', וכל עולמות העליונים הן בחי' בע"ג, וכש"כ ירידת השפעת אלקות להחיות ע' שרים כו', לכן בא ההמשכה וההשפעה ע"י נער מט"ט בחי' ו"ק דיצי', והוא בחי' נעלא דשכינתא, וזהו עד"מ הנ"ל, כי הרגל מוכרח לילך במקום קוצים וברקנים כו', שהוא בחי' רגליה יורדות כו', בחי' שכינתא מל' דאצי' מלכותך מכ"ע המתלבש להחיות עולמות בע"ג בחי' ב"ע עד ע' שרים, לזאת צ"ל ע"י מנעל ההגנה על הרגל, והוא בחי' מט"ט וסנדל נעלא דשכינתא, הגם שהם רק שלוחי השפעה ואין להם כח מצד עצמן כלום לא להוסיף ולא לגרוע וכגרזן ביד החוצב כו', וכנ"ל במשל שעיקר ההולך והמנהיג את הנעל הוא הרגל, שהמנעל הוא רק לבוש להרגל לכל אשר יחפץ יטנו כו', כמ"כ יובן למעלה שעיקר השפעת והחיות אלקות הוא²³⁶ ית' בעצמו ואתה מחי' את כולם והמלאכים הם רק שלוחי השפעה, אין לך עשב שאין לו מזל, והמזלות מקבלים מע' שרים, שהם בחי' לבושים המסתירים, עד"מ המנעל עור עב וגם ומגין על הרגל מכל נזק, כן המלאכים לבושים המסתירים שע"י מעבר השפע והחיות לעולם עשי' שרובו רע, והוא בחי' נעלא דשכינתא כו'...". ועד"ז תר"ל [תרל"ז] שבמילואים להערה 149.

❧ שוליי הגליון ❧

(237) כ"ה גם בהמשך וככה שם במהדורת תש"ה (כת"י הר"ש סופר – ר"ע קעט). אבל במהדור"ח שם (ס"ע תרעא): "עד"מ" – ויל"ע שם בהכת"י (מעתיק), ובפרט שהוא העתקה מתר"ל שבפנים.
(238) ראה דקדוקי תורה הערה 167.

❧ שוליי הגליון ❧

(236) "הוא ית' – כ"ה באוה"ת שם (מכת"י מניח או מעתיק), ואוצ"ל: "הוא שהוא ית' וכיו"ב.

שהם מאין ליש כידוע נק' בלי מה, שי"ס המקוריים הם בלי מהות דבר מה ממש... ע"ש. ועד"ז שם ע' רה [רעז] (הנחה אחרת מהנ"ל): "...וידוע הוא שאין הי"ס הנאצלי' נק' בלי מהות אלא לגבי נבראי' דבי"ע שהם מוגבלי' בבחי' גבול ושיעור, ולזאת הכח האלקי שאינו מוגבל כמו י"ס דאצ"י נק' בלי מה, שאינו מוגבל במהות ומציאות כו'... ע"ש.

☞ הערה 152 ☞

וראה תער"ב ח"א ר"ע רד: "...שהיא בחי' המל', דעם היות שהיא בחי' היותר אחרונה שבאצ"י, והיא שרש ומקור בי"ע שבאצ"י, ושם הוא עיקר ענין הכלים ובבחי' הגבלת דבר בבחי' מספר כו', וכמשנת"ל פ' פ"ה, ומ"מ אינה מסתרת ומעלמת האורות דאצ"י לגמרי כו', ולכן באמת מבחי' המל' לא היו העולמו' מתהווים עדיין בבחי' יש וגבול, וכמ"ש בלק"ת ד"ה מה יפו פעמיך בנעלים, דגם מבחי' המל' הי' העולם מתפשט בל"ג וקץ, ושיהי' התהוות בבחי' גבול מהלך ת"ק שנה כו' הוא ע"י המלאך סנד"ל, שהוא בחי' נעל החופה את רוב הרגל בחי' מל' כו', והיינו שע"י המל' עדיין מאירים אורות דאצ"י ואא"ל מציאו' יש ממש עדיין כו'...".

ולהעיר מתש"ו ע' 120 [תרצ"א ר"ע רצא]: "...כי מצד הכח אלקי עצמו, הנה אפילו מהבחינה היותר תחתונה שהיא בחי' מל' דאצ"י, דבחי' מל' דאצ"י היא סופא דכל דרגין דאצ"י, וגם כמו שבחי' מל' דאצ"י בוקעת את הפרסא שבין אצ"י לבריאה, מ"מ לא הי' מתהווה העוה"ז כמו שהוא עתה, אם לא ע"י התלבשותה של האור האלקי בלבוש דנוגה, ונוגה הוא מעורב טו"ר... ע"ש.

☞ הערה 153 ☞

וראה תרנ"ב ע' פד: "...מל' הוא בחי' סוף עולם האצ"י שבה מסתיים הארת הקו כו', וגם נעשה בבחי' ראש לשועלים דהיינו שנעשית עתיק לבי"ע, שמסתרת בראש הבריאה להוות עולמות בע"ג בבחי' יש ממש, שא"א להיות שם גילוי אלקות כו'...". ועד"ז תקס"ה ח"א ע' שנד (נוסח ב): "...כמ"ש בע"ח שהחוט והקו של אור א"ס ב"ה הנמשך בעולם האצ"י הוא מסתיים

הרגל שלא יתגלה, כמו"כ הם חופים לאור מדות דאצ"י שלא יתגלו כמו שהן, ועי"ז מתהווים בע"ג...".

ולהעיר מהגהות לד"ה פתח אליהו תרנ"ח ע' ה [יב-ג]: "...דבכדי שיהי' מאוא"ס עולמות בי"ע שהן נבראים מוגבלים ממש, ואיך יתהוו מאוא"ס הבבע"ג . . אלא שזהו ע"י התלבשות האוא"ס בע"ס דאצ"י, ששם בא האור בבחי' גילוי בכל ספי' וספי', ומאחר שהוא בבחי' גילוי אור בהכרח שיש בו איזה הגבלה, שה"ה בא באיזה ציור פרטי כו'...". שם ע' לו-ז [נא]: "...אמנם במ"א מבואר, דכלים דאצילות מגבילים רק מציאות עצמותם, שזה חכ' וזה חסד וזה גבורה כו', אבל מ"מ יכול להתפשטות²³⁹ עד בל"ג כו' (והגבלת ההתפשטות הוא ע"י הפרסא והנעל כו', ועמ"ש בלקו"ת שה"ש בד"ה מה יפו פעמיך בנעלים ספ"ב, ובד"ה ויצום אל פרעה רל"ח)... ע"ש.

וראה גם לקו"ת שלח לו, ד: "...וכן עד"ז בחי' הכלים הם מגבילים את האורות ומעלימים אותם שלא יתגלו כמו שהם, אלא יהיו נגבלים בתוכם, ושיהיה התגלות החיות רק הארה מועטת, והיינו בכדי להיות התהוות הנבראים שהם מוגבלים כידוע...".

תקס"ד ע' קכב: "...וכ"ז מפני שהאורות של הכלים דאצ"י אינם מוגבלים עדיין עד שיהי' מקור למציאות מוגבל ממש, רק בחי' הכלים שלהם להיותם מוגבלים גם בבחי' האצ"י, כמשל האותיות השכל ואותיות המח', ע"כ מהם דוקא ימצא מציאות הנבראים המוגבלים ממש בבי"ע כו'... ע"ש.

מאמרי אדה"ז כתובים ח"ב ע' קצח-ט [רסט-ער] (מגוכתי"ק אדה"א): "צריך להקדים הידוע ומבואר במ"א . . שהגם שהי"ס הנאצלים נקראים ג"כ בלי מה, היינו לגבי הנבראים מוגבלים, מפני

שול"י הגר"ן

239) יכול להתפשטות: כ"ה בגוכתי"ק, ואוצ"ל: יכול להיות להתפשטות [הערת המו"ל בתרנ"ח (מהדו"ח, ועד"ז במהדו"י) שם].

"...כמבואר במ"א ע"פ כרוב אחד מקצה מזה, הוא ז"א דאצילות שהוא ירדת אור א"ס מלמעלה למטה, והמל' הוא מקור ב"ע ושרשם שבאצילות כו' . . מקור הנבראים..."

[ולהעיר מלקו"ת צו י, ב: "...שבתחלה נתצמצם האור המלוכש בז"א ונק' שמש להיות מאיר בבחי' צמצום, והוא אור החמה ונק' נער עליון והוא נער את בני בלהה כו', ואח"כ נמשך מבחי' זו ומתלבש בבחי' מל' שהוא בחי' פני לבנה דהיינו מקור ב"ע שבאצילות, והוא בחי' נער הב' והן ג' כ"ב הכרובים. ועמ"ש בד"ה ששת ימים תאכל מצות²⁴⁴ בענין שני הבחינות דים ויבשה שבבחי' מלכות דאצילות, שהוא ג"כ להיות שהמלכות מחברת אור האצילות בב"ע, והממוצע צ"ל בו שני בחינות, בחי' תחתונה שבאצילות ושרש ומקור דבי"ע, וזהו ענין ים וארץ כו' ע"ש, ומשם יובן ג"כ לענין ב' בחי' נערים המבואר כאן... ע"ש.]

אוה"ת מג"א ע' ב'שכח [קלד]: "...בעולם האצילות . . בחי' מדת מלכות שהוא בחי' דיבור שהוא מקור הנבראים . . בחי' שורש הנבראים דהיינו בחי' ח"ת, דהיינו בחי' מקור הנבראים ושורשן שבאצילות, שהוא בחי' שורש בחי' חיי החיים א"ס ב"ה לכל בחי' נבראים עליונים ותחתונים שבבי"ע, שמקור ושורש זה הוא בחי' דבר ה' ונק' ח"ת..."

קונטרסים ח"ג ע' קה [ועד"ז תרצ"ג ע' תקמג]: "...דבחינת מלכות מקבלת האורות עצמיים דאצילות. והגם דבחינת מלכות היא סופא דכל דרגין דאצילות, וספירת המלכות כמו"ש באצילות ה"ה בבחי' נבדלת מעצמות האצילות, דהרי מלכות דאצילות אינו דומה לבחי' ז"א דאצילות. דהנה עולם האצילות נחשב בכללות עולמות הא"ס, דבכלל זה הוא גם ז"א דאצילות, אבל מלכות דאצילות היא בחינה נבדלת

ונפסק במל' דאצי', סוף כל דרגין דאצי', ואינו נמשך משם עוד להתפשט בב"ע, כ"א נפסק ומסתיים שם במל' דאצי', ע"ז יש מסך ופרגוד המבדיל בין אצי' לבריאה שלא תגיע שפע אור א"ס ב"ה של הקו וחוט שבאצי' להופיע אורו בבריאה, כ"א ונפסק וימתיים באצי' בסוף עולם האצי', היינו במל' דאצי' כנ"ל וד"ל."

ולהעיר ממאמרי השתטחות לר"ה מפאריטש ר"ע 21 (ספר השתטחות ע' קמא-ב [קנה-ו]): "...בבחי' האחרונה שבאצי', שהוא בחי' יסוד דנוק' שהוא בחי' יסוד דמל' דאצי' שנק' סוף עולם האצי', כי בחי' המל' דמל'²⁴⁰ דאצי' הוא ראש ומקור עולמו הנבראי מאין ליש, והוא נגלה אחר סיום עולם האצי' שהוא בחינת יסוד שבמל' כנ"ל . . מאצי' לבי"ע, לא יוכל להיות התחלת עולם הנברא, שהוא מקורו שהוא בחי' מל' דמל' [דאצי'²⁴¹], כ"א ע"י התעלמות אור עצם המל'..." ע"ש.

☞ **הערה 154** ☞

ראה תו"א תרומה פא, רע"ב (כ"ק אדה"ז): "...ונודע שהז"א הוא תכלית ירדת אוא"ס מלמעלה למטה, בכדי להאיר אח"כ לבי"ע ע"י הנוק' שהיא אימא תתאה שהוא מקור ב"ע שבאצי', לכן כתיב כרוב אחד מקצה מזה הוא קצה אוא"ס שבז"א, וכרוב א' מקצה מזה הוא מקור ב"ע ושרשם שבאצי'...", ועד"ז לקו"ת במדבר ט, סע"א (ביאור לד"ה²⁴² וארשתין²⁴³):

☞ **שוליי הגליון** ☞

(240) ובהערת רבינו שם: "יסוד דמל' המל' דמל': ראה סידור עה"פ שבחי ירושלים. בתהלים להצ"צ שם. ד"ה פדה בשלום תרע"ה (המשך בששה"ק תער"ב)".

(241) כ"ה בא' מהכת"י, כמ"ש בס' ההשתטחות שם הע' 9.

(242) בלקו"ת שם: "ביאור מעט ע"פ וארשתין ל"י, ועד"ז נסמן ברוב המקומות. אבל ראה תרמ"ז ע' סז: "...וע' בלק"ת בהביאור לד"ה וארשתין לי פ"ב". רשימות חט"ו ר"ע 19 [ס"ע 77]: "לעיין לקו"ת ד"ה וארשתין ובאורו". קונטרס דברי ימי החזורים ר"ע טז [ועד"ז היום יום ב' סיון]: "...הדרוש וארשתין לי לעולם וביאורו – שנדפסו] בלקו"ת..."

☞ **שוליי הגליון** ☞

(243) שהובא (ד"ה וארשתין) לקמן בפנים בהמאמר (ראה ציון רבינו שבדקדוקי תורה הערה 162). וראה מה שהובא משם לקמן בפנים בדקדוקי תורה (בסוף הערה זו).

(244) ריש סעיף ה (לקו"ת צו יד, ב).

לפועל גילוי השפע, הן הנה הנק' בחי' הכלים והוא בחי' ריבוי האותיות וצרופי האלקי' שכלולי' במל', וזהו שארז"ל²⁴⁵ יודע הי' בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהן שמים וארץ, ואותיות הללו יש בהן ב' מדריגות כידוע, א' אותיות עצמיני' והוא נק' בחי' כלים פנימיני', כמו מל' שבחסד ומל' שבגבורה שבמדה זו דמל' דאצי', והב' אותיות שיוצאין לחוץ, כמאמרות יהי אור ויהי רקיע דאתון אתגליפו בקול ודבור שמלוּבש בתוך כל בריאה ממש, ונק' כח הפועל בתוך הנפעל, וכמ"ש²⁴⁶ אד' בם בם ממש, ונק' אדון כל המעשים ממש. וא"כ צ"ל [- יש להבין] דודאי לפי ערך כח הא"ס שמאיר במדה זו דמל' הנה גם הצרופים הם לאין שיעור, וכמ"ש בס'²⁴⁷ מכאן ואילך צא וחשוב עד אין שיעור, ולפי"ז הי' ראוי להיות גילוי צרופים להיות [- להוות] הבריאה ממש ג"כ לאין שיעור ממש, כי מאחר דכח הפועל הוא בנפעל ממש, וכח הפועל בא מכחן] של א"ס עצמו, שע"ז אמר איהו וגרמוהי חד, פי' גרמוהי הן אותיות וכלים [דמל'] חד ממש עם בחי' איהו, ולמה אמר המוציא במספר צבאם, במספר דוקא, שזהו דבר והיפוכו לכאורה... "ע"ש [ועד"ז בהנחת אדנ"ע מהנ"ל (תרל"ו ח"ב ס"ע תיח): "...וגבוה מעל גבוה שרפים ואופנים ומקבלין דין מן דין, נמצא שהכל הגבלה, ולעיל נת' שהם מתייחדים עם אלקו'. אך הנה יש ב' בחי' אותיות, יש אותיות שבפנני'מית המל' קולט שפע אור אצי' לצורך עצמו, ויש אותיות שבחיצוניות המל' שהם מהוים מאין ליש, דאותיות כמו שהם למעלה הם בבע"ג, ויורדים למטה נעשה מזה גבול, כדאיתא יודע הי' בצלאל לצרף אותיות שנברא בהם שמים וארץ, דבאמת אותיות הם מוגבלים, ובצירופים הם בלי גבול, נמצא שכל הנבראי' כח א"ס שורה בהם, רק שזהו כח הגבול דבא"ס... "ע"ש, ועד"ז שם לקמן (ר"ע תכב – הנחת אדנ"ע מס"פ לד): "...הגם דכת' ולגודויו אין מספר, משמע שהם בלי גבול, אך הנה נת"ל שיש ב' בחי' אותיות, אותיות דפנימית המל' לצורך, ואותיות דחיצונית המל'

מעצמיות [- מעצמות] האצילות, והגם שהיא באצילות, אמנם באצילות גופא ה"ה שרש ומקור בי"ע שבאצי', ועם זה הרי מלכות דאצילות היא מקבלת האורות עצמיים דאצילות, וטעם הדבר הוא לפי שענין הביטול שבבחי' מל' הוא יותר מכמו"ש בהספי' שלמעלה ממנה...".

❧ הערה 156 ❧

וראה פירוש המלות מה, רע"ב: "....ילה"ק תחילה בשורש ענין האותיות שהוא בחינת המל' בכ"מ, כמו בחינת מל' שבחכ' הוא בחינת אותיות דחכ', ומל' שבחסד הוא בחינת אותיות דחסד, וכן אותיות דכתר שהוא הרצון, וידוע דכל בנין המל' הוא רק מבחי' האותיות בלבד, דהיינו מבחי' אותיות דע"ס דז"א נבנה בנין המל', כמו מבחינת מל' שבחכ' דז"א נעשה בחינת חכ' שבמל', וממל' דחסד דז"א נעשה חסד שבמל' (ונקרא עשיראה דכולא, וכמ"ש במ"א בענין דו פרצופים כו')...".

שם נא, סע"ד ואילך: "....ואתה היינו בחי' מל' דאצי' שנק' אתה מב' טעמים. הא' דאתה מאל"ף עד תי"ו דכ"ב אותיות הדבור וה' מוצאות הפה, שזהו כללות ענין המל' שהוא בחי' דבור הע' דבר מלך כו', וכמ"ש ואתה מחיה את כולם, בא' ועד ת' וה"א ה"ג מנצפ"ך דהבל הדיבור המפריד, שהן ה' מוצאות כו' וכמ"ש בס"י וקבען בפה כו'. והטעם הב' כי פי' אתה הוא לנוכח, כידוע בענין אתה הוא כו', והיינו בחי' עדאת"ג שיתכן בו לומר אתה, כמו ברוך אתה כו', והיינו בחי' מל' דאצי' שמחי' מאין ליש בבחי' גילוי גמור כידוע...".

❧ הערה 157 ❧

ראה המשך מים רבים תרל"ו ס"פ לא (ע' לח-ט) [ועד"ז אמרי בינה פתח השער י, ג]: "...מקור כל העולמות כולם שהיא בחי' מל' דאצי' שבבי"ע שכולל הכל, היינו שכולל כל ריבוי הכחות העלולים ממנה מאין ליש, שהוא ודאי בלי שיעור כלל. ואמנם בהיות עדיין הכל בכח ובהעלם במדה זו דמל' [- במל'] טרם שיוצא

[245] ברכות נ"ה, א [הערת רבינו במים רבים שם].

[246] תהלים ס"ח, י"ח [הערת רבינו במים רבים שם].

[247] ס"פ ד [הערת רבינו במים רבים שם].

מבחי' חיצו' הכלים, ואפי' מהמדרי' התחתונות שבאצי' כו', וכמ"ש בלקו"ת ד"ה מה יפו פעמיק בנעלים, דגם מבחי' המל' הי' העולם מתפשט בלי גבול וקץ, ושיהי' ההתהוות בבחי' גבול מהלך ת"ק שנה כו' הוא ע"י מלאך סנדל, שהוא בחי' נעל החופה על הרגל בחי' מל' כו'... ע"ש.

וראה גם תו"ח תצוה תעט, א [שכז, רע"ג]:
 "...וגם שמוכן מזה דיש כח האלקי באותיות הללו אחר שהן בחי' גילוי העצמו', לכך הי' ביכולתם להוות עולמות בלי שיעור כלל, כמ"ש בס"י מכאן ואילך צא וחשוב עד אין שיעור למספר הצירופים כו', מ"מ באים במספר וגבול כמו המוציא במספר צבאם כו', והוא ע"פ בחי' הצמצום דשם אלקי שאמר לעולמו די כו', כי הי' התפשטו' העולם בלי גבול, להיות שגם בחי' האותיות באי' מכח בלתי בע"ג, אע"פ שאינו רק בחי' גילוי דגילוי ההעלם לבד... ע"ש.

☞ **הערה 158** ☞

ראה לקו"ת במדבר ח, ב-ג – שבציון רבינו שבהערה 162: "...הנה האותיות נק' אבנים וצירופיהם נקראו בתים וחצרות, כמ"ש בספר יצירה שתי אבנים בונות שני בתים כו', לפי שהאותיות הדבור שבאדם נחשבות לבחי' דומם לגבי מהות השכל. והנה ריבוי התחלקות העולמות לאין מספר לכמה מיני רבבות מדרגות חלוקות זו מזו כמ"ש ועלמות אין מספר, וכן מלאכים ונשמות הצדיקים שאין חב"ד ומדות של זה דומה לזה, כולם הם נמשכים ונשפעים מבחינת צירופי אותיות דבר ה' המהוה אותם מאין ליש, שהם בחינת דומם לגבי מהות מקור חוצבה שבעולם האצילות (ע' באגה"ק ד"ה ויעש דוד שם, ועמ"ש בפ' בראשית בד"ה ולהבין בתוספת ביאור ענין וייצר כו', ועמ"ש ל"ע"פ והיה מספר בני ישראל בענין ארץ לא שבעה מים). והנה גם מקורן²⁴⁹ ושרשן בעולם

☞ **שו"י הגליון** ☞

(249) ראה דקדוקי תורה הערה 154. ולהעיר ממאמרי אדה"ז ענינים ע' עט-פ [פו-ח] (שבמילואים להערה 144 אות ב, ליד שוה"ג 205): "...ומקור ושוורש הצירופי אותיות הם בבחי' דבר הוי' ומל' דאצי' צורות האותיות איהו וגרמוהי חד כו', דהיינו שאינו כ"א בחי' שאפשר להיות צירופי' האלו לכשיתפשט אח"כ בבי"ע, אמנם

שהם מהוים מאין ליש, דאותיות כמו שהם למעלה הם בלי גבול, וכשיורדי' למטה הם בגבול... ע"ש].

ואולי מפרש כן רבינו גם בתער"ב ח"א ע' תקפג-ד: "...דכללות ענין ההגבלה דכלים דאצי' הוא רק מה שמגביל חוץ לאצי', אבל באצי' גופא אינם בבחי' גבול עדיין כו', והיינו שהן רק כח הגבול, והוא שהפעולה תהי' בבחי' הגבלה אבל כ"ז שאינו פועל אין כאן בחי' הגבלה בפועל כו', וכמו עד"מ בכח התנועה שביד, דכשם שיש בו כח ההתפשטות כמו"כ יש בו כח המגביל שלא יתפשט יותר מדאי, דמצד כח המתפשט יכול להיות ההתפשטות בבחי' בל"ג (היינו בל"ג האדם), וכמו בצירורים ותמונות אחרים ובאותיות גדולים ביותר כו', והכח המגביל מגביל את ההתפשטות שיהי' בהגבלה כפי רצונו כו', ואימתי באה ההגבלה הרי רק כשפועל בכח התנועה, אבל כ"ז שאינו כותב או עושה דבר בפו"מ אין כאן הגבלה כו'. . והרי הכח המגביל אם הי' בבחי' גבול ממש הי' צריך להגביל את הכח התנועה כו', וזה שהוא מגביל אותו רק בהפעולה הוא מפני שהוא רק כח המגביל לבד, ע"כ אינו מגביל בעצם הכח, רק שהפעולה כשהיא באה חוץ לעצם תהי' בהגבלה כו', ולכן גם ההגבלה בפועל אינה בבחי' גבול ממש, שהרי יכול לכתוב הרבה אותיות בלי גבול כו' (וגם יכול להתפשט בלי הגבלה כו'). וכמו"כ בכלים דאצי' הוא שהפעולה בבי"ע דהיינו כמו שבאה חוץ לאצי' תהי' בבחי' הגבלה, אבל באצי' הן בבחי' בל"ג כו', וכמא' מדתן עשר שאין להם סוף דקאי על הכלים (דז"ע מדתן עשר, דהיינו כמו שהאורות באים בבחי' מדידה שזהו בבחי' הכלים כו'), דבאצי' גופא הן בבחי' א"ס כו' וכמ"ש במ"א, די"ל²⁴⁸ דכמו"כ הוא גם בבחי' חיצוניות הכלים, שהרי כללות הכלים דאצי' הן אלקות ממש, וע"כ הן רק כח הגבול לבד כו'. ולכן מהע"ס דאצי' א"א להיות עדיין התהוות העולמות, כ"א ע"י הפרסא שבין אצי' לבי"ע כו', אבל לולא הפרסא א"א להיות ההתהוות גם

☞ **שו"י הגליון** ☞

(248) להעיר מהקיצור שבסוף הפרק שם: "...דודאי כן הוא גם בחיצוניות הכלים...".

עלמין כנ"ל, וכן עוד כמה מספרים, דאינו ר"ל עלמין ממש אלא הן בחי' אותיות עליונים רוחני' מאד, ע"ד שנת' בהקדמה א' שיש כמה בחי' אותיות גבוה מעל גבוה, ומה שנק' בשם עלמין היינו משום שאלו היו משתלשלים ונמשכים למטה בהשתלשלות המדרגות מדריגה אחר מדריגה עד שהיו מתגשמי' להתלבש בעשיה, הי' מהן התהוות תליסר אלף עלמין, וא"כ אף שלא נתגשמו למטה הרי מ"מ יש בהן הכח והחיות של בחי' י"ג אלף עלמין . . . (ובזה יובן מ"ש באגה"ק ד"ה איהו וחיוהי, וז"ל וקרוב לומר שגם האלפים ורבבות עלמין דיתבין בגולגלתא דא"א וז"א, אינו עלמין ממש כעין ההיכלות דאצי' ובחי' יש כו' עכ"ל, ור"ל כי הנברא שנתהווה מהאותיות הוא יש ודבר נפרד, משא"כ האותיות עצמן הן בחי' אלקות, רק שנק' עלמין לגבי גולגלתא, ור"ל שהן בחי' אותיות שכבר נמשכו להיות מקור ושרש להתהוות עלמין, כמו בחי' אש שלמעלה שהוא מקור ושרש לאש הגשמי, משא"כ בחי' גולגלתא כו', ומש"ש שאינן אלקות ממש לברוא יש מאין, ר"ל כי עיקר התהוות היש הוא מבחי' א"ס ב"ה הסוכ"ע רק שהוא ע"י אותיות אלו כו', כצ"ל אם באנו לומר שדבריו באגה"ק הנ"ל עם מ"ש ועמדו רגליו הם שניהם כוונה אחת, אמנם יש לומר ג"כ דהתם באגה"ק פי' בענין אחר, שהם ע"ד בחי' נשמות דאצילות ע"ש, אבל מ"מ שני מקומות עולה בקנה אחד, שאינן בחי' יש ודבר נפרד כאשר העולמות דבי"ע)... ע"ש.

שם ע' רכא [ועד"ז במאמרי אדה"ז נביאים ע' רנט-רס²⁵¹ – שממנו מעתיק (בשינויים) באוה"ת שם²⁵²]: "...וזהו מ"ש באד"ר קכ"ח ב'

שוליי הגליון

(251) במאמרי אדה"ז שם הובאו בשה"ג שינויי נוסחאות מכת"י אחר (ע"ש) – ולא צויינו כאן, כיון שכנראה באוה"ת שם הובא רק (ע"ד) נוסח הפנים שבמאמרי אדה"ז שם.

(252) כמ"ש באוה"ת שם ר"ע רכ: "...וביאור הענין הנה יש להקדים המבואר במ"א ע"פ ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזתים ונבקע ההר מחציו כו'. הנה יש להקדים תחילה שרש ענין נעוץ תחילתן בסופן דוקא... – שהוא ל' התחלת המאמר במאמרי אדה"ז נביאים שם ר"ע רנח. ושוב באוה"ת שם ס"ע רכא מסיים: "עכ"ל לעניינינו" (וראה מאמרי אדה"ז שם ע' רסא).

האצילות דאיהו וגרמוהי חד, שהם בחינת אלקות ואור א"ס ב"ה מופשט מכל בחי' גדר ומדה וגבול, על כל זה מאחר שהם מקור לבחי' העולמות שנמשך מהם למטה יש שם למעלה בכח כל כך כחות והמשכות שיתהווה מהם בחי' התחלקות העולמות בפועל ממש (ועד"ז יובן מ"ש באגה"ק ד"ה איהו וחיוהי, וקרוב לומר שגם האלפים ורבבות עלמין דיתבין בגולגלתא כו' אינן עלמין ממש כו', ור"ל שהם ג"כ בחי' אותיות שכשיומשכו למטה יתהווה מהם כ"כ עלמין בפועל ממש), וכמשל אותיות הדבור בעודן בכח חכמתו, ולגבי א"ס ב"ה עצמו הסובב כל עלמין גם הם נקראים בחי' אותיות שהוא בחינת דומם כאבנים שהן במדרגה תחתונה שבעשי', כמ"ש כולם בחכמה עשית, שאפילו בחינת ומדרגת חכמה נחשבת לבחי' עשייה גשמיות אצלו ית' (כמ"ש בלק"א), ומה שנק' בחי' אלקות, היינו שהם בחי' אלקות שהם א"ס ב"ה שלא נתצמצם ונגבל בבחי' כלי, אבל אינם בערך א"ס ב"ה בעצמו ובכבודו ממש, רק הארה וזיו המתפשט מעצמות א"ס ב"ה . . . וכמו בדבור האדם, עם היות שאין ערך בו לגבי מהות שכלו, על כל זה הארת השכל מתפשט ומתגלה בדבורו, ואי אפשר להשכיל לזולתו כ"א דרך העברת הקול ודבור, והדבור שלו נעשה שכל לחבירו, כך כביכול הארת עצמות א"ס ב"ה מתגלה ע"י בחי' אותיות שהם הם מקורי ושרשי המשכת החיות מאור א"ס ב"ה להתלבש ולהשפיע החיות בעולמות עליונים ותחתונים, ובחי' אותיות שבעולם העליון שהוא מדרגה תחתונה שבו, נעשה בחי' ראש ושכל לעולם שלמטה ממנו... ע"ש.

אוה"ת וארא ע' קצט: "...ע"פ ב' הקדמות אלו יובן ענין ריבוי העולמות הנז' באד"ר י"ג²⁵⁰ אלף

שוליי הגליון

בהיותה באצי' טרם ירדה כבי"ע, אין האותיות מוטבעי' בפועל ח"ו כ"א בכח ומקור ושרש שיוכל להיות כך או כך כו', וכמשל צורות האותיות שבנפש כנ"ל, שאין הטבעה בהם בפועל ויכולים להשתנות . . . מצד אמיתי' מדת מלכותו ית' אין תכלית ומספר וגבול כלל... ע"ש.

(250) באוה"ת שם נדפס: "וג", ולכאורה הוא טעות הדפוס וצ"ל ככפנים (וכפי שהוא לקמן בפנים מאוה"ת שם) – וכן הובא בשיעורים בספר התניא לאגה"ק ס"כ (בהערה 31 [30]).

מאין ליש גמור, ובלעדיו²⁵⁶ - [ובלעדו] אין להם קיום כלל, וכידוע דמאמר יהי רקיע הוא המתהווה²⁵⁷ - [המהווה] תמיד למציאת - [למציאות] הרקיע ובלעדו אין להם קיום כלל²⁵⁸ אפילו רגע כו', והן העולמות שנבראו מן האותיות. אבל עצם האותיות הן הנק' בחי מקורים²⁵⁹ - [מקוריי] ושרשים בלבד לכל אשר נעשה ונתהווה מהם כו', וא"כ לפי [מספר] אופן ריבוי התחלקות האותיות בעצמן כך יצא מהן ריבוי התחלקות והתהוות עולמות, [ו]כמ"ש בס"י מכאן ואילך צא וחשוב כו', ולפי"ז מ"ש באדרא [באותיות תליסר] אלף אלפין ריבוא כו', הכוונה על בחי' אותיות המקורים - [המקוריי] ושרשים שהי' מתהווה מהן עולמות כפי מספר ריבוי התחלקות שלהם בעצם מהותם - [מהותן], ונק' עלמין ע"ש בחי' הכח והמקור ולא ע"ש בחי' הגילוי, כי לא ירדו לידי גילוי עדיין... ע"ש.

תר"ל ע' שכא-ב: "...המשכיל יבין מזה, שכל מה שנו' בזהר סכום ומספר העולמות אין קץ, ופעמים עשר רבוא אלפי עלמין ולפעמים פחות מכן, אין הכוונה במציאות העולמות ממש בהיותן בפו"מ, כמו מציאות העולם הגשמי העוה"ז, או עולמות עליונים רוחנית דסדר ההשתל' אבי"ע שישנם במציאותן ממש כמו עוה"ז הגשמי, כ"א כוונתו שיש עוד עולמות

שוליי הגליון

(256) באוה"ת שם נדפס: "ובלעדי", וכ"ה בהכת"י שממנו נדפס באוה"ת שם, אבל בכת"י אחר הוא כפנים - כמ"ש בספר הליקוטים דא"ח צ"צ ערך אותיות ע' תשכח, ובלוח התיקון שם ע' תתקיא. ואילו במאמרי אדה"ז שם נדפס: "ובלעדו" (כדלקמן בפנים) - ולהעיר שכ"ה ("ובלעדו") לקמן בפנים בכל המקומות הנ"ל.

(257) "המתהווה" - כ"ה באוה"ת וספר הליקוטים דא"ח צ"צ שם, ולא העירו ע"ז. אבל לכאורה צ"ל "המהווה", כבמאמרי אדה"ז שם (דלקמן בפנים), ויל"ע בהכת"י.

(258) "כלל" - במאמרי אדה"ז שם ליתא.

(259) "מקורים ושרשים" - באוה"ת שם נדפס: "מקורי ושרשי", אבל בכת"י א' (אולי זה שממנו נדפס באוה"ת שם?): "מקורם ושרשם". וכפנים כ"ה בכת"י אחר (ועד"ז במאמרי אדה"ז שם כדלקמן בפנים - ולכאורה כן צ"ל גם באוה"ת שם, ועד"ז מ"ש לקמן בפנים מאוה"ת שם: "בחי' אותיות המקורים ושרשים") - כמ"ש בספר הליקוטים דא"ח צ"צ ערך אותיות ע' תשכח (אבל לא נמצא בלוח התיקון שם ע' תתקיא).

בגלגלתא²⁵³ יתבין תליסר אלפי ריבוא עלמין כו', עו"ש²⁵⁴ אלף אלפי ריבוא ושבעת אלפין כו', אין ר"ל עלמין ממש, אלא הם בחי' אותיות הגנוזות בגלגלתא - [וזהו מ"ש באדרא שיש ד' אלף רבוא רבבין עלמין כו', שהוא אותיות הגנוזות בעצמות המאציל] שלא באו לידי גילוי עדיין בבחי' השתל' להיות מהן התהוות העולמות למטה מטה, כי גם בע"ח נזכר בחי' השתל' העולמות דאבי"ע ע"י בחי' אותיות שמעליון לתחתון כו', אבל האותיות הגנוזות בעצמות המאציל שירדו להשתלשל למטה להיות בבחי' מקור ושרש להמשכות וירידות או"ס מעילה לעלול כו', הוא רק אפס קצהו כטיפה מים אוקינוס, הוא שרש להשתלשל ולהתלבש מעילה לעלול בשביל התהוות העולמות כו', וע"כ אמר תליסר אלף ריבוא שנשארו בבחי' העלם העצמית - [העצמות], שאם הי' יורד ומתלבש למטה הי' מהן התהוות העולמות - [עולמות] במספר כזה תליסר אלף ריבוא כו', אבל²⁵⁵ הם עדיין לא ירדו שיומשך מהן עולמות ממש, אך הן גנוזות בעצמות כו', ושם נק' עלמין סתימין ונעלמים בעצמות המאציל, ולא נק' עולם בבחי' הגילוי רק כאשר נברא מהאותיות עולם שהוא בחי' יש ודבר נפרד בפ"ע [דוקא], כמו טעם קריאת שם עולם לעולם שלנו שהם - [שהן] שמים וארץ וכל צבאם, לפי שנתהוו מבחי' אין ליש גמור מדבר הוי' ורוחו - [ורוח פיו] ית' מיו"ד - [בעשרה] מאמרות, כמו ע"י מאמר יהי רקיע נתהווה רקיע גמור מאין ליש, וכן יהי אור תדשא הארץ יקוו המים ותראה היבשה וכה"ג, כל המאמרות הללו הן חיים וקיימים להיות מקור תמידי לקיים - [לקיום] מציאות הנבראים שנבראו ונתהוו [מהן]

שוליי הגליון

(253) באוה"ת שם נדפס: "בגולגלתא", והוא טעות הדפוס וצ"ל כפנים, וכפי שהוא בהכת"י שממנו נדפס באוה"ת שם - כמ"ש בספר הליקוטים דא"ח צ"צ ערך אותיות ס"ע תשכז, ובלוח התיקון שם ע' תתקיא.

(254) פירוש: עוד שם. באוה"ת שם נדפס: "יעוש", והוא טעות הדפוס וצ"ל כפנים, וכפי שהוא בהכת"י שממנו נדפס באוה"ת שם - כמ"ש בספר הליקוטים דא"ח צ"צ ערך אותיות ס"ע תשכז, ובלוח התיקון שם ע' תתקיא.

(255) "אבל . . ממש" - במאמרי אדה"ז הנ"ל בפנים (ר"ע רס) תיבות אלו הם הוספת הצ"צ בגוכתי"ק.

מספרו כנ"ל, אבל בעצם הענין (י"ל²⁶¹ ג' דרכי', הא' שהשם הוא אותיות וצירוף, והגם כי בגלגלתא עד"מ עולה מספרו כמספר שאמרו באדרא, אבל מכל אות אשר אם הי' נשפע למטה הי' מתהוה ממנו עולמות בלי גבול, הב' י"ל שכוונתם אם הי' נמשך למטה הי' מזה עולמות כפי המספר שאמרו שם, אבל למעלה הם בלי מספר כלל (כן שמעתי מכ"ק אאמור"ר זצלה"ה זה ערך ח"י שנה), והג' (הבנתי מכתבי ק' כ"ק אאמור"ר זצלה"ה) הנה מ"ש באדרות מספר קצוב זהו לפי הענין שדברו בו שנמצא מספר זה והאמת כן הוא, ומ"מ עצם ענין העולמות הם בלי מספר ממש, כאמרם ע"פ ועלמות, וכמ"ש ולגודויו בעצם אין מספר כלל, רק שבזהר באדרות לא דיבר באותם שבלי מספר כ"א במה שבא בגדר מספר עכ"פ, בבחי' שם פרטי עכ"פ, אבל לא בכלליות כי באמת²⁶¹ הם בלי מספר...".

❧ הערה 167 ❧

וראה תער"ב ח"ג ע' א'תכה-ו: "...ע"כ המו מעי לו רחם כו', מעי קאי על מלאכים שנק' מעי וקרבי . . ופי' הפרד"ס בשע"כ ערך קרבים דקאי על חיות הקדש, וקראן חיוון ברא מפני שהן חוץ לאצי' . . יש חיוון עילאין וחיוון תתאין . . וחיוון תתאין הן ד' מחנות שכינה . . שהמשכת חיות אלקות שהוא בבחי' א"ס ממש (דאצי' הוא בחי' א"ס לגבי ביי"ע והוא בבחי' אין ממש כו') לחזק ולקיים נשמות ומלאכים ובחי' היכלות החיצונים שהם בעלי גבול ותכלית, א"א כ"א שיחולק בתחלה ההשפעה אלקית בתוך כלים המבררים ומחלקים שהם אברים הפנימים, דהיינו מלאכים הנק' בני אלקים שהם בחי' שלוחים הנושאים בתוכם ההשפעה האלקית שהיא בלי גבול ובלי התחלקות מדרי' שונות כו', אלא המה המבררים ומחלקים לכמה מיני מדרי' כו', ובהבירור מוכרח שישתנה מהות ההשפעה שתהי' בבחי' יש ובבחי' גבול בכדי שיומשך

אחרים שאינם עולים במספר וחשבון סדרי ההשתל' כמו אלו, כי לא נתפשטו במציאות בפ"ע כמו אלו, כ"א המה בכח הנעלם בלבד, וחשבון ומספר שלהן הכוונה בכחות הנעלמים שלהן²⁶⁰, שאם היו מתפשטין בפ"ע במציאותן, הי' עולה מספר רבוא העולמות ככה, מספר עשר אלפים או עשר רבוא אלפים כו', ועכשיו הוא שם שמספרו עולה כך . . יתכן ג"כ שיהי' בחי' אותיות שלא נתפשטו בצורה להתהוות עולמות בפ"מ, כ"א המה בבחי' חומר היולי בכח הנעלם, שאם יתפשטו בצורה יצטיירו מהם נבראים שונים בהמות וחיות שונים בפרט או עלמין בכלל, ומה בכך שלא נתפשטו בצורה בפ"מ, הרי כחן שלם בתכלית השלימות, ואדרבה במעלה יתירה ביתר שאת, והיינו דכיון שלא נתפשטו בעולמות כ"א נשארו בכח הנעלם מוכרח להיות מקורן נעלה מאלו שנתפשטו בהדרגת ההשתלשלות העולמות, ומהו צורך שלהם, אם לא שמצטרכים לעת שיצטרך התגלות כו', ועתה המה בכח הנעלם ואין להם שייכות להנהגה שעתה, ואינם מבטלים ההנהגה דעכשיו, שאעפ"כ עולמות כמנהגן נוהג, והמה גנוזות לע"ל דכתיב ועמדו רגליו ביום ההוא דוקא על הר הזתים, כנ"ל שכל בחי' אותיות מכוונים בשם רגלים . . אך רגליו הכוונה מבוארת על אלו שאינם במנין הדרגת ההשתלשלות, כמו אלו שנמנו בזהר במספרם, והמה בלי מה, שלא נתפשטו במציאות בפ"מ זולת בכח הנעלם, אבל לע"ל כשיעמדו רגליו אז יבקע הר הזיתים...". ע"ש.

תרל"ה ע' נג: "...ונמצא יובן היטב מאמר רז"ל ועלמות אין מספר, א"ת ועלמות אלא ועולמות אין מספר, שכשם שהוא א"ס כן א"ס לשמו והתפשטותו והתהוות עולמותיו, ומ"ש באדרות מספר העולמות, זהו שם פרטי שעולה

❧ שוליי הגליון ❧

(261) י"ל ג' כו': כ"ה בכי"ק בהתחלת מוסגר בלי סיום. ואולי מיותר כאן התחלת המוסגר. כי לכאור' אינו מתאים. ואולי סיום המוסגר צ"ל לקמן (שו"ה עכ"פ) אחרי "אבל לא בכלליות כי באמת". וצ"ע [הערת המו"ל בתרל"ה שם].

❧ שוליי הגליון ❧

(260) בתר"ל שם נכפל: "הכוונה בכחות הנעלמים שלהן הכוונה בכחות הנעלמים שלהן" – ולכאורה הוא טעות הדפוס דמוכח (אולי בגלל כפל הלי' "שלהן . . שלהן" שבפנים).

במד"ר משפטים פל"ב, ד"א אל תמר בו, אל תמירני בו, שמא תאמרו הואיל והוא השר שלנו, לו אנחנו עובדים כו', לאו כו', דלכאו' אינו מובן איך שייך לומר שהוא השר שלנו, והלא כתי' חלקי הוי' אמרה נפשי . . . הי' שם פקח א' אמר אנא נסיב למלכא כו' . . . וכמ"ש מזה במ"א באורך דנש"י מקבלים מאת ה' כו'. אך הענין הוא, דמט"ט נק' שר הפנים שבו מאיר בחי' האור, והן השמות הוי' אד' ע"י צדיק יסוד עולם, והוא אינו רק לבוש להם, ונק' נעלא דשכינתא שהוא רק בחי' נעל ונתק שהשפעה עובר על ידו כו', והגם דכמו"כ כל השרים הן רק ממוצעים שע"י עובר ההשפעה, וה"ה כגרון ביד החוצב בו כו' וכמ"ש במ"א, הענין הוא דההמשכה שע"י השרים הוא רק מבחי' חיצונית האור, היינו דכללות האור הוא השייך אל העולמות, שהוא אור מצומצם, ובפרט במדרי' האחרונות שמצומצם מאד כו', ועוד מתעלם האור בעצמו ומתלבש בהשרים להשפיע ע"י . . . שהשרים עצמן מעלימים על האור ומראין עצמם למשפיעים, כמו השר שהוא בחי' יש במקומו כו', וגם המלאכים שהן מקורם ה"ה ג"כ בבחי' יש ומציאות כו', וז"ש כי כל אלקי העמים אלילים, ופי' הרמב"ן דקאי על המלאכים כו', משא"כ מט"ט שהוא בבחי' ביטול . . . ואינו מעלים לגמרי ח"ו על האור, אדרבא ע"י מתגלה האור וההשפעה האלקית כו' . . . וכמ"ש במ"א בשם הלק"ת מהאריז"ל, דמט"ט הוא חנוך שנטל נשמה דאדה"ר, וע"י כח זה שאינו במלאכין קדישין הוא ממונה ומלך על כל המלאכים כו' . . . ונמצא דמט"ט הוא רק אמצעי שע"י נמשך ההשפעה, והוא למעלה מאמצעית שארי מלאכים והשרים כו', ומ"מ זהו שההמשכה היא ע"י ממוצע, לא מהקב"ה מעצמו שלא ע"י ממוצע כו'... ע"ש.

מאמרי אדה"ז נביאים ע' קעב-ג [ועד"ז עזר"ת ס"ע מט]: "...וכ"ז הוא בבחי' פנימי העולמות דוקא, כנשמות [-] בנשמות] ומלאכים [שבטילים לאלקות כו'] שמקבלים מבחי' פנימי' המל' . . . אבל בחי' חיצוני' העולמות אינם מקבלים רק מבחי' חיצוני' המלוכה והוא בחי' הממשלה . . . שהוא ביטול בע"כ בלי בחי' ביטול פנימי, כי א"א להם לקבל מבחי' הפנימיות רק כביטול

לתוך תוך כל בעלי גבול להיות לו למזון ולחיות מצומצם לפי מזג המשכתו כו', וזהו שנעשה ע"י המלאכים שנק' קרבים (בכח בחי' הפרסא כו')... שם ס"ע א'תכח-ט: "...שהמל' נק' אתר דמשתני, דשם נוגע מעשה התחתונים . . . כפי מעשה התחתונים כך היא ההשפעה מבחי' מל' כו', וג"ז הוא כמו שהמל' באה בבחי' התלבשות, הפרד"ס²⁶² בשעה"כ ערך שינוי שאין שינוי אלא בבחי' מל' כשמלוכת במט"ט, והוא כמ"ש במ"א דמה שנוגע וניכר מעשה התחתונים הוא בהמלאכים הנק' עיני ה', ועי"ז עולים הדברים בבחי' המל' ובבחי' כלים דמדות דאצי' כו', וכמו"כ ההמשכה היא מבחי' מל' וע"י התלבשות בהמלאכים שיהי' בערך בחי' בי"ע כו' (ועמ"ש בלקו"ת ד"ה מה יפו פעמיק) . . . דענין הרחמים שמתפעל להתרחם על הנבראים הוא ע"י התלבשות בבחי' המל' ובמט"ט כו', וזהו המו מעי לו, דוקא בבחי' מעי שייך ענין ההמי' בבחי' התפעלות הרחמים... שם ס"ע א'תלא: "...שמבחי' המל' בא האור באופן כזה שיהי' בבחי' מקור לנבראים דבי"ע כו', וגם מבחי' מל' צ"ל התלבשות בבחי' נעל בכדי להיות בבחי' הגבלה ממש דמן הארץ לרקייע כו', וכמ"ש בלקו"ת בד"ה מה יפו פעמיק בנעלים... שם ע' א'תלד: "...ובבחי' מל' הוא ג"כ ע"י התלבשות במט"ט כו', שע"ז הוא העלאת מ"ן והמשכת מ"ד כו'. וע"פ הנ"ל דכל ההשפעות הן ע"י המלאכים שנק' קרבים כו'... ע"ש.

שם ע' א'תמה-ז: "...והנה בזה"ג נא' ונתתי נערים שריהם, ועמ"ש ע"ז בזהר תרומה דקע"ו ע"א, ובמק"מ שם שזהו בחי' מט"ט וסנד"ל שהן מעלין מ"ן (וכענין מט"ט קושר כתרים כו') . . . דבזה"ג דקוב"ה סליק לעילא כו', אזי כל הנהגת העולמות דבי"ע הכל הוא ע"י מט"ט כמו שהוא כבי"ע כו'. והגם שנק' שרו ש"ע, עיקר השפעתו הוא לנש"י למטה כו', דכל ההשפעות בעולם התחתון הוא מהע' שרים, משא"כ ההשפעה לישראל היא ממט"ט כו' . . . וההשפעה הוא מאת הוי' רק שהיא ע"י אמצעות מלאך מט"ט. וכדאי'

נברא איז נידעריקער, איז אלץ מערער דא א ריבוי במיניו. וואס דערפאר איז דאך א שמש – דא שמש אחת, וואס זי איז נקראת בשם מאור הגדול. ירח, וואס איז קלענער פון שמש, איז אויך דא אחת. כוכבים איז דא א סאך. וואס דאס איז דאך אלץ אין צבא השמים.

ועד"ז אט דא למטה, איז וויפיל ס'זאל ניט זיין אין מין המדבר, איז דאך דא מערער אין מין החי, און נאך מערער אין מין הצומח, און נאך מערער אין מין הדומם.

נוסף על העיקר, אז ס'ניטא קיין מדבר אין וועלכן ס'זאל ניט זיין דער ענין פון צומח און חי און דומם, ווארום יעדער מדבר, איז דאך א חוץ דערויף וואס ער איז מדבר, האט ער דאך אין זיך דער ענין הצמיחת השערות, וואס דאס איז דער צומח שבמדבר. ועד"ז דער ענין החיות הלב והאברים, וואס דאס איז דער חי שבמדבר – ניט דער ענין השכל שבו. ביז דער ענין הדומם שבמדבר, וואס דאס איז דער עקב שפּרגל, ווי ער זאגט אין אבות דרָב נתן, אז דאס האט ניט קיין חיות אין זיך – ווי דומם.

ועד"ז האט חי דער ענין פון צומח און דומם. צומח האט אין זיך דער ענין, ניט נאר פון צומח, נאר אויך פון דומם. איז דאך דומם שלא בערך מערער ווי אלע איבעריקע חלוקות, ווארום דאס געפינט זיך למטה – איז דארט איז דער רבו מעשיך מערער...

(12: 20) ...וואס ווי גערעדט, דער ענין פון מה רבו מעשיך איז דאס ניט דער ענין פון מה גדלו מעשיך – אז מ'האט צו טאן מיט נבראים גדולים וחשובים, נאר מ'האט צו טאן מיט ריבוי הנבראים, וואס וואו איז דא דער ריבוי? דוקא איז די נבראים פחותים...

(14: 10) ...דעם ענין פון מה רבו מעשיך, אז דער אויבערשטער האט באשאפן אין וועלט א ריבוי נפרדים – א ריבוי נבראים וואס זיי זיינען נפרדים אחד מן השני, וואס אין דערויף באשטייט דאס דער ענין פון ריבוי, און יעדערער פון זיי ווערט אנגערופן בשם מעשיך...

המרכבה לגבי הרוכב -] א"א להם לקבל מבחי' מל' עצמה, כ"א מבחי' חיצונית המל' . . . והוא ע"י השרים העליוני' שנק' מושלים ושלטונים כו' . . . ובכללו' הוא שר הכולל שנק' מט"ט שרו של עולם, שמתחלקין תחתיו ריבוי שרים העליוני' -] שבא ע"י התלבשות בהשרים, וכמו מט"ט שרו של עולם, והוא שר הכולל, ויש למטה ממנו כמה שרים] עד למטה מטה -] שיורדת השפע ממדרי' למדרי' עד שיכולה להתקבל בעולמות כו', וכולם הם תחת ממשלת שר צבא ה' בחי' מט"ט, דכתיב ב'י הנני שולח מלאכי לפניך אל תמר בו כי שמי בקרבו כו' . . . אין גדולת מ"ש דלעילא ניכרת רק ע"י ריבוי השרים העליוני' דוקא שמצווים רצון המלך . . . מיכאל שר החסד וגבריאל שר הגבו', הרי שרש מיכאל דבריאה מבחי' חסד שבמל', ותחתיו יש ק"פ אלפים שרים כו', וזהו מצד בחי' התחלקות מל' שבחסד ל' ומי' ל', ומתכללי' בריבוי אופני' שוני' עד שהשרים מסתעפי' ג"כ לפ"ע זה, ואם לא הי' רק בחי' מל' שבחסד לבד לא הי' רק בחי' שר כללי בלבד והוא מיכאל בלבד, וכמ"כ בגבריאל שר הגבורה, ובכללות יותר לא הי' רק מט"ט שר הכללי... ע"ש.

תו"ח משפטים תכה, א [רצב, רע"ג]:
 "...מט"ט השר הגדול הכולל כל השרים ומלאכים עליונים...". ועוד.

☞ הערה 170 ☞

ראה שיחה ג (2: 50) שלפני המאמר: "איז דאך ידוע דער חילוק הלשון וואס ס'שטייט: אמאל שטייט מה גדלו מעשיך, און אמאל שטייט מה רבו מעשיך. איז אין מפרשי התנ"ך – און חסידות איז דאס מבאר בארוכה – זיינען מפרש דעם חילוק, אז מה גדלו מעשיך גייט דאס אויף די נבראים וואס זיי זיינען גרויסע, ע"ד ווי שמש וירח וכוכבים, תנינים הגדולים דא למטה, ועד"ז אויכעט אין מובן הרוחני, אט די וואס זיינען גרויס ברוחניות. מה רבו מעשיך – דא איז דער לימוד אויף כח הבורא ניט פון דעם גודל הנבראים, פון זייער גרויסקייט, נאר פון זייער ריבוי.

וואס ריבוי – זעט מען דאך, אז וואס דער

ועד"ז שם ע' קב-ו (נוסח ב). תו"א וישב כז, ג.

וראה גם תרפ"ז ס"ע קג: "...פי' רבות עשית הוא ריבוי ההתהוות, וכמ"ש מה רבו מעשיך ומה גדלו מעשיך ה', דמה גדלו קאי על גדולי הנבראי, וכמו מלאך בשליש עולם עומד, וכמא' רגלי החיות, ומה רבו בריבוי הנבראים בדצח"מ..."

שם ר"ע קעח: "...שמתבונן בבחי' גדולת ה', דהיינו בחי' התפשטות גדולתו בעולמות, איך שמהווה ומחי' ריבוי עולמו' ונבראים מאד, וכמ"ש מה רבו מעשיך ה' ומה גדלו מעשיך ה', שיש גדולי נבראים וריבוי נבראים מאד עד אין קץ ושיעור כלל..."

שם ר"ע קפד: "...שמריבוי התחלקות הציורופים נבראו ונתהוו ריבוי הנבראים, וכמ"ש מה גדלו מעשיך הוי' שהם גדולי הנבראים, וכת' מה רבו מעשיך ה' שהם ריבוי הנבראי..."

תרצ"א ר"ע רכז: "...רבות עשית, דריבוי הנבראי שנתהוו, וכמ"ש מה רבו מעשיך הוי' כו' ומה גדלו מעשיך, שהם בריבוי גדול ומופלא במאד..."

הערה 171

וראה תרס"ו ע' תרמב-ג [תרס"ז ע' רט-י] (הנחה): "...וזהו מ"ש מה רבו מעשיך הוי', מה גדלו מעשיך הוי', שיש ריבוי נבראים עד אין קץ ואין שיעור, הן בצבא מעלה והן בצבא מטה יש בהם ריבוי ההתחלקות עד אין קץ. דהנה בצבא מטה יש בהם הריבוי מאוד, דבכללות הם מתחלקים לד' מדרי' דצח"מ, אך בפרטיות הם מתחלקים לריבוי ההתחלקות מאד, כמו בדומם יש ריבוי מיני דומם. . . וכמו"כ בצומח ג"כ יש ריבוי מיני צומח. . . ובכל מין ומין יש ג"כ ריבוי ההתחלקות מינים ממינים שונים. . . וכמו"כ בחי' יש ג"כ ריבוי מינים. . . ובכל א' יש ריבוי מינים מאוד. . . וכמו"כ במדבר יש ג"כ ריבוי התחלקות המדרי' דאין דעותיהם שוות שמחולקים בדעתם ובמדותם, הרי דבצבא מטה יש בהם ריבוי מיני ההתחלקות עד אין קץ. וכמו"כ בצבא מעלה יש בהם ג"כ ריבוי מיני ההתחלקות כאלו, דהרי ידוע

...וואס דאס איז דאך שייכות – אט וואס פאר א פירוד ס'זאל ניט זיין אין דעם ריבוי, איז דאס אלץ מעשיך, מעשיך של הקב"ה, וואס אין כח העשי' נעמט זיך דאס דער ענין פון עשי' לעילא – דאס נעמט גאר גאר פון פנימיות..."

וראה תקס"ה ח"א ע' ק-קא (נוסח א): "...כמשנ"ת במ"א שעד"ז הי' אופן השבירה של הכלי' דתוה"ו, שנשברו ונתפרדו הכלי' לחלקי' רבים בבחי' פירוד והתחלקות, עד שנתפזרו לחלקי' קטנים רבים מאד ונפלו למטה לבי"ע, ומהם נתהו עולמות בי"ע הנפרדי' מיני' ממיני' שונים הרבה אין מספר להן, כמ"ש היש מספר לגודויו כו' . . . עצמות המאציל ית' הוא יחיד ומיוחד. . . ולכן בחי' הריבוי והפירוד הוא המנגד אל אמית' האתר [- נו"א: האחד] המושלל מזה. וזהו ענין השבירה של הכלי', שנתפרדו זמ"ז בבחי' פירוד והתחלקות לחלקי' קטנים ונתרבו בריבוי יותר, וכל מה שנתפרדו בפירוד אחר פירוד לחלקי' קטני' יותר כמו כן נתרבו בריבוי גדול יותר, שלא ניתוסף בהם כלום, רק החלקי' ההם כשנתחלקו עוד לחלקי' קטנים יותר אזי נמצא בהם ריבוי החלקי' יותר. נמצא שבחי' הריבוי והפירוד הם דבר א' ממש, שלפי ערך הפירוד שלהן בהתחלקות כך ערך ריבוי החלקים, שאם נתפרדו לחלקי' גדולי' אזי הם מועטי', ואם לקטנים אזי הם מרובי' יותר כו'. וכ"ז הוא מנגד לעצמו' אור א"ס ב"ה היחיד ומיוחד. . . לכן כשנ[ש]תברו ונתפרדו הכלי' . . . נפלו למטה לש' ב"ן דאצי' מקור דבי"ע, שנתהווה מהן עולמות בי"ע הנפרדי' שאין להם ערך אל הבורא כלל. . . שנתפרדו לחלקי' קטני' ורבי' מאד ונפלו למטה, ונתהוו מהם הנבראים הנפרדי' בבחי' פירוד והתחלקות זמ"ז בריבוי מאד, דהיינו כמ"ש היש מספר לגודויו כו', שנתחלק השפע כלליות לכמה וכמה פרטי' אין קץ, להפעיל כמה וכמה מלאכי' פרטי' אין קץ אשר כאו"א נפרד בפ"ע ואין לו שייכות אל חברו, וכל מה שמתחלק השפע כוללית לפרטיות יותר בבחי' התפרדו' לחלקי' קטנים בריבוי ופירוד גדול, כמ"כ נתהוו הימנה ברואי' פרטי' בריבוי ופירוד יותר, והם רחוקי' יותר מאחדותו ית' כנ"ל. . . וכל מה שלא נתפרד השפע לחלקי' קטני' כ"כ בריבוי, כ"א עדיין היא כוללית, אזי קרובה היא יותר לאחדותו ית'..."

כלל, דמחנה מיכאל באהבה, ויש במחנהו קפ"ו אלף מחנות, ובכל מחנה ומחנה ריבוי חיילות, שכולם הם רוחניים ובמה הם מובדלים זמ"ז, רק במהות ומדרי' האהבה ובההשגה האלקית שבה ה"ה מובדלים, וכן במחנה גבריאל שהוא ביראה, וכמו"כ הנשמות הם בריבוי מאד בכמה מיני ומדרי' נשמות חלוקות זמ"ז בכללות מהות מדריגתם. . הרי יש בזה ריבוי מאד... "ע"ש.

☞ הערה 180 ☞

ראה רד"ק ישעי' שם: "...כל כוכב וכוכב. . . ושכל אחד מהם הוא אמיץ כח כי לא יפסיד כחו ולא ישתנה, כמו שהוא בנבראי מטה שהם נפסדים באישיהם אף על פי שעומד מיניהם, אבל נבראי מעלה איש מהם לא נעדר לעולם בשום העדר, לא בכלול ולא במקצתו, וכמו שהיה ביום הבראו כן יהיה כל ימי עולם לא יוסף ולא יגרע, כי אין התוספת אלא לבעלי החסרון, והם שלמים בבריאתם..." ע"ש.

הגהת הצ"צ בתקס"ה ח"ב ר"ע תשנט: "לענין לחמי לאשי ע' ת"ז סוף תקון מ"ט בפי' מרוב אונים כו' איש לא נעדר", ועד"ז אוה"ת בלק (ח"ג) ר"ע כט.

ספר החקירה סב, א: "...ועוד הכריח הרמב"ם שא"א שיהי' זה הקיום מצד עצם הכח שיש בשמים, מלבד שהם בעלי גבול, עוד זאת כיון שהם גוף וא"כ הם מורכבים מחומר וצורה, וכיון שהם מורכבים בהכרח שהם אפשרי ההפסד, אע"כ יש כאן נמצא בלתי הוה ולא נפסד ואינו גוף, וברצונו הפשוט יעשה מה שירצה, והוא הנותן הכח תמיד באישי השמים שלא יפסדו ולא יהיה הפסק להשפעתן, וג"כ נותן כח באישי הארץ שלא יפסד המין. וזהו עצמו ענין הפסוק שאו מרום עיניכם כו' מרוב אונים ואמיץ כח איש לא נעדר, ר"ל ממה שאנו רואים באישי השמים אשר איש מהם לא נעדר ואין הפסק להשפעה, אשר זה אי אפשר מצד הכח המלוכש בהן שהוא בעל גבול, והיה ראוי שיפלו תחת ההפסד..." ע"ש.

תשי"א ס"ע 227 [ועד"ז תש"ד ר"ע 178, תרנ"ה ע' קנג-ד]: "...שהשמים וכל הגלגלים

דכל מה שלמטה יש לזה בחי' שרש וכח מיוחד למעלה, כמו בדומם יש לו כח מיוחד למע' . . . וכפי התחלקות ריבוי מיני הדומם שלמטה, כפי אופן כזה הוא ההתחלקות בהשרש ומקור שלמע'. וכמו"כ בצומח שיש לו ג"כ שרש ומקור למע', כמארז"ל אין לך עשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה כו', וגבוה מעל גבוה שומר, שנמשך בשרשו ממלאכים העליונים, שיש מלאכים שנק' בשם צומח, היינו בשם עצי היער. . ובשרשו למע' הוא בחי' המדות עליונות. . וכמו שיש ריבוי ההתחלקות בהצומח שלמטה, כמו"כ יש ג"כ בשרשו למע'. וכמו"כ בחי' יש ג"כ שרש ומקור למע', דהרי כל הבע"ח יש להם שרש ומקור במרכבה העליונה, פני ארי' הוא מקור על כל החיות, ופני שור הוא מקור כל הבהמות, ופני נשר מקור כל העופות. . דמשרשו ומקורו שלמע' עד שנמשך התרנגול שלמטה יש ריבוא רבבות מדרי' עד אין קץ. הרי דגם בצבא מעלה יש ג"כ ריבוי מאוד..."

תרפ"א ע' רעג-ד: "...דהתפשטות גדולתו ית' הוא בענין ההתהוות ובריבוי ההתהוות, וכמ"ש מה רבו מעשיך הוי', וכת' מה גדלו מעשיך הוי', דמה רבו מעשיך הם ריבוי הנבראים שלמטה. . . ומה גדלו מעשיך שקאי על הנבראים הגדולים ביותר, והם גדולי הנבראי' דמזלות. . . ועל כולם הריבוי ביותר, דהן צבא מעלה והן צבא מטה הם בריבוי ביותר, דגם הנבראי' שלמטה הם בריבוי מאד בהדצח"ם שלמטה, בריבוי מינים והריבוי המופלגי שבכל מין בעצמו, וכמו בהדומם דאבן הנה יש בו ריבוי מופלג במינו העצמי. . . וכן במין הצומח הרי יש בו כמה מינים פירות תבואות ועשבים, ובכל מין ומין ריבוי מאד שהם חלוקים ומובדלים זמ"ז. . . דכ"ז הוא לפי אופן מקורן, כמו שהוא בהמזל הרוחני, דאין לך עשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה המכה בו ואומר לו גדל. . . והמזלות הרי הם מקבלים מהשרים העליונים, וגבוה מעל גבוה שומר, וגבוה מעליהם עד רום המעלות במלאכי מעלה, שגם הם נקראים בשם צומח, וכמ"ש אז ירננו עצי היער, וידוע דקאי על המלאכים דעולם היצי' שגם הם מחולקים בגופן וממשן, וכן הם מובדלים זמ"ז בטעמן וריחן שהוא ההשגה באלקות, דגופן ועצמן הוא אהוי"ר. . . שיש בזה ריבוי עד אין שיעור ומספר

מפאָרײַן גענומען דאס (שהי' כובעו בלא קאַזירעק) פון²⁶⁴ רבי'ס אַ ווארט – אדה"ז, שאמר:

שׁוֹרֵי הַגְּלִיזוֹן

אז ס'אמאל ארויס – אין די צייטן פון צמח צדק איז ארויס א גזירה אין רוסלאנד, אז מ'זאל טראגן א היטל מיט א דאָשיק (א דאָשיק הייסט דאס אז פון פארענט שטעקט אפ א שטיקל היטל). ביז דעמאלט האט מען געטראגן קייליכדיקע היטלען, אזוי ווי – על דרך ווי א הויכע יארמולקע, און דערנאך איז ארויס א גזירה, צווישן אלע גזירות, אז א היטל פון פארענט דארף האבן א דאָשיק – א קאַזירעק, במילא שטעקט אפ פון פארענט א שטיקל היטל. האט מען דעמאלט געזאגט אז דאס איז א גזירה פון קליפה, דערפאר וואס דאס ווילן האבן א הסתר והעלם אויף שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה, במילא ווילן פארשטעלן אז מ'זאל ניט קענען אויפהויבען די אויגן און דערזען דעם הימל, דערפאר וואס ס'דא אין מיטן א קאַזירעק. חסידים זיינען דאך קלוגע, איז די גזירה האט מען געמוזט מקיים זיין, האט מען געטראגן דעם היטל מיטן דאָשיק פון אונטן – איבערגעדרייט אהערצט, במילא איז דא איז צו שאו מרום עיניכם איז קיין סתירה ניט געווען, און פון אונטן האט געשטעקט דעם דאָשיק, האט ער דארט כמאן דורק לשונאו בתר פתפוי, האט מען אהינצו דעם דאָשיק אויך אריינגעווארפן. . איז בשעת ס'גייט ארויס א גזירה וועגן דאָשיק, צי ניקלאיי דער ערשטער האט געוואוסט וועגן חסידים דעמאלט ווייס איך ניט [-] להעיר שאין זה סותר למ"ש בשה"ש תרפ"ו ע' 97 ע"ד גזירה זו: "...המלך ניקאלאי . . וגם בזה הי' כוונתו להרע לישראל", כי בפשטות אפ"ל שכוונתו הי' רק לבטל מנהגי ישראל וכיו"ב] – איך ווייס ניט צי דאס איז געווען פאר די רדיפות, צי נאך די רדיפות [-] אולי הכוונה שלאחר אסיפת הרבנים בתר"ג (ראה היום יום כ"ג חשון) והמסתעף, כבר נודע לניקלאיי אודות חסידים] – אבער באַ חסידים איז קיין ספק ניט געווען, אז וואס מיינט מען? א העלם והסתר אויף שאו מרום עיניכם, במילא דארף מען אויף דערויף מלחמה האבן – האט מען מלחמה געהאט "מיט דער היטל גופא. ניט מ'האט אפגעריסן דעם דאָשיק און מ'געגאנגן זעצן אין פריזאן – מ'האט באוויזן אז מ'קען באווייזן אז בשעת ס'דא איינער וואס וויל מאכן א הסתר והעלם, מאכט מען דעם העלם והסתר מאחוריני, אויפן צד האחוריים, אויפן שונא וואס זיי געפינען זיך אין לער"ז, און פון פארענט בלייבט באַ עם א מקום פנוי אז ער זאל קענען זען מרום עיניכם, במילא וועט ער זען וראו מי ברא אלה...".

264) לכאורה משמע כאן שהנהגת ר"ה ללבוש כובע בלא מצחיי' היתה (רק) ע"פ ווארט של אדה"ז. ואילו במכתב אדהריי"צ מתרפ"ו (שנעתק ע"י רבינו בילקוט רשימותיו – ונדפס ברשימות חוברת ט ע' 6, אג"ק אדהריי"צ ח"ד ס"ע תלח, רשימת היומן (בהוספות) ע' תנג-ד) איתא (א) שאדה"ז עצמו הגיב על הגזירה, (ב) ושאה"ז הזכיר

וצבא מעלה ה"ה כיום הבראם ממש, וכמ"ש בירושלמי על פסוק אלה תולדות השמים והארץ ביום הבראם שהם חזקים כיום הבראם, וה"ה ג"כ נבראים מוגבלים ומורכבים מגוף ונפש מוגבל ואפשרי ההפסד כו', ומ"מ איש מהם לא נעדר בלי שום שינוי והפסק כלל...".

תרפ"ו ר"ע רג: "...דכתיב שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה, דמן הנבראים הגדולים דשמש וירח וכוכבים רואים כח הא"ס ב"ה שבנבראים המוציא במספר צבאם ואיש מהם לא נעדר, וסיבובם והילוכם הוא תמיד באופן א', ומצד עוצם גודלם ורב כחם ומהירות הילוכם ותוקף ענינם הרי יכולים לחרוב את העולם, ובכ"ז הנה הכל הוא בסדר מסודר...".

הערה 182

ראה תרכ"ז ע' שמו [שסט]: "...פסוק ראשון דק"ש שמע ישראל, פי' שמע הוא ר"ת שאו מרום עיניכם, שצ"ל בחי' שמ"ע וראו מי ברא אלה, שבחי' מי ואלה בק"ש הוא בחי' ה' אלקינו ה' אחד, והיינו כמשנת"ל שבחי' מי הוא בחי' סוכ"ע ואלה הוא בחי' ממכ"ע, וכמו"כ ה' אלקינו הוא בחי' חו"ב שהם בחי' סוכ"ע, ה' אחד הוא בחי' ממכ"ע בחי' אלה, וצ"ל בחי' שמ"ע וראו שצ"ל ההתבוננות כאלו רואה שהוי' אלקינו היינו איך שנמשך מאתו ית' בבחי' סוכ"ע, ה' אחד איך שנמשך הסוכ"ע בבחי' ממכ"ע, וזהו שפי' רש"י ז"ל על ה' אחד מה שעכשיו הוא ה' אלקינו יהי' לע"ל ה' אחד, והיינו שלע"ל יומשך בחי' הסוכ"ע בממכ"ע, ועכשיו צ"ל העבודה בהתבוננות כאלו רואה שמי ברא אלה היינו בחי' המשכת הסוכ"ע בממלא, ועי"ז בא למס"נ באחד, הוא בחי' מסירת הרצון כי נפש לשון רצון כו'...".

ולהעיר מרשימת היומן ע' נב [רמג] (מ"פולין סיון-מנ"א צ"ב): "שמעת²⁶³ ון אַזוי האט ר"ה

שׁוֹרֵי הַגְּלִיזוֹן

263) אולי פירושו, שאדהריי"צ שמע ענין זה מחסידים (ולא מאביו או בשם האדמו"רים הקודמים) – וכדמשמע לכאורה מהל' "סיפור פון חסידים" שבשמחת ביה"ש תשי"ד (שיחה ז – 10: 10): "...ס'דא א סיפור פון חסידים,

מעורר יר"ש".

וראה גם תרכ"ט ע' יד-טו [יח-יט]: "מ...מ"ש וראהב את ה' . . ל' ציווי . . דבאמת הציווי הוא על ההתבוננות שאומר תחלה בפסוק שמע ישראל, שמ"ע ר"ת שאו מרום עיניכם, וראו בראיית השכל בענין ההתבוננות באוא"ס ב"ה איך שה' אחד גם לאחר שנבה"ע בז' רקיעים וארץ וד"ר העולם, שע"ז רומז תי' אחד . . וע"י העמקת הדעת בהתבוננות הפסוק שמע, ע"ז יולד מדה שבלב להיות ואהבת את ה'..."

תשי"א ע' 2-141 (מתרצ"ד): "...דהנה כתיב שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה המוציא במספר צבאם לכלם בשם יקרא מרוב אונים ואמין כח איש לא נעדר. דשאו מרום עיניכם ר"ת שמע, שהוא כמו שמע ישראל א איד דער הערט, דהוי' אלקינו דכחנו הוי', שנש"י הם למעלה מן הטבע וההנהגה אתם הוא בדרך למעלה מן הטבע, ה' אחד, אחדות הבורא ב"ה בכל הנבראים, היינו דכל הנבראים מורים על האחדות, הנה ההשגה מזה הוא בשאו מרום עיניכם, דכאשר מוציא עצמו מן הגשמי' החומרי' אז הנה הוא בא לידי ראיית האמת דמי ברא אלה שהם צבא הארץ, והמוציא במספר צבאם הוא הידיעה וההשגה בצבא השמים. והיינו דכללות הבריאה, אפילו צבא הארץ שהם קיימים רק במין ולא באיש, הם ג"כ מכריחים אשר מלבד החיות האלקי המלוכש בכל נברא להחיותו, הנה ישנו אור וחיות אלקי בלי גבולי שהוא המנהיג ומחי' את כל הנבראים, כי החיות האלקי המלוכש בכל נברא הוא מוגבל, שהרי בגוף מוגבל אי אפשר שהחיות שבו יהי' בלתי מוגבל, וא"כ הרי הי' צריך להיות הפסק ושינוי, ומזה שהם קיימין במין ה"ז הוראה דלבד החיות הפרטי שבא בהתלבשות בכל נברא הרי יש בו אור וחיות בלי גבולי, שכל זה אנו יודעים גם מצבא הארץ, אמנם זה מובן ומושג יותר מצבא השמים..." ועד"ז שם ס"ע 144: "...ובאמת הנה גם מצבא הארץ ג"כ אפשר לידע כי ישנו אור אלקי בלי גבולי, אבל מצבא השמים מושג יותר..."

הערה 184

ראה תו"ח תולדות א, א-ב: "...בענין

שמע – שאו מרום עיניכם. די התבוננות... (שכחתי איזה מלות. מ"מ). און מרובה מדה טובה שאין יצה"ר שולט אלא במה שענינו רואות. וכן כי אראה שמך מעשה אצבעותיך

שוליי הגליון

הנהגה אחרת – לסבב את הכובע עם המצחי' כדי שהמצחי' יהי' מאחוריו: "כשיצא הגזירה שלא ישאו כובע עגולה, אאדה"ז: קליפה מאכט א הסתר, אף שאו מרום עיניכם. וכידוע, שההסתכלות בשמים, הוא סגולה ליר"ש, איצטער ועט צוקומען א עבודה, אפקערין דעם קאזיראק (כי רבים מהחסידים היו נושאים הקאזירעק בצד העורף)... אמנם כיון שהגזירה הנ"ל היתה מגזירותיו של ניקאליי הא' (כמ"ש בתשי"ד שבשוה"ג הקודם), שממשלתו התחילה רק בתקפ"ו (וראה מ"ש רבינו באג"ק חכ"א ר"ע קיג (עשיית תשי"א) ביישוב השאלה "שאיין השנים מתאימות" במ"ש בכה"ש תרפ"ו ע' 7-96 ע"ד גזירה זו) – הרי לכאורה צ"ל שתגובת אדה"ז על הגזירה היתה מהדברים שאמר (להצ"צ) לאחר הסתלקותו, וא"כ לכאורה לא נודעה להחסידים. ולפ"ז לכאורה אפ"ל שהנהגת ר"ה ע"פ דברי אדה"ז (שאמר בחייו) בענין שאו מרום עיניכם, היתה מה שר"ה זכה לכיון מדעתו לתוכן תגובת אדה"ז הנ"ל שלאחר הסתלקותו (ולהעיר שבתשי"ד הנ"ל משמע שכ"ה גם בנוגע לכלל החסידים – שהי' ברור אצלם שתוכן הגזירה הוא העלם והסתר על שאו מרום עיניכם, ואולי למדו זה מרה"ה) – אלא שאדה"ז הזכיר שהחסידים יתחילו (מעצמם) לסבב את המצחי' לאחוריהם, ואילו ר"ה החליט להחמיר ללבוש כובע שאין עליו מצחי' (אף שהי' בזה סכנת מאסר, כמ"ש בתשי"ד הנ"ל – וכמ"ש בזכרון לבני ישראל ע' קצ (בהערה) בנוגע לר"ה עצמו). ולהעיר בכל הנ"ל מדברי אדמו"ר האמצעי לר"ה, שבגללם הסכים ר"ה להיות שד"ר בהמושבות – סה"ש תש"ד ע' 83: "...דעם שטויס צו ווערען א שוד"ר אין די קאלאניעס איז געווען מצד א ווארט וואס ער האט געהערט פון הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק האמצעי . . הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק האמצעי האט אים – החסיד הרב ר' הלל – אמאל געזאגט: זיי זיך מציייר ווי די ישוב'ניקעס – די קאלאניסטען – שטייען אין פעלד מיט די יארמולקעס און טליתים קטנים און זיינען זורע את הארץ ומייחלים לה' . . און הויבען אויף די קעפ צום הימעל און דערהערן דעם שאו מרום עיניכם, וואס דאס איז דער עומק הענין פון שמע. החסיד הרב ר' הלל האט געהאט א חוש אין ציור, האט ער זיך פארגעשטעלט ווי טויוזענטער אידען שטייען אין פעלד מיט די יארמולקעס און ט"ק ביז ער האט דאס געזען במוחש, האט ער מחליט געווען פארען צו זיי". ולהעיר מסה"ש תש"א ע' 5-34, שר"ז זעזמער (מורו של ר"ה) הי' מספר (לעתים) סיפור הכולל מענה אדה"ז ליחידות (שבהיום יום י"ט חשוון), שחסידות הוא שמע ישראל, שמע ר"ת שאו מרום עיניכם, ע"ש.

מאמרי אדה"א דברים ח"א ע' רנו: "...ולזה אמרו ע"כ מצות כוונה מכאן ואילך מצות קריאה, פי' מצות קריאה הוא בחי' הירידה וההמשכה מלמעלה למטה. . אבל בפ' ראשון מצות כוונה שהוא בחי' ההעלאה של הנפש למסור נפשו באחד בבחי' ביטול במציאות..."

[וראה גם הנחות הר"פ ס"ע קס: "...אחר שמע ישראל אומרים בשכ"מ, היינו אחר התבוננות ויהי' בחי' רצוא ממטה למעלה ולמסור נפשו באחד צריך להיות אח"כ בבחי' שוב ממעלה, וצריך להשפיל א"ע שאין ראוי לכך ולהיות בבחי' ביטול ויראה בבחי' שוב. . וזהו שאמרו בגמרא והיו הדברים האלה ע"כ מצות כוונה מכאן ואילך מצות קריאה, היינו ואהבת וכו' בכל מאדך זהו הכל בבחי' רצוא ממטה למעלה, ואח"כ הוא בבחי' שוב ממעלה למטה ע"י התורה שהיא חכמתו ורצונו, היינו מצות קריאה והיו הדברים האלה שקורין וממשיכין הוי' ממעלה למטה בתורה..."

תקס"ט ע' פד [צז-ח]: "...ואחר התבוננו כזאת באמרו שמ"ע ישראל"ל כו' נולד ממילא אהבה גדולה ברשפי אש התענוג הנק' אהבה בתענוגי. . וזהו באמרו ואהב"ת כו', ואח"כ והיו הדברי' האלה כו'. דהנה אמרו ז"ל עד כאן מצות כונה (עד והיו כו') מכאן ואילך מצות קריאה כו', פי' עד כאן עד בכל מאדך מצות כונה בבחי' רצוא מלמעלה למעלה, מכאן ואילך מוהיו הדברי' כו' מצות קריאה בבחי' שוב מלמעלה למטה כו'..."

וראה תרל"ג ח"ב ע' תפ-תפא [ועד"ז תרנ"ד ע' שכח]: "...מצות צריכות כוונה והוא ענין ק"ש. . והוא ע"י התבוננות. . ואח"כ הוי' אחד, אל"ף אלופו ש"ע חיי"ת ז' רקיעים וארץ ודלי"ת ד' רוחות כו'. והענין כי אנת הוא חד ולא בחושבן, כי חשבון היינו עד"מ כמו ב' לגבי ד' וכמו ד' לגבי ח' זהו ערך, משא"כ לגבי בחי' בלי גבול הרי שוה מספר היותר גדול עם מספר היותר קטן, ועד"ז למעלה הנה כל השתל' העולמות הוא בבחי' ערך, רגלי החיות כנגד כולן שוקי החיות כנגד כולן קרני החיות כו' שכ"ז הוא ערך, משא"כ אנת הוא חד ולא בחושבן, וע"ז מורה

התבוננות בפ' ראשון בק"ש באמרו שמע ישראל ה' אלהינו כו' שקודם ואהבת כו', דהנה ידוע בעיקר הכוונה בק"ש במס"נ בה' אחד דווקא, היינו בבחינת אחדות הפשוטה בתכלית הפשיטות שהוא בחי' עצמות אא"ס ב"ה ממש שלפני הצמצום הראשון דקו"ח כו', דהיינו כמו שהוא בעצמו ממש שהי' ממלא כל החלל ומקו"פ. . וביאור הענין מבואר במ"א במ"ש אליהו אנת הוא חד ולא בחושבן י"ס כלל. . דמצד עצמות המאציל א' אנת הוא חד ממש בבחי' אחדות הפשוטה בתכלית בלי חשבון והתחלקות דיי"ס כלל (ואפי' בהעלם). . וזהו תכלית הכוונה בק"ש באמרו ה' אלקינו ה' אח"פ ממש. . וכך הוא ענין הוי' אלקינו הוי' א' שבק"ש. . שהוא בבחי' היחוד והתכללות מלמטה למעלה דהיינו הוי' אלקינו. . ה' א' עולה ונכלל באח"פ ממש כנ"ל..." ע"ש.

תר"ל ס"ע שי [שם ע' שטו-ז, תרל"א ח"א ע' רכב-ג, תרמ"ב ע' ריד-רטן]: "...והנה גם עכשיו תפלה כנגד קרבנות, ועיקר התפלה היא מחשבה, כי תפלה בלא כוונה כגוף בלא נשמה, והגם שצ"ל בדבור זהו רק כדי לעורר הכוונה, ע' בד"ה ואהבת (למ"ד²⁶⁵) בסופו, וגם בק"ש אם כיון לכו יצא, כי העיקר הוא הכוונה למס"נ באחד כו', ולהתבונן איך דאנת הוא חד ולא בחושבן כו'..."

וראה מאמרי אדה"ז מארז"ל ע' יג: "...דיש ב' בחי' מס"נ, העלאה והמשכה, פי' העלאה מלמטה למעלה להבטל ולכלל באחדותו הפשוט ורוצה לצאת מגדר הגוף, והוא ענין המס"נ דאחד. . והמס"נ בפסוק ראשון כמארז"ל ע"כ מצות כוונה ומכאן ואילך מצות קריאה, פי' בפסוק ראשון הוא מצות כוונה שהוא העלאה מלמטה למעלה, כי כוונה הוא מלשון כיון ידו ורגלו לזרוק לאיזה מקום מיוחד דווקא, כמ"כ הפי' של מצות כוונה למסור נפשו באחד להיבטל אליו ולא למידותיו, ומכאן ואילך מצות קריאה פי' מואהבת הוא מצות קריאה, פי' קריאה הוא לשון המשכה מלמעלה למטה..."

באחד, דלכאו' צ"ל מ"ש בזהר בכ"ד²⁶⁷ ענין המס"נ שהוא באחד...".

לקו"ת ויקרא ה, א [מים רבים תרלו"ו ר"ע רבי]: "ע"י קדימת ק"ש ותפלה, וכמ"ש האריז"ל למס"נ באחד...", ועד"ז תקע"א ס"ע רעא (מגוכתי"ק אדהצ"צ): "ע"י שמתחלה התפלל תחלה למסור נפשו באחד כמ"ש האריז"ל, דלכאורה הרי מס"נ הוא בכלל נפשך כו', אבל האריז"ל אמר גם באחד...²⁶⁸".

אוה"ת תרומה (ח"ה) ס"ע א'שנו: "...מתחלה צ"ל מ"ש בזהר ובכהאריז"ל דצריך למס"נ באחד...".

לקו"ת ראה כה, א [ועד"ז תק"ע ס"ע קצו (מגוכתי"ק אדהצ"צ)]: "...ושעת הכושר לזה הוא בק"ש באמרו אחד ואהבת כו', וכמבואר בספרים שצריך למסור נפשו באחד, ואין הכוונה על ציור ק"ה בפ"מ בלבד [לכומר וחרב בידו], אלא גם ברוחניות והוא ביטול הנפש להתכלל באור ה' אחד, והוא בחי' ומדרגת יחידה...".

וראה זח"ב קיט, א (רע"מ): "...רשיעיא . .

שול"י הגליון

(267) פירוש: בכמה דוכתי.

(268) ועד"ז תרכ"ז ע' קיט [קל] (ועד"ז תרמ"ב ר"ע קנח): "...ועד"ז אמרו בכהאריז"ל שאין יכולים להמשיך מבחי' יו"ד ה"א של שם הוי' כ"א ע"י בחי' מס"נ בק"ש שהוא למסור נפשו באחד כו'... – ועד"ז לקו"ת אמור לג, רע"ג: "...מ"ש בע"ח שלצורך יחוד או"א צ"ל העלאת מ"ן במס"נ ממש בק"ש . . עיקר יחוד או"א שהם י"ה ממש זהו הנמשך ע"י העלאת מ"ן דמס"נ באחד, וזהו ענין ק"ש... ע"ש, ובהערת רבינו בסה"מ תש"ג ע' 168: "ראיתא בע"ח: כן הוא גם בלקו"ת אמור לג, ג. ובכ"מ. ובדרך מצותיך מצות קידוש השם [לג, רע"ב] נסמן לפע"ח שער נפ"א פ"ד ה' ו'. וראה ג"כ ע"ח שט"ל דרוש י' יא. לקו"ת נשא כב, א. תו"א מקץ לה, ד. לקו"ת אמור לב, ד. ובכ"מ". וראה גם אוה"ת שה"ש ח"א ע' כג-ד: "...וע' בפע"ח שער נפ"א בכת"י האריז"ל פ"ד . . מ"ש האריז"ל שער הנ"ל פ"ה ופ"ו . . והנה מבואר שם בפע"ח דהמשכה זו הוא ע"י המס"נ באחד כו', וזהו ממש ענין הנז' כאן שע"י ב' בחי' כלה שהוא בחי' מס"נ דק"ש, הא' למסור נפשו באחד, הב' ע"י בשכמלו"ו ובכל נפשך... ע"ש".

האל"ף . . בחי' אלופו ש"ע אנת הוא חד ולא בחושבן... (ועד"ז לקו"ת ויקרא ז, ב: "...ע"ד מארז"ל מצות צריכות כוונה, והיינו כמארז"ל שיקבל עליו עול מלכות שמים תחלה ואח"כ יקבל עליו עול מצות, עול מלכות שמים ע"י ק"ש למס"נ באחד..."), ועוד).

הערה 185

ראה שו"ע אדה"ז או"ח סימן ס, סעיף ה: "...וקריאת שמע היא מן התורה וצריכה כוונה לדברי הכל. ואף להאומרים שאפילו מצות של תורה א"צ כוונה, מ"מ בק"ש צריך כוונת הלב שיבין מה שהוא אומר בפיו, ולא אמרו שאינו צריך כוונה אלא בכוונה לצאת י"ח, אבל צריך כוונת הענין כלומר שלא יהרהר בדברים אחרים, כדי שיקבל מלכות שמים בהסכמת הלב . . קריאת שמע ותפלה שהן קבלת עול מ"ש או סידור שבחים אינו בדין שיהיה לבבו פונה לדברים אחרים . . וכל זה בפסוק ראשון של ק"ש שהוא שמע ישראל שהוא עיקר קבלת מ"ש . . אבל מואהבת ואילך אין הכוונה מעכבת בדיעבד . . אע"פ שלא נתכוין לצאת י"ח, והוא שנתכוין בפסוק ראשון . . אבל להאומרי' שמואהבת ואילך הוא ג"כ מן התורה, צריך כוונה לצאת בכל מה שהוא מן התורה, אבל כוונת הענין די בפסוק ראשון לדברי הכל בדיעבד".

וראה מאמרי אדה"ז מארז"ל ע' תפד: "...מבואר בס"ק²⁶⁶ שעיקר ענין הק"ש הוא למסור נפשו באחד, שהוא מה שאמרז"ל המאריך באחד מאריכין לו כו', וכמ"ש בזהר זכאה מאן דשוי גרמי' ורעותי' למסור נפשי' כו'...".

אוה"ת תרומה (ח"ה) ר"ע א'שנג: "...הנה מבואר בזהר דצריך למסור נפשו באחד...", ועד"ז שם בהר ס"ע תריד, ועוד.

תרכ"ו ר"ע קצו [תרכ"ט ע' קפז [ר"ע רן], ועד"ז תרס"ד (מהדורת תשמ"ה) ר"ע קצא, תרפ"ב (מהדו"ח) ע' ער]: "...וזהו ענין למס"נ

שול"י הגליון

שם קצה, ב: "...לכתר לשואה גרמיה גו אינון דמסרי נפשייהו על קדושת שמיה, והיינו ביחודא דשמע ישראל, דכל מאן דשוי הכי רעותיה בהאי קרא אתחשיב ליה כאלו מסר נפשיה על קדושת שמיה...".

הקדמת תקו"ז י, רע"ב: "...במלת בראשי"ת דאיהי אהב"ה, דאיהי לחשבן זעיר בראשית במתקלא חדא סלקין (דא בדא דא תליסר ודא תליסר) . וא"ו כחושבן אח"ד, דהיינו מאמר אחד דאיהו בראשית, דאוקמוה[ן] עליה והלא במאמר אחד יכול להבראות, והאי איהו רחימוי דמאריה מאן דמסר נפשיה באחד ברחימו דמאריה, ובג"ד ואהבת את י"י א־להיך, אפילו נוטל את נפשך... "ע"ש²⁷⁰.

שער הכוונות ענין כוונת ק"ש דרוש ה (לא), ד: "...אבל עתה בק"ש אנו כוללים עצמנו ג"כ בסוד המ"ן דזו"ן, אבל אינו מספיק שנמסור נפשותינו בסוד מיתה, אלא בסוד קידוש ה' שהוא מסירת נפשינו להריגה, ולכן צריך לכוין במלת אחד בשם יאהדונה", ויכוון בד' מיתות ב"ד סקיל' שה"ו²⁷¹ ע"ד שידעת. וז"ס הכתוב כי עליך הורגנו כל היום, שלא אמר אליך אלא עליך, פי' במי שהוא עליך שהיא החכמ' שעל הת"ת אשר עליו ממש הורגנו. וז"ס משרוז"ל על ר"ע שעלה אל המחשב²⁷² שהיא חכמ' בסוד מסירת נפשו להריגה... "ע"ש, ועד"ז (בקיצור) בפע"ח שער הק"ש פ"ד (לד, רע"ג).

שם דרוש ו (לה, ב-ג) [ועד"ז פע"ח שער הק"ש פי"ב (לו, ג)]: "...והנה בזמן הגלות אין

שׁוֹלֵי הַגְּלִיּוֹן

(270) ולהעיר מאור יקר (להרמ"ק) שם: "...ואפשר אומר מאן דמסר נפשיה באחד היינו בהיותו קורא ק"ש יכוין שהוא מוסר נפשו על אחדותו יתברך ואז בכלל אוהב יקרא, והיינו קשר הכתובים אחד ואהבת, וז"ש ובג"ד ואהבת את ה' א־להיך אפילו נוטל את נפשך...".

(271) פירוש: שריפה הרג וחנק.

(272) מנחות כט, ב: "...בשעה שעלה משה למרום . . אמר לפניו רבונו של עולם הראיתי תורתו הראני שכרו, אמר לו חזור [לאחורך], חזר לאחוריו ראה ששוקלין בשרו במקולין, אמר לפניו רבש"ע זו תורה וזו שכרה? א"ל שתוק כך עלה במחשבה לפני".

ומיתתהון מיתה באתגליא, ולית מיתה אלא עניותא . . דעני חשוב כמת . . ואי הדרין בתיובתא ולא פתחין פומהון להטיח דברים כלפי מעלה . . ובוידוי הכי יימא איהו אין לי פה להשיב ולא מצח להרים ראש, ויתודה ומייחד לקב"ה בכל יומא למהוי מיתתיה באחד, כגוונא דשחיטת בהמה בתריסר בדיקות דסכין ובסכין דאינון אח"ד, ומברך ומקדש לקודשא ב"ה בכל יומא בברכו ובקדושא ובכל אכילה ושתייה דיליה כגוונא דמברך כהנא, ברוך אתה הא ברכה, אשר קדשנו הא קדושא, כד רוחא מברך לקב"ה בכל יומא בברוך ומקדש ליה בקדושא דיליה ומייחד ליה ביחודא דאיהו שכינתיה, קב"ה נחית על ההוא רוחא בכמה משריין... "ע"ש.

שם נג, ב: "...מהכא נפקי תרין ממנן ואקרוין אהבה על שמא דהיכלא, ואלין קיימין לאשגחא על כל אינון דמייחד²⁶⁹ יחודא דמאריהון ברחימו ומסרי נפשייהו עליה ברחימו, וסלקי ואסהידו לעילא...".

זח"ג לג, סע"א (רע"מ): "...אוקמוה רבנן שוב יום אחד לפני מיתתך, דבכל יום ויום צריך בר נש לאהדרא בתיובתא ולממסר רוחיה לגביה דיפוק באחד, הדא הוא דכתיב בידך אפקיד רוחי...".

שׁוֹלֵי הַגְּלִיּוֹן

(269) ובאור יקר (להרמ"ק) שם: "דייחדי ייחודא. היינו סוד אהבתו של הקב"ה בייחוד קריית שמע בכוונת מסירת נפשו על אהבתו וייחודו, והיינו סוד י"הו"ה א־להי"נו א"ה, י"הו"ה אח"ד ב"ה... " – וממ"ש "על אהבתו וייחודו" משמע לכאורה שמפרש "ומסרי נפשייהו עליה... שקאי (גם) על ייחודא דמאריהון", ולפי"ז לכאורה אפ"ל שכוונת הזהר הוא שמוסרים נפשם באמירת אחד. ולהעיר שבעבודת הקודש (לר"מ ן' גבאי) ח"א פכ"ח מביא קטע זה מהזהר, ומהמשך הענינים משמע לכאורה שמפרש ש"ומסרי נפשייהו" קאי על "ובכל נפשך" ע"ש, אלא שבסוף הפרק מסיים: "...הרי שלשה עמודים כנגד שלשה דברים שצריך העובד לאהוב בהם את השם, והם לב נפש ומאוד, תורה עבודה גמילות חסדי, והם כנגד שלשה שמות הייחוד י"י א־להינו י"י והוא אחד בהם. וכן האוהב צריך ליחדו בכל לב ובכל נפש ובכל מאוד, וזו היא העבודה והאהבה שאין מעלה למעלה ממנה, ולזה נסמכו בתורה הייחוד והאהבה על שהם ענין אחד בסוד י"י אחד ושמו אחד". וילע"ע.

בכל יום? אלא מעלה הב"ה לצדיקים כאלו הם נהרגים בכל יום בהעלותם על לב ככה, הכי איתא בספרי. ובזוהר פרשת בלק אמר דצריך לחשוב מחשבה זו נמי באריכות דל"ת דאחד, וז"ל שם²⁷⁷ לשוואה גרמיה גו אינון דמסרי נפשיהו על קדושת שמייה, והיינו ביחודא דשמע ישראל, דכל מאן דשוי רעותיה²⁷⁸ הכי בהאי קרא יתחשב²⁷⁹ ליה כאלו מסר נפשיה על קדושת שמייה. ובפרשת צו אמר, אוקמוה רבנן שוב יום אחד לפני מיתתך, דבכל יום ויום צריך בר נש לאהדרא בתיובתא ולמימסר רוחיה לגבי מריה ויפוק בא'. ובמסכת ברכות פ' הרוא²⁸⁰, כשהוציאו את ר' עקיבא להריגה זמן קרית שמע היה, והיו סורקין את בשרו במסרקות של ברזל, והיה מתכוין לקבל עליו עול מלכות שמים באהבה, אמרו לו תלמידיו רבינו עד כאן? אמר להם כל ימי הייתי מצטער על מקרא זה בכל נפשך אפי' נוטל את נפשך, עכשיו שבא לידי לא אקיימנו? יצת' נשמתו באחד...".

שערי קדושה להרח"ו ח"א, שער ד': "...ולפי שיש סברות רבות במנין המצות, אסדרם תחלה כפי דעת הרמב"ם ז"ל, ואחריהם אסדר מה שהוסיפו שאר מפרשים וס' הזוהר... ואלו הם מ"ע של תורה כשאר המפרשים וספר הזוהר... לקדש את שמו יתברך במסירת נפשו להריגה בכח בפסוק שמע ישראל ה' אחד...".

מגלה עמוקות אופן רלט (קנא, ד): "...אמר ולו אנחנו עמו וצאן מרעיתו, שצריך להאריך בד' של אחד ולמסור עצמו על ד' מיתות ב"ד²⁸¹ בסוד ארבע אותיות השם, לקיים מ"ש כי עליך הורגנו כל היום נחשבנו כצאן טבח' (תילי' מד), וז"ש וצאן מרעיתו...".

אוה"ת תרומה (ח"ה) ס"ע א' שסז (אולי

כח ברחל²⁷³ לעלות כיון שהיא למטה בהיכל אהבה של עול' הברי'א' כנז', ולכן אנו צריכין למסור נפשינו על קדו' השם באות ד' דאחד, וצריך לכוין ולקבל עליו ד' מיתות ב"ד סשה²⁷⁴ מן ד' אותיות א-דני כמבואר אצלינו בק"ש שעל המטה. וכבר ידעת מ"ש בתיקונים כי ד' מיתות ב"ד שרשם בד' אותיו' א-דני [בפע"ח: במילואון], ולכן תכוין לקבל מן ד' אותיות א-דני אשר כיוונת בהם בד' דאחד, וגם תכוין בד' של אחד בד' מיתות כנז', ושאתה מוסר נפשך בד' מיתות אלו לקדש את השם בכל לבבך ולקבל עליך עול מלכו' שמים הזה אשר בק"ש, וטעם הדבר הוא כמ"ש"ל כי הנה אין כח ברחל²⁷³ לעלות עד כאן אלא ע"י מסי' נפשך כנז'... יש קצת תיקון במה שנמסור נפשינו על קדוש השם בכל לב, כי ע"י כן אפי' אין בנו שום מ"ט²⁷⁵ והרשענו עד להפליא [- בפע"ח: אפילו נהיה ח"ו היותר רשעים שבעולם], הנה ע"י מסירת נפשנו להריג' מתכפרים עונותינו כולם [- בפע"ח: ע"י קידוש השם ומסירת נפשינו בכל לב ובכל נפש אנו צדיקים גמורים] ויש בנו יכולת לעלות עד אימא עלאה [- בפע"ח: לעלות למעלה עד הבינה], כמ"ש חז"ל גדולה תשו' שמגעת עד כסא הכבוד שנאמר שובה ישראל עד ה' אלהיך כו', כי ענין התשובה מעלה את האדם ומגיעתו עכ"ה²⁷⁶ שהיא אימא עלאה הנק' תשובה, ועי"כ תוכל המל' לעלות עמנו כי אנחנו גדפין דשכינתא כנ"ל, ואז יעלו זו"ן ונשמותינו למעל' בסוד מ"ן אל אימא עלאה, וז"ס על קדוש השם, שהיא אימא אשר למעלה על ז"א הנק' ה'...".

ספר חרדים פ"ט, סט"ז: "...ויחשוב כן בלבו כשקורא קרית שמע בתיבת ובכל נפשך ובתיבת ובכל נפשכם, ויסכים הסכמה גמורה שאם יבא לידי נסיון יתחזק וימסור נפשו וממונו בשמחה כר' עקיבא ובני חנה, ונחשב לו כאלו נמסר בפועל, והיינו דכתיב כי עליך הורגנו כל היום נחשבנו כצאן טבח, וכי אפשר לו לאדם ליהרג

שוליי הגליון

שוליי הגליון

(277) זח"ג קצה, ב.

(278) "רעותיה הכי" – לפנינו בזח"ג שם: "הכי רעותיה".

(279) לפנינו בזח"ג שם: "אתחשיב".

(280) סא, ב (ע"ד גירסת הע"י) שבשוה"ג 285.

(281) וראה מגלה עמוקות עה"ת שבשוה"ג 290.

(273) פירוש: מלכות דאצילות.

(274) פירוש: סקילה שריפה הרג וחנק.

(275) פירוש: מעשים טובים.

(276) פירוש: עד כסא הכבוד.

מילואים לדקדוקי תורה

קנא

הוא באמרו אחד, ומצות בכל נפשך מלתא באפי' נפשי' היא)...". ועד"ז אדה"א שמות ח"א ע' רעח: "...בעיקר ענין דמצות ק"ש בפ' שמע לקבל עליו עמ"ש. . דזהו דוקא בתיבת אחד, שכל המאריך באחד מאריכין ימיו כו', ואריכו' זו היינו לכוין בנקוד' לבכו ורצונו למס"נ באחד ממש, כמו אליך ה' נפשי אשא, אליך ממש (וכמו שהי' ר"ע מאריך באחד עד שיצא' נשמתו באחד, וכן ר"י הנשיא הי' מעביר ידיו על עינו לכוין בפסוק ראשון לבד²⁸⁶, שהוא באמרו אח"ד דוקא, דזהו עיקר המצוה דק"ש, וענין קבלת מ"ש היינו כמו שא' תמליכהו בשמי' וארץ כו'. ולפ"ז מ"ש ואהבת בכל נפשך וא' אפי' נוטל את נפשך מלתא באפי' נפשה היא אחר המס"נ בתיבת אחד, ולא משמע כן מתשוב' ר"ע לתלמידיו שא' כל ימי הייתי מצטער על פסוק ואהבת בכל נפשך אפי' כו' מתי יבא לידי ואקיימנו ועכשיו כו', והרי האריך באחד עד שיצא' נשמתו באחד קודם שא' בכ"ל נפשך, א"כ הי' מקיים בכל נפשך במה שמס"נ באח"ד דהיינו הך ממש²⁸⁷ כו')... ע"ש.

שולח הגליון

287) ראה מ"ש בזה באמ"ב פתח השער פי"ג (ו, ג): "...וזהו אמיתת הטעם לקדימת מס"נ באחד קודם שא' ואהבת בכל נפשך, משום דאדרבה מצד שרש נשמה האלקי' באח"פ ממש. . ע"כ ממילא יוכל להגיע לאה"ר דבכל מאדך במס"נ בגוף בפו"מ, מפני שנשמתו שרשה בעצמו' ממש, ויש בכלל מאתיי' מנה שבמס"נ דנשמה באח"פ נכלל כח מס"נ שבגוף. ועכ"ז הי' ר"ע מצטער מתי יבא לידי ואקיימנה בפ"מ דוקא, לפי שהנשמו' דעכשיו שבגופי' שרש' מבחי' אדם שהוא בחי' מח' וחכמ' שנק' אור אבא, ולא מעצמותו ממש, והוא מדרגה הב' בנשי' שעלו במחשב' כנ"ל, והוא מס"נ דביטול היש לאין במקו' חוצבו לבד ולא במוה"ע ממש, ולזה חפץ ר"ע במס"נ בפו"מ דוקא אפי' נוטל כו', דבזה דוקא יבא לבחי' מס"נ דנשמו' בעצמו' א"ס ב"ה כמו שעלה במח' העצמי'. וזהו שהי' מאריך בנשמתו באח' הפשוט עד שיצא' נשמתו ונכלל' באח"פ מצד מס"נ בפו"מ דוקא...". שם רפי"ט (שבמילואים להערה 186): "...ועיקר מס"נ הוא בבחי' העצמי' שאינו מוגבל בטעם ודעת כלל וכלל, וראיה לזה מאשר לא מצינו מס"נ בדבר ציווי, רק בשמע ישראל בא הדבר ממילא למס"נ באחד, וע"כ לא נז' בכל התורה ציווי על מס"נ, כי הכרחות היא מצד טבע הנשמות כידוע, רק בפסוק ואהבת ציווי הוא מצד הגוף, כמ"ש אפי' נוטל את נפשך בפ"מ. וזה שהי' ר"ע מצטער מתי יבא לידי ואקיימנה במס"נ בפ"מ, הגם שהי' מס"נ בכח נשמתו באמת, וע"כ עיקר הכונה בק"ש למוה"ע דוקא. . אך היא

מאדה"ז²⁸²): "...והנה ידוע דעיקר²⁸³ מצות ק"ש בפ' ראשונה הוא למס"נ באחד (וכדמשמע בעובדא דרע"ק²⁸⁴ שהי' מאריך באחד עד שיצאה נשמתו באחד²⁸⁵, וגם מהא דעיקר הכוונה בפסוק ראשון כמו ר"י הנשיא²⁸⁶ כו', משמע דעיקר מס"נ

שולח הגליון

282) היינו שהמאמר שם הוא מאמר אדה"ז מתק"ע (כמ"ש במאמרי אדה"ז תק"ע ע' רפה, הע' 6) עם תוספת כו"כ הגהות מהצ"צ, ובתחילת ההגהות כתב הצ"צ "ה" או "הג"ה", ובסיומם כתב "ע" או "עכ"ה" – אבל בסוגריים דלקמן בפנים לא צויין בהתחלתם או בסיומם שהם הגהה, ולכן יש מקום לומר שגם סוגריים אלו הם חלק ממאמר אדה"ז. ולכאורה מוכח כן, ממה שנמצא סוגריים עד"ז במאמרי אדה"א דלקמן בפנים (שנדפס מגוכתי"ק), ע"ש. וילע"ע.

283) ראה גם צל"ח דלקמן בפנים.

284) ראה גם ספר חרדים הנ"ל בפנים. צל"ח דלקמן בפנים. תרס"ד [ועד"ו תרפ"ב ע' (ע)] שבשוה"ג 287: "...וכן משמע ממשארז"ל בגמ' (ברכות דס"א ב') על ר"ע שהי' מאריך באחד עד שיצאה נשמתו, משמע מזה ג"כ דהמס"נ הוא באחד כו'...".

285) ראה ברכות סא, ב: "...בשעה שהוציאו את ר' עקיבא [- בע"י: (אמרו) [בשעה] כשהוציאוהו לר"ע] להריגה זמן ק"ש היה, והיו סורקין את בשרו במסרקות של ברזל, והיה מקבל [- בע"י: מתכוין לקבל] עליו עול מלכות שמים (קורא קריאת שמע, רש"י) [בע"י: באהבה], אמרו לו תלמידיו רבינו עד כאן (כלומר עדיין אין אתה מניח כונתך, רש"י שבע"י)? אמר להם כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה [- בע"י: הפסוק הזה] בכל נפשך אפילו [- בע"י: ואפי' הוא] נוטל את נשמתך [- בע"י: נפשך], אמרתי מתי יבא לידי ואקיימנו, ועכשיו שבא לידי לא אקיימנו? היה מאריך באחד עד שיצתה נשמתו באחד. יצתה ב"ק ואמרה אשריך ר"ע שיצאה [- בע"י: שיצתה] נשמתך באחד...".

286) ראה ברכות יג, ב: "...ת"ר שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, זו ק"ש של ר' יהודה הנשיא. א"ל רב לר' חייא לא חזינא ליה לרבי דמקבל עליה מלכות שמים (שהיה שונה לתלמידיו מקודם זמן ק"ש, וכשהגיע הזמן לא ראיתי מפסיק, רש"י). אמר ליה, בר פחתי, בשעה שמעביר ידיו על פניו מקבל עליו עול מלכות שמים. חוזר וגומר (לאחר שעמדו התלמידים, רש"י) או אינו חוזר וגומר? בר קפרא אומר אינו חוזר וגומר. רבי שמעון ברבי אומר חוזר וגומר. א"ל בר קפרא לר"ש ברבי, בשלמא לדידי דאמינא אינו חוזר וגומר, היינו דמהדר רבי אשמעתא דאית בה יציאת מצרים (לשנות לתלמידים בכל יום שמעתא דאית יציאת מצרים במקום פרשת יציאת ואמת ויצבי, רש"י). אלא לדידך דאמרת חוזר וגומר, למה ליה לאהדורי? כדי להזכיר יציאת מצרים בזמנה (בזמן ק"ש, רש"י)...".

ולא עוד אלא שנוחל שני עולמים העוה"ז והעולם הבא, שנאמר ושפתי רננות יהלל פי". ובצל"ח שם: "...מי שמדבק עצמו באהבת המקום בעוה"ז הוא טועם בעוה"ז מעין עוה"ב, ולכן אמר דוד אחר פסוק הנ"ל כן אברכך וגו', כלומר כן כמו התענוג לעוה"ב שהוא דביקות הנפש בזיו השכינה, כמו כן דוגמתו בעוה"ז אברכך בחיי זו ק"ש, שעקרה²⁸⁸ למסור נפשו על יחוד שמו, וחושק שחצא נפשו באחד, וכמו שאמר ר' עקיבא²⁸⁸ בצאת נפשו שהי' מאריך באחד, שכל ימיו הי' מצטער על פסוק זה²⁸⁹ מתי יבוא לידו, ונמצא שהקורא ק"ש במחשבה זו, ובפרט בואהבת וגו' בכל לבבך וגו', והאהבה הוא הדביקות, הוא זוכה בעוה"ז מעין עוה"ב, ושפיר אמר דוד כן אברכך בחיי...". ובחי' מלא הרועים שם (שבסוף ש"ס ווילנא): "כן אברכך בחיי זו ק"ש. נ"ב שמוסר נפשו²⁹⁰ באחד דק"ש, וכמ"ש בזוה"ק דק"ש בעי לשוויה נפשיה בהדי דמסרי נפשיהו לק"ה".

שוליי הגליון

(288) ראה גם אוה"ת – (אולי) מאדה"ז – הנ"ל בפנים.
 (289) ראה גם פנים יפות שבסוף שוה"ג²⁸⁷.
 (290) וראה גם מגלה עמוקות עה"ת נשא ו, כב (ד"ה נשיאות): "...ורז"ל למדו מפסוק כן אברכך בחיי בשמך אשא כפי על ק"ש ותפילה, והנה בק"ש מיחד ומוסר נפשו למיתה, ז"ש בחיי...". ע"ש (וראה המובא לעיל בפנים ממגלה עמוקות אופן רלט). רי"ף לע"י ברכות שם: "...וכמו שהמלאכים משבחים ומפארים בכל יום תמיד, כן גם אני אברכך בק"ש ליחד שמך בחיי, אפילו נוטלים ממני חי, כדכתי' בכל נפשך אפילו נוטלי' את נפשך, מ"מ אברכך ואיחד שמך בחיי ונפשי...". יהל אור ע' תקמה-ו: "...פי' אברכך יש לומר ע"פ מארז"ל פ"ב דברכות דט"ז ע"ב, ע"פ כן אברכך בחיי תלים ס"ג ה', זו קריאת שמע. וצ"ל איך שייך ק"ש לאברכך. ובע"י איתא בשם הרשב"א שהוא לפי שבק"ש אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לע"ו, וזהו דוחק שהרי מתחלה לא אמרו בשכמל"ו ואעפ"כ ודאי הי' ק"ש נקרא כן אברכך. אך הענין יובן עפ"מ"ש אדמו"ר נ"ע בלק"ת. . . בפירוש שנקרא הבורא ית' בשם הקדוש ברוך הוא, והיינו כי קדוש בוא"ו זהו ההמשכה להיות סוכ"ע וממכ"ע, והמשכה זו צ"ל בה ברכה ותוספת אור מבחי' קדש העליון, וזהו ענין שאו ידיכם קדש וברכו את ה', והיינו ע"י ק"ש כו'. . . ולכן נק' ק"ש אברכך ע"ד הקדוש ברוך הוא. . . ועמ"ש בת"א פ' מקץ סד"ה רני ושמחי דרוש הראשון, שע"י המס"ג בק"ש. . . שהוא המוליד גילוי אלקותו ית' בתוספת ברכה. וזהו בכל יום אברכך ע"י ק"ש...". ע"ש.

וראה ברכות טז, ב: "...א"ר אלעזר מאי דכתיב כן אברכך בחיי בשמך אשא כפי? כן אברכך בחיי זו ק"ש, בשמך אשא כפי זו תפלה, ואם עושה כן עליו הכתוב אומר כמו חלב ודשן תשבע נפשי,

שוליי הגליון

אינה באה רק לאחר מס"ג בכח בנשמה, ובפועל אפילו נוטל את נפשך, או בא לכלל מס"ג בבלתי ההגבל' בנפש ג"כ שנק' מארך...". ע"ש. שערי אורה ח, סע"א: "...ור"ע שהיה מצטער על מס"ג בפ"מ בגוף, משמע שלא נחה דעתו ממס"ג בנשמה בכח האלקי, וא"כ שרשו יותר נעלה, וכמ"ש בי' הרוגי מלוכה דגופי' שלהם אתמסרו כו' בהעלא' מ"ן נציח', וזהו שהיה מאריך באחד בשעת מס"ג הטבעית בגופו עד שיצא' נשמתו עם נה"ט באחד ממש כאחד...". שם ט, א: "...וירידה זו צורך עליי' היא, דהיינו שיהיה עליו גדול לנשמה האלקי' יותר מעלי' עצמה ע"י מה שתזכך ותברר ותעלה באור קדושה ויחוד עליון לנה"ט. . . עד שתבא למס"ג בפועל ממש, וכמ"ש בכל נפשך הוא נה"ט אפי' נוטל את נפשך בפ"מ, שמזה יהיה יתרון עליה לנשמה במס"ג שלה באחד. . . אע"פ שהנשמה שרשה למעלה הרבה מנה"ט כנ"ל, כל עיקר ירידתה לצורך עליה היא, ודוקא ע"י מה שתעלה ותתקן לנפש הטבעית שזהו עיקר מצות מס"ג בוכל נפשך (וראי' מר"ע שהי' מצטער על קיום מצוה זו דמס"ג בפ"מ, שע"י יצא' ונכללה נשמתו באח"פ כו')...". (ובסה"מ מלוקט ח"ב ע' עב [ח"ד ע' קצב] והע' 52 מבאר בזה, שע"י המס"ג בפ"מ של הנח"ט (שזהו היפך טבעה – שמצ"ע רוצה לחיות) היא מתבטלת ממציאיותה, וכיון שהנה"א פועלת את המס"ג בנה"ט, לכן גם בנה"א נעשה עלי' ע"י – שאז גם המס"ג דנה"א היא בבחי' ביטול (ואילו מצ"ע המס"ג דנה"א היא בבחי' מציאות, כיון שזהו הטבע של הנח"א) ע"ש). תרס"ד (מהדורת תשמ"ה) ע' קצא [ועד"ז תרפ"ב (מהדו"ח) ר"ע רעא]: "...וע"ז אמר ר"ע כל ימי הייתי מצטער כו' להיות בבחי' מס"ג בפ"מ על קדה"ש מצד הגוף כו', ומה שהי' מאריך באחד זהו המס"ג מצד הנשמה להיות בבחי' כלות הנפש להיכלל באחדות פשוטה כו' (וזה שהי' מאריך באחד בעת שבא על קדה"ש, בודאי]- דודאי] הי' בו המס"ג מצד הנשמה גם בלא זה, י"ל משום דמסירת נפש שמצד הגוף מוסיף תוקף והתגברות בהרצוא של הנשמה, ולכן הי' אז דוקא מאריך באחד להיות בבחי' כלות נפש ממש כו')". ועוד. ולהעיר מפנים יפות משפטים כב, יט: "...וזהו שאמר רבי עקיבא לתלמידי' בשעת מיתתו, שהי' מאריך באחד ואמר כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה עכשיו שבא לידי ולא אקיימנה, כי כל ימיו הי' מכוון באחד למסור נפשו לה' באחדות האמיתי ולא עלה לו הכוונה כראוי, כדכתיב כי לא יראני האדם וחי, ורצה לכוון ליחד עצמו באחדות האמיתי בשעת יציאת נשמתו בקידוש השם, וכן הי' שיצאה נשמתו באחד...".

בעניננו בכמה מקומות – אינם שייכים לעניננו, כיון שלא נזכר בהם שיש לכוין למס"נ בתיבת אחד (דוקא²⁹², אלא בכלל נפשך²⁹¹).

הערה 186

ולהעיר מאמרי בינה פתח השער רפי"ט: "...דבק"ש עיקר הכונה למס"נ באחד ממש, שהוא אחה"פ בתכלית שמובדל ומרומם מהיות גם מקור למקור לע"ס דאצי', דהיינו לאור א"ס ב"ה כמו שהו' במוה"ע טרם שצמצם א"ע, שלא יתכן לקרות גם בשם סדכ"ס. והגם דלמת"ב כלל שייך שם הדביקות שנק' מס"נ, כי מס"נ ממש מגיע דוקא במוה"ע שלמעלה מן השגת שכל, ועיקר מס"נ הוא בבחי' העצמיו' שאינו מוגבל בטעם ודעת כלל וכלל. . עיקר הכונה בק"ש למוה"ע דוקא ששם יתכן ענין המס"נ העצמיות שבלתי יוגבל במח' ושכל, והוא עצמו' א"ס ב"ה שמובדל מערך התלכשות בקו"ח, והיינו אהבת בכל מאדך שלמעלה מהגבלת הכלי... ע"ש.

הערה 187

וראה מאמרי אדהצ"צ הנחות וירא ע' ערב [ועד"ז תרנ"ו ע' רצ-רצא²⁹³]: "...שמתחילה צריך שיהי' לו רצון לעצמותו ומהותו כו', וכמ"ש מי כה' אלקינו כו' בכל קראינו אליו, אליו ולא למדותיו כו', כי אעפ"י שלית מחשבה תפיסא כך כלל, אך היינו דוקא מח' שהוא בחי' השגה וחכ' אינו תופס, אבל נתפס איהו ברעו"ד, שהרצון יכול להיות לעצמותו ומהותו ממש²⁹⁴, וזהו ענין ק"ש למסור נפשו באחד, וזהו ע"י ואהבת בכל לבבך בשני יצריך ביצ"ט וביצה"ר, ע"י אתכפי' ואתהפכא מחשיכא לנהורא עי"ז יגיע לבחי'

שו"י הגליון

היסוד להאימה ויראה שלו המחוייבים כבר בהתחלת שמע.

(293) ראה שוה"ג הבא.

(294) בתרנ"ו הנ"ל בפנים מדלג כאן ל"בחי' אנת הוא חד' דלקמן בפנים – אבל כנראה הוא טה"ד (ששורה הא' ושורה הג' שם התחילו ב"לעצמותו ממש", ובטעות נדפס שורה הג' במקום שורה הא', ושוב שורה הב', ושוב שורה הג' עוה"פ – ע"ש), כי שם לאח"ז (בתחילת שורה הב') חוזר ל"יצריך ביצ"ט. . לבחי' רעו"ד שבמאמרי אדהצ"צ שבפנים (לפנ"ז) – ויל"ע שם בהכתי"י.

וראה גם ראשית חכמה בהקדמה (ד, סע"ב): "...כיון שהוא לומד על מנת לעשו' כל האפשר בידו לקיים הקב"ה מעלת עליו כאלו קיימם, כיון שאינו חסר מצדו, שהקב"ה יודע מחשבתו הטובה שבבוא המצוה לידו יקיימנה, כמ"ש על ר' עקיבא שהיה אומר כל ימי הייתי מצטער על פסוק זה ועכשו שבא לידי לא אקיימנו, ואמר בזוהר פ' בלק דף קצ"ה ע"ב שכל המכוין בפסוק ראשון של ק"ש למסור נפשו על קדושת ה', מעלין עליו כאלו מסר נפשו, ז"ל לבתר לשואה נפשיה. . על קדושת שמיה עד כאן לשונו, הרי שהמחשבה הטובה הב"ה מצרפה למעש'...".

[ולהעיר, שדברי הרשב"א (שו"ת ח"ה סנ"ה²⁹¹) והב"ח (לטור או"ח ר"ס סא²⁹²) שנסמנו

שו"י הגליון

(291) ז"ל הרשב"א שם: "...ואני אומר ואגיד לך גם בזה ענינים עלו בלבי מפשט הענין שנצטרך לכוין אליה בשעת הקריאה, והוא שכולנו חייבים לקרות את הפרשה לא לכוונת קריאה בלבד כקוראים אחת מפרשיות שבתורה לצאת י"ח הקריאה בלבד, רק לכוין דעתנו לדעת שהוא אחד יתעלה ושהוא אלקינו ושאלו חייבים למסור נפשנו ותאותנו וכל מאודנו לשמו ית', ושנהיה גומרים ומסכימים הסכמה מוחלטת בכך לא בעקימת שפתים לבד. . ובכל נפשך – כולל כל מה שיגיע לאדם מן הנזקים והצער, ואפי' נטילת נפשו בקיום המצות, כאמרם ז"ל מה לך יוצא ליסקל? על שמלתי את בני, מה לך יוצא לישרף? על שנטלתי את הלולב, והוא מדתו של יצחק אבינו ע"ה שנעקד על גבי המזבח ופשט צוארו תחת הסכין לחשבו כי השי"ת חפץ בכך. . והכלל: שצריכין אנו לקבוע בנפשנו הסכמה מוחלטת בכל עת שנקרא הק"ש, שאנו מסכימין למסור כל תאוותנו וחשקי לבבנו וכל נפשנו מן האברים ועד נטילת נפש והממון על יחוד קדושת שמו וקבלת מלכותו, ושנראה בציור הלב כאילו באנו לידי כך וקיימנו, והוא אומר כי עליך הורגנו כל היום, וכי אפשר ליהרג בכל יום? אלא שבכל יום שאנו קורין בק"ש ובכל נפשך ומסכימים על כך, הרי הוא כאילו הורגנו באותה שעה עליו ית', כי כל המסכים על זה כאילו עשאו...".

(292) בטור שם כתב: "ויקראנה באימה וביראה ובכוונה. . באימה וביראה וברתת ובזיע מיהא צריך", וע"ז כתב הב"ח: "...ונראה דאימה ויראה זו היא באופן זה, שיכוין בשעה שהוא קורא שמע לקבל עליו עול מלכות שמים, להיות נהרג על קדוש השם המיוחד, דזהו ובכל נפשך אפילו נוטל את נפשך, ועל זה אמר הכתוב כי עליך הורגנו כל היום, כי אז בכוונה זו יקראנה באימה וביראה ברדת ובזיע" – ולפי פירושו, לכאורה צריך לכוין להיות נהרג על קדוש ה' לפני שמתחיל הפסוק שמע ישראל, כיון שזהו

שהשמים והארץ וכל אשר בהם אומרים שירה, ואח"כ ברכת יוצר אור איך שהמלאכים שרפי' ואופנים אומרים שירה ובטלים בתכלית הביטול לפי ערכם שנתהוו מבחי' הדבור כמ"ש במ"א כו', בכדי שעי"ז תתעורר התשוקה מקרב איש ולב עמוק למס"נ באחד בדביקות ותשוקה נפלאה כו'. והנה ההתבוננות לבוא לבחי' תשוקה זו זהו ע"י שיתבונן בעצמו איך שהוא אוהב א"ע ורוצה בטובתו מאד... ע"ש.

הערה 188

ראה ד"ה באתי לגני תרל"ג ע' קז: "...ובכדי להבין ענין למס"נ באחד צ"ל תחלה פי' וענין אחד. דהנה אחד הוא בחי' אנת הוא חד ולא בחושבן, פי' שאינו בחושבן ע"ס כלל ואינו שייך לעולמות... ע"ש, שם ע' קט: "...מהתבוננות באחד, איך שאנת הוא חד ולא בחושבן... ע"ש.

וראה אוה"ת ואתחנן ע' רלח: "...דפ' ק"ש הוא מצוה כללית, והיינו כי ק"ש זהו קבלת עומ"ש שקודם לעול מצות, והיינו כי כדי לבא לידי קיום מצות בכלל ציוה ואמר שמע ישראל הוי' אלקינו כו', פי' שמע לשון הבנה דהיינו להתבונן בגדולת הבורא ביחו"ע, כמ"ש לך הוי' הגדולה והגבורה כו'. ועמ"ש בענין זה בד"ה כהוי' אלקינו בכל קראינו אליו, אליו ולא למדותיו, ובלקו"ת פ' ואתחנן בד"ה ענין ק"ש, כי הנה אמרו בת"ז אנת הוא חד ולא בחושבן, היינו ענינו אין ערוך, כמ"ש בסש"ב פמ"ח הפי' אין ערוך כו', והיינו שלגבי אוא"ס שוין אצי' ועשי' הגשמי' בהשוואה אחת, וזהו ענין אליו ולא למדותיו, וזהו ענין הוי' אחד שאומרים בסוף שמע ישראל, ע"ד חד ולא בחושבן... (ועד"ז תרל"ו ח"ב ע' רפז: "...כי בק"ש היא למס"נ באחד, שהוא בחי' אנת הוא חד ולא בחושבן מה שאין ערוך אליו כלל, וכמ"ש מי כה' אלקינו בכל קראינו אליו, ואיתא בספרי אליו ולא למדותיו, שענין המס"נ דק"ש הוא לבחי' אליו ממש מה שלמעלה מבחי' מדות ואפי' מבחי' חכ"ל...") – ובהנחת אדנ"ע מהנ"ל (שם ע' תקלו): "...דהנה אחד מורה על ז' רקיעי' וארץ וד' רוחות העולם בטלים לבחי' דאנת הוא חד ולא בחושבן, שאינו בחושבן דע"ס, כמ"ש מי כהוי' אלקינו בכל קראינו אליו, ואי' בספרי אליו ולא למדותיו,

רעו"ד לעצמותו ומהותו ממש, בחי' אנת הוא חד ולא בחושבן...".

תרכ"ז ע' תב [תלג] (תרל"ט ח"ב ע' תקמ) [ועד"ז קונטרסים ח"א קכא, א (מתר"ץ), ע"ש]: "...ע"י התפלה, כשמתחיל תחלה הודו לה' קראו בשמו שמתחיל להודות הגם כי איננו מבין שכן הוא, ואח"כ ע"י פסוד"ז שמזמר עריצים ומכרית כל החוחים והקוצים -] כי כל הדצ"ח מברכים ומשבחים], אז אח"כ בברכ[ו]ת ק"ש כשמתבונן בשרשו ומקורו איך שגם שורש ומקור הנה"ב ג"כ בטל לאלקות, שעי"ז מתעורר בנפשו הבהמית ג"כ בחי' ביטול, ולכה"פ שלא תעכב את נפשו האלקי', אז יוכל למס"נ בק"ש בה' -] באמרו הוי' אחד, ואחרי אשר פועל ישועות בנפשו שיוכל לבוא לידי רצון פשוט ליכלל בה' אחד הסוכ"ע... ע"ש.

תרל"א ח"א ע' ע-עא (ועד"ז אוה"ת תולדות ח"ד) תתיג, א-ב – ע"פ תו"א הנ"ל בפנים ההערה): "...ענין התבוננות בפי' ה' אחד... וז"ע ה' אחד, שפי' אחד הוא אין כיוצא בו, כמארז"ל במד"ר ע"פ אחד הי' אברהם, שאין כיוצא בו שבדורו לא הי' כמותו, וכמו"כ יובן פי' ה' אחד שאין כיוצא בו כלל, כי אין ערוך אליך כתי' שאינו בערך כלל, כמו השתלשלות שהוא מל' שלשלת שטבעת אחד אחוז בחבירו, וכמו"כ הו"ע השתלשלות עו"ע שהעלול משיג קצת מהעילה היינו בחי' ז"ת של העילה כו', שכ"ז אינו שייך כ"א מחכמה ולמטה שהוא בחי' שכל ומדות שהם בחי' השתלשלות, אבל התהוות החכמה מלמעלה מן החכמה הוא ע"י צמצום דוקא, כי אין ערוך אליך כי אנת הוא חד ולא בחושבן שאינו בערך ע"ס כלל... ובהתבונן בכ"ז עי"ז יבוא לבחי' רצוא ותשוקה ליכלל וליבטל בכלות הנפש בבחי' ה' אחד כו', ואי לזאת ואהבת את ה' הפי' הוא להיות שם שמים מתאהב על ידך בבחי' שוב...".

יונתי תר"מ ס"ע לה [תר"מ ח"ב ע' תקלח]: "...זהו עבודת האדם בכ"י להיות בבחי' תשובה לשרשו ומקורו, ובכדי לבוא לבחי' זו בק"ש באמרו ה' אחד, למס"נ באחד ולשפוך נפשו לה' בתפלה, הקדימו פסוד"ז קודם התפלה איך

אפי' לא למדות החכ'..."

ועד"ז קונטרסים ח"ג ע' קעח [תרצ"ו ס"ע 27]: "...דהרי גם בנבראים יש ענין הנצח' שקיימין במין וגם באיש, שבזה הוא יתרון צבא השמים על צבא הארץ, דצבא הארץ הנה כל ענין קיומם הוא רק במין אבל לא באיש, משא"כ בצבא השמים שהם קיימים גם באיש, וכדאי בירושלמי ע"פ אלה תולדות השמים והארץ בהבראם כו' שהם חזקים כיום הבראם, ועם היות דבזה משתוים צבא השמים לצבא הארץ דכשם שצבא הארץ הם היום ונפסדים כן הוא גם בצבא השמים שהם היום ונפסדים מצ"ע, ומ"מ קיימים המה ברצון הבורא..."

הערה 191

ראה קונטרסים ח"א קמ, רע"ב [תרצ"א ע' מט]: "...ואנו רואין שיש למטה בדצח"ם הרבה נבראים עד אין שיעור, והיינו דלבד הריבוי הגדול שיש בכל מין, הנה יש ריבוי מינים עד אין שיעור, ועז"נ מה רבו מעשיך הוי' שיש ריבוי נבראים עד אין שיעור, וכתוב מה גדלו מעשיך הוי' שהם גדולי הנבראים כמו השמש הירח והכוכבים, ומה שמחלקם בב' ענינים מה רבו ומה גדלו, להיות חלוקים בהגילוי חיות שבהם, דצבא הארץ הנה קיומם הוא רק במין, אבל צבא השמים קיומם באיש, וכן מה גדלו מעשיך הוי' קאי גם על המלאכים העליונים שהם נבראים גדולים ביותר, וכמא' ומלאך בשליש עולם עומד..."

הערה 192

ראה מים רבים תרל"ו פל"א²⁹⁵ [ועד"ז אמרי בינה פתח השער פ"כ²⁹⁶]: "...שמובן לכאורה דאין שיעור בשפע זו דמדת המל' בכל עולם, עד למטה בעוה"ז אמר מה רבו מעשיך ה' כו', וכמו שאנו רואים בשפע רוחני' לגשמיות, כמו מכל עשב שצומח שהמזל מכה בו ומגדלו מרוחני אל הגשם, ויש ריבוא רבבות מיני עשבים שצומחין מחדש בכל יום, כמו"כ ודאי ריבוי כחות רוחני' דמזלות המשפיעים יש ריבוא רבבות, וכל כח

שם תבוא (ח"ב) ע' תתרסח: "...וזהו ע"ד אנת הוא חד ולא בחושבן, כמ"ש בלק"ת פ' ואתחנן בד"ה ענין ק"ש אחד ואהבת, ושם ספ"ב וז"ל והיינו ע"י שיתבונן איך שהוא ית' אחד חד ולא בחושבן עכ"ל, ור"ל שאין ערוך אליו כלל שמעלה ומטה שוין אצלו, ע"ש לעיל מיני'..."

שם חנוכה (ח"ב) רפב, רע"ב: "...וזהו"ע למס"נ באחד, פי' ע"ד אנת הוא חד ולא בחושבן, היינו מה שלמעלה מבחי' ע"ס...". ועד"ז שם ואתחנן ע' שנגד: "...ל שזהו ענין ב' היות שבפסוק ראשון דק"ש, הוי' אלקינו זהו ש' הוי' המאיר באצילות, אח"כ הוי' אחד זהו המשכת תוספת אור מאוא"ס ב"ה מבחי' אחד אנת הוא חד ולא בחושבן..."

הערה 189

ראה תר"ל ע' ו [ועד"ז אדהצ"צ הנחות נח ע' קיא-ב]: "...מה גדלו קאי על נבראים גדולים, כמו עולמות עליונים מלאכים ונשמות, וכן שמים וארץ, וכמ"ש שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה, שע"י שרואה השמים והגלגלים עי"ז ניכר גדולת הבורא ית', וזהו"ע ים הגדול וכמ"ש זה הים הגדול, והיינו לפי שבים ניכר יותר גדולת הבורא ית' ברואים משונים וגדולים עד אין קץ ממש, לכן מברכין על הים הגדול..."

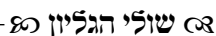
הערה 190

וראה תרפ"ה ע' רכז: "...וכמ"ש אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, ואי' שהם חזקים כיום הבראם, שהן בבחי' נצחיות עם היותם נפסדים בעצם מהותם, דבזה הנה צבא הארץ ה"ה משתוים לצבא השמים, דעם היות דצבא השמים וצבא הארץ ה"ה חלוקים זמ"ז דאלו חיים ואלו מתים, והיינו דצבא מטה קיימין רק במין אבל לא באיש, וצבא מעלה קיימין במין ובאיש, ומ"מ ה"ה משתוים דכשם שזה דצבא מטה קיימין במין הוא מפני כח הא"ס שבנבראים, הנה כמו"כ זה דצבא מעלה קיימין באיש הוא ג"כ מפני כח הא"ס שבהם, אבל בעצם מהותם הרי גם צבא מעלה הם היום ונפסדים..."

"ולהבין כ"ז ילה"ק תחלה מה שאנו רואים בחוש, שיש בחי' אוא"ס במדת מל' ע"כ אור השפע האלקיני] אינו נפסק כלל, שהרי אנו אומרים ובטובו מחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית, שבכל יום מתחדש השפע מאין ליש מריש כל דרגין עד סוף כ"ד, בכל שיתא אלפי שני דהוי עלמא בעולמות העליונים הרוחני' והגשמי' לא נעדר ולא נפסק אור שפעם כלל וכלל, וכמ"ש מרוב אונים כו' איש לא נעדר להפסיק [- להמשיך] לו שפע אור חדש, וכמו האדם וכל צומח וחי מתחדש אור חיותם בכ"י מחדש ממש, וכן במלאכים הרוחני' עד רום המעלות, ואע"פ שכשבא השפע האלקיני] בתוך כאו"א הוא במדה ושיעור דוקא, אבל מ"מ גוף השפע לא נפסק לעולם (והגם כי שית אלפי שני זהו ג"כ זמן מוגבל, אמנם באמת הי' יכול להיות זמן עד אין קץ, רק שכך עלה ברצונו לפניו ית' שיהי' רק שית אלפי שני, והמופת לזה שהרי לא נתיישנו הנבראים, כמארז"ל בירושלמי ע"פ אלה תולדות השמים והארץ בהבראם כיום הבראם, כלומר שהם חזקים כיום הבראם. והגם כי י"ל לפי שפועל האלקי פועל תמיד להוות ולהחיות מאין ליש, א"כ הם נבראים חדשים בכל עת ובכל רגע, מ"מ מובן מזה עצמו ג"כ שהכח הוא בלי הפסק ואינו כמו כח הנבראים, שהרי אנו רואים בנבראים עד"מ הקול כל מה שהולך ומושך הוא מתמעט והולך, ולא כן באלקות דכתיב ויהי קול השופר הולך וחזק. ובענין התהוות הנבראים אנו רואים שהכל בסדר אחד ובכח אחד, שלא נחלשו השמים והארץ והשמש והירח וכל צבא השמים מפעולתם, הרי רואים בהם כח הא"ס, שהרי הנברא מצד עצמו הולך ונחלש מיום הוולדו, כמ"ש הבחיי שהאדם וכל הנבראי' מיום הבראם ואילך הולכים ומתייבשים, אלא שגם בזה י"ל שמאחר שבכל עת ובכל רגע נמשך כח חדש להוות מאין ליש, א"כ י"ל שבכל עת ובכל רגע נמשך הארה חדשה מא"ס להוות. אלא שבאמת אינו כן, שהרי ארז"ל ששאלו את ר"י לכמה ימים ברא הקב"ה את עולמו, א"ל לששה ימים. מאז ועד עתה מה הוא עושה, א"ל יושב ומזווג זיווגים. ואם נאמר שלפעולת חידוש הישנות צ"ל כמו בראשית ההתהוות, א"כ אינו בגדר שאלה מה הוא עושה עכשיו, אלא שזהו מכח הא"ס, שא"ס להתפשטותו והי' יכול להיות זמן בלי

רוחני הא' 297 (הוא?) מובדל בפ"ע, כמו שהעשב שלמטה מובדל מעשב אחר כן ויותר מכן מובדל הכח הרוחני השופע בו, שהרי מה שנשפע מן הכח הרוחני להעשב הגשמי הצומח אינו אלא חלק עשירית בלבד [- ואדרבה רק חלק העשירית מן כחות המזלות בא לכלל שפע לגדול הגשמיור], והוא בחי' מל' שבהם לבד, וא"כ הם יו"ד פעמים כמותם, וכך שפע המזלות לכל חי ומדבר כמו מזל מחכים כו', וכפי ערך הגשם של דצח"מ וארמ"ע לגבי [רוחניות] דמזלות כך ממש ערך המזלות נק' גשם לגבי כחות העליונים שעלולים מהם, וגם זה בא אליהם השפע רק מחיצוני' שבעליונים שהוא חלק העשירית לבד, [וכך העליונים לגבי העליונים עליהם כאופנים וחיות הקודש שמקבלים [- שמקבלין] דין מן דין כו', ועד"ז הולך ועולה מלמטלמ"ע מעשי' ליצי' ומיצי' לבריאה, כמו בג"ע בנשמות ומלאכים, עד מקור כל העולמות כולם שהיא בחי' מל' דאצי' שבבי"ע שכולל הכל, היינו שכולל כל ריבוי הכחות [העליוני' המשתלשלים ומסתעפים זמ"ז עד סוף דצח"מ דעשי', וזה שכתוב גדול ארוננו ורב כח כו' שכולל כל הכחות] העלולים ממנה [- ממנו] מאין ליש שהוא ודאי בלי שיעור כלל . . . דהוא ית' כל יכול, וכמו שמכחו נמשך בכלתי בע"ג כך הוא מוציא במספר וגבול דוקא . . . וע"ז אמר בסיפא דקרא מרוב אונים ואמיץ כח איש לא נעדר, פי' [מפני] שהוא רוב אונים ואמיץ כח בבחי' א"ס בעצמו, ע"כ גם זה כי הוא כל יכול להיות השפע לכל א' כפי מדריגתו דוקא, איש לא נעדר לא יחסיר לו ולא יוסיף לו, הכל במדה ושיעור. ואמנם אין קץ והפסק לגוף אור השפע כלל וכלל, אע"פ שמוציא עצם מציאת התהוותם ואור שפעם במספר דוקא כו'".

שם פל"ג 298 [ועד"ז אמרי בינה שם 299]:

(297) "הא' (הוא?)" — כן נדפס בהמשך מים רבים שם. ולהעיר ממ"ש באמרי בינה כאן (פתה"ש י, ג): "וכל א' כח רוחני מובדל בפ"ע".

(298) ע' מ-מא. לתועלת הלומדים, הובא כאן כל הפרק על הסדר (קטעים ממנו הובאו גם בדקדוקי תורה הערות 199, 200, 202, 204).

מהיבשה כמ"ש³⁰⁰ ארץ שממנה תוציא לחם, עכ"ז הנם נפרדים מן היבשה ויכולים לקבל חיותם גם בהיותם שטים ע"פ המים או בהיותם באויר, ולא כן הברואים שבים שהם מובלעים במי הים ואינם יכולים לחיות אפי' שעה אחת בלתי המים. . וזהו בחי' ים ויבשה, שבחי' המל' הנק' ים זהו בחי' פרצוף הפנימי שבמל' . . והוא הסוף לכל בחי' הדרגין שבאצי' כו', ובחי' המל' הנק' ארץ היא המהוה מציאות התהוות היש דבי"ע כו'..."

וראה תרס"ג ח"ב ס"ע שד (הנחת אדהריי"צ):
 "...דהנבראים דיבשה הגם שמקבלים חיות מן הארץ כמ"ש (דברי³⁰¹) ארץ אשר ממנה תוציא לחם, מ"מ הרי באפשרם להיות נפרדים מן הארץ, שהרי יכול לפרוח באויר או שט במים בספינה..."

שולח הגליון

300) ובהערה קכח שם (מרבנינו): "כעין זה חגי א, יא", ובסה"מ תרל"ו ח"ב ע' תעו (הערה ד"ה כמ"ש ארץ) כתב המו"ל ע"ז: "...ואולי הכוונה בהציון – לא ללשון הכתוב [הנ"ל בפנים בדקדו"ת: "ועל אשר תוציא האדמה"], כ"א על הענין, שכל צרכי הנבראים (דעלמא דאתגליא) נלקחים מ"ארץ" – ואולי ר"ל "לא רק ללשון הכתוב, כ"א גם על הענין", כי מסתבר שבציון לכתוב עם תיבת "תוציא", הכוונה היא גם לציין מקור לשינוי הלשון "תוציא" – אבל מקור עם תוכן "כעין" המבואר במים רבים שם, וראה תרגום ורד"ק חגי שם הנ"ל בפנים בדקדוקי תורה (ולהעיר מהציון בהנחת אדהריי"צ דלקמן בפנים ל"דברי", וראה שוה"ג הבא). ועפ"ז אולי אפ"ל מה שלא ציין רבינו (גם) לישעי' סא, יא: "כי כָּאָרֶץ תּוּצִיא צְמַחָה וְכִגְנָה זְרוּעִיהָ תִצְמִיחַ..." – כי שם תיבת "ארץ" אינה כוללת "גנה", וא"כ מבואר שם שהארץ אינה מוציאה זרועיה הגנה, ואינו מתאים להמבואר במים רבים שם.

301) ראה איוב כח, ה (הנ"ל בפנים בדקדו"ת): "ארץ ממנה יצא לחם..." ואולי מה שמציין כאן לדברים, היינו ששינוי הלשון "תוציא" הוא (גם) ע"פ דברים כח, לח: "זרע רב תוציא השדה..." (וראה הערת רבינו שבשוה"ג הקודם). או אולי (גם) מרמז שהוספת תיבת "אשר" הוא ע"פ דברים ח, ט: "ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם, לא תחסר כל בה, ארץ אשר אבניה ברזל ומהרריה תחצוב נחושת". וילע"ע.

גבול, ושלא יופסק ולא יוגרע כחו כמלא נימא, אלא שכך עלה ברצונו הפשוט כו'").

ספר החקירה קג, ב: "...וזהו שאמר אדמו"ר ז"ל בפירוש שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה, שהנביא הראה להם איך שיש הארה מבחי' אין סוף הבלתי בע"ג אף למטה בעשייה שהוא בע"ג ממש, והיינו מה שאנו רואים דכח ההשפעה ממדת מלכותו יתברך לכל הנבראים הוא בלי שיעור וגבול כלל, שהרי שיתא אלפי שני דהוי עלמא לא נפסקה עדיין אור השפע האלקי להוות מאין ליש, כמ"ש המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית כו' . . עכת"ד, והיינו שבין באישי השמים הקיימים באיש ובין באישי הארץ שקיימים במין נראה בשניהם ההארה מכח הבלתי מוגבל, במה שאינו נפסק השפע מהם בהפך מטבעם, שהם בעלי גבול היה ראוי שיפול ההפסד בהם, באישי השמים ההפסד באיש ובאישי הארץ ההפסד במין, שכך הוא טבע הבע"ג, וממה שאין שום הפסד באישי הארץ בקיום המין, ובאישי השמים הקיום אשר איש לא נעדר, זהו הארה מבחי' הא"ס הבלתי מוגבל שאין הפסק להארתו..."

הערה 193

ראה ספר החקירה ד, רע"א: "...וגם לפ"ד מארז"ל שהעולם יופסד כענין וחד חרוב, הרי יש פירושים רק שיהי' ההנהגה של העולם יפסד, אבל הגלגל י"ל שיתנועע, ואף אם הגלגל ג"כ יפסד, מ"מ היינו שיחריבו הש"י. אבל אילו לא רצה הש"י להחריבו יש בכחו להתנועע לבלי גבול, דאם הענין שאין בכחו להתנועע רק שית אלפי שני, א"כ גם בשית אלפי שני עצמם היה נראה חלישות בתנועתו..." ע"ש.

הערה 194

ראה מים רבים תרל"ו לקמן ר"פ קמא: "...ידוע כי ים ויבשה הם עלמא דאתכסייא ועלמא דאתגלייא, וכל מה שיש בים יש ביבשה, רק שהברואים שביבשה אם כי הם מקבלים חיות

☞ הערה 200 ☞

ראה מים רבים תרל"ו פל"ג (ע' מ) 302:
 "...והגם כי שית אלפי שני זהו ג"כ זמן מוגבל,
 אמנם באמת הי' יכול להיות זמן עד אין קץ, רק
 שכך עלה ברצונו לפניו ית' שיהי' רק שית אלפי
 שני, והמופת לזה שהרי לא נתיישנו הנבראים,
 כמארז"ל בירושלמי ע"פ אלה תולדות השמים
 והארץ בהבראם כיום הבראם, כלומר שהם
 חזקים כיום הבראם..."

וראה אוה"ת בלק (ח"ג) ס"ע תתקטו (בהערה
 – הגה"ה מגוכתי"ק אדמהר"ש): "שמעתי מכ"ק
 שי' בסעודת שחרי' . . כי מהארץ לרקיע מהלך
 ת"ק שנה, עובי כל רקיע ת"ק כו', בין כל רקיע
 ת"ק כו', שחשב פ"א שזהו ערך ח' או ט' אלפי'
 מאיילין, ה"ז בחי' גבול וא"כ בהכרח שהנפש
 שלהם ג"כ גבול, וא"כ מהיכן הם חיי' וקיימי'
 כיום הבראם ממש בלי שום שינוי וגרעון בחוזק,
 ה"ז מחמת שתמיד מחדש מע"ב בכ"י ובכל רגע
 מאין ליש כו', והרי זה מובן ומושג כאילו רואי'
 ממש..."

תרל"ג ח"ב ע' תקכא-ב [ועד"ז תרצ"ט ע' 39]:
 "...[דשאו מרום עיניכם ר"ת שמע, שהוא הבנה
 והשגה, דצריכים להבין ולהתבונן ב]מי ברא
 אלה, [דפי'] ברא הוא ל' בריאות כמו שבע
 שיבלים הבריאות שהוא ל' חוזק (בל"א
 גיזונטקייט). והענין הוא, דהנה כתי' [–
 גיזונטקייט, כמ"ש] אלה תולדות השמים והארץ
 בהבראם כיום הבראם, שהם חזקים כעת כיום
 הבראם [והכח ע"ז הוא מבחי' מי, דזהו פי' מי
 ברא אלה, והיינו דמי שאמר והי' העולם הוא ית'
 הנותן כח לאלה תולדות השמים והארץ שיהיו
 חזקים גם עתה כיום הבראם], והענין הוא דהנה
 אדם הראשון נברא באופן [כזה] שיהי' חי וקיים
 לעולם, וזהו תולדות מלא, רק שע"י חטא עה"ד
 טו"ר נקנסה מיתה עליו [– חי לעולם, ורק ע"י
 חטא עה"ד נקנסה עליו שיחי' בזמן מוגבל],

אבל³⁰³ בתחלה נברא באופן שיהי' חי וקיים
 לעולם, ומסתמא הי' נברא בחוזק יותר מכמו
 לאחר חטא עה"ד, וכמו השמים שכעת הוא יותר
 מן ה' אלפים ת"ר שנה מיום הבראם, האם נאמר
 שנחלשו מעת הבראם, כ"א הם חזקים כעת כיום
 הבראם..."

☞ הערה 201 ☞

וראה תרנ"ט ע' קפה [ועד"ז במהדו"ח ע'
 קצח]: "...וגם בנבראים שלמטה מצינו בהן [–
 בהם] ענין הנצחיות מה שהם קיימים במין, דעם
 [– דאם] היותם נפסדים מ"מ אינו נפסד מין א'
 לגמרי כו', וכ"ש שו"א וצבא מעלה דאיתא
 בירושלמי ע"פ אלה תולדות השמים והארץ [–
 השו"א] ביום הבראם שהם [– שהן] חזקים כיום
 הבראם, ועו"נ מרוב אונים כו' איש לא נעדר,
 שהם קיימים באיש כו'..." [ועד"ז (כבמהדו"ח)
 תרס"ט ע' שעו (רשימת אדהריי"צ)].

תרס"ד ס"ע קנו [ל]: "...דענין הנצחיות יש
 בנמצאי' ג"כ, וכמו השמים והארץ שהן חזקים
 כיום הבראם, וצבא השמים קיימים באיש וצבא
 הארץ קיימין במין, הגם שיש להם תחלה שהם
 הווים, מ"מ מצד רצון הבורא אינן נפסדים
 כו'..."

ולהעיר מלקוטי לוי"צ לזח"ג ע' שטו:
 "...וחזקי' פירושו תוקף וחוזק, הוא בחי' נצח
 שפירושו תוקף...". מאמרי אדה"א במדבר ח"ה
 ס"ע א'תלח: "...וזה"ע הנצחון שזהו מתוקף
 המדות אהבה ויראה שבא בנו"ה, שנק' נו"ה
 שצ"ל נצחי' בלי הפסק ושינוי... ". אוה"ת
 שה"ש ח"א ע' שו: "...עוד י"ל פי' הנצחות, ר"ל
 תוקף תקפם של ישראל, כמו שתרגם יונתן ע"פ
 ויז נצחם ישעי' ס"ג ג' תקיף תקיפהון, ורש"י שם
 פי' דמם שהוא תוקפו ונצחונו של אדם...". תורת
 לוי"צ ס"ע א': "...נצח פירושו תוקף ונצחון, והוא
 מצד הגבורה, כי מי שהוא גבור הוא מנצח...".
 קונטרסים ח"א לו, סע"ב [תרפ"ט ע' 126]:
 "...מדת הנצח שהוא התוקף והחוזק שלא

להתפעל משום מונע ומעכב כלל...". ועוד.

שהוא קדמון – זו הטעאה, שאילו היה העולם נברא בטבע ובחיוב היה הדבר כן, אבל כיון שנברא ברצון ובחפץ פשוט, יהיה קיומו כל זמן היות החפץ בו, וכשיהיה חפץ בביטולו יהיה כן מיד. אבל אמר דוד כי קיומו חזק בעצמו שאין לו תכלית מחמת עצמו וחוזק בריאתו. . . וכן אמר דוד. . . הללו את ה' מן השמים, כל מלאכיו וכל צבאיו ושמש וירח וכוכבי אור ושמי השמים והמים אשר מעל השמים, ואמר כי כל אילו מחודשים, כי הוא צוה ונבראו ויעמידם לעד לעולם חק נתן ולא יעבר, יאמר כי הוא העמידם יפה בחוזק שלא יהיו נפסדים ולא נרפים ומטים, אבל ישלימו ענינם והחוק שנתן להם כאשר נתן להם... ע"ש.

ולהעיר מרבינו בחיי בהעלותך י, לה: "...ומה שאמר הללו את ה' מן השמים הללוהו במרומים כי הוא צוה ונבראו ויעמידם לעד לעולם, ואמר עוד יסד ארץ על מכוניה בל תמוט עולם ועד, אין ענינו שיגזור בהם נצחיות³⁰⁴ אלא מצד תוקף בריאתם וחוזק חמרם התקיף אמר כן, שהן ראויים לעמוד לעולם ושלא יתמוטטו כלל עד שיגזור בבטולם מי שבראם³⁰⁴... ע"ש".

דרשת הרמב"ן על קהלת (כתבי הרמב"ן ח"א ר"ע קפט): "...ומה שאמר דוד יסד ארץ על מכוניה בל תמוט עולם ועד אינה ראייה וטענה כלל, כי הוא מספר ביכולתו של הקב"ה שיסד הארץ על בלימה כמו שאמר תהום כלבוש כסיתו, ואעפ"כ היא מיוסדת יפה שלא תמוט ולא תנטה כלל, אלא תעמד לעולמים אין להם מספר. וכן אנו מודים כי האומר כיון שהעולם מחודש בודאי יהיה לו סוף בטבע שכל דבר שיש לו ראש יש לו סוף, ואם תאמינו שאין לו סוף יש לכם להאמין

❧ הערה 207 ❧

ראה תרס"ד (מהדורת תשמ"ה) ע' קפג-ד [ועד"ז תרפ"ב (מהדר"ח) ע' רנט-רסא, תרצ"א ע' שב-ג]: "...דהנה ידוע בפי' אור א"ס שהוא [תרצ"א: רק] בחי' התגלות העצם לבד, [תרצ"א: מה] שאינו נוגע ומתייחס [- תרצ"א: ואינו מתייחס] כלל [תרצ"א: להיות] בערך אל העצם. . . אוא"ס שהוא בחי'³⁰⁵ אור וגילוי לבד ואינו בחי' עצם כלל, ואין ערוך לגבי העצמות. . . ומ"מ אם [- תרצ"א: עם] היות שהאור אינו עצם המאור מ"מ הוא מעין המאור. . . אם [- תרצ"א: עם] היות שאין ערוך לגבי עצמות המאור מ"מ הוא מעין המאור, ושניהם [- תרצ"א: והיינו דשניהם מה שהוא באין ערוך לגבי המאור ומעין המאור הם] אמת ואינן סותרין זל"ז, דמה [- תרצ"א: דזה מה] שהוא [- תרצ"א: שהאור הוא] אין³⁰⁶ ערוך היינו לפי שזה עצם וזה רק אור לבד ולא עצם, ומובן³⁰⁷ שהארה לגבי עצם אין ערוך [- הרי אינה בערך] כלל, [והיינו] שאינו מהות זה כלל (בל"א עס איז גאר ניט דאס) [אבל עם זה הוא מורה על העצם]. . . [הגם] שאין בו בחי' העצם כלל, ומשו"ז [הרי] אין לו ערוך כלל אל העצם, אבל

❧ שוליי הגליון ❧

304) להעיר מלקו"ש ח"ה ע' 8-97 הע' 19: "...ענין הנצחיות בנבראים – מה שצבא השמים קיימים באיש וצבא הארץ קיימים במין, ועד שצבא השמים הם חזקים כיום הבראם. . . דאף שזהו מצד כח הא"ס הבלתי בעל גבול שאינו מתלבש בהם. . . בכ"ו, הרי כח זה פועל על הנבראים שהם עצמם קיימים באופן נצחי, ועד – שמה שלע"ל יופסדו הוא רק מצד רצון הבורא (ראה בארוכה ס' החקירה להצ"צ בתחלתו. . . ועוד). וראה לקמן הערה 21, ובהע' 21 שם (ועד"ז בלקו"ש חל"ו ע' 175, בשוה"ג להע' 27): "...בנוגע להנצחיות דצבא השמים כו' (ראה לעיל הערה 19), שמכיון שהנצחיות שבהם הוא מצד כח הא"ס שבהם (כבהערה הנ"ל) – הרי מה שבפועל הם "חזקים כיום הבראם" אי"ז מתייחס להנבראים עצמם, ומצד ענינם הם – הם נפסדים. ובהו יובן מ"ש בד"ה אתה הוא ה' לבדך תש"א בתחלתו "ההפסדות שבהם בלתי ניכרת כלל והם נראים חזקים כיום הבראם. . . וכשיעלה רצון הבורא ב"ה שיתבטלו. . . אז תוכר ההפסדות שהי' בהם כל משך קיומם" – דלכאורה זה סותר להמבואר בכ"מ (ראה בהנסמן בהערה 19) שקיומם עכשיו הוא כקיום דבר הנצחי ומה שיופסדו לע"ל הוא רק מצד רצון הבורא ב"ה – כי מכיון שהנצחיות שבהם הוא מצד כח הא"ס שאינו מלוכש בפנימיותם, נמצא שמצד ענינם הם, הם נפסדים", ועד"ז לקו"ש ח"ו ע' 93, ובהע' 40.

305) בתרצ"א שם ליתא תיבת "בחי".
 306) "אין ערוך. . . ולא עצם" – בתרצ"א שם: "באין ערוך לגבי המאור הוא לפי שהמאור הוא עצם והאור הוא רק הארה ולא עצם".
 307) "ומובן שהארה" – בתרצ"א שם: "והארה".

ובמילא אין לו סוף, והאור אם שהוא רק גילוי והתגלות מן העצם בלבד, מה שאינו נוגע ואינו מתיחס אל העצם. . ועם כל זה הרי האור דבוק בהמאור, והוא מעיין העצם, וכמו שהעצם הוא בבחי' א"ס כמו"כ האור הוא ג"כ בבחי' א"ס, וכנ"ל דהגם מה שאור דבוק בהמאור ואינו בערך המאור הוא לכאור' כמו שני דברים הסותרים, ובאמת הרי אינם סותרים זה לזה כלל, דמה שאינו בערך אינו סותר לזה שהוא דבוק, ומפני הדביקות שבאור אל המאור לכן גם בו יש ממעלת העצם...".

המשך וככה תרל"ז ע' קס-קסב [ח"ב ע' תרמג-ה]: "...פי' ל' אור א"ס. . שמה שנמשך מא"ס זהו רק הנק' בשם אור ולא מה שנק' בשם שפע. . וזהו כמשל אור השמש. . דהנה אור השמש המאיר לארץ ולדרים עליה הנה לא יש שום שינוי בשמש אם מאיר א"ל. . שכ"ז הוא הוכחה גמורה שהאור והזיו מהשמש אינו נוגע כלל לעצם מאור השמש, ומה שהאור הוא מעיין המאור א"ז סותר לזה כלל, שאם היותו מעיין המאור עכ"ז הוא רק הארה בעלמא שאינו נוגע כלל אם מאיר א"ל, ועכ"ז הוא מעיין המאור, פי' שזהו הארה ממאור היותר גדול וזה הארה ממאור שאינו גדול כ"כ, וכמו אור הנר לגבי אור השמש, וזהו משל להבין ענין קריאת שם אור א"ס ולא שפע הא"ס כו'...".

☞ הערה 209 ☞

ועד"ז נעתק (מכת"י³¹³) בס' תעלומות חכמה לר' יש"ר מקנדיאה (בסיליאה שפ"ט) פד, רע"ב: "...והנה לבעל השם אין לא תחלה ולא סוף ואין לנו כח לתארו בשום תואר בעולם, אבל לשמו, שנקרא כן בעבור רצונו הטוב שמשפיע לברואיו, אין לו סוף ברצונו הטוב, אבל תחלה יש לפי שבעל השם קודם אליו...".

☞ שו"י הגליון ☞

(313) כי מאמר יונת אלם נדפס לראשונה (באמשטרדם) רק בשנת ת"ח – וכמ"ש בתעלומות חכמה שם (פד, א) בתחילת הענין: "...עכ"ל מהר"רי סרוג זצ"ל, ועליו מ"כ [- מצאתי כתוב] בשם תלמידו החסיד כמה"רר מ"ע מפאנו זצ"ל...".

מ"מ ה"ה [- עם זה הנהו מ"מ] התגלות העצם שהוא כאופן [- כפי אופן] העצם. . שאין ערוך התלמיד לגבי הבן שזה עצם וזה רק³⁰⁸ הארה, ומכ"ש שאין ערוך ההארה לגבי העצם ממש כו', מ"מ [הנה] ההארה היא מעיין העצם, [ד]להיות שהוא התגלות העצם ה"ה לפי אופן העצם כו'³⁰⁹, ולכן נק' אור א"ס, דידוע דפי' א"ס אינו קאי על עצם המאור, דאינו שייך לומר עליו א"ס כו'. . כ"א קאי על האור, שהאור הוא בבחי' א"ס, והיינו לפי שהאור הוא מעיין העצם והעצם הוא בבחי' א"ס מצד עצמו (לא מצד ההתפשטות³¹⁰), דמפני שאין לו תחלה אין לו תכלה כו', לכן האור ג"כ [תרפ"ב: בבחי'] א"ס כו', ויותר³¹¹ מבואר במ"א שגם בחי' אין לו תחלה יש בהאור, הגם שמצ"ע יש לו תחלה, מ"מ מפני שהוא מעיין מקורו יש בו גם בחי' זו כו'... (ועד"ז בהנחה (אולי מהנ"ל³¹²) שבתר"ס ע' שפה: "...ענין אוא"ס, דהנה אור הוא התגלות עצמות שאינה בערך אל העצם ואינו נוגע ומתיחס אל העצם. . האור אינו בערך אל המאור. . אך מ"מ ה"ה מעיין העצם. . שהאור הוא גילוי מן העצם לפי אופן העצם, ואין זה סתירה למה שנתבאר שאינו בערך אל העצם, ששניהם אמת, דמה שאינו בערך הוא לפי שהוא הארה, והארה אינו בערך העצם. . שהוא מהות אחר. . שאף שאינו עצם ואינו ערך אלי, ומ"מ הוא מעיין העצם... ע"ש).

תרפ"ב שם לקמן (ע' רפט): "...וכנ"ל בפ"י ענין אור א"ס דתואר א"ס הוא באור, דעל המאור אינו שייך לומר תואר בכלל וכינוי שם א"ס בפרט, שהרי אין לו תחלה דמציאותו מעצמותו,

☞ שו"י הגליון ☞

(308) בתרצ"א שם ליתא תיבת "רק".
(309) מכאן עד סוף הקטע ליתא בתרצ"א שם, אלא מסיים בקיצור: "וזהו פי' אוא"ס דהאור הוא בבחי' א"ס".
(310) בתרפ"ב שם נוסף כאן תיבת: "כו'".
(311) מכאן עד סוף הקטע ליתא בתרפ"ב שם.
(312) ראה מ"ש רש"י חזן בהעו"ב גליון תקצג ע' 9-47, בטעם שנסתפק רבינו ע"ד השנה הנכונה של ד"ה מצה זו שנדפס במהדורת תשמ"ה של סה"מ תרס"ד (שלכן רשם רבינו על צילום המאמר: "רס"ד"?), וכנראה בגלל זה לא הדפיסו את המאמר בהוצאות הבאות של סה"מ תרס"ד) – שלכאורה י"ל שהמאמר הוא מתר"ס, ושההנחה מד"ה מצה זו תר"ס שבפנים, היא הנחה ממנו.

בשם הרמ"א בד"מ³¹⁷."

שולח הגליון

(ולפ"ז, לאחר שהגיע אלינו ל' הרמ"א הנ"ל במילואו, יש לכאורה סמוכין ממש לשינוי ל' גדול כנ"ל), וילע"ע. ולהעיר גם ממ"מ הגהות והעק"צ שם לפנ"ז, שרבינו מציין על כמה חלקים מדברי אדה"ז שם, שהם ע"ד מ"ש הרמב"ם בשמונה פרקים ומו"נ (וגם מציין שם ל"הערת פ"ב", ושם ציין גם להל' תשובה), ובמפרש להל' יסוה"ת שם.

316) כנראה הכוונה למ"ש בשד"ח ח"ט כללי הפוסקים סט"ז, כלל סג (א'תתמו, ב): "עכ"ל (עד כאן לשונו). כשכותבים הפוסקים איזה דבר בשם איזה ספר ומסיימים בלשון זה (עכ"ל). יש לפרש שהכוונה הוא תוכן דברי הספר, ולא שהוא לשון הספר ממש, כן כתוב בקונטרסי בשם ספר משפט צדק על תהלים, שכתב כן בהקדמתו בדף ג' ע"א בשם הרמ"א בדרכי משה, ועתה אין בידי הספר הנ"ל - ולהעיר שספר משפט צדק הנ"ל הוא מאותו ר"מ מזאלשין דלקמן, ושם מציין למה שכבר הביא בהקדמתו לסידור תיקון"ש דלקמן]. ובהקדמה לסידור תיקון שבת להגאון משה מזאלשין בדף ג' ע"א (בד"ה גם הצגתי) כתב כדברים הנ"ל, וז"ל באיזהו מקומן העתקתי ענין בקצת תוס' ביאור ואעפ"כ שייך לסיים עכ"ל, על דרך שאמר רבינו הרמ"א בדרכי משה, לפעמים הנחתי הפרטים וכתבתי רק הכללים, מכל מקום כתבתי על המאמר שהוא עכ"ל, כי מלת לשון נאמר על ג' חלקים, נאמר על אבר הנקרא לשון והוא ידוע, ונאמר על ענין השמועה כמ"ש אל עם אשר לא תשמע לשונו, ומשמעותו גם כן על כוונת המדבר (הוא תוכן הענין), והיינו כי הלשון הוא קולמוס הלב ומוציא לחוץ כל רעיונו, ולכן כתבתי עכ"ל, ע"כ דבריו" (וראה שוה"ג הבא). ותוכן דברי השד"ח הנ"ל הובאו ג"כ בקיצור בפתיחת תו חיים כלל עט, הנדפס בהוספות לשד"ח ח"י" (בקטן, ג).

317) ונמצא בהקדמה לדרכי משה (שבהתחלת דרכי משה או"ח - פיורדא תק"כ), ולתועלת הלומדים מובא בזה הקטע השייך לענינו (עם הוספות ואיזה תיקונים [בסוגריים] ע"פ הוצאת דרכ"מ השלם חו"מ (ירושלים תשל"ט) ע' 37 - שנדפס ע"פ כת"י אוקספורד): "ועל אחת אתנצל, שלא יאשימיני חסר [לב] ועצל, לומר שבשגגה או טעות עשיתי, רק ידעתי ואתי תלין משוגתי, וזה הוא הדבר, כי דעתי הי' לקצר ולהבר, האוכל מתוך הפסולת, בכל היכולת, לכן לפעמים שמרתי הטעמים (בלא) [ולא] המלות, ולפעמים הנחתי הפרטים ולקחתי הכללות, [כי ידוע] כי זהו עיקר המכוון בכונותי[נ], ומ"מ כתבתי על המאמר ההוא עד כאן לשונו, אע"פ ששניתי [את טעמי] לפני אבי מלך, כי מלת לשון נאמר על ג' חלקים [ובשלושה דרכים הולך], נאמר על האבר הנקרא לשון והוא ידוע, ונאמר על ענין השמועה, כמו שנאמר אל עם אשר לא תשמע לשונו, ושמ(ע)תיו ג"כ (אל) [על] כוונת המדבר (והיינו) [ורצונו], כי הלשון הוא קולמוס

ולהעיר מיד יהודה לעשרה מאמרות מאמר המדות, מדה א ("...אבל בפשיטותו לבדו המרומם על כל ברכה ותהלה..."): "אבל בפשיטותו וכו'. כי הנה אלקינו ית' בפשיטותו לבדו אין לו שם ותאר כלל, והוא מרומם על כל ברכה ותהלה, ואין לנו רשות להתבונן בו כלל ועיקר, ובבחינה זו אין לכנותו ית' כי אם מחוייב המציאות כאשר קראוהו הפלוסופי, האמנם מצד השמות ותארי' שנייחס למאציל ית' יכונה בשם אין סוף, להורות כי זה אשר יאמר עליו הוא מצד שמו לבדו, שמצד השם סוף אין לו אבל התחלה יש לו, וזהו פשיטות עצמותו ית' שהוא בעל השם וקדם לשמו, וכמו שנתבא' כ"ז במאמ' יונת אלם פ"ב ובהקדמה לשם ע"ע³¹⁴..."

ומ"ש כאן בהמאמר שרמ"ע מפאנו "זאגט . . דעם לשון" (ועד"ז בצ"צ הנ"ל בפנים "עכ"ל") - להעיר משער היחוד והאמונה פרק ז (פג, סע"א), שלאחר שמביא חלק מלשון הרמב"ם בהל' יסודי התורה פ"ב ה"ט-י בשינויי סדר ולשון, ועם תוספת ביאור מרובה, מסיים אדה"ז: "עכ"ל" - וע"ז העיר רבינו בהערות ותיקונים בדא"פ שם: "אפ"ל גם אם הוא בשינוי ל' קצת³¹⁵ (מובא³¹⁶

שולח הגליון

314) פירוש: עיין עליו.

315) בשער היחוד והאמונה שם, יש לכאורה הרבה יותר משינוי ל' קצת. ולהעיר, שלפני שכתב רבינו הערתו שבפנים, נשאר תחילה בצ"ע ע"ז במ"מ הגהות והערות קצרות לתניא שם: "שהאדם - עצמו עכ"ל (צ"ע שהוא בשינוי ל' ביד)" [ויל"ע בכונת רבינו בציון התיבות "שהאדם - עצמו" שהם רק בשורה האחרונה שלפני "עכ"ל", ואולי בא להדגיש שאפילו התיבות שמיד לפני "עכ"ל" הם בשינוי מל' הרמב"ם]. ולהעיר, שע"פ מ"ש הרמ"א (שבשוה"ג 317) בהחלק שלא נעתק בשד"ח (שבשוה"ג הבא), ושלכאורה לא הי' תח"י רבינו (והשד"ח) אז - לפעמים שמרתי הטעמים (בלא) [ולא] המלות, לכאורה אפ"ל "עכ"ל" גם אם הוא בשינוי ל' גדול (ובפרט לפי גירסת פיורדא תק"כ הנ"ל): "בלא המלות". משא"כ לפי ההמשך שהובא בשד"ח שם: "ולפעמים הנחתי הפרטים ולקחתי הכללות", לכאורה משמע שמוכרח להביא עכ"פ "כללות" הלשון כדי לכתוב "עכ"ל" (ועד"ז לפי מ"ש ר"מ מזאלשין שבשד"ח שם (ע"פ המשך הרמ"א הנ"ל): "בקצת תוס' ביאור ואעפ"כ שייך לסיים עכ"ל"). ואולי י"ל שבהערת רבינו שבפנים בא רק להביא קצת סמוכין להשינוי ל' גדול שבתניא שם

אח"כ מירידת השפע עליונה דאצי' המתגלה
בבריאה שלא ע"י הסתרת המסך דעשי' המבדיל
בין קדש לחו"ל כנ"ל . . והיינו כמארז"ל מי
שטרח בע"ש יאכל בשבת, שבחו"ל הוא זמן
הברורי' לאהפכא מחשוכא לנהורא וממיררו
למיתקא בכדי שעיי"ז יאכ"ל אח"כ מהשפע
עליונה המתגלה בשבת בלי מסך ופרסא כלל,
שכבר העביר אותו בעובדי' דחו"ל במלאכת
הברורי"ן...".

אוה"ת בהר (ח"ד) ע' א'קלח: "...ע"י שטרח
בע"ש בתומ"צ ותפלה כל ו' ימי המעשה, עיי"ז
ממשיך גילוי העונג בשבת. וזהו וקראת לשבת
ענג שאנו קוראים וממשיכים גילוי בחי' הענג ע"י
עסק התומ"צ כל ו' ימי החול, כי כל עבודת
האדם מכל ו' ימי החול מתעלים בשבת דוקא,
כידוע דעבודת היום נכלל בתפלת³²¹ של אותו
היום . . ותפלת ימי החול נכללים ועולים בתפלת
שבת...".

שם שלח (ח"ו) ע' א'תתכ [ח"ב ע' 8-9]:
"...שא"א לעשות את השבת ולקבל גילוי הארה
זו ע"נ³²² כ"א על ידי קדימת העבודה בששת ימי
השבוע, כי חול מכין לשבת ומי שטרח בע"ש
כו', והיינו ע"י ביטול היש לאין בעבודת האדם
בכל היום, בתורתו ועבודתו ומשאו ומתנו
כשנותן צדקה לעני, וכולם מתעלים ע"י התפילה
של אותו היום בבחי' רעש גדול ע"י נפש
הבהמית שנתהוו מהדם שנולד מהאכילה עולה³²³
לה' כקרבן וכריח ניחוח, וכל התפילות של
הששה ימים נכללות בשבת ונמשך ע"י זה אז
גילוי אלקותו ית' כנ"ל...".

תער"ב ח"ב ע' תתקט"י: "...מי שטרח בע"ש
יאכל בשבת, שצ"ל תחלה העבודה דששת ימים,
והוא בחי' ואספת דגנך, אסיפה וקיבוץ דברים
הגשמי' בכל הדברים שמקבל חיות מהם, וכמו

שוליי הגליון

- (321) כ"ה באוה"ת הנ"ל בפנים (בב' המהדורות) –
ואוצ"ל: "בתפלתו". ולהעיר שבספר הליקוטים דא"ח
צ"צ ערך שבת ע' פו נדפס: "בתפילת אותו היום".
(322) פירוש: על נפשו.
(323) אוצ"ל: ועולה.

ולהעיר מאוה"ת שבת שובה (ח"ג) ע'
א'תקכא: "...וכ"כ הרמ"ע בספר פלח הרימון
שחיבר על הפרד"ס בשער ג'³¹⁸ פ"ב לענין פי'
א"ס, דאין ר"ל על מהו"ע ית' אלא שמו ית'
שהוא הנק' א"ס באמת, כי בעל השם פשיטא
שאין לו סוף שהרי אין לו התחלה, ע"כ לא זכר
הרמב"ם ניצחית הא-ל בעיקרי הדת, כי פשיטא
שהוא נצחי שהרי הוא קדמון, וידוע כי הקדמון
הוא ודאי נצחי ולא כל נצחי הוא קדמון, שרבים
מן הנבראים יהיו ניצחים ברצון הבורא, והדברים
פשוטים מעצמם ומוכרעים ממקומם, ואף כאן
שמו ית', ושמו גימט' רצון, הנה מהו"ע ית' הוא
מקור והתחלה להם, ולכן נק' בחי'³¹⁹ שמו בשם
א"ס דוקא ולא בשם אין לו תחילה, כי התחלה
יש לו מבעל השם, רצונית ולא זמניות³²⁰, אבל
לא סוף כלל, עכ"ד בשינוי לשון קצת...".

הערה 212

ראה תקס"ו ע' סט-ע [ח"א ע' קיג-ד]: "...אך
כ"ז נעשה ע"י עבודת האדם בו' יומין דחול
במלאכת הברורי' לאהפכא מחשוכא לנהורא . .
שזהו כונת מארז"ל מי שטרח בע"ש יאכל בשבת,
פי' שטרח בע"ש בכל ששת ימי המעשה
במלאכת הברורי' נוג"ה לאהפכא מחשוכא
לנהורא וממיררו למיתקא, הוא יאכ"ל בשבת

שוליי הגליון

הלב ומוציא לחוץ (כל) רעיונו, ולכן כתבתי עד כאן
לשונו, והנה מצינו בתלמוד (מוה) [כזה] הענין, כמו
שכתבו התוספות פ' מפנין [בשבת פרק י"ח למנין (קכח), א
ד"ה ונתן], שדרך התלמוד לקצר, ולומר פסוק בלשון
אחר קצר, והביאו ראיות לדבריהם, ונתן הכסף וקם לו הוא
האחד מהן, שאינו פסוק בכל התורה, והביאו [בעל]
ה[תלמוד ב]גמרא".

(318) אוצ"ל: "בשער ד' פ"ג – וכ"ה בלקו"ת פקודי ז,
סע"ב ("שער ד"), אוה"ת ויקרא (ח"ב) ס"ע תרחצ,
אוה"ת ענינים ע' קעה, ועוד – ויל"ע בכת"י המאמר
שבפנים (אבל להעיר שבספר הליקוטים דא"ח צ"צ ערך
כתר ע' רפט נעתק כפנים).

(319) אוצ"ל: "בחי" – ויל"ע בכת"י המאמר (כי תיבה זו
היא חלק מהוספת הצ"צ על ל' הרמ"ע), אבל להעיר
שבספר הליקוטים שבשוה"ג הקודם נעתק כפנים.

(320) אוצ"ל: "זמנית" – וכ"ה בפלח הרמון שבשוה"ג
318, ויל"ע בכת"י המאמר (אבל להעיר שבספר הליקוטים
שבשוה"ג הנ"ל נעתק כפנים).

שטרח בע"ש הוא יאכל בשבת כידוע, והענין הוא משום דבאמת אם לא הי' תחלה ו' יומין דחול בעבודה ומלאכה, לא הי' יכול להיות אח"כ ענין יום השבת, כי פירוש שבת הוא ענין מנוחה, ואין המנוחה אלא אחר המלאכה והיגיעה דוקא כידוע, ולזה הטעם הנה בודאי שא"א להיות כולו שבת, אחר שלא היה מלאכה לפניו כו'. וזהו הטעם ג"כ שהוצרך תחלה לו' יומין דחול להיות דוקא בבחי' מעשה הפירוד קצת, ואז יתכן לומר אח"כ שיהי' במעשה זאת בחי' הביטול ביום השבת, אבל אם לא היה נפרד תחלה לא היה כאן דבר מה שיאמר בו שיבטל ממציאות שלו הראשון...".

ולהעיר מעבודת ישראל (להמגיד מקאזניץ)³²⁵

שול"י הגליון

(325) להעיר מלקו"ת לג"פ לך לך צד, ח [ועד"ז אוה"ת לך לך (ח"ד) תשלב, סע"א]: "...וראיתי בספר אחד, כמדומה בשם הרה"ק הגאון רל"י ז"ל [- הרה"ג] מברדיטשוב, ע"פ והיה עקב תשמעון [להעיר מקדושת לוי לך לך ד"ה והי' ברכה, שם עקב ד"ה או יבואר והיה עקב (הב'), וילע"ע], שזהו משארז"ל דכל מקום [- בכ"מ] שנא' והיה הוא לשון שמחה, כי זהו כענין נצחוני בני, דהיינו מה שבחי' ו"ה קודם לבחי' י"ה, וע' כעין [- כענין] זה בשמו בספר עבודת ישראל פ' ויצא בדה" וידר יעקב נדר כו' והיה הוי' לי לאלקים...". אוה"ת וישב רסה, רע"ב: "...וראיתי בספר עבודת ישראל פ' ויצא בדה" וידר יעקב נדר שכ', וקבלנו מהרב הגאון החסיד מו"ה לוי יצחק ז"ל, כי צירוף והיה שם ו"ה על י"ה, דהיינו שמתרומם יחוד כנס"י עם דודה לכתור ועטרה והבן עכ"ל...". שם ברכה (ח"ו) ר"ע ב'תקפג: "...ועמ"ש מזה בכרך בראשית א' דף תמ"ו ע"ב בשם ספר עבודת ישראל פ' ויצא...". שם נ"ך ח"ב ר"ע תשסה: "...ובשם הרה"ק רל"י מברדיצוב ז"ל שאמר על והי' שזהו ענין נצחוני בני, וע' מזה בספר עבודת ישראל להה"ק מקאזניץ ז"ל...". שם וישב (ח"ה) תתק, רע"א: "...ועד"ז פ"י העבודת ישראל בשם הה"מ נ"ע...". ויחי שנג, ב: "...וכן מצאתי בס' עבודת ישראל ר"פ ויחי...". שם אחרי ע' פד: "...ובספר עבודת ישראל כ'...", שם ע' רפח: "...ובספר עבודת ישראל ראיתי...", שם ר"ע רצג: "...ופי' בספר עבודת ישראל להרה"ק מוה' ישראל מ"מ דק' קאזניץ זצ"ל...". שם סוכות (ח"ד) ע' א'תשנה: "...פי' בעבודת ישראל...". תר"ל ע' קפב [ועד"ז ע' קפז]: "...וכמו שפי' בספר ע"י [- וכמ"ש בס' עבודת ישראל] שגבורה גימט' ג"פ ע"ב שהוא חסד כנודע...". ועד"ז שם ע' שלה: "ע"י גבורה ג"פ ע"ב" (וראה עבר"י נח סד"ה את קשתי, וילע"ע). עבודת ישראל עה"פ שמיני יא, ב: "...כי הדברים הטמאים נק' בשם אסור, שהם אסורים בקליפה,

באכו"ש גשמי' שיהי' לש"ש דוקא, וממילא לא יהי' במותרות כ"א במה שמוכרח לו, וג"ז יהי' בכוונה לש"ש שילמוד ויתפלל בכח האכילה ההיא כו', וכן בעסק מו"מ שיהי' העסק הגשמי בדרך כלי לבד לברכת הוי', וממילא יהי' העסק בתכלית ההכשר דאז הוא כלי כו', ולא יטריד א"ע בזה ביותר שלא ימנע אותו מתפלה בזמנו וכן בעסק התורה כו', ועצם העסק יהי' בכוונה לש"ש שיוכל ליתן צדקה ולהדרר במצוה והזון ומפרנס בניו כו' היינו ללמדם תורה ולהדריכם בדרך ה' כו', דע"י כ"ז נעשה אסיפת הדברים שמתעלים לאלק'...". והביטול בזה הוא ביטול היש כו', ועי"ז יהי'... בחי' ביטול אמיתי כמו מצד עצם הנשמה, והיא העבודה דשבת...". (ולהעיר משם ח"א ע' רנג: "...וכמו"כ הוא בכללו' עבודת האדם לצמצם א"ע ולכבוש רוח תאוותיו שלא יהי' בהתפשטו' והתרחבות בעניני' החומרי', כ"א אדרבה יכפה א"ע בכל פרטי עניניו ויהי' כוונתו לש"ש, וכמו באכו"ש יהי' כוונתו לקיום גופו בכדי שיוכל ללמוד ולהתפלל, וממילא הוא נזהר מן המותרות שהן רק למלאות תאוותו ומסתפק רק בהמוכרח לו ובכוונה הנ"ל...").

תרפ"ה ע' קלח: "...וכמאמר מי שטרח בע"ש יאכל בשבת, דמי שטרח עצמו בהעבודה דששת ימי החול, דהגם שהוא בעל עסק וטרוד במלאכתו ומ"מ הוא שומר זמני התפלות...". וקובע זמן על לימוד התורה ברבים דוקא (כידוע ומפורסם מעלת הלימוד בביהכ"נ ברבים דוקא) מדי יום ביומו, אז יאכל בשבת...". ועוד.

וראה גם תו"א לך לך יב, ב³²⁴: "...להפוך מרירו למיתקו, להיות מי שטרח בע"ש יאכל בשבת שיתעלה הכל בבחי' שבת, כי שבת היא מנוחה בחי' בטול כמו שמו"ע, וא"א להיות כולו שבת כמו כולו שמו"ע, רק תחלה להיות ימי החול כו'...".

ועד"ז סידור קמו, ב: "...כי הנה דוקא מי

אבות פ"א, מ"ה [ועד"ז הובא משם בס' בעש"ט עה"ת ס"פ תשא]: "...מי שטרח בע"ש יאכל בשבת, והוא מ"ש הריב"ש זצ"ל בפי' הכתוב בחריש ובקציר תשבות, כי חר"ש הו' נוטריקון חמישי רביעי ששי, ר"ל כמו שהחרישה היא הכנה לזריעה ולקצירה, כך אלו השלשה ימים שייכים לשבת הבא ולהכין עצמו בכל מיני הכנות שיוכל מה לעבוד את בוראו ביום השבת דהיא הזריעה, ואח"כ בג' ימים שאחר שבת היינו אב"ג יהיה הקצירה, שיקבל כל השפעות שירדו לו בתפלת שבת....".

וראה עד"ז תקס"ו שם (במאמר הקודם³²⁶) ע' נז (צט-ק): "...שבחי' החו"ל דישראל נק' בחי' חולי"ן שנעשו על טהרת הקודש כו', בחי' חולו של מועד, והיינו שנמשך להם מקדושת שבת שלעבר לג' יומין קמייתא הארת שבת, ותלת יומא בתרייתא הם הכנה לשבת הבאה, וכמאר"ל³²⁷ מי שטרח בע"ש יאכל בשבת, ופי' שכל ל"ט מלאכות שאסורי' בשבת ומותרי' בחול הוא בחי' עבודת האדם בחול במלאכת הברורין, לאתהפכא מחשוכא לנהורא וממיררו למיתקא, ע"י המעשה של האדם אשר יעשה האדם בכל ל"ט מלאכות בזריעה וחרושה וקצירה כו' וחי בהם לפרנס א"ע, ואח"כ יתפלל בכח האכילה ההיא וכדומה, שע"ז יתהפך מחשוכא לנהורא וממיררו למיתקא ולהעלותן כולו לה' אחד ב"ה....".

ועד"ז תו"א שם (לפנ"ז)³²⁴: "...בחי' חולי"ן שנעשו על טהרת הקדש, חולו של מועד, דהיינו שנמשך הארה מקדושה בחי' בטול גם בהחול, וכמו ע"י שמירת שבת יש הארה בששת ימי החול מבחי' קדושת השבת, ג' ימים הראשונים

שול"י הגליון

בשיחוק הנ"ל היא, שמכיון שהמגיד מקאזניץ פירש חלק ממ"ש בהעתק דברי המקובל הנ"ל (אף שלא הביא משם ענין התרי"ג תעניות), הרי מזה מוכן שגם שאר דברי ההעתק הנ"ל הם בר סמכא).

(326) הנחת הר"מ בן אדה"ז מד"ה אני הנה בריתי (מסעודת הברי"מ של הרב"ש בן הצ"צ), והמאמר שלאחריו (הנ"ל בפנים) הוא הנחת הר"מ מהביאור על הנ"ל (מהשבת שלאחריו שחל "ביום השלישי למילה").

וראה שוה"ג³²⁸.

(327) אוצ"ל: וכמארז"ל.

שול"י הגליון

ואין להם עלי' עד ימות הקץ שיעבור רוח טומאה מן הארץ כמ"ש בס' תניא ע"ש....". שם אבות פ"ב, מ"ב: "...ואמר שזכות אבותם מסייעתם, כמבואר בספר תניא באריכות כי כל איש ישראל יש לו שורש הקדושה מה שהשרישו אבות העולם הם אברהם יצחק ויעקב בזרע ישראל, והיא האהבה המוסתרת בלב כל ישראל למסור נפשו על קדושת שמו אף הריקנים שבהם....". לקו"ש ח"ל ע' 96: "...פירוש הבעש"ט עה"פ . . ומבואר בס' עבודת ישראל (להמגיד מקאזניץ)....". שיחוק"ק תשכ"ה ח"א ר"ע 424: "...בפרט לויט ווי עס שטייט – וואס דאס איז דאך אן ענין בר סמכא, ווארום ס'איז דא פירוש אויף דעם ענין פון דעם קאזשניצער מגיד, וואס ער איז דאך געווען מתלמידי המגיד ממעזריטש נ"ע – אז רש"י האט געפאסט תרי"ג תעניות אויף צו מאכן פירושו על התורה....", ועד"ז שיחוק"ק תשכ"ו ר"ע 11: "...ידוע מ"ש בספר צרור המור, וכמו"כ מר' ישראל מקאזניץ, אשר רש"י התענה תרי"ג תעניות על פירושו...." (וקאי על מ"ש בעבודת ישראל פ' וישב ד"ה ויראו אותו: "...ונמצא בס' ישן נושן העתק מ"ש באמתחת מקובל גדול המכונה ר' נחמן בן שמואל, ביאור על רש"י הלז, אכן ביאורו צריך ביאור כי דבריו סתומים, וקצת מהם אבאר כי ה' הטובה עלי'...." – והיינו שבשו"ת איתן האזרחי (לר"א רפאפורט, תלמיד הסמ"ע) קו"א פ' וישב (מא, ד ואילך) כתב: "אני נחמן בר שמואל . . ויתנכלו . . כיון בזה הצדיק רש"י ע"ה . . ראיתי . . ניצוצי של אש יוצאים מקברו של רש"י ע"ה, ונפק כרוז ואומרת תשמע דברי רש"י בעצמו פא"פ, וז"ל אני שלמה בר' יצחק התעניתי כמנין תרי"ג תעניות רצופים, חוץ משבתות וימים טובים, עד שהוצאתי הדבר לאור והוצאתי מכח אל הפועל, וכשחברתי פירושי הגדול על התורה שבכתב ועל תורה שבע"פ [– ועפ"ז לכאורה יל"ע אם התעניות היו גם בקשר לפרש"י על הש"ס] . . זה ההעתקה ששלח הכותב הר"ר זלמן יצ"ו מק"ק בריסק דליטא, אשר העתי' מ"ו של מו' שמשון ר"מ ואב"ד דק"ק, אשר הוא היה מעתיק ההעתק מספר ישן נושן בק"ק קרעמיניץ, ושלח להר"ר זלמן אהוב ז"ל, ואני העתקתי גם זה הכתב ממנו אות באות, נאום אברהם כמו' יחיאל לוריא זלה"ה...." ע"ש שמבאר דברי רש"י שבעבודת ישראל הנ"ל, ובס' צרור המור (לר"א סבע – שנדפס לפני שנולד ר"א רפאפורט הנ"ל) ברפס ווארשא תרל"ט, העתיק המו"ל כל' האיתן האזרחי הנ"ל (חוץ מהסיום "זה ההעתקה ששלח....") בדף שבין ס' בראשית וס' שמות, בכותרת "העתקה מספר ישן נושן [איתן האזרחי] אשר נמצא שם העתק מ"ש באמתחת מקובל גדול המכונה ר' נחמן בן שמואל" (והוא ע"פ ל' העברי הנ"ל, ומה שהוסיף המו"ל "איתן האזרחי") לכאורה אינו נכון, כי בפשטות כוונת העבו"י היא לה"ספר ישן נושן בק"ק קרעמיניץ" שנזכר באיתן האזרחי הנ"ל, ושוב הביא שם המו"ל "קצת ביאור על העתקה הנ"ל מהמגיד מקאזניץ מס' עבו"י" – ולכאורה כוונת רבינו

לקו"ת האזינו עג, ג-ד: "...דוקא מי שטרח בע"ש בתפלה שבכל יום מששת ימי החול, שהוא ההארה מעין שבת למס"נ בקריאת שמע כנ"ל, הוא יאכל בשבת".

תו"ח ויקהל תרכב, א [תטו, סע"ג]: "...שכל ו' ימי המעשה הן הכנה לשבת, שאם אין מלאכה ויגיעה בוי"מ החול אין מנוחה וקדושה בשבת דהא בהא תליא...".

שם במהדו"ח תלז, ג: "...דרך כלל כל ימות החול הוא בחי' הכנה לשבת, דמי שטרח בע"ש כו', וגם מצות ק"ש שבכל יום במס"נ בא[חד] הוא [רק הכנה לשבת דוקא]... ע"ש".

תרמ"א ע' שסו [ועד"ז פלח הרמון תשרי ע' קלב]: "...נגק' יום השבת בש' זאב הטורף כו' . . . טורף מלפניו, כי ההמשכה שהוא נמשך מלמעלה מהשתל' הוא [- היא] מחמת הבירורים שקדמו בששת ימים שלפניו, כי הם הכנה ליום השבת כמאמר מחד בשבתא לשבתא כו' (ומי שטרח בע"ש יאכל בשבת), אך מה שא' שהוא טורף גם מלאחריו, היינו שממשיך קדושת השבת . . . גם בששת ימים שלאחריו (כידוע דמיני' מתברכין כל שיתא יומין כו')... ועוד.

❧ הערה 215 ❧

ראה כתר שם טוב הנ"ל בפנים ההערה³²⁹ [לחלקו נמצא עד"ז באור תורה סי' יג (הובא באוה"ת שבמילואים להערה 220), ועד"ז בלקו"א להה"מ סי' קכו, והשאר נמצא עד"ז בליקוטים יקרים³³⁰ וס' יושר דברי אמת³³¹]: "...וסוד השבת, ובזהר מהו שבת? שמא דקב"ה, וארז"ל [- או"ת ולקו"א: דאיתא מה היה העולם חסר? מנוחה, בא[ה] שבת בא[ה] מנוחה, [- או"ת (ועד"ז לקו"א): דהעולם נברא בו' ימי המעשה, ובדיבורו של הש"י דהיינו ה[ה]אותיות

משבת שעברה, וג' ימים אחרונים משבת הבא, וזה נמשך לישראל בששת ימי המעשה מקדושת שבת להיות כל מעשיהם בחול ע"ד חולין שנעשו עטה"ק . . וע"ז נאמר ששת ימים תעשה מעשיך וכו'...".

סידור שם (באותו מאמר³²⁸) קמו, א [ועד"ז במהדו"ח ח"א רכ, סע"ד ואילך]: "...וזהו שנק' גם ו' יומין דחול בישראל בחי' חולין שנעשו עטה"ק, כי הקדש דשבת מאירה גם בכל ו' יומין דחול, שהרי ידוע דג' ימים אחר השבת מאיר בהן עדיין משבת העבר, ובג' ימים שלפני שבת הבא מאיר בהן משבת הבא, ונמצא קדושת שבת נמשכת לישראל בכל מעשיהם בו' ימי המעשה מב' טעמים, הא' מטעם יום [ה]שבת עצמו כנ"ל, והיינו שמתעלה ממש כל עובדין דחול ועולין למעלה, וזהו ענין נייחא דרוחא שנזכר בזהר, והב' מטעם בחי' רשימו של ההארה שנשארה משבת העבר ומשבת הבא, שמאירה גם בהיותם בחי' נפרדים ממש בעסקיה' כו'...".

היום יום כג כסלו: "משיחות אאזמור" – אלול תרל"ה: ג' ימים קודם השבת הוא הכנה לשבת. אויף שבת זאגט ער אין זהר דמיני' מתברכין כולהו יומין. כולהו יומין איז כל ששת ימי השבוע, וואס אויף דעם האט דער אויבערשטער געגעבען א ברכה כללית וברכך ה"א בכל אשר תעשה, איז די ברכת השבת מלפניו ומלאחריו. די הכנה צו שבת איז מיום ד', און דער אנזאג איז דער קליינער לכו נרננה, וואס איז ג' פסוקים".

ולאידך, ראה תו"א ויחי מז, ג: "...אך מי שטרח בע"ש כו', ולכן צריך כל ימות החול ליגע את נפשו לערור את האה"ר ואה"ע, וע"ז זה יגיע לבחינת האהבה בתענוגים המתגלית בשבת...".

שם תשא קיג, ב: "...ומי שטרח בע"ש כו', והיינו שמתחלה צריך לירד לברר בירורים כל ו' ימי המעשה...".

(329) בהוצ' קה"ת (תשל"ג ואילך) נמצא בס"י ת[א]-תא[ב].
(330) כח, ב-ג (בדפור' – לעמבערג תקנ"ב).
(331) כח, ד – כט, ב (בדפורס מונקאטש תרס"ה).

(328) הנחת אדה"א ממאמר הברי"מ שבשוה"ג 326 (ושם הד"ה הוא ולא יקרא עוד, וכ"ה בתו"א הנ"ל בפנים, שהוא הנחת המהרי"ל).

להתגלות ולהאיר על הברואים מפני שעדיין היה עסוק הש"י בבריאה וצמצום לשיתגשמו הדברים], ואחר שנגמר הכל ביום ו', אלו הי' העולם נשאר בזה הבריאה לא הי' יכול להתקיים [לקו"י ויושר ד"א: מחמת שמעט החיות הוא מה שבו, כי חיות שבגשמי הוא מצומצם], לזאת אחר גמר כל מעשה בראשית הבהיק הש"י בהירות מבריאה הנעלמת, דהיינו ממה שהיו [- לקו"י ויושר ד"א: שנתהו] הברואים במחשבתו הוי' רוחניית מאד, [לקו"י ויושר ד"א: והיא ממש עצם א-להות] והבהיק זיו הדרו מסוף העולם ועד סופו ככל מעשה בראשית, והעיקר בהאדם שהוא מבחר הברואים [- לקו"י: מובחר בברואים], הש"י [- יושר ד"א: מובחר ברואי השי"ת], הבהיק אליו בהירות משרשו הנעלם שבמחשבת הש"י ב"ה, וזהו ענין מה הי' העולם חסר? מנוחה, ר"ל הש"י נק' מנוחה כו' [לקו"י ויושר ד"א: שאין שייך בו תנועה ממקום למקום כמו בברואים], בא שבת בא מנוחה, היינו [- לקו"י ויושר ד"א: לזה הבהיק] בהירות הוייתם של הברואים הנעלמת, שהוא מעצמותו י"ת [לקו"י ויושר ד"א: ע"י השתלשלות מעט] ואז נתמלאו חשק ורצון אליו, כמו התינוק שהולך אחר מעשה נערות ושוכח באביו, ואח"כ כשרואה את אביו, מחמת חשקו אליו משליך הכל ומתדבק בו ורץ אליו מחמת שהוא נתח מנתחיו, כן כביכול כשהש"י מבהיק זיו הדרו אל הברואי', אז מגמת פניהם אליו בתשוקה גדולה, וזה רצונו שמקוה מהם, וזה סיבת קיומם. וזה ענין השבת שהוא השבה אל השורש, ר"ל השורש מאיר על הענפים והענפים חושקים ומתענגים בו ונכספים אליו, והוא אחדות עם הש"י..."

☞ הערה 218 ☞

ראה ב"ר י, ט: "...מהו ויכל א-להים ביום השביעי? אתמהא . . . אר"ש בן יוחאי, בשר ודם שאינו יודע לא עתיו ולא רגעיו ולא שעותיו, הוא מוסיף מחול על הקודש, אבל הקב"ה שהוא יודע רגעיו ועתיו ושעותיו, נכנס בו כחוט השערה. גניבא ורבנן, גניבא אמר משל למלך שעשה לו חופה וציירה וכיירה, ומה היתה חסרה? כלה שתכנס לתוכה, כך מה היה העולם חסר? שבת. רבנן אמרי משל למלך שעשו לו טבעת, מה היתה חסירה? חותם, כך מה היה העולם חסר? שבת.

התורה, ונעשה³³² הכל מאין[...], אבל עדיין לא היה כח הפועל בנפעל, כי זהו קיומו, וקב"ה (- לקו"א: כי הקב"ה)... פי' כי הקב"ה נק' מנוחה, שאין שייך בו [- אר"ת ואוה"ת: שאין בו] תנועה, כי תנועה לא שייך כ"א בדבר שהוא בזמן ובמקום [- אוה"ת (מאו"ת): בדבר שיש בו זמן ומקום], אבל הקב"ה הוא א"ס [אר"ת: ב"ה] ואינו נעתק ממקום למקום וגם אינו בגדר [ה]זמן³³³. . ענין השבת הוא שמתגלה השורש והענפים חושקים אליו, פי' שיום השבת הוא יום קדוש, שמאיר ומתגלה בהירות מקדוש שהוא הש"י קדוש הקדושים, ומאיר על הברואים, פי' כי ענין רוחניות של הכל הוא מה שנאצל במחשבה הקדומה, וזהו חיות של הכל, ואח"כ כשנברא הכל בפועל ע"י [לקו"י ויושר ד"א: התעבות ו]השתלשלות, אעפ"כ אותו הרוחניו' נשאר למעלה נעלם בשרשו והחיות [- לקו"י ויושר ד"א: בשרשו ואינו מתגלה כלל רק ענין החיות] שבברואים הי' [- לקו"י ויושר ד"א: הוא] חיות קטן מאד שנתצמצם [לקו"י ויושר ד"א: ונשתלשל] לשיוכל להתלבש בגופניות [לקו"י ויושר ד"א: ואותו האור הנעלם לא הי' יכול

☞ שו"י הגליון ☞

332) באור האמת (הוסיאטין תרנ"ט) מג, א יש כאן הוספה: "...ונעשה הכל מאין ליש, וממעשה הצדיקים נעשה הכל להיפך שעושיין הכל מיש לאין, דהיינו שאוכלין ושותין ובכח זה עובדין השי"ת ומחזירין כל הכח להשי"ת, וגדולים מעשה הצדיקים יותר ממעשה שמים וארץ, כדאיתא גבי ר"ח ב"ד שניתן לו רגל של זהב [מ]למעלה, וכשלא רצה לקבלו וחזר למעלה, אמרו שם בגמרא גדול נס האחרון יותר מהראשון, ומתחלה נשתלשל הדבר מעולם לעולם עד שנתגשם בעולם הזה ונעשה זהב, ואח"כ כשהחזיר נעשה מיש אין, וזו כי גדול, כי מיהב יהבי משקל לא שקלי, וזו כל מעשה הצדיקים שמחזירין כל כח להקב"ה כמו שהם קודם בריאת העולם, אבל הקב"ה הוא מאין ליש, וזו היה בו' ימי המעשה..." ע"ש.

333) בכש"ט שם בא כאן הקטע דלהלן (שנמצא בשינויים בלקו"א להה"מ שם - ולכאורה לא הובא כאן במאמר דידן): "והנה בשבת במוסף בקדושת כתר שאנו מעלין עולם הדיבור בעולם המחשבה, ושם הבהירות גדול עד שאין נראה התחלקות המדות, לפ"ז לא ישאר חיות לעה"ז התחתון, ועה"ז הוא צורך גבוה כי אין מלך בלא עם, ע"כ תיכף שאנו אומרים איה מקום כבודו ואיה הרמוז [- נרמז] לג' (שעה) ראשונות שאין שם התחלקות המדות, תיכף אחר זה אנו אומרים ממקומו הוא יפן ברחמים, דהיינו להשפיע טובו לכאן לפי שאין מלך בלא עם".

כדאיתא במדרש רבות, ורבנן אמרי משל למלך שעשה לו טבעת, מה חסרה? חותם, כך מה היה העולם חסר? מנוחה, בא שבת בא מנוחה כו'...".

הערה 220

ראה אוה"ת בראשית (ח"ג) תקיג, ב: "בא שבת בא מנוחה. פי' באו"ת פ' בראשית בד"ה איתא במדרש כשבא קין, וקב"ה נק' מנוחה שאין בו תנועה, כי תנועה לא שייך כ"א בדבר שיש בו זמן ומקום, אבל קוב"ה הוא א"ס ב"ה ואינו נעתק ממקום למקום עכ"ל. ברא אלקים כח הפועל בנפעל ע"כ ברא לנוכח, אבל בשם הוי' כתיב כי הוא צוה ונבראו. . וזהו מי שאמר והי' העולם, רדל"א, וכיון שכן בחי' זו נק' מנוחה. אך צ"ע, דהכתיב ויכל אלקים ביום השביעי, והיינו המנוחה נמשך ג"כ משם אלקים, דבשם אלקים כתיב ברא. וי"ל כי כמה בחי' נק' שם אלקים מלשון גבורות בינה, וע' בהב"ב³³⁹ ר"פ בראשית בפ' ברא אלקים, ואעפ"י שדיבר בפשיטות עכ"ז דבריו נכונים, שמ"ש שעצמיות נק' הוי' והיותו ריבון עלמין נק' אלקים, היינו האור הנמשך מהמאור, והיינו שמש ומגן הוי' אלקים, כי הזיו הנמשך להיות ריבון עלמין הוא מה שנמשך ע"י המגן. . ויש להעיר ממ"ש בת"א סד"ה ואלה המשפטים בפ' מנוחה לחיי העולמים, שעתה יש עליות וירידות ואין זה מנוחה, אבל באלף השביעי שיהי' גילוי בחי' שא"א להיות עלי' יותר נק' מנוחה, ובשבת נמשך ג"כ מבחי' זו, וזהו בא שבת בא מנוחה...".

הערה 227

ראה לקו"ת שה"ש כה, א-ב: "...אנו מונין היום יום ראשון בשבת יום שני כו' עד יום השבת הוא יום שביעי, וקשה הרי כבר עברו רבבות ימים משימ"ב עד עתה, וא"כ איך אומרים היום יום ראשון כו', אלא מפני שבשבת העלי' של בחי' נער שר העולם באצילות, ושם למעלה מבחי' זמן, ע"כ כל יום א' הוא ממש יום ראשון, כמו יום א' של ששת ימי בראשית שנתחדש הזמן מלמעלה מהזמן, כך מתחדש כל יום ראשון

וזה אחד מן הדברים ששינו לתלמי המלך, ויכל א-להים ביום הששי וישבות ביום השביעי, תלמי המלך שאל את הזקנים ברומי, בכמה ימים ברא הקב"ה עולמו? אמרו לו לששה ימים...".

וראה נורא תהלות (לר' יואל אבן שועיב – שאלוניקי שכ"ט) רטו, ב: "...וגם מצאתי מאמר אחד לרז"ל³³⁴ מורה זה, אמרו על ויכל א-להים וכו', והא³³⁵ כתיב ששת ימים וכו'? אלא ב"ו שאינו יודע לא רגעיו³³⁶ ולא עתיו ולא שעותיו, הוא מוסיף מחול על הקודש, אבל הקב"ה שהוא יודע רגעיו³³⁷ ושעותיו, נכנס בו כחוט השערה. ד"א משל למלך שעשה לו חופה, סיידה³³⁸ וכיירה וציירה, מה היתה חופה חסרה? כלה שתכנס לחופה, כך מה היה העולם חסר? שבת. ורבנן אמרי, למלך שעשה טבעת, מה היתה חסירה? חותם, כך מה היה העולם חסר? שבת, באתה שבת באתה מנוחה ע"כ...".

עוללות אפרים (לבעהמ"ס הכלי יקר) ח"ב עמוד מג, מאמר רפח: "...והשבת נקרא חותם

שוליי הגליון

(334) ובגליון שם צויין: "ב"ר פ' י"ו".

(335) ראה פס"ר פמ"ו: "...כי ששת ימים עשה ה' וגו', ויכל א-להים ביום השביעי וגו', וכי מלאכה עשה הקב"ה בשבת חס ושלום...". מדרש הגדול בראשית ב, ב: "...וכי ביום השביעי כלה? והלא כתיב כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש... ע"ש. אלשיך קהלת א, ב: "...אך הנה רבותינו ז"ל הקשו דקשו קראי אהרדי, כתוב אחד אומר כי ששת ימים עשה ה', וכתוב אחד אומר ויכל אלקים ביום השביעי כו', אלא ששת ימים עשה ה' והיה העולם חסר מנוחה, בא שבת באה מנוחה...". וראה גם ד"ה מזמור לתודה תשי"ז (מוצש"ק כ' כסלו – 15:20): "...ויכל אלקים ביום השביעי, זאגט ער דאך אויף דערויף אין מדרש, אז דער עולם איז דומה לטבעת, וואס מה הי' חסר? חותם, בא שבת. . וואס ער פארענטפערט דערמיט די שאלה – די קשיא: ווי איז שייכות זאגן ויכל אלקים ביום השביעי – ס'איז דאך ששת ימים, וביום השביעי איז דאך שבת וינפש...".

(336) "לא רגעיו ולא עתיו ולא שעותיו" – כ"ה בב"ר הוצאת תיאודור-אלבק שם.

(337) בב"ר שלפנינו (הנ"ל בפנים), וכן בב"ר הוצאת תיאודור-אלבק שם: "רגעיו ועתיו ושעותיו".

(338) "סיידה וכיירה וציירה" – כ"ה בב"ר הוצאת תיאודור-אלבק שם.

ולהעיר מתרפ"ג ע' רה: "...שהאין הנמצא בהיש, הנה אם שהוא בקירוב אל היש להוותו ולהחיותו, הנה עם זה (כלומר בה בשעה גופא) ה"ה מתעלם ומסתתר מן היש שהו"ע העלם הבורא מהנברא, דהפי' בזה, דלא לבד שהיש אינו מרגיש שיש אין מה שמחי' אותו, כ"א גם האין אינו יודע במה שהוא מהווה יש ומחיייהו וכמ"ש במ"א..."

☞ הערה 240 ☞

ראה קונטרס ומעין מאמר י, פ"ב: "...ומשנת"ל (מאמר ט פרק ג) דמבחי' המקיף יכולים הכל לקבל, גם הקליפות והסט"א, זהו בבחי' חיצוני' המקיף לבד, אבל בבחי' פנימי' המקיף שם הכוונה שיהי' קיום תומ"צ דוקא, וכדאי' במד"ר (בראשית פ"ב) והארץ היתה תהו ובהו אלו מעשיהן של רשעים, ויאמר אלקים יהי אור אלו מעשיהן של צדיקים, אבל איני יודע באיזה מהן חפץ, אם במעשה אלו ואם במעשה אלו, כיון דכתיב וירא אלקים את האור כי טוב, הוי במעשיהן של צדיקים חפץ ואינו חפץ במעשיהן של רשעים, וידוע דחפץ הוא פנימי' הרצון, ובבחי' פנימי' הרצון שהוא בחי' פנימי' המקיף חפץ במעשיהם של צדיקים דוקא, ומשם נמשך שרש ההמשכה בבחי' פנימי' שהוא בחי' סדר ההשתלשלות. . ולפי זה מובן דנש"י שמקבלים ע"י תומ"צ מבחי' או"פ דסדר השתל', שרש ההמשכה הוא מבחי' פנימי' ועצמות..."

תרנ"א ע' פו: "...וזהו ענין בחי' רב חסד דא"א, שאינו נמשך בבחי' התלבשות כ"א בבחי' מקיף, ולכן יכולים גם הסט"א לקבל משם, אך זהו רק מבחי' חיצוניות המקיף, אמנם מבחי' הפנימיות א"א להם לקבל, דשם עיקר הכוונה נש"י דוקא. וזהו שאמרו במד"ר סוף פ"ב ע"פ וירא אלקי' את האור כי טוב כו', ועדיין אינו יודע באיזה מהן חפץ אם במעשיהם של צדיקי' או במעשיהם של רשעי', וכשהוא³⁴⁰ וירא אלקים את האור כי טוב, הוי כשהוא חפץ אינו חפץ אלא במעשיהם של צדיקים כו', דמ"ש א"י באיזה מהן

שאחר השבת, שהשבת הוא העלי' באצי' שלמעלה מהזמן, וכיום א' נמשך בבחי' מט"ט ו"ק דיצי', בחי' זמן. . שגידולו רק ו' ימים, ובשבת עולה ונכלל בלמעלה מהזמן, וחוזר ונמשך אחר כך ו' ימים אחרים..." ע"ש.

☞ הערה 232 ☞

ראה תרנ"ה ס"ע קיט: "...וזהו מעלות ענין ביטל היש לאין, וכמארז"ל גדולים מעשה צדיקים ממעשה שמים וארץ, דמעשה שמים וארץ הוא בריאה מאין ליש ומעשה צדיקים הוא מיש לאין, ואם נאמר דביטל היש לאין הוא רק שעולה לבחי' האין, א"כ למה גדולים מעשה צדיקים כו', אלא שע"י ביטל היש לאין הוא שעולה לבחי' העצמות שלמעלה מבחי' האין מקור המהווה כו', וזהו כל ענין ירידת הנשמה בגוף בשביל העלי' למעלה משרשה הראשון, והיינו בבחי' ביטל היש לאין, שע"ז תתעלה בבחי' העצמות, דכל או"ח חוזר לקדמותו למעלה מבחי' המקור דאו"י כו'..."

תער"ב ח"ג ע' א'שמא-ב: "...וזהו שאמרז"ל גדולים מעשה צדיקים ממעשה שמים וארץ, דמעשה שמים וארץ הוא מאין ליש ומעשה צדיקים מיש לאין, דאין הכוונה שמגיע רק בהאין של היש, דא"כ מהו גדולים כו', אלא שהביטול היש לאין הוא שמגיע בבחי' העצמות שלמעלה מבחי' האין גם בשרש ומקור הראשון כו', וזהו מעלת או"ח על או"י, דאו"ח חוזר לקדמותו בבחי' עצמות א"ס כו'..."

☞ הערה 236 ☞

ראה תו"א ויחי קה, סע"ב: "...וע"ד הנז' במדרש בענין ויבדל אלקים בין האור ובין החשך כו', איני יודע באיזו מהם חפץ כו' עד שהבדיל כו', דהיינו מפני ההתנשאות בעצמות אין החפץ בזה יותר מבזה, כי שניהם כלא חשוב כו', ושורש ענין זה בא"א דאצי' הוא בחי' העדר התפשטות הרצון לחו"ב כו' וכמ"ש במ"א, אבל כשנתפשט בחו"ב יש מקום לרצות מעשה הטוב ולמאוס ברע. . כי החו"ב הוא צמצום לרצון שלא ירצה מה שלא יסכים השכל כו', אבל בבחי' עצמות הרצון איני יודע באיזה חפץ כו', ומסיבת זה מאריך אף גם לרשעים..." ע"ש.

מובן דשרש נש"י הוא בבחי' פנימיות ועצמות דאוא"ס שלפה"צ כו'. וזהו הוי' יחתו מריביו, הוי' הוא בחי' שמו הגדול, שמו העצמי דעצמות אוא"ס, מבחי' פנימיות עצמותו שלפה"צ הראשון כו', דשם הוא שרש נש"י, ועז"נ ואוהב את יעקב, אהבתי אתכם, בבחי' אהבה עצמיות דפנימיות עצמותו ית', ולזאת משם נמשך לחתות ולשבור מריביו המנגדים וקמים לקטרט כו', ה"ה שובר אותם מצד האהבה והחיבה לנש"י דוקא כו'... ע"ש.

הערה 242

ולהעיר מסה"מ תשל"א ר"ע 504: "...אמנם צריך להבין, דהנה ידוע מאמר המדרש, איני יודע באיזה מהן חפץ במעשיהן של צדיקים או במעשיהן של רשעים, ולכאורה א"מ מהו השאלה, הלא קודם בריה"ע כבר הי' ההחלטה ע"י נשמותיהן של צדיקים, ומהו שאומר איני יודע באיזה מהם חפץ. אלא דענין במי נמלך בנשמותיהן של צדיקים הוא קודם בריה"ע, ובעצמותו עדיין, אבל לאחר שנברא העולם ועוה"ז התחתון, דישנם מעשיהן של צדיקים ומעשיהן של רשעים, הנה איני יודע באיזה מהן חפץ (דכחשיכה כאורה), וע"ז אומר יהי אור אלו מעשיהן של צדיקים, והיינו דנוסף על ההמלכה בנשמותיהן של צדיקים כמו שהוא בעצמותו, צ"ל עוד עבודת המטה, דעשי' לעילא, ודוקא ע"י עבודת נש"י למטה הוחלט ע"י החפץ במעשיהן של צדיקים...".

הערה 248

ראה תו"א בשלח סו, ב-ג: "...וזהו היא מעלת כל העוסק בתורה ומצות רק להעלותן מיש לאין, ולכן ארז"ל גדולים מעשה צדיקים ממעשה שמים וארץ, שמעשה שמים וארץ הוא מאין ליש, והוא מסתיר את האין, ומעשה צדיקים העוסקים בתומ"צ עושים מיש אין להיות הכל כמו שהוא קמיה. . בחי' צדיקים גדולה ממעשה שמים וארץ, שמהפכים ומבררים ע"י בחי' התקון פרצוף אדם בחי' יש הגשמי להיות עולה לבחי' אין דלעילא שהוא יש האמיתי כו'... ע"ש.

תו"ח תצוה תעד, ב [שכד, ג-ד]: "...וגם בבחי' ד"ע מיש האמיתי לאיין, היינו שגם בחי' יש

חפץ היינו מצד בחי' א"א הנ"ל, אמנם מצד הפנימיות שהוא בחי' עת"י בחי' התענוג העצמי שנק' בחי' חפץ כמ"ש במ"א, וז"ש במעשיהם של צדיקי' הוא חפץ ואינו חפץ במעשיהם של רשעי', דבפנימיות העצמות שם העיקר קיום התו"מ של צדיקי' . . דשרש התיקון הוא מאור הקדום שלמעלה מחושך הקדום, וכמ"ש הלא אח עשו ליעקב ואוהב את יעקב ואת עשו שנאתי, והיינו גם במקום שהם אחים בבחי' התאחדות גמורה, והיינו בבחי' אוא"ס שלמעלה מסדר השתל' שאין שם התחלקות מדרי' (ובשורש הוא בחי' אוא"ס שלפני הצמצום כו') שם גופא ואוהב את יעקב דוקא, אהבתי אתכם אמר ה', שהאהבה העצמית והפנימית היא בנש"י דוקא (ועמ"ש בעט"ר שער ר"ה פי"ג) וכמבואר אצלינו במ"א באורך...".

הערה 241

ראה תרנ"ד ע' ב: "...והגם דבמ"א מבואר דמצד בחי' הכתר יכולים הכל לקבל, דשם הוא כחשיכה כאורה כו', זהו מבחי' חיצונית הכתר, אמנם בחי' פנימיות הכתר אינו נמשך אלא לנש"י דוקא, דשם ישראל הם העיקר, וכמ"ש במד"ר ע"פ וירא אלקים את האור, ועדיין איני יודע באיזה מהן חפץ, כשהוא אומר וירא אלקים את האור כי טוב, הוי אומר שהוא חפץ במעשיהם של צדיקים, והיינו דבבחי' פנימיות ועצמות אוא"ס הוא חפץ בנש"י דוקא... ע"ש.

שם ע' י: "...דכמו באור כתי' וירא אלקים את האור כי טוב, שחפץ בהאור דוקא, כמו"כ בחר בנש"י דוקא להיות לו לעם נחלה, וכמ"ש ואוהב את יעקב דוקא כו', ואותה אנו מבקשים יבחר לנו את נחלתינו את גאון יעקב כו', והיינו דע"י התשובה, וכמשי"ת בעזה"י, מעוררים בחי' פנימיות הקדום בעצמות אוא"ס, בחי' פנימיות עצמותו, שיבחר לנו את נחלתינו וידבר עמם תחתינו כו'. וזהו הוי' יחתו מריביו... ע"ש.

שם ע' יב: "...דגם בבחי' עצמות אוא"ס שלפה"צ, הרי שרש הקו הוא בבחי' פנימיות ועצמיות שלמע' גם מבחי' אוא"ס שהי' ממלא מקום החלל כו' . . ולפי משנת"ל דישאל עלו במח' הוא בבחי' הקו"ח כו' כנ"ל באורך, א"כ

עצמות א"ס שלמע' משרש ומקור התהוות, שהוא מאין ליש, דאין הוא בחי' הארה לבד, וע"י ביטול היש לאין נמשך בחי' יש האמיתי, וכמ"ש להנחיל לאוהבי יש, דלעתיד יהי' גילוי בחי' יש כו'. וזהו גדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה שמים וארץ, דמעשה שו"א הוא יש מאין, דאין הוא בחי' הארה, ובשרש שרשו הוא ההארה כללית השייכה אל העולמות, אבל מעשה צדיקים שהוא לפעול הביטול בהיש אל האין, דזהו מה שעלה ברצונו ית' בחי' הפנימי' והעצמי' כנ"ל, ע"כ זהו גדול יותר...".

❧ הערה 249 ❧

ראה פר"ת ר"ע לה [ועד"ז תרפ"א ר"ע קכב]:
 "...התהוות יש מאין, הגם שזהו ג"כ מן האור, אין זה בהאור מכח עצמו כ"א מכח העצמות דוקא, דהוא לבדו בכחו ויכולתו כו', וכמ"ש באגה"ק סי' ק'. וכשם שהתהוות היש הוא פלא יותר מהתהוות האצ"י, דהיינו שזהו דוקא מעצמות למעלה מעלה משרש האצ"י כו', כך ביטול היש הוא למעלה ופלא יותר מהביטול דאצ"י, ומגיע למעלה הרבה יותר היינו בבחי' עצמות, ועוד יותר מענין ההתהוות כו'. וכמארז"ל בכתובות ד"ה ע"א גדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה שמים וארץ, דאלו במעשה שו"א נא' אף ידי יסדה ארץ כו', חד יד, ובמע"צ כתי' מקדש אד' כוננו ידיך, ב' ידות כו'. וי"ל בדא"פ ע"פ מ"ש בסש"ב ח"ב פ"ג³⁴¹ בענין הגדול הגבו', דהגדול הוא יכולתו ית' לברוא מאין ליש כו'. והנה יכולתו ית' הוא בשני הפכים (דבעצמותו הוא בחי' יכולת א' כו' וכמ"ש במ"א), והוא שביכולתו להוות וביכולתו שלא להוות. וע"פ פשוט הוא שאינו מוכרח ח"ו בהתהוות, ובפנימיות הענין הוא שביכולתו לבטל כל דבר כו'. וענין ההתהוות הוא שנתגלה בחי' היכולת להוות כו', אמנם בביטול היש הוא שיש בזה ב' הענינים, דהרי ענין ביטול היש הוא שהוא בבחי' יש ומציאות ואינו בבחי' מציאות כלל וכמשנת"ל, הרי שבזה הוא ב' הענינים

האמיתי בבחי' אין האמיתי כו', ולכך יכול להיות מיי"ש אין גם למטה בצדיקים, והוא כמו התנשאות דמל' דוד שהוא בבחי' אי"ן ממש, וכהלל שא' אם אני כאן כו', וכמ"ה דמשה (וכן רשב"י וכה"ג כנ"ל), לפי ששרש נשמות הצדיקי' בבחי' אין האמיתי, כיעקב שהי' איש חלק, חלק ה' ממש, כמו שהוא קודם הצמצום דחשך סתרו כו', לכך א' קטנתי מכל החסדים העליונים כו', שזהו יכול לעשות ביטול די"ש לאי"ן, מחוש"ך לאו"ר כבע"ת כו'. ולכך גדולים מעשה צדיקים ממעשה שמים וארץ, דמע"ב נבראו מאין ליש, וצדיקי' יכולים לעשות ביטול היש לאי"ן, שמזה מורה בשרשם למעלה מאי"ן וי"ש, שהוא כמו למעלה דבמקום גדולתו כו', דגדולה וענוה כא' ממ"ש כנ"ל... ע"ש.

מאמרי אדה"א דברים ח"ד ע' א'תפג: "...יותר גבוה מבחי' אי"ן דחכמה המברר כו', ונק' יש האמיתי כידוע (וזהו שרמזו רז"ל גדולים מעשה צדיקים ממעשה שמים וארץ כו', משום דמעשה צדיקים הוא לאהפכא חשוכא לנהורא כו', שהוא היפך היש לאי"ן, ומעשה שמים וארץ הוא מאי"ן ליי"ש, ומיי"ש לאי"ן חוזר אל היש האמיתי שקודם לאין דחכמה, משא"כ מאין ליש גמור כו' וד"ל)... ע"ש.

אוה"ת נח נח, רע"א [ועד"ז ביאורי הזהר צ"צ ח"א ס"ע יד]: "...וכמארז"ל גדולים מעשה צדיקים ממעשה בראשית, כי מע"ב הוא יש מאין, והצדיקים ע"י ביטול היש לאין, הנה וצדיק יסוד עולם ממשיך גילוי יש האמיתי, כנ"ל בענין להנחיל אוהבי יש כו'... ע"ש.

תרע"ח ר"ע ל': "...וזהו מעלת ביטול היש לאין, וכמארז"ל גדולים מעשה צדיקים ממעשה שו"א, שהן מאין ליש ומעשה צדיקים הן מיש לאין כו', ואם מגיעים רק לבחי' אין המקור ליש למה הן גדולים כו', אלא הכוונה היא שמגיע בבחי' העצמות בחי' יש האמיתי כו'...".

קונטרסים ח"ב תסג, א [תרפ"ה ר"ע קנג]:
 "...ונש"י מושרשים בבחי' טה"ע שהוא פנימי' ועצמי' א"ס, ע"כ ביכולתם להשלים החפץ והכוונה הפנימי' בביטול היש לאין ולהיות התענוג עליון כו', ועי"ז נמשך מלמע' מבחי'

מילואים לדקדוקי תורה

קעא

בחי' מקום כלל, וכמו האור והרוחני שאינו בבחי' מקום כלל, כ"א שהמקום הי' בלי מקום, שז"ע ב' ידות, והוא התחברות בחי' יש ואין כו'... "ע"ש.

דלהוות ושלא להוות כו', ולכן גדולים מע"צ שהן בחי' ב' ידות כו'. וכן הי' בבהמק"ד דמקום הארון הי' שלא מן המדה, והיינו אינו שלא הי'

לע"נ

הרה"ח הרה"ג

ר' יואל ב"ר רפאל נחמן הכהן ע"ה

ת. נ. צ. ב. ה.

לע"נ

הרה"ח הרה"ג

ר' פנחס ב"ר יהושע ע"ה

ת. נ. צ. ב. ה.

לע"נ

ר' מרדכי ב"ר ישראל צבי ע"ה

וזוגתו מרת פייגא ב"ר אהרן יוסף ע"ה

ת. נ. צ. ב. ה.

לע"נ

החסיד ר' משה ב"ר מיכל ע"ה

וזוגתו מרת מרים רייזע שושנה ב"ר מנחם מענדל ע"ה

ובנם התמים ר' יצחק גדלי' ב"ר משה ע"ה

ת. נ. צ. ב. ה.